ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ - ՕԳՈՍՏՈՍ
31 – 1
SAMEDI-DIMANCHE
31 JUILLET – 1er AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅԱՁԱՅՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.226 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.226

«ՅԱՌԱՋ»Ի 58-ՐԴ ՏԱՐԵԳԱՐՁԻՆ ԱՒԹԻՒ

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Բայց աւելի լաւ է քաղաքավար գործը քան խօսքը»:

Շ.

1925, Օգոստոս 2

Տարիները կ'անցնին, ու Ֆրանսայի հայութեան կեանքի հատորը կը ստուարանայ «Ցառաջ»ի աւելի քան կիսադարեան վկայով:

Դէմքեր ու դէպքեր ո՛րքան եւ որպիսի՛, գրքի իրենց յատուկ յիշատակներով մերթ խռովքի, մերթ յաղթանակի՝ իրար յաջորդելով կուգան ու կ'երթան:

Ամէն տարի, Օգոստոսեան կիսիչ արեւին հետ, բոցավառ տառերով, էջ մը եւս կը բացուի կամ կը փակուի:

Շատ բան կայ գրելիք ու ըսելիք: Սակայն հաւատարիմ հիմնադրի սկզբունքին եւ ոգիին՝ Թողունք «որ գործը իմ խօսի»:

Այս միտումով քաղեցինք վկայութիւններ մեր յաջորդական սերունդներու պատասխանատու անձերու մօտ: Մեր միակ հարցումը եղաւ, թէ «ի՞նչ կը ներկայացնէ մեզի համար «Ցառաջ»ը»:

Միհրան Նագաշեան.- «1925-ին, կարմանի ածուխի հանքին մէջ աշխատած պահուս, յանկարծ լսեցի հայ ազգ ձայներ. հա՛յկական թերթ, հա՛յկական թերթ, «Ցառաջ»ը: Փութացի անմիջապէս եւ հանքագործի ձեռքի լապտերով, քանի մը հարիւր մեթր հողին տակ, առաջին անգամ տեսայ «Ցառաջ»ը: Լոյս իջաւ հոգիիս մէջ: Սիրտս տաքցաւ: Ձեռքէ - ձեռք անցաւ թերթը: Այդ օրէն մինչեւ այսօր «Ցառաջ»ը եղաւ ու կը շարունակէ ըլլալ կեանքիս անբաժան ու ամէնէն մտերիմ մէկը: Շատերէ Միքայէլեան պաղատի մը պիտի իր թերթով»:

Վարդան Քիւրքէեան.- «Սփիւռքի մէջ, «Ցառաջ» կոթող մըն է: «Ցառաջ»ը կը սկսի 1930-էն ի վեր: Երկար տարի - ներ, ամէն օր, կը գնէի Մերիկեան դրամատունէն, ռիւ տէ Տամէնիֆիճն: Ամէն առաւօտ անհամբեր կը սպասեմ. առօրեայիս մաս կը կազմէ: Եթէ օր մը չտանամ՝ պարապութիւն մը կը զգամ: Սփիւռքը նախասպարտ պէտք է ըլլայ Շաւարշ Միքայէլեանին եւ Արփիկին, որ հաւատարիմ կերպով կը շարունակէ իր հօր առաքելութիւնը: «Ցառաջ» իր բովանդակութեամբ, իր ոգիով կը գերազանցէ ըմպելի մըա թերթերը: Մեզի որ Շաւարշ Միքայէլեանը չճանչցար: Իր տագնապալից դիրքէն զատ մեծ բանախօս էր, հռետոր էր: Գերազանցեց իր ժամանակի բոլոր ճառախօսները: Կը հմայէր ունկնդիրները: Ամէն անգամ որ Մարսէյլ գար, սրահը կը յորդէր: Կը գնահատեմ «Ցառաջ»ի այսօրուան սերունդը. Արփիկը՝ եւ իր աշխատակիցները՝ Ժիրայր Մերճեան, Զուլալ Գազանճեան, Խաչիկ Թէօլէեան, Գրիգոր Քէօսէեան եւ ուրիշներ»:

Տիգրան Թադեւոսեան.- «Ցառաջ» Ֆրանսահայ գաղութի միակ բեմն է: Շաւարշ Միքայէլեան մեր կազմակերպութեան մէջ, միակ դէմքը եղաւ որ երիտասարդները քաջալերելու միտում ունէր: Անոնք, որոնք որոշ յատկութիւններ ունէին եւ գործ մը կատարեցին, կը պարտին Շաւարշ Միքայէլեանին: «Ցառաջ»ը կը ճանչնամ իր ծագումէն ի վեր: Իմ առաջին բեմս եղաւ: Երկար տարիներ եղայ թղթակից, յօդուածագիր: «Ցառաջ»ի վաստակը այս գաղութին ներս յոյժ կարեւոր է: Հայ ժողովուրդը իրարու կապող, հաղորդակցութեան մէջ դնող միակ միջոցն է»:

Նուպար Փափազեան.- «Հայերէնը սորված եմ Սեւրի Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանը: Սակայն տարիներու ընթացքին, կեանքի բերումով, կորսնցուցի հայերէնի իմ ղպրոցական գիտելիքներս: Շնորհիւ «Ցառաջ»ին, կը վերագտնամ ակերը: «Ցառաջ»ը իմ բազմազբաղ կեանքին մէջ առօրեայ կապն է հայ իրականութեան հետ: «Ցառաջ»ով իմ հայկականութեան պահպանումը կ'ապահովեմ: Կը կարդամ հայկական լուրերը՝ «Գաղութ - գաղութ», զանազան յօդուածները, անշուշտ 4-րդ էջը՝ որ Ֆրանսայի հայութեան հայելին է, կը կարդամ մանաւանդ առաջին էջի օրուան դէպքերը, որ համայնապատկեր մըն է միջազգային կրեւոր անցուդարձերուն: «Ցառաջ»ի դերը կարեւոր էր երէկ. այսօր հիմնական է»:

Շահան խաչակիր Բհեյ. Տէտէեան.- «Եւրոպայի մէջ, «Ցառաջ»ը մեր ազգային դպրապաշտպանի տեսակէտէն մեծագոյն դերը կը կատարէ. լեզուի պահպանումը, մշակութային արժէքներու կատարումը, հայ դասը, հայ եկեղեցւոյ դերը մեծ - չնորհեալ տեղ ունին «Ցառաջ»ի մէջ: Ներկայ պայմաններուն մէջ, մեր ժողովուրդին համար, մեծագոյն հպարտանք մըն է «Ցառաջ»ի ամէնօրեայ երեւումը: Շնորհաւորելի են անօրէնուէին, խմբագրական կազմը եւ աշխատակիցները՝ լրենից ծառայութեան եւ զոհողութեանց համար: «Ցառաջ»ը հայկ. թերթ մըն է որ ժողովուրդը կը սիրէ, կը սպասէ, կը քաղէ բոլոր անցուդարձերը՝ հակառակ որ Ֆրանսական մամուլը, հեռատեսիլը աւելի արագ կը հասցնեն մեզի լուրերը: Եթէ «Ցառաջ» առաջին սերունդին համար եղաւ ուսումնարան մը, նաեւ երկրորդ եւ երրորդ սերունդին, որ հայերէնի քիչ ծանօթութիւններ ունի, կը շարունակէ ըլլալ դպրոց մը:

Ալիս Պիւլկիւրեան.- «Փոքր էի, հազիւ այբուբենը սորված, մայրս ամէն հայի վրայ կարդալ կուտար «Ցառաջ»ը եւ առաջին հերթին՝ Շ.ի խմբագրականը: Թերթը ձեռքէ - ձեռք կ'անցնէր մեր տանը մէջ. կարգի կը սպասէինք: Անգամ մը, Արփիկը յօդուած մը ունէր, ուր մէջբերելով ստացած նամակներէն մին՝ կ'ըսէր.- «հայրս, մայրս մեռան «Ցառաջ»ը դադրեցուցէք»: Հայրս կարդալով Արփիկին գրութիւնը, ըսաւ.- այդ գոյմէն ես հանգիստ կրնամ մեկնիլ, իմ մահուընէս վերջ ալ մեր տունէն ներս «Ցառաջ»ը ներկայ կ'ըլլայ»: Մնողքս չկան, բայց «Ցառաջ»ը կը մնայ մեր աչքին լոյսը: Բոլոր թիւերը կը պահեմ: «Ցառաջ»ը առօրեայ անհրաժեշտութիւն մըն է, սը - նունդ մըն է: «Ցառաջ»ն է որ մեզի ամէն օր հաղորդ կը պահէ հայկական աշխարհին հետ: Որակ ունեցող թերթ մըն է, հաւատարապէս հետաքրքրական՝ իր այլազան յօդուածներով»:

Գաբի եւ Ֆիլիպ Ղազարեան.- «Մեր տանը մէջ առաջին սերունդէն իսկ «Ցառաջ»ը ներկայ է: Կը կարդանք, քիչ մը դժուարաւ, պատահաբար: «Ցառաջ»ը մեզի համար խորհրդանիշ է մեր հայկականութեան, մեր չարունակականութեան: Վստահաբար, բարելաւելով մեր հայերէնը, ապագային աւելի հետեւող ընթերցողներ պիտի ըլլանք: Մենք պիտենք որ «Ցառաջ» արեւմտ. Եւրոպայի միակ հայկական օրաթերթն է, ու հիմնական դեր կը կատարէ մեր հաւաքական գոյապայքարին մէջ, մեր գաղին համար:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 23 - 27)

ՀՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակչականը լոյս ընծայած է Արամ Գալանթարեանի «Դուլինի վաղ միջնադարեան կոնդակները» աշխատութիւնը, զոր մասնագէտներ կը նկատեն արժէքաւոր նպաստ մը Հայաստանի հնագիտութեան մէջ: Գիրքին մէջ կը խօսուի Դուլին քաղաքի (ե. դար) պեղումներու ժամանակ գտնուած կաւէ կոնդակներու ուսումնասիրութեան մասին: Անոնց վրայ կան զանազան կնիքներ, որոնք կը դրուէին տարբեր վաստաթուղթերու վրայ կամ անոնցմով կը կնքուէին ապրանքներու պահեստներն ու հակերը: Այդ կոնդակները մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն միջնադարեան Հայաստանի ընկերային - տնտեսական կարեւոր հարցերու, անոր արտաքին կապերու, արհեստներու, առեւտուրի, տուրքի գանձակատարութեան ուսումնասիրութեան համար: Հայաստանի մէջ ամէնէն հին կոնդակները ծանօթ են ուրարտական յուշարձաններու պեղումներէն, բայց քանի որ անոնք դէշ պահպանուած են, դրեթէ անվերծանելի են: Աւելի ուշ շրջանի կոնդակները հնագէտներուն կ'օգնեն ամրոցջացնելու համար զանազան գործարշրջանները կնքելի կեանքին պատկերը: Դուլինի պեղումներու ժամանակ գտնուած կոնդակներու վրայ կան կենդանիներու, թռչուններու, բոյսերու պատկերներ եւ կրօնական պաշտամունքներու հետ կապուած նշաններ:

×

ԱՂԱՍԻ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ ՆՈՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Հայաստանի չարժարուեստագէտները սկսած են նկարահանել հին Թիֆլիսի հայ նկարիչներու անուանի ներկայացուցիչներէն մէկուն՝ Վանօ Յովաքիմեանի կեանքին ու գործին նուիրուած ժապաւէնը, «Վառուած լապտերը» կոչուող չարժանկարը արձակագիր Աղասի Այվազեանի երկրորդ գործն է, որուն սենարիօն ալ ինք գրած է: Հեղինակը ծանօթ է հին Թիֆլիսի (իր ծննդավայրը) եւ Հայաստանի փոքր քաղաքներու կեանքի մասին գրած իր գիրքերով, որոնք հրատարակուած են Մոսկուա, Երեւան եւ այլուր: Գրած է նաեւ չատ մը չարժանկարներու սենարիօներ:

Էլիզապէթ Սոֆիէեան.- «Ցառաջ»ը Ֆրանսայի հայութեան հպատակութիւնն ու հարստութիւնն է: Մեր ծնողքները կը դուրդուրան. երիտասարդներս եւս կապուած ենք, քանի ան մեզ կը փոխանցէ մեր ազգային արժէքները, լեզուն, մշակոյթը, բարքերը: Արդեօ՞ք կարելի չէ Ֆրանսերէնի բաժին մը դնել, մանաւանդ այն հարցերուն՝ որոնք կը վերաբերին Թուրքիոյ, Հայաստանի եւ Սփիւռքի: Հայկական դատի չուրջ քաղաքական հարցերը մեզ չատ կը հետաքրքրեն, դոնէ անոնք որուն Ֆրանսերէն»:

×

Եզրակացութիւնը կը ձգենք «Ցառաջ»ի մէկ այլ ընթերցողին՝ Զաւէն Մխիտարեանին, որ խօսակցութեան մը առիթով, մէկ նախադասութեամբ մը հարազատօրէն թարգմանը կ'ըլլար չատ - չատերու ըզգացումներուն, ըսելով, - «ՑԱՌԱՋ»Ը ՄԵԶԻ, ՄԵՆՔ «ՑԱՌԱՋ»ԻՆ»:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

Մարսէյլ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՔ ՊԻՏԻ ՄԵԿՆԻՆ

ՆՈՐ ՑՈՑՍԵՐ

Ճեասայի մէջ է, որ ՊԱԿ-ի «Արտաքին նախարար»ը՝ Ֆարուք Քաատումի պաշտօնապէս յայտարարած է թէ Պաղեստինցիք պատրաստ են Պէյրութը ձգելու: Չէ խօսուած սակայն մեկնումի ոչ ձեւակերպութեանց, ոչ ալ թուականի մասին: «Լիպերասիոն», որ չատ խանդավառուելիք բան մը չի տեսներ, կը խորհրդերը Ուրթաթ առաջ «ՊԱԿ-ը երկարաձգում - ները կը խաղայ»: Արդէն, ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ Պաղեստինցիք կը չանան միչտ ժամանակ չահիլ եւ տակիկ միայն Իսրայէլի համոզումը չէ: Մնաց որ ՊԱԿ, առաջին անգամ չէ որ իր հաւանութիւնը կը յայտնէ մեկնելու, բայց ե՞րբ, ո՞ւր, ի՞նչ ճամբով: Կը կարծուէր որ նախատեսուած ծրագիրն է, առաջին հանդրուանով մը Սուրիա երթալ: Հոնկէ յորդանանահպատակները պիտի երթան Յորդանան (ոչ անոնք՝ որոնք վտանգաւոր կամ կասկածելի են), իրա - քամիանները՝ Իրաք, Սայքալի անդամները - սուրիամիտ - կը մնան Սուրիա: Այս ամբողջը կը տեւէ չորս չաբաթ: Բայց կայ նաեւ թիւին հարցը, այսինքն՝ միայն 7000 գինեա՞լները պիտի մեկնին թէ 25·000-ը, յետոյ բոլորը համաձայն ե՞ն մեկնելու: Քանիցս հակասական յայտարարութիւններ եղած են, նոյնիսկ ՊԱԿ-ի մէջ, ուր մնաց աւելի «կարծրերը», ինչպէս՝ Ժորժ Հապաշ, որ կրկնած է թէ Պէյրութէն դուրս չեն երթար:

Այս ամբողջը, խորքին մէջ, նոյնիսկ մեկնելու ձեւը, ոչ մէկ նորութիւն կը բերէ եւ նմանօրինակ ծրագիր մը, զոր ներկայացուցած էր Հապիպ, արդէն մերժած էին թէ Իսրայէլ, թէ նախագահ Սարգիս, թէ պաղեստինեան «Մերժումի ճակատը»:

Գիտակցելով հանդերձ այս բոլորին, Պէյրութէն կրկին քիչ մը յոյս ունէր Ուրթաթ: Ռմբակոծութիւնները դադրած էին եւ վիրաւոր քաղաքը կը փորձէր կրկին վերապրիլ:

Լաւատես մը կայ միչտ, որ Ամերիկան է...:

×

Եթէ Իսրայէլեան ուժերը, ի վերջոյ որոշեն մտնել արեւմտեան - Պէյրութ, ճակատամարտը առնուազն 6000 մեռեալ պիտի ընէ, ըստ Իսրայէլացի սպայի մը:

«Փոքր» միջադէպ մըն ալ պատահած է, առջի օր, Իսրայէլացիներու եւ իրենց «վինակից» քաթայէպներու միջեւ: Փաղանգաւորներու պաշտօնաթերթին՝ Լը Ռեվէյլի մէջ, ամէն օր ծաղրանկարիչ Սթաւրօ կծու գծագրութիւնները կը ստորագրէ, որու թիրախներն են ընդհանրապէս Պաղեստինցիք, «իսլամօ - յառաջդիմական» Լիբանանցիք, Սուրիացիք եւ արաբ ղեկավարները: Անցեալ Կիրակի սակայն, Սթաւրօ կը զբաղէր նախագահութեան թեկնածու Պէչիր Ճեմայէլով եւ ծաղրանկարը կը ներկայացնէր «Շէյխ Պէչիր», որ ցուցամատով կը մատնանչէ «օտար զբաւողները»· - աղտոտ, քեփկէով Պաղեստինցի մը, Սուրիացի մը, ակռաները թափած, որ կը ճանչցուի իր սաղաւարտէն, հուսկ՝ Իսրայէլացի մը, քիթը ծուռ և Դաւիթի աստղը կուրծքին: Ոչ մէկ տող գծագրութեան ներքև, պատկերը խօսուն և բնաւ գործին չէ եկած իսրայէլացի սպաներուն: Առնցմէ մէկը չէ զոհացած հարցը «անոյշի կապելու» կարգադրութեամբ եւ գացած է խմբագրատուն, ըսպառնացած եւ ճղդած թէ յաջորդ անգամ լուսաբանութիւններով պիտի չգոհանան...:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ
ԵՒ ՄԵՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

Բ.

4) *Ծիծաղելի է նաեւ Թրքական այն յանկերգը զոր Եղեռնի յիսնամեակէն (1965)ի վեր անդադար կ'իմանանք ըստ որուն Հայերը Օսմանեան կայսրութեան մէջ հանգստօրէն եւ ապահով կ'ապրէին ու բացառիկ իրաւունքներ ու մեծաշնորհներ ունէին: Կ'ընդունինք թէ այս պարագան «առանձին եւ ընդարձակ» ուսումնասիրութեան մը դեռ առարկայ չէ եղած: Մեր մօտաւորապէս քառորդ դար տեւող պատմաբանական պրպտումները առոյգ կերպով եւ ճիշդ հակառակը կը փաստեն: Բոլոր ոչ - իսլամ օսմանահպատակներու ճակատագիրը յար եւ նման եւ խիստ մըռայլ եղած է Օսմանեան տիրապետութեան տակ: Աւար գլխաւոր յանցաւորը Թուրք ժողովուրդը չէր, այլ՝ երկրին օրէնքն էր: Փաստերով խօսի՛նք:*

Դեռ մինչեւ 19-րդ դարու սկիզբը, Օսմանեան կայսրութեան օրէնքն էր որ իւրաքանչիւր ոչ - իսլամ հպատակ տափատին դրպանը պարտիր թաշկինակ մը ունենալ, որպէսզի կարենայ եթէ մահմետական մը հանդիպէր անոր կօշիկներուն փոշին առնել, ոչ թէ միայն զաւառներու մէջ, այլ՝ նոյնիսկ Պոլսոյ մէջ այս էր կանոնը (1): Ոչ - իսլամը եթէ փողոցը մայթին վրայ մահմետականի մը հանդիպեր պարտադրուած էր խոնարհօրէն բարեւելով, յարգանքով ճամբայ տալ անոր: Երբ այսքան ստորնացուցիչ ընկերային անհաւասարութեան մը առջեւ կը գտնուինք, ծիծաղելի է բնականաբար երեւակայել հաւասարութեան ու մեծաշնորհներու մասին խօսիլ: Իսկ եթէ ոչ - իսլամ մը համարձակէր թրքուհիի մը ծուռ աչքով նայիլ, Աստուած իսկ չէր կրնար այդ անհնազանդ եւ մեղաւոր կեավուրը կախաղանէն փրկել:

5) Ծանօթ է թէ Թուրք հեղինակները այսօր կը ճգնին «փաստել» թէ հայկական ազատագրական ձեռնարկները ռուսական «էնթրիկներու» արդիւնք են, այլապէս Հայերը որոնք «այդքան լաւ պայմաններու մէջ կ'ապրէին, կը ցանկային մնալ մ ի շ տ Օսմանեան տիրապետութեան տակ»:

Այս տեսակէտը կարելի չէ ընդունիլ ոչ թէ՝ որովհետեւ ճշմարտութեան չի համապատասխաներ, այլ հեղնական է եթէ ոչ նախատական հայ ազգին հանդէպ: Լեզուով, կրօնքով, աւանդութիւններով եւ մշակոյթով տարբեր եւ աւելի յառաջադէմ ժողովուրդ մը ինչո՞ւ իրեն ճնշող եւ հարստահարող տարբին զիջողական լուծը սլաքի նախընտրէ փոխանակ իր սեփական դերիչխանութեան: Հայերը զեռ Ռուսաստան Կովկասի մէջ չերեւցած միլլիոններ կ'որոնէին եւրոպական ափրութիւններու մանաւանդ Ֆրանսայի - չնորհիւ Օսմանեան լուծէն ազատելու համար. քնակատնաբար երբ հիւսիսի զօրաւոր քրիստոնեայ պետութիւնը յայտնուեցաւ բոլոր նայուածքները այն կողմ յառեցան՝ ոչ թէ միայն Հայոց ակնարկները, այլև անոնցմէ առաջ Յոյներուն, Սերպերուն, Ռումէնիներուն եւ Պուլկարներուն:

Հակառակ այս ճնշիչ պայմաններուն ոչ - իսլամները - Յոյնը, Հայը կամ Հրեան - իրենց նախաձեռնութեան ոգիին չնորհիւ երկրին տնտեսական գործունէութեանը մինչեւ դարուս սկիզբները տիրապետեցին:

6) Ճիշդ է թէ կաթողիկէ կամ բողոքական եկեղեցիներու հաստատման համար Ֆրանսա կամ Մեծն - Բրիտանիա չանք չեն խնայած եւ այդ դաւանանքներուն յարելով կարդ մը Հայեր կամ Յոյներ ալ որոշ առաւելութիւններ ձեռք ձգել խորհած են, ինչպէս օտար տէրութեան պաշտպանութիւն, ուսման դիւրութիւններ, կեանքի ապահովութիւն եւայլն.: Միայն թէ Թուրք հեռատեսիլ իսօնակը չի յիշեր թէ ի՞նչ նպատակաւ արդեօք Բ. Դուռը բրոթէսթան միլլէթի կամ կաթոլիկ միլլէթի ըլլալով ազգութիւններ ճանչցաւ անցեալ դարու կիսուն կամ աւելի առաջ: Ե՞րբ գոյութիւն ունեցած է արդեօք կաթոլիկ կամ բողոքական ազգութիւն մը: Օսմանեան բարեխնամ կառավարութիւնը այդ առանձնաշնորհումները «պարգեւելով» կը ծրագրէր.

Ա.) Մեծ պետութիւններու մրցակցութիւնը հրահրել եւ տակէ օգտուիլ:

Բ) Այդ դաւանանքին յարող փոքրամասնութեան պատկանող ժողովուրդներու միջեւ երկպառակութիւններ ստեղծել եւ այդ ակարութենէն օգտուիլ, այլ խօսքով իրենց ազգային միասնականութիւնը ակարացնել (2):

7) Ազգային Սահմանադրութեան հաստատումն ալ (1863) Օսմանեան կառավարութեան ուրիչ մէկ խաղն էր, որուն թա-

քուն նպատակները մեզի յայտնի են բաւականաչափ: Եթէ Ազգ. Սահմանադրութեան արտօնութիւնը Հայոց համար յաջողութիւն մը նկատուած է, նուազ յաջողութիւն մը չէ նաեւ Բ. Դրան համար, որ այդ օրէնքով աւելի յստակօրէն կրցաւ հայկական շարժումներու զարգացումին հետեւիլ:

8) Հայ - Թուրք յարաբերութիւններու առընչութեամբ, Թրքական վարկածը ծանօթ է բոլորիս: Հայերը եւ Թուրքերը եղբայրաբար քով - քովի ապրեցան, նոյն - իսկ Հայք այնքան Թուրք լեզուն, մշակոյթը եւ բարքերը խրացուցին որ եկէղեցիներու մէջ իսկ ըստ կարգ մը Թուրք հեղինակներու, պատարագն անգամ Թըրքերէն լեզուով տեղի կ'ունենար: Սա մի ծիծաղելի, եթէ ոչ նախատական արտայայտութիւն մըն է որ ոչ մէկ հիմ. ունի: Ոչ թէ իրականութեան չի համապատասխաներ, այլև լրիւ հինծու է: Ընդհակառակն եթէ կարդ մը զաւառներու մէջ, ինչպէս՝ Կեսարիա, Պուրսա կամ Անգարա Հայոց մէջ Թրքախօսութիւնը չատ տարածուած էր, պատճառը որոշ ժամանակներ այդ նահանգներուն մէջ սարսափի եւ հնչումի մեծ թափ տանալն էր տեղական իշխանութիւններու կողմէ: Մինչդեռ կարգ մը ուրիչ զաւառներու մէջ՝ ուր, մահմետական թիւը նուազ էր, կամ Հայերը ամբողջովին անջատուած էին իսլամ թաղերէն, չատ անգամ Հայերը Թրքերէն լեզուին անտեղեակ էին: Նոյնիսկ սրոշ շրջաններ Հայերէնը այնքան տարածուած էր եւ ստիպողական դարձած էր առօրեայ կեանքին համար, որ նոյնիսկ Հրեաները Հայերէն կը խօսէին (3):

9) Անհերքելի եղրակացութիւն մըն է թէ Ներսէս Պատրիարք էրզրում մտնող ռուս բանակի հայ սպաներու յորդորանքով հայկական հարցին դեկը ստանձնեց: Եթէ պատմական Թուականներու մասին մեր յիշողութիւնը մեզ չխաբեր, ռուս բանակը՝ Մարտ (1878)ի սկիզբը էրզրում մտաւ, մինչ Հայոց ձեռնարկները Ադրիանու - Պոլսոյ մէջ 1878-ի Յունուարին արդէն սկսած էին Ռուսճուկլեան վարպապետի մէջնորդ:

10) Յաճախ հանդիպած էինք թէ իբր թէ Անգլիոյ մէջ Կլէտսթընի կառավարութիւնը (4) կը ձգտէր Օսմանեան կայսրութիւնը, Անգլիոյ բարեկամ փոքր եւ տկար պետութիւններու բաժնել (5): Ընդհակառակն Կլէտսթընն, ինչպէս Լորտ Սալզպըրի, Փոքր - Ասիոյ մէջ բարենորոգումներու կիրարկումով Յանաց Եւրոպայի «հիւանդ մարդը» կանգուն պահել: Իսկ բարենորոգումները Հայոց ոչ մէկ առանձնաշնորհում պիտի ընծայէին, այլ մի միայն ապահով ապրելու, բարգաւաճելու եւ յառաջդիմելու պիտի ծառայէին: Բայց Օսմանեան կառավարութիւնը հաչ գիտնալով մահմետական տարրին ան ատակ նկարագիրը, համոզուած էր որ բարենորոգումներէն մի միայն Հայերը կամ միւս ոչ - իսլամ տարրերը պիտի օգտուէին, - հետեւաբար բարենորոգումները Հայոց ի նպաստ «առանձնաշնորհում» նկատուեցան Բ. Դրան կողմէ եւ երբեմ չկատարուեցան:

11) Հայ յեղափոխական շարժումները եւս չարաչարուած ներկայացուած են Թրքական հեռատեսիլի յայտագրին մէջ, կամ՝ «լինն հարցումներով հայկական հարցը» կոչուող դրքոյկին մէջ:

Իրօք ծիծաղելի է կարդալ թէ Սասունի դէպքին (6) ժամանակ «Թուրք պինեալ ուժերը մարդասիրական վերաբերում ունեցած են այն Հայերուն հանդէպ, որոնք ապստամբութեան չէին մասնակցած կամ սիրայօժար անձնատուր եղած էին»: Թուրք մասնագէտները աւելի ուժ ապրումի համար, իբրենց պնդումին նոյնիսկ կը յանդգնին դրել թէ անգլօ - ֆրանքօ - ռուս ներկայացուցիչներու յանձնախումբը այսպէս գրած է, իր տեղեկագրին մէջ (7):

Մենք կը թելադրենք այդ մասնագէտ - ներուն լաւ ուսումնասիրել Սասունի դէպքերու հարցաքննութեան վաւերագրերը, որոնք առենօք հրատարակուած են Փըրանթական դեղին Գիրքին մէջ համառօտ կերպով իսկ անգլիական կապոյտ Գրքոյկին մէջ լրիւ (8):

(Շար. 2)

---

(1) Թուրք ժամանակագից պատմագիր Էվլիէր Չիլա Գարալ կը գրէ թէ Օսմանեան կայսրութեան բոլոր ժողովուրդները իրենց յատուկ գանձատուր զգեստներ կը կրէին: Բնակավայրը մահմետական վերապահուած էր: Անցորդ մը իր ազգութեան զգեստներու գոյնէն կարելի էր շուտով զանազանել:

(2) Մինչ եթէ իսլամ մը կրօնափոխ ըլլար մահուամբ կը պատժուէր:

(3) Վան նահանգի կարգ մը շրջաններու մասին է մեր խօսքը: Այս յայտնութիւնը հրէական աղբիւրներու վկայութիւններ են:

4) 1880 - 1885 տարիներուն, եւ յետոյ 1892 - 1895:

(5) Տե՛ս «Ծառաջ», Մայիս 2, 1982, թիւ 15161 :

(6) Օգոստոս 1894 :

(7) Տե՛ս «Ծառաջ»-ի վերոյիշեալ թիւը:

(8) Տես Blue Book Turkey, № 1 (1895), 2 volumes.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ԾԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Զ.

Բայց մի քանի ժամ վերջ երբ լուրն այլեւս կ'ուժաննայ, այն ատեն կը սկսին զգաւորչն ըսել. «Այս ինչ տունը անանկացաւ»: Ուրեմն մեր այս բացատրութիւնները կարելի է հետեւցնել թէ 1880 Դեկտեմբեր 8-ի Երկուշաբթի առաւօտուն Հանօճնի տունը անանկացած էր: Իսկ երկու վաճառականներուն եւ Հայրապետ էֆէնտիի այլայլութենէն կրնաք գուշակել թէ այս անանկութեան մէջ վնասուց կարեւոր բաժին մ'ալ իրենց կը պատկանէր:

Հայրապետ էֆէնտի երբ պատասխանեց իր այցելուներուն թէ «բան մը չէ լսած», արդէն յուսահատ էր:

- Գրասենեակն այսօր զոց է, ըսին:

Այո՛, այդ ատեր առաւօտուն նոքա որ կ'անցնէին Ղալաթիոյ Պանք փողոցէն, կը տեսնէին թէ՝ Անգլիացի համբաւաւոր դրամատան չէնքին մէկ դուռը փակ էր եւ միւսը կիսաբաց: Հայ բեռնակիր մը կանգնած էր դրան առջեւ, թոյլ չէր տար որ հանդիպողը ներս մտնէ: Իրեն ուղղուած հարցումներուն բեռնակիրը մէկ պատասխան ունէր:

- Այսօր տօն է:

Ստոյգ է որ յաջորդ օրն Ծնունդեան տօն էր Հայոց, բայց ուղիղն ըսելով ո՛չ ոք կրնար մտածել թէ՝ Անգլիացի բազմաքանդրամատէրները Հայոց տօնին նախատանք կատարեն: Մեղմ Հայ բեռնակիրն որ հաւանօրէն ա ռ ա ջ ի ն անգամն ըլլալով կեանքին մէջ սուտ պիտի խօսէր, ասկէ աւելին չէր կրնար ստեղծել. ուստի մեղադրելի չէր:

Հայրապետ էֆէնտի եւ իր երկու ընկերակիցքն անմիջապէս Ղալաթիա անցան, գնացին Յոյն վաճառականի մը մօտ. ցաւալի լուրն իրականութիւն էր եւ տըխուր ետ դարձան: Ձգենք միւսներն եւ միայն Հայրապետ էֆէնտիին համար ըսենք թէ՝ այդ անանկութեան մէջ մեծ կորուստ ունէր. հարկ չկայ գործողութեանց մանրամասնութիւններուն մըտնել, վասնզի մենք ալ չենք գիտեր. սակայնէ մեզ յայտնի է որ Հանօճնի անանկութիւնը մեծ հարուած մ'էր Հայրապետ էֆէնտիի:

Հայրապետ էֆէնտի պատասխանացի այն Հայերէն էր որք դեռ դրեթէ տղայ Պոլիս կուգան, առանց մէկ ստակի: Կը մտնեն իբր սպասաւոր վաճառականի մը մօտ, եւ օր մը կը տեսնեն թէ մարդ եղած են, կամ թէ ճիշդն ըսելով՝ առեւտուրի մարդ եղած: Անտարակոյս դիտէք թէ փոքր ինչ տարբերութիւն կայ այս երկու բացատրութեանց միջեւ: Հայրապետ տակուն քնաւորութիւն ունէր, աչխատութենէ չէր խորշեր. զործ սորվեցաւ եւ ինքն իրեն դիրք մը ստեղծեց: Տասը տարիներէ ի վեր էր այլեւս որ «երեւելի» վաճառականաց դասն անցած էր, եւ «Ծո՛ր, Հայրապետ»ը եղած էր Հայրապետ էֆէնտի: Հայ եւ Յոյն վաճառականք, իրենց զբաղումն ունենալով Քերովբէ էֆէնտին չատ կը յարգէին զնա: Կը կարծէին թէ բանական հարստութեան տէր էր, սակայն այդպէս չէր: Վիճակը լաւ էր, բայց մեծ հարստութիւն չունէր. միայն թէ վարկը գործածելու եղանակը լաւ գիտէր: Հանօճնի անանկութիւնն ամէն ինչ կը խանգարէր: Հայրապետ էֆէնտի ձեռքը չատ ապրանք ունէր, բայց պատրաստ դրան չկար. փոխանակադրեր ունէր վճարելու քիչ առենէն եւ այժմէն չուարած էր:

Նոյն իրիկուն տուն վերադարձաւ չատ դժուն եւ յուսահատ: Սակայն յուսահատութիւնը լաւ խորհրդական մ'է միայն անոնց համար ոյք անձնատանութեան արամադրութիւն ունին: Հայրապետ էֆէնտին չատ հեռի էր այդպիսի «փուկ» զգացումներ տածելէ, հետեւաբար հարկ էր մտածել որ եղէց հնար մը գտնէ, եւ կը յուսար որ չուտով կը գտնէ այդ հնարն: Իւր յոյսը Քերովբէ էֆէնտին էր: Նա միայն կարող էր գործին գլուխ անցնել, ժողվել ուրիշ վաճառականներ, աշխատիլ որ Հայրապետ էֆէնտիին մեծ աջակցութիւն լինի:

Բայց, դեղեցի՛կ մտածութիւն, երթալ ըսել անձի մը. «Ծանր վիճակի մէջ եմ, փրկէ զիս, թէպէտեւ մենք զքեզ կ'արհամարհենք ու պիտի արհամարհենք ալ, ինչպէս պիտի տեսնես փորձով»: Հայրապետ էֆէնտի չէր կարծեր թէ Քերովբէ էֆէնտի ընդունակ լինի այդքան առաքինութեան, եւ զայն չէր ալ մեղադրեր: Աւրգարեւ խեղճ մարդուն վիճակը բաւական ծանր էր: Աղաչե՞լ, պաղատի՞լ ընկերը, այդ անկարելի էր:

(Շար. 6)

ՀԱՅՍՎՈՎԾ ԿՈՒՏՎԱԾՈ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Տ. Ա. Ղուկասյանի խմբագրությամբ

ՀԱՏՈՐ Ա

ԵՐԵՎԱՆ

1940

Տպագրվում է որպես ձեռնարկ ուսուցիչների համար

Պատասխանատու խմբագիր՝ Ա. Ղազարյան

Տեխնիկական խմբագիր՝ Ա. Ղուկասյան

Սրբագրիչ՝ Ա. Ղազարյան

Հանձնված է արտադրության 1940 թ. հունվարի 15-ին։ Ստորագրված է տպագրության 1940 թ. մարտի 20-ին։ Թուղթ 70×108 1/16։ Տպագրական մամուլ 10 + 1 ներդիր։ Հրատարակչական մամուլ 10,96։ Տպագրական նշան 20։ Տպաքանակ 5000։ ՀՍՀՄ 1-ին տպարան, Երևան, Աբովյան 124։ Պատվեր 615։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎԱՂԸ ՈՒ ՆՐԱ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Հայկական սովետական գրականության ծագումը և զարգացումը մինչև Հոկտեմբերյան սոցիալիստական մեծ հեղափոխությունը (Ա. Ղազարյան) 3

Հայ գրականության զարգացումը Հոկտեմբերյան սոցիալիստական մեծ հեղափոխության շրջանում (Ա. Ղազարյան) 19

Հայ սովետական գրականության զարգացումը Հայրենական պատերազմի տարիներին (Ա. Ղազարյան) 31

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՀԱՄԱՐ

Հայ ժողովրդի պատմությունը հայ գրականության մեջ (Ա. Ղազարյան) 43

Հայ գրականության զարգացումը 17-18-րդ դարերում (Ա. Ղազարյան) 57

Հայ գրականության զարգացումը 19-րդ դարում (Ա. Ղազարյան) 71

Հայ գրականության զարգացումը 20-րդ դարում (Ա. Ղազարյան) 85

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԱԿԻՑ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ավետիք Իսահակյան (Ա. Ղազարյան) 97

Հովհաննես Թումանյան (Ա. Ղազարյան) 111

Ալեքսանդր Շիրվանզադե (Ա. Ղազարյան) 125

Գևորգ Էմին (Ա. Ղազարյան) 139

Եղիշե Չարենց (Ա. Ղազարյան) 153

Վահան Տերյան (Ա. Ղազարյան) 167

Ավետիք Իսահակյան (Ա. Ղազարյան) 181

Հովհաննես Թումանյան (Ա. Ղազարյան) 195

Ալեքսանդր Շիրվանզադե (Ա. Ղազարյան) 209

Գևորգ Էմին (Ա. Ղազարյան) 223

Եղիշե Չարենց (Ա. Ղազարյան) 237

Վահան Տերյան (Ա. Ղազարյան) 251

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԱԿԻՑ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ավետիք Իսահակյան (Ա. Ղազարյան) 265

Հովհաննես Թումանյան (Ա. Ղազարյան) 279

Ալեքսանդր Շիրվանզադե (Ա. Ղազարյան) 293

Գևորգ Էմին (Ա. Ղազարյան) 307

Եղիշե Չարենց (Ա. Ղազարյան) 321

Վահան Տերյան (Ա. Ղազարյան) 335

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԱԿԻՑ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ավետիք Իսահակյան (Ա. Ղազարյան) 349

Հովհաննես Թումանյան (Ա. Ղազարյան) 363

Ալեքսանդր Շիրվանզադե (Ա. Ղազարյան) 377

Գևորգ Էմին (Ա. Ղազարյան) 391

Եղիշե Չարենց (Ա. Ղազարյան) 405

Վահան Տերյան (Ա. Ղազարյան) 419

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԱԿԻՑ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ավետիք Իսահակյան (Ա. Ղազարյան) 433

Հովհաննես Թումանյան (Ա. Ղազարյան) 447

Ալեքսանդր Շիրվանզադե (Ա. Ղազարյան) 461

Գևորգ Էմին (Ա. Ղազարյան) 475

Եղիշե Չարենց (Ա. Ղազարյան) 489

Վահան Տերյան (Ա. Ղազարյան) 503

RETENEZ
cette date
27 NOVEMBRE
GRANDE SOIREE MUSICALE
Organisée par la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
avec
Jean Ter-Merguerian — Violon
Hasmig Surmelian — Piano
Chorale Sipan - Komitas
Sonia Nigoghossian — Mezzo Soprano

URGENT
OFFRE D'EMPLOI
———×———
MAISON DE RETRAITE
RECHERCHE
UNE INFIRMIERE DIPLOMEE
Avantages sociaux.
Connaissance de l'arménien souhaitée.
Envoyer le curriculum vitae
à Monsieur KALDJIAN
A. A. A. S.
77, Rue La Fayette — 75009 Paris

FETE CHAMPETRE
Սեն-Ռաֆայէլի Հօմ Ա.Քրմէնիէնի Տարեկան Դաշտահանդէսը
Հայ Աղեետախնամի Ընկերակցութեան
բարեսիրական գործունէութեան ի նպաստ կատարուող
ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
այս տարի տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Օգոստոս 8, ժամը 12 - 21
Սէն - Ռաֆայէլի Հօմ Արմէնիէնի մէջ: 107, Avenue du Maréchal Lyautey
Հայկական ճաշեր – Գեղարուեստական բաժին
Թօմպոլա - Հաճելի մթնոլորտ

MARBRERIE FUNÉRAIRE
CHARLES GAMAIN
Tél.: 389. 72. 61
CIMETIERE DE LA FONTAINE
Saint Martin — 94460 Valenton
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ա.ո.թ. երախտագիտութիւն իր ստացած հայերէն դասերուն Հելէն Զաքարեան 500 Ֆ. կը նուիրէ Ս. Մեսրոպ Կրթարանին (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Համբար Իշլէրի մահուան քառասունքին առթիւ, Ալֆորվիլէն խումբ մը հայրե - նակիցներ 500-ական Ֆ. նուիրած են Ս. Մեսրոպ Կրթարանին եւ Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցիին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՀԱՒԱՔԸ, ՀԱԿԱՏ. 23-ԻՆ

ԸՆՈՐՀԱԿԱԼԻ*

Ողբացեալ եղիա Ահարոնեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ կողմէ ստացուած նը - ւէրները.- Այրի Տիկին Զարդար Ահարոնեան եւ զաւակները ե. պ. 1000, Սահակ - Մեսրոպ Դպրոցին 1000, ԺԱՖ-ին 1000, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 500, Հ. Բ. Ը. Մխիթեան 500, Աչխարհ թեր - թին, «Յառաջ» թերթին, Նոթը - Վոտա թերթին, Սէն - Ռաֆայէլի ծերանոցին, կապոյտ Խաչին 300-ական Ֆ., Պ. Դա - լուստ Ահարոնեան եւ զաւակները՝ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Սահակ - Մես - րոպ Դպրոցին, ե. պ.-ին, ԺԱՖ-ին 500-ական Ֆ., «Աչխարհ» թերթին, «Յառաջ» թերթին 100-ական, Այրի Տիկին Վարսենիկ Մանուկեան եւ զաւակները՝ ե. պ. 1000, Դպրոցին 1000, ԺԱՖ-ին 500, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Զամանդեան ԺԱՖ-ին 100, Պ. Ս. Աճառեան ե. պ. 50, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ճերանեան ե. պ. 50, Ծը - բանասէր Մշակութային Միութիւն ե. պ., Տիլպէրեան ընտանիք Դպրոցին, ԺԱՖ-ին, Մոնմէյոր ընտանիք ԺԱՖ-ին, ե. պ., Պապոյեան եւ Պրաքսիթի ընտանիքներ ե. պ., ԺԱՖ-ին, Արտաչ Մար - գարեան ընտանիք ե. պ., Դպրոցին, «Յառաջ»ին 100-ական Ֆ., Պ. Անտոհ Բիւլպաթեան ԺԱՖ-ին 200, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խաչիկեան ե. պ. 100, Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Վարդապետեան ԺԱՖ-ին 300, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մարիքեան ե. պ. 200, Մարսէյլի ԺԱՖ-ի չրջանային վարչութիւնը Սահակ - Մեսրոպ Դպրո - ցին 400, Պ. Անտոհ Նիկողոսեան ե. պ., Պ. Ալպէռ Թերզիպաչեան ե. պ., Սէն - Ժերոմէն Մինասեան ընտանիք ԺԱՖ-ին, Տիկին Սրապեան ե. պ. 100-ական, Պ. Պերճ Կարապետեան ԺԱՖ-ին 200, Պ. Դա - ւիթ Պանոիկեան ե. պ., Պ. Հայազատ Մարեան Դպրոցին, Պ. Նուպար Քիւրթալեան ԺԱՖ-ին, Պ. Ժիլպայր Տէր - Պօղոսեան ե. պ., Պ. Զաքարեան ե. պ. 100-ական Ֆ.,

×

Տարաբախտ Մարի Հեֆիմեան - Ծննդավ. Նաւասարդեանի - թաղման առթիւ.- Վա - լանէն Պ. Հայազատ ընտանիք ե. պ. 200, Տէր եւ Տիկին մէթր ժագ Վարժապետեան ե. պ., Արմենիայի բարգաւաճման 100-ական, Տէր - Մինասեան ընտանիք 500 Սէն - Ռաֆայէլի ծերանոցին, Արմենայի բարգաւաճման, Անթի - քանսեր Ֆոնին 100-ական, Սէն Ժերոմէն բարեպաշտ մի Ոմն Դպրոցին 100, Պ. Համբարձում Ենովքեան Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 50, Ասոսիասիոն Մելքա ե. պ. 500, Պ. Արթօ Ելեկտրիսիթէ Արմենիայի բարգաւաճման 100, Տէր եւ Տիկին Փոլ Հրաչեան Սահակ - Մեսրոպ Դպրոցին 150, Տիկին Անոթ Բիէթ ե. պ. 100, Մանկեան ընտանիք ե. պ. 50, Դպրոցին 50, Տէր եւ Տիկին Մերկերեան ընտանիք Դպրոցին 100 Ֆ.:

Forum-Radio-Ararad

TOUS LES DIMANCHES — DE 10H. A 12H.

Une émission destinée aux Communautés Arméniennes de la Région Parisienne.
M. F. 98 Mhz.

———×———

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise
Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը զբօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕՖՄ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱՐ
ՄՈՆԹԷ - ՔԱՐԼՕ
P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.
Ամէն կիրակի իրիկուն
- ժամը 10·30-ին:
———×———
ECOUTEZ TOUS LES DIMANCHES
EMISSION ARMÉNIENNE
POUR L'EUROPE (Bilingue)
— à 20h. 30
MONTE - CARLO
P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.
B. P. 141 Monte - Carlo, MONACO

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՒԾԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՇԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI,
DE 14 à 18 h. 30
SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ,
ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30
ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

OPTIMA Tours

VOYAGE EN ARMÉNIE – ÉTÉ 1982

— Spécial Stage de Danse, accompagné par Gérard MADILIAN
du 04 au 18 Septembre (nous consulter)

NOS PROCHAINS DEPARTS:
— du 4 au 18 Septembre - ARMENIE seulement
— du 11 au 25 Septembre - ARMENIE avec retour par TBILISSI.
—du 25 Septembre au 8 Octobre - ARMENIE avec retour par TBILISSI

Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
67, Rue Quincampoix — 75003 Paris
Tél.: 274. 27. 20

Renseignements et Inscriptions:

POUR NICE et LES ALPES - MARITIMES:
— Monsieur IKEDJIAN Arthur
29, Avenue St. Augustin — 06200 NICE
Tél.: (93) 83. 35. 03 ou (93) 88. 76. 08
— Monsieur GEDIKIAN Vasken
Tél : (93) 88. 06. 41

POUR LE VAR:
Monsieur KASSIGUIAN Raffi
8, Rue des Ecoles
83710 — MONTAUROUX
Tél.: (94) 76. 44. 23

Lic.: A - 946 (Agence Agréé Intourist)

SEVAN VOYAGES — SABERATOURS — VOYAGES WASTEELS
vous proposent
VOYAGES EN ARMÉNIE
PROCHAINS DÉPARTS
du 14 AOUT au 27 AOUT
ainsi que:
DU 04 SEPTEMBRE AU 17 SEPTEMBRE
DU 18 SEPTEMBRE AU 1er OCTOBRE DU 02 OCTOBRE AU 15 OCTOBRE

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, Rue d'Argenteuil
75001 — PARIS
Tél.: 261. 51. 13
Métro: Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Tél.: (91) 95. 90. 12

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
3
MARDI
3 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2.50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.227 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.227

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԷՅՈՒԹ

ԿԱԿ ՏԵՂԱՅ ԺԱՄԵՐ ՇԱՐՈՒՆԱԿ

200 ՄԵՌԵԱԼ

—×—

Նաթաք օր, Իսրայէլացիք Ջուրի խո-
ղովակները կը բանային արեւմտեան Պէյրութի համար, ուր կացութիւնը այնքան ծանրացած էր, որ համաճարակի վախ իսկ կար: Ելեկտրական հոսանքը չէր տրուեր սակայն մինչ ամբողջ 14 ամսոսրան կը տեղար քաղաքին վրայ, եւ բուռն կռիւներէ ետք, իսրայէլեան բանակը կը գրաւէր օդակայանը: Պահեստինցիք բոլորովին չէն ընդունիր սահայն այս գրաւման լրջութիւնը: Ամէն պարագայի մէջ, Պէյրութցիք կարծած են թէ այս անգամ եկած էր իսրայէլեան վերջին գրոհը, բայց ոչ տակաւին: Պարզապէս կրակ կը տեղար, աւելի քան 200 դիակ կը գտնուէր, հարիւրաւոր վիրաւորներ: Ապահովութեան Խորհուրդը միաձայնութեամբ կ'որոշէր դէսերը զրկել Պէյրութ: Նախագահ Սարդիս կը հրաւիրէր ամերիկացի, Ֆրանսացի, խորհրդային, բրիտանացի դեսպանները բողոքելու համար արեւմտեան - Պէյրութի պարտադրուած նոր զողոթային դէմ:

Ինչ եղաք, կիրակի ժամը 17-ին, կը հասնէր 9-րդ հրադադարը: Ամբողջ ժողովուրդ մը, պատանդ է երկու ամիսէ, անհաւատ տառապանքներու եւ զրկանքներու ենթարկուած, մշտական անճակութեան մէջ, անդին աշխարհի մեծերը ժողովներ կը գումարեն, Հապիպ միշտ կ'երթայ կուգայ ու օրերը իրիկուն կ'ըլլան...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՁԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ամէնէն սեւ օրը եղաւ Ուրբաթ գիշեր, Յուլիս 30-էն 31 լուսնալիք գիշերը, երբ մանուկներ փոխադրող երկու հանրակառքեր, դեռ անծանօթ պատճառներով, արկած մը ունեցան եւ հանրակառքերէն մին անմիջապէս կրակ առաւ: Այլ կառքեր ալ գոհ դացին բախումին եւ ի վերջոյ 53 դիակները գտնուեցան, որոնց մէջ՝ 44 մանուկ: Մէկ ընտանիք իր եօթը զաւակները կորնցուցուցած է, երկու ուրիշներ՝ չորսական, միայն ութ դիակի ինքնութիւնը կարելի եղած է ճշդել: Սարսափազդու արկած մը, որ ցնցեց ամբողջ Ֆրանսան չարաթավերջին, բայց չբաւեց որպէսզի կառք վարողները աւելի զգոյշ ըլլան: Արդարեւ ամէնէն մահացու չարաթավերջեւրէն է, այս մէկը՝ 116 մեռեալով, 447 վիրաւոր որոնց՝ 117-ը չատ ծանր:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ քաղաքային ոստիկան մը բանտարկուած է: Մարդը ամխներէ ի վեր Ֆրանսական անձնաթուղթեր ծախեր է օտար գաղթողներու: Ցարդ 1300, հասը 12-էն 15 հազար Ֆրանքի: Քոմ, պետն էր Փարիզի ոստիկանատան ինքնութեան թուղթի ճիւղին: Կ'ըսուի թէ հաստատուած է որ ահաբեկիչէ չէ տրուած: Բայց Քոթիտիէն կը կարծէ գիտնալ թէ Օրլի խմբակի Հայեր իսկ «այս իրաւ կեղծ թուղթեր»ը կը կրեն: Լուրը առաջին անգամ, կիրակի օր կուտար նոյն օրուան թերթը, ինչ ալ յայտնելով թէ Ալժերացի, Իվուարցի, Մալիցի, Պաղեստինցի, Հայ «հիմա Ֆրանսացի է»:

ԱՃՂԱՆ 4350 գաղթական Թուրքիա պիտի փոխադրուին եւ Ատանա հաստատուին:

ՔԵՆԻԱՑԻ մէջ պետական հարուած մը կը թուի ձախողած ըլլալ, քանի լուրէն քանի մը ժամ ետք, նախագահ Արաբ Մուայլ կառավարութիւնը կը հաստատէր թէ կրկին տէրն է կացութեան:

×

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՕՐԼԻ.-
ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐ ՀԵՏՔԵՐՈՒ ՎՐԱՑ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻ ՄԸ ԱՐԿԱԾԱԼԻ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆԻ ՄԸ ՄԷՋ

ՄԱԹԷՆ «ՑԵՏ ՄԱՀՈՒ»
ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԷ
Հ. Գ. Բ.Ի ՂԵԿԱՎԱՐԻՆ ՀԵՏ

կիրակի եւ երկուշաբթի, հակառակ ոչ-բնական այլ այժմէականութեանց, որոնց կ'անդրադառնանք առանձին, վարչական մամուլը կրկին լայն տեղ կուտար հայկ. ահաբեկչութեան: Առիթը ծագած էր հայ երիտասարդի մը արկածալի մահուան պատճառով: Արդարեւ, Ուրբաթ գիշեր, ժամը 23·30-ի չուրջ է, որ կանչերի մէկ փավիյոնին մէջ զօրաւոր պայթիւն մը կը ցնցէր նաեւ չուրջի բոլոր նախարանները: Տան առաջին յարկը, ուր կը գտնուէր Օրլիի կիւլիւմեան անուն 23 տարեկան երիտասարդի մը ձեռքը կը պայթէր այն ռումբը, զոր կը պատրաստէր: Երբ հիանդամասր կառքերն ու ոստիկանութիւնը կը հասնին, թեւերն ու սրունքները պոկուած են, դէմքը ծանրօրէն վիրաւորուած ու փլէտ կիւլիւմեան կը մեռնի քիչ ետք: Գետնայարկը գտնուող իր եղբայրը՝ Յաչատուր կիւլիւմեան ոդ-առողջ է ու կը ձերբակալուի, ինչպէս տան սուն վարձակալը՝ Շառլ Սանսոնեթթի, Քորսիքացի, բայց Մաւր Սանսոնեթթի ծագումով հայ է, կը գրէ Մաքէն: Այս ամբողջը, ուրեմն կրկին մէջտեղ կը հանեն Փարիզի վերջին եղեռնափորձերու եւ Օրլի խումբին դիմագիծին հարցերը: Այս երկու եղբայրները Ֆրանսացի քաղաքացիի անձնաթուղթեր ունին, բայց ծանօթ չեն Ֆրանսական իշխանութեանց, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ թուղթերը կրնան կեղծ ալ ըլլալ: Յաչատուր կիւլիւմեան հարցաքննութեան առեն, կրկնած է թէ լուր չունէր եղբօրը գործունէութենէն, եւ չէր դիտեր թէ վերը ռումբ կը ձեռնոտէր: Բայց, ինք պէյրութէն հազիւ օր առաջ, վերադարձած է: Այս վերջինը Դամասկոս ծնած է, մինչ Փիէր՝ Պէյրութ: Ոստիկանութիւնը փավիյոնին մէջ գտած է նաեւ բաւական փաստաթուղթեր, արաբերէն եւ Ֆրանսերէն, նաեւ զէնք՝ կալաշնիկով, ձեռնառումբ, ռումբի ժամացոյցի սարքեր, չեխական պայթուցիկներ: Պայթուցիկ մըն ալ որ նոյն տեսակէն է եղեր, ինչ որ վերջերս գործածուած է հայկ. կամ պաղեստին-եան եղեռնափորձերու ընթացքին: Ամէն պարագայի մէջ, յստակ կը թուի որ ոստիկանութիւնը բաւական տարրեր ձեռք ձգած է, կարենալ ճշդելու համար Օրլիի բուն «ինքնութիւնը»:

×

«ԱՍԱԼԱ»՝
ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄ ՓԱՐԻԶ ԹԷ ՊԷՅՐՈՒԹ

Փարիզի մէջ, Հ. Գ. Բ.ի զօրավիզ չարժումը այս առթիւ ալ զեկոյց մը հրապարակեց դատապարտելու համար Օրլիի գործունէութիւնը, բայց չի կրնար այս անգամ կասկածի առնել անոր հայկ. դիմագիծը: Նոր զեկոյցին՝ «ահա 15 օր է, որ բիրտ ուժի սաստկացում մը ճամբայ եւած է: Լաւինական թաղի երկու եղեռնափորձեր, որ 17 վիրաւոր պատճառեցին: Այս արդէն ողբերգական վիճակին եղեռնական վախճանը տեղի ունեցած է Փարիզի մէջ, ուր ամէն օր կը պայթին ռումբեր»:

ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՏԱՐԵԳԻՐՔԷՆ

— ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ —

Վենետիկ («Յառաջ»).-

Ս. Ղազարի մէջ, հնաւանդ սովորու-թիւն է եռօրեայ հանդիսաւոր ազօթքներով ու արքայական պաշտամունքով անցնել Ընդհանուր Ժողովի նախապատրաստական շրջանը, «Սրբութիւնն ի բարձրութիւն», երնչ. Մխիթար Աբբահօր նուիրական դամբանին չուրջ խմբելով Միսիթարեան բոլոր Վարդապետները, որոնց-մէ չատերը կուգան հեռաւոր առաքելավայրերէ:

Այսպէս բացուեցաւ, Յուլիս 9-ի երեկոյեան, Մխիթարեան Միսիթարեան 1982-ի Ընդհանրական Ժողովը, որ նոր շրջանի տասներորդ Ընդհ. Ժողովն է:

Նոր շրջանը սկիզբ առած է 1929-ին, ուրկէ կը սկսի նաեւ ժամանակաւոր Աբբահայրերու շղթան:

Հին ժամանակ՝ ցմահ կը տեւէր այդ պաշտօնը, ու Ս. Ղազարի հողին վրայ Մխիթար Աբբահօր յաջորդած են հինգ մշանջենաւոր Աբբահայրներ, 1750 - 1921, որոնց ցուցակը տուաւ «Յառաջ» (1982, Յուլիս 20):

Այդ ժամանակաշրջանին գումարուած են բազմաթիւ Ընդհ. Ժողովներ, ոչ միայն նոր Աբբահայրերու ընտրութեան առիթով, այլ նաեւ միաբանական կարեւոր հարցերու քննութեան համար. սովորաբար, ինը տարին անգամ մը կը գումարուէր Ընդհ. Ժողով՝ վերանորոգելու համար Միսիթարեան վարչակազմը, նոյն մնալով Աբբահայրը:

Իգնատիոս Կիւրեղեան Աբքեպիսկ. Աբբահօր մահէն ետք (1921 Դեկտ. 1), թափուր մնացած է Ընդհ. Աբբայի Աթոռը՝ Ս. Ղազարու մէջ, մինչեւ 1929-ի Սեպտ 8: Այդ ժամանակաշրջանին՝ կազմուած եւ հրատարակուած է Միսիթարեան նոր Սահմանադրութիւնը, եւ վանքը կառավարած է Գերյ. Հ. Ցովհաննէս Թ. Ծ. Վրդ. Թորոսեան, իբր Ընդհ. Աթոռակալ, այսինքն՝ Փոխանորդ կամ Տեղապահ:

1929-էն ասդին, նոր օրէնքներու համաձայն, Ընդհ. Ժողովները կը գումարուին ամէն վեցամեակի եւ Միսիթարեան կը կառավարուի ժամանակաւոր Աբբահայրներով, որոնց չարքին հինգերորդն է ներկան՝ Գերպծ. Հ. Ցովհաննէս Վրդ. Դերճակեան, որու ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ Յուլիսի 16-ին:

Երկու օր ետք, Վարդավառի տօնին իրիկունը, Յուլիսի 18-ին, կատարուեցաւ նորընտիր Աբբահօր գահակալութեան հանդէսը, դարձեալ Մխիթար Աբբայի դամբանին առջեւ, Ս. Ղազարի Մայր տաճարին մէջ:

Զգեստաւորուած՝ բեմ բարձրացան Գրպծ. կարապետ Եպիսկ. Ամատունի (Ուխտիս ամէնէն երէց անդամներէն), նախկին Աբբահայրը՝ Գերյարգելի Հ. Պօղոս Վրդ. Անանեան, Ընդհ. Աթոռակալը՝ Հ. Բարսեղ Վրդ. Զէփիջեան, իրենց չուրջ ունենալով սարկաւագներ ու դպիրներ:

Բեմ առաջնորդուեցաւ նաեւ նորընտիր Աբբահայրը, որ Մխիթարի շիրմին առջեւ առաջաւ՝ Գրպծ. Ամատունի ձեռքէն՝ լանջախաչ, մատանի, հովուական գաւազան, Միսիթարեան օրինագիրքերը եւ Ս. Աւետարանը:

Ըստ հայկական Մայր Մաշտոցի յանձնարարութեան, վանահայր օրհնելու արարողութիւնը պաշտուեցաւ անխափան, աղմոսներով, ազօթական մաղթանքներով ու սրտագրաւ չարականներով:

Գերապայծառ Ամատունի եւ նորընտիր Աբբահայրը փոխանակեցին ուղերձներ: Այնուհետեւ մի առ մի բեմ բարձրացան Միսիթարեան բոլոր Հայրերը, սկսեալ ամէնէն ծերունիներէն, ողջունելու եւ չնորհաւորելու ամէնէն ծերունիներէն, ողջունելու եւ չնորհաւորելու Միսիթար Աբբայի նորընտիր յաջորդը: «Կը խոստանամ յարգանք եւ հնազանդութիւն». ա՛յս էր ուխտը բոլորին, որոնք երկիւղածօրէն կը համբուրէին Գրպծ. Ցովհաննէս Դերճակեան Աբբահօր Սուրբ Ձէռը, աւելցնելով չնորհաւորական մաղթանքներ:

Բազմաթիւ բարեկամներ ու ծանօթներ, Մուրատ - Ռափայէլեանի նախկին ու ներկայ սաներ, իրենց տեսչական մարմնի անդամներուն հետ, չատեր ծաղկեփունջերով, փութացեր էին մասնակցելու այս հոգեպարար արարողութեան եւ անձամբ խնդակցութիւն յայտնելու Միսիթարեանս եւ անոր նոր Աբբային:

Վերջաւորութեան, հնչեց ազօթական «Տէ՛ր, ողորմեա»ն, Կոմիտասի եղանակով.

«Տուր աշխարհի զխաղաղութիւն...
«Եկեղեցւոյ պայծառութիւն...
«Ազգիս Հայոց սէր, միութիւն...
«Ուխտիս մերոյ հաստատութիւն...»:

Ամէնուն աչքերուն մէջ արցունք կար, արցունք՝ հաւատքի եւ սիրոյ:

Այդ դիշեր սկիզբ կ'առնէր Միսիթարեան Միսիթարեանց պատմութեան նոր էջը:

Հաւատքով, սիրով ու նուիրումով պիտի գրուի այդ էջը, ի սպաս եւ յօգուտ «Հայ Ժողովուրդի Հոգեւոր լուսաւորութեան», ըստ երնչ. Միսիթար Աբբահօր կտակին:

Աստուած օրհնէ այդ աստուածանուէր եւ ազգաշէն առաքելութեան ճանապարհը:

Հ. Ն. Տ. Ն.

(Շար. 4-րդ էջ)

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ
ԵՒ ՄԵՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

Գ.

Ապտիւլ Համիտի աչքին լոյս Համիտիէ քիւրա հեծեալ աւազակախումբերը 4-րդ բանակի հրամանատար Զէքի փաշայի բարձր ղեկավարութեամբ երկու չաբթաւայ մէջ քանի մը հազար հայ սպաննեցին: Ասիկա Համիտիէներու առաջին մեծարգործութիւնն է եւ ծանօթ է թէ վերջինը պիտի չըլլար:

Բ. Դուռը Սասնոյ մէջ տեղի ունեցող սարսափազդու ջարդերը եւրոպական Պետութիւններէն եւ հանրային կարծիքէն դաղտնի պահելու համար դիմեց ամէն տեսակ խարդախութեան: Աշխարհացոյց ոչ թէ օտար ճամբորդներու, այլեւ նոյնիսկ տեղացիներու այդ շրջանէն անցնիլ: Սասունը չայտարարուեցաւ Բոլէբայի համաճարակի շրջան եւ իբր թէ լոկ «առողջապահական» պատճառներու բերումով: Հետեւաբար միջոց մը ոչ ոք տեղեակ եղաւ անցուդարձէն: Բայց կամաց - կամաց չշուկներ Եւրոպա հասան եւ մինչեւ որ լոնտոնեան մեծ օրաթերթ Տէյլի Թէլէկրաֆի յանդուգն թղթակից Տիլըն յայտնեցաւ Քիւրտի տարազով ծպտուած դաղտնօրէն Սասուն մտնել եւ տեղեկացնել Սասունի իսկական պատկերը Եւրոպայի հանրային կարծիքին: Լուրը ռումբի աղեցութիւն գործեց Արեւմուտքի մէջ:

12) Թուրք հասարակութեան կարծիքը սխալ եւ զրպարտիչ տեղեկութիւններով դրդռելէ ետք որեւէ նպատակ չհետապընդող հետաքրքիր անձեր սկսան յանդուգն արարքին դրդապատճառները:

Բ. Ոչ ալ անոր ծանր հետեւանքները Պոլսոյ մէջ:

Հետաքրքիր խօսնակը անպատկառօրէն կը զարմանայ թէ ինչո՞ւ Պանքայի դէպքը իբր «հայկական ջարդ» ներկայացուեցաւ Եւրոպայի մէջ: Արդեօք Օսմանեան կառավարութիւնը ի՞նչ յանցանք գործած էր, որ Եւրոպայի մէջ մամուլը այդքան աշմուկ հանած էր Պանք Օթօմանի դէպքին առթիւ: Միայն թէ երբ հետաքրքիր խօսնակը չայլամի նման պլուխը աւազին մէջ մխրճած կը չանայ ուրանալ եւ զրպարտութիւն որակել այդ պատմական օրերու աննախընթաց վայրագութիւնները, այսօր արեւմտեան տէրութիւններու այլ եւ այլ աղբիւրներ մեզ կը հաստատեն թէ Պոլսոյ մէջ երեք օրուան ընթացքին սպաննուած Հայոց թիւը չուրջ 6-էն 10·000 է...:

Թրքահայաստանի Հայոց ապագային երաշխաւոր վեց մեծ տէրութիւններու դիւանագիտական ներկայացուցիչներն ու օտար մամուլի թղթակիցները այս ծանրակշիռ դէպքերուն մէյ - մէկ ականատես վկաները եղան: Հետեւաբար Թուրք հետաքրքիր խօսնակը պէտք չէ զարմանայ Եւրոպայի ընդվզումին հանդէպ, այլապէս նախ ինքզինքը, ապա իր հայրենակիցները խաբած կ'ըլլայ:

×

Թուրք հետաքրքիր խօսնակները, դէպի խաւար տեղը տուած է 1914-էն յետոյ տեղի ունեցող դէպքերուն մասին եւ կը հասնի մինչեւ մեր օրերը: Մենք ալ բնականաբար յատկապէս պիտի ծանրանանք վերոյիշեալ շրջանի եղելութիւններու զարգացումին մասին եւ պիտի հասնինք մինչեւ մեր ժամանակները:

Թուրք հետաքրքիր խօսնակները Ա. Համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին Հայոց կամ աւելի ճիշդ հայ կուսակցութիւններուն ընդգրկած դիրքորոշումը ամբողջովին կը ենթագիտենէ:

14) Ըստ թուրք խօսնակներուն «երբ պատերազմը սկսաւ (2) հայ երեք քաղաքական կուսակցութիւնները Ղալաթիոյ մէջ վարժարան մը (3) հաւաքուեցան ու թէեւ առ երեան Օսմանեան պետութեան հաւատարիմ մնալ որոշեցին, իրականութեան մէջ բոլորովին տարբեր էր իրենց նպատակը: Այսպէս այս կազմակերպութիւնները էրզրումի մէջ հաւաքոյթ մը կազմակերպեցին եւ որոշեցին Օսմանեան կայսրութեան դէմ ըմբոստանալ»:

Այս վարկածը լոկ երեւակայութեան վրայ հիմնուած է: Նախ ինչպէս ծանօթ է էրզրումի Ժողովը միմիայն Հ. Ց. Դաշնակցութեան Ժողովն էր որ սկսաւ Յուլիս 1914-ի վերջը եւ տեւեց մինչեւ Օգոստոս ամսոյ առաջին շաբաթը (4): Ամբողջովին ձրի զրպարտութիւն եւ իրականութենէ զուրկ է, երբ թուրք հեղինակներ այսօր կը գրեն թէ այդ ժողովին հայ կազմակերպութիւնները որոշեցին գաղտնօրէն ապստամբիլ (5): Արդէն այս ամբաստանութիւնը հաստատող ոչ մէկ փաստ ցարդ յոյց արուած է թուրք ղեկավարներու կողմէ: Էրզրումի Ժողովը հաւիւ լրացած էր երբ հոն կը հասնին Իթթիհատական երկու երեւելի դէմքեր: Մին հռչակաւոր ճառախօս ու ազգայնամոլ Էօմէր Նաճի (6), իսկ միւսն ալ հայ ժողովուրդի ոխերիմ թշնամի, Թէշգիլաթը Մահսուսէի պարագլուխ Տոքթ. Պահաէտտին Շաքիր (7): Իթթիհատի կեդրոնի երկու պատուիրակները չատ կը ջանան որպէսզի Հ. Ց. Դաշնակցութեան ղեկավարները իրենց մուխ ծրագիրնե-րուն գործիք դարձնեն եւ պատերազմը սկսելուն պէս անոնց միջոցաւ կազմակա-հայութիւնը Ռուսաստանի դէմ ըմբոստութեան մղեն: Բայց իրենց չանքերը ի դերեւ կ'ելլեն: Անոնք ոչ թէ միայն այդ առաջարկը կը մերժեն, այլ՝ մանաւանդ կը թելադրեն որպէսզի Օսմանեան պետութիւնը իր չէզոք դաղափակաւութենէն չշեղի (8): Իթթիհատականները նոյնիսկ կը խոստանան (9) յետագային «Հայաստան»ի կառավարութեան հիմնումը, որ նոյնիսկ կարս եւ էրզրումի նահանգէն հողեր ալ պիտի ունենար...:

Այս տեսակցութիւնները (Իթթիհատի պարագլուխներուն էրզրումի ժողովականներուն հետ բանակցութիւնները) այսօր թուրք պատմաբաններ յերիւրանք կը նկատեն, միայն թէ կը մոռնան, որ այս հանդիպումներուն մասին Տոքթ. Պահաէտտին Շաքիրի հեռագիրը առենօք հրատարակուած է Պոլսոյ մամուլին մէջ, երիտթուրքերու դատավարութեան ընթացքին:

15) Ուրիշ հետաքրքրական պարագայ մը եւս կայ որ առհասարակ թուրք հեղինակները կը դրեն ու կը դրեն: Սա կովկասահայերու կամաւորներու վաշտերու խնդիրն է: Ճամբա թուրք հեղինակները կը դրեն իբր թէ այդ կամաւորներու ներկայութիւնը Թուրքիոյ դաւաճանութիւն մը եղած ըլլար: Մի՛ծադելի է մտածել այսպիսի պնդումի մը մասին իբր լուրջ տեսակէտ: Արդեօք կը սպասէին որ կովկասահայերը պէտք էր Օսմանեան բանակին մէջ զինուորագրո՞ւէին:

Հետաքրքիր խօսնակը Ցարական Ռուսաստանի քաղաքականութիւնը յառաջ կը քշէ եւ կ'ըսէ թէ «Ռուսիա կը ջանար Արեւելեան Անատոլուն ձեռք ձգել»: Իր այս թէզն ալ հաստատելու համար, ռուսահայ պատմաբան Բորեանի գրքէն քանի մը տեղ կը յիշէ (9): Ռուսիան ըսենք որ թրքահայաստանը գրաւելու պատրուակներ կը փնտռէր, արդեօք այդ հանգամանքը իրաւատուփ՞ւն կուտար Օսմանեան կառավարութեան Թուրքիոյ բոլոր Հայերը տեղահան ընելու կամ զանոնք բնաջնջելու:

Մեզի այս պարագան է կարեւորը, այլ էականը:

16) Առաջին ապստամբութիւնը Օգոստոս 30, 1916-ին Զէյթունի մէջ սկսաւ կը հրամցնէ խօսնակը իր ունկնդիրներուն, մոռնալով որ 1915-ի Յուլիսին արդէն Զէյթունը դադրած էր հայկական Զէյթունը ըլլալէ եւ մկրտուած «Սիւլէյմանլը» ինչ որ է մինչեւ հիմա: Նոյնիսկ եթէ հետաքրքիր խօսնակը փոխանակ 1916-ի, 1915 ըսել կ'ուզէր, կամ տպագրական սխալ մըն է, Զէյթունը, Օգոստոս 1915-ին արդէն չատոնց պարպուած էր: Կը տեսնուի թէ Թրքական տեսակէտը որքան խախուտ հիմերու վրայ դնուած է: Իսկ թէ «Հայոց կոմէ պիւզէր այրուեցան, ոստիկաններ ու զինուորներ սպաննուեցան Զէյթունի, էրզրումի, Պիթլիսի կամ Վանի մէջ», նման պնդումները, ձրի զրպարտութիւններէ անդին չեն երթար: Մեր պատասխանը մէկ տողի մէջ կրնանք ամփոփել.

- Հայերը ինչպէս բոլոր միւս ոչ - մահմետականները 1914-ի Օգոստոսին արգիլի զինուորագրուած էին, եւ արդէն երկու ամիս առաջ Թուրքիոյ պատերազմի մասին ոչինչ գիտէին: Շատ քիչեր յաջողած էին 44 օսմանեան կարմիր ոսկիի (10) պէտէլը վճարել զինուորագրութենէ զերծ մնալու համար: Ի օրէնքը միայն քրիստոնեաներուն յատուկ չէր, այլ նոյնիսկ Թուրքեր այդ դումարը վճարելով չզինուորագրուեցան:

(Շար. 3)

---

(1) Ֆրանսացի անուանի դիւանագէտ, Պոլսոյ դեսպան՝ Փոլ Քամպօն իր յուշերուն մէջ կը նկարագրէ թէ Բ. Պրամ «կրթեալ» եւ «բաղաքավար» թուրք բարձրաստիճան պաշտօնեաները ինչպէս այդ օրերուն վիրաւոր ոստիկանատուն փոխադրուած Հայոց գլուխը իրենց կօշիկներու կրունկներով կը ճզմէին:

(2) Պատերազմը սկսաւ Օգոստոս 10, 1914-ին, մինչ Օսմանեան կայսրութիւնը զինուորագրաւաւաճումը կատարելէ յետոյ միայն Հոկտեմբեր 31, 1914-ին կռուազաշտ մտաւ:

(3) Խնդրոյ առարկայ վարժարանը հաւանաբար «Կեդրոնական վարժարան»ն է:

(4) Խնդրոյ առարկայ հաւաքոյթը Հ. Ց. Դաշնակցութեան 8րդ Ընդհ. ժողովն է:

(5) Այս յերիւրանքը առաջին անգամ թուրք ոստիկանապետ Էսատ Ուրաս նշած է իր գրքին մէջ, տե՛ս *Թարիխչի էրմէնիլէր վէ էրմէնի Մէսէլէսի*, Անգարա, 1950, էջ 589:

(6) Էօմէր Նաճի, 1916-ի գարնան, Պաղտատի մէջ թիֆիւսի համաճարակին զոհ գնաց:

(7) Այս ոճրագործը, 1922-ին, փետրուարի Երկաննեանի փամփուշտով իր ոճիրներուն պարտքը վճարեց Պերլինի մէջ:

(8) Բնականաբար Հայերը Օգոստոս 2, 1914-ին թուրք - գերմանական գաղտնի զինակցութենէն անտեղեակ էին:

(9) Տե՛ս «*Ծառայ*», Մայիս 4, 1933, թիւ 15162:

(10) Մէկ Օսմանեան ոսկին, այդ ժամանակ կ'արժէր 23 ոսկի ֆրանք:

ԴԱՏԱՊԱՐՏԱԿԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Զ.

Ի հարկէ Հայրապետ էֆէնտի տան մէջ կը խօսէր այս խնդրոյ վրայ Տրդատի հետ: Իբր գործնական մարդ, նա որոշած էր «դուռը պզտիկցնել», այսինքն ծախսերը թեթեւցնել: Տունը իրենցն էր, այդ մասին հոգ չկար. ծառաները պէտք էր պահեցնել, դաշնակի ուսուցիչը ճամբել: Երկու տղոց համար մինչեւ Սեպտեմբեր վարժարանի ծախսը կանխիկ վճարուած էր, այդ մասին ալ հոգ չունէին: Միւս պաւակը որ Փարիզ էր, զայն ալ բերել տալու էր: Հոգ չէ, ինչ որ վճեցաւ կը բաւէր. Թող գար հօրն օգնական լինէր, վաճառատան գրագիրը կը ճամբէին, անոր կը յաջորդէր. խնայողութիւնը կրկին կը լինէր. վերջապէս Հայրապետ էֆէնտի իւր ծախսերը կէս առ կէս կ'իջեցնէր:

Այս խօսակցութիւնը տեղի կ'ունենար Դեկտեմբեր 10-ին, Հանոյի անանկութենէն երկու օր վերջ. Սաթինիկ արդէն գիտէր մեծ պատահարը, եւ մասամբ մը գոհ էր որ ամուսնութեան վրայ առեն մը խօսք չէր բացուեր: Այն գիշեր մօրքոյրն ըստ սովորութեան Սաթինիկի սենեակն եկաւ եւ սկսաւ տեղեկացնել նմա ամէն ինչ:

- Ա՛խ, աղջիկ, եկու սա բանը մի՛ ըներ. մեղք է հարիկդ. Քերովբէ էֆէնտին կրնայ ամէն բան կարգին բերել: Բայց անո՞ր ինչ ըսենք: Թէ՛ աղջիկ չտանք եւ թէ՛ ըսենք որ մեղի աղէկութիւն ըրէ: Չէ՛, աղ չըլլար:

Այս խօսքերէն վերջ աւելցուց.

- Իրա՛ւ, նայէ, ամէնէն պէտքինը մոռցայ. չատ պիտի ուրախանաս: Գիտե՞ս հայրդ այս Ուրբաթ պիտի գրէ եղբօրդ որ ինչ սորվեցաւ ձեռք կուտայ, էլլէ գայ. ի՞նչ ընէ մարդը, գրագիրը պիտի ճամբէ, տեղը ան պիտի դնէ:

Չէ՛, Սաթինիկ չուրախացաւ: Սիրտը կտոր - կտոր եղաւ երբ իմացաւ թէ եղբայրը զոր այնքան կը սիրէր, այն երիտասարդը որ մեծ ապագայ մը կը խոստանար, նա պիտի գար, չախչախեալ եւ յուսաբեկ, պիտի նետուէր խանի մը անկիւնը, հաշուեհետներու վրայ մտքերը: Թէ իրենք փայլուն վիճակ մը չպիտի ունենային՝ այդ բնաւ Սաթինիկի վտյքը չէր: Միթէ միշտ փարթամ եղած էին եւ յետոյ, դպրոցէն նոր ելած էր, տակաւին անմեղ էր եւ կը հաւատար որ երջանկութեան անհրաժեշտ պայմանը հարստութիւնը չէ: Եւ սակայն սկսաւ խորհիլ եղբօրը վիճակին վրայ:

Կնոջ մը սրտին մէջ միշտ մեծ տեղ մը կը գրաւէ եղբօր սէրն: Այդ սէրը բուռն զգացում մը չէ, հանդարտ, անոյշ, ջերմիկ զգացում մ'է: Հետաւորութիւնը, բացակայութիւնը, կարօտը չատ անճկալի երած էին Սաթինիկի համար իւր եղբայրն: Երբ մեկնեցաւ մօրաքոյրը, Սաթինիկ ինկաւ թիկնաթոռի մը մէջ. տխուր - տխուր կը մտածէր: Մտօքը կը թռչէր ի Փարիզ, կը տեսնէր եղբայրը ինկած կմախքներու եւ դիակներու վրայ, ի՛նչխատէր լի յոյսերով եւ եռանդութեամբ, եւ ահա՛ յանկարծ խեղճ տըղան մնաք բարով կ'ըսէր ամէն յուսոյ, ամէն ապագայի: Ջրոջ սիրտը լեցուած էր: Ամէն քան տարիք մարտիրոսութեան խղճ ունի: Սաթինիկ որ այնքան փափուկ զգացումներ ունէր, որոշեց զոհել ինքզինքն, զոհել իւր եղբօրը: Մտաւ անկողին եւ երազեց միշտ եղբօրը վրայ: Առաւօտուն կանուխ ելաւ, գնաց մօրաքրոջն եւ իմացուց թէ՝ պատրաստ է ամուսնանալ Քերովբէ էֆէնտիին հետ: Դիւրին է երեւակայել բարի կնոջ խըղութիւնը. գնաց անմիջապէս աւետեց մօրը եւ Հայրապետ էֆէնտիին. էֆէնտին արտաքուստ ոչինչ ըսաւ, բայց ի հարկէ որպէս գոհ էր: Իւր գործոց յաջողութեան ամենամեծ արգելքը վերցուած էր:

- Ազէ՛կ, աղէ՛կ, կ'ըսէր ինքզինքին, եւ տունէն ելաւ գնաց գործին:

Ճամբան ինքզինքին կ'ըսէր:

- Արդէն գիտէի որ ասանկ պիտի ըլլայ: Երբ աղջիկը կը տեսնէ թէ հօրը գործը աղէկ չէ, հոտ կ'առնէ թէ տունը մը նալու վախ կայ, ուզած պարոնը պիտի չառնէ, տե՛ս, նայէ՛, այն առեն աչքին ինչպէ՛ս ազուր կ'երեւայ հօրը ցոյց սըւած մարդը: Է՛յ, աշխարհս ասանկ է:

Ո՜ւֆ Սաթինիկ:

Հարսանեաց հանդէսը կատարուեցաւ 1881-ի Ս. Սարգսին, փառաւոր հարսնիք որ մի քանի օրեր Բերայի, Գալաթիոյ եւ Օրթագիւղի ընդհանուր խօսակցութեանց առարկան էր: Հարսանեաց օրերը որքա՜ն մայրեր նախանձալից էին Սաթինիկի բախտին: Եւ սակայն, գոյնէ վեր առէք անգամ մը այն ոսկի թելերն ոյք կը պզտին հարսին երեսն, չէ՞ք տեսներ այն արցունքները որ կը կաթկթին անոր աչքերէն: Այդ ոսկին դիմակ մըն էր սրտի վշտերն ամբաժածուկ պահելու, բայց ոչ մէկ դիմակ, որքան ալ անմեղ նայէ ընէ դէմքը, կարող է դնա փոխել:

(Շար. 7)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

«ԲԱՆԲԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԽԻՒՆԵՐԻ»

ՀԱՆԴԷՍԻ

ԳԱՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

—×—

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է «Բանբեր Հայաստանի արխիւների» հանդէսի 1960 . 1980 թուականներու մատենագիտու - թիւնը, որ կը ներկայացնէ 20 տարիէ հրատարակուած նիւթերու ամբողջական ցանկը:

Հայաստանի կուսակցական եւ պետա կան մարմիններու որոշումով է, որ 1960-ին սկսաւ լոյս տեսնել Նախարարաց խորհուրդին առընթեր գլխաւոր դիւանապե տութեան վարչութեան «Բանբեր Հայաստանի արխիւների» հանդէսը, որ անցնող քը առնտեակին կարեւոր դեր խաղաց մեր ժողովուրդի նոր շրջանի պատմութեան ուսումնասիրութեան մարդ մը հարցերու ուսումնասիրութեան ու պարզաբանման կալուածներուն մէջ : Որպէս առաջնակարգ հարց, սկսան հրա պարակուիլ դիւանային փաստաթուղթե րու եւ նիւթերու հաւաքածոներ, գիտա կան ուսումնասիրութիւններ, հաղոր դումներ եւ հրատապ այլ հարցերու վե րաբերող բազմաթիւ նիւթեր: Հանդէսի 60 թիւերուն մէջ հրատարակուած են շուրջ 400 դիտական ուսումնասիրու թիւններ, որոնց ալբիւր ծառայած են Հայաստանի եւ այլ Հանրապետութիւն ներու զանազան դիւաններու մէջ գտնո ւղ փաստաթուղթերը, նիւթերը: Այս առթիւ, բնութագրական է Խորհ. Միու թեան Նախարարաց Խորհուրդին առն թեր գլխաւոր դիւանային վարչութեան հետեւեալ կարծիքը, թէ «Բանբեր Հա յաստանի արխիւների» հանդէսը «...րը նորոշ օրինակ կը ծառայէ միութենական յատ մը Հանրապետութիւններու, Մոս կուայի, Լենինգրադի դիւաններէն յայտ նաբերուած փաստաթուղթերը գիտական շրջանառութեան մէջ դնելու տեսակէ տէն, նիւթեր՝ որոնց մէջ քիչ չեն միւս Հանրապետութիւններուն մէջ յայտնաբեր ուած եւ հայ ժողովուրդի պատմութեան վերաբերող դիւանային փաստաթուղթե րը»:

Մեկնելով «Բանբեր»ի նիւթերը գիտու թեան ծառայեցնելու չահերէն, ինչպէս նաեւ ընդառաջելով բազմաթիւ ուսում նասիրողներու վիպաքին, Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր գլխաւոր դիւանային վարչութիւնը յար ւար գած է «Բանբեր»ի 1981 թիւ 3-ին մէջ (61) հրապարակել մինչեւ այսօր լոյս տեսած նիւթերու ամբողջական ցանկը:

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթին էջէ իր ստորագրած զրախօսականով, ե րեւանի Մատենադարանի աշխատակիցնե րէն Նիկոլայ Գեւորգեան կը ներկայացնէ այդ ցանկը՝ Սիստեմատիկ ցանկ, Հեղի նակներու անուանացանկ, Անձնանունների ցանկ, Ցուցակ. «Բանբեր Հայաստա նի արխիւների» հանդէսի 1960 - 1980 թը ւականներու եւ 1981-ի համարների բովան դակութիւնը: Սիստեմատիկ ցանկին մէջ նիւթերը դասաւորուած են ըստ բաժին ներու, իսկ բաժիններուն մէջ՝ ըստ այբ բենական ու ժամանակագրական կարգի:

Ցօդուածագիրը խօսելով նիւթերու դա սաւորման մասին դիտել կուտայ, թէ ընութագրական է ըստ բաժիններու նիւ թերու դասաւորումը, որ հետեւեալ պատ կերը կը ներկայացնէ՝ Հայ ժողովուրդի նոր եւ նորագոյն շրջանի պատմութիւն, Ընդհանուր պատմութեան հարցեր, Հայ մարքսիստական մտքի զարգացման ու յեղափոխական շարժումների պատմու թեան հարցեր, Մինչխորհրդային Հայաս տանի մշակոյթի եւ դիտութեան պատ մութեան հարցեր, Խորհ. Հայաստանի ընկերային - տնտեսական քաղաքական պատմութեան հարցեր, Խորհրդային Հա յաստանում դիտութեան եւ մշակոյթի զարգացման հարցեր. մատենագիտու թիւն, դրամագիտութիւն, Հայրենական մեծ պատերազմի հարցեր, Խորհ. Հա յաստանը եւ Սփիւռքահայութիւնը, Հայ գաղթավայրերի պատմութեան հարցեր, Արխիւագիտութիւն, արխիւային չինա րարութիւն, գործավարութիւն, Ֆոնդա յին ուսեմատիկ տեսութիւններ, լրա տու:

Այս բաժիններէն զատ հանդէսը ունի նաեւ Բանավէճ, Ամբաղդութեան կողմից, Նամակներ խմբագրութեանը, Մահախո սականներ ենթաբաժինները: Իւրաքան չիւր առանձին մատենագիտական նկարա գրութիւն ունի իր հերթական թիւը, հե դինակին մականունը, անունը, հօր ա նունը, նիւթին վերնագիրը, հրատարակ չական տեղեկութիւնը: Այբբենական կար գով ու մատենագիտական թիւով կազմը ւած են հեղինակներու եւ անձնանուննե րու ցանկերը: Բնականաբար, այդ բո լորը կ'օգնեն ուսումնասիրողներուն ա րագօրէն գտնելու իրենց անհրաժեշտ նիւ թը (կամ հեղինակը):

Հանդէսը իր նիւթերու ամբողջական մատենագիտութիւնը կը ներկայացնէ եր կու լեզուով՝ հայերէն եւ ռուսերէն:

Մատենագիտական ցանկը կազմած են Ռ. Գրիգորեան եւ Ս. Բեհբուդեան: Հա տորը խմբագրած եւ յառաջաբան մըն ալ գրած է հանդէսին խմբագրապետը՝ փը րոֆ. Ա. Յարութիւնեան:

Նիկոլայ Գեւորգեան դրուատելէ ետք տարուած աշխատանքը, դիտել կուտայ թէ հատորին մէջ կան կարգ մը թերու թիւններ, ինչպէս՝ տեղանուններու ցանկի պակաս, քանի մը նիւթերու ներկայա ցումը ոչ թէ իրենց տեղը, այլ՝ այլուր, եւ այլն: Ցօդուածագիրը կը չեշտէ, թէ այս հատորը իր տեսակին մէջ առաջին գործն է Խորհ. Միութենէն ներս: Այս մասին կը վկայեն զանազան Հանրապե տութիւններու քանի մը տասնեակ քաղաք ներու դիտա - հետազօտական հիմնարկ ներէ ու դրադարաններէ ստացուած ա պրպրանքները:

ՄԵՐ ԱՄԻՍՆԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

ՕԳՈՍՏՈՍ

—×—

Գրաբարի մէջ կը գրուէր Աւգոստոս եւ կը կարդացուէր Աւգուստոս: Կը կապուի Հռոմէական Աւգուստուս=Օգոստոս կայ սեր անունին. ապրած է Ն. Ք. 63էն Ց. Ք. 14 եւ գահակալած Ն. Ք. 27 - 14 :

Օգոստոս կայսրը եղած է Ցուլիոս կե սարը (Ն. Ք. 100 - 44, գահակալութիւ նը՝ 49 - 44) երբորդ պորտի զարմիկը եւ մինչեւ Ն. Ք. 44 աւազանի անունով կոչ ուած է Գայոս Օկտավիուս: 44-ին, երբ որդեգրուած է Ցուլիոս Կեսարի կողմէ, կնքուած է Գայոս Եուլիուս Ցեզար Օկ տավիանոս անունով եւ միայն կայսերա կան գահ բարձրանալէ ետք սասցած է Ցեզար Աւգուստուս տիտղոսը:

Այս Օգոստոս կայսրը եւս, ինչպէս Ցու լիոս Կեսարը, ժամանակին ասուածա ցուցած են, որովհետեւ կատարած է հըն չակաւոր գործեր. այսպէս, Ն. Ք. 30-ին նուաճած Էգիպտոսը, 31-ին Յաղթած է Մարկոս Անտոնիուսի նաւատորմը, Հռոմէական կայսրութեան սահմանները արեւմուտքէն հասցուցած է Հիւսիսային Սպանիա, արեւելքէն՝ մինչեւ մերձդա նուբեան տարածութիւնները: Իր տիրա կալութեան անունը դրած է «Հանրապե տութիւն», բայց իրականին մէջ, ինչպէս Ն. Ք. 2-րդ - առաջին դարերու միւս տի րակալութիւնները, եղած է իսկական միահեծան կայսր ու բռնակալ:

Հետաքրքրական է դիտնալ, որ այդ Աւգուստուս - Օգոստոսը իրականին մէջ բնաւ անուն չէ եղած, այլ մակդիր - մա կանուն. բուն նշանակութիւնը եղած է «սուրբ, վեմ, վեմափայլ, մեծապա տիւ», լատիներէն augeo բայէն, որ ու նէր «մեծցնել, գումարել, օժանդակել, յարդել, փառաբանել» եւ այլ իմաստ ներ:

Եւ տեսէք, թէ պատմութեան մէջ ի՛նչ տեղի ունեցած է. ի պատիւ Ցուլիոս Կե սարին ոչ միայն ամսուան անուն ստեղ ծուած է (Ցուլիս), այլեւ անոր յաջոր դած տիրակալներուն տրուած է կեսար - Կայսր պատուոյ անունը: Ահա Օգոստոս կայսրէն ետք ալ, ի պատիւ անոր, տար ուան ութերորդ ամիսը անոր անունով կնքուած է. անգլերէն Աւգըստ, Ֆրան սերէն Աուք, գերմաներէն Աւգուստ, ռուսերէն Աւգուստ:

Սակայն ասիկա տակաւին ամբողջը չէ. աւգուստուս - Օգոստոս դարձած է հա սարակ անուն, մակդիրը - պատուանուն, որ սովորութիւն եղած է կցելու չատ մը տիրակալներու կայսերական անուննե րուն: Հոսկէ է, որ յառաջացած հայերէն օգոստափառ մակդիրը՝ օգոստափառ կայսր արտայայտութեան մէջ: Անոր հա մանիշներն են՝ անգլերէն Աուգըստ, Ֆը րանսերէն Օգիւստ, գերմաներէն Աու գուստ, ռուսերէն Աւգուստէյշէյ:

Արդի հայերէնի Օգոստոս եւ լատինե րէնի Աւգուստուս ձեւերու հնչիւնային կողմերու կապը դիւրութեամբ կարելի է տեսնել, եթէ ուշադրութիւն դարձուի վերը մէջբերուած դրաբար ձեւի արտա նանութեան վրայ (դրաբար աւ - ասու պատմական հնչիւնափոխութեամբ դար ձած է օ):

Մեր նախնիները իրենց ութերորդ ամի սը, որ կը համապատասխանէր ներկայի Մարտին, կոչած են բնիկ հայկական՝ հնդեւրոպական արեգ «արեգակ, արե բառով՝ կա՛մ խորունկ ձմեռէն ետք առա ջին անգամ չերմացնող արեւ տեսնելով, կա՛մ ալ պայծառ արեգակին մասին ե րազելով...

ՊԵՏՐՈՍ ԲԵԴԻՐԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԱԿԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ «Արարատ» Մխիթեան սրահին մէջ, Ցուլիս 7-ին նշուած է Գէորգ Զաւուշի ծննդեան 110-ամեակը: Բանախօսած է Ալֆրեդ Ղարախանեան, անդրադառնալով հերոսին կեանքին ու գործին: 12 հոգինոց արական երգչա խումբ մը, ղեկավարութեամբ Վրէժ Մե լիքեանի, մեկնաբանած է յեղափոխական քանի մը երգեր: Փակման խօսքը արտա սանած է Թաթուլ Օհանեան:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Ալիշան» դպրոցի «Մարզար Ազատեան» սրահին մէջ, Յունիս 21-ին տեղի ունեցած է հրաժեշտի երեկոյթ մը, ի պատիւ աւարտական դասարանի աշա կերտութեան: Բացումը կատարած է Հ. Մանուէլ վրդ. Բոլտաեան, գնահատելով վարժարանի անօրէնութեան, ուսուցչա կան կազմին եւ ծնողական վարչութեան աշխատանքները: Խօսք առած են տնօ րէնը, ուսուցչական կազմի եւ ծնողական վարչութեան ներկայացուցիչները, ինչ պէս նաեւ երկու աշակերտներ: Թէյասե ղանի ընթացքին զարծադրուած է գեղար ուեստական յայտագիր մը:

×

ԹԱՒՐԻԶԻ Հայոց Ակումբի սրահին մէջ տեղի ունեցած է տարազահանդէս մը, կազմակերպութեամբ Հ. Օ. Մ.ի «Մե րուժ - Գասպարեան» մանկապարտէզին: Բացումը կատարելով Միութեան տես նապետուհին՝ Ռիմա Յովսէփեան, նշած է թէ ցուցադրուող բոլոր տարազները հայկական ժողովրդական են: Ապա տա դանցած են մանուկները հայկական ժո ղովրդական, ազգագրական եւ զանազան շրջաններու յատկանիշները պարզող տա րազներով, հաճելի պահեր ստեղծելով ներկաներուն մօտ: Դաստիարակչական կազմը պարդեւատրած է լաւագոյնները: Հան դիսին փակման խօսքը արտասանած է բազրատ Ա. քհնյ. Մելքոնեան, վեր ա նելով Հ. Օ. Մ.ի դերը գաղութի կեան քին մէջ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԶՈՐԲՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՑ

Ցուքը երեք մասի բաժնուած, անցած էր գետը: Գետի ափերը հակող պահակ ներ դրած էին: Արդէն կ'երեւէր Վար գաճորի լեռը մշուշի մէջ բռնուած եւ կարծես հանգարտ էր ամէն բան:

Ամպոտ էր այդ օր եւ սակայն Հաճի Մուսային այնպէս կը թուէր, որ արեւը միշտ ալ Վարդաճորի լեռնէն կը ցայթէր: Արդէն մօտ էին երկինքին հետ խառնուած լերան:

Հաճի Մուսան այդ պահուն աւելի ըզ գաց, որ Զէյնապը արդէն նոյնացած էր Մուհամէտ Հանիի, Շէյխ Սայիտի ու իր պատանեկական երեւակայութեան մէջ գունաւորուած Քիւբրիտանի մէջ: Վար գաճորի լեռը ամբողջ Զէյնապն էր կար ծես, մշուշէ քօղ մը ձգած երեսին. իսկ Կիրոսի, Մուրատի ու հայ զինուորներուն համար, Վարդաճորի լեռը՝ ոսկրացած ու ճապար ստինքներով մայր մըն էր, որ մշուշի պէս, իր ձեռքերը երկարած՝ օգ նութիւն կ'աղերսէր: Հոն, ուր բնակչու թիւնը հեղհեղէ կը ցամքի ու Ֆէտայի ներու օրհասական մարտնչումները կան հզօր, ուր փոքրիկ հիւծած մանուկներ, փայտէ տաղաւարի մը մէջ Ա Բ Գ կը հե գին:

Երբ աւելի մօտեցան լերան, Մուրատն ալ համոզուեցաւ, որ դժուար չէր ճեղ քել Թրքական բանակը ու անցք պահել լերան բնակիչներուն համար, կամ նոյն անցքով վար իջոցնել զանոնք: Հաճի Մու սան, Մարտիկի դէմ ունեցած իր կռուի ընթացքին լաւ սերտած էր լերան անց քերը: Կիրոս ինքն ալ համաձայն էր, որ Զիաթռնուկի կողմէն պէտք էր ճեղքել, որովհետեւ էն կարճ ճամբան է Ֆէտա յիներուն հասնելու համար: Էն առաջ կի րոս ինքը պիտի աշխատէր վեր բարձրա նալ ճիշդ այն անցքէն ուրկէ իջած էր : Մուրատի ուժերէն մաս մը պիտի միա նար Խալիլի խումբերուն հետ: Խալիլ երկ րորդ գիծը պիտի բռնէր անմիջապէս պաշարումի մը առաջքն առնելու հա մար:

Անոնք գետը նոր անցած էին ձիերով ու տիկերու լաստերով, երբ արդէն լ մացան, որ Թրքական բանակին վրայ նոր ուժեր աւելցած են:

Թուրք կառավարութիւնը իմացեր էր, որ 300 Ֆէտայիներ Պարսկաստանի սահ մաններէն Թրքական հողին մէջ մտած են: Արդէն չորս կողմը զօրքեր եւ ժան տարմներ ձգած են՝ գտնելու հետքը 300 Ֆէտայիներուն:

Գարափունարի պինատան կողոպուտէն յետոյ կ'ակնկալուէր, որ պայթէր տեղ մը: Արդէն Ալիին մասնակցութիւնը այդ դէպքին, ապացոյց էր, որ այդ կողո պուտը Խալիլին գործն էր: Գիտէին նաեւ, որ գտնուած է Զէյնապը եւ Հաճի Մու սան իր խումբով Գարափունարէն անցած է եւ այլեւս վերադարձած չէ: Որ, ած խազործի տարազով վտանգաւոր մէկը տեսնուած է Խալիլին ու Ալիին հետ: Գի տէին նաեւ, որ Սաոյի խումբը նորէն ճամբաները լքած է: Իմացեր էին ընդհ դիւղի ոչխարներու քշուելը: Մումբը Զարխաբան անտառը ձգելէ յետոյ ազատ կ'արձակուին երկու հովիւները: Այդ երկու հովիւները պատմած են, որ հայ կական եւ քրտական խումբերը Զարխա բան անտառին մէջ միացած են իրարու, ու Հաճի Մուսան Թուրք բանակին դէմ կ'երթայ:

Հայկական եւ քրտական խումբերը քա նի կը յառաջանային, կը զգային որ իրենց շուրջ Թաքնուած ուժեր կան: Սասոն էր առաջին որ ուշ տեսն կրնար յան կարծ պայթեցնել տեղ մը: Սասոն կը նմանէր այն որսկան շուներուն, որոնք որսը չարժման մէջ կը դնեն ցախաստան ներէն: Թրքաց բանակին հրամանատար Սէլիմ պինպաշին աւելին դիտէր ու կուս չէր ուզեր պայթեցնել Հաճի Մուսայի դէմ: Կը հաւատար, որ իր էն վտանգա ւոր թշնամին էր: Գիտէր, որ Զէյնապը լերան վրայ է, որ Հաճի Մուսան Զէյնա պին համար իջած էր կռուի դաշտ: Ա յո՛, այո, պէտք էր մտնենալ Հաճի Մու սային, սիրաշահիլ եւ փաստիշահին անու նով ապահովել Զէյնապի կեանքը, եթէ Հաճին հեռու կենար կռուէն: Սէլիմ պին պաշին կը մտածէր, որ այդ ձեւով կրնար հեռու պահել նաեւ Սասոն:

(Շար. 616)

(Շար. Ա. Էջէն)

նեցաւ, այս դիշեր, երբ հայ երիտա-սարդ մը մեռաւ պատրաստած ատենը ռումբ մը, որ երեսին պայթեցաւ: Օրլի խումբին եղեռնափորձերուն կոյր բռտու-թիւնը կասկածել տուած էր մեզի անոր հայկ. հարազատութենէն եւ մէջտեղ դը-նել ծայրայեղ - աջ զրզռուքեան վար-կածը»: Պէյրութէն ալ, Ասալա-ն կոչ մը ըրած էՕրլիի «որ վերջ դնէ գինուորական իր բոլոր գործողութիւններուն Ֆրանսա-կան հաստատութեանց դէմ եւ ինքզինքը նուիրէ իր հարուածները ուղղելու թուրք ֆաշիստ վարչակարգին դէմ»: Կոչը կ'ըսէ նաեւ.- «կը հրաւիրենք Օրլին-ն գործադ-րելու Ա.ՍՄԱ.Ա-ի հետեւած դիծը»: Ֆրան-սական մամուլն ալ սակայն որոշ հակասու-թիւններ կը նկատէ Ա.ՍՄԱ.Ա.յի յաջորդա-կանյայտարարութեանց մէջ: Լիպերա-սիոն, որ լաւատեղեակ է, ընդհանրապէս ահաբեկչական հարցերու, կ'ըսէ օրինակ թէ՝ Ա.ՍՄԱ.Ա.յի բանբերները, սկիզբը զո-րավիգ կենալէ ետք Օրլիի, կը թուի թէ կ'ուզեն անջատուիլ անկէ ու թերթը կ'ար-ձագանգէ զանազան սպառնալիքներու կամ յայտարարութեանց Նոյեմբերէն ի վեր: Կը յիշէ նաեւ Միհրան Միհրանեանի հետ իր հրատարակած հարցազրոյցը («Յառաջ»՝ Յուլիս 27, - 28), ուր Ա.ՍՄ-Ա.Յի այս ղեկավարը կը պնդէր որ Օրլի Դաշնակցականներէ կազմուած է, ապա-կցնելով թէ Հ. Յ. Դ., Ֆրանսայի Սփիւռ-քի մեծամասնութեան կուսակցութիւնը, միշտ դատապարտած է Օրլին, զայն ամ-բաստանելով որ Ա.ՍՄԱ.Ա-ի կը պատկանի: Ու թերթը, ինք ալ չուարած, այլեւս հարց կուտայ.- «Ա.ՍՄԱ.Ա՞ թէ Դաշնակ: Կամ ոչ մէկը, ոչ միւսը»:

Ոստիկանութեան համար Օրլիի վերջին սպառնալիքները նոր եղեռնափորձերու մասին Ֆրանսական շահերու դէմ, բաւա-կան հիմ ունին այլեւս, ինչպէս կը փաս-տեն Կանելի իրենց դատած «զինամթեր-քը»:

Կիրակի իրիկուն, ժամը 20-ի լրատուու-թեան ընթացքին, հեռատեսիլի Ա3թէվէ 2 կայանը, անդրադառնալով հարցին, նախ խօսեցաւ ցեղասպանութեան զոհ մէկ ու-կէս միլիոն Հայերու մասին, Յարդերու նկարներով, ապա՝ հիւպատոսարանի ը-բաւման: Վերջին դէպքերուն մասին ար-տայայտուեցան Ազա Թորանեան (Ա.ՍՄ-Ա.Ա-ի զօրավիգ չարժումի), Անրի Փափազ-եան (Հ. Յ. Դ.): Առաջինը դատապար-տեց Օրլին, մինչ Ա. Փափազեան ամբաս-տանեց Ա.ՍՄԱ.Ա-ն, որու տարած պայքարը հայ ժողովուրդի պայքարը չէ:

Երկուշաբթի առաւան փարիզեան մամուլին մէջ, ամէնէն լայն տեղ տուողն էր՝ Մաքէն, որ նուիրած էր նաև խմբա-գրական մը և տեղ կուտար հարցազրոյցի մը, զոր «յետ մահու» կը յայտարարէ, Յակոբ Յակոբեանի հետ: Ըստ թերթին Ա.ՍՄԱ.Ա-ի ղեկավարը ծանրօրէն վիրաւոր-ուած է Ուրբաթ իրիկուն իսրայելեան ռումբերէն եւ մեռած Շաբաթ դիշեր: Կը պատմէ թէ ինչ ձեւով իրագործուած է այս հեռաձայնային հարցազրոյցը: Թերթը հարցումներ ուղղած է, մէկուկէս ժամ ետք կրկին հեռաձայնած պատաս-խաններն ունենալու համար: Ըսուած է իրեն թէ Յակոբեան ծանրօրէն վիրաւոր-ուած է եւ իր օժանդակներէն մէկն է, որ արաբերէն, տուած է Յակոբեանի նախա-պէս պատրաստած գրաւոր պատասխան-ները: Այս պատասխաններու մէջ, Ա.ՍՄԱ-Ա.յի ղեկավարը կը ցաւի որ Օրլի այդ-քան մանրամասնութիւններ տուած ըլլայ Ֆրանսայի հետ բանակցութեանց մասին, ինք ալ կը կրկնէ որ «կազմուելէ առաջ, Օրլիի անդամները Դաշնակ կուսակցու-թեան կը պատկանէին: Իրենց հոգը չէ թէ Հայերը ըլլան բանտը: Իրենց հոգը չէ թէ Ֆրանսայի մէջ, կառավարութիւնը ալ ըլլայ թէ ձախ: Ռումբ կը դնեն, ինչ ալ ըլլայ կառավարութիւնը»: Ինչպէս քանի մը օր առաջ Միհրան Միհրանեան, ինք ալ տեղեկութիւններ կուտայ Կոպեն-հիկի եղեռնափորձին, եւ Ֆաուի Տանիի մահափորձին մասին, կրկնելով առաջի-նին համար թէ Ապու Նիտալ դործ չունի անոր հետ: Մաքէն կ'ըսէ ուրեմն թէ այս խօսակիցը, որու կրկին հեռաձայներ են կիրակի առաւօ, յայտներ է թէ Յակոբ Յակոբեան մեռած է Շաբաթ դիշերը, առաջած վերքերէն: Ըստ նոյն թերթին «վերլուծումին» Ա.ՍՄԱ.Ա-ի մասին, Յա-կոբ Յակոբեան «Հայերու Եասըր Ասա-ֆաթ»ը կը նկատուի ոմանց կողմէ:

× Ռոբիտիէն տը Փարի նաեւ կ'անդ-րադառնայ բաւական ձգձգելով Ա.ՍՄԱ.Ա.յի «անհետութիւնը» (թուփէ) երբ կոչ կ'ընէ Օրլիի: Ֆիկարօ-ի համար, հայ ահաբե-կիչի մը անճարակութիւնը, օգնութեան հասաւ ոստիկաններուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Մմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ, Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Սիմոն Աւտոյեան 100 Ֆ.:

×

ՄԻՕՏՈՆ.- Տիկին Մարի Զաքըլճեան 160 Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծաչի Փարիզի մասնաճիւղը գրօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ կիրա-կի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յե-տագային:

Ֆրանսահայ Բժշկական Միութիւն
UMAF
ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏ. 23-ԻՆ,

ԹԱՀԱՆ
ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ԹԻ 15
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ
հանիցս տպուած, միշտ՝ սպառած
ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80Ֆ
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1982/1983 ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԸ ՊԷՏՔ Է ՏԵՒԷ
- Իր կոչումն է զարկ տալ ձեր զարգա-ցումին. մէկն է Եւրոպայի երկու միակ վարժարաններէն՝ որ երկլեզու ուսում-ցում մը կը ջամբէ:
– Ձեր զպրոցը չի կրնար գոյատեւել առանց ձեզի:
- Այս ձեռնարկին յաջողութեան համար անհրաժեշտ է ձեր մասնակցութիւնը:
Այս տարի, ԴՊՐՈՑԱՍԷՐի նոր տը-ւողէնութիւնը կ'առաջարկէ ձեզի.–
- Բացումը մանկապարտէզի մը՝ օժտուած մանկավարժական կառոյցով ու յարմարութիւններով:
- Ինքնաշարժի մասնաւոր սպասար-կութիւն մը Ռէնոյի մերձակայ ար-ուարձաններու փոքրիկներուն համար:
- Արձանագրութիւնը ձեր զաւակնե-րուն, մանչ թէ աղջիկ, նախակրթա-րանի թէ երկրորդական բաժիններուն համար (արձանագրութեան ծախք՝ 150:
- Յերեկօթիկ, ամսական 500 Ֆ. կէսօրուան ճաշադին (ինքնաշարժի սպասարկութիւնը ներառեալ):
– Դիշերօթիկ՝ ամսական 1200 Ֆ.:

ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐ
ՇՈՒՏՈՎ ԸՆԴԱՌԱՋԵՑՔ ՄԵՐ ԿՈՂԻՆ
Ամէն տեսակի տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար դիմել նոր տնօրէնուհիին՝
Տիկին ՍԻԼՎԱ ԳԱՐԱԿԻՒԼԵԱՆի որ ձեզ կ'ընդունի.-
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ
Ժամը 10–էն 12 - Երկուշաբթիէն – Ուրբաթ:
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
Tél.: 381. 01. 72

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

FETE CHAMPETRE
ՍԷն-Ռաֆայէլի Հօմ Արմէնիէնի Տարեկան Դաշտահանդէսը
Հայ Աղէտահալումի Ընկերակցութեան
բարեսիրական գործունէութեան ի նպաստ կատարուող
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
այս տարի տեղի կ'ունենայ կիրակի, Օգոստոս 8, ժամը 12 - 21
ՍԷն - Ռաֆայէլի Հօմ Արմէնիէնի մէջ: 107, Avenue du Maréchal Lyautey
Հոմին Ս. Յովհաննէս մատրան մէջ, հանդիսաւոր պատարագ
կը մատուցուի ժամը 10·30-ին:
Կը պատարագէ՝ ՅԱԿՈԲԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Հայկական ճաշեր – Գեղարուեստական բաժին
Թօմպոլա - Հաճելի մթնոլորտ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ամ-սական ընդհ. ժողովը, Հինգշաբթի, Օ-գոստոս 5, ժամը 20·30-ին:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 6
LOTO
Ի ՆՊԱՍՏ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒՆ
- Իճմեաշարժ մը -

LE FESTIVAL INTERNATIONAL
D'ART LYRIQUE ET DE MUSIQUE
D'AIX-EN-ROVENCE
présente
CARZOU
PEINTURES et ŒUVRES GRAPHIQUES
10 Juillet — 3 Août
GALERIE DE LA PREVOTE
Place de l'Ancien Palais de l'Archevêché
AIX - EN - PROVINCE

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՒԹԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՁԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՏՈՅՆ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՇԱՐԱՆ, ԵԻԱՅԼՆ)
FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)
«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS
LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE
ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ
Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ԷՋՄԻԱՆԻՆ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 10-ԻՆ
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գահակալութեան 28-րդ տարեդարձ եւ բացում «Ալեք եւ Մարի Մանուկեան» Քանգարանին:
ԵՐԿՈՒ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2 - ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 (14 ՕՐ)
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7 - ՀՈԿՏԵՄԱԵՐ 14 (7 ՕՐ)
Խումբերը կը մեկնին Փարիզէն, Լիոնէն եւ Մարսէյլէն
կ'ընկերանան՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԵԿԵԱՆ
DEUX VOYAGES EXCEPTIONNELS EN ARMENIE
du 2 au 15 Octobre ou du 7 au 14 Octobre
à l'occasion du 28ème anniversaire de l'intronisation de Vaskène Ier et de l'inauguration du musée « Alec et Marie Manoogian ».
Renseignements et Inscriptions:
A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides
A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66
A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ
4
MERCREDI
4 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2.50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.228 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.228

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱԿՅՈՒԹ

ԱՄՐԱՊՆԴՈՒՄ ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ԴԻՒՔԵՐՈՒՆ

Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՎՆԱՍՈՒԱԾ

×

Կիրակի օրուան տեղացած ռումբերէն, արեւմտեան - Պէյրութի վրայ, վնասուած է նաեւ Ս. Նշան Եկեղեցին: Յերեքին քիչ հաք է, որ ռումբ ինկած է եկեղեցւոյ բակը, վնասելով ալ կողմի պատին, որ կիսաքանդ է եւ զաւթին: Միւս կողմն ալ՝ արեւելեան - Պէյրութ կիրակի վաղ առաւտեան, 4ուկէսի չուրջ ռոքէթներ ինկած են Զալգա եւ բաւական վնասներ հասցուցած: Հայ ընտանիքի մը, այր ու կինն մեռած են, երեք զաւակներէն մէկն ալ վիրաւորուած:

Այս առթիւ յիշենք թէ բաւական առաջ ալ, Յուլիս 15 եւ 22-ին այլ դէպքեր պատահած էին, բայց այս անգամ ոճրային բնոյթ ունեցող եւ ոչ՝ ամբակոծութեանց հետեւանքով: Այսպէս, Յուլիս 15-ին, մահափորձի մը ձեռնարկուած է, արեւմտեան - Պէյրութ, Դաշնակցական պատասխանատու անդամի մը եւ իր ընկերոջ դէմ, բայց բարեբախտաբար, չնորհիւ իրենց արթնութեան, կրցած են ազատիլ: Ութ օր եաք ալ, Յուլիս 22-ին երկու անձեր երկու ձեռնառումբ նետած են Նշան Փալանճեան ճեմարանին վրայ: Ռումբերէն մէկը պայթած է, վիրաւորելով պահակ չորս հայ երիտասարդներ, որոնք անմիջական դարմանումի ենթարկուած են:

×

Ընդհանուր ձեւով, եթէ կացութիւնը բաւական լաւ է արեւելեան կողմը, նոյնը չէ արեւմտեան կողմը, ուր ելեկտրական հոսանքը չէր վերահաստատուած երկուշաբթի, բայց ջուրը կը հայթայթուէր: Գալով իսրայելեան ուժերուն, կ'ամրապնդեն իրենց դիրքերը եւ հակառակ 9-րդ հրադադարին, կռիւները, ռմբակոծումները բոլորովին չեն դադրած:

Միւս կողմէ, Նախագահ Ռեյկըն հազիւ քան վայրկեան ընդունած է Իսրայէլի Արտաքին Նախարարը, խօտօրէն հրահանգելով որ վերջ դրուի անխնայ յարձակումներուն: Շամիր կ'ըսէ սակայն թէ պաղեստինեան ուժերը Պէյրութը չեն թողուր ցորչափ համոզուած մնան, որ իրենց առջեւ կարելիութիւն մը կայ բանակցութեամբ կամ այլ միջոցներով ելքի մը յանգելու: Բրեժնեւ նամակ մը եւս ղրկած է Ռեյկընի, որպէսզի խօսք հասկընէ Իսրայէլի:

Ամերիկեան ծրագիր մը եւս կայ պատնիշներու քաղաքը պարպելու համար, զոր նախարարապետ՝ Ուզզան պիտի ներկայացնէր ՊԱԿ-ի: Հոս, նախատեսուած են միջազգային ուժի մը տեղաւորումը արեւմտեան - Պէյրութ եւ պատնիշի ռազմիկներու մեկնումը: Պատնիշէ, այս ծրագրին մէջ, ուղղակի արաբական այլ երկիրներ պէտք է երթան եւ ոչ՝ նախ Լիբանանեան այլ չորքեր: Միջազգային ուժը պիտի միջամտէ առաջին խումբի մը մեկնումէն եաք: Պաղեստինցիք կրնան մեկնիլ ցամաքէն կամ ծովու ճամբով: Իսրայելեան ուժերն ալ պիտի քաշուին, բայց ճշդուած չէ թէ Պատնիշներու մեկնումէն առաջ թէ վերջը:

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՕՐԼԻ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՈՐ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

×

Կանելիի ռումբին պայթումէն 48 ժամ եաք, ոստիկանութիւնը ամբաստանութեան տակ առաւ ձերբակալած երկու անձերը՝ Խաչատուր Կիւլիւմեան (ռումբին զոհ գացած երիտասարդին եղբայրը) եւ փավիյոնին սեփականատէրը՝ Շուալ Սանսոնեթթի, որու կինը Հայ է: Ներկային նկատի առնուած է իրենց դէմ, օրինազանցութիւն զէնք եւ պայթուցիկ կրելու օրէնսդրութեան:

Երեքշաբթի առաւտ, փարիզեան մամուլը կրկին տեղ կուտար այս հարցին: Քոթիտիէն տը Փարի (Օգոստոս 3), կը խորագրէ թէ քննութիւնը կը յառաջդիմէ ու բաւական կը ծանրանայ ԱՍԱԼԱ - Օրլի չարժումներուն վրայ, յայտնելով նաեւ թէ զինուորեալները, ներկայիս, փոխադարձաբար զիրար կը մեղադրեն: Ցաճախ նաեւ կրկնութիւններ են դրուածները, կամ նոյն թերթին կամ ուրիշ թերթերու: Այսպէս կը վերյիշուի Մխրան Մխրանեանի (Լիպերասիոն) կամ Յակոբ Յակոբեանի (Մաքէն) յայտարարութիւնները, ինչպէս նաեւ Հ. Ց. Դ.ի, որու համար ԱՍԱԼԱ-ն բոլորովին ՊԱԿ-ի ձեռքն է: Ֆիկարօ կը յայտնէ թէ կանելի դրած նրած փաստաթուղթերէ մեկնելով, բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատարուած են Հայերու մօտ եւ «կը թուի՝ նոր հետքեր գտնուած են»: Ոստիկանութիւնը համոզուած է, կը գրէ թերթը, որ Օրլի չարժումը յարաբերութիւններ ունեցած է եւ դեռ ունի ԱՍԱԼԱ-ի հետ, նոյնիսկ եթէ այս վերջինը կ'ուրանայ քամբիճ դրգռապատճառներով: Փավիյոնը նաեւ նամակատուփ ծառայած է եւ ոստիկանութիւնը կ'ուզէ գիտնալ թէ որո՞նց ուղղուած էին արտասահմանէն ղրկուած նամակները, որոնք կանելիէն կ'անցնէին: Մաքէն քանի մը տողով միայն կ'անդրադառնար երկու ձերբակալութեանց, ինչպէս Մոնթ Նախորդ իրիկունը, որ կ'արձագանգէր անցուդարձին: «Լիպերասիոն» (Օգոստոս 3) կ'ըսէ թէ ոստիկանութիւնը չատ կը հետաքրքրուի Սանսոնեթթի եւ Կիւլիւմեան ընտանիքներու կապերով եւ թէ ձերբակալուած Շուալի տղոցմէն երկուքը կը հարցաքննուէին Երեքշաբթի, Քոթիտիա: «Հայկ. բանակ» խորագրին տակ ալ կրկին կը պատմէ հայկ. շրջանակներու փոխադարձ ամբաստանութիւնները, մանաւանդ երբ Ասալա, նոյն թերթին մէջ, ըսած էր թէ Օրլի Դաշնակ խմբակ մըն է: Ինքերնէշրնիլ Հերլտն ալ Երեքշաբթի Ռոյթըր հեռագրով մը կուտար նոյն տեղեկութիւնները ռումբին զոհ գացած հայ երիտասարդին եւ տեղւոյն վրայ գտնուած զէնքերու մասին:

Վերջապէս, մէկ խնդացող կայ, ան - չուշա, այս կացութեան ի տես, Թուրքն է: Կը բաւէ Թէրթիւմանի կամ Հիւրրիյէթի խորագիրները կարդալ, այս մասին:

×

Եթէ հարկ էր, այս ամբողջը կուգան, անգամ մը եւս փաստել, թէ իր՛նչ վտանգաւոր արկածախնդրութիւններու կը տանին գործունէութիւնները, որոնք կը կատարուին առանց լրջութեան, առանց պատասխանատուութեան զիտակցութեան եւ դեռ չենք խօսիր քաղաքական հասունութեան մասին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՈՉ»

—o—

Չեմ յիշեր, թէ ի՞նչ էր այն նիւթը, որուն չուրջ միջոցէ մը ի վեր կարծիքի փոխանակութիւն կ'ընէինք ընկերներէս մէկուն հետ: Ձիշդ է որ ամէն կէտի վրայ համակարծիք չէինք իրարու, բայց յաճախ նոյնը կը պնդէինք ընդհանուր դիծերու մէջ: Եւ այդ ալ զարմանալի չէր, որովհետեւ գաղափարակից ընկերներ էինք: Նոյն ճաշակները, նոյն նախասիրութիւնները կը բաժնէինք: Արուեստի նոյն ղարոցներէն կ'ախորժէինք, նոյն հեղինակներէ հաճոյք կ'առնէինք: Այդ օր ալ սակայն պատահեցաւ որ անգամ մը «ոչ» մը ըսեմ իրեն, ըսածը նոյնութեամբ չբաժնեմ:

- Դուն ալ անպայման ոչ պիտի ըսես, ըսաւ ընկերս դժկամակութեամբ:

Որքան որ կը յիշեմ, առաջին անգամն էր որ «ոչ» կ'ըսէի այդ օր: Զարմացայ:

- Ոչ, ըսի, ես այդպիսի սովորութիւն մը չունիմ, քեզի այդպէս կերեր է:

- Ո՛չ, ո՛չ, ունիս, չարունակեց ընկերս: Որքան որ ալ նոյն տեսակէտները պարզենք, կը սիրես «ոչ» մը ըսել եւ մէկտեղ նետուած կարծիքին մօտենալ՝ տարբեր տեսակնկիռնէ մը: Արդէն առանձին չես, քու նմաններդ շատ են:

Պահ մը խորհեցայ: Ընկերս իրաւունք ունէ՞ր արդեօք: Արդեօք, առանց որ նըշմարէի, ժխտական մէկն էի ես, հակաճառո՞ղ մը, կարծրամի՞տ մը: Ո՛չ: Չէի կարծեր: Ընկերս կը չափազանցէր:

- Կը սխալիս, ես այդ խառնուածքը չունիմ, պատասխանեցի: Ընդհակառակն բնաւ չեմ սիրեր ոչ ըսել, անհանգիստ կ'ըլլամ առիէ: Քիչ առաջ ալ երբ քեզի «ոչ» ըսի, բոլորովին ոչ ըսել չէի ուզած: Ըսելու ձեւ մըն էր այդ: Իրականութեան մէջ չատ ալ հեռու չէի քու մտածելակերպէդ:

- Ո՛չ, պնդեց ընկերս, մի փորձեր արդարանալ: Առաջին անգամ չէ որ ուշադրութիւն կ'ընեմ: Դուն ալ անո՛նցմէ ես, որոնք չեն կրնար երկու կամ երեք նախադասութիւն դործածել, առանց անոնց միջեւ «ոչ» մը արտասանելու: Այս փոքրիկ բառը չատերու մինչեւ ծուծը թափանցած է, մինչեւ իսկ հիւանդագին վիճակ մը ստեղծած է: Մարդիկ կան, որոնք նոյնիսկ եթէ ճիշդ քու ըսածդ պիտի կրկնեն, նախ «ոչ» մը կ'ըսեն, բայ - ներ մը կը մրմռան իրենց քթին տակէն, յետոյ կը կրկնեն այն ինչ որ արդէն ըսած էիր:

- Իրա՞ւ կ'ըսես, հարցուցի զարմանքով: Ե՞ս ալ այդ հիւանդներէն եմ:

- Ո՛չ, պատասխանեց, չեմ կրնար պնդել որ դուն այդ հիւանդներէն ես, որովհետեւ բարեբախտաբար քու «ոչ»երդ բոլորովին ալ ժխտական «ոչ»եր չեն: Դուն անպայման ըսածին հակառակը պնդելու համար չէ որ «ոչ» կ'ըսես առհասարակ: Դուն թերեւս ըսուածը չատ աւելի պատկերալից դարձնելու, աւելի ընդարձակելու կամ ընդհակառակն ամփանափակելու համար է որ «ոչ» կ'ըսես:

- Այդ աւելի պէտ չէ՞, հարցուցի զարմանքով:

- Ո՛չ, պատասխանեց, ինչո՞ւ աւելի պէտ ըլլայ: Մնաց որ այստեղ խնդրոյ առարկայ չէ պէտ կամ լաւ վերաբերում: Պարզապէս կեցուածք մը խնդրոյ առարկայ է: Չե՞ս անդրադարձած որ կարգ մը մարդիկ «այո» ըսել, ուրիշ բան աւելցընել չեն դիտեր:

- Այո, ըսի:

- Դուն ալ անոնցմէ ես ահաւասիկ, շարունակեց: «Այո» ըսելը չատ ալ հանդիսատ գործ չէ, գիտեմ, զոհողութիւն կը պահանջէ: Այդ պատճառաւ է որ նմաններդ նոյնիսկ եթէ պարբերաբար «այո» մը ըսել ստիպուին, եւեւէն «բայց» մը կ'աւելցնեն, առարկութիւն մը ընել կը փորձեն: Ձիշդ չէ՞:

- Ձիշդ է, բայց, ըսի, ես...

- Ո՛չ, հիմա ալ ահաւասիկ նոյնը կ'ընես, ըսաւ կրկին ընդհատելով զիս:

Ցետոյ ժպտեցաւ.

- Հաւատա ինծի, մարդոց մեծամասնութիւնը չատ դժբախտ պիտի ըլլար, եթէ «ոչ» եւ «բայց» բառերը արգիլէինք իրենց:

- Զիս զարմացուցիր, ըսի մտածկոտ: Այսուհետեւ ուշադրութիւն պիտի ընեմ, որպէսզի նուազ դործածեմ այդ երկու բառերը:

- Ո՛չ, ըսաւ, պիտի չկարենաս ուշադրութիւն ընել, որովհետեւ հինգ վայրկեան վերջ պիտի մոռնաս: Ո՛չ մէկը կըրնայ ուշադրութիւն ընել թէ որքան յաճախ կը դործածէ այդ փոքրիկ «ոչ» բառը: Ո՛չ մէկը:

×

Անկեղծօրէն ըսելու համար, ընկերոջս ըսածները տառապանք պատճառեցին ինծի: Բաւական տանջուեցայ յիշելով իր դիտողութիւնները: Ցետոյ սակայն յանկարծ անդրադարձայ որ սա կարճ խօսակցութեան մէջ ան ինձմէ 10ն անգամ աւելի չատ դործածած էր այդ «ոչ» բառը: Այն առեն չունէ մը առի եւ իրաւունք տուի իրեն: Այո՛, մեզմէ ոչ մէկը ուշադրութիւն կրնայ ընել թէ որքան յաճախ կը դործածէ այդ փոքրիկ «ոչ»ը:

Ռ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒԼԻՒՍ 28 - 29)

ԷԴՄՈՆ ՔԷՕՍԷՑԵԱՆԻ ՆՈՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

«Մոսֆիլմ» արուեստանոցին մէջ աւարտած են «Ինչ որ տեղ հեկեկում է Պիրոլը» չարժանկարի նկարահանման աշխատանքները: Ժապաւէնին հեղինակն է Մոսկուա բնակող բեմադիր Էդմոն Քէօսէյեան: Նիւթը առնուած է պատերազմի կեանքէն: Կը խօսուի տարադրութեան մէջ գտնուող ռուս կնոջ մը մասին, որ կը ապաննէ բազմաթիւ խաղալ բնակիչներու գնդակահարութեան մէջ մեզաւոր ֆաշիստ ապան: Կինը կ'ապրի օտար երկիր մը, սակայն երբ հայրենիքի դլխուն կը կախուի մահուան սպառնալիքը, ան կը մտնէ դիմադրական չարժման մէջ: Գլխաւոր դերերը ստանձնած են Արմէն Ջիդարխանեան եւ Լաուրա Գեւորգեան:

×

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՐԱԲԱՆՆԵՐԸ ՔՈՒՊԱՅԻ ՄԷՋ

Մօրհրդային մասնագէտներու խումբի մը հետ Քուպա գացած են Երեւանի «Հայարդնախագիծ» հիմնարկի աշխատակից - ներէն Անատոլի Թադեւոսեան եւ Սերգէյ Մովսիսեան, մասնակցելու համար ջրատնտեսական շինարարութեան ծրագիրներու իրականացման: Ասկէ առաջ ալ Հաւանա մեկնած եւ իրենց մասնագիտութիւնը ցուցաբերած են ջրերկրաբաններ Ռոբերտ Պետրոսեան եւ Գէորգ Մաչատրեան, ինչպէս նաեւ Սուրէն Բաղդասարեան, Մելս Պետրոսեան եւ Վասիլի Յակոբեան:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ
ԵՒ ՄԵՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Գրեց՝ Ա. ՊԵՅԼԷՐԵԱՆ

Դ.

Երբ այսօր Թուրք պատմաբանները, լրագրողները հայկական ապստամբութիւններու մասին կը գրեն, չեն կրնար ցոյց տալ մէկ հատ իսկ վաւերական աղբիւր: Մինչ չէզոք պատմաբանը այսօր կը գտնէ անհամար փաստեր եւ վկայութիւններ, որոնք հայկական ըմբոստութեան մը նշոյլն անգամ չեն ցոյց տար: Ցիշենք ամէնէն կարեւորը՝ Թուրքիոյ գաղնակից Գերմանիոյ դիւանագիտական գործակալները, որոնք հակայ ցանց մը ունէին Օսմանեան կայսրութեան գլխաւոր քաղաքներուն մէջ. այսպէս՝ Էրզրում, Մերսին, Ատանա, Հալէպ, Խարբերդ, Մուսուլ, Թրապիզոն, Սամսոն, Իզմիր, Տիրրանակերտ եւայլն.: Այս քաղաքներու մէջ պաշտօնավարող գերման դիւանագէտներէն ոչ մին հայկական ապստամբութեան մը մասին չի գրեր,այլ իրենց տեղեկագրերը կը հաստատեն կանխամտածուած ցեղասպանութիւնը միայն:

17) Այսօր, Թուրքերը, խնդրոյ առարկայ կ'ընեն նաեւ թէ Հայոց Թիւը 1914-ին հազիւ 1·500·000 էր, հետեւաբար Հայոց կորուստը մէկ ու կէս միլիոն չէր կրնար ըլլալ, թէ ոչ հայ մնացած պիտի չըլլար: Անշուշտ սա չատ ճիշդ եւ արամաբանական տեսութիւն է, եթէ անշուշտ վերոյիշեալ վիճակագրութիւնը ճիշդ ըլլար: Ցայտագրին խօսնակները նորէն առաջ կը քշեն Վլթալ Քուինէի վիճակագրութիւնը, ինքնին արդէն Օսմանեան աղբիւրէ քաղուած է եւ հեղինակը եւս իր տարակուսանքը կը յայտնէ անոր ճշգրտութեան մասին: Կը թուին նաեւ ուրիշ քանի մը եւրոպական Թուանշաններ, որոնք մէկ ու կէս միլիոնի չուրջ կը դառնան (1):

Մենք պիտի ուզենք գիտնալ թէ ինչո՞ւ համար արդեօք Պերլինի վեհաժողովէն առաջ երբ դեռ հայկական հարցը գոյութիւն չունէր, նոյնիսկ Պոլսոյ մէջ լոյս տեսած պաշտօնական կամ ոչ պաշտօնական հրատարակութիւններ Հայոց թիւը 2·500·000-ի մօտ ցոյց կուտան, եւ ի՞նչ եղաւ արդեօք այդ ժողովուրդը:

18) Օսմանեան «բարեխնամ» կառավարութիւնը կը կրկնեն այսօր Թուրք պատմաբանները՝ Պայուր կամ Սօնյէլ, լրբօրէն, «Հայոց տեղահանութեան ընթացքին անոնց բոլոր հանգիստը ապահովելու համար ամէն զոհողութեան դիմեց»:

Մենք չենք ուզեր հոս մանրամասնութիւններու մէջ կորսուիլ, բայց կը թելադրենք Թուրք հեղինակներուն կարդալ ամերիկեան եւ գերմանական կառավարութիւններու ներկայացուցիչներուն վկայութիւնները: Երբ պատմութիւնը կը գրուի առանց փաստի, կը վերածուի մասալի:

Տրապիզոնի տեղահանութեան մասին լրբօրէն կը յայտարարէ հեռատեսիլի խօսնակ (1) թէ տարագրեալները սա կամ նա ճամբաներով եկած են եւ հասած Ուրֆա եւ Հալէպ :Զըսեր թէ քանի հարիւր քիլոմեթր է այդ հեռաւորութիւնը և երբ չոգեկառք գոյութիւն չունէր ինչպէ՞ս կարելի էր: Տրապիզոնի աքսորին եւ կոտորածին դատավարութեան թղթածրարները պէտք է փնտռէ այդ խօսնակը նախ քան անպատասխանատու յայտնութիւններ ընելը: Դեռ չատ հետաքրքրական վկայութիւններ ձեռք ձգած ենք մեր պրպտումներու ընթացքին: Զոր օրինակ, Միացեալ Նահանգներու Տրապիզոնի փոխ - հիւպատոսը 1916-ին կը յայտարարէ թէ իբր ականատես վկայ ներկայ եղած էր երբ Տրապիզոնի մէջ հայ մանուկներն ու կիները շուներու ըմման ծով էջուեցան...

Այսօր երբ բոլոր Թուրք պատմաբանները եւ հեղինակները միաբերան են ժխտելու հայկական ցեղասպանութիւնը, կ'արժէ իրենց յիշեցնել թէ 1915-ի յունիսին տարիներուն բազմաթիւ Թուրքեր ընդվզեցան այս դաժանութիւններուն դէմ: Եղան Թուրքեր, որոնք մերկապարանոց հրաւարակեցին իրենց վկայութիւնները Թուրք մամուլին մէջ զինադադարի չրջանին: Նոյնիսկ Իթթիհատականներու բարեկամ Ահմէտ Էմին Եալման՝ Սելանիկցի հրէածին եւ ազատ - որմնադիր Թուրքը, իր դրքերէն միոյն մէջ կը խոստովանի թէ «Աքսորը նախ նկատի առնուած էր իբր զինուորական առժամեայ միջոց: Բայց կարգ մը ազդեցիկ Թուրք քաղաքագէտներու համաձայն ան նկատի առնուեցաւ իբր հայ փոքրամասնութեան բնաջնջումը Թուրքիոյ մէջ, ա՛յն մտքով թէ Փոքր Ասիոյ մէջ առիթ մը պիտի ընծայէր որպէսզի մէկ ցեղ գոյութիւն ունենար» (2):

Այսօր ցեղասպանութեան մասին կը խօսուի բայց բոլորովին կը մոռցուի թէ ի՞նչ եղան Հայոց վերաբերեալ անչարժ կամ չարժուն կալուածները: Ո՞ր տարապրեալը վերստացաւ իր ստացուածքը պատերազմէն յետոյ: Իրենց բոլոր հարստութիւնը բաշխուեցաւ Թուրք ժողովուրդին, Իթթիհատական երեւելիներուն ու իրենց հաւատարիմ ծառաներուն միջեւ: Եւ այսօր կան անձեր, դեռ կը համարձակին հեռատեսիլէն յայտարարել որ «Առ ու - ծախի Ցանձնախումբեր» Հայոց կալուածներու հարցերով զբաղեցան, նոյնիսկ Հայոց կառքերն ու կենդանիները եւս վնասէ զերծ պահել չանացեր են եղեր (3): Արդեօք այդ «Ցանձնախումբերը» ի՞նչ ըրին հայկական կալուածներու փոխարժէքը... չատերու պէս հետաքրքիր ենք գիտնալու:

×

Եզեռնի հարցին առթիւ կ'ուզենք անդրադառնալ քանի մը հարցումներու մասին որոնք Նիւ-Էն քարեկամս Պ. Տիգրան Համեան հրապարակաւ (4) եւ նաեւ անձնական նամակով մը կը հարցնէր: Համեան կ'ուզէ գիտնալ թէ՝ ե՞րբ, ինչպէ՞ս եւ ինչո՞ւ համար Օսմանեան կայսրութեան վարիչները ամբողջական բնաջնջման որոշում տուին Հայոց համար:

Ուրիշ առիթով արդէն «Յառաջ»ի մէջ յայտնած ենք թէ ինչո՞ւ բնաջնջման որոշում տուին Օսմանեան կայսրութեան ղեկավարները: Կ'ուզեմ քանի մը տողով ամփոփ կերպով պատասխանել Համեանի:

Ա.- Ինչո՞ւին համար մեր պատասխանն է, եւ կը կարծենք թէ այլեւս պզտնիք մը չէ «առանց Հայու, Հայկական պահանջը Արեւմտահայաստանի մէջ արժէք չի ներկայացներ»: Այլ բացատրութեամբ Հայոց բնաջնջումը Հայաստանի վերածնունդի հաւասկանութիւնը փճացուց: Այլապէս, պատերազմէն յետոյ անխուսափելի էր Հայաստանի ստեղծումը, մանաւանդ որ ռուսական յեղափոխութիւնը ցարական կառավարութեան քաղաքականութենէն տարբեր ուղղութիւն մը ընդգրկած էր: Ճէմալ փաշա յետ մահու լոյս տեսած իր յիշատակներու մէջ կ'ընդունի թէ «Օսմանեան կայսրութիւնը պատերազմի մտնելով կը յուսար միջազգային դաշնագրերով իրեն պարտադրուած բոլոր կապանքներէն ձերբազատիլ» (5): Հապա ուրիշ Օսմանեան Բարլամէնթի նախագահներէն, եւս նոյն կերպով կ'անդրադառնայ իր յիշատակներուն մէջ, որոնք Բ. պատերազմէն յետոյ, իր ազնուութեան հրատարակուեցան:

Բ.- Ե՞րբ որոշում տրուեցաւ Հայոց բնաջնջման: Երիտթուրքերու մօտ օտար տարրերու ընդունած միշտ գովաբանուած է, դեռ յեղափոխութենէն (1908) կամ աւելի ճիշդ զինուորական հարուածէն առաջ, իսկ իրենց պաշտօնական օրկաններ - նամանաւանդ Շուրայը Ումմէթի մէջ - պահպատին Շաքիր, չէր ծածկեր Փոքր Ասիոյ լրիւ թրքացման կամ միւս ժողովուրդներու խլամ տարրին մէջ լուծելու անհրաժեշտութիւնը:

(Շար. 4)

(1) Տե՛ս «Ցառաջ», Մայիս 1982, թիւ 15163 :

(2) Տե՛ս A. E. YALMAN; Turkey in the World War, New Haven, 1930, p. 320.

(3) Տե՛ս «Ցառաջ», Մայիս 5, 1982, թիւ 15163 :

(4) Տե՛ս «Ցառաջ», Փետրուար 23, 1982, թիւ 15111 :

(5) Տե՛ս Ճէմալ Փաշա-ին Հաթըրատ - լարը, Պոլիս 1923, էջեր՝ 274 - 276:

ՖՈՒԹՊՈԼ

«ԱՐԱՐԱՏ»
ԱՌԱՋԻՆ ՀԻՆԳԵՐՈՒԻ ՇԱՐՔԻՆ ԵՐԹԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Ցունիս 1-էն մինչեւ Ցուլիս 13 կ'ընդմիջուէին խորհրդային 45-րդ ախոյեանութեան խաղերը, աշխարհի բաժակի ատրականներուն կարենալ հետեւելու համար:

Այդ ընդմիջումի ընթացքին, ինչպէս Սարհ. Միութեան միւս խումբերը, երեւանի «Արարատ»ը եւս հետեւած է վարժութիւններու եւ յատուկ մարզանքներու պահպանելու համար ֆիզիքական ձկունութիւնը եւ կատարելագործելու թէքնիքը: Մարզումները տեղի ունեցած են Զորագըիւր եւ Սոչի: Այդ շրջանին «Արարատ» բարեկամական հանդիպումներ ալ ունեցած է: Այսպէս, 0-ի դէմ 2 կէտով յաղթած է Խարկովի «Մետալիստ»ի, 2-ի դէմ 4 կէտով պարտութեան մատնած է Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»ը, իսկ 1-ի դէմ 3 կէտով պարտուած է Դուշանբէի «Պամիր»էն:

Ախոյենութեան ընդմիջումին, ինչպէս ծանօթ է, «Արարատ»ի խմբապետը Յովհաննիսեան, մեկնած էր Սպանիա՝ Մունտիալին մասնակցելու, Սարհ. Միութեան խումբին հետ: Ի դէպ, Սարհ. Միութիւն - Պելժիա հանդիպումին (Ցուլիս 1), Սորէն Ցովհաննիսեան նշանակելով խաղին միակ կոլը, կ'ապահովէր իր խումբին յաղթանակը: Սպանիա գացած էր նաեւ «Արարատ»ի գլխաւոր մարզիչը՝ Արկադի Անդրէասեան:

Սորհրդային 45-րդ ախոյենութեան երթի մրցումները վերսկսան Ցուլիս 14-ին: «Արարատ» իր առաջին հանդիպումը ունեցաւ Երեւանի մէջ, Մոսկուայի «Սպարտակ»ին հետ:

«Սպարտակ» տասը անգամ ախոյեան հանդիսացած է Սորհ. Միութեան, տասը անգամ ալ տիրացած բաժակին: «Արարատ» եւ «Սպարտակ» ցայժմ 38 անգամ խաղացած են իրարու դէմ. Մոսկուացիները 16 անգամ յաղթած են, 11 անգամ պարտուած եւ 1 անգամ ալ հաւասար բնացած, նշանակելով 47 կոլ եւ ստանալով 35 կոլ: Այդ հանդիպումներուն իրենց կարեւոր դերը ունեցած են «Արարատ»ի նախկին մարզիկներէն Ն. Սիմոնեան, Ս. Համբարձումեան, Ց. Զանազանեան եւ ներկայիս խումբին մաս կազմող Ա. Մկրտչեան: Երկու խումբերն ալ կը կիրարկեն յարձակողական խաղարկութիւն մը, որ միշտ հետաքրքրական է հանդիպումի մը ընթացքին: Այս իմաստով ալ, Ցուլիս 14-ի խաղը բացառութիւն մը չկազմեց: Առաջին իսկ վայրկեաններէն երկուսեք անցած են գրոհի եւ ամէն ջանք ի գործ դրած առաջին կոլը նշանակելու համար: Առանձնաշնորհումը վերապահուած է

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Զ.

Զենք ուզեր Սաթինիկի հետ մտնել իւր նոր տան մէջ եւ քայլ առ քայլ հետեւիլ իւր ընտանեկան կենաց եղերորգութեան: Համբերեց խեղճը երկու տարիներ, բայց սակայն հասաւ վայրկեան մը ուր համբերութիւնն ալ սահման մը ունեցաւ. եկաւ ժամանակ մը յորում այլեւս անհնարին էր իրեն կենակցիլ ամուսնոյն հետ: Օր մը, 1883 Թուականի սկիզբներն, եկաւ ծնողաց տունն եւ չվերադարձաւ այլեւս:

Է.

- Անցան չաբաթներ եւ Սաթինիկ օր ըստ օրէ կ'ըմբռնէր իւր վիճակին ծանրութիւնը: Որքան սուր աչքերով կը նայէր հեռուն, չատ հեռուն, միշտ միեւնոյն հորիզոնը կը տեսնէր պարզուած իւր աչքերուն առաջ. ձանձրոյթ: Այո՛, հայրը լաւ վիճակի մէջ էր. խնայողութեան եւ ո՛չ իսկ փորձ մը եղած էր: Տակաւին երկու տարիներ եւ ահա եղբայրը աւարտելով ուսման ընթացքը կը վերադառնար Պոլիս. զեղաճիճաղ ապագայ մը կը սպասէր նմա: Եւ սակայն ոչ ոք իւր չուրջը կ'ուզէր յայտնի ընել թէ այդ ամէնն իրեն պարտական են: Ո՛չ մէկ դէմքի վրայ ե. բախտագիտութեան թեթեւ նշոյլ մը կ'երեւէր իրեն համար: Երախտապա՞րտ լինել իրեն. ծիծաղելի մտածութիւն: Ո՛չ, այդ անձնուէր զոհը իւր մեղապարտ առանձնացեալ կեանքով պէտք էր ապրէր, ինչպէ՞ս չար օրինակ հանդիսանալ այլոց: Ցուսա՛լ թէ աչերը նոր կեանք մը տայ իրեն, բայց ո՛չ ապագէն օրէնքներն անողոքելի են, ընկերական սովորոյթք աններող: Ո՛չ, նոր կեանքի հրապոյրն իրեն համար չէր, ապա թէ ոչ դատապարտեալ մ'էր ընկերութենէ, դատապարտեալ եկեղեցիէ:

Եւ սակայն հազիւ տառնեւինը տարեկան էր:

Տխրութիւնը, հոգեկան դառնութեանց այդ միակ սփոփանքն իւր աչքերուն մէջն էր: Շատ անգամ իրիկնամուտին կ'երթար իւր եղբօրը Տրդատի հետ Բերա ընդարձակ զաշտը, քիչ մը մաքուր օդ չնչելու: Որչա՜փ կը սիրէր այդ ընդարձակ զաշտը երբ արեւն ալ քրքմագոյն կը ներկէր դէմքն ու բնութիւնը: Սաթինիկ կը խորասուզուէր մտահոգութեանց մէջ, կը խորհէր, կը տխրէր ու կը վերանար:

Ը.

1883-ի աշնան վերջերը Հայրապետ Էֆէնտիի դրացի եկաւ վերին Վոսփորէ ընտանիք մը: Երիկ մարդ մը, կին մը, աղջիկ եւ երիտասարդ մը կը կազմէին այդ ընտանիքն: Երիտասարդին հետ ծանօթացանք Ազգանունէր Հայուհեաց պատրահանդէսին դիշերն. դա ինքն Արամն էր: Իւր հայրը մեռած էր մի քանի ամիներ առաջ, ինքը մնացած էր մօրը եւ քրոջը հետ մինակ. հօրեղբայրին արդէն իրենց հետ էր. չորսը միասին հարկ տեսան Բերա հաստատուիլ: Առեւտուրի մէջ Արամի հօրեղբայրը ծանօթ էր Հայրապետ էֆէնտիի. ընտանեկան բարեկամութիւնները չուտով սկսան: Շատ դիշերներ միասին կ'անցընէին, մանաւանդ երբ Հայրապետ էֆէնտի եւ Արամի հօրեղբայրը տունը չէին մնար: Արամ քիչ դուրս կ'ելնէր: Քանիերկու տարեկան երիտասարդ մ'էր որ կ'ուսանէր օրէնսդրութիւն, դիւանագիտական ասպարէզին մէջ մտնելու համար: Հօրմէն բաւական ժառանգութիւն կար, որով ոչ մէկ դրամական նեղութեան մէջ էին: Արամ կորովի, սիրուն երիտասարդ մ'էր, խարտեաշ մազերով. լաւ կրթութիւն ստացած էր. չատ ընտանեցաւ Սաթինիկին հետ:

Մարդկային բնութիւնը կը սիրէ հակադրութիւնը. խարտեաշը սեւին կը յարի, ջղուտը կ'ախորժի գերուկէն ու փափուկէն եւ սակայն բարոյական կեանքի մէջ չենք կարծեր որ բարիները չատ գէշ ուսանք զգան չարերու համար եւ ո՛չ ալ կրթճաշակներն փափաքին բիրտ անձնաւորութեանց ընկերակցութիւնը. այդ անկարելի է: Կրնանք ըսել թէ Սաթինիկ եւ Արամ գիւրաւ քաջելու յատկութիւն ներն ունէին. մին խարտեաշ էր, միւսը սեւ. մին կորովի, միւսը փափուկ. իսկ երկուքը միասին իրենց միութեան կէտը կը դանէին իրենց ստացած խնամեալ կրթութեան մէջ. այդ կրթութիւնն իրենց հոգեկան կապն էր:

(Շար. 8)

ՃԳՒՏ

Երուսաղէմի անհատական բաւժարանի մը մէջ, երկու վիրաբոյժներ կը խոսակցին. -

– Այդ մարդը, որու հիմա գործողութիւն մը ըրին, ի՞նչի համար էր.

= Հարիւր հազար ֆրանքի:

– Ո՛չ, կ'ուզեմ ըսել, ի՞նչ բանի համար.

= Հարիւր հազար ֆրանքի:

ԱՅՍՕՐՎԱ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ

= ՀԱՏՈՒԱԾ ՆԿԱՏԱԿՈՎ =

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մատլէն Ինկիլիզեան 20 Ֆ. *կը նուիրէ «Յառաջ»ին Շաֆէ Պէշիկթաշլեա-ևի յիշատակին։*

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Թիւրայր Քարաճեան իրենց զաւմիկին Թորիկ Գալիկեանի մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպսակի Իսիի Ս. Մարիամ Ասուածածին եկեղեցին կը նուիրեն 300 Ֆ.։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

9. Rue de Madrid — 94140 Alfortville

Tél.: 376. 55. 89

La Maison arménienne d'Alfortville restera ouverte jusqu'au 13 août, la permanence reprendra le 31 août.

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 6

LOTO

Ի ՆՊԱՍՏ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

- Իւմբաշարժ մը -

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծաչի Քարիզի մասնաճիւղը զբօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիպրոս, Սեպտեմբեր 19-ին։

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ՅԵՐԵԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 *տարեկանէն սկսեալ։*

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿԸՐԹԱՐԱՆԷն մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՑ-յի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով։

Գ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն։

Դ.- Ապահովուած է իւմբաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները ի տուեալու եւ ցրուելու համար։

Ե.- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար։

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ։

Հետաքրքրուողները կը խրատուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել վարժարանիս Տեսչութեան հետ։

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 534. 68. 28

ՖրանսահայԲժշկական Միութիւն
UMAF
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԸՆԹՈՒԹ, ՀՈԿՏ. 23-ին

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

—×—

Ամրան շրջանին, արձակուրդի առթիւ, հասցէի ուժամեայ փոփոխութիւններու համար, մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի յուշել հետեւեալ պայմանները.-

1) Վարչութեան դիմել ԳՐԱՒՈՐ, մեկնումի թուականէն վեց ՕՐ առաջ, նշանակելով նաեւ վերադարձի թուականը, երբ կարելի է։

2) Արձակուրդի հասցէին անցեալ կցել ընթացիկ հասցէն ալ։

3) Փոփոխութեան ծախքի փոխարժէքն է 15 Ֆ., նախընտրաբար դրամատուն - բով։

4) Թղթատարական անկանոնութեան պատճառով, հասցէի փոփոխութիւն չի կրնար ընել Իտալիոյ համար։

5) Առկախ հաշիւ ունեցող բաժանորդներու դիմումները նկատի չեն առնուիր։

6) Այն բաժանորդները, որոնք կրնան ուղղակի իրենց թղթատարի գրասենեակին (*փոսթ*) միջոցաւ կատարել այս փոփոխութիւնը, երախտապարտ կը թողուն թերթիս վարչութիւնը, որու համար յատկելի աշխատանք մըն է այս գործողութիւնը։

Շնորհակալութեամբ՝
Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

RETENEZ
cette date
27 NOVEMBRE
GRANDE SOIREE MUSICALE
Organisée par la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
avec
Jean Ter-Merguerian — Violon
Hasmig Surmelian — Piano
Chorale Sipan - Komitas
Sonia Nigoghossian — Mezzo Soprano

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1982
Սեպտեմբեր 4-18 Փրէս-երեւան 4.750 Ֆ.
Հոկտեմբեր 4-19 Մոսկուա-երեւան 4.650 Ֆ.
Դեկտեմբեր 20 — Յունուար 4 Մոսկուա — երեւան 4.750 Ֆ.
Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ
TRANSTOURS
25, Rue d'Argenteuil — 75001 Paris — Téléphone: 261. 58. 28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն օր, կէսօրէ ետք, ժամը 15 - 18
— CLAMART: **Mr. KEHAYAN; 124, Avenue Henri Barbusse — Tél.: 642. 73. 10**
ՄԱՐՍԷՅԼ.- Դիմել՝ Զ. Ալիխանեանի
11, Rue du Bassin, Saint Julien — Téléphone: 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
ՎԱԼԱՆՍ.- Դիմել Ն. Գասպարեանի — **9, Rue Sully**
ԼԻՈՆ.- Դիմել՝ Շէմտիբեանի
16, Rue Chardonnet — 69120 Vaulx-en-Velin — Téléphone: 868. 53. 05

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

FETE CHAMPETRE

ՍԷՆ-ՌԱՓԱՅԷԼԻ ՀՕՄ ԱՐՄԷՆԻԷՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՒԱՆԴԷՍԸ

Հայ Աղէտահալածի Ընկերակցութեան
բարեսիրական գործունէութեան ի նպաստ կատարուող
ԱԽԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
այս տարի տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Օգոստոս 8, ժամը 12 - 21
ՍԷՆ - ՌԱՓԱՅԷԼԻ ՀՕՄ ԱՐՄԷՆԻԷՆԻ ՄԷՋ։ **107, Avenue du Maréchal Lyautey**

Հոմին Ս. Յովհաննէս մատրան մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ժամը 10.30-ին։
Կը պատարագէ՝ ՅԱԿՈԲԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Հայկական Ճաշեր - Գեղարուեստական բաժին
Թոմպոլա - Հաճելի մթնոլորտ

LE FESTIVAL INTERNATIONAL
D'ART LYRIQUE ET DE MUSIQUE
D'AIX-EN-ROVENCE
présente
CARZOU
PEINTURES et ŒUVRES GRAPHIQUES
10 Juillet — 3 Août
GALERIE DE LA PREVOTE
Place de l'Ancien Palais de l'Archevêché
AIX - EN - PROVINCE

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ
ի նպաստ հայ վարժարաններու

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի մասական ընդհ. ժողովը, Հինդշաբթի, Օգոստոս 5, *ժամը* 20.30-*ին։*

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
Տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

ECOLE DU TEBROTZASSERE

RENTREE SCOLAIRE 1982 / 1983

L'ECOLE ARMENIENNE DOIT VIVRE

— Elle a pour vocation de **perpétrer votre culture;** elle est actuellement l'une des **deux seules en Europe** qui dispense un **enseignement bilingue.**

— Votre Ecole ne peut exister **sans vous.**

— Votre **participation** est nécessaire au **succès** de cette opération.

Cette année, la **nouvelle Direction** de TEBROTZASSERE vous **propose:**

- **L'ouverture** d'une maternelle où toute une infrastructure d'activités d'éveil sera organisée,
- Un **ramassage** scolaire par car pour les enfants des **banlieues** avoisinantes au Raincy,
- **L'inscription** de vos **enfants, garçons** comme **filles, cycle primaire** et **secondaire** (les frais d'inscription s'élèvent à 150 F.).
— **Demi-pension:** indemnité forfaitaire de **500 F. mensuels** pour les repas de midi (ramassage scolaire inclus).
— **Internat:** 1.200 F. mensuels

PARENTS ARMENIENS,
REPONDEZ VITE A NOTRE APPEL!

Pour tous **renseignements** et **inscriptions,** s'adresser à la nouvelle Directrice:
Mme. SILVA KARAGULIAN
qui assurera une **permanence** à partir du:
Lundi, 5 Juillet
à L'ECOLE DU TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
Tél.: 381. 01. 72
de 10h. à 12h. — du Lundi au Vendredi

ՄԱՏԵՆԱԳԵՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱԳԵՐ «ՅԱՌԱՋ»

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ՝ ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ՝

ՇԻՐԱԶ ՄԻՍԱԿԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 - գին 60 Ֆ.

ԵՒՐՈՊԱՑԻ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
1963 - գին 35 Ֆ.

ՇՈՒՀԱՆ ՇՈՒՇԱՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
1971 - գին 50 Ֆ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
1973 - գին 50 Ֆ.
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
վերիրատարակութիւն 1981 - գին 70 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼՈՒՅԻՆԵԱՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 - գին 50 Ֆ.

ԽՈՇԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 - գին 70 Ֆ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»
Պատկերազարդ «Յառաջի յիսնամեայ գոյատեւումին (1925 - 1975)
Եւ վիպատիպ
ԿՈՂՔ՝ **ԳՈՒՆԱՋՈՒ**
1976 - գին 120 Ֆ.

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ.։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
5
JEUDI
5 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅՐԱՏԻ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2.50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.229 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.229

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԱԶԴԱՐԱՐԷ ԻՍՐԱՅԷԼԻ՝

ՉՅԱՐԶԱԿԻԼ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՎՐԱՅ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԲՈՒՌՆ ՅԱՐԶԱԿՈՒՄԻ Կ'ԱՆՑՆԻ

———×———

Այնքան կեղծաւորութիւն կը տիրէ աշխարհի ամէն կողմը, մանաւանդ այն երկու «մեծերուն» մօտ, որոնք կը տնօրինեն աշխարհի ճակատագիրը, չես դիտեր ինչու, որ այլեւս ըսելիք ալ չի մնար, ի տես արեւմտեան - Պէյրութի ապրած ողբերգութեան:

Երեքշաբթի, Ուաշինկթընէն կը հաղորդուէր թէ Միացեալ - Նահանգները բացարձակապէս դէմ են որեւէ յարձակման արեւմտեան - Պէյրութի վրայ: Այս ազդարարութենէն քիչ ետք, իսրայէլեան հրամանատարը կրկին կը տեղային քաղաքին վրայ, մինչ ցամաքէն ալ բուռն բախումներ կ'ընէին յառաջացող իսրայէլեան ուժերուն եւ դէմ դնող պաղեստինեան ուժերուն միջեւ:

Կռիւները կատաղի եղած են, գլխաւորաբար Թանգարանին (Միւզէ) չուրջ, մինչ Իսրայէլացիք գրաւած են նաեւ Հանդիստի սարքերը եւ հրասայլերը ղիրք բռնած են նաեւ Ֆրանսական դեսպանատան - ռեզիտանս ատ Փէն - դիացը:

Ամէն պարագայի մէջ, Պաղեստինցիք ալ ցաւ զինուած են, թեթեւ եւ ծանր զինուածքեր եւ նոյնիսկ ականած հոս ու հոն, ինչ որ կը կասեցնէ իսրայէլեան յառաջխաղացումը:

Պարենաւորման գետնի վրայ, ամէնէն ծանրը ջուրի տագնապն է, որ մեծ աղէտներու կ'առաջնորդէ, մանաւանդ համաձարակի: Երեքշաբթի, առաւու, կ'ըսուէր նաեւ թէ միայն 48 ժամուան վառելանիւթ մնացած է: Լիպերասիոն կ'ըսէր նոյն առաւօտը, թէ երեք հիւանդանոց (Ծերա - Նոցը, ամերիկեան հիւանդանոցը եւ Մաքասէտ) փակուած են, որովհետեւ դեղի չգոյութեան պատճառով, չեն կրնար ինամք տանիլ:

× ՊԱԿ ոչ թէ միջազգային, այլ՝ մի - այն ֆրանսական ուժ մը կ'ուզէ, արեւմտեան - Պէյրութ:

× Օրհան - ԼԸ Ժուռ-ի համաճայն Ցուլիսի գոհերու թիւն է՝ 963 մեռեալ, 2013 վիրաւոր: Գերի լինած Պաղեստինցիներու թիւն է՝ 7400 :

× Փարիզի մէջ Նախագահ Միթերան ընդունեցաւ Եգիպտոսի Ա.րտաքին նախարարը, որ նախագահ Մուպարաքէն ալ թերանացի հաղորդում մը փոխանցեց:

× Իսրայէլի Ա.րտաքին նախարարը՝ Շամիր կ'ընդունի որ տարակարծութիւններ կան Իսրայէլի եւ Միացեալ - Նահանգներու միջեւ: «Միացեալ - Նահանգները կը խորհին որ ՊԱԿ-ի մեկնումը ձեռք ձգելու միակ միջոցն է քաղաքական կարգադրութիւն մը, արդիւնք բանակցութեան. մինչ մենք, կը խորհինք, որ Պաղեստինցիք դիտակից են որ այլ միջոցներ կան զիրենք դուրս հանելու եւ թէ, ի յառաջագունէ, եթէ այդ միջոցներուն չդիմուի, երբեք չեն մեկնիր»:

× Տրուած ըլլալով որ Ռեկըն չէր մոռցած չնորհաւորական հեռագիր մը ղրկելու Պեկինի, իր 69-րդ տարեդարձին առթիւ, չնորհակալութեան իր գիրին մէջ, Իսրայէլի նախարարապետը՝ ըսած է.- ինքզինքս կը նկատեմ որպէս կառավարութեան մը պետը, որ Պերլին ղրկած է քաղբանակ մը, մաքրադործելու համար Հիթլէրը իր Պունքէրլին մէջ»:

ԱՀԱԲԵԿՋՈՒԹԻՒՆ

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

———o———

Մաքէնչն զատ, երեքշաբթի երիկուն Ֆրանս - Սուարն էր, որ կը հաղորդէր Ա.ՍԱԼԱ-ի ղեկավարին՝ Յակոբ Յակոբեանի մահը, Պէյրութի իր յատուկ թղթակին միջոցաւ: Այս առթիւ, կը յիշէր թէ կարելի չէ եղած ստոյգ կենսագրականը գիտնալ «Փարիզի եղեռնափորձերու հեղինակին», որու կը վերագրուէր նաեւ Փարիզի Թուրք դեսպան՝ Էրէզի սպանութիւնը, 1975 Հոկտեմբերին: Ի դէպ, այդ մահափորձին վաղորդայնին մամուլը կը ստանար անդլերէն հաղորդագրութիւն մը, որով Վիէննայի եւ Փարիզի մահափորձերուն տէր կ'ըլլային «Ցեղասպանութեան մարտիկներու արդարադատ զոհանտոները», (տե՛ս «Յառաջ» 1975 Հոկտ. 28):

Չորեքշաբթի առաւու, ձայնասփիւռը եւ մամուլը, այս հարցին կապակցութեամբ կը հաղորդէին թէ ոստիկանութիւնը կը փնտռէ Սանսոնեթթիի մէկ տղան - ժան - Շառլ - որ անհետացած է եւ կը կարծըւի որ Քորսիքա, «մաքին առած է» ինչպէս կ'ըսեն: 20 տարեկան, ժան - Շառլ Սանսոնեթթին հարցաղնդելու համար ոստիկանութիւնը Փարիզէն զացեր է Սէն - Փիէռ տը Վենաքօ, բարձր - Քորսիքա, բայց չէ գտեր ենթական:

×

Չորեքշաբթի Քաննա - Անշէնեն ալ «իր» տեղեկութիւնները կը յայտնէր այս հարցին մասին, գրութիւնը խորագրելով, իրեն յատուկ բառախաղերով՝ «ռումբերու ցայտքեր երեք նախարարութեանց վրայ»: Թերթը կը պատմէ որ կռիւ ծագած է նախարարապետութեան եւ Ներքին նախարարութեան միջեւ, որովհետեւ այս վերջինը լուր չէ ունեցած թէ Մօռուայի խորհրդատուն՝ Լուի Ժուանէ բանակցութիւն վարած է հայ բանտարկեալներու փաստաբաններուն հետ: Երրորդ նախարարութիւնն ալ՝ Արդարութեան (Պատէնթէր) կը դիտէ ու «հարուածները կը հաշուէ»: Ըստ երդիծաթերթին աչխատակցին, Կասթոն Տըֆէռ, երբ մամուլէն իմացած է թէ բանակցութեան խօսք կայ Հայերուն հետ, անմիջապէս հերքած է, քանի, ամէն պարագայի մէջ, եթէ բանակցութիւն ալ եղած է, ինք չէ տարած եւ ի՞նչ բանի կը խառնուի այդ ժուանէն եւ յանձնառութիւններ կ'առնէ առանց մեղի լուր տալու: Ահաբեկչութիւնը, ըսած կ'ըլլայ Տըֆէռ, «իմ ճիւղս է, դեռ վերջերս Ֆրանսուա Միթերան կրկնեց ատիկա ինծի»:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԵԶԻ ՊԷՏ ԷԻՆ...

———×———

Անցեալ օր բարեկամական չրջանակի մը մէջ կը խօսակցէինք հոսկէ - հոնկէ: Մեհեակին մէկ անկիւնը նստած էր տան մեծ մայրիկը, անոյշ դէմքով, բայց ծերացած, կքած, դիւրաբեկ դարձած մեծ մայրիկ մը: Կորաքամակ ու ընկճուած, նորէն ալ փայլ մը կը պահէր իր աչքերուն մէջ եւ ակնոցին ապակիներուն հետեւէն կը ջանար հետեւիլ մեր խօսակցութեան, առանց չատ խառնուելու անոր:

Տան փեսան միջոց մը ականջիս մօտեցաւ եւ ըսաւ.

- Երբ ես զինքը ճանչցայ, բարձր հասակով չատ դեղեցիկ կին մըն էր: Կարելի չէ հաւատալ, կին մը ի՞նչպէս այսքան կրնայ փոխուիլ, ի՞նչպէս կրնայ այս վիճակին հասնիլ:

Գաղտնի ակնարկ մը նետեցի դէպի այդ սպիտակազարդ մեծ մայրիկը, չանազի զինքը երեւակայել իր երբեմնի բարձր հասակին մէջ, երիտասարդական թարմութեամբ ու հմայքով:

Չեմ կրնար պնդել որ յաջողեցայ երեւակայել:

×

Տղոց համար, տան մը անկիւնը նստող ծերունիները, մեծ մայրերն ու մեծ հայրերը միշտ այդպէս ծերունի եղած են: Տասնըհինգ տարեկան տղեկ մը կրնա՞յ արդեօք պատկերացնել, որ ամէնօրեայ իր բազմոցին վրայ անչարժ նստող սա մեծ մայրիկն ալ առեներ իր նման տասնըհինգ տարեկան եղած էր: Իսկ սա մեծ հայրիկը, կորաքամակ, հոն՝ բազկաթոռի մը մէջ անչարժութեան դատապարտուած, առեներ եղած էր տասնըհինգ տարեկան վառվռուն տղայ մը, ունեցած էր այսօրուան մանուկին նման երազ օրեր, յետոյ, աւելի պատանի, ապրած էր սիրարկածներ, եղած էր փայլուն փեսայ մը, եւ դեռ ի՛նչեր ու ինչեր:

Տղան կրնա՞յ պատկերացնել այդ բոլորը:Չի կրնար, նախ, որովհետեւ չէ տեսած այսօր աչքէ ու հմայքէ լինկած այդ ծերունիներուն այդ փայլուն չրջանը: Ցետոյ չի կրնար, որովհետեւ տղոցմէ չատերուն համար ժամանակը դեռ մըն է որ չի հոսիր: Տղան կը կարծէ թերեւս, որ տան մեծ հայրիկը սկիզբէն ի վեր միշտ այդպէս մեծ հայրիկ եղած է, ինչպէս որ մինչեւ վերջ պիտի մնայ մեծ հայրիկ: Այսինքն՝ ո՛չ սկիզբ, ոչ ալ վախճան: Ո՛չ երիտասարդ եղած է, ոչ ալ աւելի պիտի ծերանայ: Այսինքն պիտի չմեռնի: Ծերունին տան անբաժան ու անփոխարինելի կտորն է, ինչպէս սրահին մէկ կարասին, կամ սա բիւրեղեայ գեղօրը, զոր տեսած է իր աչքը բացած օրէն ի վեր:

×

Բայց մեղի՝ չափահասներուս համար որքան տխուր է պարբերաբար նայիլ մեզ չրջապատող ծերունիներուն եւ ափսոսալ այն անիւրաք ճակատագրին դէմ, որ զանոնք տան մէջ օրէ - օր կը դարձնէ մէկ - մէկ «անպէտ առարկայ»: Ֆիզիքական ուժերու քայքայումը այնքան տկարացուցած է զանոնք, որ կարծես կը տատանին օդին մէջ, ճիւղի մը ծայրէն կախուելու պատրաստ այն տերեւին նման, որ պըզտիկ հովի մը կը սպասէ բաժնուելու համար մայր մարմինէն: Եւ եթէ մնացած է միակ բան մը, որ զանոնք կը փրկէ բոլորովին «անպէտ» նկատուելէ, այդ ալ այն անահման սէրն է, զոր կը զգանք անոնց նկատմամբ: Եւ այդ սէրը, սակայն, ամէն բան է:

×

Կրկին գաղտնի ակնարկ մը նետեցի դէպի այն սպիտակազարդ մեծ մայրիկը, որուն մասին խօսած էր բարեկամս: Անսահման համակրանք մը զգացի անոր հանդէպ, հակառակ որ առաջին անգամն էր որ կը տեսնէի զինքը:

Որքա՜ն աւելի չատ պիտի սիրէինք ծերունիները, եթէ անոնք զիտնային ամէն վայրկեան մեղի յիշեցնել, թէ իրենք ալ մեղի պէս էին դեռ երեք - չորս տասնամեակ առաջ:

Ռ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 28 - 29)

ԱԼԱՎԵՐԴԻԻ ՊՂԻՆՁԻ ՀԱՆՔԵՐԸ ԱՆՍՊԱՌ ԵՆ

Երկրաբանները պղինձի հանքաքարի պաշարներ հետախուզած են Հայաստանի հանքի արդիւնաբերութեան մեծ կեդրոն՝ Ալավերդիի մէջ: Այս իրողութիւնը անդամ մը եւս կը հերքէ այն յոռետեսներու կարծիքը, որոնք կը պնդեն, թէ հին հանքավայրը իր մայրամուտը կ'ապրի: Երրորդ հարիւրամեակն է, որ չի սպառիր Ալավերդիի պղինձի հրեղէն գետը: Նախաերազման չրջանի համեմատութեամբ անոր ձուլումը քանի մը անգամ աւելցած է: Գունաւոր մետաղագործութիւնը կարեւոր տեղ կը գրաւէ Հայաստանի արդիւնաբերութեան մէջ: Մեծ գործատուներ կը բանին Երեւան, Ջափան, Քաջարան, Ալավերդի:

×

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՄԱՍԻՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ

Հայաստանի հեռատեսիլէն ցուցադրուած է «Անտունի» 45 վայրկեանոց ժապաւէնը, նուիրուած՝ Կոմիտասի կեանքին: Շարժանկարի հեղինակներուն նպատակը չէ եղած վերապատմել վարպետին կենսագրականը, անոր ապրած ժամանակի դէպքերը, այլ վերստեղծել Կոմիտասի կերպարը եւ այն ահաւոր ժամանակը, որ դրոշմուած է մեծ արուեստագէտի՝ ծանր ապրումներուն, ժամանակի արհաւիրքներուն, համաժողովրդական ցաւին չդիմացած դիտակցութեան մէջ: Հեղինակները չարժանկարը ստեղծած են պատկեր - խորհրդանշաններու միջոցով: «Անտունի»ի սենարիոն գրած է լրագրող Կորիւն Յուսիսեան. բեմադրած է Արմէն Ազանխեան: Մասնակցած են սիրող դերասաններ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ
ԵՒ ՄԵՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

(Շար. Ե. եւ վերջ)

Բայց Հայերը փճացնելու որոշումը որուեցաւ Սարը - Քամըչի (Դեկտեմբեր 1914 - Յունուար 1915) պարտութենէն յետոյ երբ Օսմանեան Գ. բանակի 90·000 զինուորներէն հազիւ 10·000 հոգի ողջ մնաց ինվէրի զինուորական դործողութիւններու անփորձութեան պատճառաւ: Թուրքերը այլեւս միջոց չունէին ռուսական արշաւանքին դիմադրելու եւ Իթթիհատը ծրագրեց «մաքրագործել» Փոքր Ասիան հայ տարրէն, որ թէեւ օսմանահպատակ, միշտ արեւմտասէր եղած էր:

Որոշումը որուեցաւ 1915, Յունուարի սկիզբը, դաշնօրէն պատրաստութիւններ տեսնուեցան գաւառներուն մէջ: Հարցը նախ կարծեցին առանց աղմուկի լուծել, բայց երբ տեսան որ անկարելի եղաւ, Մայիս 27, 1915-ի օրէնքը հանեցին պաշտօնական հանդամանք տուին եւ «զինուորական պատճառներու» վերագրեցին իրենց ոճիրին ահաւորութիւնը արդարացնելու համար:

Գ. Իճնէպէս ջարդեցին... Այս մասին աւելորդ է անդրադառնալ: Կը թելադրենք մեր բարեկամ Համեանի կամ հետաքրքիր ընթերցողներու ձեռք ձգել Պրայսի վաւերագրերու հաւաքածոն որ բազմաթիւ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ (1): Երեւակայելի եւ աներեւակայելի ամէն միջոցներ գործադրուեցան հայ ժողովուրդը բնաջնջելու եւ ստրուկի վերածելու (2): Ըստ Ուիլսընի կոմիտէ մասնաւոր առաքելութեամբ Հայաստան ղրկուած զօրավար Հարպըրտի տեղեկագրին, տարագրութենէն յետոյ անապատներէն հաւաքուած եւ Հալէպ ղրկուած 75·000 հայ հոգիներուն 40%-ը վէներական հիւանդութիւններէ վարակուած էին, մինչ պատերազմէ առաջ ասոնցմէ ոչ մէկը այդ հիւանդութիւններէն կը տառապէր»: Ասոնք աւելի քան երեք տարի թուրք պինուորներու լսիրչ քմահաճոյքին առարկայ եղած էին, որոնք անոնց ամէն տեսակ վէներական հիւանդութիւն պատուաստած էին...

×

Թուրք հեռատեսիլի խօսնակները կը մասնանշեն թէ զինադադարին «Իթթիհատ վէ Թէրաքքի»ի գլխաւոր դէմքերը որոնք Հայերը սպաննելու յանցանքով ամբաստանուած էին, իրենց դէմ որեւէ փաստեր չգտնուեցան (3) եւ ազատ արձակուեցան:

Մենք, այս ի վերջոյ սահմանափակ դրութեան մէջ չենք կրնար մի առ մի բոլոր փաստերը յիշել: Միայն եթէ Իթթիհատականներու սիրագործութիւնները կ'ուզեն դիտնալ, չենք ըսեր ուրիշ աղբիւրները փնտռեն, այլ կը կարծենք օսմանեան տէրութեան Թաֆվիմի վագայիներու էջերը բաւական հարուստ են եւ անհերքելի տեղեկութիւններ կը պարունակեն: Կը բաւէ միայն անոնք տեսնել (4):

Այսօր երբ թուրք պատասխանատու անձեր կը ջանան Պօղոսեանի դայմադամ ոճրագործ Ֆէյմալը երբ անբասիր պաշտօնեայ ներկայացնել, որուն միակ յանցանքը Ներքին Նախարարութեան «տարագրութեան» հրամանը գործադրելն էր, կը համարձակինք հատուած մը տալ այն զեկոյցէն, որ լոյս տեսաւ Լը Մոնիթէօր Օրիանթալ անուամբ Պոլսոյ անգլոֆրանսերէն լեզուով լոյս տեսնող օրաթերթին մէջ, Ֆէյմալի մահուան առթիւ.

... Les principes de justice et d'équité suivis par l'honorable Cour Martiale dans le jugement et la punition des auteurs des crimes commis, avec une horreur inimaginable, ayant assuré l'acquittement de la majeure et innocente partie du peuple ottoman aux yeux de l'opinion publique de l'humanité et par devant le grand tribunal de l'histoire, ...

Պատերազմական առեանի թուրք դատաւորները թուրք ժողովուրդին «պատիւը» փրկելու համար բաւական վարանումներէ յետոյ մահուան դատապարտեցին արիւնարբու Ֆէյմալը: Ֆէյմալի մահավճիռը վաւերացուեցաւ Սուլթանին կողմէ եւ իր մահավճռին գործադրութիւնը Պայազիտի հրապարակին վրայ Ապրիլ 11, (1919), իսկական եղելութիւն մը եղաւ մայրաքաղաքին մէջ (5):

Եողկատի միւթէսարըֆի փոխանորդ եւ Պօղոսեանի դայմադամ Ֆէյմալ հասարակ չարագործ մը չէր: 50·000է աւելի Հայոց սպանութեան գլխաւոր պատասխանատու այս ոճրագործը ճերմակ ձին հեծած երբ հազարներով հայ կիները եւ երախաները չարուած կը տեսնէր իր առջեւ, գինովցած խանդավառութենէն աղաղակելով փառք կուտար Մարզարէին, որ իրեն «Հայաստանի յաղթականի» պատիւին արժանի դատած էր: Այս թշուառականը հայ մեծատունի մը մասի ոսկեայ մատանին ձեռք ձգելու համար նոյնիսկ անոր մատը կտրած էր (6):

×

Թրքական հեռատեսիլի խօսնակները թուխթակի պէս առանց վաւերական որեւէ հիմ ունեցող լրենց մասալները կը չարունակեն եւ կը բերեն նաեւ Լոյտ Ճորճի վկայութիւնը թէ Հայաստանի մէջ Հայերը մեծ թիւ մը չեն կազմեր, հապա պիտի կազմէի՞ն ցեղասպանութենէն յետոյ: Եթէ դեռ մեծ թիւ մը ունենային պիտի նշանակէր թէ ցեղասպանութիւնը չէր յաջողած: Միայն երբ թուրք մասնագէտները Լոյտ Ճորճի մասին կը խօսին, պարտինք լրենց յիշեցնել նշանաւոր անգլիացի դիւանագէտին Թուրքերու մասին կազմած համոզումը: Լոյտ Ճորճ իր մէկ գրքին մէջ տող առ տող կը գրէ.

«Անցեալ դարու փորձերը կ'ապացուցանեն յստակ կերպով թէ Թուրքին այլեւս կարելի չէ վստահիլ իր տէրապետութեան տակ գտնուղ քրիստոնեայ ժողովուրդներուն ստացուածքը, պատիւը եւ կեանքը» (7):

Թուրք բանբերները լրենց «փաստերով»՝ համոզուած եւ համոզած, կ'եզրակացնեն թէ քանի որ ցեղասպանութիւն տեղի չէ ունեցած, կարելի չէ բնականաբար նման հարցի մը ճանաչումը:

Անոնք խօսիլ կը մեզադրեն թէ ինչո՞ւ դեռ Հայկական Հնչակեան, Ռամկավար եւ Հ. Յ. Դաշնակցական կուսակցութիւնները Հայկական դատ կը հետապնդեն: Աւելորդ է ըսել թէ այսօր արտասահմանի մօտ երկու միլիոն Հայերէն հարիւրին որքա՞նը կուսակցական է: Բայց բնականաբար այս չի նշանակեր թէ Հայերը հրաժարած են լրենց պահանջներէն: Երբ անցեալի հայկական կուսակցութիւններու կամ ցեղափոխականներու գործունէութեան մասին կը խօսին թուրք պատմաբանները առանց այլեւայլի ոչ թէ կը չափազանցեն, այլ՝ կը ներկայացնեն հայ ժողովուրդի դերը որպէսզի կարենան արդարացնել «պաշտօնական ոճիրները, որոնք կառավարութեան հրահանգներով գործադրուեցան:

Հայ ժողովուրդին մէջ եղած են յեղափոխականներ, բայց երբէ՛ք ընդհանուր յեղափոխական շարժում տեղի չէ ունեցած: Եթէ 1915-ին ժողովուրդը, ոչ թէ յեղափոխութեան, այլ նոյնիսկ ինքնապաշտպանութեան դիմած ըլլար, ազէտը այդքան ընդհանուր եղած պիտի չըլլար: Օրինակը՞. Վանի ինքնապաշտպանութիւնը, Մուսատաղցիներու դիմադրութիւնը:

×

Թրքական հեռատեսիլի խօսնակները հայկական հարցի այսօրուան վիճակը քննելու մտահոգութեամբ վերջ կուտան իրենց յայտագրին: Անոնք կը ձաղկեն Հ. Ա. Հ. Գ. Բ. (Ասալա)ի գործունէութիւնը, խօսիլ կը քննադատեն «Հայ ցեղասպանութեան Արդարութեան Մարտիկնե-րու» ահաբեկչութիւնները որոնց զոհ կ'երթան անմեղ թուրք պաշտօնեաներ: Այս արարքները դիտել կուտան մխիթարական կը ծառայեն երկու ժողովուրդներու մի-ջեւ թշնամութիւն սերմանելու:

Մենք ուրիշ առիթներով այս թերթին մէջ գրած ենք ու քննադատած ահաբեկչական միջոցները, իբր միակ միջոց հայ դատին յաջողութեան: Չենք կարծեր որ թիւը մեծ ըլլայ այն Հայոց, որոնք կը խորհին որ քանի մը թուրք դիւանագէտի սպանութեամբ, կարելի կ'ըլլայ հայկական դատ յաջողցնել: Չենք ալ խորհիր որ քանի մը թուրք դիւանագէտի սպանութեամբ Թուրքիան կը խախտի (տէմոքրասիզասիոն) ինչպէս կարգ մը մխիթարներ կը կարծեն: Մեր համոզումով ընդհակառակն ահաբեկչութիւնները թրքական ազգայնամոլութիւնը կը զրգռեն եւ արտաքին վտանգի առջեւ - բարոյական կամ քաղաքական - անոնց միաճնականութեան կը սատարին: Եթէ այսօր Թուրքիոյ մէջ ահաբեկչութիւնը առած քալած է եւ կամ զինուորական կառավարութեան կողմէ բռնի զսպուած, ասոր պէսպէս պատճառներն են:

Ա.- Քրտական ազատագրական շարժումները:

Բ.- Տնտեսական քայքայուած վիճակը: Թուրքիան այսօր աշխարհի վրայ միակ երկիրն է որ արտասահման զրկած իր գործաւորներուն ուղարկած տրվիճըով կ'ապրի (8):

Հակառակ այս ողբալի անտեսական վիճակին մենք չենք հաւատար որ ահաբեկչութիւնները (մեր խօսքը հայկական ահաբեկչութիւններու համար է) կրնան մեր դատին ծառայել:

Վերջին անգամ Լիզպոնի թուրք դեսպանատան պաշտօնեայ Ապպայի յուզարկաւորութեան նկարը մեզ չատ մը խորհրդածութիւններու մղեց: Իր փոքր տղան, հազիւ 12 տարու այնքան խոր վիշտով մը համակուած էր որ անկարելի էր շաղդըել (9): Բայց երբ յանախ այսօր թուրք պատասխանատու անձեր կ'ըսեն թէ 50-60 տարի առաջ եղած դէպքերուն մասին կ'արժէ անդրադառնալ այսօր, արդեօք Ապպայի տղան 50 - 60 տարի յետոյ պիտի մոռնա՞յ թէ իր հայրը Հայու մը դնդակով սպաննուած է:

Արդեօք Հայոց հասցէին ամէն ահաբեկչութենէ առաք լուտանքներ տեղացնող թուրք մամուլը, ինչո՞ւ բնաւ չի յիշեր թէ քանի հազարներով մանուկներ անօթի ծարաւ կորան, կամ քանի հազարներ անօթի ծարաւ անապատներէ հաւաքուելէ յետոյ որբանոցներու մէջ բաշխուեցան: Ինչ էր անոնց յանցանքը կամ ինչ էր անոնց ծնողքին յանցանքը, որ զոհ գային ցեղասպանութեան: Ըստ ծագումով հրէութիւն, թուրք ազգայնական դրպիտուն Հալիտէ Էտիպ, նոյնիսկ եզեռնի պլանաւորը պատասխանատու թալէաթ չէր անդիտանար թէ օր մը չէ օր մը իր կեանքով պիտի վճարէր իր ոճիրներուն դինը: Իսկ այսօր ինչպէս ծանօթ է «թաղաւորին աւելի թագաւորական» կան թուրք լրագրողներ, որոնք կ'ատտուածացնեն Թալէաթը իբր ազգային անդուզական հերոս...

---

(1) **The Treatement of Armenians in the Ottoman Empire,** London 1916.

(2) **Basrah Times**ի 1915/1916 թղթակիցին համաձայն Տէր-Զօրի գայմագամ աբիւնուշտ Սաղիի Զէֆի այդ շրջանը հա-

---

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Ը.

Երբ կը մխանային երկու ընտանիքները, մանաւանդ ի բացակայութեան Հայրապետ էֆէնտիի եւ Արամի հօրեղբօր, Սաթինիկ եւ Արամ միշտ իրարու մօտ էին եւ կը խօսակցէին երկար ժամեր: Կը խօսակցէին գեղարուեստից վրայ, մատենագրութեան վրայ, քաղաքական լուրերու վրայ, օրուան լուրերուն վրայ: Ցորմէհետէ Սաթինիկ ունեցած էր իր ամուսնական դժբախտութիւնը, չատ կը պարապէր փիլիսոփայական եւ գիտական դրոց ընթերցմամբ: Մտքի յղութենէն մէջ կ'ուզէր մոռնալ սրտի վշտերն, ինչպէս հիւանդները մարմնոյ ցաւերու մոռացումը կը հայցեն քունէ: Արամ պարտաւորուեցաւ ինքն ալ կարդալ այդ դիրքերէն: Չէր ուզեր յետամնաց լինել, մանաւանդ թէ պէտք էր գտնել Սաթինիկի հետ վիճաբանելու նորանոր առիթներ: Կնոջ մը հետ վիճաբանելու մէջ կարելի է սքանչելապէս վայելել անոր ամէն հրապուրանաց ամփոփումը: Կը բարկանայ կինը, կը ծիծաղի, արամիտ կը լինի, լուրջ եւ թեթեւ. մէկ ժամու մէջ ամէն գոյն կը զգենու եւ կընոջ մը, ի հարկէ սիրուն կնոջ մը, ամէն մէկ գոյնը սիրտ կը բանայ: Եւ երբ կինը ունի սիրուն փոքրիկ բերան մը, զեղազարդեալ մանրիկ ու ոսպիտակ ակռաներով, պէտք է խոստովանիլ որ փորձութիւնը անդիմադրելի է: Արամ միշտ այս փորձութեանց ենթակայ էր Սաթինիկի հետ տեսակցելու միջոցին, եւ որովհետեւ խելացի երիտասարդ էր, հետեւաբար ամենայն ճարտարութեամբ օգուտ կը քաղէր առիթէն:

Այն օրէն ի վեր յորում Արամ եւ Սաթինիկ բարեկամացած էին, այս վերջինս աւելի զուարթ էր, երբեմն ունէր սրտի այնպիսի զոհունութիւններ զորս ինքն ալ չէր կարող բացատրել: Շատ անգամ անհոդ էր. թեթեւ - թեթեւ կը դաշնակէր, կ'երգէր, կը կարդար. փոքրիկ դէպք մը իրեն բացատրեց իւր այս զուարթութեան դաղտնիքը:

Զմեռը, հետեւելով իրենց ծնողաց, Արամ եւ Սաթինիկ իրենք ալ ուզեցին Թուղթ խաղալ: Ի հարկէ պէզիկ պիտի խաղային: Օր մը Արամ ըսաւ.

- Տիկի՛ն, այս անգամ բանի մը խաղանք:

- Լա՛ւ, ըսաւ Սաթինիկ, եւ իւր մասին պայման դրաւ սովորական բան մը:

- Ես ալ, ըսաւ Արամ ցած ձայնիւ եւ ֆրանսերէն, եթէ յաղթեմ սիրտդ կ'ուզեմ:

Սաթինիկ կարմրեցաւ, ձայն չհանեց. սիրտը սկսաւ ուժով - ուժով բաբախել. կը խաղար, բայց առանց դիտնալու թէ ինչ կը խաղայ. լուռթեամբ խաղացին. Սաթինիկ յաղթուեցաւ:

- Ուրեմն ըսաւ Արամ ... Եւ ուրիշ բան չաւելցուց:

Ելան, խառնուեցան իրենց ծնողաց հետ. այն պիշերն ուրիշ բանի վրայ չխօսեցան:

Կ'ըսեն թէ ոճրագործութեան մը համար առաջին քայլն է որ միշտ դժուարութիւն կը չարուցանէ, յետոյ ամէն ինչ կը դիւրանայ: Սիրոյ մէջ ալ չատ անդամ այսպէս է: Բաղդատութիւնը թող անտեղի չթուի, վասնզի փորձառութիւնը ցոյց կուտայ թէ չատ անգամ սէրն ալ կրնայ ապագայ ոճիրի մը յառաջաբանը համարուիլ: Բաւական առեն է վեր կը ջանար Արամ յայտնել Սաթինիկի որ իւր սիրտը յափշտակուած էր, բայց ամէն օր յաջորդ առուր կը թողուր: Երբ այդ պիղծ խօսքը իւր յայտարարութիւնն առ Սաթինիկ, այնուհետեւ քակուեցան լեզուին կապերը եւ յանդուգն եղաւ:

(Շար. 9)

ԹՈՒԹ

Թել - Ալիվ վերամուտ է: Ուսուցչուհին անունները, կը հարցնէ, աւելի լաւ ճանչնալու համար աշակերտները.-

- Անո՞ւղղ
= Լեվի:
- Քո՞ւկդ
= Տայեան:
- Իսկ դո՞ւն
= Պրատմֆելտ:
- Եւ դո՞ւն
= Տիւփոն:

Այն առեն, փոքր մը, դասարանին խորէն կը բացագանչէ «օհ, լա՛ւ, այո, Տիւփոնները, ամէն առեղ են...:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ ՄԱՏՐԻՏԻ
ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՔՆԱՐԻԿ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԻՒ, ԵՐԱԺԻՇՏ, ԵՐԳՉՈՒԻՒ

Մարտիի մէջ, Ցուլիս 19 - 24, տեղի ունենայ Բանաստեղծներու Համաշխարհային 6-րդ Համագումարը, մասնակցութեամբ հինգ ցամաքամասերէ եկած բանաստեղծներու: Յատուկ հրաւէրով հանրապետութեան նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի կողմէ, Ֆրանսայի նախկին վարչապետ Ժակ Շիրաքի կողմէ եւ Համագումարին նախագահ Լուի Արագոնի կողմէ, Համագումարին մասին տեղեկութիւններ քաղելու համար:

Քնարիկ Պօյաճեան ծնած է Պէյրութ: Ուր տարիքին փոխադրուած է Հալէպ, ուր սակայն է իր նախակրթութիւնը ստանան վարժարանը, ապա աւարտած՝ Պէյրութ Գոլէճը: Մանկութենէն սիրած է արուեստը: Աչակերտական դրասեղաններուն սկսած է բանաստեղծութիւններ գրել, արժանանալով իր ուսուցիչներու ուշադրութեան ու գնահատանքին: Դպրոցին դուրս՝ Հալէպի մէջ, հանդէս եկած է բեմերէ՝ արտասանութիւններով եւ երգերով: Տակաւին պարմանուհի, բեմ եղած է դերասան Մանուէլ Մարութեանի հետ: Ուսման աւարտին անցած է Պէյրութ, ուր յաճախած է Ուումըն'զ քոլէճ: Այս շրջանին զբաղած է նաեւ երաժշտական յօրինումներով:

1970-ին Քնարիկ Պօյաճեան, ամուսնացած, անցած է Լոս - Անճըլըս, ուր հեռացած է գրականութեան եւ անդլերէն լեզուի դիւանային դասընթացքներու: Տարի մը ետք հետեւած է նաեւ ձայնարուեստի:

Ինչպէս կը տեսնուի կենսագրական քանի մը այս դիծերէն, Քնարիկ Պօյաճեան իր մէջ կը համադրէ արուեստի զանազան մարզերը. օժտուած է արտասանողի, երգչուհիի, երաժիշտի, դերասանուհիի եւ բանաստեղծուհիի ընորհքներով: Առաջին մեր հարցումին, թէ ասոնցմէ որուն մէջ ինքզինք աւելի լաւ կը զգայ, ան պատասխանեց՝ բանաստեղծութեան: Ու պէտք է չեշտել, որ Քնարիկ Պօյաճեանի մէջ բանաստեղծուհիի խառնուածքը չատ յայտուն է:

Խօսելով Մարտիի Համագումարին մասին Քնարիկ Պօյաճեան դիտել տուաւ, որ իրեն համար մեծ հաճոյք եղած է հանդիպիլ կազմակերպիչ մարմնի մէջ Հայուհիի մը անունին՝ Մարի - Լիզ Ղազարեան, Նիւ - Եորքէն: Ի դէպ, մատնակցած է նաեւ ուրիշ հայ բանաստեղծուհի մը՝ Ալիսիա Կիրակոսեան, Լոս - Անճըլըսէն:

Մանաւոր գնահատանքով մը կ'արտայայտուի Քնարիկ Պօյաճեան Համագումարի նախագահ Խուսթօ Մորխէ Փատրոնի մասին, որ այնքան ձեռնհասօրէն վարած է նիստերն ու տարուած աշխատանքները: Համախմբումը իսկական յաջողութիւն մը եղած է: Բանաստեղծութեան կալուածէն ներս վաստակ ու հըռչակ ունեցող դէմքեր զեկուցումներ կարդացած են հետեւեալ նիւթերու շուրջ՝ «Ի՞նչ է բանաստեղծութիւնը», «Բանաստեղծութեան դերը արուեստաբանական դարաշրջանին մէջ», «Սպանական գրականութեան նպատակը աշխարհի գրական նուիեան զարգացման», «Բանաստեղծութիւնը իրրեւ համաշխարհային լեզու, որով եւ հաղորդակցութեան միջոց ամէնուն հետ», «Բանաստեղծն ու բանաստեղծական ստեղծագործութիւնը», «Բանաստեղծութիւնը՝ հինգ ցամաքամասերու վրայ» եւայլն.:

Համագումարի աւարտին Քնարին Պօյաճեանի տրուած է Նիւ - Եորքի Ուորլտ Համալսարանի գրականութեան տոքթէօրի (Օնորիս քաուզա) տիտղոսը, բանաստեղծութեան բացառիկ իր տաղանդին ի գնահատութիւն: «Պարզեւատրում մը՝ որ պատիւ կը բերէ թէ՛ բանաստեղծուհիին եւ թէ իր պատկանած ժողովուրդին», ինչպէս գրած է համագումարի Համաշխարհային Կոմիտէի անդամ՝ հռնդիկ բանաստեղծ Քրիչնա Սրինիվաս այն հաղորդագրութեան մէջ, զոր հրատարակութեան խնդրանօք գրկած է մամուլին, յանուն Համալսարանին, որուն պատուոյ նախագահն է: Այդ հաղորդագրութենէն կը պարզուի, նաեւ, որ Քնարիկ Պօյաճեան, միշտ ամերիկեան շրջանակներու մէջ, պարզեւատրուած է զանազան մրցանակներով՝ 1980-ին եւ 1981-ին, բանաստեղծութեան եւ երաժշտութեան կալուածներէ ներս արձանագրած յաջողութիւններուն ի գնահատութիւն: Անգամուհի ընտրուած է Գրիչի Կանանց Ազգային Լիկայի, որ Ամերիկայի փրոֆէսիոնէլ գրողներու միութիւնն մըն է: Այս միութենէն պատուիրակութեան մը մաս կազմելով Քնարիկ Պօյաճեան, 1980ի Ապրիլին ընդունուած է Սպիտակ Տուն՝ Տիկին Քարթըրի կողմէ:

Բանաստեղծուհիին քերթուածներէն՝ նմոյշներ տեղ գտած են ամերիկեան ծաղկաքաղերու մէջ եւ այլուր, ինչպէս նաեւ անոնցմէ ոմանք՝ «Կարմիր կակաչ», «Սան Ֆրանսիսքօ կը հնչէ զանգերը», «Հայելին» եւ այլն, արժանացած են մըրցանակներու:

Քնարիկ Պօյաճեան սկիզբը հայերէն գրած է իր բանաստեղծութիւնները եւ չէ մտածած հրատարակութեան յանձնել: Բանաստեղծութիւնը իրեն համար եղած է առօրեայ ապրումներու անբաժանելի մասնիկը եւ իր մտածումներուն արտայայտութիւնը: Յառնուածքով համեստ եւ երկչոտ ըլլալով պահած է զանոնք իրրեւ իր անձնական կեանքին պատկանող մասունք: Առաջին անգամ բանաստեղծուհին իր պատեանէն դուրս հանողը հանդիսացած է Գեղամ Գեղակ, որ քանի մը քերթուած անդլերէնի թարգմանելով յանձնած է մամուլին եւ այդպէսով յայտնաբերուած է նոր բանաստեղծուհի մը ամերիկեան գրական անդաստանին մէջ: Քնարիկ Պօյաճեանի ժողովրդականութիւնը այնքան կը տարածուի որ 1978ին ամերիկեան «Վէնթիւրա Փրէս» հրատարակչականը լոյս կ'ընծայէ հայ բանաստեղծուհիին քերթուածներէն ծաղկաքաղ մը, անդլերէն, «Կեանքի որոնումին մէջ» խորագրով: Այս խորագրի ընտրութիւնը բացատրելով բանաստեղծուհին կ'ըսէ. «Ամէն կը ներկայացնէ իմ փնտռտուքս կեանքի իրականութիւններուն - մօր մը սէրը, մանուկի մը զուրգուրանքն ու յարգանքը - բարի, կատարեալ ընտանիքի մը հիմնական տարրը»:

Ամառասիկ ընդհանուր դիծերու մէջ պատկերը հայ տաղանդի մը, որ կը փայլի ամերիկեան գրականութեան մէջ: Այս յաջողութիւններուն մէջ, հարկ է չեշտել, որ Քնարիկ Պօյաճեան չի մոռնար իր պատկանած ժողովուրդը, որուն գրականութիւնն ու մշակոյթը կը ծանօթացնէ իր ունեցած հանդիպումներու ընթացքին, գրական շրջանակներու հետ: Բանաստեղծութեան կողքին պէտք չէ անտեսել նաեւ Քնարիկ Պօյաճեանի յաջողութիւնները երաժշտական մարզին մէջ: Այրզարեւ, բացի դասական երկերէ, ան երգի վերածած է անդլերէն չատ մը բանաստեղծութիւններ:

Մեր հարցաշրոյթը վերջացնելէ առաջ, ի պատասխան մեր այն հարցումին, թէ ինչպէս երեք զատակ ունենալով հանդերձ կրնայ նուիրուիլ բանաստեղծութեան, երաժշտութեան եւ երգի արուեստին, Քնարիկ Պօյաճեան կը չեշտէ. «Մեծ դոյն մղիչ ուժս եւ զիս քաջալերողը ամուսինս է՝ Նուպար Պօյաճեան»:

ՀՐԱՆԴ Ա.ՃԷՄԵԱՆ

ամուսած Հայերը՝ աւելի քան 500·000 հոգի սովամահ ըրաւ:

(3) Տե՛ս «Ցառաջ», Մայիս 6, 1982, թիւ 15164:

(4) Կան նաեւ բազմաթիւ օտար վկայութիւններ՝ պաշտօնական կամ անպաշտօնական:

(5) Քէմալի սխրագործութիւններուն մասին առանձին յօդուածի մը մէջ ուրիշ առիթ պիտի անդրադառնանք:

(6) Հեռատեսիլի խօսնակները դիւրութեամբ կրնան ցոյց տալ վերոյիշեալ եղելութիւնները Քէմալի դատավարութեան թղթածրարներուն մէջ:

(7) voir : David Lloyd George, Is it Peace? London 1923, p. 258.

(8) Առանձին ուսումնասիրութեան արժանի նիւթ մըն է այս:

(9) Տե՛ս Հայրենիք 17 - 6 - 1982, թիւ 12322:

ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՐԺԱՆԹԻՆի Հայոց առաջնորդական տեղապահ նշանակուած է էջմիածնի միաբաններէն Գրիգորիս վրդ. Բունիաթեան, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի Ցունիս 8 թուակիր գիրով, ընդառաջելով Թեմին կեդր. Վարչութեան առաջարկին: Գրիգորիս Վրդ. անցեալ տարի՝ Մայիս 19-ին, էջմիածինէն գացած էր Պուէնոս - Այրէս, իբրեւ հոգեւոր հովիւ տեղւոյն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր տաճարի: Նախքան այդ, ան հոգեւոր հովիւի պաշտօն վարած է Նոր Նախիջեւան (Ռոստով), Լիոն (1971 - 1973) եւ Փարիզ (1975 - 1979): Անցեալ տարի, նախքան Պուէնոս - Այրէս մեկնումը, տեսուչն էր էջմիածնի Ճեմարանին:

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՑ (Գահիրէ) մէջ, Ցուլիս 15 - 18, տեղի ունեցած է երիտասարդական - պատանեկան եռօրեայ բանակում մը, կազմակերպութեամբ Գահիրէի Հ. Ց. Դ. Երիտասարդաց Վարիչ Մարմնին: Մասնակցած են 60 հոգի՝ Գահիրէէն եւ Ալեքսանդրիայէն: Ընկերային բնոյթով յայտագրի մը գործադրութեան կողքին տրուած են նաեւ դասախօսութիւններ՝ Հայութիւնը հետաքրքրող նիւթերու մասին:

×

ԺԸՆԵՒԻ մէջ վերջերս տեղի ունեցած հանդիպութեան մը ընթացքին, Պուքրէշի Վերադիտութեան եւ Վերաքուժութեան Ազգային Հիմնարկի ընդհանուր տնօրէնուհի փրոֆ. Աննա Ալանի տրուած է Առողջապահութեան Համաշխարհային կազմակերպութեան «Էյոն Պեռնար» մի - ջազգային մրցանակի: Փրոֆ. Աննա Ալան, որ 1952-ին հիմնած է Պուքրէշի Յիշեալ Հիմնարկը, յայտնաբերած ու գծած է ժամանակակից Վերադիտութեան զարգացման գլխաւոր ուղղութիւնները:

×

ԹԵՀՐԱՆի «Արարատ» մարզաւանի սրահին մէջ, Ցուլիս 6-ին, տօնուած է Միութեան 38-ամեակը: Ներկայ եղած են աւելի քան հազար հոգի: Բացումը կատարած է Ժասիկ Ջառահեան: Բանախօսած է Միութեան հիմնադիր անդամներէն Ազրա Սաղինեան: Խօսք առած են Մարօ Տէր - Ցարութիւնեան եւ Հանրի Քոչարեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է Արուեստից Միութեան «Սեւան» երգչախումբը: Փակման խօսքը արտասանած է Իրանա - Հնդկաստանի թեմի առաջնորդ Կորիւն Եպիսկ. Պապեան:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՁՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՁԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՑ

- Փէշ-էէշ, փէշ-էէշ ... Էդ լաւ ըսիր, բարեկամ կիրոս, բա՛, ի՞նչ օրերու համանք, որ Ձէյնապը փէշքէշ ըլլայ Հաճի Մուսային ... Միտքս ինկաւ Ահմէտ Հալնի մէկ խօսքը, «Էշերը կը կարծեն, որ բոլոր տեսակի, մարդ թէ կենդանի, իրենց պէս կը մտածեն եւ տարբերութիւնը միայն ականջներուն պզտիկութեան եւ մեծութեան մէջն է»: Հաճի Մուսան իր մուրազներուն ու երազներուն կռուով հասած է միայն:

Կիրոս արդէն ըսելիք չվիտռեց ու մոխիկ կլլեր Հաճի Մուսայի տուած ծանր խօսքերուն: Անոր հետ առաջին հանդիպումէն ի վեր, դէմքին՝ միշտ մռայլ բան մը տեսած էր: Այդ պահուն միայն դէմքին մռայլութիւնը ցրուած էր կարծես: Փոքրիկ իմամը հետզհետէ աւելի վոքքացաւ եւ կարծես դարձաւ բզէզ մը: Անոր մէջ կար միայն մէկ մտածում. թոյլ պիտի տայի՞ն, որ ապահով սահմանն անցնէր: Կիրոսին չէր վստահեր: Այո՛, այո, էդ կեավուրը, որ մէջ չմտնէր, գուցէ աւելին խօսէր Հաճի Մուսային հետ, - կը մտածէր իմամը:

- Բարեկամ կիրոս, տար էս իմամը, ինչպէս որ բերիր: Նայէ, որ վտանգ մը չպատահի անոր ու ապահով անցնի թըրքական դիծը, - խօսեցաւ Հաճի Մուսան:

Հաճին կեցած էր ձիուն մօտ, նշմարեց իր ղրկած հետախոյզ պինուորներէն մէկը, որ իր կողմը չտկուեցաւ: Այդ պահուն, Մուսան արդէն լսեց Մուրատի դիրքերէն հրացանաձգութիւն ու յետոյ, նորէն դադար: Սաստն բաւական յառաջացած էր: Թրքական բանակի կողմէն դեռ պակաս էր ընդդիմութիւնը: Հաճին, ձիուն վրայ, իր մարդերով, արդէն մօտեցած էր թրքական խրամներուն:

Իմամը մեկնելէն երկու ժամ յետոյ միայն կռիւն սկսած էր թրքական բոլոր դիծերէն: Անտարակոյս, իմամը ամէն ինչ տեղեկացուցած էր Սէլիմ պինպաշուն: Իրիկնադէմին, արդէն ամպերու մէջէն ճեղքուած արեւէն՝ Վարդաձոր լեռը դարձեր էր դեղեցիկ մշուշ մը ծիրանագոյն:

×

ՏՈՔԹ. ՆԱՑԻՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այն օրերուն, արտասահմանի հայ զաղութը անձկանօք, ամէն օր, Վարդաձորի լերան լուրերուն կապուած էր: Ամերիկեան եւ Ֆրանսական թերթեր հատուկտոր լուրեր միայն կուտային, յայտարարելով, որ հայ ապստամբները միացած քիւրտ ցեղապետ Հաճի Մուսային, կռիւ կը տանին թրքական բանակին դէմ: Լուրերը կը կրկնուէին յաճախ եւ երբեմն մէջտեղ կուգային Մուրատի եւ Վարդանի անունները: Անհամբեր ու չփոթ վիճակի մէջ էին նաեւ Փարիզի Ցեղափոխական կուսակցութեան Պիւրոյի անդամները: Երկրէն ուղղակի լուր չկար: Շատ բան չգիտէին ուրիշ երկիրներու կուսակցութեան մարմինները: Պարսկաստանէն, Կովկասէն եւ Տոքթ. Նայիրեանէն որոշ լուրեր կը ստանային Վարդաձորի լերան կռուի մասին: Գիտէին, որ 300 կռուողները արդէն պատրաստ են թրքական սահմաններն անցնելու եւ օգնութեան հասնելու Վարդաձորի կռուին: Գիտէին նաեւ, որ աշխատանքներու համար լեռնէն վար իջած է Զէրշի կիրոս:

Կ. Պոլսէն եւ Թիֆլիսէն կկտուր հեռագրական լուրերու ընթացքին էր, որ նամակ մը ստացուեցաւ Ղարսի կուսակցական մարմնէն, «որ Վարդաձորի կըռւին պատրաստութիւնները աւելի մեծ թափ առած են, որ 300 փէտայիները ապահով հասած են կռուի վայրը: Անոնց միացած է աւազակապետ Հաճի Մուսան, իր ուժերով, Վարդաձորի բնակիչներուն հետ ապահով վար բերելու համար Զէյնապը: Կռուին կը մասնակցի քրտական նոր շարժման առաջնորդ, երիտասարդ Խալիլը: Տեղեկութիւնները քաղած են ն ք Տոքթ. Նայիրեանէ, որ Ղարսխան անտառին նոր վերադարձած է: Տոքթ. Նայիրեան արդէն ճամբայ ելած է դէպի Կովկաս, անկից ալ անցնելու Գերմանիա ու Փարիզ»:

(Շար. 619)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Գարտինէ Լեւոն Մօզեան փո - խան ծաղկեպսակի՝ 500 Ֆ· *կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր քրոջ զաւկին՝* Շաֆէ ՊԷ - շիկթաշլեանի *մահուան առթիւ :*

×

Իր յոյժ սիրեցեալ ամնահօր Գէորգ Հէճիմեանի *մահուան առթիւ, Քանննէյն, Տիկին Փիլոր Գարայեան* 200 Ֆ· *կը նուիրէ Ս. Խաչ Եկե - ղեցւոյ (ամանալ «Յառաջ»էն) եւ* 100 Ֆ· *«Յառաջ»ին :*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ՝ Տուտու Պօղոսեանի (ծնեալ՝ Յովակեան) *մահուան առիթով եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները· - Հանգուցեալ* Տուտուն *ողջ եղած ատեն փափաք յայտ - նած էր Տէր Հօր, որ իր մահուան առ - թիւ նուէր տրուի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ* 500, *Տէր եւ Տիկին Ղազարեան Փիլայր «Յառաջ»ին* 500, *Տէր եւ Տիկին Ղազար - եան Գասպար, Ազգային առաջնորդարանի* 500, *Տէր եւ Տիկին Տոքթ· Գաբրիէլեան «Յառաջ»ին* 300, *Տէր եւ Տիկին Տոքթ· Գաբրիէլեան Եկեղեցւոյ* 300, *Տէր եւ Տի - կին Ղազար Ղազարեան Եկեղեցւոյ* 250, *Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեան, Ազգա յին առաջնորդարանի* 250, *Տիկին Շողիք Ղազարեան Եկեղեցւոյ* 200 Ֆ·, *Տէր եւ Տիկին Ուզունեան Կարապետ, Եկեղեցւոյ, Պ· Տէրոյեան, ազգային Առաջնորդարա - նին, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տէրոյեան, Ազգային Առաջնորդարանին, Պուլվար Օս - մոյի Կապոյտ Խաչը, Մար· Մշակ· Տան, Տարօնի Հայրենակցական Միութիւնը, Մար· Մշակ· Տան, Տէր եւ Տիկին Վահ - րամ Ճարայեան, Մար· Մշակ Տան, Պօ - ղոսեան ընտանիք, Մար· Մշակ· Տան , Պօղոսեան ընտանիք, «Յառաջ»ին, Պօղոս - եան ընտանիք, Պուլվար Օսմոյի Կապոյտ Խաչին* 100-*ական Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գույումճեան, Մար· Մշակ· Տան, Այրի Տիկին Սարգիսեան եւ ընտանիքը, Մար· Մշակ· Տան, Պ· Տէրոյեան, «Յա - ռաջ»ին, Այրի Տիկին Սարգիսեան եւ ըն - տանիքը, «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Յա - կոբ Ղազարեան, (Լիոնէն), «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տէրոյեան «Յա - ռաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Սարգիսեան եւ ընտանիքը, Առաջնորդարանին, Պ· Տէ - րոյեան, Եկեղեցւոյ, Այրի Տիկին Սար - գիսեան եւ ընտանիքը, Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ղազարեան (Լիոնէն), Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Մուրատեան, Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տէ - րոյեան, Եկեղեցւոյ 50-ական Ֆ·, Տիկին Մանասէեան, Պուլվար Օսմոյի Կապոյտ Խաչին 30, Տէր եւ Տիկին Կարօ Կօնեան, Պուլվար Օսմոյի Կապոյտ Խաչին, Տէր եւ Տիկին Կոթիէ, Պուլվար Օսմոյի Կա - պոյտ Խաչին, Այրի Տիկին Կոնոյեան, Պուլվար Օսմոյի Կապոյտ Խաչին, Այրի Տիկին Մարի Իսքէնտէրեան, Եկեղեցւոյ* 20-*ական Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Կարօ Կօնո - եան, Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Կոթիէ, Եկեղեցւոյ, Այրի Տիկին Կօնոեան, Եկե - ղեցւոյ, Այրի Տիկին Սարգիսեան, Պուլ - վար Օսմոյի Կապոյտ Խաչին* 10-*ական Ֆ·, Պօղոսեան ընտանիք, Եկեղեցւոյ* 100 Ֆ· :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս· ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
Տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

RETENEZ
cette date
27 NOVEMBRE
GRANDE SOIREE MUSICALE
Organisée par la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
avec
Jean Ter-Merguerian — Violon
Hasmig Surmelian — Piano
Chorale Sipan - Komitas
Sonia Nigoghossian — Mezzo Soprano

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Յուլիս 14-*ի դաշտահանդէսին առթիւ եղած նուէրներու յաջորդական ցանկե - րուն մէջ (Յուլիս* 28, 29, 30), *մեզմէ կը խնդրուի ճշդել հետեւեալ անունները՝* Պզտիկեան 2500 *պէտք է ըլլայ՝* Ռըպտիկ - եան, *Օլոզեան* 500 *պէտք է ըլլայ՝* Օպոզ - եան, *Սապաղեան* 100 *պէտք է ըլլայ՝* Սալլաճեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը զբօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ կիրա - կի, Սեպտեմբեր 19-ին :

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յե - տագային :

VICKEN
13 décembre

FETE CHAMPETRE

Սէն-Ռաֆայէլի Հօմ Արմէնիէնի Տարեկան Դաշտահանդէսը

Հայ Աղէտահալածի Ընկերակցութեան
բարեսիրական գործունէութեան ի նպաստ կատարուող
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
այս տարի տեղի կ'ունենայ կիրակի, Օգոստոս 8, ժամը 12 - 21
Սէն - Ռաֆայէլի Հօմ Արմէնիէնի մէջ : 107, Avenue du Maréchal Lyautey

Հոմին Ս· Յովհաննէս մատրան մէջ, հանդիսաւոր պատարագ
կը մատուցուի ժամը 10·30-ին :
Կը պատարագէ՝ ՅԱԿՈԲԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Հայկական Ճաշեր – Գեղարուեստական բաժին
Թօմպոլա - Հաճելի մթնոլորտ

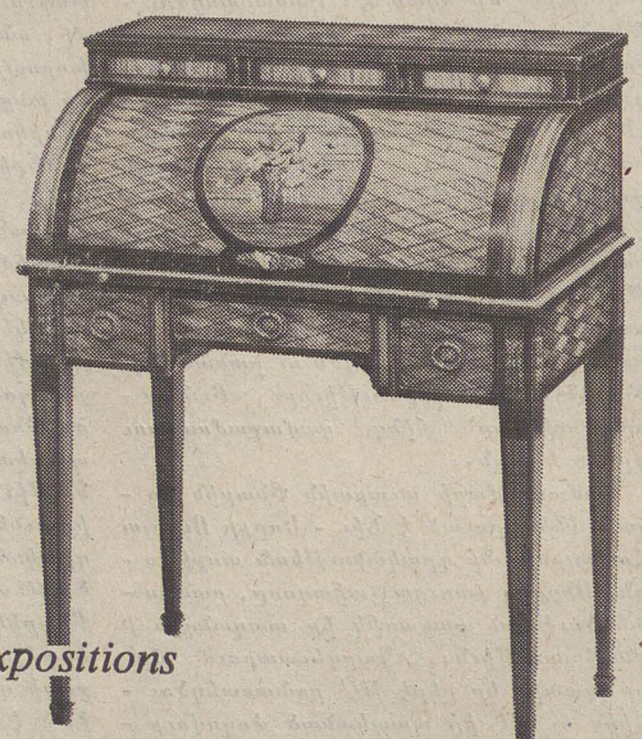
ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ· ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ
ի նպաստ հայ վարժարաններու

ECOLE DU TEBROTZASSERE
RENTREE SCOLAIRE 1982 / 1983
L'ECOLE ARMENIENNE DOIT VIVRE

— Elle a pour vocation de **perpétrer votre culture;** elle est actuellement l'une des **deux seules en Europe** qui dispense un **enseignement bilingue.**
— Votre Ecole ne peut exister **sans vous.**
— Votre **participation** est nécessaire au **succès** de cette opération.
Cette année, la **nouvelle Direction** de TEBROTZASSERE vous **propose:**
- **L'ouverture** d'une maternelle où toute une infrastructure d'activités d'éveil sera organisée,
- Un **ramassage** scolaire par car pour les enfants des **banlieues** avoisinantes au **Raincy,**
- **L'inscription** de vos **enfants, garçons** comme **filles, cycle primaire** et **secondaire** (les frais d'inscription s'élèvent à 150 F.).
— **Demi-pension:** indemnité forfaitaire de **500 F. mensuels** pour les repas de midi (ramassage scolaire inclus).
— **Internat:** 1.200 F. mensuels
PARENTS ARMENIENS,
REPONDEZ VITE A NOTRE APPEL!
Pour tous **renseignements** et **inscriptions,** s'adresser à la nouvelle Directrice:
Mme. SILVA KARAGULIAN
qui assurera une **permanence** à partir du:
Lundi, 5 Juillet
à L'ECOLE DU TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
Tél.: 381. 01. 72
de 10h. à 12h. — du Lundi au Vendredi

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9. Rue de Madrid — 94140 Alfortville
Tél.: 376. 55. 89
La Maison arménienne d'Alfortville restera ouverte jusqu'au 13 août, la permanence reprendra le 31 août.

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez
une des plus belles expositions
de France
"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա·- Վարժարանս կ'ընդունի ՅԵՐԵ - ԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշա - կերտները, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 *տա - րեկանէն սկսեալ :*

Բ·- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆէն մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՑ-յի աւարտական դասարան՝ Ա· Բ· Գ· Դ· բաժիններով :

Գ·- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահ - ուած է մանչերուն :

Դ·- Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները ներառեալ եւ ցրուե - լու համար :

Ե·- Որոշուած է թոշակի վերաբեր - եալ յատուկ դիւրութիւններէ կատա - րել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար :

Զ·- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ :

Հետաքրքրուող ծնողքները կը հրա -ւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել վարժապանիս Տեսչութեան հետ :

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 534. 68. 28

SEVAN VOYAGES — SABERATOURS — VOYAGES WASTEELS
vous proposent

VOYAGES EN ARMÉNIE

PROCHAINS DÉPARTS

du 04 au 17 Septembre

DU 18 SEPTEMBRE AU 1er OCTOBRE

DU 02 OCTOBRE AU 15 OCTOBRE

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, Rue d'Argenteuil
75001 — PARIS
Tél.: 261. 51. 13
Métro: Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
6
VENDREDI
6 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅԱՐԵՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.230 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.230

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՔԱՂԱՔ ՄԸ ԿԸ ԿՈՐՉԱՆԵՆ ԵՒ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՊԱՐՍԱԻ ԿԸ ՔՈՒԷԱՐԿԷ...

Չորեքշաբթի, Օգոստոս 4-ին, արեւ - մտեան - Պէյրութ իր ամէնէն սեւ օրն ապրած է եւ բոլոր թղթակիցները, որոնք կրցան, գոնէ թելեֆոնով (հեռաձայնային խոպը անկարելի դարձած ըլլալով) լու - ծեր տալ, կը հաստատէին միայն, թէ քաղաքը ղժոխքի պատկեր մը կը պար - զէր: Ոչ մէկ թաղամասի խնայուած էր, ոչ մէկ չէնքի, ոչ մէկ կէտի: Իսրայել - եան կրակը կը թափէր քաղաքին վրայ, առանց խորութեան: Հարիւրաւոր, գրեթէ 600, բայց ո՞վ կրնայ հաշուել, մեռեալներ, աւելի վիրաւորներ, որոնք չեն կրնար իսկ խնամուիլ քանի հիւան - դանոցներն ալ թիրախ եղած են իսրա - յէլեան ռումբերու եւ այլեւս ոչ պատու - հան, ոչ դուռ մնացած է:

Իսրայէլեան ուժերը յառաջացած են երեք ուղղութեամբ՝ քաղաքին դէպի հիւ - սիս, արեւելք եւ հարաւ: Այս վերջին ըղեան են պաղեստինեան բոլոր կայան - ները, որոնք, այսօր բոլորովին պաշար - ուած են:

Պէկին, որ խաղաղութեան նոպելեան դրանակալուր է, մարդ մտիկ չըներ եւ ը զարնէ աչ - ձախ, հռչակելով թէ՝ չ ոք կրնայ ծունկի բերել Իսրայէլը: Ըլլալ թէ իր վարկը աւելի բարձրացած է երկրին մէջ եւ իրեն կողմնակիցներու թիւը 10 առ հարիւր յաւելում կրած է: Իսրայէլ միշտ կը պնդէ, որ այս թափան - ցումները վերջին զրոհը չեն, բայց ի՞նչ մնաց որ: Արդիաբ հրահանգած է իր զօրքերուն դիմադրել մինչեւ ծայրը՝ համրողջ արաբ ժողովուրդին պատիւին համար»: Կորուստները անհամար են, Պաղեստինցիք կ'ըսեն թէ իսրայէլացի 100 զինուոր մեռած է: Քայլ առ քայլ այս ռազմավարութիւնը, զոր կը տանի Իսրա - յէլ, ծառայեց նաեւ կործելու Պաղեստին - ցիներու նահանջի ճամբան, քանի օզակը աղմուած է նաեւ կռնակէն, այսինքն՝ դէպի Սուրիա: Չորեքշաբթիէն Հինդշաբ - թի լուսնալիք դիշերը, կէս դիշերի մօտ, ռմբակոծութիւնները ընդհատուած էին - երեւի միայն չունչ մը առնելու համար - քանի եւրոպա մէկ ձայնասփիւռի կայանը առաւօտեան 6.07 թելեքս մը կը ստանար իր թղթակիցէն, որ կը յայտնէր թէ թըն - դանօքը վերկած է:

Մինչ կրակը կը տեղայ արեւելքի երբեմնի Զուիցերիոյ մայրաքաղաքին վրայ, ապահովութեան Խորհուրդը քանի մը ժամ ժողովէ եւռք, Իսրայէլի դէմ պարտալ բանաձեւ մը քուէարկած է, ուր Միացեալ - Նահանգները ձեռնպահ մնացած են...: Ըսելի՞ք կը մնայ: Եւ դեռ մենք կը խորհինք, 67 տարիէ ի վեր, որ աշխարհ միայն մեղի հանդէպ անարդար եղած է...: Անհաւասիկ երկու ուժեր՝ իս - րայելեան եւ պաղեստինեան, որոնք ի - րենց հաշուեյարդարը կը կատարեն ու - րիշին հողին վրայ, որովհետեւ մէկը կ'ուզէ իր սահմանները ապահովել, միւսն ալ իր հողը չունի...: Գալով «մեծ - ռուն», նոյն լսելիք քաղաքականութիւնն է, զոր կը տանին, Մոսկուայէն՝ Ուա - շինկթընը:

Հինդշաբթի առաւօտ հասած լուրերը կը հաստատէին թէ գիշերը միակ ապահով տեղը որ մնացած էր սինամա մըն էր, ուր կրնան հաւաքուիլ միայն 500 հոգի եւ ուր ֆրանսական խօսուն թէ դրաւոր մամուլի թղթակիցները հանդիպած են լիբանանեան ճախի պարագլուխ՝ վալիտ Ճումպլաթի եւ Զբօսաշրջիկութեան նա - խարարին: Սինեման, պարզ է, չաբաթ - ներէ ի վեր ներկայացում չի տար, վեր - ջին յայտագիրն էր՝ Բնաջնջողը...: Ռումբ եւ հրադունդ լինկած են ամէն կողմ, ամէն տեղ, ընդհանուր ձեւով քա - ղաքը վերածելով Ցովհաննու յայտնու - թեան...:

×

ԱՀԱԲԵԿՁՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՇՏ՝ ՕՐԼԻ

Հինդշաբթի առաւօտ վարիզեան մա - մուլը եւ ձայնասփիւռ (Ֆրանս - Էնթէռ, Եւրոպա 1) կրկին բաւական լայն տեղ կուտային Օրլի խումբի եւ այդ առն - չութեամբ կատարուած նոր հարցապըն - դումներու: Նաչաւուր Կիւլիմեանէ (ռումբ պատրաստող եւ անկէ մեռած ե - րիտասարդին եղբայրը) եւ կանեըիի ա - ռանձնատան տիրոջ՝ Շառլ Սանսոնեթիէ զատ, որոնք ձերբակալուեցան գէնքի եւ պայթուցիկի օրէնսդրութեան դէմ օրի - նազանցութեան յանցանքով, նոյն պատ - ճառով ամբաստանութեան տակ առնուած են նաեւ Սանսոնեթիէի կինը՝ Մարիա, ծագումով հայ եւ աղջիկը՝ Լօրա, որ նը - չանածն էր (ըստ Քոթիտիէնի) փիէր Կիւլիմեանի:

Հինդշաբթի առաւօտ, Քոթիտիէն, Լիպե - րասիոն եւ Մաթէն բաւական լայն տեղ կուտային այս անհամ պատմութեան, հա - զիւ քանի մը տողով կ'անդրադառնար՝ Ֆիկարօ: Ֆրանս - Էնթէռ եւ Եւրոպա - Մէկ ալ առանձին կը ծանրանային, գըլ - խաւորաբար Հայկ. Սդդ. Շարժումի պա - տասխանատուի՝ Աբա Թորանեանի հար - ցասնդման առթիւ, կատարուած երեք - շաբթի երիկուն, այս խնդրին վրայ:

Ներկայիս հարցաքննիչ դատաւորը հը - րահանգած է նաեւ որ դիտողնութիւնը կը կատարուի Փիէռ Կիւլիմեանի, ճշդե - լու համար գործածուած ռումբին բաղադ - րութիւնը եւ բաղդատելու եղեռնափոր - ձերու ռումբերուն հետ: Այս հարցին կա - պակցութեամբ, Մաթէն (Օգոստոս 5) կ'անդրադառնայ Աբա Թորանեանի հար - ցասնդման, յիշելով թէ ան, առանց դա - տական վճռի, ամիսներ առաջ, ենթարկուած էր Օրլիի ստանձ - գարի դատապարտած է Օրլիի ստանձ - նած վերջին եղեռնափորձերը: Թերթը կ'ըսէ թէ Աբա Թորանեան պիտի հարցա - քննուի նաեւ ուրիշ խնդրի մը շուրջ՝ Պէյրութէն փարիզ եկած ու անցեալ Մար - տին վերաւորուած Հայու մը մասին: Այս ամբողջին կ'արձագանգենք, ան - շուշտ, մեծ վերապահութեամբ քանի, դեռ յստակ ու վաստակի ոչինչ երեւան հանուած է: Կ'ըսուի թէ հոս - հոն բաւա - կան զէնք ու զինամթերք դանուած է, փա - րիզի հիւսիս - արեւելքի մէկ արուարձանն ալ: Կանեըիի տան մէջ գտնուած փաս - տաթուղթերն ալ, դատական արաբերէն դրուած, ըստ երեւոյթին բաւական նիւթ հայթայթած են ոստիկանութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ կարգ մը որոշումներ տուաւ ճամբաններու ապահո - վութեան համար, գլխաւորաբար բեռնա - կառքերու եւ հանրակառքերու վերաբեր - եալ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

×

ԽՄԲ - Օգոստոս 4-ին, Թուրքիոյ խորհրդակցական ժողովը սկսաւ վիճաբա - նութիւնը Նոր Սահմանադրութեան վը - րայ, որ Սեպտեմբեր 23-ին պիտի ներ - կայացուի Ապահովութեան Ազգ. Խոր - հուրդին: Զախ մամուլը արդէն խիստ քննադատութեան ենթարկած է այս ծը - րագիրը, որ լայն իրաւասութիւններ դու - տայ գործադիրին: Ստորեւ գլխաւոր գի - ծերը:

Թրքական Նոր Սահմանադրութեան ծը - րագիրը, մօտ երկու հարիւր յօդուածով, արդիւնք 18 ամսուան աշխատանքի, հան - րութեան ներկայացուեցաւ Շաբաթ, Յուլիս 17-ին: Նոր Սահմանադրութիւնը կը թուի խմբագրուած ըլլալ իբրեւ հա - կազդեցութիւն «իշխանութեան տեւական անդամալուծութեան» յատկանշուած 1980 Սեպտ. 12-ի զինուորական հարուա - ծէն առաջուան չրջանովը: Իրրեւ հակազ - դեցութիւն, նմանապէս, վերջին քսան խռովեալ տարիներու քաղաքական եւ բանուորական ընկերակցութիւններու ա - զատութեան «դէշ գործածութեան»: «Սահմանադրական ծրագիրը կը միտի գո - ցել նախորդ, 1961-ի Սահմանադրութեան բացերը, որու ընդհանուր ոգիին չանա - ցած ենք հաւատարիմ մնալ», կը նշեն խմբագիրները:

Գործադիր մարմնին, թէ յատկապէս նախագահին դերին զօրացումը նոր ծը - րագրին գլխաւոր գիծը կը կազմէ: Հան - րապետութեան նախագահին տրուած են նոր պատասխանատուութիւններ: Նախա - տեսուած է, իրապէս, որ Հանրապետու - թեան նախագահը, ընտրուած միշտ ալ եօթը տարուան համար, երեսփոխանա - կան ժողովին կողմէ երկու - երրորդի մե - ծամասնութեամբ (չորրորդ քուէարկու - թենէ մը ետք պարզ մեծամասնութիւնը կը բաւէ), պատասխանատուն չէ իր ա - րարքներուն, վաւերացուած կառավա - րութեան կողմէ, բայց, այսուհանդերձ, լիազօրութիւնը ունի տալու կարեւոր ո - րոշումներ, օրինակ՝ երբ կը նշանակէ Սահմանադրական ատեանի բոլոր անդամ - ները, Պետական խորհուրդի անդամները, Հանրապետութեան դատախազն ու իր կցորդը, Զայն - հեռատեսիլի տնօրէնը, եւ վերջապէս կեդրոնական դրամատան տնօրէնը: Հանրապետութեան նախագահը կրնայ, ի հարկին, լուծել Խորհրդարանը: Ազգային ժողովի եւ Պետութեան խոր - հրդակցական խորհուրդին նախագահ - ներուն հաւանութիւնն առնելէ ետք:

Այս վերջին մարմինը նոր հաստատու - թիւն մըն է՝ բաղկացած ցկեանս նչա - նակուած լիազօր անդամներէ (Հանրապե - տութեան նախկին նախագահները, Սահ - մանադրական ատեանի նախկին նախա - դահները եւ բանակի նախկին Սպայակոյտի պետերը) եւ նախագահին նշանակած քան անճնաւորութիւններէն, ինչպէս եւ ե - րեսփոխանական ժողովին կողմէ նչա - նակեալ 10 այլ անդամներէ: Այս ժողո - վը, իր բացարձակապէս խորհրդակցա - կան բնոյթով, կը գործակցի Հանրապե - տութեան նախագահին՝ յատկապէս իր ցուցմունքը գործածելով:

Որպէսզի քաղաքացիական իշխանու - թիւնը դիւրութեամբ հանրային կարգ ու կանոնի պահպանման իր պատասխանա - տուութիւնը չյանձնէ զինուրականու - թեան, ինչպէս անցեալին, «ժողովրդա - վար վարչակարգին սպառնացող» խռո - վութիւններու պարագային «պաշարման վիճակ» յայտարարելով, Սահմանադրա - կան նոր ծրագիրը կը նախատեսէ «պա - տերազմական վիճակը»: Զայն որոշելու լիազօրութիւնը տրուած է Նախարարաց Խորհուրդին: Ասով, կառավարութիւնը կրնայ արձակել հրովարտակներ՝ սահմա - նափակելու ազատութիւններն ու դիմադր իրաւունքները: «Պաշարման վիճակ»ը (ուր ինքնաբերաբար կարգ ու կանոնի հաստատման պատասխանատուութիւնը յանձնուած է զինուորականներուն) կըը - նայ յայտարարուիլ պատերազմի կամ զինեալ ապստամբութեան մը պարագա - յին միայն:

Ջնջուած է, նմանապէս, երկու ժողով - ներու դրութիւնը. Երեսփոխանական ժո - ղովը կը դառնայ միակ մարմինը՝ ինչ - պէս 1961-ի Սահմանադրութենէն առաջ: Պիտի հաշուէ 400 երեսփոխաններ, փո - խանակ նախորդ դրութեան 450 անդամ - ներուն: Պիտի ընտրուին օրէնսդրական քուէարկութեամբ ամէն հինգ տարի (անցեալին չորս տարի էր):

Անցեալի դէշ սովորութիւններուն հա - կազդելու համար, սահմանադրական ծր - րագիրը կը նախատեսէ որ ամէն եռաք, իր կուսակցութենէն հրաժարելու պարագա - յին, որեւէ ընտրեալ երեսփոխանական ժողովին կրնայ մասնակցիլ «անկախ» պի - տակին տակ միայն: Եթէ երբեք քաղա - քական այլ կազմակերպութեան մը անդա - մակցի կամ մաս կազմէ կառավարութեան՝ կը կորսնցնէ երեսփոխնի իր աթոռը:

Սահմանադրական ծրագիրը, ինչպէս կ'ակնկալուէր, կ'արդիլէ համայնավար, ֆաշիստ կամ խլամասէր կուսակցու - թիւններու հիմնումը: Եւ սակայն Սահ - մանադրական ատեանը միայն իրաւունք ունի այս սկզբունքները անտեսող որեւէ կուսակցութիւն լուծելու:

Ինչ կը վերաբերի ազատութիւններուն, ծրագիրը կը փայլի յատկապէս իր երկ - դիմխութեամբ: Մէկ կողմէն կը պնդէ թէ անհատներու ազատութեան իրաւունքնե - րը անփոխանցելի են, միւս կողմէն սա - կայն կ'աւելցնէ թէ այդ իրաւունքները կրնան «սահմանափակուիլ», նոյնիսկ «ընդհատուիլ» դատական որոշումով ա - մէն անոնց համար՝ որոնք կրնան դոր - ծել Պետութեան միութեան եւ ամբողջա - կանութեան դէմ, որոնք կը միտին հաս - տատել դասակարգի մը բռնատիրութիւնը կամ կրօնական մոլեռանդ պայքարներ ա - ռաջացնել:

Սահմանադրական ծրագիրը կ'արդիլէ չարչարանքն ու մարմնական անարգ որե - ւէ վերաբերմունք: Կը նշէ թէ առժամեայ ձերբակալութեան մը պայմանաժամը 48 ժամ է միայն. բայց ինչ կը վերաբերի «հաւաքական յանցանքներուն», այս պայ - մանաժամը կը վերածուի 15 օրուան: Կը նշէ, նմանապէս, թէ կարծիքի եւ արտա - յայտութեան ազատութիւնը պիտի դառ - նայ կանոն, որ սակայն կրնայ սահմանա - փակուիլ: Ճիշդ՝ ինչպէս մամուլի ազա - տութիւնը՝ «որպէսզի պետական գաղտ - նիքները չհրապարակուին, կամ ալ «խե - ղաթիւրուած եւ անտեղի» լուրերը՝ որոնք կը միտին «հանրային կեանքին վրայ ազդել»:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԴԵՄԸ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Վաճառական, բարեկեցիկ մարդ է մեր խնամին: Ուրեմն՝ ընկերային դիրքորոշումով իսկ, պահպանողական մտայնութեան տէր: Ընթացիկ կեանքին մէջ, քաղաքականութիւնը չի՛ հետաքրքրեր զինք, բայց վստահութեամբ կրնանք ըսել թէ՝ ընտրութիւններու ընթացքին, իր քուէները կը դրուին ազգակցական հոսանքներու տուփին մէջ: Դասակարգային նկատումի բնական հետեւանք:

Իր այս կենսագրութիւնը ըրի ըսելու համար թէ մտանուոր հակում չունի դէպի խորհրդային երկիրները: Կը սիրէ, սակայն, Հայն ու հայրենիքը: 14-ի ծը - նունդ, չէ՛ մոռցած իր ծնողքին դաղթականի թշուառ վիճակը: Գիտէ ի՛նչ կը նշանակէ վտարուիլ սեփական հողէ, կըտրըվիլ արմատէն:

Եկած է տարիքի մը, ուր զօրաւոր կերպով կը զգացուի թէ կեանքը յաւիտենական հանգրուան չէ: Բողբոջող ամէն ծաղիկ պիտի խամրի, ամէն տերեւ պիտի չորնայ, կենդանի ամէն չունչ պիտի հասնի սպառումի: Այդ դիտակցութիւնն իսկ, կը մղէ զինք ապրիլ, իր պայմաններուն ներած չափով՝ լա՛ւ: Վայելել արշալոյսներու եւ վերջալոյսներու դեղեցկութիւնը, տարբեր երկիրներու առթած տարբեր յուզումները: Շրջագայութեան մէջ է յաճախ: Եւրոպան, Ասիան, Ափրիկէն «գաղտնիք չունին» իրեն համար: Եղած է քիչ մը ամէն տեղ: Բայց...

Նկատել չէի տուած երբեք, բայց կը զարմանայի թէ ինչո՛ւ չի՛ փորձուիր օր մըն ալ Հայաստանի օդը շնչել: Պէ՞տք էր զայն կապել համայնավար ռեժիմի իր հակառակութեան, որքան ալ ինք միակը չըլլար այդ կացութեան մէջ: Ուրեմն կասկածով եւ թերահաւատութեամբ ընդունեցայ, երբ իմացայ թէ պիտի մեկնի վերջապէ՛ս...

- Ինչո՞ւ չէ: Գոնէ մէկ անգամ պէտք է տեսնել հայրենիքը:

Գնաց: Եկաւ: Շատ դոհ մնացած, վըճռած է նորէն երթալ: Իր չրջանակին ալ խանդավառած է եւ դժկամակողներն ալ ճամբայ ելած են:

Կը խօսի անչուշտ, Հայաստանի թերութիւններու մասին, որոնք աննշան կը թուին ներկայացուցած առաւելութիւններու առջեւ: Ո՞ւր, ո՞ր երկրի մէջ զոյութիւն չունին պակասութիւններ: Ամէն նէն հարուստ երկիրներն անգամ վերծ չեն անհարթութիւններէ. լեռնային մեր աշխարհն է որ թրաքթէօրի մէկ հարուածով պիտի փոխակերպուէր հարթութիւններու: Հիացած է երկրի կանոնաւորութեան, պուրակներու, շատրուաններու, լայն ու գրաւիչ պողոտաներու, չէնքերու ու հաստատութիւններու ճարտարապետութեան: Եւ շանթիէ է տակաւին...

Հայուն ամբողջ կամքն ու կառուցողական եռանդը խտացնող բառ է շանթիէն: Կարկոել պատռատած չորը, անտուկի տախտակով տանիք հաստատել, երբ չունի: Բայց չքեղ հանդերձանքի վերածել հնամաշ վերարկուն, դղեակի փոխակերպել հիւղակները: Գիրը վերածել ապագրութեան ու արուեստի, երբ արդէն ճեղքած է թիւնելը, ելած՝ լոյսի:

Չեմ տեսած հիւղակներու ու վրաստակներու հին Հայաստանը: Չեմ տեսած պալատներու ու պողոտաներու նոր Հայաստանը, բայց զանոնք տեսնողի աչքերով, հոտառութեամբ ու երեւակայութեամբ կ'ապրիմ սրտիս բովանդակ զգայութեամբ՝ կենդանի ու հարազատ եւ ակամայ կը մտածեմ ներգաղթը արտագաղթի վերածել ձգտողներու մասին, որոնք ամբողջ սրտով ու հոգիով, տենչանքով ու կարոտով «Հայաստա՛ն, երկի՛ր դրախտավայր» կ'երգէին արտասահման, երբ հիւղասան էր Երեւան. բայց երբ ծեփը տունի ու պալատի կերպարանք կ'առնէր, կարծես կը դադրէր դրախտավայր ըլլալէ:

Հայրենասիրութեան ու հասկացողութեան ինչպիսի՛ ծաղրանք Հայրենիքը ճախճախո՛ւտ պէտք է ըլլայ, որ իմաստ ունենայ, դառնայ «երկի՛ր դրախտավայր»: Դժբախտութեան առե՛ն մենք հայ ենք միայն: Մոնկոլը, Պարսիկը, Թուրքը մեր երկիրը ասպատակելու պարագայի՞ն հայրենիքը կը դառնայ սիրելի ու ոգեկոչել կուտայ Մամիկոնեանը...

«Դժբա՞խտ է բնակչութիւնը...»:

- Երբեք: Ամսական 200 ռուպլի չահողն անգամ 500 ռուպլիով կ'ապրի: Իսկորն ալ ունին իրենց կառքերը, որովհետեւ բոլորն ալ ունին իրենց ֆոմպիները:

Ու ականջիս կը հնչեն Ֆրանսացի լրագրողին խօսքերը՝ Նախագահ Միթերանի Հունգարիա այցելութեան առթիւ.- «Ժողովուրդը ինքնայատուկ միջոցներ ստեղծած է լա՛ւ ապրելու»:

Ճիշդ այդպէս: Ամէն երկրի ժողովուրդ իր պայմանները կը յարմարցնէ ընդհանուր սարքաւորման, տիրող կացութեան, երկրի ընդհանուր կեանքին: Յարմար առի՞թ չէ անդրադառնալ եւրոպական ֆոմպիներու: Ի՞նչ են «պաշտօնական» թրաֆիէները: Աւելորդ եւ գաղտնի աշխատանքով ամսական «կլոր - ցընող» միջոցները: Առանց հիւանդ ըլլալու Ընկերային Ապահովագրութեան սընտուկները պարպողները: Պանքաներու եւ փոխանակներու ամէնօրեայ կողոպուտը: Առեւտրականներու երկու տոմարները: Ազատ ասպարէզի մարդոց տուրքերուն խօսքերը նորէն կը բանային իւր սրտի խոցերն, եւ սակայն չատ անգամ զմայլած ունկ կը դնէր այդ խօսքերուն: Տխրանուագ երաժշտութիւն մը կը յուզէ մեր սրտերն ու կը տիրեցընէ, մանաւանդ երբ հին ցաւոց յիշատակները կը զուարթացնէ առ մեզ, բայց եւ այնպէս չենք ուզեր որ դադարի այդ երաժշտութիւնը, լի դառն հրապոյրներով, այսպէս ալ Սաթինիկ կը սիրէր Ադամի սիրոյ երաժշտութիւնը:

Կը ծփար կը ծփծփար այս հոգեկան վրդովմանց մէջ երբ Ադամ կարող եղաւ փոքր ինչ զժուարութեամբ համոզել զինքն որ ներկայ պտնուի Փետրուար 10-ի պիտի չերն, Ազգանուէր Հայուհեաց պարահանդէսին: Երբեք վայրկեան մը առանձին չէին կրցած լինել եւ սէրն առանձնութեան ջերմանոցի կարօտ է: Այդ դիչեր - ուան համբոյրները տակն ու վրայ ըրած էին խեղճ Սաթինիկը: Չէր կրնար բացատրել թէ ի՞նչ կրակ կար այդ համբոյրներու մէջ որ զինքը կ'այրէր: Բայց եթէ չէր կրնար բացատրել, կը զգար սակայն:

Թ.

Ամէն անոնք որ երիտասարդական կեանքի փիչ թէ չատ փորձառութիւն ունին, կրնան դիւրաւ ենթադրել թէ այդ պա - րահանդիսի դիչերէն վերջ Սաթինիկ հոգւով սրտով Ադամին էր: Ադամ ապահով էր իւր յաղթանակին. բայց առ ի՞նչ օգուտ: Լոկ խօսակցութի՛ւն. բայց իրեն նման երիտասարդի մը համար բաւական չէր այդ, եւ չատոյ երիտասարդ վէրթէր մը իրեն մատուցած չէր ընտրած: Իրր ճարտար ռազմագէտ կ'ուզէր օգուտ քաղել իւր յաղթանակէն: Օր մը պարզապէս առաջարկեց Սաթինիկի միասին երթալ: Ո՞ւր: Ադամ դեղեցիկ հովերգութիւն մը երգեց: Կ'առաջարկէր երթալ առանձնանալ սիրուն գիւղ մը, հեռի ամէն աչքերէ. գալարապատ փոքր շաւիղ մը վարձել: Այդ կը մոռնային աշխարհ ու իւր աղմուկներն. կեանքն իրենց համար էր, ո՞չ ապագէն Ադամի հօրենական ժառանգութիւնը կը բաւէր որ երկուքն հանդիստ ու երջանիկ ապրին: Հակառակ այդ չլացուցիչ դաշտանկարին, Սաթինիկ անդրդուելի կը մնար իւր որոշմանց մէջ:

Սակայն գարունը հասաւ, եկաւ Ապրիլ ամիսն: Ջերմիկ օդը, ծաղկանց բուրումը, փափուկ գոյնով գալարիք, թռչնոց գայլայլիկ, ամէն ինչ կեանք կը բուրէ: Մարդ իւր ամէն զգայարանքներովը կը շնչէ: Կարծես կ'ուզէ պահ մը մոռնալ դառն իրականութիւնը. ապրիլ կ'ուզէ եւ սիրել:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ

ՍԵՐՊ-ԱԼՊԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Եուկոսլաւիա կը բաղկանայ վեց հանրապետութիւններէ՝ Սերպիա, Խռուաթիա, Սլովենիա, Պոսնա - Հերսէք, Մակեդոնիա եւ Մոնթենեկրօ (Գարատաղ) եւ, երկու ինքնաւար երկրամասերէ՝ Կոսովօ եւ Վոյվոդինա, երկուքն ալ Սերպիոյ Հանրապետութեան չրջանակին մէջ:

Ծանօթ է, որ անցեալ տարի Մարտ - Ապրիլ ամիսներուն ծանր խռովութիւններ ծայր կուտան Կոսովօ-ի մէջ, որոնք բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ Ալպանացիներէ: Պելկրատ, Ազգէնք, Ուաշինկթըն եւ այլ մայրաքաղաքներ «Մոսկուայի մատը» կը տեսնեն այս չարժումներուն հետեւ, բան անոնց Վորչ. Միութիւն կը ձգտի անդամահատել Եուկոսլաւիան եւ զայն դարձնել իր հակակչռին ենթակայ արբանեակ երկիրը փոքր: Քաղաքական չրջանակները, միաժամանակ, չեն անտեսեր արիւնալի խռովութիւններուն ազգայնական արմատները, քանի Թիրանա երբեք չէ ներաժարած իր վաղեմի ծրագիրէն, այն է՝ կերտել Մեծ Ալպանիան: Իսկ տուեալ երկրամասը սահմանակից է Ալպանիոյ:

Արդ, ի՛նչ պատկեր կը ներկայացնէ, ներկայիս, Սերպ - Ալպան ներքին յարաբերութիւնները Կոսովօ-ի մէջ:

Նախ կարգ մը վիճակագրական տուեալ-

«միապետութիւն» եւ՝ փոխադարձաբար: Ա՞յս է Հայութեան բաղձանքը:

Հայն ու Հայաստանը հռչակաւոր են հիւրասիրութեամբ, եւ վստահօրէն ամէն այցելու «գլխու վրայ տեղ ունի...», ձոխ սեղան եւ գլխու տակ դնելիք բարձ. բայց մեր երկիրը «ջուրի ճամբայ չէ՛». այլեւս Հայաստանի հացով փորը պիտի չկշտանայ Երեւաղէմը սեփականացնելու համար ճամբայ ելած արկածախնդիր խաչակիրներու ո՛չ ալ հռոմէացի աշխարհակալական լեգէոններու ծարաւը յագեցնելու մեր արիւնով:

«Հայ չատ այցելուներ կո՞ն»:

- Համեմատաբար արտասահմանի մեր թիւին՝ չատ են: Բայց օտարները՝ չատ աւելի: Առաւելապէս՝ իտալացի, Ֆրանսացի, անգլիացի, ամերիկացի: Անոնք մեզմէ լաւ կը ճանչնան նախկին Հայաստանը եւ գիտեն գնահատել նորը: Այդ տպաւորութիւնը հիմնուած է երկրիճարտարարուեստական զարգացման եւ մշակութային նուաճումներուն վրայ:

Այո՛, հոխութեան մէջ թէ դժուարութեանց առջեւ Հայաստան մեր հայրենիքի է. հայութեան եզեմական վայրը: Ի մենք կը պաշտենք զայն:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Ը.

Սաթինիկ խելացի, խոհեմ կին մ'էր եւ գիտէր թէ իւր վիճակին մէջ որքան վըտանգալից էր իրեն համար այդպիսի սէր մը. կը ջանար հեռուեաբար որ Ադամ իւր վրայ ո՛եւէ յոյս չդնէր, եւ սակայն որքա՛ն ախորժալուր կը հնչէր իւր ականջներուն Ադամի ձայնը: Կեանքին մէջ առաջին անգամն էր որ կը զմայլէր սիրոյ անոյշ երաժշտութեամբ: «Ա՛խ, եթէ ամուսնացած չլինէի» կ'ըսէր. կը յիշէր իւր աղջկնութեան երազներն: Հազիւ երեք տարիներ կը բաժնէին զինքն այդ օրերէն եւ սակայն հին, չատ հին էին: Այնքան չուտ անհետեւանք եղած ոսկեզօծիկ անըրջոց յիշատակները կ'ընկղմէին զինքն իւր հին տխրութեանց մէջ: Ադամի

Ա.

Ամէն անոնք որ երիտասարդական կեանքի փիչ թէ չատ փորձառութիւն ունին, կրնան դիւրաւ ենթադրել թէ այդ պա - րահանդիսի դիչերէն վերջ Սաթինիկ հոգւով սրտով Ադամին էր: Ադամ ապահով էր իւր յաղթանակին. բայց առ ի՞նչ օգուտ: Լոկ խօսակցութի՛ւն. բայց իրեն նման երիտասարդի մը համար բաւական չէր այդ, եւ չատոյ երիտասարդ վէրթէր մը իրեն մատուցած չէր ընտրած: Իրր ճարտար ռազմագէտ կ'ուզէր օգուտ քաղել իւր յաղթանակէն: Օր մը պարզապէս առաջարկեց Սաթինիկի միասին երթալ: Ո՞ւր: Ադամ դեղեցիկ հովերգութիւն մը երգեց: Կ'առաջարկէր երթալ առանձնանալ սիրուն գիւղ մը, հեռի ամէն աչքերէ. գալարապատ փոքր շաւիղ մը վարձել: Այդ կը մոռնային աշխարհ ու իւր աղմուկներն. կեանքն իրենց համար էր, ո՞չ ապագէն Ադամի հօրենական ժառանգութիւնը կը բաւէր որ երկուքն հանդիստ ու երջանիկ ապրին: Հակառակ այդ չլացուցիչ դաշտանկարին, Սաթինիկ անդրդուելի կը մնար իւր որոշմանց մէջ:

Սակայն գարունը հասաւ, եկաւ Ապրիլ ամիսն: Ջերմիկ օդը, ծաղկանց բուրումը, փափուկ գոյնով գալարիք, թռչնոց գայլայլիկ, ամէն ինչ կեանք կը բուրէ: Մարդ իւր ամէն զգայարանքներովը կը շնչէ: Կարծես կ'ուզէ պահ մը մոռնալ դառն իրականութիւնը. ապրիլ կ'ուզէ եւ սիրել:

Այդ օրերը Սաթինիկ կարծես աւելի ազատօրէն կը շնչէր: Գրեթէ ամէն դիչեր եղբօրը հետ կ'երթար Բէթի - Շանի պարտէզը, հոն ծառերու անուշահոտութեանց զմայլմամբ կը խորհէր, կը մտածէր իւր վիճակին վրայ, եւ կ'ըսէր թէ ինչո՞ւ պէտք է որ ինքը զոհ մը ըլլայ: Ինչո՞ւ ընկերական օրէնքները զինքը չպիտայ - պիրկ կ'ընեն. ի՞նչ է իւր մեղքը. մինչ Ադամած իրեն կեանք է տուած որ ուրիշներու հաճոյից, չահուց եւ հաչուց պո՞չ լինի: Քանի կը խորհէր, այնքան զայրոյթ կը զգար: - Վերջապէս ի՛նչ փոյթ ինձ ընկերութիւնը: Ի՞նչ կ'ընեն ինձ համար: Ի՞նչ ունիմ կորսնցնելիք:

Եւ մտքին առջեւ կը բերէր Ադամը: Ո՞րչափ վսեմ է նա, կ'ըսէր, միակ անձն է որոյ համար կ'արժէ զոհուիլ, վասնզի նա ալ կը զոհէ ամէն ինչ. ընտանիք, պատկայ, անձնական հանդստութիւն, ամէն ինչ իւր ոտից ներքեւ կը դնէ: Ինչպէ՞ս չսիրէր զինա սրտին խորէն:

Սաթինիկ կեանքի մեծ ճգնաժամին մէջ էր:

(Շար. 10)

ներ ըլլան բնակչութեան կապակցութեամբ, որպէսզի պատկերը յստակ դառնայ:

Անցեալ տարուան մարդահամարին համաձայն, երկրամասին բնակչութեան թիւը կը պարզէր 1.584.558: Ասոր 77,5 տոկոսը բնիկ Ալպանացիներ կը ներկայացնէին, 13,2 տոկոսը Սերպեր եւ 1,7-ն ալ Գարատաղցիներ: Մնացեալը ազգեան հաւաքականութիւններ: Բաղդատութեան դնելով 1971-ի մարդահամարին տուեալներուն հետ, կ'ունենանք հետեւեալ պատկերը: Ընդհանուր բնակչութիւն՝ 1.243.693: Ասկէ թիւին 73,8 տոկոսը կը կազմէր բնիկ Ալպանացին, 18,4-ը՝ Սերպերը, 2,5-ը Գարատաղցիները եւայլն:

Ջոյգ վիճակագրութիւնները կը հաստատեն մէկ կողմէն Ալպանացիներուն տոկոսի աճը, միւս կողմէն Սերպերուն եւ Գարատաղցիներուն նուազումը:

Սերպ ընտանիքի մը աւագ տղան կ'ըսէ, թէ պէտք է սիրել այս հողը, որպէսզի նկնումի մասին չմտածենք: Ըստ անոր, էջ պիւղին մէջ, ճիշդ Ալպանիոյ սահմանին մօտ, ընտանեկան հողեր ունէին եւ արտերուն մինչեւ լաւ է: Նոյնը կարելի է ըսել մեծաւոր պիւղերուն մասին: Դիմացնախապատրաստ՝ ոչ, քանի համաձայն տեղացին Սերպերուն, Ալպանացիներուն հակութիւնը երթալ հանդէպ նկատելի կը մնայ: Իրաց այս վիճակին մէջ, զարհանալի պէտք չէ թուի, երբ ըսուի, թէ Սերպերու արտադրութիւնը չօշափելի կը դառնայ:

Անցեալ տարուան ըմբոստական բնոյթի արձնալի խլրտումներէն ետք, Պելկրատ կը փորձէ բարելաւել այս յետադիմող երկրամասին կեանքի պայմանները՝ տնտեսական, կրթական եւ այլ մարդերու մէջ:

Ճիշդ է, որ ապահովութեան միջոցներու ալ կը դիմէ: Այսուհանդերձ, բանակը «աչքէ հեռու» կը մնայ, բայց միւս կողմէ քաղաքացիները կ'երեւին ամէն կողմ, առանց հրահրելու տեղացիներուն ազգային արտադրութիւնները՝ ցոյց չտալով խորհրդանշական ոգի:

Պատահանատու մը կ'ընդունի, թէ անցեալ տարուան արձնալի բախումները նախապէս գործուած սխալներու արդիւնք եղած են:

Ազգային արտադրութիւնները երկու հիմնական ունին, կ'ըսէ Պելկրատի Համալսարանի Կոսովօ-ի Համայնավար կուսակցական քարտուղարներէն մէկը: Առաջինը կը հանդիսանայ ալպանական դիմագիծով զտարիւն Հանրապետութիւն մը ստեղծել վերջին վրայ աւելցնելով նաեւ մէկ ուրիշը (*): Երկրորդը յաջորդական քայլ մը կը նախատեսէ՝ հարիւր տոկոս ներկայացնող այս ազգայ Հանրապետութիւնը կցել սահմանադրական Ալպանիոյ, այս ձամբով իրականացնելով Մեծ Ալպանիոյ հին ծրագիրը:

Պելկրի Հօթիվի կարծիքով, այժմու ամէնէն կարեւոր առաջադրութիւնը կը մնայ ոչ միայն երկրամասին տնտեսական - մշակութային արագ զարգացումը, այլեւ վատահութեան մթնոլորտի մը հաստատումը երկու դիմացուորդ ժողովուրդներուն միջեւ:

Սերպերուն արտադաղթը պարզ հարց մը չէ, որովհետեւ, Կոսովօ «սիրտն» է Սերպիոյ պատմութեան, մշակոյթին եւ կրօնքին: Սերպերը հոն հաստատուած են եօթներորդ դարէն սկսեալ, այնքան շատ աւելի առաջ քան իրենց անկախութեան հարատեւութեան հիմնադրումը Կոսովօ-ի մէջ 1168-ին:

Վերջին տասնամեակին մօտաւորապէս 57.000 Սերպեր ձգած - հեռացած են երկրամասէն: Իսկ հեռացողներուն թիւը ըզդալի կերպով աւելցած է անցեալ տարուան միջադէպերէն ետք: Հօկանովիչ, այլ քարտուղար մը Ինքնավար երկրամասի Համայնավար կուսակցութեան եւ նախկին նախագահը Արտադաղթի Յանձնախումբին, յստակ կ'ըսէ, թէ Սերպերուն դաղթը դիմաւորելու քաղաքական բնոյթ ունի:

Յանձնախումբին համար հիմնական չորս պատճառներ կան բացատրելի - ընկերային - տնտեսական, բնական արտադաղթ թերաճ չրջանէ, ընկերային - քաղաքական հակամարտ ձգտումներ եւ, վերջապէս, ճնշումներ՝ ուղղակի կամ անուղղակի ձեւերով:

Վերջերս կատարած իր այցելութեան ընթացքին, Նիքոլա Լիւպիչիկ, նախագահը Սերպիոյ նախագահութեան եւ պաշտպանութեան նախկին նախարարը, յստակ մատնանշութիւն կը յայտնէ Սերպերու չարունակական արտադաղթին համար: Ցեղապրական իմաստով զտարիւն Կոսովօ մը միշտ ալ անկայուն դոյակիճակի պատճառ կրնայ դառնալ: Ապա կ'աւելցնէ՝ Եուկոսլաւիա ոչ մէկ թիզ հող կը պիջի օտար երկրի մը:

Լրագրողի մը հանդիպումներն ու խօսակցութիւնները երկրամասին զանազան չրջաններու Սերպերու եւ Ալպանացիներու հետ, միշտ նոյն միտքը կ'արտայայտեն - մտահոգութիւն Սերպերու մեկնումին կապակցութեամբ: Ոմանց կարծիքով երեւոյթին դլխաւոր պատճառը հոգեբանական է:

Պրիստինայի մէջ, երկրամասին մայրաքաղաքը, իր բարձրայարկ չէնքերով եւ բազմութեամբ եռուն փողոցներով, յարաբերաբար հանդարտ պատկեր մը կը պարզէ, չնորհիւ իշխանութիւններուն խիստ հսկողութեան:

Այնպէս, խառն բնակչութիւն ունեցող փոքր քաղաքներու եւ դիւղերու մէջ, Սերպերը կը դժգոհին զանազան պատճառներով: Օրինակ, Ալպանացիներ կը տիրապետեն առեւտրի մեծ մասին, աժան գնով ծախել իրենց ապրանքներն ու հողերը: Ծանուցանքներ կը մերժեն իրենց ապրանքները ծախել Սերպերու: Եւ այլն:

Այս պայմաններուն մէջ, ինչո՞ւ կ'ուզէք որ հոս մնանք, կ'ըսէ Սերպ մը:

Թ. Ա. Թ.

(*) 1974-ի Սահմանադրութեամբ, հանրապետութիւն մը իրաւունք ունի մերժելու որեւէ անջատում:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՐԱԶԴԱՆ ՔԱՂԱՔԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Հրազդան քաղաքի նոր գլխաւոր յատակագիծը, որ ներկայիս գործադրութեան դրուած է, կը նախատեսէ գրեթէ եռապատկում մը քաղաքի բնակչութեան՝ յառաջիկայ երկու տասնամեակներուն: Վերջին տարիներուն հոն կառուցուած են բնակարաններ, դպրոցներ, մշակոյթի տուներ, առեւտրական եւ այլ սպասարկութեան կեդրոններ: Քաղաքին կեդրոնը բարձրացած են բարձրայարկ չէնքեր: Հրազդանի յառաջդիմութիւնը կապուած է բուռն զարգացող արդիւնաբերութեան: Երիտասարդ քաղաքը, որ մինչեւ այսօր ծանօթ էր որպէս ելեկտրական արդիւնաբերութեան կարեւոր հանգոյց, ուր կը դտնուի Հայաստանի ջերմային ելեկտրակայաններու մեծադոյն համադրոյթը, օժտուած է մեքենաչինութեան հսկայ գործատունով մը, որ դաստուած է Խորհ. Միութեան մեծադոյն արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու չարքին: Քաղաքի զարգացման համար կարեւոր խթան մը հանդիսանայ նաեւ Իջեւան - Հրազդան երկաթուղին, որուն չինարարութիւնը կ'աւարտի յառաջիկայ տարիներուն:

Նոր պատրաստուած գլխաւոր յատակագիծը նախատեսած է բոլոր թաղամասերուն մէջ ստեղծել սպասարկութեան հիմնարկութիւններ, մարզանքի վայրեր, մանկական խաղավայրեր, հանգիստի եւ զբօսանքի տեղեր եւ այլն:

×

ԱԿԱԴ. ԼԵՒՈՆ ՕՐԲԵԼԻԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բնախօս Լեւոն Օրբելիի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ տեղի ունեցած են բազմաթիւ հանդիսութիւններ Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներու մէջ, ինչպէս նաեւ Հայաստան: Կազմակերպչի Յանձնախումբին նախագահած են ակադեմականներ Պ. Կոստիւկ եւ Վ. Համբարձումեան: Տեղի ունեցած է Խորհ. Միութեան եւ Հայաստանի ակադեմիաներու բնախօսութեան բաժիններու միատեղ նստաշրջան մը: Հոկտեմբերին Լենինգրատ տեղի կ'ունենայ գիտական համագումար մը, որուն կը մասնակցին նաեւ Հայաստանի գիտնականները: Օրբելիի նուիրուած են «ՍՍՀՄ Գիտութիւնների Ակադեմիայի Տեղեկագիր»-ի 7-րդ, «Հայաստանի Կենսաբանական Հանդէս»-ի 6-րդ եւ «Բանբեր Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի» Հանդէսի Թիւերը:

Յուլիս 7-ին, գիտնականին ծննդեան օրը, Երեւանի Գ. Սունդուկեան Թատրոնին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսաւոր նիստ մը, որուն ներկայ եղած են Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեան, նախագահ Բաբկէն Սարկիսով, վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան, կուսակցական եւ կառավարական դէմքեր եւ բազմաթիւ հիւրեր: Բացումը կատարած է ակադ. Վիկտոր Համբարձումեան: «Օրբելի գիտնականը» ներկայացուցած է Ակադեմիայի փոխնախագահը՝ Վիկտոր Ֆանարջեան: Խօսք առած են ակադ. Պլատոն Կոստիւկ եւ բժշկական Ակադեմիայի Թղթակից անդամ Օլեգ Անդրիանով, չեշտելով Լեւոն Օրբելիի վաստակը բնախօսութեան զարգացման մէջ:

ՕՐԲԵԼԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Մագկաճորի մէջ, որ Օրբելեան եղբայրներու ծննդավայրն է, բացուած է Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանի մէկ մասնաճիւղը, որուն տրուած է Օրբելի եղբայրներու անունը: Ներկայ եղած են Խորհ. Միութեան զանազան չրջաններէ ժամանած գիտնականներ, Հրազդանի չրջանի պատասխանատու դէմքեր եւայլն: Թանգարանին մէջ ցուցադրուած են բազմաթիւ վաստակաթուղթեր, անձնական գրադարանի դիրքեր, ընտանեկան մասունքներ, նկարներ եւ այլ նիւթեր՝ Օրբելի եղբայրներու կեանքին ու վաստակին վերաբերող:

ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Մոսկուայի հեռատեսիլը «Գիտութեան կեանքը» յայտագրէն հաղորդում մը նուիրած է բնախօս Լեւոն Օրբելիի, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ: Հաղորդումը վարած է Օրբելիի աշակերտ՝ ակադ. Վլադիմիր Սվիդերսկի: Գիտնականներ վեր առած են Լեւոն Օրբելիի դերը Խորհ. Միութեան մէջ բնախօսութեան զարգացման ուղղութեամբ, չեշտելով որ ան՝ Իվան Պաւլովի եւ Իվան Սեչենովի հետ, հիմնադիրը կը համարուի բնախօսութեան, կենսաքիմիայի, բժշկութեան եւ դեղագործութեան տասնեակ ուղղութիւններու: Անոնց հարթած այդ չաւիղները մարդոց կարելիութիւն ընծայած են այսօր դուրս ելլելու տիեզերական ուղեծիրներ, մխրճուելու ովկիանոսի խորերը եւ յաջողութեամբ պայքարելու մարդոց առողջութեան պահպանման համար: Հաղորդման ընթացքին նշուած է նաեւ, թէ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Բնախօսութեան Հիմնարկը կը կրէ Լեւոն Օրբելիի անունը. ասիկա երախտագիտութեան արտայայտութիւն մըն է դէպի դիտնականը, որ բազմաթիւ մասնագէտներ հասցուցած է բնախօսութեան ճիւղին մէջ:

ՄԱՍ ԶՈՐԲՈՐԴ

ՏՕՔԹ. ՆԱՅԻՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Աւելի քան մէկ ամսուան նամակ էր: Ուրեմն, չուտով կը հասնի ինքը, Տօքթ. Նայիրեանը:

Եւ արդէն երկու օր յետոյ, բայց - քարտի վրայ երկու տողեր ստացան Տօքթ. Նայիրեանէն, որ Պերլինի մէջ էր:

Պէսոյի ժողովին ատենն էր, երբ յուզուած ներս մտաւ Ընկ. Վանեանը, Ֆըրանսերէն թերթ մը ձեռքին: «Այո՛, այո, կռիւը արդէն մեր գիտցածէն աւելին է», ու կարդաց հեռագրալուրը.-

Թիֆլիս.- Քիւրտերը եւ Հայեր միացած յանուն կռիւ կը տանին Թրքական բանակին դէմ: Բաղէշի մէջ տեղի ունեցած է Թուրք եւ հայ բախում չուկային մէջ: Մի քանի օր է, Հայերը զոցած են իրենց խանութները: Թուրք զօրքեր մտած են քիւրտ դիւղ մը ու աւերներ գործած:

Այս լուրի ընթերցումէն յետոյ, պահ մը լռեցին: Իսկ եթէ նորէն սկսի ջարդը ... Բայց պէտք էր խզել այդ ծանր ու ճնշող լռութիւնը:

- Չէ, ընկերներ, - խօսեցաւ Ընկ. Վրթոյր, - հայ ժողովուրդը այս անգամ պատրաստ է աւելի քիչ զոհեր տալու: Ի հարկէ, ընկերներ, թերթի լուրերով չէ՛, որ պիտի առաջնորդուինք: Հէնց այսօր իսկ բաւական նամակներ ստացուած են, որոնք կը յայտնեն թէ կան խժդժութիւններ ու ձերբակալութիւններ Վանի, Տիգրանակերտի մէջ՝ որոնք առընչութիւն չունին Վարդաճորի կռուին հետ: Ես ո՞ր տեղէն յանկարծ էս քրտական չարժումը: Շարժումները հրաշք չեն կրնար ըլլալ: Դեռ մէկ չաբաթ առաջ Սէնթ Միշէլի վրայ հանդիպեցայ, մեզի բարեկամ, Հիւսէյն Մէմմուն, որ առեն մը Քիւրտիստան անունով թրքատառ թերթ մը հրատարակեց մի քանի թիւ: Ծօսեցանք առջէն, - ձախէն: Ան մօտէն կը հետեւէր մեր յեղափոխական չարժումներուն եւ սակայն քրտական նոր չարժման մասին եւ ոչ մէկ խօսք ըրաւ:

- Հա, ընկերներ, - մէջ ինկաւ ընկեր Բնակունին: - Երէկ Ռոթոնտին մէջ տեսայ մեզի բարեկամ ձէօվանին: Ըսաւ, որ նշանակեցէք ձեր ներկայացուցիչները, որովհետեւ չուտով պիտի գումարուի «Միջազգայնականը»: Այո՛, ընկերներ, մենք կրնանք բողոքի հեռագիրներ ղրկել, «Միջազգայնական»ի անունով:

- Ըստ կարգի, կը ղրկենք այդ, Ընկ. Բնակունի, - խօսեցաւ Ընկ. Վահանեանը, որ ներքնապէս կը ջղայնանար եւ չէր կրնար տանիլ երբ ամէն անգամ Բնակունին ընկերվարութեան մասին կը խօսէր իր բարակ ձայնով եւ կամ, միշտ ալ անգործնական, կարծիք մը կը յայտնէր: - Կը ղրկենք, քու խաղրը չկոտրելու համար, որովհետեւ բողոքի հեռագիր՝ «Միջազգայնական»էն , Առաջնորդարանի թաղդիրէ մը աւելի չէ:

- Ընկերներ, - ձայն առաւ Թորգոմեան, - մենք առանձինն տեղ չենք հասնիր այս գրոյցներով եւ պէտք է սպասենք մինչեւ Տօքթ. Նայիրեանին դալը: Ան օր կամ վաղը կը հասնի չուտով: Մինչ այդ, կրնանք նամակներու ընթերցումներ ընել:

- Մի քանի ուշ հասած նամակներ կան, ընկերներ, - խօսեցաւ քարտուղարը: - Երկրի մեր գաղտնի մարմինները որոշած են ոեւէ ձեւով, ըլլայ ծածկագրով, փոսթին չյանձնել նամակ: Կառավարութիւնը չատ խիստ գրաքննութիւն բացած է: Իսկ մեր թղթատարներով եկած նամակները բաւական ուշ կը հասնին: Կան նամակներ ալ, որ փոխանակ Պասրիա - քարան ղրկելու, մեզի ղրկած են:

- Այդ ցոյց կուտայ ժողովուրդին հաւատքը մեր կազմին հանդէպ, - խօսեցաւ ուրիշ մը:

- Կայ նամակ մը նաեւ Վանայ գաղտնի մարմնէն, որ կուսակալը, Պէքիր Մուսաֆան, սկսած է հայ տուները խուզարկել, զէնքեր մէջտեղ բերելու համար: Այդ առիթով եղած են բանտարկութիւնները: Երկու դիւղական դպրոցներու մէջ գտած են ձեռագիր հայ ազգային պատմութեան: Երկու դպրոցներն ալ փակած ու բանտարկած են ուսուցիչները:

Ընկեր քարտուղարը ուրիշ կարեւոր նամակներու մասին ամփոփ տեղեկութիւններ կուտար, մանրամասնութիւնները ձգելով յաջորդ ժողովին, երբ զրան զանգը հնչեց:

(Շար. 620)

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մանթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գասպար Մանթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գալայճեան եւ զաւակները (Էքս - ան - Փրովանս), Այրի Տիկին Նուպար Գոշգոշեան եւ զաւակները (Օռանժ), Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Կառնիէ եւ զաւակները (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Քէչիչեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Գոշգոշեան եւ զաւակը (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Քիւչիւքեան, Տէր եւ Տիկին Յաչիկ Քիւչիւքեան եւ զաւակները (Լիոն), Պ. Մովսէս Գոշգոշեան (Ալֆորվիլ) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ - հօր, խնամիին, եղբօր եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԳՈՇԳՈՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 4-ին, 82 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Օգոստոս 6, ժամը 8·30-ին, Իսիի Ս· Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ուր էքիէն - Տոլէ, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ· Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ· Մխիթեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ դրամարները.- Փերուզ Մաստիկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան, 300 Ֆ·, Նուարդ Էժտահաբեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Զինիճեան ընտանիք 200, Տիկին Վերգին Մնայեան 100, Տիկին Պօղոսլըեան 200, Տիկին Եաղուպեան 200 եւ 100 Ֆ· Աղքատաց։ Մարի Խաճեհանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Զալըքեան եւ Այրի Տիկին Նազելի Զալըքեան 100-ական Ֆ·, Պ· Գրիգոր Գալուստեան 50 Ֆ·։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1982/1983 ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԸ ՊԷՏՔ Է ՏԵՒԷ

- Իր կոչումն է զարկ տալ ձեր զարգացումին. մէկն է Եւրոպայի երկու միակ վարժարաններէն՝ որ երկլեզու ուսուցում մը կը ջամբէ։

- Ձեր զաւրոցը չի կրնար դոյատեւել առանց ձեզի։

- Այս ձեռնարկին յաջողութեան համար անհրաժեշտ է ձեր մասնակցութիւնը։

Այս տարի, ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ նոր տնօրէնութիւնը կ'առաջարկէ ձեզի.-

- Բացումը մանկապարտէզի մը՝ օժտուած մանկավարժական կառոյցով ու յարմարութիւններով։

- Ինքնաշարժի մասնաւոր սպասարկութիւն մը Ռէնոյի մերձակայ արուարձաններու փոքրիկներուն համար։

- Արձանագրութիւնը ձեր զաւակին - բուն, մանչ թէ աղջիկ, նախակրթա - րանի թէ երկրորդական բաժիններուն համար (արձանագրութեան ծախք՝ 150։

- Ցերեկօթիկ, ամսական 500 Ֆ· կէսօրուան ճաշերէն (ինքնաշարժի սպասարկութիւնը ներառեալ)։

- Գիշերօթիկ՝ ամսական 1200 Ֆ·։

ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐ
ՇՈՒՏՈՎ ԸՆԴՈՒՆԱՁԵՑԷՔ ՄԵՐ ԿՈՉԻՆ

Ամէն տեսակի տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններուն համար դիմել նոր տնօրէնուհիին՝
Տիկին ՍԻԼՎԱ ԳԱՐԱԿԻՒԼԵԱՆԻ
որ ձեզ կ'ընդունի.-

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ
ժամը 10-էն 12 - երկուշաբթիէն - Ուրբաթ։
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
Tél.: 381. 01. 72

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Աղաւնի Գուլումճեան իր զաւկին՝ Վռամ Գուլումճեանի մահուան Դ· տարելիցին ի յիշատակ 250 Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարի Սարաֆեան չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղիկով եւ կամ նուիրատուութեամբ մասնակից եղան իր սուգին, իր սիրեցեալ ամուսնոյն՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

մահուան եւ յուղարկաւորութեան առթիւ։

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները կարապետ Սարաֆեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի.- Տէր եւ Տիկին Ամա Շիրինեան 500, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սինանեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Դավաֆեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Սողիկեան, Տիկին Մայտա Ալեանաք 100-ական Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սինանեանէ 200 Ֆ· Հայարփի Գազանճեանի մահուան առթիւ։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

LOTO

Ի ՆՊԱՍՏ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՄԸ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 6

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9. Rue de Madrid — 94140 Alfortville
Tél.: 376. 55. 89

La Maison arménienne d'Alfortville restera ouverte jusqu'au 13 août, la permanence reprendra le 31 août.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕՖԱՄ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱՐ
ՄՈՆԹԷ - ԿԱՐԼՕ
P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.
Ամէն կիրակի իրիկուն
- ժամը 10·30-ին։

×

ECOUTEZ TOUS LES DIMANCHES
EMISSION ARMÉNIENNE
POUR L'EUROPE (Bilingue)
— à 20h. 30
MONTE - CARLO
P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.
B. P. 141 Monte - Carlo, MONACO

ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐ

FETE CHAMPETRE

Սէն-Ռաֆայէլի Հօմ Արմէնիէնի Տարեկան Դաշտահանդէսը

Հայ Աղէտեալներու Ընկերակցութեան
բարեսիրական գործունէութեան ի նպաստ կատարուող
ԱՒՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
այս տարի տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Օգոստոս 8, ժամը 12 - 21
Սէն - Ռաֆայէլի Հօմ Արմէնիէնի մէջ։ 107, Avenue du Maréchal Lyautey

Հոմին Ս· Յովհաննէս մատրան մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ժամը 10·30-ին։
Կը պատարագէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Հայկական ճաշեր – Գեղարուեստական բաժին
Թօմպոլա - Հաճելի մթնոլորտ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս· ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
Տարեկան պարահանդէսը՝

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

Forum-Radio-Ararad

TOUS LES DIMANCHES — DE 10H. A 12H.

Une émission destinée aux Communautés Arméniennes de la Région Parisienne.
M. F. 98 Mhz.

×

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise
Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ· ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ

ի նպաստ հայ վարժարաններու

Հ. Բ. Ը. Միութիւն

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՒԻՃԱԿ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Օգոստոս 1-էն 31։

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐԻՋ ՄԱՐՄՆՈՑ

Radio ARAM

Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՑԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական համեղի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի։

RESTAURANT EREVAN
26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS
TÉL. 770. 85. 81

ouvert jusqu'au 15 août

Fermé le Mardi — Փակ է երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN
29, RUE BERGÈRE – 75009 PARIS
TÉL.: 523. 44. 75

ՅԱՌԱՋ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» Թիւ 15

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՍԻՓԻՒՐԻ ՎԷՊԸ

Խմիքցս տպուած, միշտ՝ ապառած

Գինն՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80Ֆ
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»

ՄԱՐՍԷՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է, Օգոստոս 1-էն - 31։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը զբօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին։

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ՑԵՐԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ։

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՑ յիւրաքանչիւր դասարան՝ Ա· Բ· Գ· Դ· բաժիններով։

Գ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն։

Դ.- Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները իւաբելու եւ ցրուելու համար։

Ե.- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար։

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ։

Հետաքրքրուող ծնողքները կը խնդրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել վարժարանիս Տեսչութեան հետ։

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 534. 68. 28

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
7-8
SAMEDI-DIMANCHE
7-8 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

58ԴՐ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.231 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.231

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՊԵԿԻՆ ԲՈԼՈՐԻՆ Ո'Չ Կ'ԸՍԷ

ՈՒ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ՊԷՅՐՈՒԹԻ
ՓԱՆԴՈՒԽԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Իսրայէլի կառավարութիւնը հինգ ժամ նիստ գումարելէ ետք, Հինգշաբթի իրի - կուն, «ոչ»երու չարքով մը պատա - հանեց բոլորին: Ա.յսինքն նախ՝ ապահո - վութիւան Խորհուրդին, որ հրաժարարի տրաէր կը կարդար, Ռեկընի, որ կը հր - աւիրէր Պեկինը Իսրայէլեան զօրքերը քաշելու Օգոստոս 1-ի դիրքերուն վրայ: Հինգշաբթի քանի մը ժամ միայն կիրար - կուած է 10-րդ հրաժարար մը, յետոյ որ պիչերին ռումբերը կը վերսկսէին տեղալ, մինչ առանց խորութեան, ամէն կողմ: Պեկին կը կրկնէ որ «Իսրայէլ մի - այն Աստուծոյ առջեւ ծունկի կուգայ» ու կը չարունակէ զարնել անխնայ: ՊԱԿ-ի մէկ բանբերը կը յայտնէր թէ պատրաստ են մեկնելու ուղղակի Սուրիա (առանց կենալու Պեքաա, ինչպէս նախատես - տուած էր) անմիջապէս որ միջազգա - յին ուժը ժամանէ: Իսրայէլ հոս ալ ո՛չ կ'ըսէ: ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը տրա - ժարքութիւն յայտնած է Պէյրութ եր - թալու, բոլոր չահակից կողմերուն հետ խօսելու համար: Պեկին պատրաստ է դինքը ընդունելու, պայմանաւ որ Եասըր Արաֆաթի հետ ալ չհանդուի:

Ուրբաթ առտու կը հաղորդուէր որ Ա - պահովութեան Խորհուրդը, որ նիստ գումարած էր խորհրդային դիմումին վր - րայ, անմիջապէս ընդհատած է նիստը Իսրայէլի բողոքին հետեւանքով եւ ուրիշ մը նշանակած:

Տեղւոյն վրայ, կացութիւնը աւելի քան երբեք ողբերգական է: Ֆարուքանդ եղած են նաեւ հիւանդանոցներու կարեւոր բա - ժանմունքները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՕՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՑ կառավարութիւնը հաւանա - բար ստիպուի հրաժարիլ, ընկերվարա - կան եօթը նախարարներու տուած որո - շումէն ետք: Ասոնք տարակարծիք են հա - մախմբման կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութեան:

ԱՀԱԲԵԿՋՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՇՏ «ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԵՐ»...

Հինգշաբթի ցերեկին Խակ, Արա Թո - րանեան, պարագլուխն ու բանբերը Հ. Ա. Ե.ին (Հայկ. Ազգ. Շարժում, նախապէս՝ Հայկ. Ազգ. Շարժում զօրավիգ ԱՍԱԼԱ-ի) ազատ արձակուած էր, հարցապնդուելէ ետք թէ Օրլի խումբին եւ թէ Մոսկոֆեան խնդրի մը շուրջ: Ոտիկանութիւնը ոչինչ գտած է եւ լսած է Արա Թորանեանը, պնաւորարար որպէս վկայ: Անցեալ Մարտ 23ին է, որ Փարիզի 13րդ թաղամա - սը քանի մը գնդակ ստանալով, կը վիրա - ւորուէր լիբանահայ երիտասարդ մը՝ Հա - ճօ Մոսկոֆեան, որ յայտարարած կ'ըլլայ ոտիկանութեան թէ այդ պահուն ժա - ժարքութիւն ունէր Արա Թորանեանի հետ, ինչ որ այս վերջինը բացարձակա - պէս կ'ուրանայ: Մոսկոֆեան, ըստ է նաեւ ոտիկանութեան, թէ մերժեր է կատարել մահափորձ մը, որու համար եկեր է Պէյրութէն եւ այդ պատճառով զոհ դացեր է հաչուեյարդարի մը: Ա.յս վերջին հարցը կրկին մէջտեղ ելեր է, որովհետեւ ոտիկանութիւնը գտած կ'ըլ - լայ կանեքի փավիյոնին մէջ մահափոր - ձին ծառայած զէնքը: Ամէն պարագայի մէջ, չարք մը բաւական անհամ պատմու - թիւններ, որոնք սակայն կեր կուտան տեղական մամուլի: Եւ որովհետեւ ընդհ. ձեւով լըճախոհութեան պակաս կայ այլ - եւս լրագրութեան մէջ ալ, թերթերը ան - պատասխանատու հապճեպով մըն է, որ կը գրեն որեւէ բան, տարօրինակ «հըչ - դումներ» ալ տպելով յաջորդ օրը: Ա.յս - պէս «Լիպերասիոն» Օգոստոս 5-ին չէր վարանած գրելու թէ «Ժան - Մարք Թո - րանեան մարդասպանութեան համար կը փնտռուէր»... ու յաջորդ օրը սա ձեւով կը սրպագրէ ինքզինքը.- «ապաւինելով Ա֊ժանս - Ֆրանս - Փրէսի մէկ հեռագրին, որու, յանցանքով, չկրցանք ստուգել բովանդակութիւնը, գրեցինք մեր թեր - թին մէջ թէ Ժ. Մ. Թորանեան կը փընտրուէր մարդասպանութեան համար: Սխալ էր: Մէկ կողմէ, որովհետեւ մա - հափորձ էր, եւ ոչ մարդասպանութիւն, միւս կողմէ, որովհետեւ կը լսուէր պար - զապէս որպէս վկայ: Ուշ ժամը, ուր կ'իյնար հեռագիրը կը բացատրէ մեր սը - խալը, բայց չարդարացներ»:

×

Արա Թորանեանի հարցապնդումէն ետք, «Հ. Ա. Շ.»ը զեկոյց մը եւս հանած է իր վրդովումը յայտնելու համար անոր դէմ եղած զրպարտութեանց առթիւ եւ «կը բողոքէ այն պարզացումներուն դէմ, ո - րոնք զինքը կը նոյնացնեն (ֆրանսերէն գործածուած բառն է՝ ամալկամէ) ԱՍԱ - Լ.Ա.-յին հետ»:

Ցատակ կը թուի ըլլալ այլեւս, որ Ա.ՍԱԼ.Ա.-ի զօրավիգ այս չարժումը, կ'ու - զէ անկատուիլ, «իր հեռատրութիւններն առնել» ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիք եւ մնալ զուտ քաղաքական, օրինաւոր չար - ժում մը:

Ա.յս հարցերուն կապակցութեամբ, տանք նաեւ քանի մը քաղուածքներ տե - ղական մամուլէն:

«ՄՈՆԾ» (Օգոստոս 6): Անկախ վերո - յիշեալ լուրերէն եւ կրկնութիւններէ, ինչ կը վերաբերի Կանեքիի արկածին, կը գրէ թէ մէջտեղ ելած է որ հոն դտնուած փաստաթուղթերը չատ կարեւոր են եւ յառաջդիմել կուտան քննութիւնը: Հոնկէ աուեաներ ձեռք ձգուեր են, ինչ կը վե - րաբերի Ասալա - Օրլի կապերուն, մինչ առաջինին զօրավիգ Շարժումը միշտ պա - տասխանատու կը նկատուի Ցակոբեան ծածկանունը կրող Ա.ՍԱԼ.Ա.-ի դեկավարին մահը:

«ԼԸ ՄԱԹԻՆ» (Օգոստոս 6).- Նաեւ մեծ նկարը տպելով Արա Թորանեանի, արձա - գանգ հանդիսանալով անոր յայտարարու - թեանց, հարցապնդումէն ետք.- «կացու - թիւնը բոլորովին յստակացած է, ոչ մի - այն Կանեքիի պայթումին համար, այլեւ՝ Մոսկոֆեանի դէմ մահափորձին» կ'ըսէ Թորանեան:

«ՖԻԿԱՌՕ» (Օգոստոս 6).- Կուտայ ընդհանրապէս նոյն լուրերը, իր ծանօթ մեկնաբանութիւններով, քիչ մը հեգնան - քով մօտենալով «Հ. Ա. Շ.»ի զեկոյցնե - րուն, զոր «զեկոյցներու քաղաքականու - թիւն» կ'որակէ: Առանձին կ'անդրադառ - նայ զարմանալի էր այդ տարիքի մարդէ մը:

Բոլորս ալ ամէն ինչ թողուցինք ու ըս - կըսանք դիտել զիրենք: Միւս պատասպար - եալներն ալ մի առ մի հեռացան եւ դաշ - տը թողուցին իրենց ընկերոջ, որ հիմա կարծես քան տարեկան երիտասարդ մը դարձած ըլլար, կը պարէր աչքերը անո - րոշ կէտի մը սեւեռած:

Երբ նուագը վերջացաւ, մեր ալեհեր պատասպարեալը խոնարհութիւն մը ըրաւ հին օրերու աղնուականութեամբ, յետոյ, կարծես ամօթահար ու յանցաւոր, աճա - պարեց դէպի իր նախկին տեղը: Դէմքը խկոյն վերադաւաւ իր նախկին տրտմու - թիւնը: Ցստակօրէն նշմարեցի որ իր առ - ջեւ ստեղծուած հրաշալիքներու աշխար - հը յանկարծ կրկին վերադարձած էր ո - չընչութեան, անհետացած էր մշուշներու մէջ: Նստաւ, իր չուրջիններուն երեսն անդամ չնայեցաւ:

×

Երկու ժամ վերջ լուսանկար մը պտը - տիլ սկսաւ ձեռքերու մէջ: Դիզեցիկ երի - տասարդի մը դիմանկարը, քովէն քաշ - ուած, խիտ ու փայլուն մազերով, նուրբ, սեւ պեխով: Շարժանկարի արուեստա - դէտի մը լուսանկարն էր ան կարծես, լուսանկար մը՝ քաշուած իբրեւ թէ տա - կաւին երէկ, թարմ, ժամանակակից:

- Ատենօք որքա՞ն ազուր երիտասարդ մըն է եղեր, կը չշնջէին մեր բարեկամ - ները այդ լուսանկարը ձեռքէ - ձեռք պը - տըցնելով եւ դաղտնի ակնարկներ ուղ - ղելով դէպի անոր, որ հիմա իր ընկեր - ներուն քով կրկին կը նստէր լուռ ու տխուր:

Նայեցանք ու չկրցանք հաւատալ մեր աչքերուն: Մարդ մը հոնկէ մինչեւ հոս կրնա՞ր դալ: Ո՞վ կը հաւատար որ սա դիմացը նստող ալեհեր մարդը ու սա լու - սանկարին երիտասարդը նոյն անձն էին: Ժամանա՞կն էր որ քանդած էր այսքան չատ բան, թէ, բախտը:

Թանկոյի սիրահար մեր ալեհեր պա - տըսպարեալը այդ օրը պատմութիւն մը դարձաւ մեզի համար, ինք ալ յիշելով ո՞վ դիտէ ինչ պատմութիւններ: Ան պատ - ճառ եղաւ որ իւրաքանչիւր պատսպար - եալի նայինք քիչ մը աւելի խորաթա - փանց հայեացքով, չխարուելու համար անոնց այսօրուան անփառունակ արտա - քինէն, կամ որպէսզի տեսնենք թէ ինչեր կրնան թաքնուած ըլլալ անոնց անյեալին մէջ: Քիչ մը աւելի յուզուեցանք, ոչ այնքան մեր տեսածէն, որքան այլեւս անտեսանելի դարձածէն:

×

Երբ պատսպարեալները կրկին հանրա - չարժ նստան ու հրաժեշտ առին մեզմէ, օրուան հերոսը իր նայուածքը սեւեռած էր մեր վրայ: Չէր ժպտեր, բայց կար - ծես ներքին գոհունակութիւն մը ունէր:

Դո՞ս մը տուած էր մեզի:

Ռ. Հ.

(Շար. 4-րդ էջ)

ՄԱԿԱՐ ԵԿՄԱԼԵԱՆ

Ա.

«Մի գեղեցիկ առաւօտ էր, երբ նա թո-ղեց իր ծննդավայրը եւ անհետացաւ: Այդ օրից անցան երկար տարիներ, բայց նա չկար ու չկար: Մի օր էլ տեսանք Մակար Եկմալեանին գունատ, մաշուած, դէմքը ջղային, հայեացքը մոլոր՝ կանգնած էր մեր մէջ եւ ... ինչ - որ անծանօթ, ան - հասկնալի ձայներ էր շշնջում մեր բուր-ականջին»:

ՌՈՄԱՆՈՍ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

Վերոյիշեալ վրդովիչ տողերով կը սկը-սի, երաժշտագէտ Նիկողոս Թահմիզեանի «Մակար Եկմալեան» խորագրով դրքոյկը՝ տպուած Հայաստան, Ցունիս 1981-ին:

Դիւրահասկնալի զեղեցիկ ոճով գրը - ուած՝ խորունկ, գիտական ուսումնասի - րութիւն մը՝ Եկմալեանի կեանքի պատ - մութեան եւ ստեղծագործութեան ար - ուեստին մասին: - Պատարագ եւ աչխար-հիկ, զեղչկական երգերու - մատչելի՝ ոեւէ հետաքրքիր ընթերցողի:

Գրքոյկը ստացանք ճիշդ այն չրջանին, երբ հակառակ կարգ մը երաժշտագէտնե-րու կարծիքին՝ «...թէ Եկմալեան պա - տարագը եռաձայն խումբին համար է, ... թէ հարիւր տարի առաջ տգէտ զպիր-ներու համար գրուած է, ... թէ ժողո - վուրդը մոխիկ ընելէ ձանձրացած է, հե-տեւաբար անհրաժեչտ է փոխել եւայլն», փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցիի ներկայ հոգաբարձութիւնը, համագործակցութեամբ հոգեւոր խոր - հուրդին, յամառեցաւ ոտն օրերու առ - թիւ, Եկմալեան պատարագի քառաձայն երգեցողութիւնը վերահաստատել՝ կոմի-տասին ալ, իր կարգին, յետագային գործադրելու ծրագրով՝ ի մեծ գոհունա-կութիւն տեղացի բարեպաչտ հաւատաց - եալներէն չատերու:

Ստորեւ պիտի չանանք հակիրճ կեր - պով ներկայացնել - գոնչ առնելով գիտա-կան մասը, որ կը պատկանի երաժիչտ - ներու - ուսումնասիրութիւն մը՝ որ կը վկայէ հեղինակին յարգանքն ու հիացումը Եկմալեանի հանդէպ եւ պաչտամունքը՝ մեր Եկեղեցիին եւ երաժչտութեան հան - դէպ:

×

Մակար Եկմալեան ծնած է Վաղարչա-պատ 1826, Ցունուար 21-ին: Կրտսեր որ-դին է, Ալաչկերտի չրջանէն, Եկմալ գիւ-ղէն գաղթած, համեստ աչխատաւոր Եկ-մալի Գրիգորին:

Ըստ հեղինակին, Եկմալեանի արուես-տի չուխիղը կարելի է երեք կարեւոր չըր-ջաններու բաժնել, որոնք իրարու մէջ կը թափանցեն եւ գիրար կ'ամբողջացնեն:

Մենք, այս չրջաններո՛ւն զուգահեռ, պիտի հետեւինք իր կեանքին:

ԱՌԱՋԻՆ ՇՐՋԱՆԸ - մինչեւ երաժշտա-նոց ալարտելը՝ 1888 - կարելի է «Ուսում-նա - Ստեղծագործական» կոչել, որով - հետեւ ան ոչ միայն մասնագիտական գի-տելիքներ ամբարած է, այլեւ ստեղծա - գործութեան առաջին փորձերը սկսած: Հակառակ հայ հոգեւոր եւ աչխարհիկ եր-գերու ճոխ շտեմարան ալ ունենալուն, ամէնէն կարեւոր երկերը ժամանակակից եւրո - պական երաժշտութեան մտայնութեամբ գրածներն են:

Մակար, որ պզտիկ տարիքէն զրել - կարդալու եւ մանաւանդ երաժչտութեան հետաքրքրութիւն ցոյց տուած էր, նախա-պատրաստական տարիքէն դիւղին եկե - ղեցիին փոխասաց կ'ըլլայ: Ինը տարե - կանին էջմիածնի ժառանգաւորաց վար - ժարանը կ'ընդունուի, ուր կ'աչակերտի հմուտ չարականագէտ եւ երաժչտարան Նիկողոս Թաչճեանի, որ 1873 - 1874 ու-սումնական տարեչրջանին, Գէորգ Դ. Կաթողիկոսի հրաւէրով, ընտանիքը ձը - գած՝ Պոլիսէն էջմիածին եկած էր՝ եկե-ղեցական երգարուեստը կանոնաւորելու համար:

Հոն, քիչ առենէն հայկական երաժըչ - տութեան սկզբունքներուն կը տիրանայ եւ կ'օգնէ Նիկողոս Թաչճեանի, մանա - ւանդ Պատարագի, Շարականոցի եւ ժա - մագիրքի ձայնադրութեան ծանր աչխա - տանքներուն մէջ: 1874-ի ամառը կ'աւար-տէ ժառանգաւորաց վարժարանը:

1874 - 75-ի տարեչրջանին, երբ Նիկո - ղոս Թաչճեան կը մեկնի, իրեն կը յանձ-նեն Գէորգեան ճեմարանի երաժշտու - թեան դասերը: Այս չրջանին Գէորգ Դ. Կաթողիկոսը ինչպէս նաեւ Եկմալեան խանդավառուած էին բազմաձայն երգե-ցողութեան հեռապատկերներով: Կաթո - ղիկոսը, անդրադառնալով անոր լրջու - թեան, արտակարգ աչխատասիրութեան, բացառիկ ընդունակութեան եւ անվե - րապահ նուիրումին՝ 1877-ին զայն Բե - դերսպուրկ կը ղրկէ, տեղւոյն երաժչտա-նոցին մէջ կատարելագործելու իր մաս - նագիտութիւնը եւ ծանօթանալու եւրո - պական երաժչտութեան, ճայնադրու - թեան, ինչպէս նաեւ դաշնաւորումի եւ - այլ մեթոտներուն:

Նախապատրաստական առաջին երկու տարիները մանաւանդ նիւթական եւ բա-րոյական զրկանքներու կը մատնուի: Եր-կու օրը անդամ մը միայն ճաշելով հան-դերձ, չէր կրնար դասերուն համար ան - հրաժեչտ դումարը հայթայթել: Ցաճախ կը ստիպուէր Կաթողիկոսէն օգնութիւն խնդրել՝ խոստանալով ուսումը աւար - տելէ ետք անպայման օգտակար ըլլալ Մայր Աթոռին: Այսուհանդերձ, 1879-ին կը յաջողի Բեդերպուրկի երաժչտանոցը մըտ-նել՝ իբր ձրիաւարժ ուսանող: Նոյն տա-րին, տեղւոյն Հայաստանեայց Եկեղեցիին դպրապետ - դեկավարի պաչտօնն ալ ի-րեն կը յանձնուի, որով նիւթական հարցը կը կարգադրուի:

Եկմալեան, «Երաժչտական Ստեղծա - գործութեան» ճիւղը կ'ընտրէ: Անհրա - ժեչտ էր ռուսերէնին տիրանալ եւ 23 տա-րեկանին կարծրացած մատներով, դաչ - նակ նուագելու վարժուիլ: Բայց ոչ մի-այն այդ դժուարութիւններուն կը յաղ - թահարէ, այլեւ դասերէն դուրս ջութակ նուագել կը սորվի, ոգեւորութեամբ կ'ուսումնասիրէ երաժչտա - պատմական ու տեսական նիւթերը. 1885-ին ստեղծա-գործութեան դասարանը կ'ընդունուի, ուր կը դասախօսէր Ռիմսկի Կորզաքով:

Այս բոլորէն զատ կանոնաւոր կերպով եկեղեցւոյ երգչախումբով կը զբաղի եւ հայ ուսանողներու կազմակերպած բոլոր հաւաքոյթներուն կը մասնակցի: Արձա - կուրդներուն վաղարչապատ կ'երթայ եւ ժողովրդական հոգեւոր, ղուսանա - չուղական երգեր կը ձայնագրէ, աւելի մօտէն կ'ուսումնասիրէ Թառը եւ արե - ւելեան երաժչտութեան տեսութիւնը:

Աչխատութիւնը ո՛չ միայն երաժչտա - նոցի հիմնադիր - տնօրէն Անդոն Ռու - պինչտէյնին եւ Ռիմսկի Կորզաքովին ու - չադրութիւնը գրաւած էր, այլ նոյնիսկ հազուադէպօրէն երաժչտանոց հանդիպող Զայքովսքիին ալ: 1888-ին իբր աւար - տական աչխատանք կը ներկայացնէ «Ռո-զայի Դեզերտանները» օբերա քանթաթը, ըստ Մորից Հօրնի հէքեաթին, որ մեծ յաջողութիւն կը գտնէ: Այսպէս՝ փայ - լուն կերպով կ'աւարտէ երաժչտանոցը եւ կը ստանայ «Ազատ Արուեստ»ի վկայա - կան:

Այս մասին Սպիրիտոն Մելիքեան գը - րած է. «Ներա երաժչտական պատրաս - տութիւնը երկարաձիգ տարիների հոգե - կան տանջանքների արդիւնք էր. տան - ջանք, որը Եկմալեանին հասարակ մահկա-նացուների չարքից հանելով, հայ կեան-քում ամենա - առաջնակարգ գործողների չարքը դասեց, իրրեւ բազմաճայն երա - ժըչտութեան տարածողի, իրրեւ (ազգա-յին) վերածնութեան չրջանում երաժըչ - տական նոր գաղափարների, նոր սկըզ - բունքների ներմուծողի եւ գործնականա-ցէս այդ գաղափարները իրագործողի»:

Ստեղծագործութեան դասարանը եզած չրջանին արդէն, բազմաթիւ աչխարհիկ երգեր գրած եւ եռաձայն Պատարագի ներդաչնակութիւնը սկսած էր:

×

ԵՐԿՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆԸ - մինչեւ «Երգեցո-ղութիւնիւ Ս. Պատարագի»ին տպագրու - թիւնը՝ 1896 - ուսանողական տարիներուն ամբարած հմտութիւնը կ'օգտագործէ՝ հայ երաժշտութի՛ւնը զարգացնելու: Այս շրջանին կը զբաղի մանաւա՛նդ բազմա - ձայն Պատարագի ներդաչնակութեան գործով:

Երաժչտանոցը աւարտելէ ետք, Բե - դերսպուրկ, Հայաստանեայց Եկեղեցիին հետ կապ ունեցող երգչախումբը կը վա - րակազմէ եւ անոր հետ եռաձայն Պատա-րագի փորձերը ընելով, զայն կը սրբա - գրէ, կը յղկէ, մինչեւ որ՝ տեղւոյն հայ համայնքին փափաքին ընդառաջելով, հո-գեւոր խորհուրդը - էջմիածնի պետակ - ցութեամբ - ընդունի վինք կիրակնօրեայ երգեցողութիւններու համար:

1891-ին, Թիֆլիսի Ներսէսեան վարժա-րանը կը հրաւիրուի, երաժչտութեան ու-սուցիչի եւ երգչախումբի դեկավարի պաչտօնով: Այս մասին հեղինակը կը գը-րէ. «Թիֆլիսում առաւել մեծ փորձու - թիւններ էին սպասում Եկմալեանին, որոնք նա դիմադրեց արիաբար, եւ տարիներ չարունակ գրեթէ միայնակ արդար պայ-քար մղեց յանուն իր սկզբունքների, ար-ուեստի ու նուիրական առաքելութեան, մինչեւ որ նրան չդատապարտեցին մատու-ցքնային աչխատանքից, քաղքենիական բուռ մի ջայատրում չդատաւորուած կեանքից եւ առաջատարակ ամէն տեսակ աննպատակ պայմաններից ստիպողաբար հիւծուող ֆիզիքական ուժերը»:

Թիֆլիսի մէջ երաժչտական (մասնա - գիտական) ուսումնարանի հետ կապ կա-րենալ հաստատելու համար, Զայքովս-կիէն եւ Անդոն Ռուպինչտէյնէն յանձնա-րարագիրներ ունէր: Սակայն եւ այն-պէս՝ ռուսական երաժչտական ընկերու-թեան Թիֆլիսի մասնաճիւղին տնօրէն-թիւնը անտարբերութեամբ եւ արհամար-հանքով կ'ընդունի վինք:

Ներսէսեան վարժարանին մէջ կը սկսի առաջին անգամ երաժչտութիւնը եւրո - պական ձայնագրութեամբ դասաւանդել՝ կարեւոր նորութիւն մը Կովկասահայ ե-րաժչտութեան համար: Ժամանակի ըն - թացքին, երգչախումբը եւ դասընթաց - ները կազմակերպելով՝ վարժարանին ե-րաժչտանոցի հով մը կուգայ, որ ուսուց-չական հին կազմին գործին չի գար. հե-տեւաբար դժգոհութեան առիթ կ'ըլլայ: Սակայն, չնորհիւ վարչութեան անգամ, Եկմալեանի սիրելի բարեկամ Ստեփան Մալխասեանի՝ դժուարութիւնները կը հարթուին:

Կամաց - կամաց բազմաճայն պատա - րագի պահանջքը կը սկսի տարածուիլ: Եկմալեան քառաճայն երգեցողութեան համար ալ կը ներդաչնակէ պատարագը եւ 1892-ին Բեդերպուրկ կը տանի, պա-լատական նուագախումբին եւ երաժըչ - տանոցի դեղարուեստի քնիչ յանձնա - խումբերուն ներկայացնելու: Երկու յանձնախումբերն ալ, որոնք Մ. Բալա - կիրեւի եւ Ռիմսկի - Կորզաքովի պէս անձնաւորութիւններէ կազմուած էին, պաչտօնական վաւերագիրներով կը հաս - տատեն անոր դեղարուեստական բարձր արժանիքը: Թիֆլիսի մամուլը յայն տող կուտայ Եկմալեանի օրէ - օր մեծցող համբաւին: Արձակուրդին էջմիածին կ'երթայ, քառաճայն պատարագը Գէորգ - եան ճեմարանի երգչախումբին սորվեց-նելու, եւ միեւնոյն ժամանակ զայն նե-կայացնելու հոգեւոր իչխանութեան ո-րուն անկեղծ հիացումին կ'արժանա - նայ:

ԳՈՀԱՐԻԿ ԳԻՈՐԳԵԱՆ

(Շար. 1)

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Ժ.

Անցեալ տարի Ցունիսի սկիզբները Թիֆ-լիսէն վերադարձայ Պոլիս: Ցաջորդ օրը Չերազ ինձ այցելութեան եկաւ Արեւելքի խմբագրատունը: Ի հարկէ խօսելու բա - ւական նիւթեր ունէինք. կարելի չէր խմբագրատան մէջ լսած հաճոյս տեսակ - ցիլ. հարկ էր մեկուսանալ. գնացինք միասին Ֆոկըլի մօտ, ուր զարկնուր խը-մելով կը խօսակցէինք: Պատմեցի ման - րամասնօրէն Ներսէս Սրբազանի ընտրու - թեան վերաբերեալ զանազան պարագա - ները: Բացատրեցի այն «դերընտիր» պատճառներն որով Մելքիսեդեկ Սրբա - զան կրցած էր լինել երկրորդ ընտրելի: Վերջապէս ինչ որ կարելի չէր լսել ան-սուրբներու, ամէնը խօսեցայ: Երբ լրըն-ցուցի, ըսի.

- Վերջապէ՛ս, եղբայր, այս խնդիրնե - րով յագեցած եմ, քիչ մ'ալ ինձ Պոլսէն լուր տուր:

- Նոր բան մը չկայ. Թիֆլիս Արեւելք չէի՞ր առանար:

- Այո՛, կը առանայի, բայց դիտես թէ ինչ որ ընդհանրութեան համար է, միչտ մտանահոգներու համար ամէնէն աւելի հետաքրքրականը չէ: Եթէ ունիս ինձ քիչ մը զայթակղական, պատմէ՛, չնորհակալ կ'ըլլամ:

- Միչտ կը չափազանցես, ըսաւ Չերազ. «զայթակղական» ըսելով միտքդ Ֆիկա - ռօյի, էվէնըմանի ոճով լուրերու վրայ է: Բայց մենք ո՛չ դաւքաեր, ո՛չ դքսու - հիներ, եւ ո՛չ ալ խոչոր դրամատէրներ ունինք որոնց կեանքի քրոնիկը մեզ ըզ-բաղացնէ: Միւռքս եկաւ, այդ եզանակաւ փոքրիկ բան մ'ալ Բերա պատահեցաւ: Լսեցի՞ր Սրամին դէպքը:

- Ի՞նչ դէպք. չէ՛, եղբայր, բան մը չեմ դիտեր. դեռ երէկ դիչեր հասայ: Մեր - ... ե՞ն Սրամը:

- Այո՛, նոյնինքն, անցեալ ամիս օր - ուան դիւցազնը նա էր. դեղեցիկ առե - ւանգութիւն մը ըրաւ:

- Առեւանգութի՞ւն. գործը կը ծանրա-նայ: Հեղինէ՞ն:

- Կը ճանչնաս Հայրապետ եւ Քերովբէ էֆէնտիները:

- Անտարակոյս:

- Առաջնոյն աղջիկը եւ երկրորդին կի-նը կամ լաւ եւս նախկին կինը, Տիկին Սաթինիկ:

- Պատմութիւնին լսած եմ, բայց ան-ձամբ չեմ ճանչցեր. ի՞նչպէս կին է:

- Մարգարիտ մը, ըսաւ Չերազ ուժով մը ձեռքին վրայ խփելով:

Գարեջրոյ գաւաթները վերատին լեցու-ցինք:

- Կ'ազաչեմ, քիչ մը տեղեկութիւն տուր ինձ, պզօսնուլ կ'ուզեմ. որովհետեւ ըսի քեզի, պլուխս լեցուած է այդ կաթողի - կոսական խնդրով. նիւթական մարդ մը դարձեր եմ. քիչ մը ցնցուիմ:

- Շիտակն ըսելով, ես ալ մանրամաս - նութիւնները չեմ դիտեր, եւ դրեթէ խոր-հըրդաւոր դէպք մ'է Բերայի համար: Շատ հետաքրքիրները դիտէին թէ Սրամ կ'ախորժէր Սաթինիկի ընկերակցութե - նէն: Ախորժիլը սիրելու նախադուռն է: Մայիսի սկիզբները դիչեր մը Սաթինիկ եւ Սրամ տան դրան առաջ կ'իջնեն քիչ մը պտըտելու, ճամբանին կ'երկնցնեն, կառք մը պատրաստ է, կը մտնեն մէջը: Մըտ - րակէ՛, կառավար, եւ չունչերնին փան - կալեի կ'առնուն. յաջորդ օրը անոի ալ կը չուեն:

- Աղէկ արագաչարժ են: Ա՛յժմ...

- Այժմ ... այլեւս վրանին խօսող չկայ: Առանճնացած են Զինճիրլի - Գույու եւ կ'ըսուի թէ դեղչկական կեանք կը վարեն:

Այն ժամանակէ ի վեր Սրամը զրեթէ ան-տեսանելի դարձած է:

- Սիրոյ դինովութիւնն է: Բայց այդ տղան ի՞նչ խելքի կը ծառայէ. ըրածը իմաստուն գործ չէ:

- Սիրոը միչտ իմաստութիւն չդի - տեր:

Վաղուց կը ճանչնայի Սրամը. դինքը կը սիրէի առանց հետը չատ ընտանի լի - նելու. ինքն ալ ինձ հետ աղէկ էր: Իր դիւցազնութիւնը հետաքրքրութիւնս չար-ժեց. փափաքեցայ որ դինքն այս նոր ըն-ժեց. փափաքեցայ որ դինքն այս նոր ըն-տանեկան վիճակին մէջ տեսնեմ: Ուրիչ պատճառ մ'ալ ունէի իրեն այցելելու: Թիֆլիս եղած ժամանակս օր մը Տիկին Արծրունի ինձ ըսաւ. «Դո՛ւ կը կարենա սրտի վէպիկներ գրել, ասլէ՛, մի անգամ փորձիր». խոստացայ հնազանդիլ եւ փորձել: Նորավէպ մը պիտի գրէի Մշա-կին: Ահա նիւթ մը, ըսի ինքնին, զոր կրնամ ուսումնասիրել, եւ դիտել թէ հանդոյցն ի՞նչպէս պիտի քակուի: Այս մտածութիւնն ունենալով առաջարկեցի Չերազին անմիջապէս Զինճիրլի - Գույու երթալ Սրամին այցելութեան:

- Հարսանիքի չհրաւիրուեցանք, աչքի լոյսի՞ երթանք, պատասխանեց խնդա - լով:

- Արարողութիւններու չենք նայիր:

(Շար.- 11)

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ 75ԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

1982 - 1983 տարիներու ընթացքին հա - մաշխարհային սկաուտական կոմիտէն եւ բոլոր երկիրներու սկաուտական կազմա - կերպութիւնները կը տօնեն սկաուտական շարժումին հիմնադրութեան 75-րդ տա - րեդարձը (1908-ին՝ Պէյսըն Փաուլի կող- մէ հիմնուած)։ Պէյսըն Փաուլ ձգելով բարձրաստիճան զինուորականի իր պաշ- տօնը (զօրավար էր) 50 տարեկանին, կը նուիրուէր անգլիացի պատանիներու, նոր յայտագրով մը, առանց Փիզիքական, բա- րոյական եւ ընկերային կրթութեան։

1907-ին Պէյսըն Փաուըլ արգէն հրա - տարակած էր իր «Սքաութինկ Փոր Պոյզ» գիրքը, որ կը բովանդակէր իր յայտա - գիրը։ Ըլլալով չատ ժողովրդական եւ հրատած անձնաւորութիւն մը, Պէյսըն Փաուլի ծրագիրը լաւ ընդունելութիւն գտաւ եւ յաջորդ տարին ան կազմակեր - պեց սկաուտական խմբային առաջին բա- նակումը, հարաւային Անգլիոյ ծովեզեր- քը, պզտիկ կղզիի մը (Պրաունսի) մէջ, 30 երախաներով, խմբապետական վարիչ - օղնականներով, բոլորն ալ իր մօտիկ բարեկամները եւ մեծ մասամբ՝ անոնց զաւակները։

Բանակումը մեծ յաջողութիւն ունեցաւ եւ Պէյսըն Փաուըլ համոզուած որ 12 - 16 տարեկան տղոց համար անհրաժեշտ շարժում մըն էր, սիրուած եւ խանդա - վառող, պաշտօնապէս կը հիմնէր «Սկա - ուտներու Միութիւնը»։

Անգլիոյ թագաւորը, կառավարութիւ- նը եւ պաշտօնական հաստատութիւնները ջերմանդակէին շարժումին ծաւալումին եւ քանի մը ամսուան մէջ Անգլիոյ չատ մը քաղաքները կազմուած էին սկաուտա- կան խումբեր. տարուան մը ընթացքին Եւրոպայի եւ ամերիկեան երկիրները կը հիմնէին նաեւ սկաուտական միութիւն - ներ՝ Պէյսըն Փաուըլի ծրագրով։

1908-ին Պրաունսիի կղզին բանակող պզտիկ խումբը այսօր դարձած է 15 մի- լիոն սկաուտներու միջազգային հզօր կազմակերպութիւնը, միեւնոյն յայտա - գրով, տարածուած աշխարհի ամէն կող- մը։ 120 երկիրներ ընդունած են եւ ունին սկաուտական դրութիւնը։

×

1956-ին Անգլիոյ մէջ տօնուեցաւ սկա - ուտութեան հիմնադրութեան 50-րդ տա- րեդարձը եւ իր հիմնադրին՝ Պէյսըն Փաուլի ծննդեան հարիւրամեակը, հրա- յայ ճէմպորիի մը ընթացքին, որուն կը մասնակցէին 30 հազար սկաուտներ, ե- ղած ամէն քան 80 երկիրներէ։ Հայ Աբի- ներու Միութիւնն ալ կը մասնակցէր ե- րեք խումբերով եւ խմբապետներու եւ խմբապետուհիներու առանձին խումբով մը։ Բացումը կատարուեցաւ Անգլիոյ թա- գաւորին կողմէ - ճեմպորին չատ մեծ յաջողութիւն գտաւ եւ հայկական պատ - ուիրակութիւնները, ընդհանուր պետը, խմբապետները եւ խմբապետուհիները մասնակցեցան պաշտօնական բոլոր հան - դիսութեանց եւ ընդունելութիւններուն։

Այս տարուընէ սկսեալ բոլոր սկաուտ- ները ամբողջ տարի մը պիտի կրեն սկա- ուտական յօբելէնական նշանակը եւ ար- դէն սկսած են եւ տեղի ունեցան հանդէս- ներ եւ միջազգային բանակումներ կազ - մակերպուած չատ մը երկիրներու սկա- ուտական միութիւններէն։

Հայ Աբիներու այս տարուան 51-րդ տա- րեկան հանդէսը նուիրուած էր 75-ամեա- կին, իսկ յառաջիկայ տարի աւելի մեծ վայրով պիտի տօնուի Մարտ 7-ին, 52րդ տարեկան հանդէսին։ Ցուլիս ամսուան ընթացքին Գանատ/Ջոֆիեվիլ (Ջուիցերիա) սկաուտական միջազգային բանակատե - ղիին մէջ կազմակերպուած էր բանակում մը 700 պատուիրակներով չատ մը երկիր- ներէ, նուիրուած 75-ամեակին։ Հայ Ա- բիներու Միութիւնն ալ կը մասնակցէր ներկայացուցիչ խումբով մը, որ բանա - կեց տասը օր եւ մասնակցեցաւ յայտա - գրին։ Հայ Աբիներու Միութեան Փարիզի, Լիոնի եւ Ալֆորվիլի չրջաններն ալ պիտի կազմակերպեն հաւաքոյթներ եւ հանդէս- ներ, տարուան ընթացքին։

Անգլիոյ Սկաուտական Միութիւնը այս առթիւ կազմակերպած է միջազգային խմբային բանակում մը, այս ամսուան ընթացքին, Պրաունսի կղզիին մէջ. նոյն վայրը՝ ուր Պէյսըն Փաուըլ կազմակեր - պած էր սկաուտական առաջին բանակու- մը, 75 տարի առաջ։ Բոլոր երկիրներու սկաուտական միութիւնները հրաւիրուած են 14 - 16 տարեկան երկու սկաուտներ ղրկել, ներկայացնելու համար իրենց ազ- գը։ Հարիւրի մօտ ազգեր պիտի մասնակ- ցին 10 օրուան բանակումի մը, 10 օր ալ հիւր պիտի ըլլան անգլիացի ընտանիք - ներու եւ պատյաններու եւ ընդունելու - թեանց չարքէ մը ետք պիտի վերադառ - նան պատմական բանակումէ մը։ Երկու պատանի հայ արիներ նշանակուած են ներկայացնելու հայ սկաուտութիւնը։ Վստահ ենք, որ լաւագոյն կերպով պիտի մասնակցին ու վերադառնան դեղեցիկ յիչատակներով։

Բազմաթիւ երկիրներ պիտի կազմա - կերպեն նաեւ պաշտօնական հանդէսներ եւ արդէն կատավարութիւններ հրապա - րակ հանած են յատուկ նամակադրոշմներ (ինչպէս Ֆրանսա) 75-ամեակին առ - թիւ։

1983-ի սկաուտական համաշխարհային ճէմպորին տեղի կ'ունենայ Քանատա՝ Ալպէրթայի նահանգին մէջ, Ցուլիսի ըն- թացքին, մասնակցութեամբ չուրջ քսան հազար սկաուտներու՝ հարիւր երկիր - ներէ։

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

2025-ԻՆ ՏԱՐԵՑՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱԻԵՆ ՄՈԼՈՐԱԿԸ

Վիէննայի մէջ, Ցուլիս 26-էն Օգոստոս 6, տեղի ունեցաւ ՄԱԿ-ի Հովանաւորու- թեան տակ, համաշխարհային ժողով մը, նուիրուած՝ ծերացումի։ Ժողովին աշ - խատանքներուն առանցքը կը հանդիսա - նան երրորդ տարիքի անձերու բազմա - ցումը եւ անոր հետեւանքով յառաջանա- լիք դժուար հարցերը։

140 երկիրներէ հաւաքուած չուրջ երկու հազար մասնագէտներ ու դէտեր, անցնող քառամեակին իրենց կատարած ուսում - նասիրութիւններու եւ հետազօտութիւն - ներու լոյսին տակ, փորձեցին ծրագիրներ պատրաստել եւ լուծումներ գտնել կա - րեւոր յաղթահարելու համար առողջու - թեան, գործի, ընկերային եւ այլ հար - ցերու դժուարութիւնները, որոնք յառաջ եկած են աւելի տարեց բնակչութեան մը դոյութեամբ՝ աչխարհի վրայ։ Ցրանսա - կան պատուիրակութիւնը կը դլխաւորէր տարեցներու ենթանախարար Ժոզէֆ Ֆը- րանչեսքի։

Մասնագէտներու կարծիքով, ծերերու բազմացումը՝ համաչխարհային չափա - նիչերով, տաղնապալի երեւոյթ մըն է, հետեւանք՝ Ի. դարու յառաջդիմութեան մեծ յաղթանակներէն մէկուն՝ երկարա - կեցութեան։

Մինչեւ 2025, եօթը անձի վրայ մէկը 60 տարեկանէն աւելի պիտի ըլլայ, փո - խարէն 12-էն մէկը՝ 1950-ին։ 1975-ի 350 միլիոն տարեցներու փոխարէն դարավեր- ջին պիտի ունենանք 590 միլիոն, իսկ ք- առորդ դար ետք՝ մէկ միլիառ 121 միլիոն տարեց, որուն 800 միլիոնը՝ զարգացման մէջ եղող երկիրներու մէջ։

Վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան, թէ մինչ ծնունդները պիտի նուազին կի - սով, ապրելու յոյսը 47 տարեկանէն պի- տի անցնի 70-ի։ Մեծ - հայրերն ու մեծ - մայրերը իրենց քանակով պիտի գերա - զանցեն նորածինները (կրկնապատի - կը)։

Քաղաքային խիտ բնակչութեան կալ - ուածէն ներս կատարուած վիճակագրու- թիւններու համաձայն, մինչեւ 2000, ճարտարարուեստականացած աչխարհի տարեցներուն երեք քառորդը եւ զարգաց- ման մէջ եղող երկիրներու տարեցներուն կէսը պիտի ապրին քաղաքներու մէջ, մինչդեռ ներկայիս անոնց մեծամասնու - թիւնը կը բնակի գիւղը։ Այս ձեւով, 2025-ին, ընտրողներու մէկ երրորդը պի- տի անցնի 60 տարեկանը։ Ուչադրութեան արժանի հարց մը, արդարեւ, քաղաքա - կան գեանի վրայ։

Ընկերային - անտեսական կալուածէն ներս այս երեւոյթը խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ հանգստեան կոչուելու հարցը։ Մինչ 1950-ին 100 աչխատաւորի ուսին կը ծանրանային 19 տարեցներ, 2025-ին այդ թիւը պիտի բարձրանայ 40-ի։

Ուստի, մասնագէտներու համաձայն, պէտք է փոխարինել ինքնաբերաբար հան- դրատեան կոչելու դրութիւնը, որ տա - րիներու ընթացքին, գործօն բնակչու - թեան համար պիտի ստեղծէ այնպիսի բեռ մը, զոր ան անկարող պիտի ըլլայ կրել, դրութիւն մը՝ որ աւելի չարմար ըլլայ անհատի առողջական վիճակին։ Անոնք կ'առաջարկեն տարբերութիւն մը դնել «իսկապէս ծերեր»ու (տարեցներու 25 առ հարիւրը) եւ «երիտասարդ ծե - րեր»ու միջեւ, որոնք կրնան երկարա - ցընել իրենց գործօն կեանքը եւ իրենց կարողութիւնները եւ փորձառութիւնը ի սպաս դնել ընկերութեան։

Թ. Ա. Թ.

Այս ճէմպորիին պիտի մասնակցին նաեւ Հայ Աբիները՝ բոլոր չրջաններէ կազմը- ւած խումբով մը, բերելու համար հայ - կական «ներկայութիւնը» եւ սրտագին մասնակցութիւնը։

Քանատայի ճէմպորին յօբելէնական հանդէսներու վերջինը պիտի ըլլայ եւ պիտի սկսի նոր չրջան մը, ներկայ ան - հանդարտ, խառնակ եւ մտահոգ աչխար- հին մէջ։ Ամբողջ տարուան ընթացքին, սկաուտական չարժումը իր արիներով, ա- րեւելեան եւ արեւմտեան ճեմպորիներով, թեւիկներով եւ գայլիկնե - րով, գուարթ եւ լաւատես պիտի տօնէ իր հիմնադրին ծննդեան 125-րդ տարե - դարձը եւ սկաուտական չարժման 75 տա- րիները։

Մենք՝ հայերս, հպարտ ենք մեր մաս- նակցութիւնը բերելու այս հսկայ տօնա - խմբութեանց, նուիրուած համաչխարհա- յին եղբայրութեան, ապագայ սերունդ - ներու երջանիկ ու փայլուն կեանքի մը յոյսով։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԱՉԴԱՐԱՐՈՒԹԻԻՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱԻԱՏԱԼԻՔՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Կոմերիամիութեան 40 միլիոն անդամ - ներուն ուղղուած ազդարարութիւն մը կը հրապարակէ Մոր. Միութեան Համայ - նավար Երիտասարդական Միութեան պաչտօնաթերթը՝ Կոմսոմոլսկայա Պրաւ - դա օրաթերթը։ Ցստակ կ'ըսէ.- Կա՛մ կը հետեւիք կրօնական պաչտամունքներուն եւ, հետեւաբար կ'արտաքսուիք երիտա - սարդական չարքերէն, կա՛մ ալ կը հետե- ւիք Լենինեան սկզբունքներուն։

Ազդարարութիւնը պարզ խօսքի մը սահ- մաններէն դուրս կ'ելլէ, յիչեցնելով, թէ վերջերս 19 կոմերիտականներ կը հեռաց-ուին Լիթուանիոյ մէջ, Պալթեան Հան - րապետութիւն։ Որովհետեւ կա՛մ ամուս- նացած են եկեղեցական ծիսակատարու - թեամբ, կա՛մ ալ տեսնուած են եկեղեցի- ները՝ հետեւելով կրօնական արարողու - թեանց։

ՍՊԻՏԱԿ ՉԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՏՈՔԹ. ՆԱՅԻՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ընկերները իրարու երես նայեցան։ Այս ուշ ժամին՝ գուցէ Տոքթէօր Նայիր - եանն է։

Երկու հոգի սանդուխին գլուխը չատ - պեցին եւ իսկապէս լսեցին Նայիրեանի ծանր ու բամբ ձայնը, որ կը խօսէր բոմ- պիէժ տիկնոջ հետ։ Անոնք կը խօսէին երկար ատեն գիրար չտեսած բարեկամ - ներու նման։

Ընկերներուն այնպէս թուեցաւ, որ Հա- յաստան աչխարհն էր, որ հնչեցուց զան- գը, ու ներս մտաւ։ Աւելի քան տարի մըն էր, որ Տոքթէօր Նայիրեան ձ ա ծ էր փ ա ր ի զ ու երկիր մտած։ Ան մէկտ ալ երկրի մէջ եղած էր եւ պահած էր գլխաւոր կապն ու գոր - ծունէութիւնը Պէլճոյի ու Երկրի միջեւ։ Բժիչկներու թելադրութիւնով, հանգստի համար, տարի մը մէյն մնաց Փարիզ։ Այդ տարուայ ընթացքին, խմբագրեց կուսակցական թերթը։

- Ձեզի բան մը ըսե՛մ, - կեցաւ Նայիր- եան երկար ու յոգնեցնող սանդուխներուն վրայ ու նայելով վերը լրեն սպասող ընկերներուն, - իմ ծերութիւնը կը զգամ այն ատեն, երբ Մատամ Ժագլինին հետ կը խօսիմ։ Ինչքա՜ն տարիք առնեմ, ան աւելի կը սիրունցայ, - կատակեց Նա - յիրեան։

- Տիկին Ժագլինն ալ աւելի չատ քեզ - մով հետաքրքրուած է ու յաճախ քու մասին կը հարցնէ, - նոյնպէս կատակե - ցին վերն սպասող ընկերները։ Եւ արդէն կատարուեցաւ կարօտի ու զուրգուրանքի հանդիպումը սանդուխին վերեւ։ Ընկեր- ները բոլորն ալ նկատեցին, որ Տոքթ. Նայիրեանի դէմքը արդէն ծանրացաւ յանկարծ երբ յոգնած նստեցաւ աթոռին վրայ։

- Մի քիչ ուչացայ, ընկերներ։ Պերլինի մէջ անհրաժեչտ նկատեցի մի քանի կա - րեւոր թերթերու խմբագրատուներն հանդիպիլ ու տ ե ս ա կ ց ի լ թղ- թակիցներուն հետ։ Այդ առիթով պէտք էր տեսնէի իմ նախկին գա - ղընկերներէն վրոֆ. Սոմըրը, որ երեք տարի, երկիրը գերմանական գպրոցի տե- սուչ կարգուած էր եւ նոր էր վերադար- ձած։ Արդէն կը պատրաստուի իր տպա - ւորութիւնները գրի առնել։ Ինծի հետ բերած եմ այն թերթերը որ Վարդաճորի մասին իմ տուած տեղեկութիւնները հը - րատարակեցին։

- Մենք այսօր կարգացինք կարճ լուր մը ֆրանսական թերթերուն մէջ եւ րա - ւական աննպաստ, - խօսեցաւ Ընկ. Վան- եան, թերթերը Տոքթ. Նայիրեանին եր - կարելով։

- Որ «Հայերը եւ Քիւրտերը միացած չամառ կռիւ կը տանին» ճիշդ է, չատ ճիշդ, - խօսեցաւ Նայիրեան։ - Իսկ Բա- ղէշի դէպքը մի քիչ հին է ու Վարդա - ձորի կռուին հետ առընչութիւն չունի։ Բաղէշի այդ իրարանցումը ծագում ա- ռած է զոյգ մը նոր կօշիկի պատճառով։ Թուրքին մէկը կը մտնէ հայ կօշկակարի մը խանութը, կ'առնէ իր չափին զոյգ մը կօշիկ ու առանց գրամը վճարելու դուրս կ'ելլէ։ Հայը ետեւէն կը վազէ ու կռիւը կը մեծնայ պազարին մէջ։ Ամբոխը կո - չպատած է մի քանի հայկական վաճա - ռատուներ։ Կացութիւնը քիչ մը աւելի ծանր է Վանի մէջ։ Կը կարծէինք, որ Վարդաճորի կռուի հետեւանքն է եւ սա - կայն մեր սիրելի Ձէրչի Կիրոսի կարծի - քով՝ աւելի չատ նոր կուսակալին՝ Պէ - քիր Մուստաֆային ստեղծած կացու - թիւնն է, որովհետեւ նոյն կուսակալը հայահալած չրջան ունեցած է նաեւ Կի - լիկիոյ մէջ։ Ձմրուան ընթացքին ուզեցի Վանէն անցնիլ։ Արդէն տէօրթ եննթարկը- ւած էր Սաքօ անունով հայ մը, որուն ա- ռաջնորդութիւնով ժանտարմաները խու - զարկութեան ենթարկած են տասնեակ մը հայ տուները, գէնք փնտռելու համար։ Նոյն մարզուն առաջնորդութեամբ, մը - տած են երկու հայ գպրոցները ու գտած՝ ձեռագրեր ազգային պատմութեան։ Այդ առիթով անոնք ձերբակալած են ուսու - ցիչները։ Ընկերներ, իր կարգին բաւա - կան զեկուցումներ ունիմ գաւառներու մեր վիճակէն, գաղտնի մարմիններէն։

(Շար. 621)

(Շար. Ա. էջէն)

նայ Յակոբ Յակոբեանի մահուան լուրին, յայտնելով թէ կենսագրական գիծեր չկան, քանի կը կարծուէր թէ գործած ուած անունն ալ հաւաքական ծածկանուն մըն է»:

«ՔՈԹԻՏԻՆ ՏԸ ՓԱՐԻ» (Օգոստոս 6).- Ամբողջ էջ մը նուիրած է: Լուրերէն զատ, ինչ կը վերաբերի Ակրա Թորանեանի ունկընդրութեան եւ արձակման, տեսակցութիւն մը հրատարակած է Ակրա Թորանեանի հետ:

Իր հարցազրման հետ կապ ունեցող հարցումէն եաք, թերթը կ'ըսէ Թորանեանի.- «Յայտարարեցիք («Քոթիտիէնէն», Յուլիս 27, արձագանգ «Յառաջի»ի մէջ Յուլիս 28) թէ «Հ. Ա. Շ.»ը (Հայկ. Ազգ. Շարժում) կազմակերպուած արտայայտութիւնն է այն Հայերուն, որոնք զօրավիզ են Հայ Գաղտնի Բանակին (ԱՍԱԼԱ), արդ այսօր կը յայտնէք որ «Հ. Ա. Շ.ը կը բողոքէ այն պարզացումներուն դէմ, որոնք զինքը կը նոյնացնեն Օրլիի եւ ԱՍԱԼԱ-ի: Ի՞նչ կը նշանակէ այս լեզուն (լրագրողը կ'ըսէ աթերմուամաճ վեռպօ) այն հարցին մասին, որ կը կապէ կամ չի կապեր ձեզ Ասալային»: Ա. Թորանեանի պատասխանն է.- «Երբ կ'ըսեմ թէ Հ. Ա. Շ.ը զօրավիզ է ԱՍԱԼԱ-ի, հայ ժողովուրդի զինեալ դիմադրութեան խորհրդանիշն է, որու զօրավիզ ենք, ինչպէս բացատրած եմ «Քոթիտիէն»ի (Յուլիս 27): Աւելին, անոր համար, որ առարկայօրէն կը դիտէ դէպքերը, ստիպուած է հաստատել, որ ընդհանուր միաճնականութիւն մը չկայ ԱՍԱԼԱ-ի չափանիշին վրայ: Աւելի կարծր ճիւղեր կան, չափաւոր հոսանքներ ... ինչ կը վերաբերի մեզի, քաղաքականօրէն մեր զօրավիզ ընելը չի նշանակեր ուղեկից ընել ԱՍԱԼԱ-ի: Աւելի ճիշդ, պէտք է տեսնել որ զօրավիզ ենք թուրք պետութեան դէմ տարուած զինեալ պայքարին: Պայքար, երկար ատեն խորհրդանշուած ԱՍԱԼԱ-ի կողմէ»:

Թերթը կ'ընդմիջէ.- Ակատասիկ որ Ա.ՍԱԼԱ-ի մասին անցեալ դէմքով կը խօսիք»: Ու Ակրա Թորանեան կը պատասխանէ.- «Զըսի որ ԱՍԱԼԱ-ն չկայ այլեւս: Պարզապէս, իմ խօսքերուս, կ'ուզեմ հասկընել տալ, որ զինեալ ուրիչ կազմակերպութիւններ կան, որոնց զօրավիզ ենք, օրինակ՝ Հայկ. ցեղասպանութեան արդարացատ մարտիկները, բայց ոչ՝ Օրլի տիպարի կազմակերպութիւններու»:

«Ինքերնէշընըլ Հերըլտ», Օգոստոս 6-ի թիւին Ա. էջին վրայ քանի մը տողով կուտար Յակոբ Յակոբեանի եւ իր թիկնապահին մահուան լուրը:

×

Թորանեանի ազատ արձակման արձագանգին նաեւ ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի կայանները:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
Տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

Forum-Radio-Ararad
TOUS LES DIMANCHES — DE 10H. A 12H.
Une émission destinée aux Communautés Arméniennes de la Région Parisienne.
M. F. 98 Mhz.

×

Radio-Trait-d'Union
RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise
Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
LOTO
Ի ՆՊԱՍՏ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒՆ
ԻՆՔՆՇԱՐԺ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է, Օգոստոս 1-էն - 31:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9. Rue de Madrid — 94140 Alfortville
Tél.: 376. 55. 89
La Maison arménienne d'Alfortville restera ouverte jusqu'au 13 août, la permanence reprendra le 31 août.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ
ի նպաստ հայ վարժարաններու

OPTIMA Tours
VOYAGE EN ARMÉNIE – ÉTÉ 1982
— Spécial Stage de Danse, accompagné par Gérard MADILIAN
du 04 au 18 Septembre (nous consulter)
NOS PROCHAINS DEPARTS:
— du 4 au 18 Septembre - ARMENIE seulement
— du 11 au 25 Septembre - ARMENIE avec retour par TBILISSI.
—du 25 Septembre au 8 Octobre - ARMENIE avec retour par TBILISSI
Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
67, Rue Quincampoix — 75003 Paris
Tél.: 274. 27. 20
Renseignements et Inscriptions:
POUR NICE et LES ALPES - MARITIMES:
— Monsieur IKEDJIAN Arthur
29, Avenue St. Augustin — 06200 NICE
Tél.: (93) 83. 35. 03 ou (93) 88. 76. 08
— Monsieur GEDIKIAN Vasken
Tél.: (93) 88. 06. 41
POUR LE VAR:
Monsieur KASSIGUIAN Raffi
8, Rue des Ecoles
83710 — MONTAUROUX
Tél.: (94) 76. 44. 23
Lic.: A - 946 (Agence Agréé Intourist)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15

ԱՐՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ

Պատարագ ժամը 10·30-ին:
Ցաւարտ պատարագի՝ աւանդական խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Ամառուածածնայ վերափոխման տօնին առիթով Ս. պատարագ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի հոգեւոր հովիւ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՉԱՔԱՐԵԱՆ
Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի՝ խաղողօրհնէք:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Եկեղեցւոյ անուանակոչման՝ Սուրբ Ամառուածածնայ տօնին առիթ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը կատարուի նաեւ աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը զբօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին:
Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 6

Ա. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր կերպով կը տօնախմբուի Ամառուածնի Վերափոխումը եւ յետ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքը:
Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՐՃԵԱՆ
եւ կուտայ օրուան քարոզը:
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ Եկմալեան եղանակով, խմբավարութեամբ՝ Խաչիկ Երլմազեանի:
Ամառուածածնի այս տօնը մեր եկեղեցւոյ պլխաւոր հինգ տաղաւար տօներէն ըլլալով կը յանձնարարուի մեր ժողովուրդին նոյն օրը մասնակից դառնալ նաեւ Սուրբ Հաղորդութեան: Խաղողօրհնէքը կը կատարուի արարողութեանց ընթացքին:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը՝	8·00
Ս. պատարագ	9·30
Քարոզ	11·15
Խաղողօրհնէք	11·45

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Շաբաթ, Օգոստոս 14: Պատարագ՝ ժամը 10-ին: Խաղողօրհնէք ժամը 11·30-ին:

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ
Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի, Օգոստոս 15: Պատարագ, ժամը 10-ին: Խաղողօրհնէք՝ ժամը 11·30-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՑ. ՏԻՏԻԵԱՆ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ՝
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՈՒՐՐԸ ՄԻՍՑՒԵՒ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 - գին 60 ֆ.
ԵՒՐՈՊԱՑԻ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
1963 - գին 35 ֆ.
ՇՈՒՇԱՆ ՇՈՒՇԱՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
1971 - գին 50 ֆ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
1973 - գին 50 ֆ.
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՒԱՆՑ ԵՐԳԻ
վերիսաստարկութիւն 1981 - գին 70 ֆ.
ԵՆՈՎՔ ԼՕՋԻՆԵՑԻՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 - գին 50 ֆ.
ԽՕՋԻԿ ԹԼՕԼԼՕՀԵՑԻՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 - գին 70 ֆ.
ԵՒ
«ՅԱՌԱՋ — 50»
Տպկ. «Յառաջ»ի յիսնամեայ հատորածներէն (1925 - 1975)
ու վիպատիպ
ԿՈՂՔ՝ ԳՈՒՕԶՈՒ
1976 - գին 120 ֆ.

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 ֆ.:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
10
MARDI
10 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.232 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.232

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՆԳԱՐԱ

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՕԴԱԿԱՅԱՆԸ՝ 11 ՄԵՌԵԱԼ, 63 ՎԻՐԱՒՈՐ

ԱՐԱՐՔԻՆ ՏԷՐ ԵՂԱԾ Է «ԱՍԱԼԱ»Ն

ԵՐԿՈՒ ՅԱՐՁԱԿՈՂՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ՝ ՄԵՌԱԾ

ՆՈՐ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ

Հ. Գ. Բ.-ի այս նոր արարքը, Թրքական Նոյի վրայ, լայն արձագանգ գտած էր Հարիպեան մամուլին մէջ, Երկուշաբթի առտու: Հետևեալ ձեւով կը նկարագրուի արարքը: Ժամը 13·15-ին է, Անգարայի միջազգային օդակայանին սպասման սրահը, բաւական մեծ թիւով ճամբորդներ կը պատրաստուին մեկնելու, Լուֆթհանսայի յաջորդ օդանաւով եւ ձեռնարկած են վերջին ձեւակերպութեանց: Այդ պահուն է, որ երկու Հայերէն մէկը պայթուցիկ ռումբ մը կը նետէ, մինչ միւսը կրակ կը բանայ ճամբորդներուն վրայ: Ամբիոյնէ խուճապ կը ստեղծուի, ոստիկանութիւնը, ինքն ալ կրակ կը բանայ եւ երկու ահաբեկիչներէն մէկը կը մեռնի տեղն ու տեղը, մինչ՝ միւսը, օդակայանին ճաշարանը կ'ապաստանի, ու պահ մը կը բռնէ 23 հոգի: Թուրքերը բանակցութիւն կը տանին, ըստ պատանդի կը, հայ երիտասարդը պատանդներու ազատ արձակման փոխարէն պահանջած ըլլայ «ԱՍԱԼԱ»-ի ճանաչումը Թրքական իշխանութեանց կողմէ եւ Հայկ. Պետու-թեան մը ստեղծումը»: Այդ երկու ժամերուն ընթացքին սակայն, Թրքական ահաբեկչական դունդերը դիրք բռնած են, ներսը թէ դուրսը: Ժամը 19-ին ոստիկան մը ճաշարանին դուռը կը բանայ ու նոր հրացանաձգութիւն մը ծայր կ'առնայ եւ մասնագէտ ուժերը յարձակման կ'անցնին: Ամերիկուհի մը, որ կը փորձէր փախիլ կը զգեստուի ահաբեկիչի կողմէ, պատանդները կը պոռան-կը կանչեն, Թրքական ազատագրութեան ուժերը ծանրօրէն կը վիրաւորեն Թուրք ուսանող մը, որ կը ջանար փախիլ եւ զոր կը շփոթեն ահաբեկիչի հետ: Վերապրող Հայն ալ ծանրօրէն վիրաւորուած է, բայց անուն մը կուտայ՝ Լեւոն Լքմէքճեան, Քրանսահպատակ: 11 զոհերուն մէջ, բացի Հայ երիտասարդէն, որու անունը տրուած դեռ Երկուշաբթի առտու, երեք Թուրք ոստիկան կայ, մէկ ամերիկուհի զբօսաշրջիկ, մէկ գերման եւ հինգ Թուրքեր, որոնց մէջէն է, կ'ըսուի Լսէնպուլի օդակայանին տնօրէնը:

Այս արարքին տէր եղած է Հայ Գաղտնի Բանակը (ԱՍԱԼԱ), երկու տարբեր զեկոյցներով, որոնց առաջինը, մանրամասն, պղտոր տպաւորութիւն մը ձգած է Ընթակիցներուն վրայ: Այդքան, որ կին մը հեռաձայնած էր Մամուլի Քրանսական գործակալութեան (Ա. Ֆ. Փ.), յայտնելով թէ գործողութիւնը կատարուած է ԱՍԱԼԱ-ի փթթէր կիւլիւեան» քոմանտոյին կողմէ: Այդ, այս անունը կանոնի փավիլյոնը, պատրաստած իր ռումբին զոհ գացած երիտասարդին անունն է եւ ուրեմն, ան Օրլիի հետ կապ կ'ունենայ, մինչ ԱՍԱԼԱ վերջին չրջանի զեկոյցներով եւ զեկավարներու յայտարարութիւններով հեռու կը մնայ Օրլիէն: Աւելի ուշ սա-կայն, Պէյրութի Ռոյթըր գործակալու-թեան եղած հեռաձայնով մը, արարքը կը ստանձնուի ԱՍԱԼԱ-ի «Մրիմեան Հայրիկ» քոմանտոյի մը կողմէ, գործողութիւնն ալ կը մկրտուի՝ կարին: Փարիզեան օրա-թերթերու կարգին՝ «Լիպերասիոն»ի մէջ է, որ միւաներէն յաւելեալ դրութեան մը կարելի է հանդիպիլ, որու հեղինակն է Թուրք լրագրող մը՝ Ահմետ Ֆուատ:

Լուրը, որու խորագիրն է նաեւ Քամի-քազ (Ճափոներէն, կը նշանակէ նախա-խնամական փոթորիկ եւ կը գործածուէր պատերազմի ընթացքին, Ճափոն, այն օդաչուներուն համար, որոնք կը յօժարէին, ռումբերով լեցուն իրենց օդանաւով ճզմըլիլ նպատակակէտին վրայ) նկարագրութիւնն է դէպքին, բայց Թուրքին յօդուածը հետաքրքրական է, քանի հպատակ դիտ է որ Թուրք մը ցեղասպանութիւնը ընդունի: Թէկուզ ուրիշ «մեղաւորներ» դնելով: Ըստ իրեն սակայն, այս դատ-ծողութիւնը կը ծառայէ զինուորական իշխանութեան, որ կրնայ աւելի կարծ-րացնել իր մենատիրութիւնը: Ֆուատ, սակայն կը սկսի իր յօդուածը.- «Ենվեր եւ Թալաթ փաշաները, որ Օսմանեան կայսրութիւնը Առաջին աշխարհամարտի արկածախնդրութեան մէջ առաջնորդե-ցին, մտերիմներուն չէին անցքեր անշուշտ, թէ իրենց թոռները, օր մը, պիտի կրեն, 1915-ին հայ ժողովուրդին դէմ, իրենց ձեռնարկած ցեղասպանութեան հետե-ւանքները: Վարպետի ձեռքով գործուած ջարդը, ուրիշին միջոցաւ, ինչպէս Ֆիւրտ աւտապետներուն, որոնց, հիւանդ կայս-րութիւնը առատաձեռնօրէն կը խոստա-նար Հայերու «լքած» հողերը: Այս ամբող-ջը ազգայնական գաղափարաբանութեան մը վրայ, ընդգրկուած, Օսմանցիներուն գիւակից գերման խորհրդարանականներու ազ-դեցութեան տակ: Եւ առանց մոռնալու, որ այս նոյն Քիւրտերը, իրենց կարգին, բռ-նաջնջուեցան Յետագայ ցեղասպանութեան մը ատեն, 1937-ին, այս անգամ Հանրա-պետութեան օրով եւ որ իրբեւ հետե-ւանք ունեցաւ Տէրսիմ Քաղաքի ջնջումը Քարտէգին վրայէն»: Շաբաթ օրուան ա-րարքը սակայն, կը գրէ Թուրք լրագրո-ղը, քանի մը հարցականներու տուն կու-տայ Թուրք եւ քիւրտ յառաջդիմական-ներու եւ դեմոկրատներու մօտ, «որոնք համակիր դիրք ունին հայ ազգային շար-ժումի մը նկատմամբ, իր ամբողջութեա-նը մէջ»: Եւ ուրեմն Ֆուատի ըսածն այն է, որ նման արարք մը կը ծառայէ զին-ուորականներուն ամէն ձեւով, նաեւ ա-ռտրականներուն, Թուրքերու եւ Հա-յերու միջեւ Թշնամական զգացումներ:

Այս արարքին նկարագրութիւնը կայ ընդհանրապէս որոշ «չէզոքութեամբ» մը կամ ուղղակի հակահայ ձեւով ինչպէս՝ «Ֆիկարօ»ն, որ առիթը կ'օգտագործէ նոյնիսկ Թրքական տեսակէտ պարզելու համար, ինչ կը վերաբերի ջարդերուն: Ըստ Թուաբանական «Թրքական» հաշիւ-ներու 300 հազարէն աւելի Հայ չի կրնար ջարդուած ըլլալ, ոչ ալ Թալաթ որեւէ հեռագիր ղրկած: Բայց «Ֆիկարօ» կ'ուզէ «անոյշը կապել» եւ Հայերն ալ չվշտացնել ու կ'եզրակացնէ.- «Հայերը անշուշտ կը մերժեն այս թիւերը եւ կը չարունակեն խօսիլ մէկ ու կէս միլիոն մեռեալի մասին: Մէկ ապահովութիւն, սակայն, բնակչութիւնը Դանը բաժին մը տուաւ 1915-ի ջարդերուն մէջ: Բայց մէկ բարբարոսութիւն ուրիշ մը կը չքմեղացնէ՞, ուրիշ մը կ'արդարացնէ՞, աւելի քան 60 տարի յետոյ»: «Քոթիտիէն» նաեւ չատ բարեացակամ չէ, «Անգարա՝ Հայե-րու արհնալի ժամանումը» խորագրով կը նկարագրէ դէպքը, առանձին ալ անդ-րադառնալով Օրլիի:

Ֆրանս - Սուար հսկայ նկար մը կը հը-րատարակէր Ա. էջ, մանրամասնութիւն-ներ կուտար ներսը, ու վերաբերած Հայուն բերանն ալ կը դնէ այն խօսքը, ըստ որուն ան իր «յուսախաբութիւնը յայտնած է զոհերու փոքր թիւին հա-մար»:

Փարիզիէն Լիպերէ «Ջարդ Անգարայի օդակայանը» կը խորագրէ իր լուրը, մի-ջազգային ահաբեկչութեան վերագրելով զանազան անուններով կատարուած ա-րարքները:

«Իւմանիթէ» չատ կարճ կ'անդրադառ-նար, բայց կը չեշտէր.- «այս եղեռնա-փորձը, որ ոչինչով կը ծառայէ Հայ ժո-ղովուրդի իսկական չահերուն, 11 մեռ-եալով եւ 63 վիրաւորով փակուեցաւ»:

«Մաթէն» ալ կը խօսի Հայկ. ա-բխունալի յարձակման մը վրայ եւ Օրլիի: «Ինքերնիշրնըլ Հերըլտ», որպէս յաւելեալ տեղեկութիւն կ'ըսէ թէ երկու ահաբեկիչները Անգարա հասած են անցեալ ամիս, Դամասկոսէն, զատ օդա-նաւերով:

×

Ինչ կը վերաբերի Օրլիի, տէր եղած է եղեռնափորձի մը, որու նպատակն էր օդը հանել 17-րդ Թաղամասի հեռաձայ-նային կեդրոնը, բայց ոստիկանները կըր-ցած են առեներն խածատել պայթու-ցիկները, առաջքն առնելով պայթումին: Հոս, սակայն, ամէն մարդ չատ վստահ չէ թէ Օրլին ըլլայ հեղինակը:

Միւս կողմէ ԱՍԱԼԱ վերջնագիր մը տուած է արեւմտեան կարգ մը երկիրնե-րու.- Միացեալ - Նահանգներ, Քանատա, Ֆրանսա, Անգլիա, Զուիցերիա, Շուէտ: Ըստ ԱՍԱԼԱ-ի սպառնալիքին եթէ «այդ երկիրներուն մէջ արգելափակուած 85 բանտարկեալները եօթը օրէն ապատ չարձակուին, նոյն երկիրներուն մէջ ԱՍԱԼԱ-ի բոլոր արարքները պիտի բազ-մանան»:

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՎԵՐՋԱՊԷՍ՝ ԼՈՒԾՈՒՄ ՄԸ

Ուրբաթ օր, իսրայէլեան ռմբակոծու-թիւնները չարունակուած էին Պէյրութի մէջ եւ միայն մէկ չէնքի վրայ ինկած ռումբը չուրջ 200 մեռեալ պատճառած է: Հոն, ընդհանրապէս պաղեստինցի զեկա-վարներ ալ կը բնակին (կ'ըսուի թէ նա-խորդ օրը՝ Ուրբաթ իսկ հոն էր) եւ այդ էր ռմբակոծութեան պատրուակը, բայց կային նաեւ մեծ թիւով դաղթականներ, լիբանանցի ընտանիքներ եւայլն, եւայլն.: Շաբաթ օր, Իսրայէլացիք կը բարեհա-ճէին քիչ մը ջուր տալ, բայց կիբակի կը դադրեցնէին կրկին: Այդէն տեղ - տեղ խողովակներ պայթած են եւ ջուրը վտ-ղոցները ողողած: Շաբաթ օր, «Մաթէն»ի Թղթակիցը նկարագրելով քաղաքին ող-բերգական պատկերը, կ'ըսէր թէ Հայ - կազեան քոլէճի ուսանողներն ու աշա-կերտները ամէն օր 3 - 4 հազար գաղթա-կանի ուտելիք կը բաժնեն, Առ գ'է Մէ-թիէլի Թաղամասը:

Դիւանագիտական պետնի վրայ, նոր յոյսեր կը ծնէին կիբակի, թէեւ իսրա-յէլեան կողմի յայտարարութիւնները, այնքան ալ յուսադրիչ չէին: Ըստ գոյա-ցած վերջին համաձայնութեան, Իսրա-յէլացիք ընդունած կ'ըլլան, որ պաղես-տինցի ռազմիկներու ոչ թէ ամբողջու-թիւնը այլ մեծամասնութիւնը միայն հե-ռանայ, այսինքն՝ 8-ի տեղ 6 հազար: Ա-

(Շար. 4-րդ էջ)

ՄԱԿԱՐ ԵԿՄԱԼԵԱՆ

Բ.

1893 - 1894-ի տարեշրջանին, Թիֆլիսի երաժշտանոցի վերատեսուչի պաշտօնը եւ երաժշտութեան տեսութեան դասերը իրե՛ն կը յանձնուին: Նոյն շրջանին, խառնակութիւններու պատճառաւ, տնօրէնը կը հեռանայ եւ անոր պաշտօնն ալ, մինչեւ տարեշրջանին վերջաւորութիւն, իրեն կը յանձնուի: Սակայն, Ռուսական երաժշտական Ընկերութեան տեղական մասնաճիւղին նորընտիր տնօրէնութեան անդամներէն Յ. Ալիխանեան, անպատկառօրէն, Եկմալեանի հեռացուիլը կ'առաջարկէ եւ կատաղօրէն կը պաշտպանէ իր տեսակէտը՝ պատճառաբանելով թէ ան անհաշտ եւ դիւրագրգիռ էր: Դէպք մը որմէ կ'օգտուին նաեւ Ներսէսեան վարժարանի իր հակառակորդներն ալ: Այս առթիւ հեղինակը դրած է.- «Իսկ ճշմարտութիւնն այն է, որ Եկմալեանը պաշտօնավարութեան այդ մէկ տարուան ընթացքում «յանդգնել» էր անկախ դիծ մշակել ու չէր յարել խմբակցութիւններից որեւէ մէկին, սաստիկ զայրացնելով «ուղղութիւն տալու» յաւակնութիւն ունեցողներին»:

Ասկէ վերջ, Եկմալեան հրաժարելով թէ՛ Ռուսական Երաժշտական Ընկերութեան Թիֆլիսի մասնաճիւղէն եւ թէ՛ երաժշտանոցէն, ուժերը կը կեդրոնացնէ Ներսէսեան վարժարանի երգչախումբին մակարդակը բարձրացնելու: 1894 - 95-ի տարիներուն զայն կը հասցնէ համառուսական չափանիշով քառաձայն երգեցողութեան մասնագիտութեան նախանձելի մակարդակին եւ համբաւին: Այս խումբին մէջ մարզուած անդամներէն ոմանք իրենց ուսումը եւրոպական կամ ռուսական երաժշտանոցներու մէջ կատարելագործելով, նշանաւոր արուեստագէտներ եղած են, սակայն, երբեք չեն մոռցած իրենց առաջին ուսուցիչը: Անոնցմէ են՝ երգիչներ՝ Արմենակ Շահմուրատեան, Տիգրան Նալպանտեան եւ Շարա Տալեան, երգիչ - երաժշտագէտ Մուշեղ Աղաեանը, խմբավար Արամ Տէր - Ցոլ - Հանդէսեանը, մանկավարժ - խմբավար երաժշտագէտ Անտոն Մայիլեանը, Ագաթ Մանուկեանը եւ ուրիշներ: Ներսէսեան վարժարանի աշակերտներէն զատ, ուրիշ վարժարաններէն աշակերտներ ալ ունեցած է, ինչպէս՝ Արմէն Տիգրանեան եւ Կոմիտաս:

Եկմալեան միշտ ջանացած է օգնական խմբավարներ պատրաստել: Ան, չաթաթը վեց ժամ երգչախումբին հետ աշխատելէ վերջ յաճախ կ'իրականացնէր մը կը յանձնէր եւ ինք ժողովուրդին մէջ կը կենար, ուշադրութեամբ կը հետեւէր, սխալները կ'արձանագրէր՝ որպէսզի վերջը զանոնք թէ՛ խումբին եւ թէ՛ խմբավարին բացատրէ:

1895-ին, երբ Թիֆլիսի հայ թերթերը կը սկսին բազմաձայն պատարագին հրատարակութեան անհրաժեշտութեան մասին խօսիլ, տեղւոյն առաջնորդ՝ Գէորգ Սրբազան Սուրէնեանի բարեխօսութեամբ, ժամանակակից Կաթողիկոս Խրիմեան Հայրիկը կոնդակով կ'արտօնէ Եկմալեան քառաձայն պատարագի երգեցողութիւնը՝ Հայաստանեայց Առաքելական բոլո՛ր եկեղեցիներուն մէջ, եւ ազգային բարեբարներուն ալ կը թելադրէ աջակցիլ տըպագրութեան ձեռնարկին:

Հեղինակը կը գրէ.- «Կիրակի եւ տօն օրերին մարդիկ քաղաքի բոլոր կողմերից, իսկ հնարաւորութիւն ունեցողները նաեւ գրսից, խուռներամ գալիս են Թիֆլիսի Հայոց վանքի մայր տաճարը՝ ներդաշնակել Պատարագը լսելու: Ոչ միայն Հայեր, այլեւ Վրացիներ, Ռուսեր, անդամ Թիֆլիսում գործով գտնուող օտարերկրացիներ, մանաւանդ երաժիշտներ»:

1896-ին «Երգեցողութիւնք Ս. Պատարագի» տպագրութիւնը կը սկսի Լայպցիգի եւ Վենետիկի մէջ: Հակառակ այդ չբերջանին պատարագի եւրոպական ճայնահնչերով հրատարակութեան մասին մամուլին մէջ երեւցող թեր ու դէմ յօդուածներուն, ներդաշնակեալ պատարագը լոյս կը տեսնէ եւ չուտով կը տարածուի հայկական վայրերու մէջ:

Քառաձայն պատարագի յաջողութիւնը օրէ - օր կը տարածուի: Քր. Կարա - Մուրզա կը հրաժարի բազմաձայն պատարագի ներդաշնակութեան փորձերէն եւ իր երգչախումբին հետ, եռանդով նոր հրատարակուած Պատարագը պատշաճ կերպով երգուելու գործին կը լծուի:

1898-ին, Կոմիտաս «Արարատ»ի մէջ խոր գիտական յօդուածով մը Եկմալեանի պատարագին մասին կարդ մը սուր դիտողութիւններ ընելով հանդերձ, գրած է.- «Յարդելի երաժիշտ Պ. Մակար Եկմալեանը մեր երգեցողութեան ամայի անդաստանի մէջ ներդաշնակութեան անդրանիկ բուրաստանը անկեց: Սրտանց ուրախ ենք, որ Հայերս այժմ կարող ենք պարծիլ, թէ մենք էլ յետ չենք մնացել վսեմ դեղարուեստի եւ կատարելագործ երաժշտութեան զարգացումից»: Եկմալեանի պատարագը գնահատած են նաեւ վերոյիշեալ, Սէնոռանս, ինչպէս նաեւ շատ մը եւրոպական կազմակերպութիւններ:

Ժամանակի ընթացքին ներդաշնակեալ պատարագի դեղեցկութիւնը գնահատող - ներու թիւը կ'աւելնայ: Հայարնակ շատ մը կեդրոններու մէջ, երգչախումբեր կը կազմուին, որոնց համար կը պակսէին պատրաստուած դեկավարներ: Ամէն կողմէ Եկմալեանին կը դիմեն՝ որպէս զի օգնութեան հասնի: Եկմալեան, որ երկար առեւնէ ի վեր մամուլի միջոցաւ, խմբավար պատրաստելու կազմակերպութեան համար ի զուր պայքարած էր, կը չանայ պատեհութենէն օգտուիլ՝ հայ եւրոպական ճայնագրութեան ծանօթ ընդունակ աշակերտներէ խմբավարներ պատրաստելու համար դասընթացք մը հաստատել. բայց դարձեալ կը ձախողի:

Բ.

ԵՐՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆ - միեչեւ որ ճակատագրական հիւանդութեան պատճառաւ Եկմալեան դադրի աշխատելէ եւ ստեղծագործելէ, 1902-ին, հոգեւոր երաժշտութեան զուգահեռ, գլխաւորաբար աշխարհիկ երգերով կը զբաղի:

19-րդ դարու վերջերը, աշխարհիկ երաժշտութեան մաս կը կազմէին թէ՛ տարրեր բարբառներու կազուած զեղջկական երգը, թէ՛ երաժշտական այլազան ազդեցութիւններ կրող քաղաքային երգը, թէ՛ արեւելքի մէջ զարգացած աշուղական եղանակը եւ թէ՛ արեւմտեան հով ունեցող ազգային, հայրենասիրական, երաժշտա - բանաստեղծական նոր արուեստը: Այս բոլորին մէջէն Եկմալեան կը փնտռէ եւ լրջօրէն կ'ուսումնասիրէր զեղջուկ երգի լեզուա - ոճական ընդհանրացած յատկութիւնները:

Ամէն անգամ Թիֆլիսէն վազարշապատ երթալուն, առիթէն կ'օգտուէր ժողովրդական երգեր ձայնագրելու: Նոյնպէս, Ներսէսեան վարժարանի գաւառացի աշակերտներուն կը պատուիրէր որ երբ ամառնային արձակուրդին տուն երթան, տեղւոյն ժողովրդական սերուած եւ տարածուած երգերը ձայնագրեն եւ իրեն բերեն: 1895-ին Կոմիտասէն միայն 25 հատ ձայնագրուած ընտիր երգեր ստացած էր. ուրիշներէ ալ, քաղաքային, աշուղական շատ մը նմոյշներ:

Այսպէս բազմաթիւ երգեր հաւաքած, դրի առած, դասաւորած եւ մշակած է: Իսկ մշակուածները վերջին անգամ մը եւս խմբագրելով հրատարակութեան համար պատրաստած: Տարակոյս չկայ որ եթէ հիւանդացած չըլլար, հակառակ նիւթական դժուարութիւններուն, կարդ մը գործեր գոհողութեամբ հրատարակած կ'ըլլար:

×

«Ստեղծագործութիւն» խորագրով դը - լուխին տակ, հեղինակը մանրամասնօրէն վերլուծած է Եկմալեանի ստեղծագործութեան եւ ներդաշնակութեան թէքնիքը եւ բացատրած, թէ հայ երաժշտութիւնը նախաքրիստոնէական ժամանակներէն ընկրկեալ զանազան փուլերէ անցնելով, ի՞նչ փոփոխութիւններ կրած եւ ի՞նչ եղած է Եկմալեանի դերը՝ մեր աշխարհիկ եւ մանաւանդ հոգեւոր երաժշտութեան զարգացումին եւ պահպանումին մէջ:

Եկմալեան, իր ուսանողութեան շրջանէն, Բեղերպուրկ հրատարակուած համաեւրոպական ոճով շատ յաջող ստեղծագործութիւններ ունի դաշնակի համար գրուած՝ «Գիշերերգը» (Նոկտիւրն) եւ «Երգ առանց խօսքի»: Գերմանացի բանաստեղծ Հ. Հայնէի քերթուածին բառերով «Իմ արցունքներից» ռոմանսը, երկու խմբերգ եւ «Բարձր լեռների ստուերները» եւ «Սուրբ գետս բարելացուց» (դաշնակի ընկերակցութեամբ) լինչպէս նաեւ, Սեմֆոնիք նախերգանքը, եւայլն.: Այս եւ ասոնց նման ստեղծագործութիւններով ձեռք բերուած հմտութիւնը եւ փորձառութիւնը օգտագործած է՝ երգչախումբի եւ սիմֆոնիք նուագախումբի համար գրուած «Ոդեզի դեպերումները» օփերա քանթաթին մէջ: Հակառակ այս մարզին մէջ յաջողելու ունեցած ամէն դիւրութիւններուն եւ հանգանակութեան, ան կը նուիրուի ազգային երգարուեստի նորոգման գործին, որպէս զի կարենայ նոր կազմակերպուող հայ ստեղծագործողներու զպրոցին օգտակար ըլլալ:

Բեղերպուրկի երաժշտանոցը ատենին մինչեւ հիւանդութեան սկիզբը, կատարած ստեղծագործութիւններէն ամէնէն կարեւորը Պատարագն է: Այս մասին հեղինակը կը բացատրէ, թէ Պատարագը, որ թէ՛ համաքրիստոնէական եւ թէ՛ հայ պաշտօներգութեան կեդրոնը կը կազմէ, քրիստոնէական ծէսերուն ամէնէն հիներէն է: Անոր բովանդակութիւնը կը խորհրդանչէ Փրկիչին Ծնունդը, Զարչարանքը, Յաչելութիւնը, Յարութիւնը եւ Երկրորդ Գալուստը: Մէկ խօսքով, անոր զոհաբերումը՝ յանուն մարդկային ցեղին փրկութեան - այսինքն խղճի եւ դիտակցութեան կատարեալ ազատութիւնը՝ ամէն տեսակ կէրքի վրայ:. Այն Սրբհրդարան Ընթրիքին յիշատակը եւ զեղարուեստական կրկնութիւնն է. ժողովուրդին՝ եկեղեցիին ընծայաբերած հացը եւ գինին, խորհրդաւոր արարողութիւններու ընթացքին, սրբագործուելով կը փոխակերպուի Փրկիչին Մարմինին եւ Արեան՝ զոր ճաշակելով - որպէս Հաղորդութիւն ընդունելով - ներկաները կը մաքրուին իրենց մեղքերէն:

Քրիստոնէական առաջին դարու ընթացքին, Պատարագի հետ կապուած ծիսական արարողութիւնները Հայաստան եկած են հարաւէն եւ արեւմուտքէն: Իսկ 3-րդ դարուն 70 - 80-ական թուականներուն, Կապադովկեան ազդեցութիւնը կը զօրանայ մանաւանդ երբ Հայաստանի մէջ քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք կ'ընդունուի: Գիրերու գիւտէն առաջ արդէն, նշանաւոր քրիստոնեայ հեղինակներէ կապադովկեան ընդարձակ պատարագամատոյցներ գրուած են: Անոնցմէ մէկն է Բարսեղ Կեսարացիինը (Դ. դար), որ 5-րդ դարու սկիզբը հայերէնի թարգմանուելով՝ կը դառնայ Հայոց հնագոյն, գլխաւոր եւ միակ Պատարագամատոյը: Ժամանակի ընթացքին, անոր վրայ կ'աւելնան զանազան տարրեր, հին ասորական ծէսերէն, նաեւ լատինական արարողութիւններէ եկող որոշ հովեր ալ կը փնտռունին:

Հակառակ այս բոլորին եւ ասոնց զուգընթաց, Հայոց Պատարագի թէ՛ գրական բնագիրը, թէ՛ անոր երաժշտական

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Ֆ.

Ֆօկըլէն ելանք, նստանք կառք մը եւ դրեթէ մէկ ու կէս ժամու ճամբորդութենէ վերջ հասանք Զինճիրլի - Գուլյու: Կառքէն իջնելով մտանք այն կարմիր աբնաձին որ շրջապատեալ ծառերէ, գարնան հովանաւոր հանգստավայր մը կ'ընծայէ այցելուներուն: Քիչ մը խոնջեալ էինք: Վերտին զարեջուր խմեցինք, եւ հարցուցինք Աբամին ո՛ւր լինելը: Այդ գիւղակին մէջ ամէնքը գիւրար կը ճանչէն. մեզ մտանիշ ըրին, քիչ մը հեռուն, սիրուն փոքրիկ տուն մը, կորսուած ծառերու մէջ: Զերազ այցետոմսին վրայ երկու տող գրեց, ես ալ անունս ուել - ցուցի եւ մէկուն ձեռօքը, դրկեցինք: Տասը վայրկեան չանցած տեսանք որ Աբամ մը կուգայ, գլուխը բաց, սպիտակ բաճկոնակ մը հագած, հոդաթափները ոտքին, ուրախ գուարթ:

- Է՛հ, է՛հ, գիւղացի ազնուական մը, ճայնեցինք իրեն:

- Այո՛, երանի՛ երկրագործաց ըսուած է, գոչեց ինքն ալ, դեռ մեզ չմօտեցած:

Եկաւ. դէմքին վրայ մանկական զուարթութիւն կար. իրարու ձեռք սեղմեցինք եւ սկսանք խօսակցիլ. ո՛ր ատեն Պոլիս հանդիպա հարցուց, եւ զարմացաւ լսելով թէ՝ առջի գիշերն հասեր եմ եւ նոյն օրն գրօսավայր կը գտնուիմ:

- Զբօսանքի չեկանք, ըսի, քեզ մտանաւորապէս աչքի լոյսի եկանք:

- Սառ՞յդ, չատ չնորհակալ եմ, երթանք մեզի. կինս լմացաւ ձեր գալը եւ կը սպասէ:

Գնացինք, աղաւորիկ ազախին մը դուռը բացաւ, վեր ելանք: Զերազ արդէն ծանօթ էր տիկնոջ, Աբամ զիս ալ ներկայացուց եւ նստանք: Շատ գեղեցիկ տպաւորութիւն մը ըրաւ յիս Տիկին Սաթինիկ. սիրուն կին մը, բաւական գիրուկ, սեւ խոշոր աչքերով, աքանչելի մազեր ոսպնիպաղի գոյն, բարեհամբակ վայելչութիւն: Դէմքը զուարթ էր, բայց զուարթութեան մէջ լրջութիւն մը կար. միայն չատ մանրակրկիտ դիտելով կարելի էր նշմարել ամենաթեթեւ մելամաղձոտութեան հետքերն: Իւր խօսակցութիւնը յայտնի կ'ընէր թէ որքա՛ն ուսեալ է եւ բարեկիրթ: Մեր խօսակցութիւնը ընդհանրապէս Ռուսիոյ Հայոց վրայ էր. անոնց սովորութեանց, բարքերու մասին տեղեկութիւններ կը հաղորդէի:

Մէջոց մը Տիկինը սենեակէն դուրս ելաւ եւ պահ մը ետք գալով հրաւիրեց զմեզ պարտէզ իջնել եւ թեթեւ նախաճաշիկ մը ընել: Իջանք պարտէզ:

Որքան հեռուն կրնար դիտել աչքերնիս, միայն կանանչ կը տեսնէինք: Մշակուած, դաշտեր, անմշակ հողեր, բլրակներ, ծառաստանք, ցան ու ցիր տուներ, խորին լռութիւն, մեղմիկ հով, ամէն ինչ բանաստեղծական էր, ամէն ինչ կը զարթացնէր հոգին:

Շատ ախորժելի ժամանակ անցուցինք: Զերազ լիայորդ ապացոյցներ կուտար իր արամտութեան եւ անդադար կը հնարէր ճաշակաւոր բառախաղեր. տիկին Սաթինիկ միշտ պատրաստ էր նրբամիտ պատասխաններու. ես, գլուխս անոնցմէ աւելի տաքցած, նշանաւոր կը հանդիսանայի արտառոց կարծիքներ յայտնելու մէջ: Աբամ սիրուն պատմութիւններ ունէր:

Իրիկուան մօտ էր երբ վերջացաւ նախաճաշիկնիս, սուրճ մ'ալ խմեցինք եւ հարկ եղաւ բաժնուիլ: Աբամ եւ Տիկինը չատ չնորհակալութիւններ յայտնեցին եւ թախանձեցին մեզ կրկին իրենց երթալ:

- Թախանձելու հարկ չկայ, ըսինք, մանաւանդ երբ քիչ մը տխրութիւն տեսնենք մեր չուրջը, ձեր մօտ վազելու ենք, որպէսզի ձեր գուարթութեամբ եւ ձեր երջանկութեամբ սրտերնիս ուրախացնայ:

Մեր բարեմաղթութիւններն ըրինք: Մինչեւ կարմիր տունը Աբամ եւ Սաթինիկ մեզ ընկերացան. կրկին - կրկին մընիկ մեզ ընկերացան. կրկին - կրկին մընաք բարովներն ըսինք եւ կառք նստելով մեկնեցանք:

- Ի՞նչ տպաւորութիւն ունեցար, հարցուց ինձ Զերազ:

- Շատ գեղեցիկ. իրաւ որ վիճակին նախանձելի է. կը մաղթեմ որ միշտ այսպէս ուրախ մնան, սակայն...:

- Ի՞նչ սակայն:

- Սակայն, չեմ գիտեր ինչ ըսեմ սպառնալի համար: Աբամ չատ ուրախ էր եւ անհոգ. կը փոխաբէի գինքն աւելի ծանր տեսնել. հաստատ կամքի յատկութիւններ տեսնել. հաստատ կամքի յատկութիւններ տեսնել. հաստատ կամքի յատկութիւններ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՐԱՆ-ԻՐԱՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ԱՐԱԲ. ԾՈՑԻՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ

———×———

Իրանեան ուժերուն ներխուժումը դէպի Իրաք, աւելորդ է ըսել, թէ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ Պարսից կամ՝ Արաբ. Ծոցի երկիրներուն եւ Սաուտա - կան Արաբիոյ համար:

Հակառակ թէհրանի հաւատացումնե - րուն, թէ ինք հողային ակնկալութիւններ չունի Արաբ Աշխարհէն, այլ պարզապէս կը ձգտի տապալել Սաուտամ Հիւսէյնի «աստանդական» վարչակարգը, Արաբ - ները չատ լաւ կ'ըմբռնեն, թէ Իրանի բա - ռայրական յաղթութեան պարագային հա - մաշխարհային իրադրութիւնը, իրենց շրջագո - ծին մէջ, կը խախտի:

Մինչ որ Խոմէյնի իր բանբերներուն միջոցով ազդարարութիւններ ալ կ'ուղ - ղէ մերձակայ Արաբ երկիրներուն, այն կ'զգուշացնէ զանոնք, ինչպէս երբեմն մաս - նաւոր օրերուն, Իրաքի, այլապէս ա - նոնք եւս պատասխանատուութեան կրնան ենթարկուիլ:

Այս է պատճառը, որ Սաուտական Ա - ռաբիա եւ Ծոցին փոքր իշխանութիւննե - րէ՝ Օման, Քուվէյթ, Պահրէյն, Քաթար, Արաբ Միացեալ Ամիրայութիւններ, ո - րոնք Իրաքեան բանակին յառաջխաղա - ցումին օրերուն 20 միլիառ տոլարի նիւ -

———

աւտորումը, թէ՛ ծէնը եւ արարողու - թիւնը՝ ազդայնացուած են: Պատարագը հայկականացնելու իրենց մասնակցու - թիւնը բերած են Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Մեծն Ներսէս (4-րդ դար), Սահակ Պար - թեւ, Մեսրոպ Մաշտոց ու Յովհան Ման - դակունի (5-րդ դար), Գրիգոր Նարեկա - ցի (10-րդ դար), Ներսէս Շնորհալի եւ Ներսէս Լամբրոնացի (12-րդ դար), Ներ - սէս Տարօնացի (12 - 13-րդ դար) եւ ուրիշներ:

Պատարագը հինէն ի վեր բաժնուած է երեք մասերու: ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ - Նա - խապատրաստական ազօթքներ, պատարա - գիչի զգեստաւորումը եւ ընծաներու իրն - կարումը: - ԵՐԱՒԱՅԻՑ ՊԱՏԱՐԱԳ - Ժա - մանուէն մինչեւ «Մի ոք յերախայից», երբ առնուազ տակաւին չմկրտուած պըզ - տիկները եկեղեցիէն դուրս կ'ելլէին, եւ - ՀԱՒԱՏԱՑԵԼՈՑ ՊԱՏԱՐԱԳ - մինչեւ վերջ, որ է ընծաներուն վերաբերումը, պրպտումն ու ճաշակումը՝ որուն համակցելով պաշտօնապէս մկրտուած - ները միայն կը հաղորդուէին: Դարերու ընթացքին, Պատարագի այս մասերը առանց մնալով հանդերձ, յարակից ա - զօթքներով եւ երգերով հարստացած են:

ԳՈՀԱՐԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

(Շար. 2)

ՍԱՌԱՅԱՆ ՇՈՒՐՋ

ՍՓԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՁՈՐՐՈՐԴ

ՏՈՒՔ. ՆԱՅԻՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կրնամ որոշ ըսել, որ այժմ մեր ժողո - վուրդը աւելի զինուած է չնորհիւ մեր աշխատանքներուն: Այս ճամեռ պէտք է քիչ մը աւելի զգուշաւոր ըլլալ եւ տեղի չտալ սեւէ պայթումի, մինչեւ գարունը բացուի:

Ընկերները նկատեցին, որ Տոքթ. Նա - յիրեանի վերջին խօսքերուն մէջ թաքնըւ - ած բան մը կար, եւ լուռ, պահ մը իրա - րու երես նայեցան: Նայիրեան ինքն ալ լռեց պահ մը ու այդ ծանր լռութիւնը վերջնելու համար հարցուց յանկարծ քիչ մը աւելի թեթեւ տրամադրութեամբ:

- Ձեզմէ ո՞վ մօտէն ծանօթ է Զէրէի ներոսին:

տական օժանդակութիւն մը կ'ապահո - վէին Պաղտատի, ատենէ մը լ ի վեր խո - հեմ, զգաստ քաղաքականութիւն կը վա - րեն այս ուղղութեամբ: Քաղաքական ղէ - տի մը կարծիքով, Իրանի բացարձակ յաղթութեան պարագային, չեն ուզեր պատրուակ փնտռող զօրաւոր թշնամի մը ունենալ իրենց դէմ:

Իրանի յարձակումէն ասդին, Յուլիս 13, Սաուտական - Արաբիա եւ Ծոցին իշ - խանապետութիւնները դատապարտու - թեան ոչ մէկ խօսք կ'արտասանեն Իրանի դէմ: Սաուտական Արաբիոյ թագաւորը պարզօրէն կը պահանջէ վերջ տալ պատե - րազմին, առանց Իրանի յարձակումին մասին արտայայտուելու:

Ծոցին երկիրներուն այս նոր քաղաքա - կանութիւնը կը բացատրուի անով, որ այս վերջինները ի հարկին տրամադիր կը մնան համախոհութեան լեզու դնել Պարսկաստանի հետ՝ վերջ տալով կռիւ - ներուն: Աւելին՝ մասամբ զոհացում տա - լով Պարսկաստանի վնասուց հատուցում - ներու պահանջին Իրաքէն:

Պարզ է, թէ Սաուտամ Հիւսէյնին կը դժդոհի այս վիճակէն: Բանագնացներու ճամբով կը փորձէ համոզել, թէ Իրանի եւ Իրաքի պատերազմը վերջին հաշուով, առաջինին եւ Արաբ երկիրներուն միջեւ է: Կը չեշտէ, թէ Խոմէյնի իր ամէնէն զօրաւոր մրցակիցը զլեսնելէ ետք, իր ծայրայեղ Մահմետականութեան գաղա - փարները պիտի փորձէ տարածել ասոնց վրայ:

Այսուհանդերձ, Հիւսէյնի ճիգերը կը թուին ապարդիւն անցնիլ:

Դեռ՝ աւելին, Ուաշինկթընի այն տա - ջարկը, որ իրենց Արդ Տեղափոխութեան Ուժերը, յատուկ մարզուած անապատա - յին կռիւներու համար, միացեալ ռազմա - փորձեր կատարեն Սաուտական Արաբիոյ բանակներուն հետ, այժմ կը մերժուի այս վերջինին կողմէ, դիւանագիտական ճամբաներով: Քաղաքական փոխոխու - թեան պատճառը կը մնայ միշտ նոյնը՝ հակամարտ դիրքի մէջ չդնել Իրանը:

Արաբ Աշխարհէն միայն Եգիպտոսն ու Յորդանան են, որոնք բացայայտ կեր - պով Իրաքի ի նպաստ դիրք կը ճշդեն:

Քաղաքական դէտ մը կը ճշդէ - Արաբ - ները կը նախընտրեն երկու զօրաւոր Պե - տութիւններու դոյութիւնը իրենց մերձ հողերուն մօտ: Ասիկա հաւատարակչռու - թիւն մը կ'ապահովէ իրենց համար: Մէ - կուն պարտութեամբ եւ միւսին յաղթա - նակով, այդ հաւատարակչռութիւնն է, որ կը խախտուի Ծոցին չրջագօտիին մէջ եւ այս ձեւով կը վտանգէ իրենց դոյու - թիւնը:

Մաղթելով հանդերձ Իրաքի յաղթանա - կը, իրրեւ Արաբ Պետութիւն, խորքին մէջ չեն ուզեր զայն դարձնել միակ զերա - կշիռ ուժը պարզող զօրաւոր Պետութիւ - նը Պարսից կամ Արաբ. Ծոցին մօտե - րը:

Մէկ խօսքով՝ քարիւղի հաշիւը ծանր կը կշռէ Ծոցին իշխանապետութիւններուն եւ Սաուտական - Արաբիոյ արտաքին քա - ղաքականութեան մէջ:

Թ. Ա. Թ.

Հ. Բ. Ը. Մ.-Ի

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՑ

1982 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻՆ

———×———

Հ. Բ. Ը. Միութեան Արամ Խաչատրեան Երաժշտական Հինգերորդ Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 20, 1982-ին, Նիւ - Եորքի մէջ: Վերջնընթեր ունկնդրութիւնները պիտի կատարուին եզրափակիչ մրցումին նախորդող չաբթի - ան ընթացքին թէ Լոս - Անճելըսի եւ թէ Նիւ - Եորքի մէջ: Միջազգային այս ձեռ - նարկը, որ 1969-ին սկսաւ, ցարդ տեղի կ'ունենայ կանոնաւոր հերթով:

Խաչատրեան Մրցանքին դլխաւոր նը - պատակներէն մին է բացառիկ տաղան - դով օժտուած հայ երաժիշտները քա - ջալերել իրենց ընտրած դժուարին աս - պարէզին մէջ: Նախորդ մրցումներու դափնեկիրներու յետագայ յաջողութիւնը ինքնին դրաւականն է այս ձեռնարկի կա - րեւորութեան եւ անհրաժեշտ ազդակը ա - նոր չարունակութեան: Այդ արժէքաւոր ուժերէն յիշենք հետեւեալները. - Նիքոլ Փիլիպոսեան՝ որ վերջերս բաժին բերաւ Հիւսթընի երդախաղի ընկերութեան ներ - կայացումներուն, ամրողջացնելով չատ յաջող տարի մը: Մարօ Փարթամեան՝ որ մասնակցեցաւ Տիթրոյթի մէջ բեմադ - րըւած Աւոյշին, արժանանալով քննա - դատներու բարձր դնահատանքին: Ջու - թակահար Փիթըր Ունճեան՝ որ միջազ - գային համբաւ ունեցող Թոքիո քառա - նուագի մնայուն անդամ ընտրուեցաւ: Ջութակահարուհի Այտա Գալաֆեան՝ որ նշանաւոր Թաչի երաժշտական խումբին հիմնադիրներէն է եւ իր քոյրը՝ Անի Գա - լաֆեան՝ որ կը վայելէ մեծ հռչակ մե - նանուագելով աշխարհի երաժշտական ո - տաններուն մէջ: Ջութակահար Քիմ Գաչ - դաչեան՝ որ հրաւիրուած է նուագելու Նիւ - Եորք Ֆիլհարմոնիքի հետ յառա - ջիկայ տարուան ընթացքին: Դաշնակա - հար Շահան Արծրունիմ որ իր բեմական գործօն կեանքի առընթեր, ուսուցչական աշխատանք կը կատարէ մեր տոհ - միկ երաժշտութեան բնագաւառէն ներս:

Պ. Արծրունի, ընդառաջելով Հ. Բ. Ը. Միութեան անօբէնութեան խնդրանքին, անդամ մը եւս առանձնած է Խաչատրեան Մրցումին առենապետութիւնը: Մրցան - քի առաջին դափնեկիրը պիտի ստանայ 1·500 տոլարի դումար մը եւ պիտի ար - ժանանայ Նիւ - Եորքի դլխաւոր սրահ - ներէն մէկուն մէջ ներկայացնելու նուա - գահանդէս մը. երկրորդ դափնեկիրը՝ 1·000 եւ երրորդը՝ 750 տոլար: Դասա - կան կազմը պիտի բաղկանայ օտար ծա - նօթ արուեստագէտներէ եւ անոնց որո - շումը վերջնական է:

Մրցանքի ծանձնախումբին մէջ ան - դամներն են՝ Շահան Արծրունիի առըն - թեր, օփերայի երգիչ Արա Պէրպէրեան, դաշնակահար Ֆելիքս Թադեւոսեան եւ Լուիզ Ոսկերիչեան՝ որ նոր անդամ է եւ վերատեսուչը Հարվըրտ Համալսարանի երաժշտական բաժնին: Խորհրդատու մարմինը այս տարի բախտաւորուած է իր մէջ ունենալով աշխարհահռչակ թաւ - ջութակահար Մխիթարով Ռոսթրոպովի - չը, Ճուլիարտ վարժարանի ուսուցչական կազմէն Ռասլըրթ Մէնը եւ դաշնակահար Ուիլիըմ Մասէլոսը, ինչպէս նաեւ հեղի - նակ Միրիամ Կիսիօնը, որոնց անունը ե - րաշխիք մըն է մրցանքին վայելած մի - ջազգային տարողութեան:

Հ. Բ. Ը. Միութեան Արամ Խաչատրեան Երաժշտական Մրցումը այս տարի կազ - մակերպուած է միմիայն դաշնակահար - ներու համար, որոնց ծնողքներէն ղէթ մէկը Հայ է: Նկատի ունենալով միջազ - գային մրցանքներու մէջ վերջերս ընդ - գրկուած ուղղութիւնը, 1982-ի մրցանքը տեղի պիտի ունենայ առանց տարիքի սահմանափակումի: Միւս կողմէ, սա - կայն, այն կատարողները որոնք միջազ - գային երաժշտական վարչական կազմա - կերպութեան մը հովանին կը վայելեն եւ կամ Նիւ - Եորքի մէջ մենանուագով մը օտար հանրութեան ներկայացած են, չեն կրնար սոյն մրցանքին մասնակցիլ:

Հետաքրքրուող թեկնածուները յաւել - եալ տեղեկութեանց համար թող դիմեն Տիկին Զապէլ Ամպարեանցի.

A. G. B. U.
Aram Khachatrian Music Competition
585 Saddle River Road
Saddle Brook, N. J. 07662, USA

Անհրաժեշտ դիմումնագիրները եւ այլ ձեւակերպութիւնները ամբողջացնելու ժամկէտ նշանակուած է Հոկտեմբեր 18, 1982 :

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳՃՂՈՒԹ

ԼՈՆՏՈՆի Հայ Տան մէջ, Յուլիս 24-ին, դասախօսութիւն մը տուած է ամերիկա - հայ հոդերան փրոֆ. Ց. Բամպուքեան՝ «Հայ երախաներու կրթութիւնը Հայաս - տանի մէջ» նիւթին չուրջ: Դասախօսը ընդհանուր ակնարկով մը ներկայացու - ցած է Հայաստանի կրթական դրութիւնը, ապա պատասխանած ներկաներու հար - ցումներուն, որոնք առաւելաբար վերա - բերած են Սփիւռքի մէջ հայերէնի ուսու - ցիչներու դերին, կրթական, դաստիա - րակչական եւ ընդհանրապէս մանկավար - ժական զանազան հարցերու: Հայաստա - նի կրթական կեանքին մասին ականատե - սի վկայութիւններ փոխանցած է Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Մշակութային բաժնի նախագա - հը՝ Կարպիս Եսայեան:

———

թեր, օփերայի երգիչ Արա Պէրպէրեան, դաշնակահար Ֆելիքս Թադեւոսեան եւ Լուիզ Ոսկերիչեան՝ որ նոր անդամ է եւ վերատեսուչը Հարվըրտ Համալսարանի երաժշտական բաժնին: Խորհրդատու մարմինը այս տարի բախտաւորուած է իր մէջ ունենալով աշխարհահռչակ թաւ - ջութակահար Մխիթարով Ռոսթրոպովի - չը, Ճուլիարտ վարժարանի ուսուցչական կազմէն Ռասլըրթ Մէնը եւ դաշնակահար Ուիլիըմ Մասէլոսը, ինչպէս նաեւ հեղի - նակ Միրիամ Կիսիօնը, որոնց անունը ե - րաշխիք մըն է մրցանքին վայելած մի - ջազգային տարողութեան:

Հ. Բ. Ը. Միութեան Արամ Խաչատրեան Երաժշտական Մրցումը այս տարի կազ - մակերպուած է միմիայն դաշնակահար - ներու համար, որոնց ծնողքներէն ղէթ մէկը Հայ է: Նկատի ունենալով միջազ - գային մրցանքներու մէջ վերջերս ընդ - գրկուած ուղղութիւնը, 1982-ի մրցանքը տեղի պիտի ունենայ առանց տարիքի սահմանափակումի: Միւս կողմէ, սա - կայն, այն կատարողները որոնք միջազ - գային երաժշտական վարչական կազմա - կերպութեան մը հովանին կը վայելեն եւ կամ Նիւ - Եորքի մէջ մենանուագով մը օտար հանրութեան ներկայացած են, չեն կրնար սոյն մրցանքին մասնակցիլ:

Հետաքրքրուող թեկնածուները յաւել - եալ տեղեկութեանց համար թող դիմեն Տիկին Զապէլ Ամպարեանցի.

A. G. B. U.
Aram Khachatrian Music Competition
585 Saddle River Road
Saddle Brook, N. J. 07662, USA

Անհրաժեշտ դիմումնագիրները եւ այլ ձեւակերպութիւնները ամբողջացնելու ժամկէտ նշանակուած է Հոկտեմբեր 18, 1982 :

- Ընկերներ, մարտիկին յայտնութիւնը մեր ժողովուրդին մէջ, մասամբ մեր կի - րոսին կը պարտինք: Իսկապէս բարոյա - կան մեծ հարստութիւն եղաւ այդ երի - տասարդ հերոսը: Ուր որ դայլ, որու հետ որ տեսնուեցայ, դասայ սպիտակ ձիա - ւոր մը բոլորի հոգւոյն մէջ: Կրնայի՞ք երեւակայել, ընկերներ, Հաճի Մուսան, Քիւրտերու այդ հերոսը, որ տակաւին ե - րէկ Վարդաճորի կռուին մէջ մեզի դէմ կը կռուէր, այսօր մեզի հետ է, Վարդա - ճորի լերան բնակիչները ապահով վար բերելու համար: Կախարդը կիրոսը չէ, յաւիտենական կինն է, որ կիրոս կրցած է ճիշդ տեղին օգտագործել: Ընտեղ կա - խարդը Զէյնապն է, որուն համար գոհ ընաց նաեւ մեր Մարտիկը: Հաճի Մու - սան այժմ մեզի հետ է, ապահով վար առնելու նաեւ իր չքնաղ կինը, որ այժմ լերան վրայ է:

(Շար. 622)

ՉՀՐԱՇԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

(Շար. Ա. էջէն)

սոնց երթալէն եառք, բազմազգեան ուժ մը պիտի հաստատուի: Այդ ուժը պիտի բաղկանայ Ամերիկացիներէ, Ֆրանսացիներէ եւ Իտալացիներէ: Երկուշաբթի օր, լիբանանեան կառավարութիւնը պաշտօնական դիմում պիտ՛ ընէր այդ առընչութեամբ, չահակից Պետութեանց: Պաղեստինցիք պիտի մեկնին ցամաքէն, ծովէն նաեւ օդէն դէպի Սուրիա, Յորդանան, Իրաք, Եգիպտոս, ծանր զէնքերը յանձնելով լիբանանեան բանակին: Պարպումը 15 օր պիտի տեւէ: Առաջին խումբ մը կրնայ մեկնիլ Չորեքշաբթի, Ֆրանսական նաւերով: Իսրայէլացիներուն կողմէ, սակայն, բազմաթիւ հակասական յայտարարութիւններ կ՛ըլլան, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի Պաշտպանութեան նախարար՝ Շարոնի, որ բոլորովին դէմ կը թուի որեւէ պիջումի:

Երկուշաբթի արեւմտեան - Պէյրութ վերսկսած էր փոխադարձ հրաձգութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՐՍԻՔԱ, երկու տարի առէլի առաջ քան միւս շրջանները, կիրակի օր ընտրեց իր Շրջանային Ժողովը, առաջինը իր տեսակին մէջ, ապակեդրօնացման օրէնքի հիման վրայ: Ընտրութիւնը եղաւ համեմատականի վրայ, մէկ շրջանով, բայց Քորսիքացիք ապերախտ դտնուած են իրենց որոշ ինքնավարութիւն չնորհող ընկերվարականներուն նկատմամբ, քանի անոնք մեծ պարտեալներն են: Վերջնական արդիւնքները, 61-ի վրայ 25 աթոռ կ՛ուտան ձախին (տարբեր կուսակցութիւններով եւ հոսանքներով ներկայացուած) 28՝ ընդդիմութեան՝ ԻԻ - ՏՀ - ԷՁ, ՀՀՀ եւ Պոնափարթիսթ եւ ուղ Սիմէոնիի ինքնավարականներուն, որոնք իրաւարարները կը դառնան Ժողովին:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

LOTO

Ի ՆՊԱՍՏ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՄԸ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ

ի նպաստ հայ վարժարաններու

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծովի Փարիզի մասնաճիւղը զբօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային:

ԹԱՀԱՆ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ԹԻ 15

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

հանիցս տպուած, միշտ՝ սպառած

ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ

Թղթատարով 80 Ֆ

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Լեւոն Տէր - Մանուէլեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Այրի Տիկին Զարուհի Տէր - Մանուէլեան 500, Տէր եւ Տիկին Մասիս Շահմիրեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Շահմիրեան, Ալիս Շահմիրեան 100-ական Ֆ., Իշխան Մալխասեանի յիշատակին՝ Տիկին Ազատի Ֆինոլօ - Մալխասեան 20, փոքրիկն Սահակ Գաբրիէլեանի մկրտութեան՝ Մօրիս Ղազարեան 500, Տէրոյեան Ցարութիւն 20 Ֆ.:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 6

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ՛ընդունի ՑԵՐԵԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ:

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿԵՐԹԱՐԱՆԷՆ մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՑ-ի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով:

Գ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն:

Դ.- Ապահովցած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները տուաբելու եւ ցրուելու համար:

Ե.- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար:

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ:

Հետաքրքրուող ծնողքները կը խրատիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել Վարժարանիս Տեսչութեան հետ:

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 534. 68. 28

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Տարեկան պարահանդէսը՝

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 10-ԻՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գահակալութեան 28-րդ տարեդարձ եւ բացում «Ալեք եւ Մարի Մանուկեան» Թանգարանին:

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2 - ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 (14 ՕՐ)

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7 - ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14 (7 ՕՐ)

Խումբերը կը մեկնին Փարիզէն, Լիոնէն եւ Մարսէյլէն կ՛ընկերանան՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԷԿԵԱՆ

DEUX VOYAGES EXCEPTIONNELS EN ARMENIE

du 2 au 15 Octobre ou du 7 au 14 Octobre

à l'occasion du 28ème anniversaire de l'intronisation de Vaskène Ier et de l'inauguration du musée « Alec et Marie Manoogian ».

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:

LEVON BAGHDASSARIAN

SABERATOURS

31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:

VAROUJAN SARKISSIAN

SEVAN VOYAGES

48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:

JACQUES CHELELEKIAN

WASTEELS

87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ
Եւրոպայի Հայոց

Ցաւարտ Պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.00-ին
Ս. Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:

Երկուշաբթի, Ցիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգստեան պաշտօն վասն համօրէն նըն-ջեցելոց:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ եւ խաղողօրհնէք:

ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ

Պատարագ ժամը 10.30-ին:

Ցաւարտ պատարագի՝ աւանդական խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Առաւաւտեան վերափոխման տօնին առթիւ Ս. պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի շրջակայից հոգեւոր հովիւ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի՝ խաղողօրհնէք:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Եկեղեցւոյ անուանակոչման՝ Սուրբ Աստուածածնայ տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը կատարուի նաեւ աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

Ա. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր կերպով կը տօնախմբուի Աստուածածնի Վերափոխումը եւ յետ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքը:

Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւը՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
եւ կատարը օրուան քարոզը:

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ Եկմալեան եղանակով, խմբավարութեամբ՝ Խաչիկ Ելմազեանի:

Աստուածածնի այս տօնը մեր եկեղեցւոյ գլխաւոր հինգ տաղաւար տօներէն ըլլալով կը յանձնարարուի մեր ժողովուրդին նոյն օրը մասնակից դառնալ նաեւ Սուրբ Հաղորդութեան: Խոստովանանք կը կատարուի արարողութեանց նախընթացքին:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը՝ 8.00
Ս. պատարագ 9.30
Քարոզ 11.15
Խաղողօրհնէք 11.45

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Շաբաթ, Օգոստոս 14: Պատարագ՝ ժամը 10-ին: Խաղողօրհնէք ժամը 11.30-ին:

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի, Օգոստոս 15: Պատարագ, ժամը 10-ին: Խաղողօրհնէք՝ ժամը 11.30-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ ԽԶԿՐ. ՔՀՆԱ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1982/1983 ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՑ ԴՊՐՈՑԸ ՊԻՏԻ Է ՏԵՒ�ի

- Իր կոչումն է զարկ տալ ձեր զարգացումին. մէկն է Եւրոպայի երկու միակ վարժարաններէն՝ որ երկլեզու ուսուցում մը կը ջամբէ:

— Ձեր դպրոցը չի կրնար գոյատեւել առանց ձեզի:

- Այս ձեռնարկին յաջողութեան համար անհրաժեշտ է ձեր մասնակցութիւնը:

Այս տարի, ԴՊՐՈՑԱՍԷՐի նոր տնօրէնութիւնը կ՛առաջարկէ ձեզի՝-

- բացումը մանկապարտէզի մը՝ օժտուած մանկավարժական կառոյցով ու յարմարութիւններով:

- ինքնաշարժի մասնաւոր սպասարկութիւն մը Ռիւնոիի մեբթակայ արուարձաններու փոքրիկներուն համար:

- Արձանագրութիւնը ձեր զաւակին - բուն, մանչ թէ աղջիկ, նախակրթարանի թէ երկրորդական բաժիններուն համար (արձանագրութեան ծախք՝ 150:

- ցերեկօթիկ, ամսական 500 Ֆ. կէսօրուան ճաշադրէն (ինքնաշարժի սպասարկութիւնը ներառեալ):

— Գիշերօթիկ՝ ամսական 1200 Ֆ.:

ՀԱՑ ԾՆՈՂՔՆԵՐ ՇՈՒՏՈՎ ԸՆԴԱՌԱՋԵՑԷՔ ՄԵՐ ԿՈՉԻՆ

Ամէն տեսակի տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններուն համար դիմել նոր տնօրէնուհիին՝
ՏԻԿԻՆ ՍԻԼՎԱ ԳԱՐԱԿԻԻԼԵԱՆԻ
որ ձեզ կ՛ընդունի՝-

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ
ժամը 10–էն 12 - երկուշաբթիէն - Ուրբաթ:

1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
Tél.: 381. 01. 72

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՐԱՏՉ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
11
MERCREDI
11 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 ֆ. - Վեցամսեայ: 180 ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 ֆ. - Հատը: 2.50 ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.233 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.233

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿԶՈՒԹԻՒՆ

ՀԱԿԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՓԱՐԻԶԻ ԾՈՑԸ

6 ՄԵՌԵԱԼ, 22 ՎԻՐԱՒՈՐ

ՄԵՆՔ ՅՈՒԶՈՒՄ ԵՒ ՅՈՑՑԵՐ ՄԻԹԵՐԱՆԻ ԵՒ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Երկուշաբթի, Օգոստոս 9, ժամը 13·10-ին է որ ամէն բան կը սկսի, Փարիզի հրէական թաղամասը եւ այդ թաղամասին ալ ամէնէն ծանօթ փողոցը հրեայ իր բնակիչներով՝ ռիւ տէ Ռոզիէ: Հոն է, հրէական ամէնէն համբաւաւոր ճաշարաններէն մէկը՝ Կոլընպերկ, լեցուն յաճախորդներով: Դեռ 24 ժամ եւս, ցոյն յաճախորդներով: Դեռ 24 ժամ եւս, կարելի չէ յստակ դիտնալ թէ ի՞նչպէս սկսած է ջարդը, քանի իսկական ջարդ մըն է որ կատարուած է քանի մը վայրկեանի ընթացքին: Ականատեսներու վէրկայութիւնները հակասական են եւ յայտնի իսկ չէ թէ քանի՞ հոգի էին յարձակողները, ըստ ոմանց 2, ըստ ուրիշներու 4: Ամէն պարագայի մէջ, ճաշարանին մէջ է, որ ահաբեկիչները յանկարծ կրակ բացած են, կուրօրէն, ամէնուն կամ ոեւէ մէկուն վրայ: Անմիջապէս ալ կըրած են փախիլ, քովի փողոցներէն եւ կրակելով նաեւ դուրսը, անցորդներու վրայ: Ուճգաղը մեծ է, ամէն կողմ արիւն, հիւանդասար կամ ՍԱՄԻԻ կառքերը կը հասնին: Հաշուեկշիռն ալ ծանր է՝ 6 մեռեալ եւ 22 վիրաւոր, որոնց 9-ը՝ ծանր վիճակի մէջ են:

Արարքին հակահրէական բնոյթը անմիջապէս կը չեշտուի, քանի Կոլընպերկ ճաշարանը, սինակոգի մը չափ խորհրդանշական է: Ցուզումի կողքին, բողոք եւ ցոյց, թաղը կը վերածուի հրէական յիշողի մը, ուր նոյն սաստկութեամբ նախատական խօսքերու տարափի մը կ'ենթարկուին ոստիկան, լրագրող, նուագ՝ Հանրապետութեան Նախագահ, Նախարարապետ, Ներքին Նախարար եւ պետական այլ դէմքեր: Հրեաներու համար, այս նոր, ցեղապաշտ, արարքը հեռուանք է Ֆրանսայի արաքսակէր, այլ մանաւանդ՝ պաղեստինեանպատճառ քաղաքականութեան: Այդ իսկ պատճառով, ով որ ցաւակցութեան կը փութայ ցոյցերու տեղի կուտայ: Այսպէս Փ. Մօռուա, որ առաջին հանողն է եւ կարճ ելոյթի մը կ'ունենայ իր վրդովումը յայտնելով, ապահովութիւն կուտայ, որ կառավարութիւնը ամէն ինչ պիտի ընէ յանցաւորները ձերբակալելու համար: Աւելի ուշ Մարսէյլէն կը հասնի Կասթոն Տըֆէռ եւ Լաչէյէն, ուր կը հանդիսատանար Հանրապետութեան Նախագահը, որ չատ բուռն ցոյցերու պիտի բախի: Ներկայ կ'ըլլան, ինք գլխարկով, Կասթոն Տըֆէռ, հրէական դղակով, ռիւ տէ Փավէի սինակոնի արարողութեան: Դուրս ելած ատեն, մինչ թաղին Հրեաները կը պոռան «Միթերան, դատաճանութիւն», «Միթերան Օրատուր» եւլն., եւլն., կը փորձէ քանի մը խօսք արտասանել եւ ըսել թէ «այս մոլեռանդութիւնը, ինչպէս բոլոր մոլեռանդութիւնները գինքը պիտի դանեն իրենց առջեւ»: Ժողովուրդը աւելի սաստիկ կը չարունակէ պոռալ «Միթերան՝ մարդասպան»: Հրեաներուն համար, ցեղապաշտ հոսանք մը վերածնած է եւ ապատեսանողութիւնները են նաեւ մատոր պատասխանատուները մուլ, հեռատեսիլ, ձայնասփիւռ, որոնք կողմնակցութեամբ կը հաղորդեն խորհրդաւոր ամրակոծութիւնները արեւմտեան - Պէյրութի վրայ, հակահրեայ զգացումներու տեղ տալով: Ամէն պարագայի մէջ, մինչեւ երեքշաբթի ցերեկ, ոչ ոք տէր եղած էր արարքին եւ եթէ նոյնիսկ Հրեաները Պաղեստինցի կը տեսնեն եղեռնագործին մէջ, Արաֆաթ ցաւակցական հեռագիրը կ ղրկած Միթերանի, մինչ՝ ՊԱԿ-ի Փարիզի ղրասենեակին պետը՝ Սուս, դատապարտած արարքը:

Իսրայէլի մէջ ալ, յուզումը մեծ է եւ Արտաքին Նախարարութիւնը կը դատապարտէ Ֆրանսայի կառավարութիւնը: Վախ կայ, անշուշտ, որ վրէժը լուծուի, արեւմտեան - Պէյրութի վրայ ռումբ տեղացնելով եւ պաղեստինեան ահաբեկչութեան կեդրոնները «մաքրագործելու» պատրուակով՝ անգամ մը եւս զոհ երթան անմեղ բազմութիւններ:

×

ԱՆԳԱՐԱՑԻ ԱՐԱՐՔԷՆ ԵՏՔ

28 ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՆՈՐ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Երկուշաբթի իրիկուն, Մոնթ (Օգոստոս 10) առաջին էջի իր քրոնիքը նուիրած էր հայկ. ահաբեկչութեան, քանի երբ թերթը լոյս կը տեսնէր ռիւ տէ Ֆոզիէի եղեռնագործին լուրը չկար: «Ի՞նչ կը հետապնդէ հայկ. ահաբեկչութիւնը» խորագրին տակ, կը վերլուծէ եօթը տարիէ կատարուած արարքները ալ մանաւանդ այս վերջինը որու համար կ'ըսէ. «Այս անգամ, հարցը կը վերաբերէր ջարդ մը ընելու մարդոց մէջ, որոնք գաղթող աշխատաւորներ, չեն ներկայացներ, անկասկած, ոչ թուրք պետութիւնը, ոչ ալ թուրք պատմութիւնը»: Ընդունելով հանդերձ 1915-ի թրքական զպումին վայրագութիւնը, Մոնթ կը գտնէ թէ այդ ամբողջը «լաւ կեր կը հայթայթէ հայ դատի օգտագործման համար՝ Թուրքիոյ անկայունացումը 1970-էն սկսեալ եւ տկարացնելու աճող դիրքը արեւմտեան զինակցութեանց մէջ»: Իր եզրակացութեան մէջ, թերթը հայ դատի նպաստաւոր չի գտներ այս վարուելակերպը, ընդհակառակն կը կարծէ թէ կը նպաստէ Թուրքիոյ դինուորական վարչակարգի կարծրացման, կը հեռացնէ Հայերը իրենց բարեկամներէն: Նոյն թերթը Անգարայի իր թղթակցին բերնով, կուտայ կարգ մը մանրամասնութիւններ, ըստ որոնց մեռնող հայ երիտասարդին անունն է՝ Զօհրապ Սարգիսեան, եղիպտահպատակ, ինք եւ վերապրող - Լեւոն Էքմէքճեան - ընկերը Սուրիա մարզուած են, խորհրդային մասնագէտներու կողմէ: 17 ծայրայեղ ձախ Թուրքեր ձերբակալուած են, անդամ Թուրքիոյ ազատապրական կուսակցութեան ճակատի (ծայրայեղ - ձախ ահաբեկչական կազմակերպութիւն), որոնք գինքերը հայթայթած կ'ըլլան: Վերապրող հայ երիտասարդը դատարան պիտի քաշուի, երբ հիւանդանոցէն ելլէ եւ վիճակը բարելաւուած է:

Զանազան յայտարարութիւններ ըրած են, այս առթիւ, զօր. Էվրէն եւ Ուլուսու: Այս վերջինը ըսած է որ հայկ. ահաբեկչութիւնը միայն Թուրքիան չի հետապընդեր, ու կոչ մը ըրած է այն երկիրներուն, զորս կը մեղադրէ իրենց «բարեացակամ» կամ «վախկոտ» դիրքին համար: Բացէ ի բաց, Ֆրանսայի անունը չէ տրուած, բայց պարզ է, որ գլխաւոր թիրախն է Թուրքերուն: Էվրէն նոյն տեսակէտն ունի: Ակէ զատ կոչ կ'ընէ Թուրք ժողովուրդին, որ պաղարիւնը պահէ եւ «մութ կեդրոններու» այս խաղերուն ծուղակը չիյնայ, քանի «ասոնք ոչ մէկ կապ ունին հայ մշակոյթին եւ Հայութեան հետ»:

«Մոնտ»ի թղթակիցը կ'անդրադառնայ նաեւ Շնորհք Պատրիարքի եւ հիւրարար Թուրքիա գտնուող Վազգէն Եպիսկ.ի ահաբեկչութիւնը դատապարտող յայտարարութեանց:

Երեքշաբթի Օգոստոս 10-ի, փարիզեան օրաթերթերը կրկին կը զբաղէին այս հարցով, թէեւ Կոլընպերկ ճաշարանի դէմ եղեռնափորձը այլեւս «երկրորդական» դեպքի վրայ կը ձգէր Անգարայի դէպքը: Տրուած նոր տեղեկութեանց համաձայն, 17-էն ետք, 11 դինուորեալ եւս ձերբակալուած են, 28-ի հասցնելով անոնց թիւը: Անգարայի ժողովրդական մէկ արուարձանին, Գայաչի մէջ, է որ կատարուած են ձերբակալութիւնները, Լեւոն Էքմէքճեանի հարցաքննութենէն ետք, կը գրէ «Լիպերասիոն»: Ոստիկանութիւնը, այդ նոր ձերբակալութիւններէն ետք, վստահ է եղեր, որ գինքերը հայթայթողները Գայաչի Թուրքերն են:

Ինչ կը վերաբերի գործողութեան առնուին, նոր «ճշդումներ» կը տրուին այդ մասին: Ակէնքի Ա.ՍՍ.Ի.Ա.-ի մօտ չրջանակները հաստատեր են թէ քմահնոյին անունը՝ «Փիէր Կիւլիմեան անձնապահ խումբ» է եւ եթէ աւելցուած է նաեւ «Արմենեան Հայրիկ էրգրում գործողութիւն», պատճառն այն է, որ արարքը կը կատարուէր Թրքական հողամասի վրայ: Ակէնքի այս նոյն չրջանակները ճշդեր են որ «Օրլի խումբի եւ Ա.ՍՍ.Ի.Ա.-ի գործունէութիւնները լրացուցիչ են», Օրլի, ընդհանրապէս, հակաչարհակալական նպատակակէտեր կը հետապնդէ, մինչ Ա.ՍՍ.Ի.Ա. միայն՝ Թրքական:

«Մաքէն» եւս կ'անդրադառնայ այս արարքին, մօտաւորապէս նոյն տեղեկութիւնները տալով, յիշելով ծայրայեղ - ձախ Թուրքերու ձերբակալութեան պատրաստն: Թերթը կ'ըսէ, թէ Պոլսոյ Շնորհք Պատրիարքն ալ նամակ մը ստացեր է Ա.ՍՍ.Ի.Ա.-էն, ուր սպառնալիք կայ գինքը սպաննելու, եթէ չարունակէ դատապարտել Հայերու ահաբեկչական արարքները: «Մաքէն» եւս կը յիշէ նոր զեկոյցներ, գործողութեան անունին վերաբերող, անդրադառնալով Ա.ՍՍ.Ի.Ա. - Օրլի կապերուն, որոնք նախապէս կը հերքուէին Պէյրութի թէ փարիզ եւ որոնց գործունէութիւնները «լրացուցիչ» հռչակուած են Ակէնք, Երկուշաբթի օր:

«Մաքէն», ինչպէս միւս օրաթերթերը կը հաղորդէ նաեւ թէ ձերբակալուած է հայ դատի նպաստաւոր չի գտներ այս վարուելակերպը, ընդհակառակն կը կարծէ թէ կը նպաստէ Թուրքիոյ դինուորական վարչակարգի կարծրացման, կը հեռացնէ Հայերը իրենց բարեկամներէն: Նոյն թերթը Անգարայի իր թղթակցին բերնով, կուտայ կարգ մը մանրամասնութիւններ, ըստ որոնց մեռնող հայ երիտասարդին անունն է՝ Զօհրապ Սարգիսեան, եղիպտահպատակ, ինք եւ վերապրող - Լեւոն Էքմէքճեան - ընկերը Սուրիա մարզուած են, խորհրդային մասնագէտներու կողմէ: 17 ծայրայեղ ձախ Թուրքեր ձերբակալուած են, անդամ Թուրքիոյ ազատապրական կուսակցութեան ճակատի (ծայրայեղ - ձախ ահաբեկչական կազմակերպութիւն), որոնք գինքերը հայթայթած կ'ըլլան: Վերապրող հայ երիտասարդը դատարան պիտի քաշուի, երբ հիւանդանոցէն ելլէ եւ վիճակը բարելաւուած է:

Զանազան յայտարարութիւններ ըրած են, այս առթիւ, զօր. Էվրէն եւ Ուլուսու: Այս վերջինը ըսած է որ հայկ. ահաբեկչութիւնը միայն Թուրքիան չի հետապընդեր, ու կոչ մը ըրած է այն երկիրներուն, զորս կը մեղադրէ իրենց «բարեացակամ» կամ «վախկոտ» դիրքին համար: Բացէ ի բաց, Ֆրանսայի անունը չէ տրուած, բայց պարզ է, որ գլխաւոր թիրախն է Թուրքերուն: Էվրէն նոյն տեսակէտն ունի: Ակէ զատ կոչ կ'ընէ Թուրք ժողովուրդին, որ պաղարիւնը պահէ եւ «մութ կեդրոններու» այս խաղերուն ծուղակը չիյնայ, քանի «ասոնք ոչ մէկ կապ ունին հայ մշակոյթին եւ Հայութեան հետ»:

«Մոնտ»ի թղթակիցը կ'անդրադառնայ նաեւ Շնորհք Պատրիարքի եւ հիւրարար Թուրքիա գտնուող Վազգէն Եպիսկ.ի ահաբեկչութիւնը դատապարտող յայտարարութեանց:

Երեքշաբթի Օգոստոս 10-ի, փարիզեան օրաթերթերը կրկին կը զբաղէին այս հարցով, թէեւ Կոլընպերկ ճաշարանի դէմ եղեռնափորձը այլեւս «երկրորդական» դեպքի վրայ կը ձգէր Անգարայի դէպքը: Տրուած նոր տեղեկութեանց համաձայն, 17-էն ետք, 11 դինուորեալ եւս ձերբակալուած են, 28-ի հասցնելով անոնց թիւը: Անգարայի ժողովրդական մէկ արուարձանին, Գայաչի մէջ, է որ կատարուած են ձերբակալութիւնները, Լեւոն Էքմէքճեանի հարցաքննութենէն ետք, կը գրէ «Լիպերասիոն»: Ոստիկանութիւնը, այդ նոր ձերբակալութիւններէն ետք, վստահ է եղեր, որ գինքերը հայթայթողները Գայաչի Թուրքերն են:

Ինչ կը վերաբերի գործողութեան անունին, նոր «ճշդումներ» կը տրուին այդ մասին: Ակէնքի Ա.ՍՍ.Ի.Ա.-ի մօտ չրջանակները հաստատեր են թէ քմահնոյին անունը՝ «Փիէր Կիւլիմեան անձնապահ խումբ» է եւ եթէ աւելցուած է նաեւ «Արմենեան Հայրիկ էրգրում գործողութիւն», պատճառն այն է, որ արարքը կը կատարուէր Թրքական հողամասի վրայ: Ակէնքի այս նոյն չրջանակները ճշդեր են որ «Օրլի խումբի եւ Ա.ՍՍ.Ի.Ա.-ի գործունէութիւնները լրացուցիչ են», Օրլի, ընդհանրապէս, հակաչարհակալական նպատակակէտեր կը հետապնդէ, մինչ Ա.ՍՍ.Ի.Ա. միայն՝ Թրքական:

«Մաքէն» եւս կ'անդրադառնայ այս արարքին, մօտաւորապէս նոյն տեղեկութիւնները տալով, յիշելով ծայրայեղ - ձախ Թուրքերու ձերբակալութեան պատրաստն: Թերթը կ'ըսէ, թէ Պոլսոյ Շնորհք Պատրիարքն ալ նամակ մը ստացեր է Ա.ՍՍ.Ի.Ա.-էն, ուր սպառնալիք կայ գինքը սպաննելու, եթէ չարունակէ դատապարտել Հայերու ահաբեկչական արարքները: «Մաքէն» եւս կը յիշէ նոր զեկոյցներ, գործողութեան անունին վերաբերող, անդրադառնալով Ա.ՍՍ.Ի.Ա. - Օրլի կապերուն, որոնք նախապէս կը հերքուէին Պէյրութի թէ փարիզ եւ որոնց գործունէութիւնները «լրացուցիչ» հռչակուած են Ակէնք, Երկուշաբթի օր:

«Մաքէն», ինչպէս միւս օրաթերթերը կը հաղորդէ նաեւ թէ ձերբակալուած է

ՓԱԿՈՒՄ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ ՄԷՋ

Այսօր, Յուլիս 31, 1982, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 6·30-ին, փակուեցաւ Վեներիկի Ս. Ղազարու Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհանրական ժողովը, յետ ամբողջացնելու, ժողովական 25 նիստերով, նոյն ընդհ. ժողովի բոլոր գործերն ու նպատակները, այսինքն՝ ընտրութիւնները Միաբանութեան Վարիչ Մարմնի անձնակազմի անդամներուն, ապա՝ հաղորդումը միաբանական գործունէութեան զանազան ասպարէզներու մէջ պատասխանատու պաշտօն վարող անձերու տեղեկատուութիւններուն եւ անոնց քննութիւնը, հուսկ՝ Միաբանութեան բարգաւաճման ի նպաստ ներկայացուած առաջարկներու եւ ծրագիրներու միասնաբար մշակումը (վանական, կրօնաւորական, կրթական, ազգային, առաքելական, էքումենիք, գրական, սահմանադրական - իրաւական, տնտեսական եւ այլ մարզերու մէջ):

Նորընտիր Աբբահօր՝ Գերպ. Տ. Յովհաննէս վրդ. Դերձակեանի փակման յուսադրիչ ու խանդավառ խօսքերէն ետք, ժողովական Հայրերն ու բոլոր միաբանները անդամ մը եւս հաւաքուեցան Միխիթար Աբբահօր դամբանին չուրջ՝ կրկնելու հոգեւին իրենց ուխտը, Աստուածամօր հովանիին ներքեւ, չնորհակալութեան աղօթքներով ու չարականներով, ապագայի վառ յոյսերով արձագանգուն:

ԴԻՒԱՆ Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ

Փորթսմուսի (Անգլիա) մէջ, Ժան - Շառլ Սանսոնեթթի, որ կը փնտռուէր: Այս երիտասարդը, Սանսոնեթթի ընտանիքին (Կառնեգիի փավիյոնին տէրը) կրտսեր տղան է, որ անհետացած էր Փիէր Կիւլիմեանի արկածալի մահէն եւ իր ծնողքին եւ քրոջ ձերբակալութենէն ետք:

«Ռոթ-իտիէն տը Փարի» ալ կ'անդրադառնայ «հայկ. սպառնալիքին», արեւմտեան մայրաքաղաքներուն, ոդեկոչելով անցեալի դէպքերը, Թրքական հիւպատոսարանին գրաւումը, Գիլինճեանի դատավարութիւնը, Կիւլիմեանի արկածը:

Սպառնալիքներու առթիւ «Լիպերասիոն» կը գրէ թէ Շուէյտ, ուր տասը բանտարկուած Հայ կայ այլ պատճառներով, չատ լուրջի առած է այդ սպառնալիքները եւ հսկողութիւնները ամրապնդած օգտակարները: Հերքլտ Թրիպիւն ալ կ'անդրադառնար Անգարայի եղեռնափորձին հետեւանքներով, Թուրքերու ձեռնարկած հետապօտութեանց:

Անգլիական օրաթերթերը, ընդհանուր ձեւով նպաստաւոր չեն Հայերու նկատմամբ այս արարքին առթիւ: «Թայմզ» (Օգոստոս 9) կ'անդրադառնայ սակայն հայկ. հարցին եւ պատմական Հայաստանի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ վիճակը մինչ նոյնն է, թէեւ որոշ լաւատեսութիւն մը կը տիրէ չուտափոյթ լուծումի մը: Մինչ այդ ռումբերը կը չարունակեն տեղալ: Արաֆաթ միջազգային ժողով մը կ'ուզէ պաղեստինեան հարցին համար, երբ կռիւները դադրին:

ՏՈԼԱՐԸ կրկին գլուխը առած կ'երթայ եւ Օգոստոս 9-ին, Փարիզի սակարանը հասած էր 7 Ֆ., 03-ի:

ԻՐԱՆ մերժած է Թրքական միջամտութեան առաջարկը Իրաքի հետ, իր պատերազմին մէջ:

ՄԱԿԱՐ ԵԿՄԱԼԵԱՆ

(Գ. եւ վերջ)

14 - 15-րդ դարերուն, երաժշտական տեսակէտով կազմուած էր երկու Պատարագ, Կիլիկեան եւ Հայաստանեան: Ա.ե-լի վերջ, աւատապետական Հայաստանի երդիչները երկու Պատարագներու լաւագոյն մասերը միացնելով, հաւատարմօ-րէն սերունդներու փոխանցած են: Սա-կայն 18 - 19-րդ դարերուն, ընկերային քաղաքական եւ մշակութային մասնաւոր պայմաններու հետեւանքով, զարձեալ հայ հոգեւոր երաժշտութիւնը կը ճիւղա-ւորուի հինգ տարբեր երգեցողութիւննե-րու. Էջմիածնական (կեդրոնականը), Կ. Պոլիսի (Էջմիածնականին չատ մօտիկ), Նոր Ջուղայի (կամ Հնդկահայոց), Երու-սաղէմի եւ Վենետիկի:

18-րդ դարու վերջերը, ձայնագրու-թեան համակարգի չգոյութեան պատճա-ռաւ, Պոլսոյ երգիչ - երաժիշտներէն ո-մանք իրենք իրենց իրաւունք տուած են՝ աւանդական եղանակները փոխելու: Սա-կայն, ճիշդ այդ վտանգն է որ ժամանա-կին կը կանխուի՝ շնորհիւ Հ. Լիմոնջեա-նի նախաձեռնութեամբ հայկական ձայ-նագրութեան նոր համակարգի ստեղծու-մին՝ աւանդական հոգեւոր երգերու ամէ-նէն հարազատ նմոյշները գրի առնելու աշխատութիւններու ծաւալումով: Եւ ի վերջոյ Էջմիածնի մէջ Գէորգ Դ. Կաթո-ղիկոսի եւ Ն. Թաշճեանի եռանդուն չան-քերով կը փրկուի եւ կը հրատարակուի համահայկական Պատարագ մը:

Եկմալեան, «Երգեցողութիւն Ս. Պա-տարագի»ին մէջ իր յառաջաբանով, բա-ցատրած է՝ թէ Պատարագին մեղեդինե-րը առած է Էջմիածնի մէջ պատրաստ-ուած երկու հրատարակութիւններէ: Մի-այն «Հայր Մեր»ը եւ «Գոհանամք»ը ինք ձայնագրած է՝ զարձեալ հետեւելով Էջ-միածնի մէջ ընդունուած երգեցողութեան աւանդութիւններուն»: Եղանակը հրապա-կան ձայնանիշերու վրայ փոխադրելով հանդերձ, աշխատած է բնագրին հաւա-տարիմ մնալ եւ զանոնք ներդաշնակել՝ հայ հոգեւոր երաժշտութեան ոգիով: Ինչպէս մինչեւ հիմա, չատ մը եկեղեցի-ներու մէջ երգեհոն չըլլալուն, երգերը այդ պայմաններուն յարմարցնելով ներ-դաշնակած եւ պատուաստած է: Հայերը-նակ բոլոր վայրերուն տեղական պայ-մաններուն յարմարցնելու համար, երեք տեսակ Պատարագ ներդաշնակած է. եռա-ձայն՝ արական խումբի, քառաձայն՝ ա-րական խումբի, քառաձայն՝ խառն խումբի, որոնց հիմը եռաձայն խումբի հա-մար գրուածն է:

Մանաւանդ կերպով ուշադրութիւն ը-րած է որպէսզի հայ երաժշտութեան մէջ մեքենաբար չներմուծէ այն արտա-յայտութեան միջոցները, որոնց կը տի-րապետէր. կը գործածէ միայն զանոնք՝ որոնք չէին խաթարեր մայր եղանակի ո-ղին: Ռ. Ղորղանեան յօդուածի մը մէջ գրած է.- «Մարդ միանգամայն զարմա-նում է ,թէ ի՞նչպէս հեղինակը չատ ու չատ տեղեր կարողացեր է խուսափիլ եւ-րոպական երաժշտութեան վերի աստի-ճանի հրապուրիչ գայթակղութիւնից»: Իսկ Ն. Թահմիզեան կը գրէ.- «Յիրաւի զարմանալի է ոչ թէ ներդաշնակութեան պարզութիւնը ինքնին, այլ այն, թէ ի՞նչ-պէս է Պատարագի հեղինակը չատ ու չատ տեղեր, արտայայտական նուազագոյն միջոցներով հասել, տուեալ ոճի սահման-ներում, զեղարուեստական ներգործու-թեան առաւելագոյն չափին»:

Պատարագի բազմաձայն երգեցողութիւ-նը, հայկական գաւառներուն մէջ ալ կը տարածուի, ուր մեր ժողովուրդը ուրիշ առիթ չունէր, պարբերաբար, ներդաշ-նակուած ազգային երգեր լսելու: Այս-պէս, եկմալեան Բազմաձայն Պատարագը վերջապէս յաղթանակը կը տանի հայ ե-րաժշտութեան պայմաններուն մէջ: Նա-խաեկմալեանական ձախողած փորձե-րու մասին Ռ. Ղորղանեան գրած է.- «Հայ ժողովուրդի մեծամասնութեան վերաբերմունքը դէպի այդ բազմաձայն երգեցողութիւնը հակասական էր, իսկ հոգեւորականութիւնը չատ տեղեր թըշ-նամական: Այդ բոլորին պատճառը այն-քան էլ տգիտութիւնը կամ ատորին ճա-շակը չէին, ինչպէս կարելի էր ենթադ-րել, այլ այն հանգամանքը, որ ներդաշ-նակութիւնը խորթ էր մեզ, միշտ ըզ-գում էինք մեզ օտար եկեղեցում: Ահա դրանով է բացատրւում յիշեալ երգեցո-ղութեանց կարճատեւ գոյութիւնը, իսկ Եկմալեանի Պատարագը վերջին մահացու հարուածը տուեց դրանց: ... Այսքանը միայն կ'ասենք որ նրա Պատարագի ներ-դաշնակութիւնը մեզ համար ինքնատիպ-եան Պատարագի ներդաշնակութիւնը չէ, այլ այդ ներդաշնակութեամբ հայ երգի ոճը պահելը, միեւնոյն ժամանակ տալով ն ր ա ն զեղարուեստական որոշ մչա-կում»:

Աչխարհիկ ստեղծագործութիւններուն մասին հեղինակը զուտ դիտական խիստ չահեկան տեղեկութիւններ տուած է, զոր ընթերցողին կը ձգենք ուղղակի գրքոյ-կէն տեղեկանալ: Այդ ստեղծագործու-թիւններուն մասին Թահմիզեան գրած է.- «Եւ իր աչխարհիկ ստեղծագործութիւն-ներով սեփական յօրինումներով եւ հայ-կական աչուղական, քաղաքային, ազգա-յին - հայրենասիրական ու մանաւանդ գեղջուկ երգերի մչակումներով, եկմալ-եան կերտեց այն ամրակուռ պատուան-դանը, որի վրայ բարձրանալու էր Կո-միտասեան հրաչափառ արուեստը»:

×

Եկմալեան երջանիկ չէ եղած: Սիրած է երիտասարդ այրի կին մը, որ անտար-բեր գտնուած է իրեն հանդէպ: Ֆաղա-քացիները չէին գնահատեր գինք: Միչտ, դիմացը ելլողը չտեսնելու աստիճան, մտազբաղ էր, իրեն անխմասա թուած խո-սակցութիւններուն կարեւորութիւն չէր տար. չէր պատասխաները, փակուած՝ անդադար կ'աչխատէր, հեռու կը մնար ազմկոտ ճաչկերոյթներու, պարահան-դէսներու, գիչերային թղթախաղերու կամ ժամերը տեւող պարապ խօսակցու-թիւններու միջավայրէն: Պաշտօնակից-ներն ալ փոխանակ գնահատելու, վատօ-րէն եւ չարութեամբ կ'աչխատէին մեկու-սացնել զայն, որովհետեւ, այն չէջանին Ներսէսեան Վարժարանի փայլը եւ չուքը իր իսկ կազմած երգչախումբի գործու-նէութեան կը պարտէին: Մարդկային չարութիւնը կ'ապչեցնէր գինք:

Ցողնութեան եւ անկարագրելի դժ-ուարութիւններու պատճառաւ, կամաց - կամաց առողջութիւնը կ ը հիւծի եւ 1902-ին հոգեկան հաւասարակչռութիւնը վերջնապէս կը կորնցնէ: Այդ չրջանին մինակ, գրեթէ մոռցուած եւ լքուած ապ-րած է: Ներսէսեան վարժարանի աչա-կերտներէն ոմանք եւ հաւատարիմ քանի մը բարեկամներ միայն հազուագիւտ օրերէն կ'այցելէին: Ամէն առտու, չուրթակին եւ դաչնակին - սենեակին միակ կարասինե-րը - փոչիները կ'առնէր, իսկ գիտակցու-թիւնը վերադտած վայրկեաններուն՝ եր-գաժշտութեան մասին կը խօսէր եւ ստեղ-ծագործողներու անունները կը հոլո-վէր:

Երեք տարի այսպէս տառապելէ ետք, 1905, Մարտ 6-ին կը մեռնի: Յուղարկա-ւորութիւնը կ'ըլլայ անչուք եւ կը թաղ-ուի Խոլեվանքի գերեզմանատան մէկ ան-կիւնը: Աւելի վերջ, ի նպաստ չիրմաքա-րի մը գետեղման, յիչատակի համերգներ կը կազմակերպուին Էջմիածին, Բեղերս-պուրկ եւ այլուր: Սակայն, ինչպէս իր տարիներու դրամական խնայողութիւնը, այս համերգներէն գոյացած գումարն ալ կ'իւրացուի եւ չիրմաքարը չի գետեղ-ուիր:

Իսկ ձեռագիրները եւ անտիպ ստեղծա-գործութիւնները հիւանդութեան չրջա-նին, ապդին - անդին ցրուած եւ ոմանք ալ աչակերտներու կողմէ իւրացուած են: Այս մասին աչակերտներէն Խաչատուր Տէր - Ենովքեան գրած է.- «Ա,յն ո՞ր խե-լապարը պիտի լինի, որ դէպի Եկմալեա-նը ցոյց տրուած մեր վերաբերմունքը տեսնելով՝ պայ մեր մէջ գործէ, որ կեն-դանի ժամանակ թուք ու մուր ուտէ, ու յետոյ էլ գժանոցի բաժին դառնայ, իսկ մաքի արտադրութիւնները էլ, տարիների աչխատանքը, գայլերի եւ աղուէսների սեփականութիւն»: Իսկ հեղինակը կը գը-րէ.- «Այո, ցաւօք՝ Հայ իրականութիւնը բոլորովին պատրաստ չէր դիմաւորելու եւ ըստ արժանւոյն ընդունելու հոդով եւ

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱ

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

×

Ոտնագնդակի մրցում մը Պելճոսքի մէջ, Հիւս. Իրլանտա: Մարզասէրները՝ մեծաւ մասամբ բողոքականները, անսա-րեր կեցուածք ցոյց կուտան, երբ անդ-լիական խումբը կ'ապահովէ յաղթանա-կը: Բայց այդ նոյն բազմութիւնը, մըր-ցումին սկզբնաւորութեան, խանգավա-ռութեամբ կը ձայնակցի Մեծն Բրիտա-նիոյ փառերգին՝ Աստուած պահպանէ Թագուհին:

Այս զոյգ դիրքորոչումները ձեւով մը կ'արտայայտեն Հիւս. Իրլանտայի կամ Ըլսթըրի մեծամասնութիւնը կազմող բո-ղոքականներուն տրամադրութիւնները Մեծն Բրիտանիոյ նկատմամբ: Արդարեւ, իրենք զիրենք կը նկատեն բրիտանացի, քանի այդպէս պատերազմած են մա-նուկ հասակէն: Միւս կողմէ, սակայն, կը նկատեն, թէ այս վերջինները այնքան ալ զիրենք չեն ուզեր: Որով, հաւատարիմ կը մնան իրենց էութեան՝ կապուելով Մեծն Բրիտանիոյ խորհրդանիչը պարզող արքայական տոհմին հետ, բայց ա'չ-կողք - գացող կառավարութիւններուն:

Դժկամութիւնը Ուեսթմինիսթըրի քա-ղաքագէտներուն դէմ, հասկնալի կը դառնայ: 1921-ին Բրիտանացիք կղզին կը բաժ-

---

մաքով աղնուագարմ Եկմալեանին ու նը-ման առաքեալներին»:

×

1902-էն ի վեր, չնորհիւ մամուլին մէջ լոյս տեսած չատ մը յօդուածներու, եկ-մալեանի ստեղծագործութիւններէն քա-նի մը հատ կը հրատարակուի: 1903-ին Կոմիտասէն կը խնդրուի անտիպ ստեղծա-գործութիւնները հաւաքել եւ հրատարա-կութեան համար պատրաստել: Սակայն, հակառակ անոր ցոյց տուած բարիացա-կամութեան, ձեռագիրները իրեն չեն յանձնուիր: 1911-ին, յիչատակի համեր-գի մը առթիւ, Սպիրիտոն Մելիքեան, կը բացատրէ Մակար Եկմալեանի գերը եւ տեղը հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ: Ձեռագիրները 1915-ին կը սկսին հա-ւաքուիլ եւ 1934-ին կը փոխադրուին Երե-ւանի երաժշտական դիտական Թանգա-րանը: Տասնըմէկ տարի՝ առաջ, գրքոյ-կին հեղինակը՝ Ն. Թահմիզեան, անոնց դիտական ուսումնասիրութեան առիթի փորձը ըրած եւ նոր ցուցակ մը հրատա-րակած է: Այսուհանդերձ պատճառնե-կան են եղած ձեռագրերէն մէկ քանին ամբողջական ձեւով հրատարակել: Ասոնց մէջ կան ձայնանիշերու վրայ փոխադրուած եւ ոչ ամբողջական ձեւով գրի առնուած ստեղծագործութիւններ, որոնց համար ան-հրաժեշտ է ուսումնասիրել նախ եւ ա-պա հրատարակել: Ուրիշ պատճառներ ալ կան, որոնք կը խանգարեն ստեղծագոր-ծութիւնները ամբողջական ձեւով հրա-տարակել: Ասոնց մէջ կան ձայնանիշերու վրայ փոխադրուած եւ ոչ ամբողջական ձեւով գրի առնուած ստեղծագործութիւններ, որոնց համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրել նախ եւ ապ

նեն երկուքի: Վեց կոմսութիւններով (Քաունթիզ) կը ստեղծեն Հիւս. Իրլանտան կամ Ըլսթըրը եւ 26 կոմսութիւնն ալ՝ Իրլանտայի Հանրապետութիւնը: Բայց, երբ Հիւս. Իրլանտայի բնակչութեան մէկ երրորդը ներկայնող կաթոլիկէ փոքրամասնութիւնը, որ արդէն դէմ արտայայտած էր կղզիին երկուքի բաժանումին դարձեալ 1960-ի վերջերը եւ 1970-ի սկիզբները կ'ընդդիմանայ միակ կուսակցութեամբ կազմուած Միութենական (Իւնիոնիզք) կառավարութեան դէմ, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Հիւս. Իրլանտայի պահպանողական կառավարութիւնը 1972-ին կը ջնջէ Հիւս. Իրլանտայի Խորհրդարանը:

Բրիտանացիք 1974-ին միացեալ տարբերէ կազմուած առժամեայ Խորհրդարան մը կեանքի կը կոչեն: Անկայուն՝ ապիկա կը տեւէ մինչեւ հինգ ամիս: Այդ թուականէն սկսեալ Լոնտոն ուղղակի իր ձեռքը կը կեդրոնացնէ Ըլսթըրի իշխանութիւնը:

Այս վիճակը, բնականոն պայմաններու դէպի, նպատակայարմար կը նկատուի ինքնիշխանութիւններուն համար: Սակայն, երբ իրա՝ Իրլանտայի Հանրապետական բանակը (զաղտնի) կը սկսի ահաբեկչական իր գործունէութիւնը, բողոքականները կ'անդրադառնան թէ երկրին կարգ ու սարքին պահպանումին պարտականութիւնը կը մնայ միայն Անգլիացիներուն ձեռքը: Ուրեմն կրնայ կը վիճակուի միայն բողոքել եւ բուռն ցոյցեր կատարել:

Բողոքական զանգուածներ ժէ. դարուն կը հաստատուին Հիւս. Իրլանտա, խաղեցնելու համար շրջանին ըմբոստացող տարրերը: Ամուսնական կապեր չեն հաստատեր կաթոլիկներուն հետ: Եւ, միշտ Անգլիացիներուն հետ, 1790-ական թուականներէն սկսեալ կը պայքարին Իրլանտացի ազգայնականներուն դէմ:

Բողոքականներուն գոյավիճակը ըմբռնելի կը դառնայ մեծամասնութիւն-փոքրամասնութիւն կացութեամբ: Աստիճանաբար նուազելով հանդերձ, դեռ շուրջ 60 տոկոսի համեմատութիւն կը պարզեն Հիւս. Իրլանտայի մէջ: Միւս կողմէ, փոքրամասնութիւն մը կը ներկայացնէ՝ մէկ միլիոն՝ մօտ չորս միլիոնի հասնող կղզիին բնակչութեան մէջ: Աւելին՝ միշտ կը յիշեցուի ասոնց, թէ Միացեալ - Միապետութեան մէջ եւս փոքր թիւ կը ներկայացնեն եւ թէ Լոնտոն կ'ուզէ լաւագոյն յարաբերութիւններ հաստատել Իրլանտական Հանրապետութեան հետ:

Իրաց այս կացութեան մէջ, զարմանալի չէ, որ բնականոն քաղաքականութեան դիծը անելի կը մատնուի: Միակ լուծումը բոլոր ընտրութիւններուն ժամանակ Պետութեան մը գոյութիւնն է, իր բոլոր խաւերուն մասնակցութեամբ: Ասոնք կ'արտայայտեն իրենց ձայները քուէներով եւ կ'ապահովեն իրենց թիւին համապատասխան ներկայացուցչութիւնը:

Բողոքականներուն դժգոհութիւնը առաւել չափով կը սաստկանայ պահպանողական վարչապետ Մարկարէթ Թաչըրի դէմ: Որովհետեւ, այս վերջինը կը յայտարարէր, թէ «ժայռի նման աձյողդողդ կը մնայ միութեան գաղափարին նկատմամբ (Ըլսթըր - Մեծն Բրիտանիա), իսկ ան ներկայիս կը ձգտի, զոնէ բողոքականներուն տեսակէտով, քանդել այդ միութիւնը՝ տեղի տալով իրլանտացի ազգայնականներուն ճնշումներուն առջեւ: Զէ՞ որ կ'ուզէ Տըպլինն եւս մասնակից դարձնել բանակցութիւններուն: Այս քայլը դաւաճանական արարք կը նկատուի:

Արդարեւ, բողոքականները, բացի առեւտրական եւ ափորի մարզերէն, կը մերժեն որեւէ կապ Իրլանտայի Հանրապետութեան հետ: Առանց քաղաքականութիւնը, ըստ առաջնոյն, կը մնայ հակաիրլանտական: Իրլանտա «կեղտոտ» անուն մըն է չատերուն համար: Ըլսթըրի բողոքականները լրենք - պիրենք Իրլանտացիներ չեն նկատեր: Կ'ըսեն յաճախ - կաթոլիկները Իրլանտացիներ են, իսկ մենք՝ բողոքականներս՝ Բրիտանացիներ ենք:

Ըլսթըրի մէջ երկու հաւաքականութիւնները ալ անջատ կ'ապրին, մասամբ իրենց զոյատեւման, մասամբ ալ իրենց տարբեր մշակոյթները պահպանելու համար: (Օրինակ՝ զպրոցները իրարմէ անջատ կը մնան):

Բողոքականներուն վրայ ո՛չ մէկ ազդեցութիւն կը գործէ Բրիտանացիներուն այն հաւաստիացումը, թէ մեծամասնութեան կամքին դէմ երթալով չեն ուզեր փոփոխութեան ենթարկել այժմու Սահմանադրութիւնը Ըլսթըրի մէջ: Ո՛չ մէկ ազդեցութիւն կը գործէ նաեւ այն երաշխաւորութիւնը, որ կը փորձէ տալ Իրլանտայի Հանրապետութեան վարչապետը ըսելով, թէ՝ կ'ուզէ ջնջել Հանրապետութեան 1937-ի Սահմանադրութեան այն պարբերութիւնը, ըստ որուն Ըլսթըրը Իրլանտայի անբաժան մասը կը կազմէ:

Բողոքականներուն համոզումը կը մնայ, թէ Մեծն Բրիտանիա կ'ուզէ ինքնայ, թէ Մեծն Բրիտանիա կ'ուզէ ինքնիշխանութիւնը ձերբազատել անել կացութենէն՝ վերջ տալով Միութեան կապին: Բողոքականները դէմ կը մնան այս քաղաքականութեան:

Սակայն, արդէն խոշ ձայներ կը բարձրանան Անգլիոյ մէջ, թէ մինչեւ ե՞րբ յանձն պիտի առնենք պինուորական ու ժոյ եւ նիւթական յարաճուն ծախքերու գնով ափր կանգնիլ Հիւս. Իրլանտայի:

Ըլսթըրի հարցը դեռ կը մնայ լուծման կարօտ:

Թ. Ա. Թ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՆԵԿԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

ԵՐԵՒԱՆ ԲԱՑՈՒՆԱՑ
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻԻ

Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին մէջ բացուած է «Հայկական ժանեակ» ցուցահանդէսը: Ժանեկագործութիւնը հայ ժողովուրդի կիրառական արուեստի հարուստ, հետաքրքրական ճիւղերէն է. ունի հարուստ անցեալ. այդ մասին կը վկայեն հնադիտական նիւթերը: Այսպէս, Թոփրաք - Քալէի պեղումներէն յայտնաբերուած է հին հայկական ոսկէ մետալիոն մը՝ 1 միլիմեթր հաստութեամբ եւ 6,5 սանթիմեթր տրամագիծով: Անոր վրայ պատկերացուած են երկու կիներ, որոնց գլխաշորերը ժանեկազարդ են: Վանի մօտ, Տատախէյ ամրոցէն յայտնաբերուած աստուածուհիի արձանիկին վրայ գլխաշորը նոյնպէս ժանեկազարդ է:

Միջնադարու ժանեկագործութեան մասին հետաքրքրական տեղեկութիւններ կան հայկական մանրանկարչութեան մէջ: Ձեռագիրներու մանրանկարներուն մէջ կանանց գլխաշորները, քօղերը զարդարուած են եռանկիւնի կամ ալիքաձեւ պոտոկներէ կազմուած ժանեակով: Ժանեակի նմոյշ չէ պահպանուած, բայց աեղնագործութեան պատառիկներ հասած են մեզի Անիի պեղումներէն (ԺԳ. դար), որոնք կատարուած են ոսկեթելով:

Ժանեկագործութիւնը մեծ զարգացման հասաւ ԺԹ. դարուն. հայ կանանց ու աղջիկներու սիրելի զբաղումներէն մէկն էր: Ժանեակով կը զարդարէին հագուստը, սփռոցները, վարագոյրները, ծածկոցները եւայլն.: Օգտագործուած են բամպակէ, մետաքսէ, արծաթէ, ոսկէ թելեր, աշխատանքը կատարած են զանազան գործիքներով ու եղանակներով՝ ասեղով, յելունով, մակոյկով (մագոգ), չղերով, մատներով:

Հայաստանի ազգագրական զանազան շրջանները կային ժանեկագործութեան քանի մը տեսակներ անոնց տարածման կեդրոններ ու ստեղծագործական դպրոցներ: Երեւանի ցուցահանդէսին ներկայացուած են հայկական նուրբ ու դեղեցիկ ժանեակներ՝ ըստ տարածման կեդրոններու եւ դպրոցներու: ԺԹ. դարուն ժանեկագործութեան կեդրոններ էին Վան, Այնթապ, Պոլիս, Ախալցխա, Ալեքսանդրապոլ, Երեւան:

Ցուցադրուած են Վանի ժանեկագործութեան դպրոցի վարպետ Սողոմէ Ջրբաշեանի ստեղնակար ժանեակներու նմոյշները՝ կատարուած Վան եւ Երեւան: Ստեղնակար ժանեակները Վանէն կ'արտածէին այլ երկիրներ, միջազգային շուկայ: Կազմակերպուած էին հայկական ստեղնագործութեան - ժանեկագործութեան դործատուներ, ուրկէ հայ կանանց պատրաստած բանուածքները գործերու հետ միասին վաճառքի կը տարուէին Միացեալ - Նահանգներու, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Եգիպտոսի շուկաները:

Ձեռագործի արտադրութեան մեծ կեդրոններ ստեղծուած էին Մարաշ, Ուրֆա: ԺԹ. դարու վերջաւորութեան ստեղնագործութեան ասպարէզին մէջ մեծ հռչակ կը վայելէր Այնթապ, որուն արտադրութիւնը եւս կը հանուէր շուկայ:

Կարինի ժանեկագործութեան դպրոցին բնորոշ են բուսանախշերը, ծաղիկներու՝ վարդի, շուշանի, մանուշակի, զանգակի, նարգիզի պատկերները: Ցուցադրուած յելունահիւս ժանեակներու մէկ մասը նուէր ստացուած է Սիփիւռքէն: Անոնք պատրաստուած են Սրաբկիր, Պոլիս, Պէյրութ, Հալէպ:

Ժանեակներու տեսակները առանձին զարդաթեմաներով ու զարդանկարի ընդհանուր կառուցուածքով ընդհանրութիւն ունին փայտի ու քարի դեղարուեստական փորագրութիւններու հետ: Սեւանի վանքի փայտէ փորագրաղարդ դռներու, խոյակներու, Անիի գրականներու, Մշոյ Ս. Առաքելոց վանքի, Տաթեւի դռներու քանդակները ժանեակներու զարդանախշերու հետաքրքրական վերարտադրութիւններ են: Հայկական խաչքարերը ինքնին ժանեակի հնագոյն գոյութեան փայլուն վկայութիւններ են: Ընդհանրութիւնը ակնյայտնի է ժանեակներու եւ դռները գործածութեան ու կարպետագործութեան մէջ գործածուող զարդանախշերու միջեւ:

ԳԱՂԱՓԱՐ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՆՏՈՆԻ Հայ Տունը, Յուլիս 11-ին, տեղի ունեցած է գրական երեկոյթ մը, նուիրուած իրանահայ գրականութեան: Բացումը կատարած է Հ. Բ. Ը. Մ-ի Գեղարուեստական Յանձնախումբի անունով Յարութիւն Խաչիկեան: Յովսէփ Յովսէփեան խօսած է իրանահայ գաղութի պատմութեան, մշակութային կեանքին եւ Գրողներու Միութեան գործունէութեան մասին: Ներկայացուած է Ռիմա Գառոնէի, Արտաշէս Խաչատուրեանի, Բաֆֆիի, Վանուհի Ազատեանի, Ոստանիկի, Դեւի, Սիրաք Բեդրոսի, Արմենիա Սապինեանի, Հայկ Օհանեանի, Գրիշ Դաւթեանի, Պետրոս Քաջբերունիի գրական նուիրումը: Կարապետ Եսայեան խօսած է իրանահայ բանաստեղծութեան մասին: Փակման իր խօսքով Եղիշէ Արք. Կիզիրեան անդրադարձած է հայ մշակոյթի արժէքին: Երեկոյթը վերջ գտած է իրանահայ մտաւորականի մը մէկ ելոյթով:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՁՈՐՐՈՐԴ

ՏՈՒԹ. ՆԱՑԻՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

«Այս ձեւով, ընկերներ, կիրոս չարժանի մէջ դրած է նաեւ Խալիլ անունով քիւրտ երիտասարդ մը, որ լեռները բարձրացած էր իր ձիւաւորներով: Թրքական զօրքերէն հալածուած, ան ուզած է իր խիտը կապել հայ Ֆէտայիներուն հետ որպէս պաշտպանութիւն, թէ կեանքի եւ թէ գաղափարի: Ես հանդիպեցայ Խալիլին, Հաճի Մուսային, նաեւ Սասոյին, Այս վերջինը իսկապէս մարդակեր մը, որ սարսափ կ'ազդէ առաջին հանդիպողին:

«Հաճի Մուսան, հակառակ որ աւազակապետի անուն հանած է, իսկապէս ազգային իշխան մըն է, տեսակ մը տոհմային ժառանգութիւն: Անոր նկարագրին համար կիրոս հիացումով կը խօսի, իսկ Խալիլը, այդ համակրելի երիտասարդը, ուսարտած է Պոլսոյ գինուորական դպրոցը, ուշիմ ուսանողի մը կեանքը վարժարանը. ուշիմ ուսանողի մը չափ գիտէ Ֆրանսերէնն եւ գերմաներէնն: Հետեւած է հայկական չարժման եւ այդ ըրած է տեսակ մը ուղեղիծ իր աշխատանքներուն: Մեծ հիացում ունի Զէրէյի կիրոսի հանդէպ, որ կրցաւ քրտական կարեւոր ուժի մը գլուխը կանգնեցնել Հաճի Մուսան: Խալիլ ինքը խանդավառուած է եւ կը հաւատայ, որ դժուարութիւն պիտի չունենայ ոտքի հանել մի քանի քիւրտ հեղափոխներ, ինչքան որ Հաճի Մուսայի անունը կայ տեղ, որ Հաճի Մուսայի անունը կայ տեղ, որ Հաճի Մուսայի անունը կապուած նոր սկսուած չարժման հետ:

«Կը տեսնէք, ընկերներ, կիրոս ոչ միայն ապահովեց քրտական գործակցութիւնը մեզի հետ, որ մեր դլխաւոր նպատակներէն մէկը եղած է, այլ եւ կորիզը դրած է ստեղծելու կարեւոր ուժ մը՝ թրքական ուժերու դէմ: Դիտեմ, ընկերներ, դիս փոխուած պիտի դտնէք: Այն բարակ դէմքով Կիրոսն է, որ կը մեծցնէ հարէ գլուխս զանգակի մը պէս: Այն դիս հեռացուց Վարդաճորի կռուի դաշտէն եւ ըսաւ, որ «կ'երթաս անմիջապէս արտասահման, կը պատմես ընկերներուն, ու կը սպասէք դէպքերու զարգացման»: Եթէ դժբախտութիւն մը չի պատահի, ան պիտի չանայ օրը - օրին կապ պահել մեզի հետ: Ըսեմ, ընկերներ, Կիրոս արդէն կը հաւատայ, որ ժամանակը հասած է ընդհանուր ապստամբութեան»...

Նայիրեան այս որ ըսաւ, նկատեց որ բոլորի դէմքին վրայ խռովք մը անցաւ յանկարծ:

- Այո՛, այո, դեռ կանուխ է, կարելի չէ:

- Այդ կրնայ ըլլալ միմիայն հեռաւոր նպատակ:

- Մենք դեռ պատրաստ չենք այդ պատասխանատու դործին:

- Այո՛, այո. մինչեւ չապահովենք եւրոպական պետութեան մը միջամտութիւնը:

- Մենք նորէն մինակ պիտի մնանք: Քիւրտերով չէ կարելի ճամբայ ելլել:

- Լաւ, ընկերներ, խօսեցէք, մտածեցէք, ինչքան որ կ'ուզէք: Այդ հարցը լինձի համար ալ անհրաժեշտ նկատեցի մէջտեղ բերել ու մտածել, մտածել ... Զափել երկու, երեք եւ մէկ կտրել: Մի՛ մոռնաք, որ եւրոպական թերթեր արդէն բաւական սրտած կը տեսնեն Թուրք եւ Պալքանեան յարաբերութիւնը: Մենք այդ պատերազմն է, որ պիտի օգտագործենք: Այո՛. հէնց այսօր, արդէն գերմանական թերթի մէջ կայ, որ թրքական զօրքերը մտած են սահմանադլուխի պուլկարական գիւղի մը մէջ ու յափշտակած կիներ, աղջիկներ: Ի հարկէ, մենք այստեղ աւելի հնարաւորութիւն ունինք հետեւելու կացութեան: Թուրքը արդէն ներքին գաւառներու մէջ սկսած է զօրահաւաքի: Իր կարեւոր ուժերը ու ռազմամթերքը թուրք եւ պալքան սահմաններուն վրայ կը կեդրոնացնէ: Անշուշտ միշտ ալ միջամտութիւնը պիտի ըլլայ եւրոպական ազգերու, որ նման պատերազմ մը չպայթի, որով հետեւ պիտի բախի նաեւ իրենց շահերուն: Ըսեմ, որ էնուեղ, Կիրոսը, թուրք եւ պալքանեան պատերազմի հաւանականութիւնովն է, որ աւելի ջերմացուցեր է իր եռեւակայութիւնը:

(Շար. 623)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նիսի մէջ, հայ կնոջ մը հակելու եւ ընկերութիւն ընելու համար, կը փնտռուի հայախօս կին մը, միջին տարիքի: Հեռաձայնել (93) 20 - 17 - 29 կամ՝ Փարիզէն ներկայացողի համար, Աղքատախըզնամի՝ 878 - 02 - 99 :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ

ի նպաստ հայ վարժարաններու

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը զբօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային:

ՇԱԲԱԹ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25

Սորպոնի մէջ երաժշտական երեկոյթ կազմակերպուած Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան կողմէ:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

9. Rue de Madrid — 94140 Alfortville

Tél.: 376. 55. 89

La Maison arménienne d'Alfortville restera ouverte jusqu'au 13 août, la permanence reprendra le 31 août.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ,

Տարեկան պարահանդէսը՝

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

GALERIE ARARAT

7, PROMENADE DES ANGLAIS

Nice

EXPOSITION PERMANENTE DE PEINTRES ARMENIENS

de

Vartan MAKHOKHIAN

à

CARZOU

cent toiles de maître

ouvert tous les jours sauf dimanche

ՄՏՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ՝
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՉ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ

1958 – գին 60 ֆ.

ԵՒՐԻՊԻԴԻ

ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ

1963 – գին 35 ֆ.

ՇՀՀԱՆ ՇՀԱԶՈՒԻ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

1971 – գին 50 ֆ.

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

1973 – գին 50 ֆ.

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

վերիսաարարակութիւն 1981 – գին 70 ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼԱՇԻՆԵԱՆ

ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ

1979 – գին 50 ֆ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

1980 – գին 70 ֆ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»

Ծագկաքաղ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հատուածոններէն (1925 – 1975)

Խ. վկայաբան

ԿՈՂՔ՝ **ԳՈՒՐԳԷՈՒ**

1976 – գին 120 ֆ.

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 ֆ.:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կը Պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ
Եւրոպայի Հայոց

Ճաւարտ Պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·00-ին
Ս. Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին:

երկուշաբթի, Ցիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանդստեան պաշտօն վասն համօրէն նոր-ջեցելոց:

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ եւ խաղողօրհնէք:

ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ

Պատարագ ժամը 10·30-ին:

Ճաւարտ պատարագի՝ աւանդական խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի:

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Աստուածածնայ վերափոխման տօնին առիթով Ս. պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի ՀրՋակայից հոգեւոր հովիւ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Ճաւարտ պատարագի կը կատարուի՝ խաղողօրհնէք:

Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Եկեղեցւոյ անուանակոչման՝ Սուրբ Աստուածածնայ տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը կատարուի նաեւ աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ՅԵՐԵԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ:

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆէն մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՑ-յէ աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով:

Գ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն:

Դ.- Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, գերեկօթիկ աշակերտները ի տաճելու եւ դարձելու համար:

Ե.- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար:

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ:

Հետաքրքրուղ ծնողքները կը հրաւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել վարժարանիս Տեսչութեան հետ:

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 534. 68. 28

Ա· ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր կերպով կը տօնախմբուի Աստուածընկալ Վերափոխումը եւ յետ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքը:

Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւը՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
եւ կուտայ օրուան քարոզը:

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ եկեղեցական եղանակով, խմբավարութեամբ՝ Խաչիկ Եղլմազեանի:

Աստուածածնի այս տօնը մեր եկեղեցւոյ դիւրաւոր հինգ տարաւար տօներէն ըլլալով կը յանձնարարուի մեր ժողովուրդին նոյն օրը մասնակից դառնալ նաեւ Սուրբ Հաղորդութեան: Խոստովանանք կը կատարուի արարողութեանց թիթացքին:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը՝	8·00
Ս. պատարագ	9·30
Քարոզ	11·15
Խաղողօրհնէք	11·45

ՍԷՆ–ԼՈՒ — Ս· ԳԷՈՐԳ

Շաբաթ, Օգոստոս 14: Պատարագ՝ ժամը 10-ին: Խաղողօրհնէք ժամը 11·30-ին:

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի, Օգոստոս 15: Պատարագ, ժամը 10-ին: Խաղողօրհնէք՝ ժամը 11·30-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ ԽՋԿՐ. ՔՀՆԱ. ՏՐՏՐԵԱՆ

ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս· ԹԱԴԷՈՍ

Հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Ճաւարտ Պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30, Պատարագ՝ 10, Քարոզ՝ 11, Խաղողօրհնէք՝ 11·45 :

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE

Région Lyonnaise

Tous les Dimanches — de 10h. à midi

Sur FM. 89.50 Mghz.

VICKEN

13 décembre

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1982

Սեպտեմբեր 4-18 Քիեւ-Երեւան 4·750 ֆ.

Հոկտեմբեր 4-19 Մոսկուա-Երեւան 4·650 ֆ.

Դեկտեմբեր 20 – Յունուար 4 Մոսկուա – Երեւան 4·750 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ

TRANSTOURS

25, Rue d'Argenteuil — 75001 Paris — Téléphone: 261. 58. 28

ուր կարելի է ներկայանալ ամէն օր, կէսօրէ ետք, ժամը 15 - 18

— CLAMART: **Mr. KEHAYAN; 124, Avenue Henri Barbusse — Tél.: 642. 73. 10**

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Դիմել՝ Զ. Ալիքսանեանի

11, Rue du Bassin, Saint Julien — Téléphone: 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55

ՎԱԼԱՆՍ.- Դիմել Ն. Գասպարեանի – **9, Rue Sully**

ԼԻՈՆ.- Դիմել՝ Շէմտիբեանի

16, Rue Chardonnet — 69120 Vaulx-en-Velin — Téléphone: 868. 53. 05

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
12
JEUDI
12 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.234 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.234

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶ

ՆՈՐ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՄԸ

ՀՐԷԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ ԵՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երկուշաբթի իրիկուընէ ի վեր, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, տեսակ մը մրցակցութիւն ծնած է մաս - մեսխաններու մօտ, «հաս չմնալու» համար այն արդար վրդովման արտայայտութեան մէջ, որ ծնաւ ոիւ տէ Ռոզիէի եղեռնափորձէն ետք: Իջեր թերթերուն մէջ եւ ածականներու խորագրերու ճոխութիւն: Կասկած չկայ, որ Կոլոընպերկ ճաշարանի ջարդը անընդունելի է, բայց կարելի չէ ըսել նաեւ թէ անիկա հետեւանք է արեւմտեան - Պէյրութի իսրայելեան ամրակոծութեանց նկարագրութեան մամուլի էջերին: Ամէն պարագայի մէջ եւ հակառակ Ֆրանսայի պետական դէմքերու ջանքերուն եւ սիրալիր արտայայտութեանց, Փարիզի Հրեաները կատղած են, ինչպէս կը պարզուեր երեքշաբթի իրիկուն իսկ, երբ միջադէպեր անխուսափելի եղան: Նոյն օրը, համայնավար կուսակցութիւնը եւ ճախ կարգ մը հոսանքներ ցոյցի մը նախաձեռնարկ եղած էին, զատապարտելու համար իսրայելեան միջամտութիւնը Պէյրութ: Ներքին նախարարին դիմումին ընդառաջելով, համայնավար կուսակցութիւնը հրաժարեցաւ, այսինքն յետաձգեց ցնոր տնօրինութիւն այդ ցոյցը, բայց Հրեաները հատ մը կազմակերպած էին իրենց դեսպանատան մօտ եւ հոն բախումներ իսկ եղած են լրագրողներու եւ մամուլի լուսանկարիչնե - րու հետ, որոնց ցուցարարները արգելք եղած են, իրենց արհեստը ընելու: Հանրապետութեան Նախագահին եւ լրագրողներու դէմ լուսանկարները չեն պակսած՝ «Միթերան մարդասպան, լրագրողներու մեղսակից», «ՊԱԿ՝ Փարիզէն եւ Պէյրութէն դուրս», «ՊԱԿ չի խնայեր Հրեաներուն, Ֆրանսա կը խնայէ ՊԱԿ»ի, եւայլն., եւայլն.: Ամենք Շան գ'էլիզէ դիմինը նատած են ու երթեւեկը դադրած է աւելի քան երկու ժամ: Այս ցոյցին ընթացքին մէկն ալ խօսք առած է, ու իր ելոյթին վերջաւորութեան պահանջած, որ Փարիզի ՊԱԿ-ի դրասենեակը փակուի եւ աւելցուցած.- «Եթէ Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշում չտայ, այն ատեն Փարիզի հրեայ ժողովուրդը ինք կը կազմակերպէ իր ապահովութիւնը»: Պէտք է ըսել, որ այդ ուղղութեամբ, Իսրայէլէն «լա»ն արուած էր, իր վրդովումը յայտնող ելոյթին մէջ, ուր հակաֆրանսական արտայայտութիւնները չէին պակսեր, քանի իսրայելացի նախարարապետին համար՝ «Փարիզ գործուած ոճիրը արդիւնք է «Օրտուր»ներու վրայ եղած զայրացուցիչ յայտարարութիւններու եւ Ֆրանսական մամուլի յերիւրածոյ խօսքերու Լիբանանի պատերազմի մասին» եւ Պէկին կ'եզրակացնէր ըսելով թէ՝ եթէ Փը - րանսական կառավարութիւնը անհրաժեշտ միջոցները ձեռք չառնէ, ինք կոչ պիտի ընէ Ֆրանսայի հրեայ երիտասարդնե - րուն, որպէսզի իրենք ապահովեն իրենց պաշտպանութիւնը: Այստեղ արդէն քիչ մը հետու կ'երթար Պեկին եւ դժուարութեան կը մատնէր հրեայ համայնքին պատասխանատուն՝ Ալէն տը Ռոշիլա, որ նոյն պահուն կ'ընդունուէր նախարարապետ Մօռուայի կողմէ:

Հոկտեմբերի իրիկուն ոիւ տը լա Վիէթնամի մեծ սինակոկին մէջ է, որ արարողութիւն մը տեղի կ'ունենար, ի նե - կայութեան պետական եւ պաշտօնական անձնաւորութեանց:

Ամենք, հազիւ կը համարձակին ըսել թէ Իսրայելացիներու թէ Ֆրանսայի Հրեաներու հակաֆրանսական ծայրայեղ ելոյթները, առնուազն անարդար են, երբ մանաւանդ նկատի առնուի թէ Միթերան, Ֆրանսայի առաջին Նախահայն է, որ Իսրայէլ գնաց եւ ահաբեկչական արարքէն ետք ալ, օդափոխութենէն սինակոկ փութաց, մինչ ժխտքար բաւական մե - ղադրուած էր Կոպերնիկ փողոցէն ետք, երբ տեղէն չէր շարժած:

× Ներքին նախարարը, անուն չտալով հանդերձ, Ապու Նիհալի վերագրեց այս արարքը:

Այս վարկածը հիմնուած է գործած - ուած զէնքերուն վրայ, որոնք նոյն տեսակէն են, Վիէննայի սինակոկին կամ Լոնտոնի դեսպանին դէմ գործածուած զէնքերուն: Եւ Վիէննայի եղեռնափորձին տէր եղած էր Ապու Նիհալ կազմակերպութիւնը:

Ապու Նիհալ ոխերիմ թշնամին է Արաֆաթի, 1973-էն ի վեր, երբ վտարուած է Ֆաթհէն, որու հիմնադիրներէն էր Արաֆաթի հետ: Պաղատած կը ղրկուէր իրրեւ ներկայացուցիչ ՊԱԿ-ի, բայց արդէն իսկ կը սկսէր դէմ գործել տրուած որոշում - ներուն: Արիւնալի բախումներ ալ կ'ըլ - լան երկու զեկավարներու կողմնակիցնե - րուն միջեւ եւ ի վերջոյ ՊԱԿ-ի մէկ յա - տուկ դատարանը մահուան կը դատա - պարտէ Ապու Նիհալը, որ ըստ իրեն (ՊԱԿ-ի) Մոսատի գործակալ մըն է, որ Հրեաներուն խաղը կ'ընէ, Արեւմուտքի մէջ վարկաբեկելու համար ՊԱԿ-ը:

× Զորեքշաբթի վաղ առաւօտեան, 5-ի շուրջ, զօրաւոր ռումբ մը կը պայթէր Փարիզի 8-րդ թաղամասը, ոիւ տը լա Պօմ, ուր կին մըն ալ բաւական ծանրօրէն կը վիրաւորուէր, չուկը պատցուցած ա - տենը: Հոն գտնուող չէնքին մէջ, թիւ 20, կայ դրամատուն մը, նախկին՝ Միլէր եւ քիչ անդին պատի մը վրայ ալ, երկու դիր «Ա. Տ.», ինչ որ արարքը վերագրել կուտայ ծայրայեղ - ձախ Ամսիոն - Տի - բէէթ չարժումին: Կը կարծուի որ ռումբին թիրախն էր Իսրայէլէն պտուղ ներածող ընկերութիւն մը:

×

ՀԱՅԿ. ԱՐԱՐՔՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

ՋԱՆԱՋԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

«Մոնտ»ի Անգարայի թղթակիցը կը հաղորդէր որ պաշարման վիճակի հրամա - նատարութիւնը «ցնոր տնօրինութիւն» դադրեցուցած է Պոլսոյ «Կիւնէշ» օրա - թերթի հրատարակութիւնը: Բուն պատ - ճառը չէ տրուած, բայց կը կարծուի թէ ձեռք առնուած միջոցը կապ ունի թեր - թին տուած կարդ մը լուրերուն հետ, Անգարայի եղեռնափորձին առընչու - թեամբ, եւ ուր խնդրոյ առարկայ էր Սուրիոյ խաղացած դերը: Թերթը արձա - գանգած էր նաեւ երեք Պաղեստինցինե - րու ձերբակալման նախորդ չաբթու, Պոլսոյ մէջ, եւ որոնք, ըստ «Կիւնէշ»ի, կը պատրաստուէին եղեռնափորձեր կա - տարել Պոլսոյ իսրայելեան հիւպատոսա - րանին դէմ: Թերթը ակնարկած է նաեւ զէնքերու եւ պայթուցիկներու ժաման - ման, Դամասկոսէն եկած եւ հասցէագր - ուած սուրիացի դիւանագէտի մը, որ կը պաշտօնավարէ Պոլսոյ սուրիական դես - պանատունը: Մեծ խորագրով մը, Կիւնէշ, Երկուշաբթի օր, Սուրիան խնդրոյ առար - կայ ըրած է բացէ ի բաց Անգարայի օդա - կայանին եղեռնափորձին առթիւ:

Ինչպէս կը յիշէինք երէկ, Օգոստոս 9-ի «Թայմզ»ը բաւական լայն տեղ կուտար արարքին Ա. եւ Դ. էջերուն վրայ, բայց խորագրով իսկ կը չակերտէր ցեղասպանութիւն բառը, ոչեկոչելով 1915-ի Ջարդերը, ներկայացուած Հայերու կողմէ:

Զորեքշաբթի առաւօտ, փարիզեան մամուլը գրեթէ լուռ կ'անցնէր այլեւս Անգարայի արարքին մասին, բացի «Ֆոքիտիէն»էն, որու աշխատակիցը խօսք «լաւատեղեակ» երեւալու իր մարմաջին մէջ, ահաբեկչական կազմակերպութեանց մասին Համօ Մոսկոֆեանը կը չփոթէր՝ Յակոբ Յակոբեան անունին տակ ծանօթ ԱՍԱԼԱի այն զեկավարին հետ, որ իսրայելեան ռումբերու տակ մեռած (Օգոստոս 4-ին) յայտարարուեցաւ յատուկ զեկոյցով մը: Մնացեալէն ալ կը պարզուի արդէն, թէ քիչ մը երեւակայութիւն եւ ղրիչ մը կը բաւեն, որեւէ բան ղրելու:

Քանաո Անջէնէ թէկ երգիծաթերթ, բայց ընդհանրապէս լաւատեղեակ է, երբ բան մը կը ղրէ: Այս չաբթուան իր թիւին մէջ, երկու անդրադարձ ունի հայկ. հարցե - րուն: Առաջինը կը վերաբերի Համօ Մոսկոֆեանի եւ խորագրուած է «Զոհը կծիկը դրաւ»: Կը պատմէ, նախ ինչ որ ծանօթ է, թէ կանկըլիի փավիյոնը գտնուած է այն Պեւեթան որ գործածուած էր Մարտ 23-ին, Համօ Մոսկոֆեանի դէմ մահա - փորձին: Ապա, կուտայ այլ մանրամասնութիւններ, գրես «տարօրինակ» կ'որակէ: Կ'ըսէ թէ մէկ ամիս, ոչ մէկ հարցաքննիչ դատաւոր նշանակուած է, յե - տոյ ոճրային ոստիկանութիւնը հրահանգ կը ստանայ ընդհ. դատախազ Սուիսյան-ժէն «չատ իրար չանցնիլ»: Միշտ ըստ Քանաի, ամիս մը ետք, Ալբիլին կը նշա - նակուի վերջապէս հարցաքննիչ դատաւոր մը, որ երբ 15 օր ետք կ'ուզէ հարցաքըն - նել Մոսկոֆեանը, կ'իմանայ որ օդանաւ մը ղրուած եւ Մերճաւոր - Արեւելք ղըր - կըւած է: Կից գրութեան մը մէջ ալ, բա - ռախաղով, անշուշտ, խորագրուած՝ «Տըֆէօ Թուրքի դլուխ մը կը փնտռէ», կը պատմէ թէ Ներքին նախարարը դիտա - ղութեան չատ խիստ նամակ մը ղրկած է Մօռուայի, բողոքելով անոր խորհըր - դատուին տեսակցութեան դէմ Հայերու փաստաբաններուն հետ:

× Ֆրանսայի Արդարութեան նախարա - րութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ փա - րիզեան օրաթերթի մը գրածները, ըստ որոնց պատասխանատու պաշտօնատար մը ընդունած կ'ըլլայ հայ պատասխանա - տուները, եւ անոնց հանդէպ յանձնառա - րութիւններ առած:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի դիտութիւն Հայաստանեայց Առաքե - լական Եկեղեցւոյ նուիրապետական Աթոռ - ների եւ բոլոր թեմերուն, յայտնում ենք թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի նախա - պահպանութեամբ Գերապոյն Հոգեւոր Խոր - հուրդը, իր 2 Յուլիսի 1982 թուականի որոշմամբ, Մայր Աթոռս Սիսեան եւ Անգլիոյ Հայոց նախկին Հայրապետական Պատուիրակ, Գերաշնորհ Տ. Ներսէս Եպիսկ. Պոզապալեանին նշանակեց Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռի դիւանապետ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՇՐ ԱԹՈՌԻ
(ԿՆԻՔ)

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑՈՒՑ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 30 - ՕԳՈՍՏՈՍ 5)

ԱՐՏԱՇԷՍ ՄԱԹԹԱՐԵԱՆԻ
«ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՀԱՅ ԱՐՁԱԿԸ» ԳԻՐՔԸ
ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ ՄՈՍԿՈՒԱ

Մոսկուայի «Զնանիէ» («Գիտելիք») հրատարակչականը լոյս ընծայած է Արտաշէս Մխիթարեանի «Ժամանակակից հայ արձակ»ը գիրքը, ուր հեղինակը կը խօսի վերջին քառասնամեակի հայ արձակի չարժումին մասին: Գիրքը կը բացուի «Հայաստանի հոգեւոր դիմապատկերը» յօդուածով, ուր տրուած է երէց, մի - ջին եւ նոր սերունդի հայ գրողներու աչքի զարնող գործերու համառօտ պատկերը: Արտաշէս Մխիթարեան ներկայացուցած է երէց եւ միջին սերունդի կարդ մը արձակագիրներու գրական նախասիրութիւնները, հակումներն ու սկըզբունքները:

կը պատմէ թէ Ներքին նախարարը դիտաղութեան չատ խիստ նամակ մը ղրկած է Մօռուայի, բողոքելով անոր խորհըրդատուին տեսակցութեան դէմ Հայերու փաստաբաններուն հետ:

× Ֆրանսայի Արդարութեան նախարարութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ փարիզեան օրաթերթի մը գրածները, ըստ որոնց պատասխանատու պաշտօնատար մը ընդունած կ'ըլլայ հայ պատասխանատուները, եւ անոնց հանդէպ յանձնառութիւններ առած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՑԷԼ կարգ մը նախապայմաններով ընդունած է Հասիպի վերջին ծրագիրը Պաղեստինցիներու պարպումին վերաբերեալ: Համաձայն է, բայց պէտք է իրեն յանձնուի ցանկը այն երկիրներուն, ո - րոնք պիտի ընդունին զիրենք, նաեւ բուն թիւը մեկնող պաղեստինցի ֆետայիներուն եւ բազմազգեան ու ժ եր ու - տեղաւորման մանրամասնութիւնները: Հակառակ այս յուսադրիչ երեւոյթին, իսրայելեան ռումբերը չարունակած են տեղալ արեւմտեան - Պէյրութի վրայ:

ՆՈՒՅՏՈՒՄՈՎ

Ֆ.

Հին մարմին մը ծոսոլ մը ունի ներ-
քին դիմագիծ. «Շատ հեռացած եմ
նեղ անհատներէ. «Մենք մի՛ կրնա-
նար ապրիլ, եթէ ոչ մեր դիմագիծ-
ներուն մէջ, մեր իրական դէմքերուն
մէջ: Ես ինքս ինծի համար ունիմ
դիմակ մը, որ ինծի կը ծառայէ ար-
տաքին աշխարհի հետ յարաբերու-
թիւն մը պահելու համար: Ես ինքս
ինծի համար ունիմ դէմք մը, որ ինծի
կը ծառայէ ներքին աշխարհի հետ
յարաբերութիւն մը պահելու հա-
մար: Ես ինքս ինծի համար ունիմ
դէմք մը, որ ինծի կը ծառայէ ներ-
քին աշխարհի հետ յարաբերութիւն
մը պահելու համար: Ես ինքս ինծի
համար ունիմ դէմք մը, որ ինծի կը
ծառայէ ներքին աշխարհի հետ յա-
րաբերութիւն մը պահելու համար:
Ես ինքս ինծի համար ունիմ դէմք մը,
որ ինծի կը ծառայէ ներքին աշխար-
հի հետ յարաբերութիւն մը պահելու
համ

ՅԱՍՎԱԾ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ՄԱՀՎԱՆ ՅԱՐԵՆԻՑ ՀԵՏՈ

ՏՈՒՖ. ՂԱՁԱՐՅԱՆՑ ՓՓԱՂ ՎԱՀԱԳՆ ՊԵՏ

ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑ

- Մանուկ ջան, ախպերդ ասում է՝ ինչ կուզես, կանեմ, միայն թե ինձ հետ գաս Ղարաբաղ, ես էլ ինձ համար ձմեռանոց եմ գտել, ուր կարող ենք ամբողջ ձմեռը հանգիստ անցկացնել: Ինչ ես կարծում, գնանք, թե՞ ոչ:

- Ես ի՞նչ կարծեմ, ախպեր ջան, ես ինչ կարող եմ կարծել, ես ինչ գլուխ ունեմ, որ կարծիք հայտնեմ: Ես ինչ գիտեմ, որ ձմեռանոցում ես ինձ համար մի տեղ կգտնես, ուրիշ ոչինչ:

- Ուրեմն գնանք, ես ասում եմ, գնանք, ես ասում եմ, գնանք, ես ասում եմ, գնանք...

-

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Անահիտ Թօփուզեան եւ զաւակները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, ամբողջ, հեռաձայնով, հեռագրով թէ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

Տիկին ՇԱՒՐԻԿ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի յանձնախումբը չնորհակալութեամբ ընդունած է Տիկին Պէաթրիս Պաղտասար-եանէ 100 Ֆ., Զատիկ Էմիրեանի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ՝ Մելիխսէթ Տօնիկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի «ճաշարան Արաքս»է 200, եւ Ցարութիւն Գինէճեանէ 100 Ֆ.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծովի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողով մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին։

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային։

NAIRI

13 décembre

ՇԱՀԱՆ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ԾԱՌԱՋ» ԹԻՒ 15

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

Հանիքս տպուած, միշտ՝ սպառած

ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80 Ֆ
Դիմել՝ «ԾԱՌԱՋ»

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գազանճեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառաջ»ի, Գէորգ Հէֆիմեանի մահուան առթիւ։

ՇԱԲԱԹ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25

Սորպոնի մէջ երաժշտական երեկոյթ կազմակերպուած Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան կողմէ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է, Օգոստոս 1-էն - 31։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ

ի նպաստ հայ վարժարաններու

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ։

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿԸՐԹԱՐԱՆԷՆ մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՑ-յի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով։

Գ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն։

Դ.- Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները ի տուեղու եւ ցրուելու համար։

Ե.- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար։

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ։

Հետաքրքրուող ծնողքները կը խրատուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել Վարժարանիս Տեսչութեան հետ։

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 534. 68. 28

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ
Եւրոպայի Հայոց

Ճաւարտ Պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.00-ին
Ս. Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին։

Երկուշաբթի, Ցիշատակ է Մեռելոց։

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն վասն համօրէն նոր-ջեցելոց։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ եւ խաղողօրհնէք։

ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ

Պատարագ ժամը 10.30-ին։

Ճաւարտ պատարագի՝ աւանդական խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի։

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Ճաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Աստուածածնայ վերափոխման տօնին առիթով Ս. պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի շրջակայից հոգեւոր հովիւ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Ճաւարտ պատարագի կը կատարուի՝ խաղողօրհնէք։

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Եկեղեցւոյ անուանակոչման՝ Սուրբ Աստուածածնայ տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Կը կատարուի նաեւ աւանդական մատաղ եւ Խաղողօրհնէք։

Ֆրանսահայ Բժշկական Միութիւն
UMAF
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏ. 23-ի՛ն

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9. Rue de Madrid — 94140 Alfortville
Tél.: 376. 55. 89

La Maison arménienne d'Alfortville restera ouverte jusqu'au 13 août, la permanence reprendra le 31 août.

Ա. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր կերպով կը տօնախմբուի Աստուածածնի Վերափոխումը եւ յետ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքը։

Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւը՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
եւ կուտայ օրուան քարոզը։

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ Եկմալեան եղանակով, խմբավարութեամբ՝ Խաչիկ Երլմազեանի։

Աստուածածնի այս տօնը մեր եկեղեցւոյ գլխաւոր հինգ տաղաւար տօներէն ըլլալով կը յանձնարարուի մեր ժողովուրդին նոյն օրը մասնակից դառնալ նաեւ Սուրբ Հաղորդութեան։ Խոստովանանք կը կատարուի արարողութեանց թափքին։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը՝	8.00
Ս. պատարագ	9.30
Քարոզ	11.15
Խաղողօրհնէք	11.45

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Շաբաթ, Օգոստոս 14։ Պատարագ՝ ժամը 10-ին։ Խաղողօրհնէք ժամը 11.30-ին։

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի, Օգոստոս 15։ Պատարագ, ժամը 10-ին։ Խաղողօրհնէք՝ ժամը 11.30-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ ՔԱՀՐ. ՔՀՆԾ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ
ՎԱՉԷ Ծ. ՎԸՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Ճաւարտ Պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը։

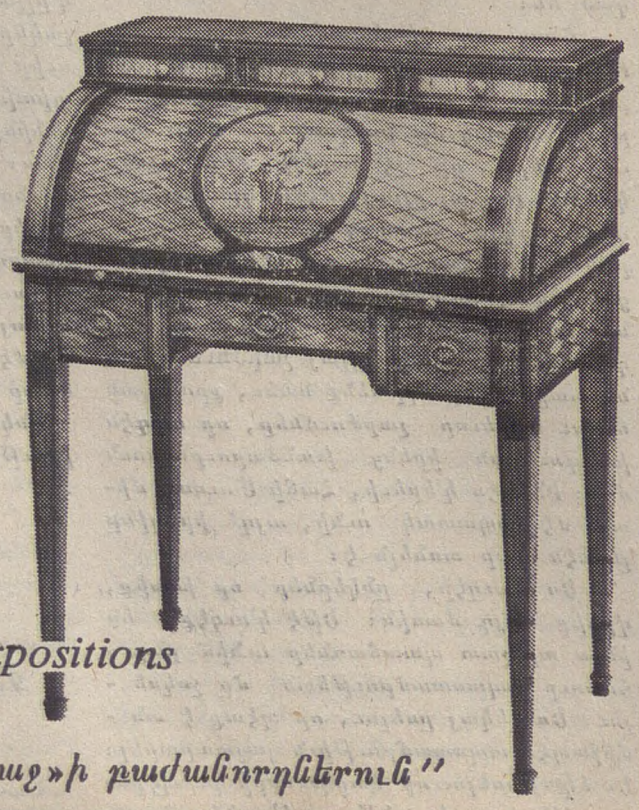
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30, Պատարագ՝ 10, Քարոզ՝ 11, Խաղողօրհնէք՝ 11.45։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
Տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez
une des plus belles expositions
de France

"Բացառիկ զեղչ «Ծառաջ»ի բաժանորդներուն"

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՑԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի։

RESTAURANT EREVAN
26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS
TÉL. 770. 85. 81

ouvert jusqu'au 15 août

Fermé le Mardi — Փակ է երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN
29, RUE BERGÈRE — 75009 PARIS
TÉL.: 523. 44. 75

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
13
VENDREDI
13 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2.50 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.235 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.235

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ա.ՀԱԲԵԿԱԶՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶ

ՆՈՐ ԹԻՐԱԽԸ՝

ԻՐԱՔԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԸ

«ԱՍԱԼԱ» ՆՈՐ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ԿՈՒՏԱՑ ՀԻՆԳ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ

ՊՈԼՍՈՑ ԿԵԴՐՈՆԸ՝

ՀԱՑ ՄԸ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ԻՆՔԶԻՆՔԸ ԱՅՐԵԼ ԲՈՂՈՔԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ա.ՀԱԲԵԿԱԶՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԿՈՉԸ

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ փարիզ, օրէ օր կը դառնայ միջազգային ահաբեկչութեան մայրաքաղաքը։

Հակահրէական երկու արարքներէն ետք, Յորեքշաբթի կէս օրէ ետք, Իրաքի դես - պանատունն էր ահաբեկիչներու թիրա - խը։ 16-րդ թաղամասին մէջ, ռիւ տիւ Թեներալ Ափէռ է, որ երկու թակարդուած կառքեր, կը պայթէին իրարու ետեւէ, տրեհ ալ առեղծելով, մինչ երրորդ կառք մը վերջին պահուն կարելի կ'ըլլար խածառել։ Այս անգամ վեց, համեմա - տաբար թեթեւ, վիրաւոր կայ եւ նիւթա - կան մեծ վնասներ։ Քիչ ետք, արարքին տէր կ'ըլլար իրաքեան չիի ընդդիմադիր յարժամ մը՝ «Իրաքի իսլամական չար - ժում», որ այս արարքով ուզեր է ազդա - րարութիւն մը տալ Ֆրանսական իշխա - նութեանց, որոնք զինուորական օժանդա - կութիւն կը հասցնեն Իրաքի։ Փակագի - ծի մէջ յիշենք թէ Իրաք, չիի մեծամաս - նութեամբ երկիր մըն է, զոր կը ղեկա - վարեն Սիւննիները եւ որու հետ Ֆրանսա լաւ յարաբերութիւններ կը տանի։

Այս արարքէն կէս ժամ ետք է, որ Փա - րիզի մեծ սինակոկին մէջ, արարողու - թիւն մը կը կատարուէր ռիւ տէ Ռոզիէի գոհերուն յիշատակին։ Ներկայ էին Նա - խարարապետը, Արդարութեան նախա - րարը, Փարիզի քաղաքապետը, Փարիզի Արքեպիսկոպոսը, եւլն., եւլն.։ Մեծ բարբունապետը իր ելոյթին մէջ փորձած է հանդարտեցնել մթքերը եւ «չիյնալ զրպարտութեան ծուղակը»։ Հակառակ ա - սոր, երբ կառավարութեան անդամները դուրս կ'ելլէին, քանի ծայրայեղ - աջ հրէայ երիտասարդներ, բուռն յարձա - կում մը կ'ընէին, պոռալով «Մի թեռան՝ դաւաճանութիւն», «Չամայնավար դո՛ւրս սինակոկէն» եւ քիչ մը հրմշտուք կ'ըլ - լար։ Ապա, հակում տեղի կ'ունենար մին - չեւ կէս գիշեր «հրեայ անծանօթ Նահա - տակի» յուշարձանին առջեւ, Փարիզի 4րդ թաղամասը։

Ցայսօրական ահաբեկչական արարք - ներ Փարիզի մէջ, որ սկսած են որոշ խուճապի մթնոլորտ մըն ալ ստեղծել ժո - ղովուրդին մօտ, տուն կուտան անչուշտ բանավէճերու մամուլի էջերէն։ Այս հա - կառաութեանց առիթ տուած է նաեւ Ներքին նախարար՝ Կասթոն Տըֆէռի մէկ ծրագիրը, բարեփոխելու «ապաստա - նի իրաւունք»ի տրամադրութիւնները Ֆրանսայի մէջ։ Զայն ջնջելու հարց չի կրնար ըլլալ, քանի Ֆրանսա, աւանդու - թեամբ, ապաստանի հող է, բայց կը կարծուի թէ ահաբեկչութեան դէմ պայ - քարելու միջոց մըն է։ Առարկողներ կան թէ ահաբեկիչները, ընդհանրապէս չատ կանոնաւոր թուղթերով, դիւրութեամբ կը մտնեն որեւէ երկիր եւ ոչ թէ քաղա - քական ապաստանի դիմելով, քանի այս վերջին պարագային, այնքան բարդ ու երկար են ձեւակերպութիւնները, որ ա - հաբեկիչի գործածելիք մեթոտ չէ։ Այս ծրագրին դէմ է նաեւ Ռոպէր Պատէնթէռ, որ «Մաթէն»ի մէջ կ'արտայայտուի, ոչ իբրեւ Ազգարարութեան նախարար, այլ՝ «հրեայ համայնքի անդամ» եւ կը զգու - շացնէ «Ազատութիւնն սպաննող միջոց - ներ ձեռք ձգելու փորձութեան դէմ»։ Պարզ է, որ, թէկուզ անուղղակի պատէն - թէռ կը պատասխանէ Տըֆէռի։

Ա՛լ մամուլը, ընդհանրապէս առիթ ըլ - տած է յարձակելու համար ձախ կառա - վարութեան վրայ, բայի Թիէրի Տէժար - տէնի, որ «Ֆրանս - Սուար»ի մէջ, «կը բաւ՛է» խորագրին տակ, կը դրէ թէ պար - կեշտ բան չէ Տըֆէռի վրայ յարձակիլ այս ահաբեկչական արարքներուն առթիւ, պէտք չէ մոռնալ թէ անոնք 1981 Մայիս 10-ին չծնան եւ թէ կոպերնիկը ձախիի օրով չէր։ Նոյն դրութեան մէջ, Տէժար - տէն կ'ըսէ թէ կը բաւ՛է, որ ամէն մարդ Ֆրանսան ընարէ իր հաշուեյարդարնե - րուն համար, օրինակներու կարգին յիշե - լով՝ Հայերը 60 տարի հնութիւն ունեցող ջարդի մը համար...։

Այս առընչութեամբ յիշենք թէ Պոլսոյ Շնորհք Պատրիարքը կոչ մը ըրած է Հա - յութեան, որմէ մասեր կուտային, Հինդ - շաբթի առաւօտ, փարիզեան օրաթերթե - րը։ Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին է, որուած Զորեքշաբթի օր, որ Շնորհք Սրբ. կոչ կ'ընէ որ դադրին ահաբեկչա - կան արարքները Թուրքիոյ դէմ, եւ ակ - նարկելով հայ երիտասարդներուն, որոնք հակաթուրք արշաւի մը ձեռնարկած են, բիրտ ուժի գործածութեամբ, աշխարհի Հայերուն կը դիմէ, որպէսզի դատապար - տեն «այս մոլորած եւ մոլեռանդ տար - րերը»։

Փարիզեան օրաթերթերը կ'արձագան - գէին նաեւ 61 տարու Հայու մը արար - քին, Պոլսոյ կեդրոնը՝ Թագսիմի հրա - պարակին վրայ։ Երեքշաբթի օր է, որ Արթին Բենիկ անունով Հայ մը, դեր - ձակ, փորձած է ինքզինքը այրել և զինքը փրկած է հանրակառքի մը վարորդը, իր մարիչով։ Հրաժեշտի երկտող մը ձգած էր, ուր կը մեղադրէր արտասահմանի Հայերը «պատմական ճշմարտութեանց իրենց անգիտութեան համար» եւ կ'ամ - բաստանէր ահաբեկիչները, որոնք, կը դրէ, «աշխարհականներու գործիքներն են» ինչպէս անցեալին, երբ «հարիւր հա - զարաւոր մարդիկ մեռան»։ Ա.ՍԱԼԱ-ի ուղղուած Օգոստոս 10 թուակիր այս նա - մակին մէջ, Բենիկ կ'ըսէ.- «Ինքզինքնուդ եկէք, ձեզ կը խարեն։ Սատեղ քանի մը հազար Հայ մնաց։ Ասո՞նք ալ կ'ուզէք ոչնչացնել։ Բայց այս մէկը երբեք պիտի չյաջողիք»։ Կ'անիծէ նաեւ ժիսքար տ'Էս - թէնը, որովհետեւ կ'ըսէ, եթէ քուէի որ - սորդութեան համար աչք զոցած չըլլար անոնց գործունէութեան վրայ, հոս հա - սած չէին ըլլար»։

Այս նամակին ամբողջական պատճէնը լոյս տեսած էր, Օգոստոս 12-ի Թրքական - մեր տեսած - (Հիւրրիյէթ, Թերճիւման, Միլլիյէթ) օրաթերթերուն մէջ։ Նոյն Թուականի Հիւրրիյէթ կը յայտարարէ մօտ ատենէն լոյս տեսնելիք յօդուածա - շարք մը, «Լոյս սփռող հայկ. իրողու - թեանց վրայ», որու հեղինակն է՝ Ռեչիտ Իլչըի։

Թերթերը կը յայտնեն նաեւ թէ Թրքական ճայն - հեռատեսիլը յայտարարութեամբ մը, վերլուծելով Հայերու ահաբեկչական արարքները, որոնք արտաքին քաղաքե - րանք կը վայելեն, կ'ապդարարէ «Մի ըս - տիպէք որ Թուրքիան ալ մեթոտ փո - խէ»։ Կը չեշտուի որ ցարդ Թուրք Պետու - թիւնը իր պաղարիւնը պահած է եւ փա - փաքելի է որ այդպէս ալ կարելի ըլլայ չարունակել։

×

«Ինքէրնէչրընըլ Հերըլտ Թրիպիւն»ը, Օգոստոս 12-ի իր թիւին մէջ, քանի մը տողով տալէ ետք Շնորհք Պատրիարքի կոչին միտք բանին, կ'ըսէ նաեւ թէ Պէյ - րութի մէջ, Զորեքշաբթի օր, ԱՍԱԼԱ նոր վերջնագիր մը տուած է արեւմտեան այն հինգ Պետութեանց ուր հայ բան - տարկեալներ կան, որ եթէ անոնք երեք օրէն ազատ չարձակուին, նոր արարքներ պիտի կատարուին իրենց դէմ։ Այդ հինգ երկիրներն են.- Ֆրանսա, Քանատա, Միացեալ - Նահանգներ, Զուիցերիա եւ Շուէտ։

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՀԱՄԱՋԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՑԱՑԱԾ Է, ԲԱՑՁ ՌՈՒՄԲԵՐԸ ՄԻՇՏ ԿԸ ՏԵՂԱՆ

Ֆիլիփ Հապիպ, այս անգամ, ձեռնու - նայն չէր վերադարձած Իսրայէլէն, ուր ընդհանուր համաձայնութիւն գոյացած է պաղեստինեան պարպումին չուրջ։ Արա - բական եօթը երկիրներ, ի վերջոյ, յայտ - նած են թէ տրամադիր են պաղեստինցի փետայիները ընդունելու։ Ասոնք են՝ Սուրիա, Իրաք, Յորդանան, Թունուզ, Սուտան եւ երկու Եմէնները։ Իսրայէլ կ'ուզէ նաեւ որ միջազգային ուժը 30 օրէն աւելի չմնայ եւ կազմուած ըլլայ ոչ թէ Ֆրանսական՝ այլ լիբանանեան զօրագունդէ (երեք ուժեր նախատեսուած են՝ Ա - մերիկեան, Ֆրանսական, Իտալական)։

Ասիկա չէ բաւած սակայն որ ռումբերը դադրին տեղալէ արեւմտեան Պէյրութի վրայ։ Իսրայէլ կ'ըսէ թէ մինչեւ վերջին վայրկեանը, զինուորական ճնշումը պիտի չարունակուի։ Թէեւ ռումբերը կը չարունակեն լսուիլ, նաեւ ոչ զինուորա - կան կէտերու վրայ, բայց Ֆրանսական խօսուն թէ զգուշ մամուլը, աւելի «խո - հեմ» է իր նկարագրութեանց մէջ, քանի «հակաեմական» որակուեցաւ այդ առ - թիւ եւ կարգ մը լրագրողներ ծեծ ալ կերան երկուշաբթի իրիկուն Շան ղ'Ելիզէ։

Իսրայէլեան զօրքը ձմրան պիտոյքներ ալ սկսած է ամբարել, տեղաւորուելու համար լեռները։

× *Արեւմտեան - Պէյրութի պատերը երեք լեզուներով (արաբերէն, անգլերէն, Ֆրանսերէն) պերերով լեցուիլ սկսած են։ Ստորագրութիւնը՝ ձոպ։ Կը զրէ դիւեր - ները եւ ձեւով մը քաղաքին խիղճը կը ներկայացնէ, բան «Լիպերասիոն»ի։ Նը - մոյշ մը.- «Պեկին, Ռեկըն, Շարոն, սա պահուս վըտէք երբեակն են։ Կը ներկա - յացնեն իրենց վերջին Ֆիլմը՝ «Ինչպէ՞ս մեռցնել արեւմտեան Պէյրութի մանուկ - ները։ Տեղերը ապահովեցէք։ Աւրար բո - լոր զեկավարները անձամբ ներկայ պիտի ըլլան, առաջին ներկայացման»։*

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑՈՒՅՑ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 30 - ՕԳՈՍՏՈՍ 5)

ԷՄԻՆ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆԻ ՆՈՐ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ

Երեւանի մէջ հնչած է Էմին Արիստա - կէսեանի նոր համանուագը՝ «Հոկտեմբե - բի սերունդը» պոէմը, Պարոյր Սեւակի բառերով։ Մասնագէտներու կարծիքով այդ գործը հարուստ է իր մեղեդիներով։ Մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Ա - րիստակէսեանի «Պրոմեթէոս» բեմապա - րը, որ ներկայացուած է Խորհ. Միու - թեան չատ մը թատրոններու մէջ եւ ար - տասահման։ Ան հեղինակն է համանուագ - ներու, քոնչերթոներու, սոնաթներու, դաշնակի գործերու, երգերու եւ չարժա - նկարներու երաժշտութեան։

×

ՄԱՌԵՇԱԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԲԱԳՐԱՄԵԱՆԻ ԳԻՐՔԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի մէջ լոյս տեսած է մառե - չալ Յովհաննէս Բագրամեանի «Մարտա - կան փառք» գիրքը, ուր կը ներկայացուին խորհրդային բանակին առեղծումը (1918-ին), անոր մղած ճակատամարտնե - րը, Լենինգրադի պաշտպանութիւնը, Ստալինգրադի եւ Կուրսկի ճակատա - մարտները, Ուկրանիոյ, Բելոռուսիոյ, Մերձպալթեան եւ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներու ռազմական գործողութիւննե - րը եւ այլն.։ Մառեչալ Բագրամեան կը խօսի նաեւ խորհրդային բանակի ներկայ պատկերին մասին։

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՀՐԻ

Օգոստոս 9-ին, իր մահկանացուն կնքած է Գրիգոր Պահրի, ծանօթ դէմք մը Փա - րիզի մեր գաղութին։

Ողբացեալը ծնած էր Պոլիս 1899-ին եւ Փարիզ եկած է, առաջին անգամ, 1913ին հետեւելու համար աշխարհազրութեան։ Պատերազմը պատճառ կ'ըլլայ սակայն որ Պոլիս վերադառնայ, կրկին Ֆրանսա գալու համար կարճ շրջան մը 20-էն 22, երբ կը վերադառնայ Պոլիս։ Քեմալական չարժումին, ընտանեօք տեղահան կ'ըլլան եւ կ'անցնին Ռումանիա, ուրկէ վերջնա - պէս Փարիզ կը հաստատուի 1924-ին։ Կը նուիրուի աշխարհագրական, մանաւանդ պատմական եւ ազգային քարտէսագիտու - թեան։

Կանուխէն անդամ Հ. Բ. Ը. Մ.-ին, եղած է առենադպիր Փարիզի յանձնաժո - ղովին։ Թանգարանապետ էր նաեւ Ազբիւ - ռի Հայկ. Թանգարանին։ Շրջան մը խմբագրած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի Նոր Շինա - րար պարբերականը. վերջին շրջանին կ'աշխատակցէր Հնչակեան կուսակցու - թեան ամսաթերթին՝ Յաղթանակի։

Յուղարկաւորութեան մանրամասնու - թիւնները տես՝ 4-րդ էջ։

Մեր ցաւակցութիւնները՝ Պահրի, էլ - մայեան, Դաւիթեան եւ Շահպազ ընտա - նիքներուն։

ՆՈՎՈՏԱՐԱՆԻ ՀՈՎՎԱ

ՆՈՎՈՏԱՐՈՒՄ

ԳՈՂՈՎՎԱՅԻ ՀՈՎՎԱ

ԱՐՎԵՍՏԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ

ԳՐԱՍԵՆՅԱԿԻ ՍՈՎՈՐՈՒՄԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎԱՂՎԱ ՀԱՅՏՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՀԱՎԱՔԱԺՈՂՈՎԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎԱՂՎԱ ՀԱՅՏՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՀԱՎԱՔԱԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻԻՄԹԱԶ ՍՕՑՍԱԼԻ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՑԱՍՏԱՆԷՆ

———×———

ԼՄԲ. - Յուլիս 27-ի, 28-ի եւ 29-ի մեր թիւերով, տուած էինք «*Մլլիյէթ*»ի մէջ լոյս տեսած այս տպաւորութիւնները։ Ստորեւ հատուած մը ևս, շատ աւելի ուշ հրատարակուած։

ԱՐԱՐԱՏ ԵՒ ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴ

Ուղեցոյց Ճուլիա, առանց պիտնալու թէ իր այդ օրուան զբօսաշրջիկական խումբին մէջ կար Թուրքիայէն եկած Թուրքի մըն ալ ներկայութիւնը կը չարունակէր իր խօսքերը.

«Ահա՛, սա դէմը տեսնուող լեռը, որ ներկայիս կը գտնուի Թրքական սահմանին մէջ, հայկական լեռ մըն է. Մեծն Արարատ։ Քիչ մը աւելի հարաւ - արեւմուտք, ուրիշ հայկական լեռ մըն ալ կը տեսնուի. ան ալ փոքր Արարատն է (Մասիս)»։

Արդարեւ հայկական Սովետ. Սոսիալիստական Հանրապետութեան հողերէն երբ դիտենք, բոլորովին տարբեր դեղեցկութիւն մը, տարբեր վեհութիւն մը ունի Արարատի տեսքը։ Եթէ Գարաքէօսէի լճէնէն նայինք, նոյն վեհութիւնը, նոյն դեղեցկութիւնը չունի ան։ Այդ տեսան - կիւնէն, ուրիշ լեռնագագաթներ, ուրիշ ըլուրներ կը մտնեն համայնապատկերին մէջ եւ անոնց հետ հսկայ, բայց պարզ լեռ մըն է Արարատը։

Մինչդեռ անոնց Երեւանեան կամ Արարատեան կոչած դաշտավայրէն երբ նայինք, Արագած դեռ անմիջապէս հետը բարձրացող եւ ամառուան մէջհատներն իսկ, դէպի ամպերը բարձրացող ձիւնապատ գագաթներով, դեղեցիկներու գեղեցիկը լեռ մը կը տեսնէք ձեր դէմը։ Ըղծըղի գաշտէն իսկ այնքան գրաւիչ երեւոյթ մը չունի այդ տեսարանը։

Ջեմ գիտեր. Թէ ուղեցոյց աղջնակը ո՞ւրկէ կը հետեւցնէ լեռներու ազդու - թիւնը, սակայն ան ինքնավստահ կը չարունակէ իր «Հայկական լեռ»ան պատ - մութիւնը։

«Յար Նիկոլա, երբ 1826-ին պարսից արքաներու բռնակալութենէն կը փրկէ Երեւանը, այս տեղերը կուգայ եւ մօտաւորապէս տասը օր կը մնայ։ Բայց չար լեռներէն, այդ օրերուն օդը միշտ ամպոտ կ'ըլլայ, 30 - 40 քիլոմեթր հեռու, սահմանին հետեւ չի կրնար տեսնել Արարատը, որուն պտնուած հողերը 1639-էն ի վեր Օսմանեան Պետութեան անցած էին։

Բայց վեհանձն կայսրը մեծ փառասի - րութեամբ մը կ'ըսէ.

«Թէեւ Արարատը չտեսայ, բայց ան ալ պիտ չկրցաւ տեսնել»։

×

1915-ի հայկական ցեղասպանութեան *յիշատակին, Երեւանի արեւելքին, Մե - ծեռնակարերդի բարձունքին կառուցուած մեծ յուշադամբանը կ'այցելենք։*

Ուղեցոյցն է որ կը պատմէ կրկին. «Ինչպէս յայտնի է, 1915-ի Ապրիլին, Օսմանեան կայսրութեան յետադիմական իշխանութիւնը ձեռնարկած է ցեղասպա - նութեան մը, որուն հետեւանքով մեռած են մէկ ու կէս միլիոն Հայեր։ Մէկ կողմէն ջարդը կը շարունակուէր, իսկ միւս կողմէ գիւղերու եւ գիւղաքաղաքներու հայ բնակչութիւնը բռնագաղթի կ'ենթարկուէին, որոնք երկու - երեք հազար հո - գիներոց խումբերով կ'աքսորուէին ու անոնք ալ անօթութեան եւ համաճարակ հիւանդութիւններու պատճառաւ կը մեռնէին լեռներու մէջ։ Թուրքերը, կենդա - նիները սպաններու նման կը մեռցնէին Հայերը եւ իւրաքանչիւր սպաննուած Հայու դիակին դրամական պարգեւ կը տրուէր։ Ճամբաներու եզերքները Հայե - րու դիակներով լեցուած էին։

Այս բլրակին լանջերուն վրայ ձեր տեսած մէկ ու կէս միլիոն ծառը, այդ նահատակներու յիշատակը վառ պահելու համար տնկուած են»։

Յիշատակի այս համալիրը հարիւրա - ւոր քիլոմեթր քառակուսի հողամասի վրայ տարածուած եւ երեք մասերէ բաղ - կացած սիմտանական կառոյց մըն է։

Առաջին մասին մէջ ձախին կ'երկարի երկար «սուգի պատ» մը։ Ցետոյ, արե - ւմտեան փակուղի ծաղիկի մը նման պատմութիւնը դէպի իրար մօտեցնող բոլորաձեւ չարուած 12 տափակ ու բարձր սիւներ։ Ամենք կը ներկայացնեն ներկայիս այլեւս գոյութիւն չունեցող հայկա - կան 12 նշանագիրներու մայրաքաղաքները։ Ձիշդ մէջտեղը ընդարձակ անմար կրա - կը։ Իսկ չորս կողմերը գետեղուած բարձրախօսներէն տեւական կը լսուին Հայոց նշանաւոր երգահան Կոմիտասի երգչա - խմբային երաժշտութիւնը։

Քիչ մը անդին, երրորդ մասն է. պողպատեայ, չատ բարձր, դէպի երկինք սլացող հսկայ բայց նրբակերտ գլանաձեւ սիւն մը։ Ան հայ ժողովուրդի վերածնունդը եւ դէպի ապագայ սլացքը կը խորհրդանշէ։

×

Մարդ խակապէս կը զարմանայ, որ իր երիտասարդ սերունդները մօտիկ անցեալի պատմութիւնը այսպէս միակողմանի ձեւով պատրաստող Հանրապետութիւն մը դոյութիւն ունի տակաւին Սովետական Միութեան մէջ, որուն համար կ'ըսուի թէ մարդկային եղբայրութեան սկզբունքներու վրայ հիմնուած է եւ չատոնց պէտք է ձերբազատած ըլլար անցեալի վերաբերեալ ազգայնական զգացումներէն։

Այո՛, ընկերվարական պատմութեան տեսակէտէն ալ «երբ ապագային կը նայիմք, պէտք չէ մոռնալ անցեալը» ան - չուշտ, բայց անմիջական դրացիի մը մասին, երբեւ «Մարդասպանութիւն» մը ըլլալո՞վ խօսք պէտք է ընել տեւապէս։

Անոնց հանդէպ քինախնդրական զգա - ցումները միշտ վա՞ռ պէտք է պահել։

Կը խորհիմ թէ Հայաստանի Սովետ. Սոսիալիստական Հանրապետութեան վարիչներուն նման հարցումներ պէտք է ուղղել։

Բայց, բարեբախտաբար տակաւին պոյութիւն ունին, օրինակի համար, «Անի» պանդոկին մէջ ծերուկ կին մը, որ փերթած կոճակս խնդումերես կերպով ուղեց կարել, որպէսզի «մամուր ըլլայ եւ գլխ ճամբան չի թողնի»։

Նոյնպէս մամլոյ գործակալութեան ներկայացուցիչը Ճիվան Պալակէօզեան, որ կ'ըսէը թէ.

«Մայրս էրզրում ծներ է. բայց կարեւորը բոլոր այս բաները մոռնալ եւ քովքովի միասնաբար ապրիլ, իրրեւ բարեկամներ»։

Եթէ գրգռութիւններ տեղի չունենան, տակաւին չատ երկար ատեն իրարու հետ լաւ պայմաններու մէջ պիտի ապրին այն ժողովուրդները, որոնք Անաստղուի քաղաքակրթութիւնը միասնաբար կառուցին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

———o———

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Մինակ տեղի ունեցած ազատ ոճով ըմբշամարտի համամիութենական երիտասարդական 3-րդ մրցաշարքին, Հայաստանի մարզիկները չհաց են երկու ոսկէ, երկու արծաթէ եւ մէկ պրոնզէ մետալներ։ Բարձրագոյն մրցանակին արժանացած են երեւանցի Արարատ Սարգսեան եւ արտաշատցի Արծրուն Աստարեան, Բ. մրցանակին՝ կիրովականցի Ժորա Ցով - հաննիսեան եւ երեւանցի Ստեփան Սարգսեան, իսկ Գ. մրցանակին՝ Հրանտ Եղոքեան։ Խմբային դասաւորման մէջ Հայաստան 3-րդ տեղը գրաւած է Դաշնակցային Ռուսիայէն եւ Ուկրանիայէն ետք։

×

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

Ալմա Աթայի մարմնամարզուհեան մրցումներուն, խմբային արդիւնքնե - րով, Հայաստանի տղաքը 5-րդ հանդիսացած են, իսկ աղջիկները՝ եօթներորդ։ Երկու ոսկէ մետալ չհաց է Եղիկ Գեւորգեան ազատ վարժութիւններու մէջ, արծաթէ մետալ մըն ալ՝ օղակներու վրայ կատարած վարժութեան մէջ։ Ազատ վարժութիւններու մէջ արծաթէ մետալներ նուաճած են Հրաչիկ Ստեփանեան եւ Վարդան Սարգսեան։ Արմինէ Բարութեան դրաւած է 5-րդ տեղը։

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

«ՀՐԱԶԴԱՆԵԱՆ ՄԱՐԴԸ»

Քառորդ միլիոն տարի առաջ Հայաստանի մէջ ապրած «Հրազդանեան մարդը» դարձած է նիւթ այն յատուկ զեկուցումին՝ զոր խորհրդ. հնաբանները նախապատրաստած են մօտերս Մոսկուա գումարուելիք Զորրորդական դարաշրջանի ուսումնասիրութեան նուիրուած ժողովին։ Վերջին տարիներուն հայ գիտնականներուն ամէնէն կարեւոր այս գտածոն յատկանշական է անով՝ որ նոր լոյս կրնայ սփռել հին անցեալին մէջ մարդու ծագման եւ զարգացման հիմնական հարցերուն վրայ։ «Գտաերազմէն ետք մեր գիտնականները Հայաստանի մէջ յայտնաբերած եւ ուսումնասիրած են շարք մը քարանձաւ - բնակարաններ, աշխատանքի դործիքները, հին քարէ դարու մշակոյթի մնացորդներու այլ վկայութիւններ», կ'ըսէ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Թղթակից անդամ Աչոտ Աւետեան։ «Եւ սակայն, կ'աւելցնէ գիտնականը, Հայաստանի մէջ չէր գտնուած 300 - 100 հազար տարի առաջ ապրած մարդու ոչ մէկ հետք։ 1975-ի ամրան միայն, Հրազդանի ձորին մէջ, մայրաքաղաքի կեդրոնէն երկու քայլ հեռու, երկրաբանները ու հնագէտները գտան հնագարեան մարդու գանկի լաւ պահպանուած երկու ոսկոր։ Հարիւրաւոր ոսկորներու մնացորդներ եւս գտնելով, այդ ամէնը վերականգնելու համար զրկեցինք Մոսկուայի համալսարանի Մարդաբանութեան հատուածը»։

Մոսկուայի մէջ «Հրազդանեան մարդուն» վերակազմեալ գանկը լաւագոյն մանդակտներուն կողմէ հետազօտման կ'ենթարկուի, մինչ Հայաստանի մէջ, միաժամանակ, մանրազնին կը քննուին գտածոյին վայրին մէջ բրածոյ կեն - դանիներու մնացորդները, քարերը, լաւայի տակ թաղուած հողաշերտերը։ Այս ամէնուն շնորհիւ կարելի կ'ըլլայ բաւական ստոյգ կերպով որոշել «Հրազդանցի»ին տարիքը՝ 270 - 250 հազար տարի։

«Հրազդանեան մարդը» հին բանական մարդու համաչխարհային յայտնագործութիւններու ցուցակին մէջ հազուագիւտ գտածոներէն մէկն է։ Մաս կը կազմէ հնագարեան մարդու այն ճիւղին՝ որ ժամանակակից մարդուն նախահայրը կը համարուի։ Աստղ մէջ ամէնէն ծանօթ - ներն են այն բրածոյ մարդիկը՝ որոնք յայտնաբերուած են Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Անգլիա։ Աստղ բաղդատմամբ իսկ, սակայն, «Հրազդանցին» ուշագրաւ է իր լաւ պահպանուած ըլլալովը։ Այնպէս որ, «Հրազդանցին» արդէն իսկ հնագիտական - մարդաբանական աշխարհին մէջ համաչխարհային հետաքրքրութիւն առեղծած է, եւ ընդարձակ յօդուածներ հրատարակուած են հայ գիտնականներու յայտնագործութեան մասին։

ՍՊԻՏԱԿ ՋԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՋՈՐՐՈՐԴ

ՏՈՔԹ. ՆԱՅԻՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

- Բայց դուք, ընկեր Նայիրեան, ար - տասահման համար կարեւոր էք, տա - նելու համար փրօպականտի աշխատանք - ները, - խօսեցաւ Ընկ. Բնակունի, ձեռքը ակնոցին տանելով։ - Այս տարի ընկերվարական միջազգայնականը տեղի պիտի ունենայ եւ մեր մասնակցութիւնը անհրաժեշտ է։ Վերջապէս անցեալ օր Սորպոնի հոգեբանութեան փրոֆէսէօր Տոքթ. Ջաօլինի հանդիպեցայ Սէնթ Միշէլի վրայ։ Ձեր մասին հարցուց։ Շատ ուրախ եղաւ, երբ ըսի որ չուտով Փարիզ պիտի գաք։ Այս առիթով ուզեց, որ խօսիմ ձեզի հետ եւ ապահովեմ դասախօսութիւնը Սորպոնի սրահին մէջ։

- Ընկեր Բնակունի, տակաւին ի՞նչ բաներու մասին կը խօսիս։ Ես կը մտածեմ թէ հայ ժողովուրդը այս տարի բաւական թրիք չորցո՞ւց, որ յաւելիկայ ձմեռ իր թոնիրին մէջ տաքութիւն ունենայ։ Եզները աշխատանքի տակն չատ չեն որճար։ Անոնք կ'որճան այն տակն, երբ հանդիստ կ'ընեն ծառի մը չուքին տակ։ Էղ քու ըսածը, չուքի տակ, ծոյլ տակ։ Բայց ես կ'ուզեմ տեսնել իմ հին ծանօթները, - խօսեցաւ Տոքթ. Նայիրեան։

Անցան մի քանի օրեր։ Վարդաձորէն դեռ լուր չկար։ Անգլիական ու Ֆրանսական թերթերու մէջ կային թրքական սգրիւրներէ եկած լուրեր, Վարդաձորի կռուէն։

Խստամպոլ - Հայ աւազակային խումբերուն հետ միացած ծանօթ աւազակախումբեր, Հաճի Մուսան եւ Սաոծն կը թալլեն թուրք գիւղեր ու կ'առեւանդեն կիները։ Թուրք ժողովուրդը զրգռութեան մէջ է։ Կառավարական ուժերը հասած են, կարգը պահպանելու համար։

Խստամպոլ - Աւազակապետ Հաճի Մուսա եւ խռովարար Մուրատ, կը ջարդեն անօգնական թուրք բնակիչները։ Կառավարութիւնը նոր ուժեր զրկած է։ Կռուվարարներուն դէմ կը բողոքէ նաեւ հայ առաջնորդարանը։

Մտահոգիչ էին թրքական աղբիւրներէն եկած լուրերը։ Տոքթ. Նայիրեանի տեսակցութիւնը Ֆրանսական եւ անգլիական թղթակիցներուն հետ, երեւցաւ թերթերուն մէջ։ Թղթակից մըն ալ, անկախ, Տոքթ. Նայիրեանի տուած տեղեկութիւններէն, գրած էր թռմանսը Հաճի Մուսային եւ գեղեցկուհի Զէյնապին։ Թղթակիցը կիսը յօրինած էր, իսկապէս զգայնացնող պատմութիւն մը։ Ան տուած էր էջ մը Հազար ու Մէկ Գիշերներէն։ Տեղի ունեցած էր վարդաձորի կռիւը, որուհետեւ թրքաց Սուլթանը ուզած է եղեր առնել Զէյնապը, իր հարէմին համար։

Այդ երեկոյ ալ, Պիւրոյի ընկերները իրարու մօտ եկած էին եւ կ'սպասէին որ Տոքթ. Նայիրեան վերադառնար Լոնտոնէն։ Նայիրեանի անունով կար շատ կարեւոր նամակ մը։ Անտարակոյս երկրէն է եւ գուցէ վարդաձորէն։

Տոքթ. Նայիրեան ներս մտաւ ու ան - համբեր բացաւ նամակը։

Նամակը Զէրզի Կիրոսէն էր։

«Իմ սիրելի աղբէր, Նայիրեան,

«Կը յուսամ անվտանգ հասար ընկեր - ներու մօտ։ Վարդաձոր վերադարձող վաճառէն լսացայ, որ բաւական նեղութիւն ունեցած ես պարսկական սահմանադլխի վրայ։ Ձեր մեկնած օրն իսկ ձերբակեցինք Զարխափան անտառը ու վրան - ները զարկինք Թրքաց բանակի դիմաց ... Թշնամիին դիրքերը խուզարկութեան մէջ էինք, երբ Սէլիմ պինպաշու կողմէն մօտեցաւ Թուրք բանակին իմամը եւ ուզեց սակարկել Զէյնապը՝ Հաճի Մուսային հետ։ Այդ վտանգը շատ թեթեւ անցաւ եւ նոյնիսկ նպաստաւոր եղաւ մեզի։

«Հաճին աւելի զայրացաւ, երբ իմամին մեկնելէն յետոյ մեր տղաքը մէջտեղ բերին Սէլիմ պինպաշու կողմէ լարուած պաշարման թակարդ մը։ Եւ արդէն լսկըսաւ մեր յարձակումը երեք տարբեր դիրքերէ, խորտակելու համար թակարդը։ Շարաթ մը չանցաւ մեր կռուէն երբ լուր եկաւ, որ Թուրք կառավարութիւնը յարքունիս զրաւած է Հաճի Մուսայի տունն ու կալուածը։

(Շար. 625)

Տիկին Գրիգոր Պահրի, որդին Ժապ, ինչպէս նաեւ էմաեան, Դաւիթեան, կերտան եւ Շահպազ ընտանիքները խոր վիշտով կը ծանուցանեն իրենց ամուս-նոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՀՐԻՒ

մահը որ պատահեցաւ Օգոստոս 9-ին, 83 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի երկուշաբթի, Օգոստոս 16, ժամը 16-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 rue Jean - Goujon, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պիյանքուրի գերեզմանատունը:

av. Pierre-Grenier, Boulogne-Billancourt.

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԼԻՈՆ.- Տիկին Եսթեր Յակոբեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իր մերձաւոր ազգականին՝ կարապետ Վարդանեանի (Պօռսօ) մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծաչի Փարիզի մասնաճիւղը զբօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային:

LE FESTIVAL INTERNATIONAL
D'ART LYRIQUE ET DE MUSIQUE
D'AIX-EN-ROVENCE
présente
CARZOU
PEINTURES et ŒUVRES GRAPHIQUES
10 Juillet — 3 Août
GALERIE DE LA PREVOTE
Place de l'Ancien Palais de l'Archevêché
AIX - EN - PROVINCE

ՆՈՒԻՐՆԵՐ

ՎԻԵՆԻ

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Ա. ՅԱՆԿ

Ճիւէրճեան Մուշեղ (Մոնթէ - Գարլօ) 20.000 Ֆ., Ոմն (Պրոն) 5000 Ֆ., Կապոյտ Խաչ (Վիէն) 5000 Ֆ., Ամուճաեան (Տէ - սին), Պագրճեան Գէորգ (Փարիզ), Հ. Յ. Դաշնակցութիւն (Վիէն) 2000-ական Ֆ., Ալիքսանեան Նուպար (Վիէն), Մարտիրոսեան Ժիւլ (Ռիյէօ - լա - Փախ), Մալաթիոյ Հայրենակցական Միութիւն (Սէն Շամոն), Հայթայեան Վէնսան (Դուբպլվուա), Իշխանեան Գ. (Ուլլ), Հայկական դաղութ (Շաս), Թիւթիւնճեան - Թէր - զեան (Լիոն), Զուլպեան Վիրճիլէ), Պահատուրեան ձէպրաիլ (Լիոն), Աւագեան Գէորգ (Լիոն), Սանճեան Սեդրակ (Վիլֆրանշ), Ղազարեան Փասքալ (Տէ - սին), Փափազեան հայր եւ որդի ((Տարտիյի), Պօղոսեան Տիգրան (Լիոն), Յովհաննէսեան Նուպար (Փարիզ), Թագուորեան Թագուոր (Կափ), Մէրմազ Լուի (Վիէն), Տարօն Տուրուբերանի Միութիւն (Տէսին), Տիկնանց Միութեան (Գան), Զրբաչեան Ռոժէ (Շարանթօն լը Փօն), 1000-ական Ֆ.:

(Շար.)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
Տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՄԱՏԵՆԱԾԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱԾԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ՝
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՈՒՐՃ ՄԻՍՔՋԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 - գին 60 Ֆ.
ԵՒՐՈՊԱՑԻ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
1963 - գին 35 Ֆ.
ՇԸՀԱՆ ՇԸՀԱՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
1971 - գին 50 Ֆ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՋԻՍ
1973 - գին 50 Ֆ.
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
վերիրատարակութիւն 1981 - գին 70 Ֆ.
ԵՆՈՎՔ ԼԸՇԻՆԵԱՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 - գին 50 Ֆ.
ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 - գին 70 Ֆ.
ԵՒ
«ՅԱՌԱՋ — 50»
Տպագրուած «Յառաջ»ի յիսնամեայ հատորածոներէն (1925 - 1975)
Եւ վկայաբան
ԿՈՂՔ՝ **ԴՈՒՔՋՈՒ**
1976 - գին 120 Ֆ.
ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ.:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ
Եւրոպայի Հայոց

Ճաւարտ Պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.00-ին
Ս. Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:

Երկուշաբթի, Ցիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն վասն համօրէն նոյնջեցելոց:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ եւ խաղողօրհնէք:

ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Պատարագ ժամը 10.30-ին:

Ճաւարտ պատարագի՝ աւանդական խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Ճաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Աստուածածնայ վերափոխման տօնին առթիւ Ս. պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի ՀԸՄ-ական Հոգեւոր Հովիւ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՉԱՔԱՐԵԱՆ

Ճաւարտ պատարագի կը կատարուի՝ խաղողօրհնէք:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Եկեղեցւոյ անուանակոչման՝ Սուրբ Աստուածածնայ տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը կատարուի նաեւ աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

ԼԻ. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷԼ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր կերպով կը տօնախմբուի Աստուածածնի Վերափոխումը եւ յետ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքը:

Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
եւ կուտայ օրուան քարոզը:

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ Եկմալեան եղանակով, խմբավարութեամբ՝ Խաչիկ Ելլմագեանի:

Աստուածածնի այս տօնը մեր եկեղեցւոյ դլխաւոր հինգ տաղաւար տօներէն ըլլալով կը յանձնարարուի մեր ժողովուրդին նոյն օրը մասնակից դառնալ նաեւ Սուրբ Հաղորդութեան: Խոստովանանք կը կատարուի արարողութեանց թացքին:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը՝	8.00
Ս. պատարագ	9.30
Քարոզ	11.15
Խաղողօրհնէք	11.45

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Շաբաթ, Օգոստոս 14: Պատարագ՝ ժամը 10-ին: Խաղողօրհնէք ժամը 11.30-ին:

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի, Օգոստոս 15: Պատարագ, ժամը 10-ին: Խաղողօրհնէք՝ ժամը 11.30-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ ԽԶԿՐ. ՔՀՆԳ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյս Հոգեւոր Հովիւ
ՎԱՉԻ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Ճաւարտ Պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30, Պատարագ՝ 10, Քարոզ՝ 11, Խաղողօրհնէք՝ 11.45:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄԻՆ

Այս կիրակի առաւօտ կը պատարագի եւ կը քարոզէ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՐՃԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1982/1983 ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՑ ԴՊՐՈՑԸ ՊԷՏՔ Է ՏԵՒԷ

- Իր կոչումն է զարկ տալ ձեր զարգացումին. մէկն է Եւրոպայի երկու միակ վարժարաններէն՝ որ երկլեզու ուսուցում մը կը ջամբէ:

— Ձեր զպրոցը չի կրնար գոյատեւել առանց ձեզի:

- Այս ձեռնարկին յաջողութեան համար անհրաժեշտ է ձեր մասնակցութիւնը:

Այս տարի, ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ նոր տրամաբանութիւնը կ'առաջարկէ ձեզի.-

- Բացումը մանկապարտէզի մը՝ օժտուած մանկավարժական կառոյցով ու յարմարութիւններով:

- Ինքնաշարժի մասնաւոր սպասարկութիւն մը Ռէնոյի մերձակայ արուարձաններու փոքրիկներուն համար:

- Արձանագրութիւնը ձեր զաւակին բուն, մանչ թէ աղջիկ, նախակրթարանի թէ երկրորդական բաժիններուն համար (*արձանագրութեան ծախք՝ 150:*

- Ցերեկօթիկ, ամսական 500 Ֆ. կէսօրուան ճաշադին (ինքնաշարժի սպասարկութիւնը ներառեալ):

– Դիշերօթիկ՝ ամսական 1200 Ֆ.:

ՀԱՑ ԾՆՈՂՔՆԵՐ
ՇՈՒՏՈՎ ԸՆԴԱՌԱՋԵՑԻՔ ՄԵՐ ԿՈՉԻՆ

Ամէն տեսակի տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար դիմել նոր տնօրէնուհիին՝
ՏԻԿԻՆ ՍԻԼՎԱ ԴԱՐԱԿԻԼԵԱՆԻ
որ ձեզ կ'ընդունի.-

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ
ժամը 10–էն 12 - Երկուշաբթիէն – Ուրբաթ:
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
Tél.: 381. 01. 72

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ցերեկօթիկ եւ դիշերօթիկ հայ աղաչականերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ:

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱՒԱԿՐԹԱՐԱՆԷՆ մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՑ-ի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով:

Գ.- Դիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն:

Դ.- Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները ի տուեալս եւ դառնալու համար:

Ե.- Որոշուած է քոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ տուէք աշակերտի արձանագրութեան ատեն:

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ:

Հետաքրքրուող ծնողքները կը խրատուին փութալ յարաբերութեան մէջ մտնել վարժարանիս Տեսչութեան հետ:

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 534. 68. 28

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
14-15
SAMEDI-DIMANCHE
14-15 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅՐԱՒԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատ: 2.50 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.236 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.236

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԷՅՐՈՒԹ

ՌՈՒՄԲԵՐԸ ԿՐԿԻՆ ՏԵՂԱՅԻՆ

11-ՐԴ ՀՐԱԴԱՐԱՆԸ ԱՌԱՋ

ՌԵԿԸՆ "ԿԸ ԲԱՐԿԱՆԱՅ" ՈՒ ԿԱՐԳԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ՊԵԿԻՆԸ

128 ՄԵՌԵԱԼ, ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ 400 ՎԻՐԱՒՈՐ

Հինգշաբթի օր, Լիբանանի Նախարարապետը ձայն կը բարձրացնէր եւ կը սպառնար Հալիլի, անմիջապէս դադրեցնել բանակցութիւնները, եթէ Իսրայէլ չդադրեցնէ իր ռմբակոծութիւնները: Արդարեւ, առաւօտեան 6-էն սկսած էին տեղալ ռումբերը արեւմտեան - Պէյրութի վրայ, մինչ Պեկին համաձայնութիւնը տուած էր Պաղեստինցիներու պարպուման համար: Ուրե՞մն, կ'ըսէր Ուաղզան, ինչ կը նշանակէ չարունակել ռմբակոծութիւնները, երբ ՊԱԿ բոլոր զիջումները ըրած է այլեւս: Ռեկըն իսկ, ի վերջոյ, կը բարկանար եւ հեռաձայնը կը բանար Պեկինի, հրահանգելով որ անմիջապէս վերջ տայ զինուորական գործողութեանց: Պեկին կառավարութիւնը կը հրաւիրէր արտակարգ նիստի եւ հոն առաջին անգամ ըլլալով, Պաշտպանութեան նախարարը՝ Շարոն փոքրամասնութեան մէջ կը մնար եւ չէր վարաներ դառնութեամբ յայտարարելու. - «Ամպարչիս, ամէնէն ծանր կառավարական նիստը ունեցայ»: Փոխ - վարչապետն կ'ըսէր.- «Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի, իսրայէլեան զինուորական գործողութիւնները կը հակասեն իսրայէլեան կառավարութեան նախորդ որոշումներուն»: Արդարեւ, երբ երկու ամսուան բանակցութիւններէ ետք, ելք մը կը տեսնուի, այլեւս ոչ ոք կրնայ հասկնալ այն կատաղութիւնը, որով Իսրայէլ կը չարունակէ հարուածել կիսաքանդ քաղաք մը, այն համոզումը դոյացնելով թէ իր բուն նպատակը արմատական բնաջնջում մըն է: Պեկին վստահութիւն չունի Պաղեստինցիներու խոստումներուն եւ իրեն համար վերջնական լուծումը ֆիզիքական մաքրագործում մըն է: Օրինակ, Իսրայէլ պահանջած է արաբական երկիրներ երթալիք պաղեստինցի զինուորականներու ցանկը, բայց կարգ մը տեղեկութիւններու համաձայն, Արաֆաթ խոբեբայութիւն մը կը պատրաստէ: Այսինքն, բուն ցանկերը պատրաստ են եւ պայմանաժամ հարկաւոր չէ, եթէ ՊԱԿ-ը կը մերժէ հաղորդել պատճառն այն է որ, չինծու ցանկ մը կը պատրաստէ, ուր խառն ի խուռն սիրտ ցաւեցնող զինուորականներու եւ ազգայնական Լիբանանցիներու անունները: Այդ ձեւով Լիբանանցիներ դուրս պիտի գլլեն եւ ուրիշն ուզած աւեններին, այդ ինքնութեան տակ ալ կրնան վերադառնալ Լիբանան, մինչ պաղեստինցի կռուողները Պէյրութ մնացած կ'ըլլան: Կայ նաեւ Քիւի հարցը, Հալիլ եւ լիբանանցի իր խօսակիցները 6 - 7 հազարի մասին համաձայն են, Իսրայէլ՝ 12 հազար կ'ըսէ: Ամէն պարագայի մէջ, որքան ալ մէկը - միւսը խաբել ուզէ կամ փորձէ, «Հրէաձէր»ի մը համար իսկ բաւական դժուար պիտի ըլլայ արդարացնել քանդումն այն կառոյցներուն, զոր Իսրայէլ կը գնէ քաղաքի մը վրայ, որ թշնամին իսկ չի ներկայացներ: Լիպերասիոն, Ուրբաթ, 48 օդանաւային ռմբակոծութեան մասին կը խօսի եւ լիբանանեան աղբիւրներու համաձայն 128 մեռեալ կայ եւ աւելի քան 400 վիրաւոր: Բայց երբ թղթակիցներն քաղաքին ապրած ողբերգութիւնը կը պատմեն, կը գտնան «Հակահրեայ», ինչ որ պատճառ եղած է որ Իմանիքէ հարցազրոյցի մը ընէ տարբեր հոսանքներու թերթերու թղթակիցներուն եւ պատասխան մը ուզէ սա պարզ հարցումին՝ «մահն մը ուզէ սա պարզ հարցումին՝ «մահն մը ուզէ սա պարզ մարդը կը չափազանցէ՞» ու Ֆիկառոյէն Մոնտ կամ Ֆրանս - Էնթէռ կը վկայեն թէ կը պատմեն՝ միայն իրենց տեսածը ու երբեմն նոյնիսկ կը զսպեն իրենց արտայայտութիւնը:

×

Իսրայէլի Նախարարապետը կրկին յարձակեցաւ Ֆրանսայի վրայ, հակահրէական ցոյցերուն եւ Ապահովութեան Խորհուրդի քուէարկութեան առթիւ:

× Անապասելի կերպով յայտարարուեցաւ նաեւ, Պէյրութի մէջ, թէ նախագահական ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ, Հինգշաբթի Օգոստոս 19-ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ, Երեքշաբթի օր, հեռաւոհիլէն պիտի պատասխանէ երկու լրագրողներու: Նիւթն է՝ արտաքին քաղաքականութիւն, անշուշտ՝ Լիբանան եւ ահաբեկչութիւն: Այս առընչութեամբ՝ մամուլով անգամ մը եւս պարզուեցաւ երկու նախարարներու տարակարծութիւնը, որքան ալ Պատէնթէռ ճշդած ըլլայ որ կը խօսի ոչ իբրեւ Արգարութեան նախարար, այլ՝ հրեայ համայնքի անդամ: Ներքին նախարարը լաջէ գնաց առջի օր, տեսնուելու համար Նախագահ Միթերանի հետ: Ինչ միջոցներ ձեռք առնել ահաբեկչութեան դէմ: Պատասխանը դիւրին չէ: Առայժմ կառքերուն արգիլուած է դեսպանատուներու եւ հիւպատոսարաններու առջեւ կենալ: Ֆրանսայի դաշնակից ոստիկանները, որոնք Վիէննա գացած են, վերջին ահաբեկչութեանց կապակցութեամբ, հոն իմացած են որ աւտարիական ոստիկանութիւնը տեղեակ էր որ ահաբեկիչներ Ֆրանսայի ճամբան բռնած են, վերջերս:

ՇՈՒՆ Չ'Էլիզէի Թրքական զրօսաշրջիկութեան գրասենեակին առջեւ հսկող ոստիկանը մահուընէ ազատած է, Հինգշաբթիէն Ուրբաթ լուսնալիք գիշերը, երբ կառքէ մը կրակ բացուած է իր վրայ, բայց գնդակները 10 մեթրով վրիպած են իրմէ:

ԱՍԱԼԱ-ի նոր սպառնալիքներուն արձագանգ եղած են Մոնտ եւ Քոթիտիէն տը Փարի: Առաջինը, յիշելէ ետք վերջնագիրը, որ արուած է արեւմտեան հինգ երկիրներու, կ'ըսէ նաեւ թէ մամուլի դործակալութեան մը յանձնուած գեկոյցով մը, ԱՍԱԼԱ-ն կը հաղորդէ որ ուրիշ գործողութիւն մըն ալ պիտի ընէ, Թուրքիա՝ «մարտիրոսացած հրամանատար՝ Յակոբ Յակոբեան» անուան ներքեւ: Զուիցերիա բաւական խիստ միջոցներ ձեռք առեր է, վերոյիշեալ սպառնալիքներուն առթիւ, օդակայաններու, կայարաններու եւ հանրային հաստատութեանց շուրջ:

ԱՆՐԻ ՖՈՆՏԱ, Հոլիվուտի վերջին հսկաներէն, մեռաւ սրտի տապնապէ, 77 տարեկանին: Իր առաջին մեծ դերն էր՝ Լէ Ռէզէն տը լա Քոլէռ: Քանի մը տարի առաջ, խաղաց նաեւ Անրի Վերնէօյի «Օձ»ին մէջ եւ այս մահուան առթիւ ալ, Ուրբաթ առտու 7·30-ի լուրերու ատեն, Աչոտ Մալաքեան ոգեկոչեց այն մեծ դերասանը, որ էր Ֆոնտա, բծախնդիր, կրթեալ եւ որ «քառասուն տարիէ ի վեր կը խաղայ, ինչպէս այսօր կը խաղան»:

ՊՈԼՍՈՑ զինուորական դատախազը 14 ամբաստանեալի դէմ մահապատիժ պահանջած է: Հարիւր տասնեւմէկ ծայրայեղ - ձախեր կը դատուին Պեռութեան դէմ դաւի ամբաստանութեամբ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 30 - ՕԳՈՍՏՈՍ 5)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի «Իզվեստիա» թերթին մէջ յօդուած մը սորագրած է Նիկոլայ Խոխլով՝ Հայաստանի մասին: Յօդուածագիրը կը խօսի հայ մշակոյթի դարաւոր աւանդութեան, կարգ մը հաստատութիւններու, Ուիլեըմ Սարոյեանի ճախիւնին Հայրուն, Ուիլեըմ Սարոյեանի ճախիւնին Հայաստան փոխադրութեան եւ Թաղման, հայ ժողովուրդի արձանագրած յառաջդիմութեան մասին՝ գիտութեան, տնտեսութեան եւ մշակութային մարզերու մէջ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

կիրներու, կ'ըսէ նաեւ թէ մամուլի դործակալութեան մը յանձնուած գեկոյցով մը, ԱՍԱԼԱ-ն կը հաղորդէ որ ուրիշ գործողութիւն մըն ալ պիտի ընէ, Թուրքիա՝ «մարտիրոսացած հրամանատար՝ Յակոբ Յակոբեան» անուան ներքեւ: Զուիցերիա բաւական խիստ միջոցներ ձեռք առեր է, վերոյիշեալ սպառնալիքներուն առթիւ, օդակայաններու, կայարաններու եւ հանրային հաստատութեանց շուրջ:

ԱՆՐԻ ՖՈՆՏԱ, Հոլիվուտի վերջին հսկաներէն, մեռաւ սրտի տապնապէ, 77 տարեկանին: Իր առաջին մեծ դերն էր՝ Լէ Ռէզէն տը լա Քոլէռ: Քանի մը տարի առաջ, խաղաց նաեւ Անրի Վերնէօյի «Օձ»ին մէջ եւ այս մահուան առթիւ ալ, Ուրբաթ առտու 7·30-ի լուրերու ատեն, Աչոտ Մալաքեան ոգեկոչեց այն մեծ դերասանը, որ էր Ֆոնտա, բծախնդիր, կրթեալ եւ որ «քառասուն տարիէ ի վեր կը խաղայ, ինչպէս այսօր կը խաղան»:

ՊՈԼՍՈՑ զինուորական դատախազը 14 ամբաստանեալի դէմ մահապատիժ պահանջած է: Հարիւր տասնեւմէկ ծայրայեղ - ձախեր կը դատուին Պեռութեան դէմ դաւի ամբաստանութեամբ:

վեր: Չէ՞ որ մենք կոյրեր ենք, որոնք կը քչուին չար բախտի մը, անողոք ու անխիղճ բախտի մը կողմէ պարտադրուած ճակատագրի մը համաձայն: Տղայութեան - նէս ի վեր ականջներուս մէջ գամուած կը մնայ ճայնը հեղինէն ողբերգութիւններու մէջէն խօսող «երդչախումբ»երու», որոնք «ճակատագի՛ր, ճակատագի՛ր» կ'արձակ - դանգեն չարաչուք չեչոով ու յոռետեսութեամբ մը: Ճակատագիրն էր որ պահանջեց Իդիպոս Աբքայէն սպաննել իր հայրը: Մենք անզօր ենք աստուածներու կամքին դիմաց, չենք կրնար ոստում ընել այն օղակին վրայէն, որ դրուած է մեր շուրջ: Անզօր ենք կասեցնելու մեր սայթաքումներն ու մեր սխալ քայլերը: Կը ճախողինք, որովհետեւ դրուած էր որ պիտի ճախողինք: Մարդկօրէն մեզի տըրուած չէ փոխել աստուածներու վա - վաքը...:

×

Երբ իր թշնամիներուն կողմէ ձերբակալուեցաւ, Մուսոլինի հետեւեալը ըսաւ իր շուրջիններուն.

- Ինչ որ պատահեցաւ, պիտի պատահէր, եթէ այդպէս չըլլար, արդէն չէր պատահեր:

Մուսոլինիի այս խօսքը, քիչ մը աւելի ընտիր բառերով, կ'արտայայտէ այն ինչ որ ամէն օր կ'ըսէ հասարակ մահուլի ոճրագործը, կամ ճախողածը. «Ճակատագի՛ր, աղբարիկ, ճակատագիրը, մեր ճակտին այսպէս գրուած է եղեր»:

Բայց ես մինչեւ այսօր չտեսայ կեանքիս մէջ յաջողած, բացառիկ դիւրքերու հասած մէկը, այս կամ այն աղնիւ գործով զանգուածներուն համակրանքին արժանացած մէկը, որ մեր աչքին մէջ նայի եւ ըսէ. «Ճակատագիրը, եղբա՛յր, ճակատագիրը, մեր ճակտին այսպէս գրուած է եղեր»: Նայեցէք բոլոր անոնց, որոնք կը ծափահարուին բազմութեան ու պատմութեան կողմէ, որոնք յաղթանակի դափնիներու կ'արժանանան: Անոնք, եթէ խօսին, պիտի պատմեն թէ ի՛նչեր ըրին այդ յաջողութեան հասնելու համար, ինչպէս աշխատեցան ու աքնեցան, ինչ - պիսի զոհողութիւններու յօժարեցան, ինչպէս անհուն կամքով, հաւատքով ու յարատեւութեամբ չարունակեցին իրենց գործը: Անոնցմէ ոչ մէկը պիտի յիշէ «ճակատագիրը»: Եւ ոչ մէկը պիտի ըսէ թէ մարդկային կամքը անզօր է աստուածներու կամքին դիմաց:

×

Ճակատագրի դիւցաբանութիւնը ստեղծուած է կարծես, որպէսզի մենք լուսաբունք մեր բոլոր մեղքերէն: Զարաչուք դէպքերու պարագային մենք զոհեր ենք եւ ամէնէն ծանր յանցանքներն իսկ կը գործենք «անմեղ յանցապարտութեամբ» մը: Ինչո՞ւ մարդկային խղճմտանքին առջեւ մեղաւոր նկատուէինք, եթէ մեր կամքը չէ որ կը շարժէ մեր ձեռքը: Կը սպաննենք, բայց բախտն է որ սանձել կուտայ: Կը հայհոյենք, բայց բախտն է որ կը խօսեցնէ մեզ: Օրէնքները որքան ալ պատժեն մեզ, մենք մխիթարութիւն մը ունինք եւ կրնանք ըսել Մուսոլինիին պէս. «Զարկինք, որովհետեւ պիտի զարնէինք, եթէ այդպէս չըլլար, չէինք զարներ»:

Ռ. Հ.

ՖՈՒԹՊՈԼ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45-ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ախոյեանութեան դարձի մրցումներուն առաջին հանդիպման, «Արարատ» ծանր պարտութիւն մը կրած է Լենինդրադի Զէնիթէն 0-ի դէմ 5 կէտով:

Դասաւորման գլուխն է Դինամօ (Մինսկ) 28 կէտով: Իրեն կը յաջորդեն՝ Արարատ 22 եւ Մեռալտա՝ 21 կէտերով:

ՆՈՎԵԼԱՏԱՐԱԿ

ԱՂՋԻԿԸ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ

ՎԱ

ՊԱՐՈՆ ՄԱՐԿՈՍԻ ՀԱՅԿԱԶՆԱԳԸ

«ՅՈՒՆԱՑ»

Ես որ ոսկի հայ կին դառնեմ,
Ես աչերով աշխարհ լուսեմ,
Որ աչերուն ես արեգակ,
Բերէք լերան, ի բարձր:

Ինձ ծնողքն էիրենց տալ,
Ես ալ ինձ ինքս ի Քրիստոս,
Ես ալ ինձ ինքս ի Քրիստոս,
Ես ալ ինձ ինքս ի Քրիստոս:

Ես ալ ինձ ինքս ի Քրիստոս

ՀԱՅԱՎՈՒՄ ՀՈՒՏՎԱԾ

= ՀԱՅՏՈՒԹՅՈՒՆ =

ՎՆԱՍՈՏՈՒՄ ՊՂԱ ՊԱՏՇԱԽԻՐ

ԱՂՊՅՈՒՐ

—×—

Ապրիլի 22-ին, ժամը 9 ի գիշեր, Ցուրտ ձորում Նորայր Ասլանյանի Յուրեցի ճանապարհին 86 տարեկան Մուրադ Մուրադյանը, որ իր 50 տարիների վաստակավոր մեքենավարի կյանքում երբեք ոտքը չէր դրել դատարան, հանկարծ հայտնվեց ոստիկանության առաջ՝ որպես վնասատու: Մուրադյանը մեքենայով վնասել էր Ցուրտ ձորի ճանապարհի 10-մետրանոց ասֆալտապատ հատվածը: Ըստ էության՝ վնասվել էր ընդամենը 3 քառակուսի մետր տարածություն, սակայն դատավորը, հաշվի առնելով մեղադրյալի տարիքը, նրան դատապարտեց 50 ռուբլի տուգանքի: Ինչպես հայտնի դարձավ դատական նիստից, Մուրադյանը ոչ միայն չի բողոքարկել վճիռը, այլև ամբողջ գումարը վճարել է դատարանի գանձապետարանին:

Ս. Ա. Ֆ.

ՂՈՂՅՈՒՐՈՒԹ ՈՎՑՈՒՈՒՅՈ

Ապրիլի 29-ին, գիշերվա Ս. Երևանյանների և Մ. Ալեքսանյանների ընտանիքները Նիկոլայ Ալեքսանյանի մահվան 3-րդ Մարտի Ութերեքի 86 տարեկանում: Ողբացյալը մեծ հարգանքի էր արժանացել իր հարևանների և ծանոթների շրջանում: Նրա հոգին հանգչի խաղաղության մեջ:

Ցավակցություն են հայտնում Ս. Ալեքսանյանին և Ա. Ալեքսանյանին:

×

ՊՈԼՈՑ Ս. ՓՐԿԻՉ Նշանակեն հիւանդանոցի գլխաւոր բժիշկ՝ Ս. Ի. Ֆիլոսեան, որուն կը յաջորդէ Ս. Ա. Ղազարեան, որ կը մնայ նաեւ հիւանդանոցի տնօրէնի պաշտօնին մէջ:

ԼՄՆՏՈՂ ԱՐՁԱԿ կայարան է Հ. Հ. Ս. Մ. Ի՛ Ֆրկոսեան, որուն նախապատրաստական աշխատանքները կը տանի Հայ Ազգային Առաքելական Եկեղեցւոյ Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռը:

Ծանր վիրաւորներ են Ս. Ի. Ֆիլ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԼԻՒՍ - ԱՆ - ՓՐՈՎԱՆՍ - Խաչատուր Հասպանեան 160 Ֆ:

ՄԱՐՍԷՅԼ - Սեդրակ Ճամուսեան 60 Ֆ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նիսի մէջ, հայ կնոջ մը հակելու եւ ընկերութիւն ընելու համար, կը փնտռուի հայախօս կին մը, մինչեւ տարիքի: Հեռաձայնել (93) 20 - 17 - 29 կամ՝ փափիզէն ներկայացողի համար, Աղքատախըզնամի՝ 878 - 02 - 99:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱԽԻՐԱԳԻՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կեդրոնական Վարչական Ժողովը) ներկայիս կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 69-րդ Ընդհանուր Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 16, 1982, առաւօտեան ժամը 10-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մոնրէալի կեդրոնին մէջ, 805 Մանուկեան փողոց, Սէն Լօրան, Գէպէք, - Գանատա:

Ներկայս 69-րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 23, 1982 իրենց փոխանորդա – գրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր տնօրէնին կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
585 Saddle River Road
Saddle Brook, N. J. 07662 — U.S.A.

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. *Ներկայացում եւ վաւերացում 1981 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:*
2. *Ներկայացում եւ վաւերացում 1981 տարեշրջանի ընդհ. հաշուետուութեան:*
3. *Մասնակի ընտրութիւն կեդրոնական Վարչական Ժողովի:*
4. *Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:*
5. *Նկատառում կեդր. Վարչ. Ժողովի յանձնարարութեան՝ անշարժելու Հ. Բ. Ը. Միութեան կազմական վկայաթուղթը կանոնագրէն, արտէզի միմիայն բարեփոխեալ կազմական վկայաթուղթը – Նեբածական եւ Ցօղուածներ Ա. Բ. Գ. եւ Ժ. կ'արձանագրուի Տէլաուար Նահանգի պետական քարտուղարութեան մօտ, եւ կանոնագիրը բաղկանայ մնացեալ Ցօղուածներէն:*
6. *Առաջարկներ եւ թեկնածութիւններ:*
7. **Գնահատանքի խօսքեր:**

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ
Ր. Ք. ԿՐԵԿԸՐԻ *Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ*
Ատենապետ Ատենապետ

Մայիս 17, 1982
Սեսըլ Պրուֆ, Ն. Ճ.

ՆԻՒԷՐՆԵՐ

ՎԻՆՆԻ

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Ա. ՅԱՆԿ

Վիէննէն՝ Սուքիասեան Սուքիաս, Գալուստեան Վրէժ, Լուսարեւեան Հայկ, Գուլումեան Ժօզէֆ, Ուլուսուզեան Համբարձում, Քէչիչեան Թէօ, Դանիէլեան Յակոբ, Մուրատեան Վաղիկ, Տօլմաճեան Յարութիւն, Ալթունեան Մամբրէ, Ռըստիկեան Աստուր, Արզումանեան Սերուժ, Թորոսեան Անդրանիկ, Ռատիկեան Սագօ, Խաչատուրեան Վանիկ, Արզարեան Արմենակ, Գալայճեան Րօժէ, Փափազեան Ձօ, Թօփալեան Յովհաննէս, Խաչատուրեան Անդօ, Զօպոյեան ընտանիք, Ուլուսուզեան Ժան, Նոր Սերունդ, Տէմիրեան Մարի, Թորոսեան Սարգիս 500-ական Ֆ:

Ա. դանկի դումար՝ 68.500 Ֆ.

(Շար.)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
Տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
LOTO
Ի ՆՊԱՍՏ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒՆ
ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՕՐ

Forum-Radio-Ararad

TOUS LES DIMANCHES — DE 10H. A 12H.

Une émission destinée aux Communautés Arméniennes de la Région Parisienne.
M. F. 98 Mhz.

Ֆրանսահայ Բժշկական Միութիւն
UMAF
ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏ. 23-ԻՆ

ՇԱԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25
Սորպոնի մէջ երաժշտական երեկոյթ կազմակերպուած Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան կողմէ:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ
Եւրոպայի Հայոց
Ցաւարտ պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.00-ին
Ս. Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:
Երկուշաբթի, Ցիշատակ է Մեռելոց:
Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն վասն համօրէն նրբելոց:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ եւ խաղողօրհնէք:

ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ

Պատարագ ժամը 10.30-ին:
Ցաւարտ պատարագի՝ աւանդական խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի:

Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 6

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է, Օգոստոս 1-էն - 31:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ափէն Փարիզի մասնաճիւղ զբօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ կիւ, Սեպտեմբեր 19-ին:
Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային:

RETENEZ
cette date
27 NOVEMBRE
GRANDE SOIREE MUSICALE
Organisée par la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
avec
Jean Ter-Merguerian — Violon
Hasmig Surmelian — Piano
Chorale Sipan - Komitas
Sonia Nigoghossian — Mezzo Soprano

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ
ի նպաստ հայ վարժարանները

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱՀԱՆ
ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ԹԻ 15

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ
Հաճիցս տպուած, մինչ՝ սպառած
ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80Ֆ
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»

OPTIMA Tours

VOYAGE EN ARMÉNIE – ÉTÉ 1982

— **Spécial Stage de Danse, accompagné par Gérard MADILIAN**
du 04 au 18 Septembre (nous consulter)

NOS PROCHAINS DEPARTS:

— **du 4 au 18 Septembre - ARMENIE seulement**
— **du 11 au 25 Septembre - ARMENIE avec retour par TBILISSI.**
— **du 25 Septembre au 8 Octobre - ARMENIE avec retour par TBILISSI.**

Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
67, Rue Quincampoix — 75003 Paris
Tél.: 274. 27. 20

Renseignements et Inscriptions:

POUR NICE et LES ALPES - MARITIMES:
— **Monsieur IKEDJIAN Arthur**
29, Avenue St. Augustin — 06200 NICE
Tél.: (93) 83. 35. 03 ou (93) 88. 76. 08
— **Monsieur GEDIKIAN Vasken**
Tél.: (93) 88. 06. 41

POUR LE VAR:
Monsieur KASSIGUIAN Raffi
8, Rue des Ecoles
83710 — MONTAUROUX
Tél.: (94) 76. 44. 23

Lic.: A - 946 (Agence Agréé Intourist)

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՋԱՆԱՋԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՇԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
17
MARDI
17 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.237 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.237

ՕՐՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՆՈՐ ՅՈՅՍԵՐ

—×—

ԻՍՐԱՑԵԼԵԱՆ ԶԻՋՈՒԻՄՆԵՐ

Երկուշաբթի «ը, ծնած յոյսերը բաւական հող կը գտնէին, քանի կը թուէր որ Իսրայէլ որոշ զիջումներ ըրած է եւ «Հապիլ Ծրագիրը» կրնայ ի վերջոյ յաջողիլ եւ լուծում մը գտնել արեւմտեան - Պէյրութի ողբերգութեան:

Հապիլ, որ կը չարունակէ, ամէն օր, Պէյրութէն Իսրայէլ երթալ - գալ, կի - րակի երուսաղէմ էր Պաղեստինցիներու եւ Լիբանանցիներու հակառակորդները ներկայացնելու եւ Պեկինի պատասխան - ներն առնելու:

Իսրայէլեան կառավարութեան, կիրակի օրուան հերթական նիստէն ետք, ոչինչ հաղորդուած է, հոն յայտնուած տեսակէտներուն կամ արուած նոր որոշումներուն մասին, չխանգարելու համար ամերիկացի բանագնացին գործը: Կ'ըսուէր սակայն, թէ Իսրայէլ կարդ մը զիջում - ներ ըրած է, որոնց կարգին՝ անուանական հարցը: Այսինքն, Պեկին այլեւս չի պահանջեր, այլ կը գոհանայ ամրողջական ցանկով մը, իւրաքանչիւր երկիր երթալիք Պաղեստինցիներու քանակին ճշդումով: Իսրայէլ այլ պահանջներ ունի սակայն: Կ'ուզէ որ վերադարձի իսրայէլացի օդաչու մը, զերի ինկած Պաղեստինցիներու ձեռքը եւ մարմինները ինք իսրայէլացի զինուորներու (1978-ի պատերազմին): Իսրայէլ դէմ չէ նաեւ ֆրանսական, ամերիկեան եւ իտալական ուժերու հաստատման, որոչ ետաշխատութեանց փոխարէն: Աստղ առաջինը տուաւ Ֆրանսա, դրաւոր: Արդարեւ, Նախագահ Միթերան ապահովութիւն տուաւ Իսրայէլի, որ Ֆրանսական զօրքը անմիջապէս կը քաշուի, եթէ Պաղեստինցիները չպարպեն քաղաքը:

Նաթաֆալերջին, արեւմտեան - Պէյրութ աւելի խաղաղ էր եւ 11-րդ հրադադարը, զոր պարտադրած էր Ռեկըն Իսրայէլի, չէր խախտած:

Թակարդուած կառք մը պայթած էր արեւելեան - Պէյրութ:

×

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

ՅՈՅՍԵՐ
ԵՒ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ

—×—

Կոնակի մէջ է, որ չատ ծանր բախումներ տեղի ունեցան Ուրբաթ օր, նաեւ ցոյցեր եւ ձերբակալութիւններ, ամբողջ չաբաթավերջին՝ վարշաւա եւս: Կ'ոգեկոչուէր 2-րդ տարեդարձը 1980-ի առաջին գործադուլներուն: Ցոյցին հրաւէրը ըրած էր Սոլիտարնոսթ զաղտնի թռուցիկներով:

Կիրակի օր, աւանդական ուխտագնացութիւնը տեղի կ'ունենար, Չեսթոկովա, ուր է երկրին պաշտպան սրբուհին՝ Սեւ Կոյսը: Շուրջ 300 հազար հոգի առջեւ է, որ դերպ - կլեմպ խօսած է:

Երկուշաբթի հասած լուրերու համաձայն 4 վիրաւոր կար եւ աւելի քան 250 ձերբակալութիւն կատարուած էր, բայց նոր ցոյցերու կը սպասուէր երկուշաբթի օր:

×

ԹՈՒՐՔ - ԽՈՐՀՐԴԱՀԱՅ ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՄԻՋԱԴԷՊ

—×—

Թուրք - խորհրդային սահմանային ծանր միջադէպ մը պատահած է, առջի օր, եւ Անգարայի կառավարութիւնը չատ խիստ բողոքագիր մը ներկայացուցած է: Անգարայէն 1000 քիլոմեթր արեւելք, Կարսի քով Զըլտըրի մէջ է, որ թուրք երկու զինուորներ սպաննուած են խորհրդային սահմանային պահակներու կողմէ: Ըստ Թրքական աղբիւրներու, երկու զինուորները սահմանը դիւրիմացութեամբ անցած էին, բայց ոչ մէկ զգուշացում եղած է եւ միջադէպը չէ կարգադրուած միջազգային օրէնքներու համաձայն: Անգարա «կը ցաւի որ, նման միջադէպեր կարգադրելու համար, Խորհ. Միութիւնը չզործադրէ այն լուծումները, որոնք ընդհանրապէս ընդունուած են եւ ձգէ որ երկու թուրք զինուորներ սպաննուին»: Թուրքիա միշտ կը սպասէ Կրեմլինի պատասխանին, որպէսզի հարցը լուսաբանուի: Միջադէպը պատահած էր, Երեքշաբթի Օգոստոս 10-ին եւ Անգարա իր պաշտօնական բողոքը ներկայացուցած էր Հինգշաբթի: Ուրբաթ, ԹԱՍ գործակալութիւնը կը յայտնէր թէ թուրք պահակները կրակ բացած են խորհրդային զօրքին վրայ:

×

ԱՀԱԲԵԿՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՊՈԼԻՍ՝

ԻՆՔԱՅԻՆՔԸ ԱՑՐՈՂ ՀԱՑԸ՝ ՄԵՌԱԾ Է

—=—

ՄԱՄՈՒԼԻ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

—×—

Ինչպէս ծանօթ է, Երեքշաբթի օր, Պոլսոյ Թագսիմի հրապարակին վրայ, Աբթին Փենիկ անուն Հայ մը փորձած էր անձնասպան ըլլալ, ինքզինքը այրելով եւ իրեն օգնութեան փութացած էր հանրակառքի մը վարորդը, գործածելով իր մարիչը: Ենթական այդ արարքով ուզած էր բողոքել Ա.ՍՍԱԼԱ-ի ահաբեկչական արարքներուն դէմ (տես՝ «Յառաջ», Օգոստոս 13): Այրուցքները բաւական խոր եւ տարածուած ըլլալով, Աբթին Փենիկ մեռած է Շաբաթ իրիկուն, ձէրրահփաչայի հիւանդանոցի այրուցք - ներու բաժինը, ուր փոխադրուած էր առաջին դարմանումները ստանալէ ետք Թագսիմի հիւանդանոցը: Իրեն այցելած էին Պատրիարքն ու զանազան անձնաւորութիւնները:

Փարիզեան կարգ մը օրաթերթեր ալ լուրը կը հաղորդէին, երկուշաբթի առտու, ինչպէս Թրքերէն թերթերը:

Օգոստոս 15-ի «Հիւրրիյէթ»ը արձագանգ կը հանդիսանայ գլխաւորաբար Գերմանիոյ Թուրքերու վրդովումին եւ

ՅՕՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԻՐՔԵՐ

—×—

Երբ ամառը կը հասնի, մանաւանդ երբ այլեւս քիչ ժամանակ կը մնայ տարեկան «ամենաստուերը» արձակուրդի օրերուն, եւրոպական մամուլի մէջ խլրտում մը կը սկսի. լինել զիրքեր կարդալ արձակուրդի ընթացքին: Եւ ահա հասակ - հասակ ծանուցումներ: Իւրաքանչիւր հրատարակչատուն կ'առաջարկէ իր կողմէ հրապարակ հանուած «ամառնային» կամ «արձակուրդային» գիրքեր: Գիրքեր, զոր հաճոյքով պիտի կարդաք ճամբու վրայ, ծովեզերքը, հոգեկառքի մէջ, գիւղը:

Կրնա՞նք արդեօք ընթերցումի նիւթերը երկուքի բաժնել, առաջին մասը վերապահելով ճմեռնային եղանակին, իսկ երկրորդը՝ ամառուան: Կրնա՞նք ըսել որ սա հեղինակին գործը ճմեռը կը կարդացուի, իսկ սա միւսն ալ հաճոյքով կը կարդացուի ամառուան տաք օդին: Չեմ դիտեր: Հաւանաբար կարելի է: Ստոյգ է որ ամառը, ճամբորդութեան մը ընթացքին, կամ ամառնային զամբի մը մէջ, արձակուրդային մթնոլորտի մը մէջ մարդ աւելի հաճելի, աւելի թեթեւ նիւթեր կը փնտռէ կարդալու համար: Այսպիսի զատորոշում մը մակերեսային պէտք չէ թուի: Կարեւորն այն է, որ արձակուրդի մէջ իսկ մարդ բան մը կարդայ: Զգալ - րեցնէ իր ընթերցումը:

Կ'երեւակայեմ թէ արձակուրդի սեմին ինչպիսի եռուզեռ մը կը սկսի եւրոպական ոստաններու գրավաճառներուն մօտ: Բնականաբար գիրքը այն միակ ապրանքը չէ որ կը փնտռուի ու կը ծախուի այդ օրերուն: Բայց գոհացուցիչ է որ, գիրքը չի մոռցուիր ամառնային տարազներու, ծովու կազմածներու, մարզական սարքերու ու գործիքներու կարգին:

×

Այսպիսի համայնապատկերի մը դիմաց ի՞նչ կրնանք խորհիլ մենք, մշակութասէր ճանչցուած ժողովուրդի մը զաւակները, երբ կ'անդրադառնանք որ մէկ տարուան ընթացքին հազիւ երեք կամ չորս գիրքի ծանուցում կը տեսնենք մեր թերթերուն մէջ:

Երեք կամ չորս:

Թէ՛ ամառուան, թէ ձմեռուան համար: Թէ՛ ծանր ղրականութենէ ախորժողին, թէ թեթեւ ընթերցումը սիրողին համար: Թէ՛ արձակ ղրականութիւնը նախընտրողին, եւ թէ բանաստեղծութեան սիրահարին համար: Թէ՛ չափահասին եւ թէ մանուկին համար: Թէ՛ մաւուրակացին եւ թէ անուսին համար: Ընդամէնը՝ երեք կամ չորս գիրք:

Է՛հ, երբ այսքան բազմատեսակ տարբերէ բաղկացեալ հաւաքականութեան մը համար տարեկան հազիւ երեք կամ չորս գիրք կը հրատարակուի, դժնէ պիտի խորհէինք թերեւս որ այդ երեք, չորս գիրքերը ձեռք - ձեռք կը խլուին յախչտակուքեամբ, կը կարդացուին, կը սպառուին:

Այդ մխիթարութիւնն ալ չունինք: Մենք ընթերցասէր ժողովուրդ ենք առանց գիրք կարդալու: Եթէ հայերէն չենք կարդար, ուրիշ լեզուով կը կարդա՞նք արդեօք: Կ'արժէ որ խուզարկէինք այս հարցը եւ ստուգէինք թէ միջին հաշուով մարդ գլուխ քանի՞ գիրք կը կարդացուի մեր մօտ: Այսպիսի խուզարկում մը երբեք պիտի չկատարուի: Բայց վստահ եմ որ եթէ կատարուէր, արդիւնքը մեր երեսները պիտի կարմրցնէր, թէեւ ... միշտ պիտի չարունակէինք վայելել ընթերցասէր ժողովուրդ ըլլալու բարի համբաւը:

×

Սիրելի զրչեղբայրներէս մէկուն հետ օր մը կը խօսակցէինք միջազգային զրականութեան եւ օտար լեզուներու մասին, եւ բաղդատութիւն մը կ'ընէինք Ֆրանսերէնի ու անգլերէնի միջեւ: Ինչ Ֆրանսերէն գիտէր եւ այդ լեզուով կը կարդար:

- Մեր տղայութեան՝ Ֆրանսերէն գիրքերը չատ աժան էին, իսկ անգլերէնը գիրքերը անմատչելի էին: Միայն այդ պատճառով է որ որոշեցի Ֆրանսերէն սորվիլ: Այդքան կը սիրէի կարդալը...:

Այսօր քանի՞ հոգի կրնայ կարդալու սէրը բացատրել այսքան պերճախօս օրինակով մը:

×

Մենք ընթերցասէր ժողովուրդ ենք: Չեմ ուզեր ստուեր ածել մեր այս անխորտակելի համբաւին վրայ: Բայց երբեմն կը հարցնեմ ես ինծի. ի՞նչպէս պտած ենք առանց գիրք կարդալու ընթերցասէր դառնալու միջոցը:

Ռ. Հ.

ՖՈՒԹՊՈԼ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45-ՐԴ ԱՒՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ՝ ՄԻՇՏ 2-ՐԴ

Ախոյենութեան գարձի մրցաշարքի երկրորդ հանդրուանին, «Արարատ», Օգոստոս 7-ին Մինսկի մէջ հաւասար մնացած է (1 - 1) տեղւոյն «Դինամօ»ին հետ, որ կը գլխաւորէ առանձինն դասաւորումը: Ախաղը տեղի ունեցած է պայքարի եւ զբօսհներու բուռն մթնոլորտի մը մէջ: Առաջին կիսախաղը անցած է առանց արձիւնքի: Երկրորդ կիսախաղին, դաշտին տէրերը նշանակած են կոլ մը (29-րդ վայրկեանին), որմէ 3 վայրկեան ետք Ռոբերթ Գալստեան կոլ մը նշանակելով յաջողած է հաւասարացնել արդիւնքը: Ի դէպ, երթի մրցաշարքին ալ «Արարատ» նոյն արդիւնքով աւարտած էր իր խաղը Մինսկի «Դինամօ»ի հետ: Այս խաղէն ետք Մինսկի «Դինամօ»ն 29 կէտով կը գլխաւորէր դասաւորումը եւ Գ. տեղը կը գրաւէր «Արարատ», 23 կէտով:

×

Օգոստոս 13-ի հանդիպումներու արդիւնքներն են՝

Պախտակոր - Դինեպր	3 - 1
Կայրաթ - Մետալիստ	1 - 1
Դինամօ (Մ) - Կուբան	1 - 1
ԱՐԱՐԱՏ - ՏՈՐՊԵԴՕ	4 - 1
Դինամօ (Թ) - ԲՍԱ	1 - 1

Այս խաղէն ետք Դինամօ Մինսկ միշտ գլուխն է 29 կէտով, «Արարատ» 25 կէտով կը վերագրաւէ իր երկրորդ տեղը եւ Մետալիստ 3-րդ է, 24 կէտով:

կը գրէ թէ այլեւս ժամը եկած է դաս մը տալու Ա.ՍՍԱԼԱ-ի եւ զայն չփացնող երկիրներուն, գլուխն ըլլալով՝ Ֆրանսա: Ժամը հասած է, կը գրէ թերթը անոնց հասցնելու՝ «օսմանեան ապտակը, (ottoman) մանլը քոֆատը...): Նոյն թերթին մէջ, նախորդ օրը, Մեթին Սօյսալ խորագրով հարց կուտայ «Հայաստա՞ն, բայց կա՛յ»: Ու յօդուածով կը բացատրէ թէ կը բաւէ որեւէ համայնավարական բանալ, հաստատելու համար թէ Հայաստան մը կայ: Կ'աւելցնէ սակայն թէ այդ Հայաստանը իրենց գործին չի գար եղեր...:

×

Փարիզեան մամուլը աւելի միջազգային ահաբեկչութեամբ կը զբաղի այլեւս եւ հակիրճ անդրադարձներ կան միայն Հա -

(Շար. 4-րդ էջ)

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԼԵՒՈՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆ
(1918-1982)

Հայ բանասիրութեան եւ առ հասարակ հայ մշակոյթին համար՝ վերջին տարի - ներու ամէնէն ծանր կորուստներէն մին նշեց անցեալ Մարտ ամիսը: Տիսլար մարդու եւ բեղուն մտաւորականի իր երախտաշատ կեանքը կնքեց, 12 Մարտին, Երեւանի Մատենադարանի Տնօրէն՝ Պրոֆ. Լեւոն Ստեփանի Խաչիկեան:

Լ. Խաչիկեան ծնած էր 1918-ի Մայիս 1-ին Երեւանի մէջ: Ճեռ աւարտելու իր ծննդավայրին Պետական Համալսարանի Պատմութեան ճիւղը, 1940 - 1954 թուականներուն՝ զինական իր առաջին աշխատավայրերը կը հանդիսանան Մատենադարանը եւ Հայաստանի Գիտութիւն - ներու Ակադեմիային Պատմութեան Ինստիտուտը: 1954-ին, հազիւ 36 տարեկան, կը կոչուի ստանձնելու Մատենադարանի տնօրէնութեան պատասխանատու եւ հե - դինակաւոր պաշտօնը, զոր ամենայն ձեռնհասութեամբ կը վարէ մինչեւ իր կեանքի վերջը: Այդքան պատուարեր անուանում մը՝ այդպիսի երիտասարդ տարիքի՝ ինքնին նշան մըն է թէ ո՛րքան խոր գնահատուած էին իր գիտական պատրաստութիւնը եւ մարդկային ու վարչական բարեմասնութիւնները:

Իր օրով, 1957-ին, կը կանգնի Մատենադարանի հոյակապ շէնքը, որ իր ճեռնարկային՝ որ եղաւ ԺԹ. եւ ԺԸ. դարերու ձեռագիրներու յիշատակարաններուն հրատարակութիւնը, ընդամէնը չորս հատորով: Այս մարզին մէջ, Պրոֆ. Լ. Խաչիկեան արժանաւոր ժառանգը կը հանդիսանար երջանկայիշատակ Գարեգին Յովսէփեանցի, որ առաջին յղացողն ու իրագործողը եղաւ, գիտական լուրջ հիմերու վրայ, յիշատակարաններու հրատարակութեան, թէպէտեւ յաջողեցաւ լոյս ընծայել միայն՝ Ե. դարէն մինչեւ 1250 չրջանը ընդգրկող առաջին հատորը իր մեծդի ծրագրին, որուն ամբողջական իրականացումը անշուշտ քանի մը կեանքերու գործն է, ինչպէս կը հաստատուի նաեւ Պրոֆ. Խաչիկեանի պարագայով: Սակայն, Լեւոն Խաչիկեան իր օրինակով կը հաստատէր միեւնոյն ատեն՝ թէ կարեւի էր, յարատեւ, մեղուաջան աշխատանքով, ոչ միայն հսկայաքայլ յառաջացնել, այլ նաեւ այնպիսի գիտական ու մեթոտարանական հիմերու վրայ զետեղել այդ գործը՝ որ գերազանցելով սոկ անհատական ճեռնարկի մը սահմանները, դառնար հուսկ հաւաքական իրագործում մը, ինչպէս են արդէն վերջին տարիներուս հրատարակուած ժէ. դարու յիշատակարաններու առաջին երկու հատորները: Մեր ընթերցողներուն համար տեղին է դուցէ յիշել այստեղ՝ թէ ինչպիսի՛ անդրնահատելի ազբիւր մը կը ներկայացնեն յիշատակարանները թէ՛ մեր եւ թէ հարեւան ժողովուրդներու պատմութեան նկատմամբ: Հայ ձեռագիրներու յիշատակարանները ընդհանրապէս չատ կը տարբերին ուրիշ մշակոյթներու յատուկ կարճ, ամփոփ այն յիշատակագրութիւններէն՝ որոնք լոկ կը թուարկեն ճեռագրին գրութեան եւ կազմաւորումին հանգամանքները, յաճախ պատմական անցուդարձներու մանրամասն եւ առաջնահերթ նկարագրութիւն մը դառնալով: Կարելի է հաստատել, առանց չափազանցութեան, թէ հայ ձեռագիրներու յիշատակարանները առանձին դրական սեռ մը ներկայացնելու չափ ծաղկեալ ու բարդացած երեւոյթ մը կը պարզեն:

Պրոֆ. Լեւոն Խաչիկեանի դիտական չահագրգռութիւններու ծիրը, բացի յիշատակարաններէն, ընդգրկած է նաեւ հայ պատմութեան ու բանասիրութեան չատ ընդարձակ բնագաւառներ, բերելով միշտ վաւեր եւ լուրջ դիտնականի մը նպատակը, որ յաճախ երեւան բերած եւ ըստ արժանւոյն լուսաբանած է անցեալի հայ իրականութեան աննկատ անցած կամ ստուերի մէջ մնացած յղեւայլ դրուագներ: Իր ամէնէն ուշադրաւ ուսումնասիրական եզրյումներէն յիշենք անոնք որ կը վերաբերին՝ Վանական Վարդապետին, Մատթէոս Ջուղայեցիին, Կոստանդին Կաթողիկոս Բարձրբերդցիին, Յակոբ Սանահնեցիին, Յովհաննէս Քոնեցիին, Երզնկայի Եղբայրութեան, Արտազի Իշխանութեան, Ուչ Միջին Դարուն հայ ընկերային եւ առեւտրական յարաբերութիւններուն, միեւնոյն շրջանին հայ դիւցազնութեան վիճակին եւ հուսկ Մոսկուայի հայ գաղութին, որ իր վերջին յանձնառու ուսումնասիրութիւններէն մէկը եղաւ:

Պրոֆ. Լեւոն Խաչիկեանի հետ առաջին անդամ անձամբ ծանօթանալու հաճոյքը եւ պատիւն ունեցեր էի 1978-ին՝ Երեւանի մէջ կայացած Հայ Աբուեստի Միջազգային Բ. Սիմպոզիումին առթիւ: Իսկոյն իսոր ազդեցութիւն գործեր էր վրաս իր խոսակցութեան պարզ, անսեթեւեթ ընթացքը և մանաւանդ իր կարծիքներու արտայայտութեան մէջ վերջին ծայր փափկանկատ եւ համեստ կեցուածքը: Այդ առթիւ խոսակցեր էինք նաեւ գիրքի մը շուրջ, որու հրատարակութիւնը այդ օրերուն տեղիք տուած էր սուր բանավէճերու. և ի հիացումով, նշմարեր էի թէ ի՛նչպէս տուեալ հարցի մը շուրջ իր տեսակէտներուն յատակ մտայղացումը՝ ներգաշնակօրէն կը զուգուէր փաստականութեան, տրամախոսութեան տրամադրելիութեան, մէկ խօսքով իրաւ գիտնականի եւ առաքինի մարդու մը վայել անոյլայլ վսեմութեան. բոլորն ալ՝ մեր ազգային իրադրութեան մէջ յաճախ աւելի բաղձալի քան թէ նչելի բարեմասնութիւններ:

Այդ առաջին հանդիպումին խակ՝ Պրոֆ. Լ. Խաչիկեան երկարօրէն հետաքրքրուեր էր Միւրանութեան նոր եւ նորագոյն սերունդի մասին, հարց տալով թէ արդեօք հասած են կամ կը հասնին հայրենի բանասիրութեան այլեւայլ ճիւղերուն մէջ մշակուած ուժեր, թէ չուրջ ո՛րքան է անոնց թիւը, փափաքելով տեղականալ նոյնիսկ իւրաքանչիւրին արդէն կատարած գիտական անդրանիկ փորձերուն կամ մերձաւոր ապագայի ծրագիրներուն, հարազատ անեցիի մը, գրեթէ երէց եղբօր մը անմիջականութեամբ: Մանաւանդ թէ իրեն յատուկ այդ միեւնոյն համեստութեամբ չեչտեր էր նաեւ թէ, ըստ իրեն, Մխիթարեան Միաբանութեան կարեւորագոյն գերն ու առաքելութիւնը հայ մշակոյթին ներս սլիտի մնար միշտ այն՝ որ կը կատարուի գերի ու գիրքի միջոցով: Այս միեւնոյն նիւթին վերադարձեր էր, որոշ պնդումով մը, իրեն հետ վերջին հանդիպումիս, անցեալ տարուան աշնանը, հասարակաց բարեկամի մը տունը ընթրիքի ընթացքին, կարծէք կատակ մը թողլու մտահոգութեամբ: Այդ գիշեր, երբ հրաժեշտ կ'առնէի իրմէ աստղազարդ երկինքի մը անդորրանքին ներքեւ, այն հոգեկիր անդորրը որ կը ծորէր նաեւ իր խոսքերուն մեղմ ու հանդարտ օծութենէն, - Ցուսամ, Վենետիկ կը տեսնուինք, ըսի, ձեռքը սեղմելով եւ ակնարկելով այն հրաւէրին՝ զոր Միխարեանութիւնը մատուիր էր կատարել իրեն դէպի Վենետիկ: Բաժնուեցաւ մեզմէ առանց որ նոյնիսկ հասնէր լսելու նման հրաւէրի մը պաշտօնական հաղորդումը:

Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ եղած են կամ ի՛նչ կրնային եղած ըլլալ Պրոֆ. Լեւոն Խաչիկեանի կրօնական համոզումները: Բայց իր դիմագիծը զուգորդուած սլիտի մնայ միշտ յիշողութեանս մէջ տէրունական սա խօսքին հետ՝ «Ահա՛ արդարեւ իսրայէլացի, յորում նենգութիւն ոչ գոյ»: Ու մինչ կսկծարեր հեռագրին բօթը հաղիւ լսած՝ աղօթքի մրմունջ մը բարձրացաւ շրթներէս իր վաստակաբեկ հոգիին համար, միակ մաղթանք մը հիւսեցին անոնք՝ որ հանդչի արդարներու քունով:

Հ. Լ. ՋԻՔԻԵԱՆ

«Հայ Կնտանիք»

ԱՆԳԼԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

———×———

Եորքշայրի Պրատֆորտ քաղաքը, որ տասը տարի առաջ 40·000 հոգի կ'աշխատցնէր բուրդի հիւսուածեղէնի եւ մանուածեղէնի իր գործատուներուն մէջ, ներկայիս, հազիւ - հազ ասոնց կէսը կ'աշխատցնէ, չատերն ալ մասնակի աշխատաժամերով: Գործատէրերը նոյնիսկ չեն հաւատար օտար ներածումներուն վրայ սահմանուած հակակշռին, քանի ասոնց արտադրութիւնները՝ Ֆորմոզին եւ Շանկհայէն, իրենց արտադրածին նման լաւ եւ աւելի աժան են: Գիտեն, թէ իրենց վերջին փամփուշտները կ'արձակեն, իրենց վերջին չուխաներուն վրայ՝ Նիժերիա, Վենեցուելա եւ Սաուտական Արաբիա: Թէեւ ասոնք եւս սլիտի խարխլին, կ'ըսէ յոռետես գործարանատէր մը:

Ընդարձակածաւալ աշխարհը, անցեալին, իր ախորժարեր բերաններով Պրատֆորտի բուրդի հիւսուածեղէնի կը վրնտռէր: Եւ ասիկա մեր հարստութիւնը կը կազմէր: Այժմ նոյն աշխարհը իր կռնակը կը դարձնէ մեր չատ մը պարապ կամ կիսով բանող գործատուներուն և խզուած տուներուն առջեւ, ուր քառորդ միլիոն հոգի կը բնակի, կ'ընդգծէ նոյն անձը:

Պրատֆորտի բնակչութիւնը, ի տարբերութիւն իր ճարտարարուեստին, կը բազմանայ և կ'երտասարդանայ: 1981-ի վերջին վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ, ինչպէս կ'ըսեն ոմանք, թէ բացի Անգլիոյ կարգ մը քաղաքներու նորարոյս թաղամասերէն, այս քաղաքին դպրոցական տարիք ունեցողներուն թիւը բարձրագոյններէն է: Այս եւս երեւոյթ մըն է, որ կապ ունի արտաքին աշխարհին հետ:

Գործարանատէրերը, օտար մրցակցութեան ի տես, 1960-ական թուականներուն ընարութեան քանի մը միլիոններ ունէին: Նախ՝ կրնային իրենց գործատուները տեղափոխել արտասահման, վարկեր ձեռք ձգել եւ իրենց վարպետ աշխատաւորներուն տեղ, նոր երկիրներուն մէջ աժան աշխատավարձերով.- նաեւ որոշ տարբերէ զերծ.- նոր աշխատուժ ապահովել: Այս ճամբով կրնային մրցակիցներ դառնալ: Այսպ՝ այն ինչ որ նախընտրեցին ընել, կրնային իրենց գոյութիւնը պահպանել ժամացոյցի մը նման անխափան աշխատելով եւ, միաժամանակ, օգտագործելով աժան աշխատուժ:

Բայց որովհետեւ կիներուն դիչերային աշխատանքը արդիլուած էր, զանոնք փոխարինեցին նոյն աշխատանքը կատարող անվարժ ձեռքերով, իրրեւ աշխատանքի աժան ազբիւր, այս վերջիններուն վճարելով կիներու սահմանուած աշխատավարձը: Այս նպատակով ապահովեցին քիչով գոհացող աշխատաւորներ Փունճաբի Փաքիստանեան գօտիի Միւիլր քաղաքէն, ուր բրիտանական գաղթավայրի պիտի լինէր մեր խօսակցութեան առարկան: Վերջապէս Տիկին Սաթինիկ լռութիւնը խզեց.

- Այս գիշեր հարսնեւոր էք, այնպէս չէ՞:

- Մտերիմ բարեկամներէս մէկուն, Վահիկեանի հարսանեաց հանդէսը կիսատ ձգեցի Զեզ այցելութեան գալու փափաքով, եւ գիշերը սլիտի վերադառնամ:

- Շնորհակալ եմ, ուրիչ տէ՛ղ:

- Կը կարծէ՞ք, Տիկին: Ոչ միայն ես, այլ եւ մերմիւս բարեկամներն որք զՁեզ, ճանչնալով մեծապէս կը յարգեն զձեզ, ո՛չ մին այսօր կ'երթայ նորա մօտ: Մենք պինգ այսուհետեւ կը ճանչնանք իբր մի վանա: Այժմ ճանապարհին հանդիպեցայ Շահնազարին. կրակ էր կտրած. «Ամէն յարաբերութիւն խզած եմ այդ վատին հետ» ըսաւ:

(Շար. 17)

ԳՈՏԻՆ

Շրջանին քննիչը կը հարցնէ ուսուցիչին.—

«Ի՞նչ պատճառով, այս արհեստը ընտրած էք».

«Ցուլիս, Օգոստոս, Սեպտեմբեր» կը պատասխանէ ուսուցիչը:

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Ցունուար 16-ի Ջորեքշաբթի առաւօտուն երբ եկայ Արեւելքի խմբագրատուն, ընկերացա եւ իմ հասցէիս նամակներ կային, ամէնն միեւնոյն ձեւով. իմ նամակս բացի, եւ գոհայ հետեւեալ հրաւիրագիրն.

«Տիկին Թ...եան կը խնդրէ Ձեր ազնուութենէն որ բարեհաճիք Ձեր ներկայութեամբ պատուել իր որդւոյն՝ Արամի ընդ օրիորդ Տ...եանի պսակադրութեան հանդէսն, որ տեղի պիտի ունենայ Ցունուարի 20-ի Կիրակի գիշեր ժամը 3·30-ին, Բերա... Թիւ...»:

- Ուրեմն ամէն ինչ կատարեալ է, ըսի, չոգեվինդ կ'ընթանան: Ո՞ւր Սաթինիկ:

Հրաւիրագիրը մէկ կողմ նետեցի: Վերջը ընկերներս ալ եկան, նոքա ալ ստացան իրենց հրաւիրագիրները:

- Պիտի երթա՞ս, հարցուցին ինձ:

- Ո՛չ, նախ որ Վասիլեանի հարսնիքն ալ նոյն օր է:

- Բայց այն ցերեկն է, իսկ այս գիշերը. կը պատմուի թէ փառաւոր հարսնիք պիտի լինի:

- Գիտեմ, բայց ուրիչ պատճառներ ալ ունիմ. վերջը կը խօսինք:

ԺԳ.

Այս տարի Ս. Սարգսի Կիրակին կարծես կ'ընծայէր գարնան մի գուարթ աւուր լուսանկարն: Արեւը պայծառ էր ու ջինջ, եւ ոչ իսկ մեղմիկ հովի չունչ կը լսուէր: Կէս օրէն վերջ Օրթաղիւղ էինք, Վասիլեանի հարսանեաց հանդիսին: Հարկ էր գիշերն եւս անդ անցընել: Երեկոյեան գէմ ինքնին կ'ըսէի. «Այս գիշեր կը կարգըի Արամ. Սաթինիկի համար ազոյ ժամեր են. պէտք չէ խեղճ կինը բոլորովին մինակթողուլ. պատշաճ է երթալ զնա մխիթարել»: Երթալու որոշումը տուի. երեք ժամ բացակայ մնալու արտօնութիւն առանալով բարեկամէս, գնացի Բանկալթի:

Ցորմէհետէ տեղեակ էի Արամի խորհրդոցը, չէի ուզած այցելել Տիկին Սաթինիկի, մտածելով թէ դուցէ վրայ հասնիմ այնպիսի պահու մը յորում ընտանեկան տեսարանք անախորժ ընծայեն օտարի մը ներկայութիւնն: Ուրեմն առաջին անգամն էր, այդ ցաւալի դէպքերէն վերջը, որ սլիտի տեսնէի Տիկին Սաթինիկը: Երբ հասայ տունը, կամաց մը բախեցի դրան, ինչպէս կը բախեն երբ տան մէջ կայ սիրելի հիւանդ մը, որոյ վիճակը ծանր է: Դուռը բացուեցաւ կիսակ, եաին էր յոյն տանտէրը: Բարի կինը գիս տեսնելով ուրախացաւ, ինչպէս կ'ուրախանանք երբ թախծութեան մէջ սիրելի անձ մը այցելութեան գայ մեզ: Բարեւեցի անժպիտ դէմքով եւ հարցուցի թէ կարելի՞ էր արդեօք երթալ Տիկնոջ մօտ: Յոյն կինն սկսաւ ողբեր կարդալ յունարէն եւ ողբալով հանդերձ գնաց իմացնել դալուստս: Քիչ վերջ եկաւ եւ առաջնորդեց ինձ ընդունելութեան սենեակն, ուր արդէն կրակը կը վառէր: Քանի մը վայրկեան յետոյ Տիկինը եկաւ, գունատ էր, աչքերը կարմիր էին: Հանւսորէն չատ լացած էր եւ իմ գալուստս իմանալով գնացած էր աչքերը լուալ: Զեռքն ինձ մատոյց, կարեկցութեամբ սեղմեցի: Կրակարանին մօտ երկու թիկնաթոռներու վրայ նստանք. ուրիչ սթոռի մը վրայ յոյն կինը նստաւ: Թէ՛ Տիկինն եւ թէ՛ ես լուռ էինք. Ինչպէ՞ս խօսք բանայինք, թէպէտ յայտնի էր թէ ինչ պիտի լինէր մեր խօսակցութեան առարկան: Վերջապէս Տիկին Սաթինիկ լռութիւնը խզեց.

- Այս գիշեր հարսնեւոր էք, այնպէս չէ՞:

- Մտերիմ բարեկամներէս մէկուն, Վահիկեանի հարսանեաց հանդէսը կիսատ ձգեցի Զեզ այցելութեան գալու փափաքով, եւ գիշերը պիտի վերադառնամ:

- Շնորհակալ եմ, ուրիչ տէ՛ղ:

- Կը կարծէ՞ք, Տիկին: Ոչ միայն ես, այլ եւ մերմիւս բարեկամներն որք զՁեզ, ճանչնալով մեծապէս կը յարգեն զձեզ, ո՛չ մին այսօր կ'երթայ նորա մօտ: Մենք պինգ այսուհետեւ կը ճանչնանք իբր մի վանա: Այժմ ճանապարհին հանդիպեցայ Շահնազարին. կրակ էր կտրած. «Ամէն յարաբերութիւն խզած եմ այդ վատին հետ» ըսաւ:

(Շար. 17)

ՅԱՅՎԱԾՔ ԿՈՏՎԱԾ

ՆՈՐԱՁԵՎ ՏԱՐԱԾՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ՀԱՎԱՏՔԻ ՀԱՄԱՅՆՔԸ

Ամեն տարի հոկտեմբերի 5-ին Հայկական Սուրբ Հավատքի համայնքը հոգևոր հայրերի, հավատացյալների և հյուրերի մեծ բազմությամբ նշում է Հայկական Սուրբ Հավատքի հիմնադրման տոնը։ Այս տարի ևս տոնակատարությունը տեղի ունեցավ Սուրբ Խաչ եկեղեցում։ Ներկա էին Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների տարբեր նահանգներից ժամանած հոգևորականներ, ինչպես նաև Կանադայից, Ավստրալիայից, Եվրոպայից և Մերձավոր Արևելքից եկած հյուրեր։

Տոնական պատարագը մատուցեցին Առաջնորդ Տ. Տ. Գարեգին արքեպիսկոպոս Կազանճյանը, Առաջնորդական փոխանորդ Տ. Տ. Գարեգին եպիսկոպոս Սարգսյանը, Արևելյան թեմի առաջնորդ Տ. Տ. Գարեգին եպիսկոպոս Գալուստյանը, Կանադայի թեմի առաջնորդ Տ. Տ. Գարեգին եպիսկոպոս Գալուստյանը, Ավստրալիայի թեմի առաջնորդ Տ. Տ. Գարեգին եպիսկոպոս Գալուստյանը, Եվրոպայի թեմի առաջնորդ Տ. Տ. Գարեգին եպիսկոպոս Գալուստյանը, Մերձավոր Արևելքի թեմի առաջնորդ Տ. Տ. Գարեգին եպիսկոպոս Գալուստյանը, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների Արևելյան

(Շար. Ա. էջէն)

յերուն: Ուրբաթ իրիկուն, «Նամականիի» բաժնին մէջ, կը Մռնու կը հրատարակէր Վարուժան Արզումանեանի (Մարսէյլէն) դրած մէկ նամակը, Մռնուի Օգոստոս 10-ի գրութեան առթիւ, խորագրած «Ի՞նչ կը հետապնդէ հայկ. ահաբեկչութիւնը» («Յառաջ» Օգոստոս 11) եւ ուր նամակագիրը կը պարզէր հակիրճ կերպով Հայերուն հետապնդածը: Շատ առատ, Ֆիկարօ կը ծանրանար Ա-ՍԱԼԱ-ի տուած վերջնագիրին վրայ Փըրանսայի եւ չարաթաւերջի՝ Վէ-էս-Տէ-ն ալ «խորհրդապահ» (confidentiel) տիղղոսի մը տակ եւ «Փարիզ բանտարկուած խորհրդաւոր Հայ»ը խորագրին ներքեւ թերթերուն տասնեակ անդամներ կրկնուած լուրեր կը հաղորդէ Վիգէն Զարխուտեանի մասին, որ Յունիս 6-ին ձերբակալուած էր Ռուասի եւ որու յանձնումը կը պահանջեն ամերիկեան իշխանութիւնները:

Քոթիտիէնի մէջ ալ, Կապրիէլ Մացնէֆ խօսելով ահաբեկչութեան մասին, կը յիշէ Հայերու մէկ մահափորձը Փարիզ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լիբանանի մէջ, կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալիք գիշերը ահաբեկչական երկու արարքներ իրարու յաջորդած են, առաջինը՝ էտ-Ֆրանսի գրասենեակին, երկրորդը՝ Լուֆթհանզայի դէմ: Նիւթական բաւական մեծ վնասներ կային եւ երկուշաբթի առտու, դեռ ոչ ոք ստանձնած էր արարքին պատասխանատուութիւնը:

Անգարայի կառավարութիւնը 116 հըպատակները կը պահանջէ արեւմտեան Գերմանիայէն (76), Զուիցերիայէն (7), Ֆրանսայէն եւ Դանիայէն (չորսական), Շուէտէն, Հոլանտայէն եւ Աւստրիայէն (2-ական) եւ վերջապէս՝ Միացեալ - Նահանգներէն եւ Պելժիայէն: Այս դիմումները կապ ունին 1980 Սեպտ. 12-ի զինուորական պետական հարուածին հետ եւ Անգարա չի ճանչնար քաղաքական ապաստանի կանոնը իր հետապնդած յանցապարտներուն համար:

Իրանի արտաքին նախկին նախարար՝ Կոթպզատէի դատավարութիւնը բացուեցաւ Շաբաթ օր, Թեհրանի Էվինի բանտը, դռնփակ: Ամբաստանութիւնն այն է, որ դաւ մը կազմակերպած էր սպաննելու համար Խոմէյնին: Հաւանական է որ մահապատիժի ենթարկուի:

Թուրքիոյ մէջ մէկ ծայրայեղ - ալ եւ մէկ ալ քրէական յանցապարտ մը կատարինատ հանուած են Օգոստոս 13ին: Մէկը մահապատիժի ենթարկուած էր, «ջարդ մը կազմակերպած ըլլալուն համար», կրակ բանալով Անգարայի մէկ աղքատ թաղին սրճարանը, միւսը՝ կանմըրատածումով սպաննած էր աներձակը:

Ֆրանսահայ Բժշկական Միութիւն
UMAF
ՁԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏ. 23-ԻՆ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
LOTO
Ի ՆՊԱՍՏ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒՆ
ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՄԸ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 6

RETENEZ
cette date
27 NOVEMBRE
GRANDE SOIREE MUSICALE
Organisée par la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
avec
Jean Ter-Merguerian — Violon
Hasmig Surmelian — Piano
Chorale Sipan - Komitas
Sonia Nigoghossian — Mezzo Soprano

ԹԱՀԱՆ
ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ԹԻՒ 15
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ
խանիքցս տպուած, միշտ՝ սպառած
ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80 Ֆ
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»

Ա.ԺՐԲ Տիկին Մարի Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ռըստիկեան եւ զաւակները, Պ. Կարապետ Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Անտոնեան եւ զաւակները, Ա.ԺՐԲ Տիկին Վերժին Ուզունեան եւ զաւակները, Ա.ԺՐԲ Տիկին Եղիսաբէթ Առաքելեան եւ զաւակները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, զաւկին, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր, փեսային՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 14-ին, 59 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սէսիւէլի եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատունը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ըրօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ
ի նպաստ հայ վարժարաններու

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ա. Մ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար 500 Ֆ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ
ՎԻԶՆԻ
ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՋԱՆԻՆ

Բ. ՅԱՆԿ

Զաքարեան Մաքսուտ Արաքսի (Լիոն), Քզելեան Րիչար (Վիէն), Մկրտիչեան Միշել (Մարսէյլ), Այանեան Յովհաննէս (Գօնէյաք), Բալոյեան Գրիգոր (Սէյսիւէլ), Մանուկեան Էլիզ (Սէն - Բաֆայէլ), Եղիչեան Ժերար (Վիլֆրանշ), Մարտայեան Յովսէփ (Վիէն), Մաճոեան Յարութիւն (Փոն թ'Իվէք), Զօպոյեան Րոպէր (Տէսին), Կօշկարեան Յակոբ (Փոն - թ'Իվէք), Կրասեան Վասպուրական (Մարսէյլ), Հայկ. Եկեղեցին (Շարվիէօ), Բարունակեան Րօժէ (Վիլէօրպան), Հայկական Ընկերակցութիւն (Կրընօպլը), Թադէոսեան Սեդրակ (Վիրիվիլ), Հ. Մ. Ը. Մ. Մարզախումբ (Վիէն), Սանճեան Նազարէթ (Լիոն), Մավիեան Միհրան (Պանեէօ), Կապոյտ Խաչ (Լիոն), Զէնուսա Մարսէլ (Փոն թ'Իվէք), Տէրտէրեան (Գան), Հիւսեան Արման (Մարսէյլ), Օհաննէսեան Յարութիւն (Գալիւբը), Տէփօեան Կարապետ (Միրիպէլ), Գրիգորեան Յակոբ (Միրիպէլ), Զէօմլէքեան Գէորգ (Վիլֆրանշ), Սապունճեան Կարապետ (Վիէն), Մուրատեան Վահէ (Լիոն), Կապոյտ Խաչ (Վալանս) 500-ական Ֆ.:

(Շար.)

GALERIE ARARAT
7, PROMENADE DES ANGLAIS
Nice
EXPOSITION PERMANENTE DE PEINTRES ARMENIENS
de
Vartan MAKHOKHIAN
à
CARZOU
cent toiles de maître
ouvert tous les jours sauf dimanche

ԼՈՅՏ ՏԵՍԱԻ

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆԻ «Դար մը Գրականութիւն»

ԳՈՐԾԻՆ Բ. ՀԱՏՈՐԸ (1920 - 1980)

Կ'ընդգրկէ սփիւռքեան գրականութեան վերջին վաթսունամեակի պատմութիւնը, ընդհանուր գիծերու մէջ ներկայացնելով ընկերային, մշակութային, հրատարակչական եւ լեզուական մարզերու պատկերը: Մեծապրային 85 ակնարկներով կ'անդրադառնայ յայտնի արձակագիրներու եւ քերթողներու կեանքին ու գործին, առանձնաբար ներկայացնելով գաղութային գօտիներու մէջ ստեղծագործող գրողներու գրեթէ լրիւ անուանացանկերը:

Մօտ 700 մեծադիր էջերէ բաղկացած դեղատիպ հատոր մը. լաթակազմ, պատկերազարդ, մեծապրուած 85 դէմքերու գործերէն յատկանշական էջերով:

Գինն՝ 230 Ֆ., առաքման ծախքով: Օգանաւային թղթատարով՝ 300 Ֆ.: Դիմել «Յառաջ»ի ապսպրելու համար, կամ՝ հեղինակին, հետեւեալ հասցէով.-

M. TOLOLYAN
99 Hillside Rd.,
Watertown, Ma. 02172 U.S.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
Տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

ՇԱԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25
Սորպոնի մէջ երաժշտական երեկոյթ կազմակերպուած Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան կողմէ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 10-ԻՆ
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գահակալութեան 28-րդ տարեդարձ եւ բացում «Ալէք եւ Մարի Մանուկեան» թանգարանին:

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2 - ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 (14 ՕՐ)
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7 - ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14 (7 ՕՐ)
Ուղեգնացը կը մեկնի Փարիզէն, Լիոնէն եւ Մարսէյլէն
Կ'ընկերանան՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԵԿԵԱՆ

DEUX VOYAGES EXCEPTIONNELS EN ARMENIE
du 2 au 15 Octobre ou du 7 au 14 Octobre
à l'occasion du 28 ème anniversaire de l'intronisation de Vaskène Ier
et de l'inauguration du musée « Alec et Marie Manoogian ».
Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
18
MERCREDI
18 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.238 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.238

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԱՐԱՖԱԹ

ՊԻՏԻ ՄԵԿՆԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐ Է՝ ՌՈՒՄԲ ՉԻ ՏԵՂԱՐ

×

Երեքշաբթի առաւտ, յոյսերը կ'ամրացնէին եւ աւելի քան հաւանական կը դարձնէին, որ մինչեւ չաբթու վերջ, պատմական վճռորոշ ելոյթներու առաջին նուագը մը ճամբայ ելլէ արեւմտեան Պէյրութէն: Ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. յայտնէն, երկուշաբթի իրիկուն Եասըր Արաֆաթ կը հաստատէր թէ պիտի մեկնի: «Պատուոյ խօսքս տուի մեր զինեալներուն, ազգային ուժերուն եւ խալճական ուժերուն, որ պիտի մեկնիմ Պէյրութէն» չէչտեց Արաֆաթ, որ սակայն, Պէյրութի «ճակատամարտը» յաղթանակ մը կը նկատէ: Արդարեւ, ի պատասխան այն հարցումին թէ յաղթանա՞կ կամ պարտութիւն կը նկատէ իրեն համար եղածը, Արաֆաթ ըսաւ.- «Պէյրութի ճակատամարտը յաղթանակ մըն է: Արար զինեալ փոքրագոյն ուժն ենք, սակայն յուսեցանք, դէմ դրինք Իսրայէլ - ամերիկեան հսկայ ուժին, աւելի երկար ատեն քան անցեալի իսրայէլեան եւ արաբական պատերազմներուն ընթացքին: Նաեւ է, որ պէտք է փնտռել դէպքերու խմաստը»:

Աւելի քան երկու ամսուան բանակցութիւններէ եւ ռումբերէ ետք, առաջին անգամն է, որ հաստատ բան մը կայ հորիզոնին վրայ եւ Լիբանանի վարչապետն իսկ՝ Ուազզան հաստատեց թէ՝ ամէնէն աւելի չաբթուս վերջ Պաղեստինցիք կը մեկնին եւ միջազգային ուժը կը ժամանէ:

Հակառակ անոր որ, Պեկինի զիջումները չեն հրապարակուած, որոշ գաղափար կը կայ անոնց մասին եւ Պեկին - Հա - պիպ, կիրակի օրուան հանդիպումէն ետք, հնարաւոր կ'երեսը կը յիշուէին այդ զիջումներու շարքին.-

Ա) Իսրայէլ կ'ընդունի իտալական, Ֆրանսական, ամերիկեան զօրագունդեր, քանի որ ասոնք հարկ եղած երաշխաւորութիւնները տուին թէ կը քաշուին, եթէ ՊԱԿ, ի վերջոյ, հրաժարի մեկնելէ:

Բ) Այդ ուժին տեղաւորման հարցը այլեւս բարդութիւններ պիտի չստեղծէ, քանի որ տեսակ մը «պաշտպանող պատուհան» պիտի ըլլայ ՊԱԿ-ի համար:

Գ) Իսրայէլ դիտէ որ ՄԱԿ-ի տասնեակ մը դէպեր, արդէն իսկ արեւմտեան - Պէյրութի կը գտնուին եւ համաձայն է, որ մնան, բայց իրենց պաշտօնը պէտք է բանակցութեան նիւթ ըլլայ Հա- պիպի հետ:

Դ) Իսրայէլ, սակայն, կը մերժէ ՄԱԿ-ի դէպերու կամ գունդերու տեղաւորումը, որպէս՝ այդ:

Ե) Իսրայէլ ճշդրիտ տուեալներ կ'ուզէ տեղինող Պաղեստինցիներուն համար, բայց ոչ անպայման անուանացանկ: Նման ցանկ մը սակայն, ըստ Իսրայէլի, կըրնայ ծառայել Լիբանանեան բանակին:

Զ) ՊԱԿ-ի մեկնումին վերջնական համաձայնագիրը դեռ պէտք է ճշդուի: Կը կարծուի թէ հետեւեալը նախատեսուած է.- Մովէն՝ դէպի Եգիպտոս, Ծովէն եւ ցամաքէն՝ դէպի Սուրիա, Ծովէն, Ազապայի նաւահանգիստէն դէպի Յորդանան եւ Իրաք: Փոխադրող նաւերու ազգութիւնը խնդրոյ առարկայ չէ եղած, բայց անկարելի չէ, որ անոնք Ֆրանսական, յունական եւ եգիպտական ըլլան:

է) Իսրայէլ կը պահանջէ որ Պաղեստինցիներուն ձեռքն եղող օդաչուն ազատ արձակուի, իրենց մեկնելէն առաջ եւ յանձնուին նաեւ 9 զինուորներու մարմինները:

×

Իսրայէլի ընդդիմադիր պարագլուխը՝ Սիմոն Փէրէց Փարիզ հասաւ ամերիկեան չրջապտոյտ մը եւաք: Երեքշաբթի օր կ'ընդունուէր Նախագահ Միթերանի կողմէ: Ազիատաւորական կուսակցութեան ղեկավարը համաձայն չէ Պեկինի հակաֆրանսական ելոյթներուն, ոչ ալ անոր քաղաքական բոլոր գործունէութեանց, բայց տրամաբանական կը գտնէ որ միասնականութիւն ստեղծուի երկրին մէջ, երբ տագնապ կայ:

×

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՌԻԻ ՏԷ ՌՈԶԻԷ.- ՉԷՆՔ ՄԸ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ

ԼԻԶՊՈՆԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ՝

ՀԱՑԿ. ԳՈՐԾ ԿԸ ԿԱՐԾՈՒԻ

Պուա - տը - Պուլոնեըի մէջ է, որ ծըպտուած մը (Թրաւեսթիներ, այսինքն կնոջ կերպարանքով այր մարդիկ որ յաճախորդ կ'որսան այդ չրջանը) ծրար մը գտած է, Ուրբաթ իրիկուն, ուր էր զէնք մը եւ յանձնէր նախ տեղւոյն պարտիզպանին ,այս վերջինը իր կարգին՝ ոստիկանութեան: 48 ժամ ետք է միայն, որ լուրը հրապարակուեցաւ եւ յայտնուեցաւ թէ մէկն է, այն զէնքերէն, որ գործածուած էր ռիւ տէ Ռոզիէ: Քննութիւնը կը շարունակուի, քանի բազմաթիւ հարցումներ կը մնան:

Աֆխոն տիբէէքի հետքը մէկ կողմ չէ դրուած բոլորովին (թէեւ աւելի՝ Ապու - Նիտալի խումբին կը վերագրուի) հակառակ անոր որ ղեկավարը կը հերքէ, հարցազրոյցի մը մէջ, զոր տուած է Լիպերասիոնի: Ժան - Մարք Ռուայ, չարժումին հիմնադիրը, կը հերքէ նաեւ թէ կազմակերպութիւնը ինքզինքը՝ լուծած ըլլայ, ինչպէս յայտնեցին անոր կարգ մը անդամները: Կ'ընդունի թէ զանազան - երեք - հոսանքներ կան:

×

Լիզպոնի եղեռնափորձերուն առթիւ, նոյն թերթը, Լիպերասիոն, կը խօսի «Հայկ. հետքի» մը մասին, տալով հետեւեալ մանրամասնութիւնները.- Մի քանի տարողութեամբ երկու ռումբերը դրուած էին էտ - Ֆրանսի եւ Լուֆթհան - զայի ցուցափեղկերուն առջեւ, 200 մեթր մէկը միւսէն հեռու: Արարքներուն ոչ ոք տէր եղած է, բայց փորթուկալեան ոստիկանութիւնը հայկական հետքով կը դրազի: Ըստ Լուֆթհանզայի տնօրէնին, ամերիկեան Թի - ՏՊԸԼԵՈՒ - ԼՑ ընկե - ռերուն: Հողերուն տակ իրենէր չկային - փլատակներ, լքուած վանքեր, պալատ - ներ, իրեղէններ: Ամբողջ պատմութիւն մը, որ հողին մէջ թաղուած էր, եւ որ տակայն ամէն վայրկեան կրնար զինքը ծածկող հողէն դէպի դուրս պոռթկալ: Մինչդեռ հիմա հողն ալ մնաց ջուրին տակ: Եւ պատմութիւնը երբեք պիտի չկարենայ անդին հրել զինքը ծածկող հողը:

Ես կ'ենթադրեմ որ Թոնկացիները մերթ ընդ մերթ կը հաւաքուին իրենց նոր լիճին եզերքը եւ մելամաղձոտ նայուածք - ներով կը նային լիճին ջուրերուն: Ո՛վ դիտէ որքան տխուր պէտք է ըլլայ իրենց այդ նայուածքը, որ պիտի ուզէր անդին չպրտել ջուրերը եւ բանալ հետքերը, որոնք մնացեր են իրենց պապերէն: Բայց կարելի չէ անդին հրել ջուրը, որ այդ հետքերուն փոսերը լեցուցած է ցեխով ու ջուրով, եւ որ անոնցմէ ելեկտրական ուժանիւթ հանած է այժմ: Ո՛վ դիտէ որքան տխուր պէտք է ըլլայ Թոնկացինե - րու այդ նայուածքը:

Բայց Թոնկացիները հոն են գոնէ, ջուրին եզերքը, ճիշդ քովիկը այն հողամասին, որու վերեւ թռչուններու նման կը թեւածեն իրենց պապերուն հոգիները: Թոնկացիներ կա՞ն արդեօք որ դաղթած ըլլան դէպի Լոս - Անճըլըս, Մոնրէալ, Թորոնթօ, Պոսթըն կամ Սիտնի: Եթէ կան, մե՛ղք: Այդ հեռաւոր ափերուն վրայ անոնք ի զուր պիտի նստին ջուրի մը եզերքը ու իրենց ակնարկները պիտի յառեն դէպի վեր, օդին մէջ փնտռելու համար իրենց պապերուն հոգիները: Ոչինչ պիտի գտնեն, որովհետեւ այդ հոգիները մերժած են գալ իրենց հետ, հեռանալ՝ իրենց ապրած ու մեռած հողե - րէն: Անոնք յարատեւօրէն կը թեւածեն ջրամոյն եղած պարիսպներուն եւ բերդերուն, տուներուն եւ տաճարներուն վե - րեւ, կարծես իրենց կարգին ուժանիւթ դառնալ ուզելով, ելեկտրական հոսանքի վերածուիլ ուզելով:

Ամբարտակներու չնորհիւ աչխարհի բոլոր Թոնկացիները այժմ գիտեն թէ իրենց տուները լուսաւորող ելեկտրական լամ - բարին մէջ իրենց պապերուն հոգիներէն նշոյլ մը կայ:

Ռ. Հ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՄԲԱՐՏԱԿԸ

×

Ըստ երեւոյթին, երկրաղունտին աչ - խարհագրական դիրքը, աւելի ճիշդը՝ երկրին քարտէսը դարերէ ի վեր չի փոխուիր: Նախապատմական չրջաններուն իրենէր պատահեր են, հրաբխային իրենէպիսի կործանումներ ու վերիվայրումներ թուղթի կտորի մը նման ճմռթկեր են երկրագունտի կեղեւը եւ նոր ձեւեր կազմեր են անոնցմէ, այդ բոլորին մասին պզտոր դաղափար մը ունինք: Սակայն դիտենք որ այդ մեծ վերիվայրումները վերջացեր են եւ երկրագունտին քարտէսը այլեւս երկար դարերէ ի վեր միշտ նոյն պատկերը կը ներկայացնէ:

Բայց եթէ նորագոյն քարտէսները ուչադրութեամբ բաղդատենք աւելի հին քարտէսներու հետ, քանի մը երկիրներու մէջ պիտի տեսնենք լիճեր, որոնք գոյութիւն չունին տասը, քսան տարի առաջ տպուած քարտէսներուն մէջ: Ո՞ւրկէ եկած են այդ նորելուկ լիճերը: Բնութիւնը նոր լիճե՞ր ստեղծել սկսած է:

Ո՛չ: Այդ լիճերը ստեղծուած են մարդու ձեռքով:

Թամանակակից մարդը, ուժանիւթ արտադրելու մչտական մտահոգութեամբ, սկսած է պատնէչներ բարձրացնել գետերու առջեւ, հաւաքել անոնց ջուրերը, լիճեր ու ամբարտակներ կազմել անոնցմէ, եւ յետոյ ուժանիւթ արտադրել այդ ամբարտակներէն: Արդիւնքը քարտէսին վրայ չահուած նոր լիճ մըն է: Եւ ատոր փոխարէն, կորսուած հողային տարածութիւն մը: Տարածութիւն, որ կ'ողողուի նոր լիճին ջուրերով եւ ի վերջոյ կ'անհետանայ անոր տակ: Կ'անհետանայ իր հետ տանելով իր ընդերքին մէջ պահածները:

Ափրիկէի մէջ այսպիսի լիճ մը կազմուեր է Գարիգայի չրջանները: Շրջանի բնակիչները, Թոնկացիներ, օր մըն ալ տեսեր են որ ջուրերու տակ կը մնան իրենց պապենական հողերը: Անոնք քիչ մը աւելի հեռու փոխադրեր են իրենց բնակավայրերը: Հիմա կը նային լիճին ջուրերուն եւ կ'երազեն այն հողերը, որոնք մնացին անոնց տակ: Չեն ուզեր հեռանալ լիճին եզերքէն, որովհետեւ կը հաւատան որ իրենց պապերուն հոգիները կը մերժեն հեռանալ այդ հողերէն: Կը հաւատան որ իրենց պապերուն հոգիները կը սաւառնին լիճին ջուրերուն վերեւ եւ երբեմն թերեւս ալ կը սուզուին անոր ջուրերուն մէջ: Կը սուզուին փնտռելու համար այն ինչ որ թաղուեցաւ հողին հետ միաժամանակ, իրրեւ նիւթ, եւ իրրեւ ոգի...:

×

Լ՛Հ, մենք պիտենք թէ Թոնկացիները առանձին չեն: Ուրիչներ ալ իրենց պապերուն ապրած հողերը յանձնեցին ջուրերուն: Ամերիկեան Թի - ՏՊԸԼԵՈՒ - ԼՑ ընկերութիւնը զգուչութեան հրաւիրուած էր ամերիկեան դեսպանատան կողմէ հայկ. եղեռնափորձի մը դէմ: Ամերիկեան դեսպանատան տեղեկացուցեր է պաղեստինեան խմբակ մը: Քանատական Քանատիւըն Փէսիֆիք Էոլայնզն ալ գգուչութեան հրաւիրուեր է Քանատայի իր կեդրոնատեղին կողմէ: 2 պայթումները պատահած են երեք վայրկեանի տարբերութեամբ: Էտ - Ֆրանսի դեսպանատունի եւ առաջին յարկի գրասենեակները բաւական մեծ վնասներ կրած են: Օդանաւերը կանոնաւոր կերպով մեկնած են, բայց յաւուկ մի - ջոցներ ձեռք առնուած են օդակայանը:

Քոթիտիէն տը Փարի ալ կը գրէ այս

(Շար. 4-րդ էջ)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ ԿԸ ԿՐԿՐԵՆ...

×

Ահաբեկչական ամէն արարքի առթիւ, Թուրք մամուլը սիւնակներ կը լեցնէ, միշտ նոյն ծանօթ յանկերգը կրկնելով: Անպարայի դէպքէն ետք ալ, մասնաւոր նորութիւն մը չկար, բացի, թէեւ այդ ալ մեծ նորութիւն մը չէ, հին «փաստաթուղթերու հրապարակումը: Թէրճիւման եւ Հիւրրիյէթ Օգոստոս 13 եւ 14-ի իրենց թիւերուն մէջ արձագանգ կը հանդիսանան ընդհ. սպայակոյտի զինուորական պատմութեան փաստաթուղթեր պարբերականին մէջ (թիւ 81) լոյս տեսած փաստաթուղթերու 1914 - 18-ի պատերազմին վերաբերող: Մէկը կը նկարագրէ այն «ահաւոր վայրագ չարդերը, զորս հայ չէթէները կատարեր են, մանուկները սպաննելէ ետք, թոնիրին մէջ եփեր են ու ուղեր են բռնի կերցնել անոնց մօրն ու հօրը...»: Ասիկա Մահմուտեանի գայմագամութիւնէ պէյի կողմէ թիւ 1819 եւ 1915 Մարտ 15 թուակիր փաստաթուղթն է...: Հատ մըն ալ թիւ 1881 կը նկարագրէ էրզրումի պատահած դէպք մը: Ասոնցմէ զատ, լոյս տեսած է նաեւ Քեազըմ Գարապեքիրի մէկ նամակը 1918 Մարտ 29 թուակիր, ղրկուած Կարսի հայկ. պատուիրակութեան:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ

ԹԻԹՕ-Ի ԱՐԳԵԼԱԿԱՅԱՆԸ

Այս Մարտին, Անթոնիժ Իսակովիչ, Պելկրատի մէջ լոյս կ'ընծայէ զգայացունց գիրք մը։ Խորագիրը՝ մօտաւոր թարգմանութեամբ՝ Պահը։ Գիրքը կը չօշափէ մենատէրին իշխանութեան օրով թագու նկատուած նիւթ մը։ Խօսքը արգելականի մը մասին է, որ գոյութիւն կ'ունենայ 1948-էն 1952, Ադրիականի հիւսիսը, անմարդաբնակ ժայռոտ կղզիի մը մէջ։ Անունը արգէն՝ Կոլի Օթօք, հայերէն բառացի թարգմանութեամբ Ամայի կղզի, կը մատնէ արգելականի վերածուած այս վայրին դիմագիծը։

Անթոնիժ Իսակովիչի Պահը խորագրուած գիրքին բնակիչները, հետեւաբար, այդ թուականներու հազարաւոր աքսորեալները կը ներկայացնէն, մարդիկ, որ այդ օրերուն դէմ կը դանուին Թիթոյի ծանօթ խզումին Ստալինի հետ։

Պատմութիւնը ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։ Այսուհանդերձ, առանց երկար մանրամասնելու թերեւս անհրաժեշտ նկատուի քանի մը կէտերու մատնանշումը։

Թիթօ ազատագրելէ ետք երկիրը նացի դրաւումէն, կը ձգտի հետեւիլ Եուկոսլաւիոյ չահերը ապահովող ուրոյն քաղաքականութեան։ Համայնավար եւ երկար ժամանակ Մոսկուայի հաւատարիմ դաշնակիցը նկատուած, ինչպէս նաեւ հետեւորդը, Թիթօ այնուամենայնիւ կը մերժէ Ստալինի միահեծան կամքին ենթարկուիլ՝ Եուկոսլաւիան զարձնելով Կրեմլինի ենթակայ արբանեակը, արեւելեան այլ երկիրներու կարգին։

Անոր քաղաքականութեան ուղեգիծը երեք հիմնական առաջադրութիւններ հը բապարակ կը դնէ։ Ապահովել Եուկոսլաւիոյ ամբողջական, կատարեալ անկախութիւնը։ Ստեղծել միանական, ամուր Պետութիւն մը՝ կազմուած այլազան ժողովուրդներէ՝ Սերպեր, Խոռուաթներ, Մակեդոնացիներ, Ալպաններ եւ ուրիշներ։ Հաստատել ընկերվարական ընկերվարութիւն մը՝ համապատասխան երկրին պայմաններուն։

Թիթոյի վարդապետութիւնը կ'ըսէ յատակ.- Մարքսականութիւնը կը մնայ միշտ մեր ներշնչումին հիմնական աղբիւրը։ Մարքսականութիւնը վարդապետութիւն մըն է, սակայն զայն կը կիրարկենք համաձայն մեր պահանջներուն։ Երկրէ երկիր պայմանները կը փոխուին եւ, հետեւաբար, վարդապետութիւնը պէտք է յարմարի ասոնց։ Մենք տրամաբանողներ ենք, գիտենք, թէ ինչ որ լաւ կամ անհրաժեշտ է այսօրուան համար, կրնայ ոչ լաւ եւ, ոչ ալ անհրաժեշտ ներկատուիլ վաղը»։

Նման տեսակէտներ, բնականաբար, կը հակասեն Մոսկուայի տիրակալական ձգտումներուն։

1948 Յունիս 28-ին, համայնավար կուսակցութիւններու տեղեկատուութեան Բիւրօն, առաւել ճանչուած Կոմինֆորմ անունով, սխալ կը հռչակէ Եուկոսլաւիոյ Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի եւ ամէնէն առաջ Թիթոյի, Քարտելժի, Ճիլասի եւ Ռանքովիչի քաղաքականութիւնը։ Կ'աւելցնէ՝ «Եուկոսլաւիոյ Համայնավար կուսակցութեան ղեկավարութիւնը՝ արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեանց հիմնական հարցերուն մէջ, այս վերջին ժամանակները կը հետեւի սխալ գիծի՝ լքելով Մարքս-Լենինեան վարդապետութիւնը»։ Յորդ։ Մի ութեան նկատմամբ «ոչ - քարեկամական» դիրք բռնելով «ազգայնականութեան փաստը կատայ։ Մոսկուայի դիմաւորութեամբ չարաղրուած պարսաւագիրը կ'ընդգծէ, թէ եուկոսլաւ ղեկավարները «իրենք զի - րենք ընդդիմագիր դիրքի մէջ կը դնեն Կոմինֆորմի անդամակցած կուսակցութիւններուն հանդէպ»։ Այս առթիւ կոչ կ'ուղղէ եուկոսլաւ «առողջ տարրերուն», որպէսզի «պարտադրեն, որ իրենց ղեկավարները բացէ ի բաց եւ պարկեշտ կերպով ընդունին իրենց սխալները եւ գանոնք սրբագրեն, կամ՝ եթէ այս վերջիններն անընդունակ գտնուին այդ բայլը առնելու, փոխեն ու պաշտօնի կոչեն միջազգայնական հակումներով նոր ղեկավարութիւն մը կուսակցութեան մէջ»։

Յորքին մէջ ըմբռոստութեան կոչ մը ուրեմն։ Բան մը, որ տեղի չունենար։

Ցամենայն դէպս, Մոսկուա - Պելկրատ մօտաւոր անցեալի այս լրագարձութիւնները, որոնք յետագային զանազան փուլեր կ'արձանագրեն, արդէն իսկ ձեւով մը ըմբռնելի կը դարձնեն Կոլի Օթօք արբանեակ երկրին գոյութեան պատճառները 1948-էն 1952, հաստատուած մեծ պատնապահութեամբ։

Պահը խորագրուած Իսակովիչի դիրքին էջերուն մէջ կը դանենք նկարագրութիւնը «մարդկային նկարագիրին ամէնէն խաւար երեսը» պարզող արգելականային ներքին կեանքին։ (Այս եւ յետագայ մէջբերումները եւ ասոնց հիման վրայ կատարուած խորհրդածութիւնները կը քաղենք Հերբլտի Պելկրատի Թղթակից Մ. Տոպալի համապատասխան յօդուածէն։ Ան, ի դէպ, կը գրէ, թէ վերջին ամիսներուն պատմուածքներ, թատերագրութիւններ եւ յօդուածներ նոր լոյս կը սրսիռեն պատմական խզումին մասին՝ Թիթոյի եւ Ստալինի միջեւ։ Թղթակիցը դիտել կուտայ, թէ թէեւ ո՛չ ոք խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ Թիթոյի որոշումը՝ դէմ դնել Ստալինի, այսուհանդերձ, կատածներ կը ծնին, առաջին անգամն ըլլալով, Թիթոյի ի գործ դրած անմարդկային միջոցներուն մասին՝ լռեցնելու համար ներքին ընդդիմադիրները)։

Կոլի Օթօքի առանձնայատկութիւնը այն կ'ըլլայ, թ տարբերութիւն բռնատիրական այլ երկիրներու բազմաթիւ արգելականներուն, որ տեղւոյն բանտարկեալները կամ աքսորականները հոգեկլկումի եւ մտակլկումի մնայուն վիճակին կ'ենթարկուին։ Ներքին բնակիչները վիրաւոր կը ծեծեն եւ կը խոշտանգեն։ Նպատակը միայն խորհրդայնասէր տարրերուն մեկուսացումը չէ, այլեւ պարզօրէն ասոնց հոգեվիճակին քայքայումը այն աստիճանի որ երբեք Հինգերորդ զօրասիւներ չդառնան Եուկոսլաւիոյ մէջ։ (Թիթոյի մտավախութիւնը)։

Նոր ժամանածները, ասոնց կարգին դեռ անունք, որոնք բարեփոխուած չեն նկատուիր, պարտադրաբար բանտարկեալներու չարքերէ կազմուած նրբանցքներէ կ'անցնին, ցուպերու հարուածներ կրելով երկնց վիճակին մատնուած աքսորականներու կողմէ։ Բանտապահները կը հսկեն եւ կ'ապահովեն հարուածներուն ուժգնութիւնը։ Գանակոծուողներէն շատեր արիւնաքամ կ'իյնան գետին։ Ուրիշներ կը յաջողին նրբանցքին ծայրը հասնիլ, սակայն կը պարտաւորուին ցոյց տալ, թէ ո՛ւր եւ որո՞ւ կողմէ ցուպին հարուածը թոյլ եղած է։ Այսպիսիները երկնց կարգին նոյն վիճակին կ'ենթարկուին։ «Հալածողը հալածուողին դերին մէջ կը գտնուի ... պահ մը մտածեցէք, թէ ինչ հոգեվիճակի կրնայ մատնուիլ մեկը, որ ստիպուած մատնացոյց կ'ընէ բարեսիրտ, խղճահարող բարեկամի մը, բանտարկեալի մը թոյլ հարուածը»։ Պահը դիրքին հեղինակին համաձայն, այս նը կարագիր քանդող, մարդը իր արժանապատուութենէն պարպող եւ դրեթէ անասնական զարձնող զոյավիճակը պատճառ կը դառնայ, որպէսզի յետագային, սարսափներ չարունակ բանտարկեալները լռեն եւ չիսօսին արգելականային մասին։ Ոմանք այնքան սարսափած - ենթակայական վիճակի կը մատնուին երկնց բանտապահներուն նկատմամբ, որ անձնապէս անհատական որոշումներ տալու կարողութիւնն իսկ չեն ունենար երկար ժամանակ։

Պելկրատի Համալսարանի դասախօս մը իր երբեմնի բանտարկեալ ընկերոջ պատգան կը մատնանչէ։ «Մտահոգ՝ շաքարնակ կը դիմէ ապահովութեան ոստիկանութեան, հարցնելու, թէ կրնա՞յ ամուսնանալ։ Վերջապէս կը ձանձրանան եւ կը վտարեն։ Եուկոսլաւիան փոխուած էր, բայց ոչ բարեկամս»։

Եուկոսլաւ պաշտօնատարներէն շատեր, ինչպէս նաեւ լրագրողներ դիտել կուտան թէ, արգելականային գոյութիւնը պէտք է սահմանել ժամանակաշրջանին սկզբնական մէջ։ Պէտք է ըմբռնել օրուան կացութեամբ։ Վտանգաւոր առարկութիւն մը կայ, կ'ըսէ գիրքին հեղինակը.. 1948-ին, երբ Թիթօ կը վտարուի Կոմինֆորմէն, որ ինը երկիրներէ կը բաղկանար, Եուկոսլաւիա կը պայքարէր իր գոյութեան ապահովումին համար։ Թիթօ կ'ըմբռնէ, թէ կենաց մահու պայքար մը կը մղուի։

Կոմ լ'նք կը չեզոքացնէ Ստալինի համախոհները եւ այս վերջնոյն զօրավիղ կը ցոդները, կամ լ'նք կը քշուի հրապարակէն եւ երկիրը կը դառնայ Մոսկուայի հրս - հպատակ արբանեակը։

- Եթէ մենք Կոմինֆորմականները կոլի Օթօք չուղարկէինք, այսօր, Եուկոսլաւիա ամբողջովին Կոլի Օթօք մը կրնար դառնալ, դիտել կուտայ բարձրաստիճան պաշտօնատար մը։

Ա. Իսակովիչ կ'ընդունի, թէ ըսուածին մէջ ճշմարտութեան բաժին մը կայ։ Միաժամանակ, բազմաթիւ Եուկոսլաւներու նման վերապահ տրամադրութիւն մըն ալ ի յայտ կը բերէ։ Նախ չատ - մեղներ իրենց օրերը կ'անցընեն արգելականային մէջ։ Շատեր սխալմամբ կը ձերբակալուին, ուրիշներ զոհ կը դառնան հաշուեյարդարներու փոքրոքի մարդոց կողմէ սարքուած։ Հեղինակը միաժամանակ կը հարցնէ, թէ արդեօ՞ք նպատակը կ'արդարացնէ ի գործ դրուած միջոցները։ Կ'ըսէ յատակ.- Կը պայքարինք Ստալինականութեան դէմ օգտագործելով Ստալինի եղանակները, մինչդեռ ազգու գնքը կրնար դառնալ ազատութիւնը առաւել աստիճանով, ինչպէս ժողովրդավարութիւնը իր լայն իմաստով։

Յայսօր ժամանակաւոր թէ մնայուն աքսորեալներուն թիւը կը մնայ անորոշ։ Եուկոսլաւ մամուլին հրապարակած թիւերուն համաձայն կը հասնի ութ հազարի։ Ըստ Խմնբագրի՝ աւելի քան 50.000-ի։

Պիտի բացուի՞ն հին թղթածրարները կատարեալ լոյս սփռելու համար Թիթոյի այս արգելականային մասին։ Թերեւս այո։ Ցամենայն դէպս, եուկոսլաւ համայնավար երիտասարդութեան պաշտօնաթերթը Մլադոշտ ցրտապարակային բաց նամակով մը կը պահանջէ ներկայ վարիչներէն կատարեալ քննութիւն մը։ «Պէտք է ըսուի, կը գրէ պաշտօնաթերթը, թէ ինչո՛ւ բանտարկեալները կ'ենթարկուէին նացի արգելականայանիներուն եւ ստալինեան Գուլագներուն բանտարկուած։ աքսորուած մարդոց սահմանուած չափաբաժիններուն։

Ա. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՅԱՐԱՏԵՒՈՂ ԿՏԱԻՆԵՐ

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՆԵՐՍԻՍԵԱՆԻ
«ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ»
ԵՒ
«ՍԱՀԱԿ ՊԱՐԹԵՒ»
ԿՏԱԻՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Մեսրոպ Մաշտոցի կերպարը անսպառ նիւթ առած է հայկական կերպարուեստին։ Անոր բազմակողմանի դերարուեստական գոլացում գտած է մանրանկարչութիւն, առաջին տարազիր գիրքերու, ԺԷ. - ԺԹ. դարերու նկարչութեան, պատուած վարագոյրներու, Փիլիպոսեան հայկական

կամ լ'նք կը չեզոքացնէ Ստալինի համախոհները եւ այս վերջնոյն զօրավիղ կը ցոդները, կամ լ'նք կը քշուի հրապարակէն եւ երկիրը կը դառնայ Մոսկուայի հրս - հպատակ արբանեակը։

- Եթէ մենք Կոմինֆորմականները կոլի Օթօք չուղարկէինք, այսօր, Եուկոսլաւիա ամբողջովին Կոլի Օթօք մը կրնար դառնալ, դիտել կուտայ բարձրաստիճան պաշտօնատար մը։

Ա. Իսակովիչ կ'ընդունի, թէ ըսուածին մէջ ճշմարտութեան բաժին մը կայ։ Միաժամանակ, բազմաթիւ Եուկոսլաւներու նման վերապահ տրամադրութիւն մըն ալ ի յայտ կը բերէ։ Նախ չատ - մեղներ իրենց օրերը կ'անցընեն արգելականային մէջ։ Շատեր սխալմամբ կը ձերբակալուին, ուրիշներ զոհ կը դառնան հաշուեյարդարներու փոքրոքի մարդոց կողմէ սարքուած։ Հեղինակը միաժամանակ կը հարցնէ, թէ արդեօ՞ք նպատակը կ'արդարացնէ ի գործ դրուած միջոցները։ Կ'ըսէ յատակ.- Կը պայքարինք Ստալինականութեան դէմ օգտագործելով Ստալինի եղանակները, մինչդեռ ազգու գնքը կրնար դառնալ ազատութիւնը առաւել աստիճանով, ինչպէս ժողովրդավարութիւնը իր լայն իմաստով։

Յայսօր ժամանակաւոր թէ մնայուն աքսորեալներուն թիւը կը մնայ անորոշ։ Եուկոսլաւ մամուլին հրապարակած թիւերուն համաձայն կը հասնի ութ հազարի։ Ըստ Խմնբագրի՝ աւելի քան 50.000-ի։

Պիտի բացուի՞ն հին թղթածրարները կատարեալ լոյս սփռելու համար Թիթոյի այս արգելականային մասին։ Թերեւս այո։ Ցամենայն դէպս, եուկոսլաւ համայնավար երիտասարդութեան պաշտօնաթերթը Մլադոշտ ցրտապարակային բաց նամակով մը կը պահանջէ ներկայ վարիչներէն կատարեալ քննութիւն մը։ «Պէտք է ըսուի, կը գրէ պաշտօնաթերթը, թէ ինչո՛ւ բանտարկեալները կ'ենթարկուէին նացի արգելականայանիներուն եւ ստալինեան Գուլագներուն բանտարկուած։ աքսորուած մարդոց սահմանուած չափաբաժիններուն։»

Ա. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ՓԳ.

Տիկին Սաթինիկ չատ յուզեալ էր եւ ձայնը մարեցաւ. անմիջապէս ելայ քիչ մը ջուր տուի. ձեռքս ձեռքին դպաւ, իրենը կարծես կ'այրէր։ Ցոյն կինն անկիւն մը նստած հառաչանքներ կը հանէր երբ Տիկինը կը խօսէր, եւ մերթ ընդ մերթ կը կրկնէր. «Ի հայմէնի իյնէիա, թի թին խոթէ սթօ էէփալի» (Ա՛հ, ինչ այրած կին, ի՛նչ եկաւ գլխուս)։

- Այս բարի կինն է, ըսաւ, որ կը գիշայ վրաս եւ գիս կը պահէ. չեմ գիտեր իրեն ի՞նչ պիտի ընեմ (անտարակոյս՝ չէր գիտեր Արամին ըրած կարգադրութիւնը. եթէ գիտնար, կը մերժէր)։ 8 - 10 օր է խենթի պէս եմ, խեղճը քովէս չգաժնուիր։

Ակներեւ էր ինձ որ Տիկինը քիչ չատ ախտանք կը զգար երբ կը խօսէր. ամենայն հաճութեամբ կը լսէի իրեն։ Իմ կողմանէ հարցումներ կ'ուղղէի չատ ըզգոյշ կերպով. այդ հարցումները կը վերաբերէին անցեալ դէպքերու։ Տիկին Սաթինիկի անցեալին վրայ ունեցած տեղեկութիւններս չատ անկատար էին։ Այդ երեկոյեան խօսակցութենէն տեղեկացայ չատ բան, զորս արդէն հաղորդեցի առաջին գլուխներուն մէջ։ Շատ մութ կերպով անցաւ իր ամուսնութեան օրերու վրայ, ուեէ ցաւ չէր յայտներ, նոյնիսկ այս պահուն, գերազանց էֆէնտիէն բաժնուած լինելուն։ Միայն թէ՝ երբ յիշեց որ ինչպէս զոհած էր իր անձն եղբօրը սիրոյն, խեղճին. աչքերը լեցուեցան։

- Եւ սակայն, ըսաւ, ամիս մ'է եղբայրս վերադարձած է Փարիզէն եւ ո՛չ իսկ մի անդամ գիս տեսնելու եկաւ։ Ինքն ալ գիս կ'արհամարհէ։ Ինձ համար, աւելցուց, դժբախտութիւն մ'է որ չեմ կարող անցեալ քաղցր յիշատակներու մէջ իսկ մխիթարանք մը որոնել։ Աղջկնութեան օրերու երազներն են միայն որ անուշ են ինձ։ Կ'ըսեն թէ կեանքը երազ մ'է- սխալ է. երազները քաղցր են, իսկ կեանքը դառն, դէթ որչափ ես փորձած եմ։

Չէի գիտեր ի՛նչ պատասխանել. մխիթարանց բառ մը չէի գտներ. ի՞նչ յոյս տալ իրեն։ Կ'ըսեն թէ յոյսը մինչեւ մահուան մէջ իսկ չքաներ պահել՝ ոյք հապիւ ունին մի քանի րոպէներ ապրելու, եւ սակայն Սաթինիկի համար չէի նշմարեր յուսոյ յեցարան մը։

- Չեմ գիտեր ի՞նչ ընեմ, կ'ըսէր։ Մեռնի՞լ. կը փափաքիմ, բայց չեմ կարող ինքզինքս սպաննել. ձեռքս առաջ չէր - թար, դեռ չատ երիտասարդ եմ։ Ա՛խ, թէ բժիշկ եղբայրս դութ ունենար։ Կը քաշուէի գիւղակ մը, հոն դրքերու, դաշնակի եւ պտոյտի մէջ կը մոռնայի սիրտս, երիտասարդութիւնս. հանդարտիկ կը սպասէի մահուան։ Եղբօրս սէրը մխիթարանք կ'ըլլար, բաւական էր որ մերթ ընդ մերթ ինձ այցելութեան գար եւ գիս սիրէր։

- Բայց, Տիկին, այդ անկարելի չէ, ըսի, վերջապէս դուն մնալով որ դուայ պատասխանելու կէտ մը։ Այդ մասին եթէ կը հաճիք կրնաք վստահ լինել որ հարկ եզածը կրնամ խօսիլ ձեր եղբօրը։

- Ո՛չ, աշխատանքդ անօգուտ կ'ըլլայ. նա պէտք է բնազդում ունենար, եւ դէթ Արամին բաժանումէն վերջ պէտք էր գիս մեղքնար։ Ես աչխարհի համար, առանց բացառութեան, այլեւս արհամարհելի կին մ'եմ։ Քանի որ Արամ ինձ հետ էր, վիճակս այսպէս չէր. ամուսինէ բաժնուած կին մ'էի, եւ ունէի ուրիշ ամուսին մը. դէթ այսպէս նկատուելու իրաւունք ունէի, իսկ այժմ ի՞նչ եմ։ Գիտէք ի՛նչ եմ. փոքրիկ դէպք մը պատմեմ։

(Շար. 18)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԾՐՈՒՆ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի մէջ բացուած է Արծրուն Սեդրակեանի կտաւներուն ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են լեռնային գիւղերու եւ Ջրամբարներու, ծաղկուն դաշտերու եւ քաղաքի նոր կառոյցներու թեմաներով ստեղծուած գործեր:

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԳԵՂԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐՁԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Խորհ. Միութեան Մանկավարժական Գիտութիւններու Ակադեմիայի կողմէ Մոսկուա ծնողքներու համար հրատարակուող «Սեմիա ի Շկոլա» («Ընտանիքը եւ Դպրոցը») ամսաթերթը, իր վերջին թիւին մէջ ընդարձակ յօդուած մը լոյս ընծայած է Հայաստանի մէջ երախանեղրու գեղագիտական դաստիարակութեան հետաքրքրական եւ ուսանելի փորձառութեան մասին: Յօդուածագիրը՝ Տ. Կեդրինա, նշած է թէ տասը տարի առաջ, 1972 Յունիսին, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի երեսփոխանները երկու օր քննած են Հայաստանի մէջ գեղագիտական դաստիարակութեան դրութեան ու անոր համակողմանի կատարելագործման հարցը: Որոշուած եւ մշակուած է աշխատանքի լայն ծրագիր մը: Ներկայիս այդ հեռատես քայլը կուտայ իր պտուղները: Յօդուածագիրը չեշտած է այն իրողութիւնը, որ Երեւանի Մանկական Պատկերասրահը, իբրեւ աշխարհի մէջ եզակի հաստատութիւն իր տեսակին մէջ, հպարտութեան առարկայ է: Տ. Կեդրինա ջերմ տողեր նուիրած է Պատկերասրահի առաջին տնօրէնին՝ վաղամեռիկ Ժաննա Ադամբեանի, եւ ներկայ տնօրէն Հենրիկ Իգիթեանի: Ապա յօդուածագիրը անդրադարձած է «Սերաստիա» մանկապարտէզին մէջ արձանագրուած յաջողութիւններուն ձեռք ձգուած փորձառութեանց:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ • ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՕՐԵՐ ԴԱՂՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Դաղստանի մէջ տեղի ունեցած են հայկական երաժշտութեան նուիրուած օրեր: Այս առթիւ Մախաչկալա (երկրին մայրաքաղաքը) գացած է Հայաստանէն պատուիրակութիւն մը: Բացման հանդիսութեան խօսք առնելով Դաղստանի Երաժիշտներու Միութեան նախագահ Շ. Զալայեւ, չեշտած է Հայաստանի եւ Դաղստանի համագործակցութիւնն ու յարաբերութիւնները, Հայաստանի ցուցաբերած օժանդակութիւնը այդ երկրին: Իրրեւ բարեկամութեան յուշարձան Մախաչկալայի մէջ կառուցուած է դպրոցական դեղեցիկ շէնք մը՝ Հայաստանի բնակիչներու նուէրով: Դաչնակցային Ռուսիոյ Երաժիշտներու Միութեան քարտուղարը՝ Մ. Կաժլայեւ վեր առած է Հայաստանի եւ Դաղստանի մշակութային կապերը: Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան նախագահը շնորհակալութեան իր խօսքերուն միացուցած է իր հիացումը այն երեւոյթին համար, որ Դաղստանի սահմանադրութիւնը հայկական պատուիրակութիւնը դիմաւորուած է «քոչարի»ով: Ոչնչի խօսք արտասանած է Առնօ Բաբաջանեան: Երեւանցի արուեստագէտները համերգներ տուած են Դաղստանի երաժիշտներու հետ:

×

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՀԱՂԵՐԸ ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մարզական չատ մը ձեւեր, որոնք այժմ տարածուած են աշխարհի բազմաթիւ երկիրներու մէջ, կը պարզուի, որ ունեցած են իրենց հայկական նախատիպերը: Անոնք լայն տարածում ունեցած են ժողովուրդին մէջ, օգտագործուած են բնակչութեան ֆիզիքական ու մտաւոր զարգացման նպատակով եւ եղած են դաստիարակութեան լաւ միջոց: Անոնցմէ մէկը՝ խոտի հոգեյ, մականախաղը անունով, մեզի հասած է Մովսէս Խորենացիի նկարագրութեամբ: Մինչեւ ԺԹ. դար գոյութիւն ունեցած է ճատրակի հայկական ձեւը: Մարզական կարգ մը խաղեր իրենց արմատներով կը հասնին աւելի հեռաւոր ժամանակներ: Ցոյն պատմիչ Ստրաբոն (Ն. Ք. առաջին եւ Ց. Ք. Ա. դարեր), որ գտնուած է Հայաստան, իր բազմահատոր աշխատութեան մէջ նկարագրած է, թէ ինչպէս Հայերը կը բարձրանային լեռները. անոնք իրենց կոշիկներուն կ'ամրացնէին դամեր, որպէսզի ժայռերը մագլցելուատեն չսահին: Այն ժամանակ անոնք նոյն դերը կը կատարէին, ինչ որ կ'ընեն ներկայիս ալփինիստները:

Այս բոլորին մասին կը դրէ պատմաբան Վարդ Ժղոյեան հայկական ժողովրդական խաղերուն նուիրուած իր աշխատութեան մէջ, որուն Գ. հատորը մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ Երեւան: Տարիներու հետազոտութիւններու ընթացքին, որոնք կ'ընդգրկեն Հայաստանի զանազան վայրերը կատարած դիտական արշաւները, Մաշտոց Մաշտոցեանի ձեռագիրներու եւայլ գրականութեան ուսումնասիրութիւնը, ան հաւաքած, նկարագրած ու դասաւորած է մարզական, ծիսական եւ այլ բնոյթի աւելի քան 500 հին խաղեր: Անոնք կը հարստացնեն իրենց նախնիներուն մասին այսօրուան մարդոց ունեցած պատկերացումները եւ կարեւոր աղբիւր կը հանդիսանան ժողովուրդի կեանքի ու ապրելակերպի զանազան կողմերը բացայայտելու համար:

Մեսրոպ Մաշտոցի կերպարի անդրադարձած են նաեւ խորհրդահայ արուեստագէտները: Անոր նուիրուած առաջին գործերէն մէկը՝ Ստեփանոս Ներսիսեանի վրձինին:

Ո՞վ էր Ստեփանոս Ներսիսեան:

Ծնած է 1815-ին՝ Երեւան, կարճ ժամանակ մը ուսանած է Ներսիսեան վարժարանը: Այնուհետեւ գինք կը տեսնենք Շուշի, ուր նոյնպէս վարչութեան ձրի դասեր կուտար, ապա՝ նկարիչ մը: 1835-ին հոն իրեն հանդիպած է Ա. Արովեան, որուն միջնորդութիւնը - նամակին չնորհիւ Ստեփան Ներսիսեան ընդունուած է Գեղարուեստից Ակադեմիան:

Ծածին տաղանդը, աշխատասիրութիւնը, նկարչութեան հանդէպ ունեցած խոհուն սէրը Ներսիսեանին կը բերեն յաղթութիւններ ու հռչակ՝ ցուցահանդէսներու գծով: Պետերպուրգի Գեղարուեստից Ակադեմիային մէջ ան ուսանած է Կ. Շեչենկոյի, Գ. Մայսուրաձէի, Մ. Ներիքովի, Ազ. Յովնաթանեանի, Ա. Վարնեկոյի եւ այլոց հետ: Ան ծանօթ էր Պուշկինի եւ ուսանողական տարիներուն կ'ապրէր անոր տունը՝ Պետերպուրգ:

Ստեփանոս Ներսիսեանի յետագայ կեանքը կապուած է Թիֆլիսի հետ, ուր աշխատութիւն կը գտաւ անդէր (ձրի) Ներսիսեան վարժարանին մէջ: Այնուհետեւ գինք կը տեսնենք Շուշի, ուր նոյնպէս աշխատութեան ձրի դասեր կուտար, ապա՝ նկարագրութեան օրինակներ կը ստեղծէր, տօնական մանակցութիւն կ'ունենար տեղական Մարիամեան վարժարանի հիմնադրութեան ու «Թանգարան Վերածնունդեան» հանրային դրադարանի ստեղծման մէջ:

Իր կեանքի վերջին տարիներուն Ստեփանոս Ներսիսեան դարձեալ կուգայ Թիֆլիս, ուր կը մեռնի 1884 Մարտ 23ին: Կը թաղուի Ծօղիվանքի գերեզմանատունը:

Մնացին անոր սքանչելի նկարները: Ներսիսեան հմուտ դիմանկարիչ էր: Սկզբնական շրջանին ան կը շարունակէ Յովնաթանեանի աւանդները, յետագային կը հասնի հոգեբանական ընդհանրացումներու՝ դառնալով այդպիսի դիմանկարներու հիմնադիրը հայկական արուեստին մէջ («Մ. Արղութեան - Երկայնաբազուկը», «Գ. Իզմիրեան»ը, «Գ. Ակիմեան»ը, «Ն. Աչառարակեցի»ն եւ այլ նկարներ): Ստեփանոս Ներսիսեան ստեղծեց նաեւ չքերթի դիմանկարի մեկ օրինակը հայ իրականութեան մէջ՝ «Վ. Բէյբութեանի դիմանկարը»: Անոր «Զբօսանքննջեցք Քուռ գետի ափին» գործը իր տիպական կերպարներով, ապրելակերպի նկարչութեան հետ:

Բանաստեղծ Վ. Ժուկովսկիի ուղղուած իր նամակ - խնդրագրին մէջ (1835) Ա. Արովեան կը գրէր. «...Հայաստանը քի՞չ արտակարգ մարդիկ է ստեղծել, որոնց գործերը եւ կենսապատկերը մի թիզ հողով է ծածկուած, որովհետեւ այնտեղ ոչ ոք չի եղել, որ յաւերժացնի նրանց (անունները) ապագայ սերունդների համար: Որքան ընկճում է ինձ այս միտքը ... Որքան բախտաւոր կը լինեմ, եթէ այդ երիտասարդ մարդուն, առանց նրա իմանալու, առանց նրա խնդրելու այդ ուրախ լուրը տանեմ (Ստեփանոս Ներսիսեանի Գեղարուեստից Ակադեմիա ընդունուելու լուրը - Մ. Ղ.) եւ նրանից անդրժելի երդում առնեմ հայրենիքին ծառայելու, նրա անունը փառաբանելու, նրա զաւակների համար իր ողջ ուժն ու կարողութիւնը գործի դնելու»: Ա. Արովեան ունեցա՞ւ արդեօք այդպիսի ղրոյց Ներսիսեանի հետ: Ծանօթ չէ: Բայց վիճենք, որ Ստեփանոս Ներսիսեան իր ամբողջ կեանքը նուիրեց «հայրենիքին ծառայելուն»:

Ասոր վկայութիւնն են նկարիչին վերջին երկու գործերը՝ Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Սահակ Պարթեւի դիմանկարները, որոնք իրեն լայն հռչակ բերին:

Այս 2 դիմանկարները ունին յստակ շարադրական կառուցուածք, կերպարներու ներքին բովանդակութիւն: Մաշտոց պատկերացուած է ոգեչնչման պահուն. կուրծքին դրուած ձեռքը, դէպի լոյս ուղղուած հայեացքը, հայկական յատկանշական դիմագիծերը կերպարին մտերմիկ երանգ մը կը հաղորդեն: Այնքան մեծ էր այս նկարներու պահանջը, որ նկարիչը ստեղծեց քանի մը օրինակներ: Ցետագային լայն տարածում ունեցան այս դիմանկարներու վիմագրութիւնները: Նկարչական հեղինակային մէկ օրինակը կը գտնուի Էջմիածնի վանքի թանգարանը (նկարիչին ստորագրութեամբ եւ 1882 թուականի նշումով):

Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Սահակ Պարթեւի դիմանկարներու ստեղծման ժամանակէն անցած է հարիւր տարի: Անոնք այսօր ալ պահպանած են իրենց գեղարուեստական ուժն ու հմայքը:

ՄԱՆԻԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՁՈՐՐՈՐԴ

ՏՈՔԹ. ՆԱՑԻՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այսօրեղ Տօքթ. Նայիրեան ուզեց պարզել այն խօսակցութիւնը, զոր ունեցած էր Ջէրջիլ Կիրոսին հետ: Մօտաւորապէս նման խօսակցութիւն եղած էր Ֆալիլին եւ Կիրոսին միջեւ:

Որ, ապատամբութեան մը յաջողութեան պարագային, քրտական օժանդակութեամբ եւ թուրք - պալքանեան պատերազմի առիթով, 2 ղրացի ուժերը վար չդնեն իրենց զէնքերը մինչեւ իրականացնեն նաեւ Քիւրտիստանի մը սահմանները: Հ. Մուսան աւելի առողջ կը մտածէ, ըսելով, որ «տկար Թուրքիա մը արդէն մեծագոյն յաջողութիւնն է Հայաստանի մը եւ Քիւրտիստանի մը համար»:

Ցաջողութեան պարագային, դժուար չէ Միջագետքի եւ Պարսկաստանի Քիւրտերը չարժման մէջ դնել: Գուցէ չատ վերացական են թուի այս բոլորը, բայց մեզի համար երբեք վերացական եղած չէ Հայաստանի մը կազմութիւնը:

«Իսկ զալով, ընկերներ, Հայաստանի Քիւրտերուն, անոնք միշտ ալ փոքրամանութիւն եղած են, եւ առանց սեփական մշակոյթի: Մշակոյթն է առաւելապէս, որ ցեղի մը համար կ'ստեղծէ ուժեղ նկարագիր: Մենք է որ անոնց մէջ պիտի ստեղծենք, որոշենք նկարագիրը՝ ստեղծելով անոնց դրերը, - զարկ տալով դըպրոցներուն եւ վերցնելով անդրագիտութիւնը: Անոնք, որպէս չատ ազատ քաղաքացիներ, իրենց իրաւական լայն մասնակցութիւններով, հայկական մշակոյթին ներքեւ է որ պիտի պաշտպանուին: Մշակոյթը, ընկերներ, աւելի յաղթական է քան Մեծն Ալեքսանդր մը եւ կամ Նաբոլէոն մը: Գուցէ ըլլայ բախում երկու ցեղերու միջեւ, եթէ երկուքն ալ մշակոյթները հաւասար նժարի վրայ ըլլային: Այդ ուժը գոյութիւն չունի եւ մենք պիտի ստեղծենք, որ անոնք դառնան նստակեաց եւ քաղաքակրթութեան առակ ժողովուրդ. աւելցնեմ, որ բախում չկայ նաեւ կրօնապէս, որովհետեւ իսկական քիւրտին մէջ չատ թոյլ է մուհամեդականութիւնը:

«Նախշուած թելերուն առիջը կայ, ընկերներ, մենք պիտի աշխատինք տէզկեահը չտկել ու գործել կտաւը: Պէտք է գործիչներ ղրկել պալքանները: Մեր յոյն ու պուլկար բարեկամներուն միջոցով աշխատանք կատարելու է: Անոնց հաւատացնելու է, որ պատերազմի մը պարագային ղժուար պիտի ըլլայ Թուրքիոյ պայթեցնել ներսէն: Աշխատանք մը՝ որ բանակներով պիտի չկրնային կատարել: Վերջապէս, պատերազմ մը Թուրքիոյ դէմ, պատճառ պիտի ըլլայ, որ Թրքական զօրքեր քաշուին հայ գիւղերէն եւ քաղաքներէն: Այդ՝ աւելի նպաստաւոր պիտի ըլլայ մեր աշխատանքներուն եւ ժողովուրդին համար:

Ընկերները արդէն որոշեցին այդ ուղղութեամբ աշխատանք կատարել Պալքաններուն մէջ: Աւելի փութացուց նման որոշում մը, որովհետեւ Ֆրանսական թերթերու վերջի լուրերուն մէջ կար, որ Պուլկարները սկսած են բանտերը լեցնել իրենց երկրին մէջ ապրող կասկածելի Թուրքերը եւ Թուրք բնակչութիւնը հրկոզութեան տակ առնել:

Այդ ծանր խորհրդածութեան առեն էր, որ Ընկ. Բնակունի, իր կարգին ձայն առաւ ու նորէն չեշտեց միջազգային համաժողովին մասնակցութեան կարեւորութիւնը եւ տուաւ չատ կարեւոր լուր մը, թէ փրոֆէսէօր Կրէնկուատ կը պատրաստուի դասախօսութիւն մը տալ «Հայերը եւ Փռուդիացիները» նիւթին չուրջ: Որ, Կրէնկուատ կը բաժնէ Մառի տեսութիւնը Հայերու մասին...

Ընկ. Բնակունի երկար խօսելէ յետոյ, ինքն ալ զգաց, որ իր խօսքերը թելէն կախուած սարդի մը նման միջոցին մէջ մնացին:

- Բայց մենք պիտի սպասենք ուրիչ նամակներու Ջէրջիլ Կիրոսէն: Մենք կրնանք այժմէն իսկ նկատի ունենալ, թէ ո՞ր ընկերները չարմար են, Պալքաններու մէջ նման աշխատանքներու, - խօսեցաւ Ընկ. Վահանեան:

(Շար. 628)

(Շար. Ա. էջէն)

մասին, ըսելով թէ քննիչները հարց կուտան թէ այս արարքները կապ չունին, արդեօ՞ք ԱՍԱԼԱՅի սպառնալիքներուն հետ:

× Փարիզի ոստիկանապետութիւնը ճըշդում մը հրապարակեց, ինչ կը վերաբերի Շան զ'Էլիզէի Թրքական գրասենեակին առջեւ գտնուող ոստիկանին վրայ պարպուած գնդակներու: Լուրը տուած է Ֆրանս - Փրէս, ըստ որուն, ան հիմնուած էր տեղւոյն վրայ գտնուղ ականատեսներու յայտարարութեանց: Ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ քննութիւնը թոյլ չէ տուած ճշդելու, որ իսկապէս կրակ բացուած ըլլայ, Օգոստոս 12-ին, ժամը 23·30-ի չուրջ Սէ - էռ - էս պահակներու վրայ: Հաստատուած է միայն, որ ապակեփեղկի մէջ եղած ծակը գըն - դակէ չէ եկած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻԻՐՏԵՐԸ, Ուրբաթ առտու գրաւած են Լիպերասիոն օրաթերթի գրասենեակը: Պիրքոմ չարժումի (հակաֆաչիստ) քառասուն անդամներ, որոնք կը պայքարին Թուրքիոյ վարչակարգին դէմ, հանդարտօրէն ուզած են բացատրել Թուրքիոյ բազմաթիւ քիւրտ բանտարկեալներ - րու վիճակը եւ մանաւանդ զօրավիգ կեցնալ Տիարպեքիրի բանտը գտնուղ 12 Քիւրտերու, որոնք կամաւոր ծոմի պիտած են: Այս Քիւրտերը չեչտած են իրենց գործադուլութեան խաղաղ բնոյթը եւ գատապարտած են ԱՍԱԼԱ-ի բիրտ ձեռնարկները Թուրք վարչակարգին դէմ: Անդամ - րայի եղեռնափորձէն ետք, սակայն, Պիրքոմի չուրջ 20 դինուորեալ ձերբակալուեցան Թուրքիա:

RETENEZ
cette date
27 NOVEMBRE
GRANDE SOIREE MUSICALE
Organisée par la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
avec
Jean Ter-Merguerian — Violon
Hasmig Surmelian — Piano
Chorale Sipan - Komitas
Sonia Nigoghossian — Mezzo Soprano

Ֆրանսահայ Բժշկական Միութիւն
UMAF
ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏ. 23-ԻՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վաստուրականի Հայր. Մխիթեան կեդրոնական վարչութիւնը, Տէսինի եւ Վիէնի, մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Շահինեանի, Տէր եւ Տիկին Րօժէ Շահինեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Դօդուսեանի եւ զաւակներուն, իրենց սիրելի մուսնոյն, հօր մեծ - հօր, աներհօր, խնամիին, ազգականին, Մխիթեանս հիմնադիրներէն՝

ՄԵՍՐՈՊ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՎԻԷՆԻ

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Բ. ՑԱՆԿ

Վիէննէն - Պապիկեան Սիբանոյշ 100, Այրի Տիկին Սարգիս Գալուստեան 200, Սաթըմըշեան Կիւլպէնկ 100, Առաքելեան Ժան, Կարապետեան Արամիկ, Հէլվաճեան Զարեհ, Տօնապետեան Մարսէլ 200-ական, Փափազեան Էլի, Անտոնեան Կարապետ 100-ական, Զատիկեան Մարսէլ 200, Աւագեան Յովհաննէս 100, Սարգիսեան Սարգիս 200, Առաքելեան Լիզապէթ 100, Աւագեան Սարգիս 50, Անտոնեան Մարսէլ 100, Թէրզիեաղուպեան Մարսէլ 100 Ֆ.:

Ա. ցանկի գումար՝ 68·500 Ֆ.
Գումար՝ 88·650 Ֆ.:

(Շար.)

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի
Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ՅԵՐԵԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտները, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ:

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿԸՐԹԱՐԱՆէն մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՏ-ի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով:

Դ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն:

Դ.- Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները յառաջելու եւ ցրուելու համար:

Ե.- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար:

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ:

Հետաքրքրուող ծնողքները կը հրաւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել Վարժարանիս Տեսչութեան հետ:

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 534. 68. 28

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Ինչպէս ամէն տարի Փարիզի հայ նախկին զինուորական Շարժման Բարեսիրական Միութիւնը հրաւիրուած է երկուշաբթի, Օգոստոս 23, Ֆրանսական Ազգային Դիմադրութեան Կազմակերպութեան հետ մասնակցելու Անծանօթ Զինուորի - Յաղթական Կամարի - բոցի արծարծման:

Ժամադրավայր՝ Պալզաք փողոցի եւ Շան զ'Էլիզէի անկիւնը ժամը 18-էն սկսեալ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
LOTO
Ի ՆՊԱՍՏ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒՆ
ԻՆՔՆՇԱՐԺ ՄԸ

ԹԱՀԱՆ
ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ԹԻՒ 15
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ
Հանիքս տպուած, միշտ՝ սպառած
ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80 Ֆ
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
Տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 6

ՇԱԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25

Սորպոնի մէջ երաժշտական երեկոյթ կազմակերպուած Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան կողմէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԷՍԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

մշակ. եւ գեղար. ցերեկոյթ - թէյասեղանը, նուիրուած՝

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

Կլերակի, Հոկտեմբեր 24

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ
ի նպաստ հայ վարժարաններու

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը զբօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1982/1983 ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՑ ԴՊՐՈՑԸ ՊԷՏՔ Է ՏԵՒԷ

- Իր կոչումն է զարկ տալ ձեր զարգացումին. մէկն է Եւրոպայի երկու միակ վարժարաններէն՝ որ երկկեզու ուսուցում մը կը ջամբէ:

— Ձեր զաւակը չի կրնար պայտեւել առանց ձեզի:

- Այս ձեռնարկին յաջողութեան համար անհրաժեշտ է ձեր մասնակցութիւնը:

Այս տարի, ԴՊՐՈՑԱՍԷՐի նոր տրօթէնութիւնը կ'առաջարկէ ձեզի՝-

- Բացումը մանկապարտէզի մը՝ օժտուած մանկավարժական կառոյցով ու յարմարութիւններով:

- Ինքնաշարժի մանաւանդ սպասարկութիւն մը Ռէնոիի մերձակայ արուարձաններու փոքրիկներուն համար:

- Արձանագրութիւնը ձեր զաւակին - րուն, մանչ թէ աղջիկ, նախակրթարանի թէ երկրորդական բաժիններուն համար (արձանագրութեան ծախք՝ 150:

- Ցերեկօթիկ, ամսական 500 Ֆ. կէսօրուան ճաշադին (ինքնաշարժի սպասարկութիւնը ներառեալ):

— Դիշերօթիկ՝ ամսական 1200 Ֆ.:

ՀԱՑ ԾՆՈՂՔՆԵՐ
ՇՈՒՏՈՎ ԸՆԴԱՌԱՋԵՑԷՔ ՄԵՐ ԿՈՉԻՆ

Ամէն տեսակի տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններուն համար դիմել նոր տնօրէնուհիին՝
ՏԻԿԻՆ ՍԻԼՎԱ ԳԱՐԱԿԻԻԼԵԱՆի
որ ձեզ կ'ընդունի՝-

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ
ժամը 10–էն 12 - Երկուշաբթիէն - Ուրբաթ:
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
Tél.: 381. 01. 72

TRANSTOURS
ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1982
Սեպտեմբեր 4-18 Փեռ-Երեւան 4·750 Ֆ.
Հոկտեմբեր 4-19 Մոսկուա-Երեւան 4·650 Ֆ.
Դեկտեմբեր 20 – Յունուար 4 Մոսկուա – Երեւան 4·750 Ֆ.
Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆի
TRANSTOURS
25, Rue d'Argenteuil — 75001 Paris — Téléphone: 261. 58. 28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն օր, կէսօրէ ետք, ժամը 15 - 18
— CLAMART: Mr. KEHAYAN; 124, Avenue Henri Barbusse — Tél.: 642. 73. 10
ՄԱՐՍԷՅԼ.- Դիմել՝ Զ. Ալիքսանեանի
11, Rue du Bassin, Saint Julien — Téléphone: 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
ՎԱԼԱՆՍ.- Դիմել Ն. Գասպարեանի – 9, Rue Sully
ԼԻՈՆ.- Դիմել՝ Շէմտիբեանի
16, Rue Chardonnet — 69120 Vaulx-en-Velin — Téléphone: 868. 53. 05

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
19
JEUDI
19 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրաց եա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.239 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.239

ՕՐՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆԻ ՎՃՌԱԿԱՆ ԵԼՈՅԹԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ.- ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆ, ՀԱԻԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԹԻՒՆ, ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ
ԱՒԱՐԿՈՒԹԻՒՆ.-ՕՐ ՄԸ ԱՆ ԱՒ Կ'ՈՋՆՋԱՆԱՑ ՄԵՐ ՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ ՆԵՐՔԵՒ

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ՅԱՆՁՆՈՒԻ

ԺՈՍԷՖ ՖՐԱՆՋԵՍՔԻ

Նախագահ Միթերան անհրաժեշտ նկատած էր, արձակուրդի այս շրջանին իսկ, խօսիլ Ֆրանսայի ժողովուրդին, դլխաւորաբար վստահեցնելու համար զայն, որ իր ապահովութիւնը վտանգուած չէ: Հանրահռչակ յայտարարութիւնը, այլ մանաւանդ ուժ տէ Ռոզիէի հակահրչական արարքը պատճառ եղան, որ Միթերան վերամուտին չխոցուի իր ընտանիքը:

Նախագահին երկու նեւիթերն էին՝ Լիբանանի վերաբերող քաղաքականութիւնը եւ հակահրեակչական պայքարը: Միթերան յստակ էր եւ վճռական, հանդարտ ոճով հանդերձ: Անկասկած տպաւորեց եւ Զորեքշաբթի առաւօտեան մամուլը, սակայն մէկ - երկու օրաթերթերէ, (Քոթիտիէն տը Փարի, Մերիտոնիալ եւայլն.) ազգային արտայայտութիւն ունի Նախագահին արտայայտութեանց նկատմամբ, ինչպէս ըլլալով Ֆիկարօ, ուր Կգավիէ Մարթէի կը դնահատէ մանաւանդ Նախագահին վճռական դիրքորոշումը, երկու նախարարներու (Արտարութիւն եւ Ներքին) դիմաց: Նախ Լիբանան: Նախագահ Միթերանի համար Ֆրանսական քաղաքական նուիրեալ կը բացատրուի երեք բառերով՝ Անկախութիւն, Հաւասարակշռութիւն եւ Աղաղութիւն: Կը չեզոքէ թէ Ֆրանսայի խորհրդարանական քաղաքականութիւնը երբեք հակառակ պիտի չըլլայ, ոչ ալ արաբական քաղաքականութիւնը՝ հակիսրայէլական: Ցիշեց թէ երբ Իսրայէլ գնաց, Քնէսէթին (Խորհրդարան) առջեւ իսկ պարզ ձեւ իր տեսակէտները Մերձաւոր-Արեւելքի մասին: Իր ընթացքը՝ ընթացքն է Խորհրդարանի բարեկամի մը, բայց՝ «մինչեւ սահմանը այն իրաւունքին զոր կը ճանչնայ Խորհրդարանի, Մերձաւոր - Արեւելքի գործերուն միջամտելու»: Նախ պէտք է մտածենք Լիբանանի, որ պատերազմի մէջ չէ, բայց ուր պատերազմ կայ: Ոչ ոք, ոչ իսկ Գ. Գէկինի խօսքերը զինքը կրնան Իսրայէլի հակառակորդի մը վերածել, բայց Ֆրանսինցիք, ինչպէս աշխարհի ուրիշ ժողովուրդ Հայրենիքի մը իրաւունքն ունի: Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսական այն ուժին, որ Լիբանան պիտի ղրկուի, ան պիտի գործէ Լիբանանեան իշխանութեանց հրամանին տակ եւ եթէ ամէն ինչ լաւ ընթանայ, երկրորդ մաս մը կը ղրկուի ինչպէս նաեւ խոալական եւ ամերիկեան ուժեր: Իր զէրքը յստակ է, ըսած է Ցուլիսին, կը կրկնէ՝ բոլոր օտար ուժերը պէտք է հեռանան Լիբանանէն:

Երկրորդ կէտն է այս ելոյթին՝ ահաբեկչութիւնը, որ եթէ Ֆրանսան ընտրած է, որպէս ռազմադաշտ, պատճառը երկրին մերձաւոր - արեւելեան քաղաքականութիւնն իսկ է: Բաւական միջոցներ ձեռք առնուած են պայքարելու համար, որոնց մանրամասնութիւններուն մէջ չմխրճուեցաւ, բայց տուաւ դլխաւոր դիծերը: Երկու նորութիւն. - Նախ կը լսուեղծուի Հանրային Ապահովութեան հանրախարարութիւն մը, որ կը յանձնուի Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ ներկայիս տարեցներու հնթանախարար՝ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքիի: 58 տարեկան, ծագումով քորսիքացի, բայց Թունուզ ծնած, կանուխէն մտած «ընկերվարական երիտասարդութեանց» շարքերը, Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի դրականութեան լիսանս ունի եւ քաղաքական դիտութեանց ալ տոքթոր է: Ամէնէն ծանօթ նախարարն է նաեւ հայ գաղութին:

Ուրիշ նշանակում մըն ալ կայ, նոր պաշտօնի մը ստեղծումով: Քրիսթիան Փրուճօ, 38 տարեկան, ասկէ հետ պիտի վարէ լրատուութեան եւ դործի համակարդումի պաշտօն մը ահաբեկչութեան դէմ: Նախկին սպայ, կազմուած Սէն - Սիւ Քոէֆքիտամի զինուորական վարժարանը, ցարդ զինուորական ոստիկանութեան մաս կը կազմէր: Ներկայիս, իր նոր պատասխանատուութիւնը կը յիշեցնէ իտալացի ֆառապինիէռիներու զօրավարը՝ Տէլլա Քիէզա, որ մէջքը կոտրեց կարմիր Զոկատներուն:

Այս երկու նորութիւններէն զատ, բազմաթիւ այլ միջոցներ ձեռք կ'առնուին, զսլումի, հետապնդման, ապահովութեան ուժերու բազմացման եւ ամրապնդման, արդարացուդ միջոցներ, անկասկած, զորս, թերեւս, ալ վարչակարդ մը պիտի վարանէր առնելու: Միթերան պիտի չխոցուի, որ Ֆրանսան միջազդային տիպարի ահաբեկչութեան մը ռազմադաշտն ըլլայ: Որոշ զէնքերու վաճառքը կ'արդիլուի, զէնքերու եւ պայթուցիկներու դաղտնի առուծախի հսկումի Գրասենեակ մը կը ստեղծուի, չարժուն 12 Զոկատի տեղ, Հոկտեմբեր 1-էն 33 Զոկատ պիտի ըլլայ, եւ չուրջ քսան ալ աւելի, յաջորդող ամիսներուն: Եօթը հազար ոստիկան պիտի աւելնայ, երկու հազար ալ քաղաքաղօրքի չարքերուն մէջ: Սահմանադնահլուխներու քննութիւնները պիտի խստանան, վիզաները աւելի դժուար տրուին, առանց սակայն խնդրոյ առարկայ ընելու Ֆրանսայի աւանդական ապաստանի իրաւունքը: Ահաբեկչութիւնը պէտք է վերջ դտնէ, կ'ըսէ Միթերան, չեչտելով՝ «Ֆրանսական արդարութիւնը իր պաշտօնը պիտի կատարէ: Ինչ որ միջազդային ահաբեկչութիւն է, պիտի հարուածենք, պիտի հանինք անոր արմատը: Գիտենք որ ան դեռ կրնայ մեզի հասնիլ: Պիտի դայ օրը, ուր ինք ալ կ'ոչնչանայ մեր հարուածներուն ներքեւ»:

Ինչպէս ըսինք, Ֆրանսայի մէջ, ընդհանուր տպաւորութիւնը նպաստաւոր է, եթէ նոյնիսկ փոքր խծբծանքներ կան, հոս ու հոն: Գալով Պեկինի, դոհ չէ ՊԱԿ-ի վերաբերող մասէն, ուր Նախագահը կ'ըսէր թէ ան կռուելու իրաւունքը չահած էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԻՑՇԻԼ կղզիներու մէջ, որոնք ցարդ ծանօթ էին, որպէս դրախտային պզօսավայր, պետական հարուածի փորձ մը եղաւ: Ժողովրդական պաշտպանութեան Ուժի զինուորեալներ դրաւած էին, Երեքշաբթի օր, ձայնասփիւռի կայանը եւ պատանդ բռնած աւելի քան 200 հոգի, որոնց ազատ արձակման համար, կարդ մը պայմաններ դրած էին: Կացութիւնը չէր փոխուած Զորեքշաբթի առտու:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ, Ցուլիսին զինուորական յաւելումը 0,3 առ հարիւր եղած է մինչ, ինչ որ, կառավարութիւնը յաղթանակ մը կը նկատէ եւ հետեւանքը դինեբու յաւելման արդելքին: Մոնթ դիտել կուտայ թէ նոյն չրջանին, Գերմանիոյ մէջ յաւելումը եղած է 0,2 առ հարիւր եւ Անգլիոյ մէջ՝ 0 առ հարիւր միայն, հակառակ անոր, որ այդ երկիրներուն մէջ, զինուորը ազատ են:

ԿՈՊԵԳԱՏԻ դատավարութեան յաջորդ նիստը Շաբաթ օրուան յետադնուեցաւ:

ԹՈՒՐԻՈՆ նշանակովի Ազդ. ժողովը վաւերացուցած է, առջի օր, սահմանադրութեան ծրադրին սկզբունքը: Ընորհդակցական ժողովն է, որ հիմա մի առ մի պիտի քննէ երկու հարիւր յօդուածները, ապա ծրադիրը հանրաքուէի դրուի Նոյեմբերին: Սկզբունքով ալ նախագահական ընտրութիւնը պիտի կատարուի 1984-ին:

ԷՄՆԸՍԹԻ ԻՆԹԷՐՆԷՇՆԸԼ անդամ մը եւս դիմած է թրքական կառավարութեան, արտօնութիւն առնելու համար այցելելու Տիարպէքիրի զինուորական բանտը:

ՄՈՒԿԵՐՈՒ ԵՒ ԴԻՐՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—×—

Ըսեր էի որ մուկերն անդամ յափեցած են հայերէն հին դիրքեր կրծելէ: Ինչո՞ւ չըսէի: Մենք մեր կեանքին մէջ քանի անդամ տեսանք ինչ - ինչ փարթամ դրադարանները մուկերուն յանձնուիլը: Դեռ երեք ամիս առաջ մեր Ազգային Հաստատութիւններէն մէկուն լքուած մէկ սենեակին մէջ տեսանք հին ու չատ արժէքաւոր դիրքեր, որոնք կը լողային կիրի, ծեփի, կրաղիւսի փոշիներու ու հողին մէջ: Անոնցմէ երկու - երեք հատը նոյնիսկ պատերը ծեփող վարպետին համար ծառայած էին որպէս սանդուխ կամ աստիճան: Իսկ բաց ձգուած պատուհանէն ազատօրէն կը մտնէին հովն ու անձրեւը, բան մը եւս տանելու համար այդ թան - կապին ոսկեզօծ դիրքերուն փայլէն: Գի - չերը երբ մութը կ'իջնէր սենեակին մէջ, մուկերը իրենց պարի պար մը կը բռնէին արդեօք այդ դիրքերուն չուրջ:

×

Բայց ամէն անդամ որ կը խօսիմ հին դիրքերու ու մուկերու մասին, ներքին ձայն մը յանկարծ հարց կուտայ ինծի.

- Հապա նոր դիրքե՞րը: Նոր տպուածնե՞րը: Այսինքն այն դիրքերը, որոնք ոչ թէ փոշի, այլ մելան կը հոտին տակաւին: Այն դիրքերը՝ որոնց իւրաքանչիւր էջին վրայ տակաւին չէ չորցած հեղի - նակին քրտինքէն չնկած կաթիլ մը: Այո՛, այդ նոր դիրքերուն ի՞նչ ըսել: Անոնք տարբե՞ր ճակատագիր մը ունին արդեօք:

Չունին: Գիտենք:

Մօտաւորապէս վեց ամիս առաջ բանակամներէս մէկը ոչխիներու չուկայէն դտած ու բերած էր իմ առաջին դիրքերէս մէկը: Նախ չատ ուրախացած էի: Ուրախացած էի, որովհետեւ այդ դիրքէս միակ օրինակ մը մնացած էր ինծի: Ուսուի յաւելուածական օրինակներու պէտք ունէի: Բայց երբ դիրքը առի ու առաջին էջը բացի, ուրախութիւնս փարատեցաւ: Տեսայ որ զայն թանկագին բարեկամի մը մակագրեր եմ: Մակագրութիւնս հոն էր տակաւին, առաջին օրուան նման թարմ ու ընթեռնլի: Սակայն այդ բարեկամս հիմա հեռացած էր մեր աշխարհէն: Եւ դիրքս, զոր իրեն մակագրած էի քանի մը տիղղոններու ընկերակցութեամբ, բըռնած էր ահաւասիկ հնավաճառներու չուկային համբան: Տխրեցայ: Տխրեցայ նախ անհետացած բարեկամիս հաշուոյն: Ետոյ տխրեցայ դիրքիս վերապահուած ճակատագրին համար: Եւ այդ օրը սկսայ մտածել թէ իմ եւ անմիջական գրչեզբայրներուս դիրքերէն քանի՞ն արդեօք այժմէն ինկած են ոչխիներու չուկան կամ նետուած՝ մուկերու առջեւ...:

×

Երբեմն կ'երեւակայեմ այն հաճոյքը, զոր հեղինակ մը կը զդայ, երբ իր նոր տպած մէկ դիրքը իրեն կը յանձնուի կազմարարին կողմէ: Կանոնաւոր ծրարներու մէջ մաքուր փայլուն, զոյնզդոյն, ժըպտուն դիրքեր: Տակաւին մելան կը հոտին, ու փոշին չէ յանդգնած, նոյնիսկ անցողակի, հպիլ անոնց: Անոնց թուղթին ոչ մէկ մատ դպչած է դեռ, ո՛չ մէկ աչք բռնաբարած է էջերուն կուսութիւնը: Հեղինակին համար որքան արժէքաւոր են այդ դիրքերը եւ իրմէ դէպի ընթերցող, ի՛նչպիսի առոյդ պատգամ մը տանիլ կը պատրաստուին անոնք: Ու այդպէս, կ'առաքուին դէպի անծանօթ:

Քանի մը տարի վերջ ո՞ւր պիտի ըլլան սակայն այդ դիրքերը, ո՞րքան փայլուն, ո՞րքան մաքուր, ո՞րքան արժէքաւոր:

Ցոդնած է հայերէն դիրքը եւ տխուր: Ես քանիցս տեսած եմ այդ տրտմութիւնն ու յոգնութիւնը: Հինցած, մաշած ու կրծուած է հայերէն դիրքը: Հինցած ու մաշած է ո՛չ թէ չատ կարդացուելէ: Մէկ դիրքը քանի՞ հոդիի կողմէ քանի անդամ կը կարդացուի: Միջին հաշուով հազիւ մէկ հոդիի կողմէ, մէկ անդամ: Երբեմն ոչ իսկ այդքան: Հայերէն դիրքը ձեռքէ - ձեռք չի պտըտիր: Ամէն մէկ հատոր իր ամբողջ կեանքին մէջ մէկ ընթերցող միայն պիտի ունենայ, եթէ բախտաւոր է: Իսկ թէ քանիի՞ կը հասնի թիւը՝ հայերէն այն դիրքերուն, որոնք մուկերուն յանձնուած են առանց նոյնիսկ մէկ հոդիի կողմէ կարդացուելու, այդ մասին աւելի լաւ է չխորհիլ...:

×

Երբ երիտասարդ էի, ամենամեծ հաճոյքս էր չաբաթը անդամ մը անցնիլ հին դիրքերու չուկայէն:

Հիմա կը վախնամ այլեւս հոնկէ անցնելու:

Ռ. Հ.

ԻՐԱՆԱՀԱՅ

14-ԱՄԵԱՅ ՁՈ ՀՄԸ ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Զորեքշաբթի, Օգոստոս 4-ի առաւօտեան, Թեհրանի Թաբանդէ պողոտային մէջ, տեղի ունեցած զինեալ բախումի մը ընթացքին, արձակուած զնդակի մը զոհ դացած է 14-ամեայ հայ պատանի մը՝ Ալէն Աբգար Շահնազարեան: «Մարիամ» կոյսերու դպրոցի 3-րդ դասարանի աշակերտ հայ պատանին զարնուած է կուրծքէն: Թաղումը կատարուած է Ուրբաթ, Օգոստոս 6-ին, եւ մարմինը ամփոփուած Նոր Բուրաստան գերեզմանատան Հայ Նահատակներու բաժնին մէջ:

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

ԵՒ

ԱՇԱԿԵՐՏԸ

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

Կը կոչուէր Անթուան Մէյէ։

Ծնաւ 1866ին, (*) իմաստուն ու բեղուն կեանք մը ապրեցաւ ուղիղ 70 տարի։ Հասաւ գիտնականի համբաւ ամէնէն բարձր ու ամէնէն պատուաբեր տիտղոսի ակադեմականի կոչումին։ Սակայն անոր մեծագոյն նուաճումը, անկասկած, եղաւ բոլոր երկիրներու լեզուաբաններու կողմէ ճանչցուիլը իբրեւ աշխարհի ամէնէն մեծ հնդեւրոպաբաններէն մէկը։

Հմուտ մասնագէտ էր հնդկա - իրան - եան, սլաւոնական, ռոման լեզու - ներու, հին յունարէնի, հայերէնի, ծա - նօթ՝ արեւելեան նաեւ կարգ մը այլ լե - զուներու։ Աստղմէ իւրաքանչիւրին նը - ւիրեց կարեւոր աշխատութիւններ։ Ներ - կայացուցիչն էր լեզուաբանութեան պատ - մութեան մէջ ծանօթ հասարակաբիւտա - կան դպրոցի, որուն հիմնադիրն էր Ֆեր - տինան տը Սօսիւր։

Քանի ծանօթ էր հնդեւրոպական լեզու - ներու բաղդատական քերականութեան, հնչիւնաբանութեան եւ պատմութեան։ Սորպոնի համալսարանի բարձրագոյն ուսմանց վարժարանին մէջ կը կարգար դէնաերէն, հին յունարէնի պատմութիւն, հ այ ե ր է ն ի եւ այլ լեզուներու բաղդատական քերականութիւն։ Փա - րիզի լեզուաբանական ընկերութեան հիմնադիրներէն էր եւ անոր գիտական արժէքաւոր տեղեկատուներու հրատա - րակիչներէն։ Հիմնադիրն ու մնայուն գլխավարն էր նաեւ հայագիտական ամ - պիոնի եւ 1920 - 30-ական թուականներուն յաջողութեամբ հրատարակուած (Ֆրեդէ - րիք Մաքլէրի մանակցութեամբ) «Հա - յագիտական Ուսումնասիրութիւններու Հանդէս»ի, որ Բ. Աշխարհամարտին պատճառաւ ընդհատուեցաւ եւ անկէ ետք վերահրատարակուեցաւ քանի մը հայ անձնուրաւորութիւններու եւ Մէյէի արժա - նաւոր աշակերտ Պենվենիստի ջանքե - րով։

Մէյէի «Հնդեւրոպական լեզուներու բաղ - դատական ուսումնասիրութեան ներա - ծութիւն»ը, «Պատմական եւ ընդհանուր լեզուաբանութիւն»ը, «Ընդհանուր սլա - ւոններէն»ը, մէկ խօսքով 20-է աւելի աշ - խատութիւններ լեզուաբաններու սեղանի դիրքն են։ Իսկ անոր հայագիտական վաստակը արժէքաւոր նիւթ է տալիս հա - յագիտութեան ամենաբարմաղան բնա - գաւառների համար» (Գ. Ջահուկեան)։

Համոզուած ըլլալով, որ հայերէնը «այն - պիսի մշակուած լեզու մըն է, որ եղած է ոչ - թարգմանական գրականութեան լե - զու», որ «հայ գրականութեան գրեթէ բոլոր արժէքաւոր երկերը ինքնուրոյն գործեր են, - Մէյէ իր բազմազբաղ կեան - քի կարեւոր մէկ մասը սիրով նուիրեց հայ լեզուի ու գրականութեան ուսումնա - սիրութեան, գրեց հին հայերէնի քերա - կանութիւն, տուաւ հայերէն չատ մը բառերու ստուգաբանութիւնը, ուսում - նասիրեց հայ մատենագրութեան ու պատ - մութեան կնճռոտ հարցեր ... եւ հայա - գէտներ պատրաստեց Հայերէ ու օտար - ներէ։

Մեր ժողովուրդին համար ողբերգական 1915-ին եւ անկէ ետք տարիներ իր կրքոտ ձայնը միացուց Ֆրանսայի եւ այլ եր - կիրներու այն մեծ մարդասէրներու ձայ - նին, որոնք բուռն բողոք բարձրացուցին Թուրք յարդարարներու արիւնոտ արարք - ներուն դէմ։ Ոչ միայն բողոքեց, այլեւ պաշտպանեց հայ ազգի ու անոր մշակոյ - թի գոյատեւման իրաւունքը (յօդուած - ներով, հրապարակային ելոյթներով, ճառերով, չրջաբերականներով ...)։ «...Որքա՜ն ալ անոնց (Հայերու) դիմ - բախութիւնները անցած ըլլան սովորա - կան չափը, անոնք փաստած են, որ իրենց ուժն ալ սովորական չափը կ՚անցնի եւ ա - նով իսկ ցոյց տուած են, որ անոնք կոչ - ուած են յարատեւելու, կոչուած են բարձ - րանալու բազմաթիւ դարերէ ընկճուած վիճակէն»։ Այս համոզումը խոր արմատ - ներ ունէր իր մէջ։ «...Ես ամէնէն ամ - բողջական վստահութիւնը ունիմ Հայաս - տանի ապագայի նկատմամբ...» գրած է ան։

Այսպէս էր Մէյէ՝ գիտնականը, ու ու - սուցիչը։

ԱՇԱԿԵՐՏԸ

Կը կոչուէր Հրաչեայ Աճառեան, Գոլոշ Սամաթիա թաղամասէն, ռոտոսթոյի կօշկակարի ընտանիքէ, կեդրոնական վարժարանի վայլուն աշակերտներէն։ Ծնած է 1876-ին, իր ուսուցիչէն ճիշդ տասը տարի ետք։ Իր ապրած 77 տարի - ներէն 47-ը անցուցած է ուսման եւ հայա - գիտական ուսումնասիրութիւններու ան - յագ ծարաւով թափառումներու մէջ (Ֆրանսա, Գերմանիա, Պարսկաստան, Ղարաբաղ, Նոր Նախիջեւան...), իսկ վերջին 30-ամեակը միայն Հայաստան, «նստակեաց» կեանքով։

«Շնորհիւ այն լայն ինքնավարութեան, - գրած է Անթուան Մէյէ, - զոր կը վա - յելէին Մորհ. Միութեան Հանրապետու - թիւններու անդամները, Հայերը կրցած են Երեւանի մէջ կազմակերպել բուն հայ - կական համալսարան մը, ուր բանասէր եւ լեզուաբան Հ. Աճառեան վերջապէս գտած է իր տաղանդին եւ դիտելիքներուն պատշաճ տեղը»։

Արդէն 1923-ին էր, երբ Աճառեան Թաւ - րիզէն հրաւիրուեցաւ Երեւանի համալսա - րանը, ուր ստեղծեց գիտական անզուգա - կան արժէքներ ու դարբնեց հայ լեզուա - բաններու մեծ չոկատ մը՝ մինչեւ իր կեանքի վերջին օրերը։

Հրաչեայ Աճառեան եղաւ այդ համալ - սարանի դասախօս, ամպիոններու հիմնա - դիր եւ վարիչ, Հայաստանի գիտութիւն - ներու ակադեմիայի գլխաւոր անդամնե - րէն, վաստակաւոր գիտնական, 1937-ին՝ Ջեխոսլովաքիոյ արեւելեան հիմնարկի դիտական բաժնի թղթակից անդամ...

Նոյն 1937-ին, իր ուսուցչի մահէն ետք, հրաւիրուեցաւ Փարիզ, Սորպոն, պատ - ուարեր պաշտօնով, բայց չուզեց կորը - ւիլ մայր հողէն։

Հրաչեայ Աճառեանի ապրած տարինե - րը համակ նուիրում եղան հայագիտու - թեան դրեթէ բոլոր մարզերուն։ Մեր պատմութիւնը բեղուն դիտնականներ չատ ունի, սակայն անոնց չարքին Աճառեան եզակի տեղ կը գրաւէ ոչ միայն իր գրի - չով, այլեւ իր գիտական գործունէու - թիւնը կազմակերպելու ճշդրիտ ու գի - տական աշխատանքի կարգով։ Անոր օրը, չաբաթը, տարին խստօրէն հնթակայ ե - ղած են խնամքով մշակուած ծրագրի։ Ե - թէ նախատեսուած էր, ըսենք, որ այդ օրը պէտք է ընդօրինակէր «Արմատական բառարան»ի հերթական 18 էջերը (բա - ռարանի առաջին հրատարակութեան ա - ւելի քան 8000 էջերը անոր ձեռագրի ա - պահեհային են), ուրեմն ան իր մէջ ուժ գտած է նոյնիսկ զրոյցը ընդհատելու եւ, ներողութիւն խնդրելով, իր գործին վա - զելու...

Այլապէս ի՞նչպէս կրնար հայ մշակոյ - թի ներկային ու պատմութեան յանձնել Հայերէն արմատական բառարան»ի 4 տպագիր հատորները, «Լիակատար քե - րականութիւն Հայոց լեզուի» երկի 6 գլխաւոր եւ մէկ ներածական հատորները, «Հայոց անձնանունների բառարան»ի 5 հատորները, «Հայոց լեզուի պատմու - թիւն»ի զոյգ հատորները, «Հայ բարբառ - ների դասակարգումը», «Հայերէն գաւա - ռական բառարան»ը, «Հայկականք»ի 9 մասերէ բազկացած չարքը, հայերէն ձե - ռագիրներու նկարագրութիւնը պարու - նակող հատորները (եւ դեռ որքա՜ն ան - տիպ երկեր) ... բոլորն ալ աստուար, բոլորն ալ կարեւոր։ Իր կեանքին սկիզբը նպատակադրեց տալ հայերէն 10 բար - բառներու ուսումնասիրութիւնը, այդքան ալ հատոր լոյս ընծայուեցաւ։ Իր «Լիա - կատար քերականութիւն»»ին մէջ տուաւ հայերէնի քերականական կանոններու մանրամասն հետազօտութիւնը՝ 582 լե - զուներու փաստերու համադրութեամբ։

Հրաչեայ Աճառեան տիրապետեց լատի - ներէնին, հին յունարէնին, սանսկրիտին, հնգկերէնին, պարսկերէնին, թուրքերէ - նին, ֆրանսերէնին, գերմաներէնին, անգլերէնին, ռուսերէնին (վերջին չորս լեզուներով ալ աշխատանքներ հրատա - րակեց)...

Այսպէս էր Աճառեան՝ հայկաբանը, հայրենասէրը։

×

Հրաչեայ Աճառեան այսպէս կը նկարա - գրէ իր առաջին հանդիպումը Անթուան Մէյէի հետ, Փարիզ։ «...Մօտեցաւ ինձ եւ հարցրեց։ - «Վու զ՚էթ Արմենիէ՞ն։ - Այո՛, պատասխանեցի։ - Վրնձէ շէ մուա, - ասաց և հեռացաւ դնաց։ Ես եկայ նոյն ծե - րունու (պահակի) մօտ եւ հարցրեցի, թէ ո՞վ է այդ մարդը։ - Մէ սէ մէօսիէօ Մէյէ։ Ոչ մի անգամ չէի լսած այդ մար - դու անունը, որ այնուհետեւ իմ ամբողջ կեանքի ուղեցոյցը պիտի լինէր»։

Ու այսպէս աշակերտը դառաւ իր ուսու - ցիչը եւ անոր քով «արտակարգ արիւ - թիւն պահանջող աշխատանքի պայմանն - րու մէջ մեթոտ ձեռք ձգեց» (ուսուցիչին խօսքերն են)։

Արտակարգ համեստութեամբ օժտուած ուսուցիչը չուշացաւ գնահատել իր ազնիւ աշակերտը։

«Հայ բարբառներու դասակարգումը» (1909-ին՝ Ֆրանսերէն, 1911-ին՝ հայե - րէն) դիրքին մասին Մէյէ գրեց. «Այս դիրքը արժանի է հայերէնի բարբառներու ուսումնասիրութեան վերածնունդի մեկ - նակէտը համարելու»։ Իսկ «Հայերէն արմատական բառարան»ին մասին ըսաւ. «Ոչ մէկ լեզուի համար գոյութիւն ունի այսքան ճոխ, այսքան կատարեալ ստու - գաբանական բառարան մը։ Չպարտ եմ, որ ունեցած եմ Պրն. Աճառեանը իմ աշա - կերտներու չարքին. ան մէկին է անոնցմէ՝ որոնք պատիւ կը բերեն այն դպրոցին, ուրկէ անցած են»։

Եւ այս տողերը գրեց այն անձը, որ համաշխարհային հռչակ կը վայելէր եւ որուն «Լատիներէնի ստուգաբանական բառարան»ը (Էռնիւի հետ միասին պատ - րաստուած) հնդեւրոպաբանութեան ան - գուգական գործերէն է։

Աշակերտը մինչեւ իր կեանքին վերջը հաւատարիմ մնաց ուսուցչին։ Ինք ևս արդէն իսկ մեծ համբաւի տիրացած, սա - կայն ամէն մէկ նոր ուսումնասիրութիւն կատարելուն, նոր ստուգաբանութիւն ա - ռաջարկելուն պարտականութիւն կը սե - պէր դիմել Մէյէի՝ բանաւոր կամ նամա - կով, եւ առանց անոր հաւանութեան չէր հրապարակեր։ Փաստ՝ «Արմատական բառարան»ի բազմաթիւ էջերուն մէջ սփռ - ուած վկայութիւնները։

Այսպէս ապրեցան իրենց իմաստալից կեանքը Ուսուցիչ եւ Աշակերտ, ու իրենց պայծառ անունները դրեցին Հայագիտու - թեան Պանդէոնին մէջ։

ՊԵՏՐՈՍ ԲԵԴԻՐԵԱՆ

(*) «ՅԱՌԱՋ»ի 1966ին «Յառաջ» բացա - ռիկ թիւ մը նուիրեց 100ամեակին առթիւ։

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԺԳ.

Երէկուան վիճակս անբացատրելի է։ Տարօրինակ զուգադիպութիւններ կան մարդուս կեանքին մէջ։ Առաջին դժբախ - տութիւն Ս. Սարգսի օրն էր։ այն օրն էր որ ինձ պատկեցին։ Մի քանի տարի վերջ նոյն օրն էր որ կը պատահէր ամե - նամեծ վիշտս։ Արամ յաջորդ օրը կը պատկուի ուրիշի մը հետ։ Սիրտս չատ լեցուած էր։ կ՚ուզէի լալ եւ չէի կարող։ Աչքերը մանելու մօտ էր, ա՛լ կարող չէի նստիլ։ ադաչեցի այս կնոջ միասին քիչ մը երկննալ։ ելանք դէպի Ֆէրի - Քէօյի ճամբան երթալ։ Աղտոտ վերջալոյս մը կար, չատ յուզուած էի։ Մեզմէ մի քիչ վեր տեսայ քանի մը սիրուն մանկիկներ որ կը խաղային։ խանդաղատեցայ անոնց երջանկութեան վրայ, սկսայ դանոնք չո - յել, սիրել։ իրենց մայրերը գրան առաջ էին։ տեսայ որ զաւակներնին ետ կը կան - չէին, իբր թէ բորոտ մը լինէի։ վշտա - ցայ, քայլերս երադեցի, բայց ո՛չ այն - չափ որ ետեւէս չլսեմ։ Գէշն է, գէշը։ - Քիչ մը կանդ առաւ, կուրծքը կ՚ելնէր - կ՚իջնէր։ - Կը տեսնէ՞ք, չարունակեց, անմեղ երախաներուն անգամ կ՚ուսուցա - նեն դիս արհամարհել։ Աղտեօք տունն ալ այսպէս չէ՞։ փոքրիկ քրոջս ու եղբայր - ներուս ալ այսպէս չէ՞ն սորվեցնեն։

Այս խօսքերուն վրայ տարաբախտ կինը լռեց։ Ձակատը ձախ ձեռքին մէջ դրաւ, եւ գլուխը ծածկեց։ արեւը մարը մըտ - նելու վրայ էր։ իւր յետին զեղնած նը - չոյլները կը զարնէին Սաթինիկի ժժգոյն երեսին։ ի՛նչ մելամաղձիկ, ի՛նչ զեղե - ցիկ էր այդ դէմքն իւր ցաւոց մէջ։ կար - ծես Դիւցխանոյի Մադդալինէն էր։ Սեն - եակին մէջ խոր լռութիւն կար։ Զգայի որ այլեւս այցելութիւնս չէի կարող եր - կարել, խեղճ կինը հանդստանալու պէտք ունէր թերեւս, ուրքի ելայ մեկնելու։

- Չեմ կարող խնդրել որ աւելի նստիք, ըսաւ Տիկին Սաթինիկ, վասնզի ուրիշ տեղ պիտի երթաք, չնորհակալ եմ. յու - սամ դիս չէք մոռնար։

Խոստացայ չուտով երթալ եւ իրեն լու - րեր տանիլ։ յուսալիր էի որ զոհացու - ցիչ լուրեր տանիմ։ Ժորհած էի երթալ գտնել բժիշկ եղբայրն, ծանօթանալ անոր հետ, բացատրել նմա քրոջը վիճակը։ Երիտասարդ մը որ երկար տաեն Փարիզ ապրած է եւ անդ հիմնական ուսում ըս - տացած, այդ երիտասարդն հաւանօրէն ազնիւ զդացումներ ունի։ Արդեօք կարե - լի՞ է որ այնքան անսիրտ լինի՝ մինչեւ արհամարհել քոյր մը որ դինքը դորո - վալիր սիրով սիրած է ու կը սիրէ։

Մեկնեցայ Փանկալթիէն եւ Օրթագիւղ վերադարձայ բաւական դոհ սրտով, վա - սընզի կը հաւատայի թէ կարող պիտի լինիմ բարեփոխել այդ տարաբաղդիկ կը - նոջ աւադուկ վիճակը։

ԺԵ.

Յաջորդ օրն, երկուշաբթի առաւօտ, ծանօթներէս ոմանք եկած էին Ղալաթիա աչքերնին կէս բաց, կէս խուփ։ «Ինչո՞ւ չեկար Արամին հարսանեացը, կ՚ըսէին ինձ, չատ կը զուարճանայիր, սքանչելի հանդէս էր։ ուրախութիւն, զուարճու - թիւն անպակաս էին։ մինչեւ լոյս պատ - ուական ժամանակ անցուցինք»։

Արդարեւ փառաւոր հարսանիք եղած էր ինչպէս նոյն օրն ու յաջորդ օրերը պատ - մեցին։ Թէ՛ Հայ եւ թէ օտարազգի բարձ - րագոյն դասերու ներկայացուցիչք փայ - լած էին անդ։ Գրագէտք, օրագրագէտք, դրամատէրք, վաճառականք, դիւանա - գէտք ցոյց տուած էին թէ որքա՜ն կը պատուէին, որքա՜ն կը մեծարէին Արամն ու ընտանիքն։ Երկու եպիսկոպոսունք, Պոլսոյ ամէնէն ականաւորներէն, սիրա - յօժար պատասխանած էին Արամի հօր - եղբօր մասնաւոր հրաւիրանացն։ Կնքա - հայրը նոյնինքն հօրեղբայրն եղած էր, եւ այն դիչերն հօրեղբայրն հրճուալիր էր արտաքոյ կարգի եղանակաւ։ Պահկ ա - րտաքոյ կարգի եղանակաւ։ Պահկ ա - բարոզութենէն վերջ հակիրճ ատենախօ - սութիւն մը ըրած էր Սրբազաններէն մին, որ Արամի հօրեղբօրը չատ սիրելին էր։ Խիստ անաչառ եկեղեցականի մեծ համ - բաւ կը վայելէ նա։ պահ մը ներկայք եր - կիւղ տածած են թէ չլինի որ եպիսկոպոսն անաչառութիւնը այն աստիճան առած տանի որ Արամի անցեալի մասին անա - խորժ ակնարկութիւններ ընէ։

Արամ փափաքած էր որ միւս Սրբազա - նը խօսի, վասնզի նա աւելի կը հասկնայ աչխարհի վիճակէ։ բայց նա Ֆրանսերէն պիտի խօսէր օտարազգիներու համար։ սակայն անաչառ եպիսկոպոսը վարատած էր ամէն երկիւղներն եւ փորձով ցոյց տը - ւած թէ ինքն ալ հմուտ էր պատշաճու - թեան օրինաց եւ գիտէր ճարտարապե - տութեամբ միմեանց հետ հաշտեցնել «զանազան կարգի նկատողութիւնք»։

(Շար. 19)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ
= ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ =

ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱ

Պ. Խաչատուր Պալեան, Պ. Վահան Պալեան, Տիկին Զապէլ Ռէվիճեան եւ զաւակները (Հալէպ), Արման Խենթէմուր-եան ընտանիքը, Տէր եւ Տիկին Լուսիկեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, հարսին, զարմուհիին, կնքամօր՝

ՄԱՐԻ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 13-ին, Մոնմորանսիի հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ, Երեքշաբթի, Օգոստոս 17, ժամը 9-ին, Մոնմորանսիի հանգստեան տան մէջ:

Շնորհակալութիւն նաեւ բոլոր անոնց, որոնք այս տխուր առթիւ մասնակից եղան իրենց սուգին:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Ազգային Միութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Մարտիրոս Անտոնեանի իր ամուսնոյն՝ Մարտիրոս Անտոնեանի մահուան առթիւ, ցաւակցութիւններ նաեւ հօր՝ Կարապետ Անտոնեանի եւ Անտոնեան, Ռսթիկեան, Ուզունեան, Առաքելեան, Պետոյեան ընտանիքներուն:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ
ՎԻԷՆԻ

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Գ. ՅԱՆԿ

Վիէնէն՝ Յովհէփեան Մարգրիտ, Վարդանեան Վահան, Պատագեան Մանուէլ 100-ական, Թորոյեան Թագուհի, Նազլըգեան Գէորգ, Աւագճեան Գրիգոր 50-ական, Մաճոեան Փոլ 200, Մարգարեան Սաթենիկ 40, Թաշճեան Յովսէփ 200, Սափոըզեան, Պաղտասարեան Ազատնի 100-ական, Զագըրեան Ստեփան, Գուզուպաշեան Հաճի 200-ական, Սամոեան Պերճուհի 50, Մուրատեան Լեւոն 200, Ազօեան Սարա 100, Ճիհանչահեան Պենօն, Գալիքեան Անժէլ 300-ական, Փոլատեան Սահակ 100, Պատագեան Հրայր 50, Թիլպեան Սողոմոն, Տիկին Ա. Հազարապետեան 100-ական, Օր. Թէրզիեազուպեան 50, Թիլպեան Ա. 100 Ֆ., Տիկին Խաչատուրեան Լ. 20, Պետրոսեան Մարի, Պատիկեան Հայկանոյշ 100-ական, Պատիկեան Ազատնի 50, Պատմաճեան Յակոբ 100, Պատմաճեան Յարութիւն 100 Ֆ.:

(Շար.)

Ֆրանսահայ Բժշկական Միութիւն
UMAF
ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԸՆԹԱՑՔ, ՀՈԿՏ. 23-ԻՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԻԼ.- Իր սիրելի ընկերոջ՝ կայծակ Ճառայեանի մահուան տխուր առթիւ Ա. Քէօսէեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղիկի:

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Ինչպէս ամէն տարի Փարիզի հայ նախկին զիմադրական Շարժման Բարեսիրական Միութիւնս հրաւիրուած է Երկուշաբթի, Օգոստոս 23, Ֆրանսական Ազգային Դիմադրութեան Կազմակերպութեան հետ մասնակցելու Անծանօթ Զինուորի - Յաղթական Կամարի - բոցի արծարծման:

Ժամադրավայրը՝ Պալզաք փողոցի եւ Շան զ'Էլիզէի անկիւնը ժամը 18-էն սկսեալ:

ՆՈՒԷՐ

Նուպար Տէր - Ղուկասեան, Պատուոյ Լէգէոնի չքանչանին արժանանալուն առթիւ, կ'ընէ հեռեւեալ նուիրատուութիւնները.- Ս. Յովհաննէս - Մկըրտիչ Եկեղեցւոյ պայծառութեան 300 Ֆ., «Յառաջ»ի բարգաւաճման 200 Ֆ.:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
Տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ՝
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԸՆՒՐԴ ՄԻՍՔՋԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 – գին 60 Ֆ.

ԵՒՐՈՊԱՑԻ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄ
1963 – գին 35 Ֆ.

ԸՆՀԱՆ ՇԻՀԱՆՈՒՐ
ԲԱԺ ՏՈՄԱՐԸ
1971 – գին 50 Ֆ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
1973 – գին 50 Ֆ.
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՒԱՆՑ ԵՐԳԻ
վերիսաստարակութիւն 1981 – գին 70 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 – գին 50 Ֆ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 – գին 70 Ֆ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»
Տպկաքաղ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հատորածոներէն (1925 – 1975)
Եւ վկայաբան
ԿՈՂՔ՝ ԳԵՒՈՔԶՈՒԻ
1976 – գին 120 Ֆ.

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ.:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕՁԱՄ
ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՀԱՄԱՐ
ՄՈՆԹԷ - ԿԱՐԼՕ
P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.
Ամէն կիրակի իրիկուն
- ժամը 10·30-ին:

ECOUTEZ TOUS LES DIMANCHES
EMISSION ARMÉNIENNE
POUR L'EUROPE (Bilingue)
— à 22 h. 30 —
MONTE - CARLO
P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.
B. P. 141 Monte - Carlo, MONACO

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅԱՍԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
մշակ. եւ զեղար. ցերեկոյթ - թէյասեղանը, նուիրուած՝
ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ
Կիրակի, Հոկտեմբեր 24

RETENEZ
cette date
27 NOVEMBRE
GRANDE SOIREE MUSICALE
Organisée par la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
avec
Jean Ter-Merguerian — Violon
Hasmig Surmelian — Piano
Chorale Sipan - Komitas
Sonia Nigoghossian — Mezzo Soprano

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ
ի նպաստ հայ վարժարաններու

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ՅԵՐԵԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտները, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ:

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԷն մինչեւ ՊԱՒԱԼՕՐԷԱՑ-ի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով:

Գ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն:

Դ.- Ապահովցուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները իրենց տուն առնելու եւ ետ բերելու համար:

Ե.- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար:

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ:

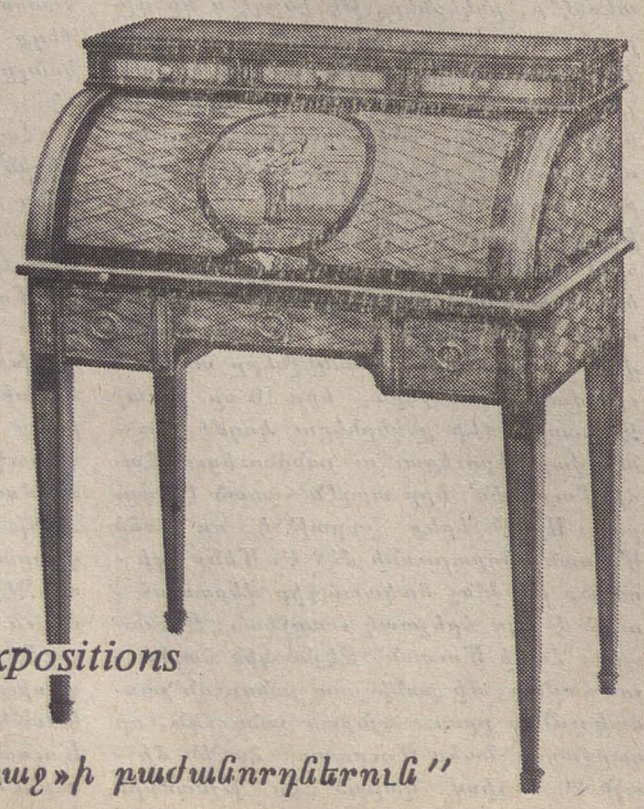
Հետաքրքրուող ծնողքները կը խնդրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել վարժարանիս Տեսչութեան հետ:

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 534. 68. 28

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez
une des plus belles expositions
de France

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
LOTO
Ի ՆՊԱՍՏ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒՆ
ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՄԸ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 6

ՇԱԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ՝ 25
Սորպոնի մէջ երաժշտական երեկոյթ կազմակերպուած Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան կողմէ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
20
VENDREDI
20 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.240 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.240

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓԷՅՐՈՒԹ

ԴԵՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—×—

Հինդշաբթի օր, այլեւս այն համոզումը կար թէ Պէյրութի ճակատամարտը վերջացած է եւ վերջին ձեւակերպութիւնները պիտի նոր խոչընդոտներ չեն կրնար ստեղծել:

Լիբանանեան կառավարութիւնը համաձայնած էր Հալիլի նախատեսած պաղեստինեան ուժերու պարպումի ծրագրին եւ Հինդշաբթի օր, կասկած չկար Իսրայէլեան վերջնական հաւանութեան կապակցութեամբ: Կը սպասուէր ուրեմն, որ առաջին մեկնումը տեղի ունենայ Շաթիլա կամ Կիրակի:

Լիբանանեան կառավարութիւնը, ուրիշներու, պաշտօնապէս դիմեց Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Միացեալ - Նահանգներու, որպէսզի ղրկեն այլեւս իրենց ուժերը: Ֆրանսական զօրագունդը համբայ կ'ելլէր Քորսիքայէն, օդանաւով մինչեւ Կիպրոս, ապա նաւով ճամբէն Նաւահանգիստը (արեւելեան - Պէյրութ): Այդ համբան է արդէն Լիբանան երթալու ընթացիկ ձեւը, իսրայէլեան յարձակումէն եւ Պէյրութի օդակայանին փակումէն ի վեր:

X Նախագահական ընտրութիւնը, որ նախատեսուած էր Հինգշաբթի, Օգոստոս 23-ին, յետաձգուեցաւ Երկուշաբթի, Օգոստոս 23-ին: Միակ թեկնածուն, առժամ՝ Պէչիր Ճեմայէլն է, որու դէմ է նախկին լիբանանեան ճակը (իսլամ): Գիտնք է, որ ըստ երկրին Սահմանադրութեան նախագահը քրիստոնեայ (մարոնի) պէտք է ըլլայ, իսկ վարչապետը՝ մահմետական: Ընտրութիւնը կատարելու համար պէտք է Ժողովրդարանը մեծամասնութիւն ունենայ, այսինքն 99 երեսփոխաններէն, առնուազն 62-ը ներկայ ըլլան:

Այս առթիւ խօսք եղած էր, թէ չափազանց քրիստոնեաներու եւ լիբանանեան ազգ. պլոքի պարագլուխը, Ռեմոն Խատէ, որ վեց տարիէ կամաւոր աքսոր մը կ'ապրի Փարիզ, Պէյրութ վերադառնայ, բայց ինք իսկ հերքած է, յայտարարելով «պիտի չերթամ գայլերուն երախն իյնալու եւ հոն չատ գայլեր ինծի կը սպասեն»: Նոյնպէս ծանօթ է որպէս ուղղամիտ մէկը, բայց միշտ պայմաններ դրած է իր վերադարձին, ի շարս որոնց բոլոր օտար ուժերու (իսրայէլեան, սուրիական եւ պաղեստինեան) մեկնումը: Իր մէկ ուրիշ պայմանը ներկայիս իրագործուած է, այն է բազմազգեան եւ ոչ միջազգային ուժերու ներկայութիւն:

X Ցունաստան պիտի ընդունի վիրաւոր Պաղեստինցիները եւ մանուկները: Շաբաթ օր, Ցունաստան կը հասնին 300 վիրաւոր եւ 3000 երախայ:

X Իսրայէլի նախարարապետը «սրամտութիւն» մը ըրած է առջի օր, անդրադառնալով Ա.Ք.Ա.Մ.Ի կայարութեան. (Թէ. - Էմ. - 1-ի, Երկուշաբթի իրիկուն), ուր ան յաղթականի կը նկատէր Պէյրութի կռիւը, ըսելով «Պ. Եասըր Ա.Ք.Ա.Մ.Ի նմանօրինակ յաղթանակներ կը մաղթեմ»:

ՀԱԿԱՀԱՐԵԿՉԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Մինչ հակահարեկչական պայքարի նոր ծրագիրը սկսած էր մարմին առնել, զօրաւոր պայթում մը, Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 5-ին, կը ցնցէր ավընիւ - Մառսոյի կարգ մը շէնքեր: Ռումբը դրուած էր ա-ջակողմեան «Միւնիւք» չաբաթաթերթին շէնքին առջեւ եւ արարքին տէր եղած էր, նախորդ օրը լուծուած, Ամսիոն Տիռէֆք ծայրայեղ - ձախ չարժումը, որու հիմնադիրին դէմ ձերբակալման հրամանագիր մը ելած է:

Հինգշաբթի օր մամուլը աւելի լայնօրէն կ'անդրադառնար կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն հակահարեկչական իր պայքարին համար եւ մանաւանդ կը ծանրանար այն երկու անձերուն վրայ, որոնց յանձնուած է այդ պայքարին պատասխանատուութիւնը:

Աւելի ծանօթ՝ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի բօլորին համակրանքին եւ դրական կարծիքին կ'արժանանայ: Քոթիտիէն տը Փարիզ, որ խոչորացոյցով մազ կը փնտռէ միշտ մեծամասնութեան հաւկիթներուն մէջ, բացասական բան չէ գտած: Կը յիշէ անոր լաւ կազմակերպիչի համբաւը, Միթերանի հետ մտերմութիւնը (քիչերէն է եթէ ոչ միակը, որ առանց լուր տալու կրնայ Միթերանի Լաչէլի ապարանքը երթալ) ու նաեւ Նախագահին անմիջական շրջապատին մէկ անդամին խօսքը, անոր մասին.. «Անոնցմէ է եւ դուրէ միակը, որ գիտէ իր քաղաքականութիւնը բացատրել»: Լիպերասիոն կը խորագրէ «Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի՝ երկաթէ բռունցք մը երկրորդելու համար Տըֆէդը» ու հանրային Ապահովութեան ենթանախարարը ներկայացնելով, կ'անդրադառնայ Ալֆորվիլի հայ դաղութին, որու հանդէպ, կը գրէ՝ Ֆրանչեսքի չի ծածկեր իր բարեկամութիւնը: Աւանելութիւն մըն ևս՝ չատ լաւ կը հասկցուին Տըֆէդի հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ հասարակապետութեան քննակչութեան թիւը, 1981-ին, 270 միլիոն 651 հազար է: Գլուխը կը հասնի արեւմտեան - Գերմանիա 61 ու կէս միլիոնով, իրեն կը յաջորդէ Իտալիա 56 միլիոն 200 հազար, ապա՝ Անգլիա եւ Ֆրանսա՝ 56 եւ 53·9· եւայլն·:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մէջ, Ցուլիսին դրամահատումը 25,3 առ հարիւրի հասած է, մինչ նախորդ ամիսը դեռ 23,9 էր:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 5/13)

ԻԶԵՒԱՆ - ՀՐԱԶԴԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Արդէն իսկ յաղթահարուած է Իջեւան - Հրազդան երկաթուղիին կարեւոր դժուարութիւնը: Նոյնպէս պատրաստ է երկաթէ գիծերը ընդունելու համար Դիլիջան առողջարանին մօտ գտնուող Վարդունի փապուղին՝ որուն երկարութիւնը 1016 մեթր է: Իջեւան - Հրազդան երկաթուղիին երկարութիւնը 64,5 քիլոմեթր է: Կառուցողները ստիպուած են լուծել բարդ խնդիրներ՝ յաղթահարելով լեռներ, խոր ձորեր, գետեր: Փապուղիներուն թիւը 4 պիտի ըլլայ, իսկ կամուրջներունը՝ 19: Իջեւան - Հրազդան երկաթուղին, որուն իրագործումը նախատեսուած է ներկայ հնգամեակին (1981 - 1985), հնարաւոր պիտի դարձնէ երթեւեկն ու մանաւանդ բեռներու փոխադրութիւնը Հայաստանի հոծ բնակչութեամբ շրջաններուն մէջ՝ մեծապէս լուծելով փոխադրական - տնտեսական հարցը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՍԻՆԵԱԼ, ԿԷՕՊԷԼՍ, ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹԱՀՍԻՆ ԷՕԶԹԻՆ

—×—

«Հիւրրիյէթ»ի Օգոստոս 17-ի թիւին մէջ է, որ Թահսին Էօզթին, *Սինեալ* խորագրով բրոնիկ մը ստորագրած է, խիստ սպառնական եւ գրգռիչ ոճով շարադրուած եւ ուր «սինեալ»ը կուտայ մէէմէտ - ներուն հակայարձակման անցնելու...

Երբ Հիթլէր Բ. Աշխարհամարտին ձեռնարկեց, կէօպէլսը կանչելով հրահանգեց անոր որ նացիզմի քարոզչութեան համար չաբաթաթերթ մը հրատարակէ, բայց այդ թերթին այնպիսի անուն մը տայ, որ աշխարհի բոլոր ազգերու ականջներուն ըմանի ըլլայ: Այդ անունը պատրաստ էր կէօպէլսի գլխուն մէջ--

Սինեա՛լ:

Մեր քով ալ կ'անցնի այդ անունը:

Սինեալը տրուեցաւ ըսել՝ չոփեկաքը կուգայ ըսել է:

Սինեա՛լ, կ'երթայ ըսել է, կուգայ ըսել է:

Ամէն ազգ կը հասկնայ «սինեալ»ը: Մեր համբակներն ալ:

Ցարգելի Ասլա-ին ալ անծանօթ չէ բառը:

Սինեալը տուին:

Հայկ. կազմակերպութիւններուն դէմ, այլեւս յայտարարութիւններով պիտի չգոհանանք:

Աւելի յստա՛կ:

Մենք ալ պիտի զարնենք:

Սինեալը տրուած է այլեւս:

Մեր հարուածող խումբերը կազմ ու պատրաստ են եղեր:

Այս ոճիրներուն համը - հոտը փախած է:

Այդ համբակներն ալ ազատօրէն կը դործէին երբ մէկը ձերբակալուէր՝ «կամ ժամկոչեանը ազատ կ'արձակէք եւ կամ Ջուիցերիան տակն ու վրայ կ'ընենք»:

Մոքէս չելլեր, այդ համբակին գատավարութիւնը հետաեսիլէն դիտած էի, թաղին սրճարանը մտնելու պէս, ամբարտաւան կերպով դատարան մտած էր:

Նայուածքն ալ այդպէս էր: Դուք մեղի վրզ կուգաք ըսելու ձեւով վրայէն եւ դատական կազմին դառնալով վէ նչանը ըրաւ, այսինքն՝ յաղթանակը մերն է:

Տակաւին չեմ մոռնար այդ տեսարանը:

Այս հէրկելէները Ֆրանսան չչմեղցուցին:

Ֆրանսական հեռատեսիլը, պետական հեռատեսիլն անդամ անոնց առջեւ բայ բեմ եղաւ:

Իրենց ուզած ժամանակը այդտեղէն ֆերման կարդացին եւ կը կարդան:

Ի՞նչ ըսի:

Սինեալ տուինք:

Հիմա մեղցուր նայիմ:

Բեղի ցոյց տանք թէ ի՛նչ կը պատահի երբ Թուրքին «թանը եռայ»:

Անպաչաոն Մէհմէտ:

Թէ ո՞վ է՞ այս Մէհմէտը, ճանչցած կ'ըլլաս Թորանեանս:

Փոչի դառնալով, մուխ դառնալով, կը հասկնաս թէ ինչպէ՛ս կը հարուածէ Մէհմէտ:

Շրթներդ ժժգունելով:

Ահա քեզի սինեալ:

Հայ տերորիստներուն էսէնպոզայի արարքը բաժակը յորթեցնող վերջին կաթիլը եղաւ: Ակէ եռաք, Թուրքիա հայ տերորիստ ամէն արարքի փոխադարձելու որոշում տուաւ:

Սեպտեմբեր 12-էն եռաք կազմուած հարուածող խումբին տարրերը ակէ եռաք ամէն չարժումի նոյն պատասխանը պիտի տան: Հարուածող խումբ պիտի ըլլայ, հայ տերորիզմի օճախներու կեդրոններուն դէմ չարժման պիտի անցնին:

Մեր ստացած տեղեկութեանց համաձայն թուրք գաղտնի սպասարկութեանց մարմինները հայ տերորի կեդրոնները, իրենց հասցէներով ճշդած են: Ակէ զատ տերորիստ պարագլուխներու եւ կարեւոր գինուորեալներու անուններն ու նկարներն ալ ունին:

Ակէ առաջ, Պէյրութի մէջ խմբուած, հայ տերորիստներու հետզհետէ փարիզ հաստատուելն ալ տեղեկացած են:

Ահա՛ ասպարէզ:

Իսրայէլ ի՞նչ կ'ըսէ:

Եթէ մէկ հրեայ սպաննուի, հարիւր պաղեստինցի կը սպաննեմ: Կը մեռցնէ ալ, ահա Պէյրութ:

Դուն ալ յարդելի չեմպիոներինչեան Թուրք մը սպաննեցիք, որ տեսնենք:

Մենք ի՛նչ պիտի ընենք:

Ծօսքը այլեւս ոչ - պաշտօնական Մէհմէտինն է:

Մեղադրանքը մէկ կողմ դրէք, յարգելի Ասլա:

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

«ԿՐՕՆԸ ՀԱՅԵՐԷՆՈՎ ՊԷՏՔ Է ՍՈՎՈՐԵԼ»

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ
ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԲՈՂՈՔԵԼ

—×—

ԽՄԲ·· Ցուլիս 22ի եւ 23ի մեր թիւերով լայնօրէն պարզած էինք պարսկահայ գաղութին հոգերը, մանաւանդ կրօնքի դասերու պարսկերէն տրուելու կապակցութեամբ: Օգոստոս 10-ի «Ալիք»ը հետեւելը կը գրէ այդ մասին··

«Դպրոցների կապակցութեամբ ստացուած տեղեկութիւնների համաձայն՝ դպրոցական նոր տարեշրջանի սեմին աշխատանքներ են տարուում ժողովրդի մէջ: Այս ուղղութեամբ պատրաստուել են համախոհականներ (թումար) բազմահազար ստորագրութիւններով յղելու համար պետական բարձրաստիճան ատեաններին:

«Միւս կողմից ժողովրդի մէջ նկատւում է արտակարգ եռ ու զեռ, յատկապէս կրօնի հայերէն դասաւանդումն արգելող չրջաբերականի դէմ. հայկական խանութների ապակիներին փակցուած է հետեւեալ լոզունգը «Կրօնը հայերէնով պէտք է սովորել»: Տեղեկանում ենք նաեւ, որ Հայոց դպրոցներում տեսուչների փոփոխումների եւ նոր նշանակումների լուրեր են տարածուած եւ արդէն դպրոցներից մէկի համար նշանակուած է նոր տեսուչ: Կապուել ենք կենտրոնական Հոգաբարձութեան դրասենեակի հետ, սակայն ըստոյգ տեղեկութիւններ չենք ստացել. բայց մէկ բան ստոյգ է՝ այն որ տեսուչների հրաժարեցման եւ նոր նշանակումների կապակցութեամբ, հակառակ թեմական Ժողովրդի եւ պետութեան միջեւ կնքուած համաձայնագրի տրամադրութեան, չի առնուած թեմական Ժողովրդի տեսակէտը»:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

1903, ՕԳՈՍՏՈՍ 3 — 1974 ՕԳՈՍՏՈՍ 20

Ի ՑՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 8-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

Երկիր հեռաւոր

Պոլիս քաղաք մըն է, որուն երկինքը կը պայծառանայ միայն այն ժամանակ՝ երբ ամբողջ դաստարան մը մնացած է գլխահակ եւ լուռ, դպրոցականի իր տետրակներուն վրայ: Առանց ուշադրութիւնը գրաւելու խոհական ազգ, երկինքը յաջորդաբար կը բանայ վճիտ դուռները մեծ կարեւորութիւններուն: Շատ հեռուն՝ խոհեմ եւ չրջահայեաց ամպ մը կ'առանձանայ, նայող երկու մինարէներու մէջէն: Ամպը կը վարանի այնտեղ երկարօրէն, լաւ դիտնալով թէ երբոր ընէ դէպի աջ կամ դէպի ձախ չարժում մը, պիտի երթայ չփոթուի օտար բանի մը հետ: Նախանձախնդիր իր անհատականութեան՝ ձիւնասպիտակ ամպը կը յաջողի պահել իր վճիտ չրջագիծը, բայց պատանիին համար որ խորասուզուեցաւ անուրջին մէջ, պահը կ'ըլլայ հրաշքով լեցուն, վասնզի ինք կը կորսնցնէ ամէն չրջագիծ: Պատանին կ'երթայ կը կորսուի տեսանելիէն աւելի անդին տեղ մը՝ կարծես դիտնալով որ ինքզինքը աւելի լաւ պիտի գտնէ իր կորսուածին մէջ:

Պոլիս քաղաք մըն է, ուր կարելի է կոթնիլ յետմիջօրէին: Կէսօրէ վերջեր կան, որոնք իրենց զարնանային բոլոր խոստումները կը յարգեն, եւ Մայիս ամիսը իր սկզբունքները կը պարզէ, նախորդ տարուան պատճառաբանութեամբ: Սիրտեր կան, որ կը բացուին, թոյլատրելով որ յայտնուի մեծ փափաքը յառաջխաղացումին: Հակառակ առասպելական անէծքի մը, քաղաքը կը մատուցէ ջուրը իր կենսատու աղբիւրներուն, որոնցմէ ոմանք երկնքի մէջնէն են: Այսպէս է որ կառոյան թէ անցորդ, կուտան ձեռք ձեռքի, ուսքի հանելու համար փայքոնի մը տապալած ձին, որուն կողերը կը հեւան: Եւ այսպէս է որ, ամբողջ կէսօրէ վերջ մը, սեւ տախտակին վրայ գրուած կը մրնայ չարաղրութեան նիւթը, որ էր· «Ճառայադէմ քան զնախնիք պարտ է զի որդիք լինին»:

Երբեմն չատ սպիտակ մօրուքով մարդ մը կը կենայ թզենիի մը տակ, թեթեւօրէն կը կոթնի խնամով պլորուած իր հովանոցին, ան կը կոթնի ձախ կողմին վրայ, այնինքն սիրոյ կողմը: Ան գոհունակութեամբ կը նայի երկնային լճակներուն, ինչպէս նաեւ յորդառատ անձրեւէն լուացուած փողոցին, որուն հետ քիչ վերջ պիտի իջնէ զառիթափը, երթալ մտնելու համար այլազգիներու մէջ:

Պոլիս քաղաք մըն է, ուր այլազան ազգերէ բնակուած թաղեր իրարմէ կը բաժնուին ճշդրիտ սահմանագծերով եւ դարաւոր այլամերժութեամբ: Այդ սահմաններուն վրայ կը գտնուի մակայն, ընկերային կապերուն ամէնէն անբեկանելին, այսինքն նպարավաճառատունը, ուր լեզուները կը խառնակին եւ ուր դրամը կը մանրուի:

Գիտենք թէ դոյութիւն ունին հարուստ ապարանքներ, որոնք պատուոյ դուռը չինուած է կաղնեփայտով, այն պեղափա՛յլ եւ տակո՛ւն կաղնեփայտով՝ որով կը չինուին Բերայի Դեսպանատանց խաւազները: Բայց մեծ գռնէն եւ գռնապանէն աւելի երկար կը դիմանան պզտիկ նպարավաճառատունները, որոնք համբերատար են եւ բնութեամբ հանդուրժող: Եւ մենք գիտենք թէ համբերութիւնն ու հանդուրժողութիւնը՝ արտաճմլիկ տանդուն է աղքատներուն: Գիտենք թէ խեղճուկ խանութներուն վրայ առենօք կարմիր ներկ զարնուած է, նախ վերէն վար, յետոյ ներքի՛ն վերէն վար: Միօրի - նակութիւնը ենթադրել կուտայ տեսակ մը յաւիտենականութիւն, պէտ անոնց աչքին՝ որոնք գիտեն թէ պարապ են այն տուփերը, որոնք ցուցափեղկը կը զարդարեն: Սիկարէթի թուղթի տուփեր են անոնք, իրարմէ բաժնուած դեղին լեմոնով մը, և կարծես ախուր՝ այդ «դառն» բաժանումին համար: Բաղդատմամբ փողոցի մակարդակին, աւելի՛ ցած է կրպակին գետինը, որ պարզապէս կարծրացած հող է, մութ գոյն, զոր կը ջրեն ամառը, երբ խանութին առջեւի հրապարակը կը բոցավառի: Այդ այն հրապարակն է, որ տարին մէկ անգամ կը լեցուի բազմութեամբ, երբ մէջտեղ կ'ելլէ այն անձը, զոր ես առած եմ վերջնական աւելութեամբ, եւ որ կը կոչուի «Արջ խաղցողը»:

Երբեմն լաւ կազապարուած ֆէսով անձ մը կանգ կ'առնէ նպարավաճառատան առջեւ, ու հրամայական չեչառով դուրս կը կանչէ խանութպանը, որ նոյն պահուն զրաղած կ'ըլլայ Թուղիկի պզտ չինելով: Երբ ան կուգայ էֆէնտիին քով, չրջապատի թուրք տուներուն մէջ ատուրը կը ծփայ, այն բուրումնաւէտ ատուրը՝ որուն մէջ երկար ամիսներ կը մնան քաղցրաւենիի չիշեր, չերմ գոյներով: Ցան - կարծ աքլոր մը կը սուրայ կ'անցնի մեծ թեւաբախումներով, եւ էֆէնտին կրպակէն կը հեռանայ ըսելով· - «Վէյսէլամ»: Բայց հազիւ երկու քայլ առած, կրկին կը դառնայ ու ապտէս կը հինգէ իր խօսքը· - «Եւ որովհետեւ Սուլթան Մահմուտի պահանջած թիւը լրացած չէր, գացին Կոռէլին դամբանաքարերը դիմաւորել, որոնք պէտի պէտք եղած թիւով ենիչէրիներ ապանոուած ըլլան»:

Մինչ հեռուն, Գոց Շուկայի գմբէթներուն տակ կեռ սուրերը եւ ականակուռ խաչեր կը չողչողան, եւ ուր գործի մարդոց Աւազանին կ'որոճայ նորագիւտ աչքառցութիւնները, այստեղ, հեռաւոր արուարձաններու խորը կը գտնուին տուրքի պաշտօնատեղիները, ուր մոգուած միակ պաշտօնեան կը զուրգուրայ իր կատուի ձագերուն վրայ, ձագեր՝ որ սպիտակ կաթը կը լափեն մեծ տոմարներու եռեւ: Պաշտօնեան, որ չատ աւելի ուշադիր է կենցաղավարութեան, քան թէ աշխատութեան, կը գործածէ արարերէն հազուագիւտ բառեր, երբ խօսքը կ'ուղղէ իր փաթթոցասէր այցելուին: Այսպէս է որ ժամը կը սահի յուլօրէն, եւ այսպէս է որ պզտիկ «Փըթ»երով կը պարպուին սուրճի զոյդ զաւաթներ՝ մէկը անչաքար, միւսը չատ անոյշ:

Կայտառ է սակայն Շերքէթի նաւը, որ կը ճեղքէ Հոռանուտ Վոսփորը եւ կը մտնէ մեր Ոսկեղարուն մէջ: Երբ մերինները տուն կը դառնան, նաւուն վրայ կը գտնուին միչտ զոյդ մը զրաբարապէտներ, որոնք կը վիճին, ազատարար զօսիկ մը կռթնած, մինչ կը ճօճի իրենց փէշին ծոպը: Ջուրերու պէս կը փրփրին եղնիկ եւ եղիչէ:

Այս այն ժամն է, երբ արեւը կը զործէ փայտահատի մը նման: Ան կը կենայ մեհնաւոր, ուղղաձիգ եւ քիչ մըն ալ լերկ նռճիի մը եռին, եւ յանկարծ նռճին կը բաժնէ երկուքի: Ժամն է բարձրագոյն արձակուրդի, ժամն է նաեւ այն հլու եւ անօժիտ աղջկան, որ պիտի ամուսնանայ չատ ուշ միայն, այսինքն Անճարակի Կիրակին: Բայց արդէն իսկ մածնավաճառները մտած են Առանին Տնտեսութենէն ներս, եւ որքան ալ որ խռպոտ ըլլայ իրենց կանչը, ան մեզրածածկ կը թուի երեկոյեան այդ պահուն:

Եւ ինչպէ՞ս չնչմարել կեղծ բարկութիւնը մեծ հայրիկին, որ իր հոզաթափերը կը պահանջէ քրթմնջելով, երբ հազիւ թէ բացուած է տան դուռը: Իր մեծ աղջիկները կը չրջապատեն սիրազեղ ծերունին, եւնչմարելով, որ ան նոր ածիլուած է եւ բոյը քսուած, զայն կը համբուրեն այնքան ուժգնութեամբ, որ մարդուն ականջը կը խօսի: Փիչ վերջ ծերունին պիտի երկարի բազմոցին անկիւնը, ճիշդ քովիկը Ազգային Հիւանդանոցի Օրացոյցին, ուր կան բազմաթիւ «Անձրեւաթաթր Հողմունք»ներ եւ «Մծբնայ Հայրապետ»ներ:

Ահա հո՛ղ է որ թելը կը կտրի: Առանց պատճառի, ինքզինքը բոլորովին առանձին կը զգայ այն մանչուկը, որ կեցած է իրենց կաթի վրայ ծանօթ երկտասարդ մը:

Երբ վարագոյրը վերջին անգամ իջաւ ու թատրոնը սկսաւ պարպուիլ, Սաթիկնիկ տակաւին չէր ելած· կարծես երազի մէջ ընկղմած էր:

Վերջապէս պէտք էր մեկնիլ, դուրս ելան: Սաթիկնիկ յանկարծ սկսաւ դողալ եւ ուժով մը կռթնեցաւ յոյն կնոջ: Իրեն այնպէս երեւցաւ թէ Արամն ու իր կինը նշմարած էր: Ոչինչ կրցաւ ատոյգ խամնալ, բայց սիրտը կը տրոփէր: Սաթիկնիկ ջղային յուզման մէջ էր, չէր կրնար կառք նստիլ հանդարտ· յուզումը չարժման մէջ կարելի էր հանդարտեցնել, խնդրեց մի քիչ քալել: Ցոյն կինը դիտեր տուաւ թէ ներսը չատ տաք էր, քրտնած ըլլալու էր, դիչերն ալ ցուրտ էր, ճմրան ցուրտ դիչեր մը, թէպէտ պայծառ: Այսուհանդերձ քալեցին բառնական տեղ: Շատ առենէ ի վեր Սաթիկնիկ չէր տեսած մեծ փողոցը· կարծես կարոտը կ'առնէր: Ուր ուրեմն հարկադրեցան կառք մը մտնել· երեքն ալ լուռ, մունջ էին:

Նահանջը առանց երգի

- ՀԱՏՈՒԱԾ -

Կերան, կչտացան, խմեցին, յղփացան: Սեղանին չուրջ մարմինները ցցուեցան այլեւս, աթոռները ճռնչեցին ու պանիկներու ծուխը բարձրացաւ: Ամէն անգամ որ այդպէս հաւաքուին Հրաչին սենեակը, նախ կը խօսին «տուն»է եկած նամակներու եւ գործի վրայ, իրարու կը պատմեն աղչկան դէպքերը, սիրարկածներ. լսող երկարօրէն կը վիճին պատահած վերջին փարիզեան ոճիրներուն եւ դատավարութիւններուն չուրջ, զանոնք աւարտելու համար երդով: Գինիի առաջին պաուաթներուն յաջորդող երգը կ'ըլլայ· «Ես

սենեակին մէջտեղ: Ան կը նայի իր չուրջը, առանց որեւէ բան տեսնելու: Կամ կը տեսնէ աւելի բան մը՝ քան թէ առօրեայ իրեր, քան թէ անկիւնը բազմած ծերունին, քան թէ վերջալոյսով հրավառ պատուհանը: Ցետոյ ամէն պատուհան մարիլ կը թուի, մինչ մարդը անծանօթ սարսուռն լսակ է: Անշուշտ թէ, երբ կ'այնին ամիսներ, ծերունին կ'իյնայ սանդուխներուն առջեւ, յուզարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ ամառուան կիպիչ արեւով, անշուշտ թէ տղան կը մոռնայ այս բոլորը, մինչ յիշելով սակայն իր անմեղութեան պահը, արտակարգօրէն քաղցր վերջալոյսին մէջ: Կը յիշէ գայն, որով հետեւ ան կը պարունակէ ամէն ինչ եւ ոչինչ:

Թէ՛ ամէն ինչը եւ թէ՛ ոչինչը կ'ըլլան միատարր, ինչպէս որ գիրար կ'ամբողջացնեն երկու կէսերը բաժանեալ նռճիին: Այսպէս է որ կ'անհետի արեւը մանկութեան: Ան կը մխրճուի եկեղեցիին եռեւ, որուն խորանին չուրջ արձանագրուած կը մնայ սա հրաւէրը· - «Եկայք առ իս ամենայն վաստակեալք եւ բեռնաւորք եւ ես լուսացից ձեզ»: Իրականին մէջ արեւը կը մխրճուի աւելի հեռուն, Ոսկեղջիւրի կողմը, ուր կան խաներ, եւ անոնց մէջը պանդուխտ Հայեր:

Ոչ ոք չըսեր պատանիին թէ, պիտի գայ օր մը, երբ մենք ալ պիտի ըլլանք պանդուխտ: Եւ պիտի կանչենք կռունկը, եւ պիտի ըլլանք ծառայ անոր ձայնին, եւ պիտի ունենանք երկիր Հեռաւոր:

«Թերթիս Կիրակնօրեայ Թիւը» հատորէն

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԺԵ·

Ակնարկեց, այո՛, Արամի անցեալին, բայց որքա՛ն ներքուստեամբ, որքա՛ն վարպետութեամբ: Դիտաւորեց նորա ծնողական զգացումներն, որոնց ապացոյցները տուած էր հնազանդելով ամէն պարագայի մէջ իւր մօրն ու հայրախնամ հօրեղբօրը: Մանաւանդ երբ Արամը արդի երիտասարդութեան համար իբր օրինակելի տիպար մը իւր չերմեռանդութեանը եւ կրօնասիրութեանը համար: Դեռ երկու օր առաջ խոստովանած էր, ինչպէս կը վկայէր խոստովանահայրը, երկիւղած հաւատով: Այո՛, խոստովանած էր, ո՛չ թէ պարզապէս պարտականութիւն մը կատարելու, առանց որոյ պատկն անհնարին է, այլ ի սրտէ չերմեռանդաբար խոստովանած էր ապաշաւելով, իբր մահկանացու իւր սխալանաց համար, - եւ ո՞վ չէ սխալական: Սրբազանն որ իւր համբաւոյն նախանձախնդիր է, այս խօսքերովն ուզեց յայտարարել թէ ինքն ներկայ կը զգնուի այդ հանդիսին վանդալ Արամ կատարած է եկեղեցւոյ բոլոր պահանջումներն: Նա մի արդար է այսօր:

Հանդիսականներէն ոմանք նչմարած են թէ Արամ մի քիչ, չատ թեթեւ կերպով, չառագունած է այս միջոցիս, եւ մեծ չունչ մը քաշեր է երբ սրբազանն իւր օրհնութեանց վերջ տուեր է: Շիտակն ըսելով քան զայս նուազ կարելի չէր պահանջել այդպիսի խոստաբարոյ եկեղեցականէ մը:

Ցետոյ պարերն սկսած էին, մինչեւ առաւօտ հրճուանք, զբօսանք, անբիծ անպատկան ուրախութիւն: Վերջապէս այն հարանիքներէն մին էր, որոնց յիշատակը մոքէ չելներ եւ որք ամէն երիտասարդներու եւ ամէն երիտասարդուհիներու ամուսնութեան վարիաք կուտան:

ԺԶ·

Մահուան դադաղին մէջ, ոմանք մինչ կարծուած են անկենդան դիակներ, բազեր են յանկարծ իրենց աչքերն եւ մեծ ցնցմամբ մը ապրած են մի քանի րոպէներու համար եւս: Բժշկութիւնը ցոյց կուտայ թէ ջղուտ բնութեանց ոմանց համար երբեմն մահն առ երեւոյթ է եւ մինչ մեռած կը համարուին, դեռ եւս կ'ապրին· ոմանք ըներեզմանին մէջ անգամ բացած են իրենց աչքերն, ի հարկէ չուտով վերջապէս նկրհելու համար: Այսպէս ալ չատ անգամ մեր մարդկային խեղճ սիրտը մեռած, յաւիտենապէս մեռած կ'ենթադրենք, յանկարծ կը զարթնու, կը ցնցուի եւ կը ցնցէ: Կ'երեւի վերզուրտական մը, ապրիլ կ'ուզէ, կեանք կը հայցէ, կը փարի անցեալ սիրոյ յիշատակներու: Հաւանօրէն այս ցնցմամբ ցնցուած էր Սաթինիկի սիրտն ալ երբ պիչեր մը ուզեց երթալ Նոր - Թատրոն: Երբ ժըչտութեան աչքն այլ կնոջ սրտի մոլութիւնն էր: Ամէն մոլութիւն անջնջելի հետք մը կը թողու սրտի մէջ: Սաթինիկ ուզեց արբենալ պահ մը երաժչտութեամբ: Ուզեց տեսնել այն սրահն ուր առաջին անգամ զգացած էր սիրոյ համբոյրներու հեչտութիւնն: Եւ յետոյ, ո՞վ գիտէ, դուցէ նչմարէր զէմքը:

Այդ դիչերն Նոր - Թատրոնի բեմին ճախակողմեան օթեակներու հանդիսականք ոմանք հետաքրքրութեամբ կը հայէին իրենց զէմն վերի յարկի փոքրիկ օթեակն, ուր զրեթէ քօղածածուկ նըստած էր կին մը եւ մօտն յոյն կին մը եւ իրենց եռին ոտքի վրայ ծանօթ երիտասարդ մը:

Երբ վարագոյրը վերջին անգամ իջաւ ու թատրոնը սկսաւ պարպուիլ, Սաթիկնիկ տակաւին չէր ելած· կարծես երազի մէջ ընկղմած էր:

Վերջապէս պէտք էր մեկնիլ, դուրս ելան: Սաթիկնիկ յանկարծ սկսաւ դողալ եւ ուժով մը կռթնեցաւ յոյն կնոջ: Իրեն այնպէս երեւցաւ թէ Արամն ու իր կինը նչմարած էր: Ոչինչ կրցաւ ատոյգ խամնալ, բայց սիրտը կը տրոփէր: Սաթիկնիկ ջղային յուզման մէջ էր, չէր կրնար կառք նստիլ հանդարտ· յուզումը չարժման մէջ կարելի էր հանդարտեցնել, խնդրեց մի քիչ քալել: Ցոյն կինը դիտեր տուաւ թէ ներսը չատ տաք էր, քրտնած ըլլալու էր, դիչերն ալ ցուրտ էր, ճմրան ցուրտ դիչեր մը, թէպէտ պայծառ: Այսուհանդերձ քալեցին բառնական տեղ: Շատ առենէ ի վեր Սաթիկնիկ չէր տեսած մեծ փողոցը· կարծես կարոտը կ'առնէր: Ուր ուրեմն հարկադրեցան կառք մը մտնել· երեքն ալ լուռ, մունջ էին:

(Շար· 20)

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԿՈՍՏԱՆԴԻ

= ՀԱՅՐԱՊԵՏ =

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՏՈՒՓ· ՆԱՅԻՐ ՊՈՒՀԱՅԻ ՊԵՆՉ

Ան, ինչո՞ւ պահպանեցի իմ բոլոր ձեռագրերը։ Ես պահպանեցի զանոնք, որպէսզի ապագայ հետազօտողները կարենան տեսնել, որ Հայոց Պատմութիւնը ոչ միայն ստեղծուած է հայերէն լեզուով, այլեւ հայ հոգիով։ Ես ուզեցի, որ ապագայ հետազօտողները տեսնեն

ՄՈՒԺԸՆ.- *Այրի Տիկին Թագուհի Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Զօպանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Յարութիւն Գարաճեան եւ զաւակները յաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝*

ԵԴՈՒԱՐԴ ԳԱՐԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 10-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ, Օգոստոս 13-ին Մուժէն (Ալփ - Մարիթիմ)։

Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ
Վիճնի
ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Գ. ՅԱՆԿ

Վիճնէն.- Քէչիչեան Ալպէր 200. Ռըսթիկեան Սերոբ, Ալթունեան Յարութիւն 100-ական, Սարգիսեան Յովսէփ 50, Զաթիկեան Մանուէլ 200, Քելէչեան Ժիլպէր 40, Տիկին Ազապեան 100, Տալգիւեան Վէկեան Յարութիւն 200, Քղելեան Գրիգոր 100, Տիկին Ա. Մարգարեան 200 Ֆ., Քէչիչեան Ժապ 100, Խաչատուրեան Ժան 50, Հայթայեան Հայր եւ որդի 100, Լուսարեւեան Քաթըրին 300, Մուրատեան Քնար, Գումրուեան Գառնիկ 200-ական, Գուլեան Ֆլօրա 50, Յակոբեան Նազենիկ ՎԱՂԱՆԻՆ՝ Ժամագործեան Ժան 100-ական, Գասպեան Հ. 300, Գրիգորեան Գրիգոր 50 Ֆ.։

Գումար՝ 94·810 Ֆ.։

(Շար.)

Ֆրանսահայ Բժշկական Միութիւն
UMAF
ՁԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏ. 23-ԻՆ

ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Ինչպէս ամէն տարի Փարիզի հայ նախկին զիմադրական Շարժման Բարեկամական Միութիւնս հրաւիրուած է Երկուշաբթի, Օգոստոս 23, Ֆրանսական Ազգային Դիմադրութեան կազմակերպութեան հետ մասնակցելու Անծանօթ Զինուորի - Յաղթական Կամարի - բոցի արծարծման։

Ժամադրավայրը՝ Պալզաք փողոցի եւ Շան զ'Էլիզէի անկիւնը ժամը 18-ին սկըսեալ։

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու բարեկամները։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
Տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը գթօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին։

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային։

NAIRI
13 décembre

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է, Օգոստոս 1-էն - 31։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
LOTO
Ի ՆՊԱՍՏ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒՆ
ԽՆՔՆԱՇԱՐԺ ՄԸ

RETENEZ
cette date
27 NOVEMBRE
GRANDE SOIREE MUSICALE
Organisée par la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
avec
Jean Ter-Merguerian — Violon
Hasmig Surmelian — Piano
Chorale Sipan - Komitas
Sonia Nigoghossian — Mezzo Soprano

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԽՍԱՒԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մշակ. եւ գեղար. ցերեկոյթ - թէյասեղանը, նուիրուած՝

ՄԻՍԱԿ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

կիրակի, Հոկտեմբեր 24

ՇԱԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25

Սորպոնի մէջ երաժշտական երեկոյթ կազմակերպուած Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան կողմէ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ
ի նպաստ հայ վարժարաններու

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սեպտեմբերի վերջաւորութեան կը վերըսկսին Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպած Հայերէն լեզուի, հայկական երգի ու պարի դասաւանդութիւնները, որոնք նախորդ տարիներու նման տեղի պիտի ունենան Զորեքշաբթի կէսօրէ վերջերը, ժամը 14-էն 18, Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ, 118 Քուրսէլ փողոց, Փարիզ 17-րդ։

Տեղեկութեանց եւ արձանագրութեան համար կը խնդրուի այժմէն դիմել Հ. Բ. Ը. Մ.-ի գրասենեակը՝ 11, Սֆուաս. Ալպոնի, *Փարիզ 16-րդ,։*

Հեռ.- 520 - 03 - 18։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 6

ՇԱՀԱՆ ԱՌԱՆՁԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ԹԻՒ 15

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

հանիգս տպուած, միշտ՝ ապառած

ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80 Ֆ
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ՝ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐԸ ՄԻՍԱԿԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 – գին 60 Ֆ.

ԵՒՐԱՊԱՑԻ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
1963 – գին 35 Ֆ.

ՇՈՒՇԱՆ ՇՈՒՇՆԱՒԻՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
1971 – գին 50 Ֆ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
1973 – գին 50 Ֆ.
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
վերիսաստապատում 1981 – գին 70 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼՕՋԻՆԵԱՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 – գին 50 Ֆ.

ԽՕՋԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 – գին 70 Ֆ.

ԵՒ
«ՅԱՌԱՋ — 50»
Յոբելեանական «Յառաջի» յիսնամեայ հատորածոներէն (1925 – 1975)
ու վիպայարան
ԿՈՂՔ՝ ԳՈՒՆԱՋՈՒ
1976 – գին 120 Ֆ.

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ.։

SEVAN VOYAGES — SABERATOURS — VOYAGES WASTEELS
vous proposent
VOYAGES EN ARMÉNIE
PROCHAINS DÉPARTS
du 04 au 17 Septembre
DU 18 SEPTEMBRE AU 1er OCTOBRE
DU 02 OCTOBRE AU 15 OCTOBRE

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, Rue d'Argenteuil
75001 — PARIS
Tél.: 261. 51. 13
Métro: Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՇԱԲԱԹ . ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
21-22
SAMEDI-DIMANCHE
21-22 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅԱԾ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.241 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.241

ԱՀԱԲԵԿՉՕՒԹԻՒՆ

ՎԻԳԷՆ ՋԱՐԽՈՒՏԵԱՆ.— ՅԱՆՁՆՈՒՄԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԻՄՈՒՄԸ ՄԵՐԺՈՒԵՑԱՒ ԲԱՑՑ ԱՐՏԱՔՍՈՒԵՑԱՒ

—×—

Ընդհանրապէս ծանօթ է, Յունիս 6ին, Ռուասիի Հիւրանոցին մէջ կը ձերբակալուէր իրաքահպատակ Հայ երիտասարդ մը՝ Վիգէն Զարխուտեան, որու յանձնումը կը պահանջէին ամերիկեան իշխանութիւնները, երկու սպասանութիւններու հիման վրայ: Մէկն այն է, որ ռումբ պատրաստելու ձեւերը գիտցած կ'ըլլայ հեռաձայնային խոսակցութեան մը ընթացքին, զոր ամերիկեան ոստիկանութիւնը ձայներիզի վրայ արձանագրած է: Այս ռումբը դըր-ուեր էր Լոս - Անճըլըսի օդակայանին մօտ. Քանատայի պահեստանոցին առջեւ, որեւէ վէր պայթած: Զարխուտեան ասկէ յետոյ, իր ձեռքով ռումբ մը դրած կ'ըլլայ Համադասի հեռաքերը գտնուած են - Լոս Անճըլըսի Սիւիս - Պանքի մէկ գրասենեակին առջեւ: Այս մէկն ալ չէր պայթած:

Փարիզի ամբաստանութեան Ատեանը դատապիտական բաւական կնճռոտ հարցի մը առջեւ կը գտնուէր: Առաջին անգամ մը, հարցը կը քննուէր Յուլիս 21ին ալ կը յետաձգուէր: Նախորդ դիչերը ռումբ մը պայթած էր Սէն - Միչէլի Սէն - Միվըռէն սրճարանին առջեւ, երկու հոգի ալ Փըպ - Սէն - Ժերմէնի եւ ոտքի տէր եղած էր Օրլի: Ֆրանսական իշխանութիւններուն դէմ եղած մեղադրանքն այն էր, Օրլիի կողմէ, որ չեն յարգած իրենց յանձնառութիւնը Ֆրանսայի մէջ արարք չգործած Հայ մը ձերբակալելով: Ներքին նախարարը, պարզ է, բարձրակարգ կը հերքէր նման գաղտնի գրէն համաձայնութիւն ԱՍՍԱԼԱ-ի հետ: Հաստատուէր միայն թէ Նախարարութեան մէկ խորհրդատուն տեսնուած է ձերբակալուած Հայ գինուորականներու ծառայութիւններուն հետ: Մնացեալը ծածուկ է, կարգ մը հարցապնդումներ, ապա Փէր Կիւլիմեանի արկածալի մահը, ռումբ մը ձեռքին, եւ անոր հետեւանքով կատարուած այլ ձերբակալութիւններ, դիմումած, ըստ ոստիկանութեան, կան - ղիի այդ փավիլիոնին մէջ գտնուած փաստաթուղթերուն վրայ:

Ուրեմն, Օգոստոս 18-ին է, որ Զարխուտեանի հարցը կրկին կը ներկայանար Փարիզի ամբաստանութեան վերաքննիչ Ատեանին առջեւ: Ֆրանքեւամերիկեան պայմանագրութիւնը, ստորագրուած 1909-ին, ոչ մէկ յօդուած ունի այս պարագան նախատեսող, յանձնումի համար: Բայց յանձնում պարտադրող պարագաներու անուանացանկը չըլլար, կարելի էր. բայց ցանկ կայ Թիւ 2 յօդուածին մէջ, ամփոփակելով այն յանցանքները, որոնք յանձնում կը նախատեսեն: Ամբաստանեալ փաստաբան՝ Էմիլ Ռոպէրի տեսակէտն այս է արդէն, եւ, ինչպէս կը գիտցուի մամուլը, արդարութեան անկախութեան բացարձակ դիտակցութեամբ ըլլալն է, որ ան բացատրած է թէ անկարելի է, ըստ Ֆրանսա եւ Միացեալ Նահանգները իրարու կապող համաձայնութեանց, ընթացք տալ յանձնումի ամերիկեան դիմումին: Ռոպէր կը հետեւէ. նախագահ Միթերան ըսաւ որ պէտք է հարցնել ահաբեկիչները, բայց ահաբեկչութեան դէմ պայքարը չի կրնար կատարուիլ իրաւագիտական կանոններու հաշւով: Զարխուտեանի պաշտպանը ալ՝ Փաթրիք Տէվէճեան պատասխանեց, ամերիկեան կառավարութիւնը որ ամերիկեան ամբաստանութիւնը հիմնուած է հեռաձայնային խոսակցութեան արձանագրութեան վրայ, թէ որ ապօրինի է: Այս յանձնումի հարցին մէջ, արդէն մէկը Տէվէճեանի կը

բաւէր, կը դրէ կը Մոնտ, աւելի ծանրանալ կրկին գատող կողմին իսկ պատճառաբանութիւններուն վրայ: Սակէ գատ, սակայն, մէկը Տէվէճեան չեչոը դրած է ահաբեկչութեան վրայ: Իրեն համար՝ «ահաբեկչութիւն կայ եւ ահաբեկչութիւն կայ: Ոմանք բոզոքի ձայներն են ժողովուրդներու, զոր կը սպաննեն...: 65 տարիներու խաղաղ պայքարէ ետք, հայ ժողովուրդը բիրտ ուժին մղուեցաւ: Այս ժողովուրդը զոհ է ցեղասպանութեան մը, գործուած ազգի մը կողմէ, որ կը շարունակէ ուրանալ»:

Ատեանը, ուրեմն մերժեց յանձնումը, բայց Զարխուտեան ենթակայ կը մնար արտաքսման հրամանագրի մը, ուրեմն օդակայան առաջնորդուեցաւ եւ մեկնեցաւ իր ուզած եւ գինք ընդունող երկիրը:

Փարիզեան մամուլը բաւական լայն տեղ կուտար այս հարցին, մանաւանդ՝ «Լը Մոնտ», Ուրբաթ Օգոստոս 20-ի թիւ, իր վերջին էջին վրայ, ուր կար նաեւ այլ հարց մը:

×

«ԱՍԱԼԱ»Ի ՎԵՐՋՆԱԳԻՐԸ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

—×—

Արդարեւ, Օգոստոս 15 Թուականիր նամակով մը, ղրկուած Լը Մոնտի, Օռանէն (Ալժերիա), ԱՍԱԼԱ վերջնագիր կուտայ Ֆրանսական կառավարութեան պահանջելով, Ֆրանսա արգելափակած 12 Հայերու ազատ արձակումը. - «Հակառակ պարագային, հետեւեալ արարքներուն պիտի ձեռնարկենք. - Այս ամսուն 19-ին, մեծ ուժաճակով ռումբ մը պիտի պայթի Ֆրանսայի միջազգային օդակայաններէն մէկուն մէջ, ապա, ի հարկին՝ Օգոստոս 25-ին, ճիշդ ցերեկին, աւելի մեծ ուժաճակով ռումբ մը պիտի պայթի Փարիզի մեթրոյի գլխաւոր կայաններէն մէկուն մէջ: Եթէ այս ամսու վերջ մեր պահանջներուն գոհացում չտրուի, Ֆրանսական կառավարութիւնը երկրորդ վերջնագիր մը կը ստանայ նոյն ձեւով»:

Մոնտ կ'աւելցնէ թէ սպառնալիքի այս նամակը լուրջի առնուած է Ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ, որոնք անմիջապէս լուր տուած են միջազգային օդակայաններու անօրէնութեանց, հրաւիրելով իրենց ուշադրութիւնը Այսպէս ոստիկանութիւնը կ'ապահովցնէր քելեֆոի մը մէջ, թէ «օդանաւային սպասարկութեանց ոստիկանութիւնը բոլոր միջոցները ձեռք կ'առնէ»: Ի լուր այս սպառնալիքներուն օդաչուներու ազգ. Սենտիքան, Օգոստոս 19-ին բողոք բարձրացուցած է «այն թուլութեան դէմ», որով պատասխանատու ոստիկանները կը կատարեն խուզարկութիւնները: Ներքին նախարարին ուղղուած հեռագրով մը, Սենտիքան կը յայտարարէ.- «Զարմացած ենք օդանաւերու օդաչուներու գտած դժուարութիւններէն, գործադրել տալու համար, օդի եւ սահմանագլուխներու ոստիկանութեան կողմէ, ապահովութեան խիստ միջոցները, հետեւաբար ԱՍԱԼԱ-ի եղեռնափորձի սպառնալիքին, այս օրուան համար, միջազգային օդակայաններուն վրայ: Կը դիմենք ձեզի, որպէսզի միջամտէք ստիպողաբար ամրապնդելու համար ապահովութեան կարգադրութիւնները»:

«Մոնտ» կ'ըսէ նաեւ, թէ ըստ կարգ մը տեղեկութիւններու ներքին գիծերու վրայ, օդաչուները ճամբորդներէն խնդրած են, որ ճշդեն իրենց պայուսակնեը, մեկնելէ առաջ: Իսկ ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ՝ միջազգային գիծերու բոլոր ճամբորդները խուզարկուած են: «Անակնկալ» խուզարկութիւններ որոշուեր եւ 90% գործադրուեր են:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՕՂՈՎ

ՔՈՐՍԻԿԱՑԻ Մէջ Ուրբաթ առաւօտ ժամը 4-ի չուրջ, յաջորդաբար 60 պայթումներ տեղի ունեցած են, կէս ժամուան ընթացքին: Նոյն օրը կ'ընտրուէր նորընտիր Շրջանային Ժողովի նախագահը:

«ՀԱՊԻՊ ծրագրի» 14 կէտերը վերջնական ընդունուած ըլլալով կողմերու մէջ, այլեւս արեւմտեան- Պէյրութի հարցը կարգադրուած կը նկատուի: Ամէն ինչ վերջնական բնոյթ կ'առնէ չարաթաւերջին: Այս կէտերն են.- 1) Կռիւներու անմիջական դադրեցում: 2) Պէյրութի պարպումը կը կատարուի խաղաղօրէն, ըստ ճշդրիտ ժամանակացոյցի մը: 3) Բազմազգեան ուժը վերէն կը հսկէ պարպումին: 4) Ոչ - ռազմիկ Պաղեստինցիները, որոնք Լիբանան կը մնան ենթակայ են լիբանանեան օրէնսդրութեան: 5) Բազմազգեան ուժը կը տեղաւորուի պարպումի սկիզբը, երաշխաւորելու համար արեւմտեան - Պէյրութի Պաղեստինցիներու եւ Լիբանանցիներու ապահովութիւնը եւ երկրորդելու լիբանանեան Պետութեան: Այս ուժը բաղկացած կ'ըլլայ ութ հարիւր Ֆրանսացիներէ, ութ հարիւր Ամերիկացիներէ եւ չորս հարիւր Իտալացիներէ: Երեք հազար լիբանանցի զինուոր կը գործակցին այս ուժին հետ: 6) այս ուժին պաշտօնը վերջ կը դտնէ, եթէ այս ծրագրին կէտերէն մէկը չէ յարգուած: 7) Այս ուժին պաշտօնը մէկ ամսուան համար է, նորոգելի, ի հարկին, լիբանանեան կառավարութեան դիմումին վրայ: 8) Կարմիր Խաչը իր օժանդակութիւնը կը բերէ պարպումի գործողութեան: 9) Պարպումը կը կատարուի ծովէն, Պէյրութի նաւահանգիստէն, օդային ճամբով դէպի Կիպրոս, եւ վերջապէս ցամաքէն Պէյրութ - Դամասկոս ճամբան բռնելով, երբ ան ազատ ձգուի իսրայէլեան զօրքին կողմէ: 10) Պարպումը պէտք է վերջ գտնէ 15 օրուան ընթացքին եւ օր - ցերեկով: Պաղեստինցի ռազմիկները իրենց հետ կ'առնեն միայն թեթեւ զէնքերը, ատրճանակ եւ հրացան: 11) Ծանր զէնքերը լիբանանեան բանակին կը յանձնուին: 12) ՊԱԿ-ի զեկավարութիւնը Լիբանանը պիտի թողու ցուցաբերական ձեւով եւ յատակ յայտարարէ: 13) ՊԱԿ-ի ձեռքն եղող իսրայելացի օդաչուն պիտի վերադարձուի պարպումի սկիզբէն առաջ: 14) Պաղեստինցի կանոնաւոր միաւորները Լիբանանը կը թողուն ցամաքէն դէպի Սուրիա, մինչ տարհամոզման արաբական ուժին սուրիացի զինուորները, որոնք դեռ արեւմտեան - Պէյրութ են, կը միանան Պեքաա եւ Հիւսիս - Լիբանան գտնուղ սուրիական ուժերուն: Միւս կողմէ չարաթաւերջին, մահմետական պարագլուխները ջանք պիտի թափեն ձախողեցնելու համար Պէչիր Ճեմայէլի թեկնածութիւնը, որու կողմնակից է նաեւ Քամիլ Շամուն: Ոմանք դէմ չեն այս վերջնոյն ընտրութեան, իր երկու «առաւելութիւններուն» պատճառաւ՝ քաթայէպ չըլլալը եւ տարիքոտ ըլլալը:

ԵՇԻԼԻԷՕՑԻ (Պոլիս) օդակայանը, 14 ամերիկահպատակ Հայեր բռնուած են, մեկնումի պահուն: Թուրք մամուլը (Օգոստոս 20) անդրադառնալով այս խնդրին, կը գրէ թէ անոնք խուզարկուած են եւ վար դրուած են իրենց վրայ գտնուած նկարները, արեւելեան Թուրքիա քաշուած եւ հողը: Կրցած են մեկնիլ, այս «միջադէպէն» ետք:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ «ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ»

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂ ՄԸ...

—×—

ԽՄԲ.- Ծանօթ է թէ Թուրքերը, որքան «զոռ» կուտան իրենց երեւակայութեան, երբ կը ձեռնարկեն Հայերու մասին խոսելու: Նմոյշ մը եւս, այս օրերս, «Հիւրրիյէթ»ի մէջ: Ռեշատ Իլէր անուն «պատմաբան» մը մէջտեղ եւած է, ու կը ներկայացնէ «Հայկական թղթածրար»ը: Ամփոփ կերպով կը ներկայացնենք, առաջին երկու յօդուածները, լոյս տեսած Օգոստոս 18-ի եւ 19-ի թիւերուն մէջ, մանրամասնութիւնները աւելի ետք աւելորդ ըլլալով.-

×

Հայերը ոչ մէկ ժամանակ կարողութիւնը ունեցած են Պետութիւն մը հիմնելու: Ապրած են, միշտ ուրիշ ազգերու ներքին ըլլալով: Առաջին անգամ գանոնք կը տեսնենք Կովկասի մէջ. առկէ առաջ իրենց պատմութիւնը մութ է եւ բացարձակապէս սխալ է Ուրարտացիներէ սերած ըլլալնին:

Հայերը, իրականութեան մէջ, անբախտ ժողովուրդ մըն են. այդ անբախտութեան դիւաւորը Կովկասի մէջ ապրած ըլլալնին է: Հին ժամանակներուն ցեղերու անցքին վրայ գտնուղ Կովկասը, վերջն ալ տըրտեսական կարեւոր փոխանակումներու առանցքը կազմած է: Մեծ պետութիւնները միշտ իրարու գործիք գործածած են զիրենք: Նախ Ռուսերը, յետոյ Անգլիացիները, յետոյ Ամերիկացիները եւ Ֆրանսացիները միշտ օգտագործած են զիրենք՝ տնտեսական, յատկապէս քարիւղի պատճառներով, ինչպէս նաեւ Օսմանեան կայսրութեան եւ Թուրք Հանրապետութեան դէմ:

Արմէն անունը տուած են Պարսիկները, որ օտար կը նշանակէ: Ապրած են յաջորդաբար Մարերու, Պարսիկներու եւ Արաբներու գերութեան տակ: Մեծն - Պետրոսէն ետքն ալ Ռուսերու իշխանութեան տակ լինած են:

Թիմուրլէնկ անկասկած մեծ հրամանատար մըն էր եւ չատ պատերազմներ առաջուց չհեղու յատկութիւն մըն ալ ունէր: Ճարճակելիք երկիրները նախապէս լրտեսներ կը ղրկէր, եւ երկրին զօրաւոր ու տըկար կողմերը ճշդելէ ետք, այդ երկրին գեկավար տարրերուն մէջ երկպառակութիւն կը ցանէր. անոնցմէ մէկ մասը նոյնիսկ իր կողմը ձեռք բերելով՝ բերդը ներսէն կը գրաւէր: Օսմանեան Պետութեան դէմ ալ նոյն միջոցներուն դիմելէ վերջ է որ վերջնական յարձակողականի անցած է: Եթէ Օսմանեան Պետութիւնը ներսէն դրաւել յաջողած չըլլար, Թիմուրլէնկ երբեք պիտի չհամարձակէր Եըլդըրըմ Պայազիտի վրայ յարձակիլ: Արեւելեան Անատոլու գտնուած միջոցին, Անատոլուի ներսերը գանազան լրտեսներ ղրկելով՝ ուզած էր կաշառել սեւ Թաթարներուն եւ Հայերուն պետերը: Մինչ Անատոլուի պետերը կ'ընդունէին դաւաճանել, Հայերը կը մերժէին: Դրամով, ըսպառնալիքով եւ ազատութիւն տալու խոստումով ըրած բոլոր առաջարկներն ալ մերժուած էին Հայերուն կողմէ: Հայ ազգանին ըսած էր.- «Մեզ հանդիստ ապրեցնող Օսմանցի Թուրքերուն դէմ ապերախտութիւն չենք կրնար ընել»:

ՆՈՎԵՑՅՈՒՆՈՎ

ՂՈՎՅՈՒՎՓՅՈ ՅՈՎՓՅՈ

(Շար. 21)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋՈՒՀԱՏՈՒՐԻՉ ՅԵՐԿՐԻ ՄԱՍԻՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ

Ա.

Նկարագրելով Հայկական Սովետական Հանրապետության տնտեսական զարգացման ահռելի թափը, ընկեր Ստալին Տնտեսական կանոնադրության զեկուցման մեջ ասում է. «Ներկայումս մենք ունենք ոչ միայն ամրապնդված ու զարգացած ծանր արդյունաբերություն, այլև զարգացած ու ամրապնդված գյուղատնտեսություն, որը հիմնված է կոլտնտեսությունների և սովետական տնտեսությունների վրա»։

Ընկեր Ստալինի այս խոսքերը ամբողջությամբ վերաբերում են նաև Հայկական Սովետական Հանրապետության գյուղատնտեսության զարգացման ներկա փուլին։ Հանրապետության գյուղատնտեսության զարգացման ներկա փուլի հիմնական առանձնահատկությունն այն է, որ մեր գյուղատնտեսությունը ոչ միայն ամրապնդված ու զարգացած է, այլև ունի ամուր նյութական հիմքեր՝ ինտենսիվ զարգացման համար։

Ինչպես հայտնի է, կոլտնտեսությունների և սովետական տնտեսությունների ամրապնդման ու զարգացման գործում մեծ նշանակություն ունեցավ Կենտրոնական Կոմիտեի և Սովետական Միության Կոմունիստական (բոլշևիկների) կուսակցության 1933 թ. հունվարյան համամիութենական կոնֆերանսի որոշումների իրագործումը։ Այդ որոշումների իրագործման շնորհիվ հանրապետության գյուղատնտեսությունը ստացավ ամուր նյութական հիմքեր։ Մեքենայացման ու էլեկտրիֆիկացման հիման վրա ստեղծվեցին ամուր նյութական հիմքեր գյուղատնտեսության ինտենսիվ զարգացման համար։ Ներկայումս հանրապետության կոլտնտեսությունները և սովետական տնտեսությունները ունեն 3.000 տրակտոր, 1.000 կոմբայն, 1.000 ավտոմեքենա, 1.000 բեռնատար մեքենա, 1.000 ավտոցիստեռն, 1.000 ավտոմեքենա կաթնատու կովերի համար, 1.000 ավտոմեքենա խոշոր եղջերավոր անասունների համար, 1.000 ավտոմեքենա խոզերի համար, 1.000 ավտոմեքենա ոչխարների համար, 1.000 ավտոմեքենա թռչունների համար, 1.000 ավտոմեքենա մեղուների համար, 1.000 ավտոմեքենա կենդանիների համար, 1.000 ավտոմեքենա կերերի համար, 1.000 ավտոմեքենա պարարտանյութերի համար, 1.000 ավտոմեքենա ջրի համար, 1.000 ավտոմեքենա տարբեր նպատակների համար։

Ներկայումս հանրապետության կոլտնտեսությունները և սովետական տնտեսությունները ունեն

ԳՐԱԾՇՏԱԿԱՆ ՎԵՐՅԻՇՈՒՄՆԵՐ

ՖՐԱՆՑ ԺՕԶԷՖ ՀԱՅՏԸՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ 250-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Այս տարի Ֆրանսայի մէջ կ'ոգեկոչուի ճեմանուն հեղինակին 250-ամեակը:

Համաշխարհային համբաւ վայելող այս երաժշտագէտին կեանքն ու գործը ներկայացնել, մոռացութենէ փրկել է իր անհատական հեղինակութեանց քանակն ու որակը:

Հայրն ծնած է Ալսատիոյ Ռոհրաու քաղաքը. զաւակն է երաժիշտ, բայց ընտանեկան ալ երաժշտական սերունդի մը, երկրորդը 12 զաւակներուն. Ապրիլ 1732, 250 տարի առաջ այսօր եկած մանուկը, մի քանի տարի անց ընծային երաժշտական հակում մը կը ցուցաբերէր: Այս բացառիկ պարագան ուշը գրաւած է էր իր զարմիկին, որ նկատած էր օգտակար ըլլալ դէթ երգի մարզին մէջ:

Գուցէ դիպուածով, եկեղեցւոյ երգիչ՝ Ռէօթէր կը հանդիպի տղեկին եւ զայն մարզելու յանձնառու կ'ըլլայ: Ժօզէֆ արդէն ութ տարեկանին սուիրանոյի կը դեղեցկանքը ունէր: Ռէօթէր Վիէննա վառվռտղ տղեկը եւ Սէնթ - Էթիէն տաճարի երգեցիկ խումբի մեներգուն կը դառնայ 1741-ին:

Հազիւ 18 տարեկան, խցիկ մը կը վարէ եւ կը սկսի մանուկ դասեր. անզուսպ եռանդ մը, յարաբերութիւններ կը հաստատէ երաժշտագէտներու հետ. կը սկսի գրել սօնաթիներ, լարային քուարթետներ. 1755-ին «սի պէմօլ մաժ» քառեակը:

Պառոն Ֆիւրպէրկ գինքը կը ներկայացնէ Մօրգէն կոմսին, Բիլսէնի մօտ եկեղեցւոյ մը վարչութիւնը յանձնելու երիտասարդին. 200 ֆլօրէն թոշակով. բայց դպիրները ամլութեան կը մատնուին անհաչա ամուսնութեան մը պատճառ... Մառի - Անն Քեյլէր երբեք չէր բաժներ ամուսնոյն երաժշտական հակումները. մինչեւ 1800, Հայտըն տարած է այդ անտանելի լուծը, չարունակելով անվրդով իր ուղղութիւնը:

1759-ին կը գրէր առաջին ՐԷ մաժէօր Համանուագը: Մինչ այդ, կոմսը լուծած էր նուագախումբը: Հայտըն 1761-ին հրաւէր ստացաւ Փօլ Անթուան Խթէյրհազի կողմէ, Վէռնէրի մօտ որպէս օգնական. 16 հոգինոց նուագախումբը բարձրացաւ 30-ի, իշխան Նիքօլայի որոշմամբ: 1769-ին իշխան Անթուան, հակառակ խումբի ցըրուման, պահեց Հայտընը, 400 ֆլօրէնի բարձրացնելով թոշակը:

Ինչպէս կը տեսնուի Հայտըն հնթարկուած է անկայուն կեանքի, սակայն ոչինչ խանգարած է գինքը արտադրելու անձանձիր եւ անդուլ:

1790-ին հրաւէր կը ստանար Անգլիա երթալ, ուր պիտի վայելէր բացառիկ ընդունելութիւն մը: Բարոյական յաջողութենէն աւելի պիտի արժանանար Օքսֆորտի համալսարանի տոքթորայի տիտղոսին, պիտի ստանար նմանական մեծ վարձատրութիւն: Հոն գրեց եւ նը ւարգուեցաւ «Օքսֆորտ» իր գրած համանուագը:

1792-ին սակայն Վիէննայէն վերադարձի պնդումներ կուգային, իր կինը կ'ուզէր որ ան մը դնման համար փութացնէ վերադարձը...

Ճամբուն վրայ կը հանդիպէր, Պոննի մէջ, երիտասարդ Պէթհովէնի, որ իր ուսուցիչը պիտի ըլլար օր մը: Ապա Ֆրանքֆուրտի էշխան Խթէյրհազի կ'ուզէր որ ան ներկայ դնուի Ֆրանսուա երկրորդի թաղադրութեան հանդիսութեան. իսկ Վիէննա տեղեկացաւ իր բարեկամ՝ Մոցարթի մահուան, 1791-ին:

1792-ին Պէթհովէն Վիէննա եկած էր հետեւելու Հայտընի դասաւանդութեան:

1794-ին կրկին կը հրաւիրուի Անգլիա, ուր կը մնայ մինչեւ 1795:

Վերադարձին կ'անցնի Համպուրգէն, Պէրլինէն, Տրէզդէն, ուր կը տեղեկանար թէ կոմս Պարաթ իր կիսանդրին զետեղած էր ծննդավայրը:

Հայտըն երկու համանուագ գրած էր անգլիական պոէմներու վրայ «Ստեղծագործութիւն» որ նուագուեցաւ 1798-ին եւ երկրորդը՝ «Եղանակներ» 1804-ին:

Վարպետին առողջական վիճակը տակաւ կը տկարանար, հազիւ սենեակէն դուրս կուգար: Ֆրանսացւոց Վիէննա մուտքէն քիչ վերջ կը մահանար, Մայիս 1, 1809-ին:

Հայտընի, գործերը յիշել հնար չէ: 1908-ին լոյս տեսած են իր գործերուն ութսուն մեծ հատորները:

Վեց հոյակապ պատարագ - 104 համանուագ, լարային քէնթէթներ, 16 օփերա, 20 դաշնակի եւ 11 ջութակի քոնչէրթօներ, սօնաթիներ, քանթաթներ, խմբական երգեր:

Իր ողջութեան իսկ հեղինակութիւնները կը հրատարակուէին առանց իր գիտակցութեան...

Հայտըն գործիական մարզին մէջ նոր ոճ մը ստեղծած էր: Իր երաժշտութեան մէջ կը զգացուէր վիէննական ոգւոյն քնքուշ երանգները, ինչպէս եւ խոլական ցնծութիւնը:

Կարելի է ըսել թէ ան անտարբեր զգտնուած է իր հեղինակութեանց տպաւորութեանց եւ հրատարակութեանց հանդէպ: Բարեբախտաբար իր անտիպ գործերը ամբողջութեամբ լոյս տեսած են հոգատար մարմիններու խնամքով:

Ջ. ՍԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԵԻ ՀՈՒՆԳԱՐ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հողի պարարտացման մանրէաբանական եղանակը, զոր առաջարկած են հայ պիտնականները, հետաքրքրած է անոնց հունգար պաշտօնակիցները: Ծանօթանալով Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Մանրակենսաբանութեան Հիմնարկի այդ աշխատանքներուն, անոնք փափաք յայտնած էին մասնակցելու հարցի մշակման: Ինչպէս ծանօթ է, պարարտացման յիշեալ եղանակը կարզ մը առաւելութիւններ ունի ներկայիս ամէն տեղ գործադրուող քիմիականի համեմատութեամբ: Անոնցմէ ամէնէն դլխաւորը այն է՝ որ մանրէականը բոլորովին ապահով է մարդոց եւ կենդանիներու համար, վնաս չի հասցներ բնութեան: Հայ եւ հունգար դիտնականներու միջեւ համագործակցութիւն մը հաստատուած է, տեղեկութեանց եւ փորձառութեան փոխանակութեան գծով:

×

ԳՐԻԳՈՐ ԽԱՆԶԱՆԻ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ»Ը ԲԱՑԻԿՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

«Սովետական Գրող» հրատարակչական նը բացիկներու ձեւով լոյս ընծայած է Գրիգոր Խանջեանի «Վարդանանք» գործի դուռնաւոր վերատպութեան հաւաքածոն, հայերէն, ռուսերէն եւ անգլերէն մակադրութիւններով: Ութ բացիկներու կողքին տրուած է նաեւ նկարիչին համառօտ կենսագրականը, Աստուր Մնացականեանի դրիչով: Ցօդուածագիրը կ'ըսէ, ի մէջ այլոց. «Մեծածաւալ պատմական հիմքում Հայկի ու Բելի, Արամի ու Սալմանասար երրորդի, Արա Գեղեցիկի ու Շամիրամի, Տիգրան Մեծի ու Աժդահակի բախումներ արձագանգները են: Ազգային արժանապատուութեան մշտնջենական քուրայում հուրհրում է Հայոց ընդվզումների ընդվզումը՝ վարդանանց հերոսամարտը: Այս ծառացումով քանիերորդ անդամ հաստատուեց այն ճշմարտութիւնը, թէ կարող է յաղթել քիչը՝ չատին, չզթայուածը՝ զթայողին, արկածող լոյսը՝ ծուխածաւալ խաւարին, երբ մարտնչողներն անմնացորդ նուիրումով են նեատում պայքարի: Գրիգոր Խանջեանն ամբողջ խորքն ու լայնքով է ընկալել ու արտայայտել Վարդանանց դոյամարտի կենսափիլիսոփայութիւնը. այն իր զուտ ազգային կերտուածքով հնչում է իբրեւ համամարդկային ազատասիրութեան համանուագ ու հիմն, ասք ու առասպել»:

×

ԳԻՒՂԵՐԸ ԿԸ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԻՆ

Նոր տեսակի բնակարանները, որոնք ներկայիս կը նախագծուին Երեւանի ճարտարապետական արուեստանոցներուն մէջ, յատուկ կլիմայական պայմանները, մանաւանդ ջերմութեան տատանման տարբերութիւնները նկատի առնելով, ամենուն մէջ ալ սակայն կ'արտացոլան հայ ընտանիքի աւանդութիւններն ու ազգային առանձնայատկութիւնները: Ժամանակակից ջեռուցման եւ կազի մատակարարման դրութիւններուն հետ միասին, յատակագիծերուն մէջ նախատեսուած է թոնիր՝ հայկական հացին համար: Բնակարաններուն չինանիւթը հիմնականին մէջ հայկական բազմերանգ քարն է՝ օգտագործած աւանդական ձեւի չարուածքով. անոնք պիտի ունենան լայն - լայն պատշգամներ, մատան, ինքնաշարժի խուց, եւայլն.: Իւրաքանչիւր ընտանիք իր միջոցներով կամ արտօնեալ պայմաններով տրուած պետական վարկով՝ որուն մէկ մասը կը ստանձնէ կոլտնտեսութիւնը, պիտի կարենայ կառուցանել 3 - 6 սենեականոց նման սեփական տուն մը: Նման բնակարաններ, յարակից շինութիւններով, ամբողջութեամբ պիտի կառուցուին պետական պլուտճէի հաշուոյն:

Հայաստանի մէջ վերջին տարիներս արագ կերպով կ'աճի գիւղական շինարարութիւնը. մեծ աշխատանք կը տարուի ստեղծելու գիւղական նոր բնակավայրեր, բարեկարգ ճամբաներ: Կը վերակառուցուին, նմանապէս, հիները:

Նոր անտեսութիւններ հիմնուած են քարերէն խլուած նոր հողերու վրայ: Անոնցմէ մին, որ ստացած է Արագածատն գեղեցիկ անունը, եւ տակաւին գոյութիւն չունի Հայաստանի քարտէսին վրայ, նախատեսուած է Աշտարակի շրջանին դեռ երէկ խոպան տարածութիւններուն վրայ: Նոր անուններ են, նմանապէս, Նայիրիի շրջանի Զովունին եւ Քասախը: Ասոնց կողքին կը վերածնի Փոքրաւան գիւղը՝ դառնալով Զօրաւան: Այս վերջինը կը գտնուի նոյն Նայիրիի շրջանին մէջ, ոչ հեռու Երեւանէն, որուն մեծագոյն ուժը: Մասնագէտները գտան խնդիրը լուծելու լաւագոյն ճամբան, իսկ Պետութիւնը տրամադրեց անհրաժեշտ միջոցները: Ստեղծուեցաւ նոր յատակագիծ մը, որուն չնորհիւ ծրագրուեցան առանձին բնակարաններ, ուսումնական եւ արտադրական ժամանակակից չէնքեր, եւ գիւղը դարձեալ ստուերացաւ: Հիմա հոն կը բնակին 1500 հոգի: Այս ձեւով վերաշինուած են նաեւ Ղափանի շրջանի Շիշկերտ, Հոկտեմբերեանի շրջանի Եղէգնուտ գիւղերը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՁՈՐՐՈՐԴ

ՏՈՒՔ. ՆԱՑԻՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Արդէն չարժման մէջ դրուած են զորեղները, որ մտնեն երկիր, ժողովուրդին հետ ըլլալու համար: Արտաքահմանի մէջ կազմել խումբեր, ռեւէ վտանգի ժամանակ տահմանէն ներս մտնելու համար: Զգարանալ ռեւէ զինահաւաքումի ատեն ու անտեղի պայթումներ չառաջացնել, չաշխարանքի դնով...

Տուքթ. Նայիրեան անհամբեր էր երկիր վերադառնալու եւ սակայն աշխատանք կար արտաքահմանի մէջ: Մէջտեղ բերուած է արտակարգ բնդհ. ժողովի մը հարցը: կացութիւնը աւելի արագ կը փոխուի, թէ՛ թուրք - պալքանեան սահմաններու վրայ եւ թէ՛ Վարդաձորի կըռւին մէջ:

Ամբիս մը յետոյ, հասաւ կիրոսի երրորդ նամակը:

Նամակին մէջ կար ջղային, անատոյդ բան մը, հակառակ անոր, որ յարձակողականը եղած է յաջող: Հասած է նաեւ կայծակի խումբն ու վար իջած են Վարդաձորի լերան բնակիչները, հայքիւրա կուռողներու հսկողութեան ներքեւ: Վար իջած է, գրեթէ ոսկոր կըտրած բազմութիւն մը ու Վարդաձորի լեռը ձգած են թուրք զօրքերուն:

Հայ եւ քիւրտ զօրքերը, Վարդաձորի լերան բնակիչներով, ետ նահանջելով, անցած են դետէն ու մտած Շէյխ Պէտիր պէկի սահմաններուն մէջ: Մօտակայ հայ դիւղերէն հասած է ուտելիք եւ հագնելիք:

Լուր եկածէ, որ թուրք զօրքերը օգտուելով Սատոյի բացակայութենէն, մտած են Գարատաղի լեռները ու կռուի բռնուած: Սատօն անմիջապէս հեռացեր է, պաշտպանելու համար Գարատաղը, իր ամբոցը, Հաճի Մուսային յանձնելով իր կռուողներէն հարիւր հոգի: Վարդաձորի լերան բնակիչները զանազան վայրերու մէջ տեղաւորելէ յետոյ, կը մտածուի հայ եւ քիւրտ կռուողները բաժնել հինգ խումբերու, - Մուրատի, Հաճի Մուսայի, Կայծակի ու Վարդանի եւ Խալիլի հրամանատարութեան ներքեւ: Հայ եւ քիւրտ զինուորներու կողք - կողքի կռիւը թուրքին դէմ, ստեղծած է իրարու հանդէպ մտերմութիւն եւ անսահման վստահութիւն: Որոշուած է այն հինգ խումբերը դէպի լեռները քաշել ու այդպէսով թուրք բանակը հեռացնել հայ եւ քիւրտ գաղութերու խաղաղ բնակիչներէն: Հայ խմբապետներն ու Հաճի Մուսան կ'ընդունին, որ եղած ուժերը բաւարար չեն դաշտային կռուի համար եւ սակայն բաւարար են ատեն - ատեն վար իջնել ու ահաբեկումի ենթարկել թրքական զօրքը, ժանտարմն ու պաշտօնեայութիւնը: Կը մտածուի Գարատաղը զարձնել անկախ լեռնավայր եւ կեդրոնատեղի, ուր պիտի ըլլայ նաեւ Հաճի Մուսայի տունը իր չքնաղ Զէյնապով: Հաճի Մուսան չուտով պիտի հասնի նաեւ Գարատաղի կռուին:

Ու կը չարունակէ նամակը.

«Առայժմ Վարդաձորի լերան բնակիչները պէտիր պէկի դիւղերուն մէջ են: Երկար չենք կրնար պահել: Կը մտածենք, զաղտնի միջոցներով ցրուել զանոնք ապահով հայ դիւղերու մէջ: Կը կարծենք, որ կարելի էր այդ բնակչութիւնը սահմանն անցնել - Կովկաս եւ կամ Պարսկաստան: Այդ ուրիչ տաժանք պիտի ըլլար, ոսկոր ու կաշի կտրած ժողովուրդի մը, երթալ խաներով, կիներով ու ծերերով: Չին կտակարանի «Ելից» մը չուզեցին ստեղծել, մանաւանդ որ «Եհովա» մը չունէինք մեզի հետ: Ժողովուրդն ալ իրենց դիւղերու սահմաններէն չէին ուզեր հեռանալ:

«Սէլիմ պինպաշին թուղթ կ'ուղարկէ Պէտիր պէկին, թէ՝ -Ինչքա՞ն ատեն, որ Վարդաձորի լերան բնակիչները եւ հայքիւրա կռուողները իր սահմաններուն մէջն են, պիտի նկատուի թշնամի թուրք կառավարութեան կողմէն»: Կ'ուզենք, որ մեր հեռանալէն յետոյ, Պէտիր պէկ ինքզինք ապահով զգայ: Մենք պէտք պիտի ունենանք անոր բարեկամութեան: Անոր կռուողները մեր կողքին էին, թուրք բանակը դետին միւս կողմը պահելու համար: Պէտիր պէկն ալ իր կարգին կը պատասխանէ, որ «Հայ Փէտայիներն ու Հաճի Մուսան բռնադրուած են իմ սահմանները եւ դիս, իմ մարդերով, արդելքի տակ առած»...

(Շար. 631)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՆԻՍ.- Սուբէն Ալեքսանեան փոխան ծաղիկի 100 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառաջ»ին Տիկին Վերժինի Հուրնավուլեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները, վասն եկեղեցւոյս պայծառութեան.- Տիկին Պերճուհի Կիւլեանէ՝ 1 յախճապակեայ ծաղկաման (Պօհէմ), Յակոբեան ընտանիքէ (Վիլժուիֆ) 5 կտոր խաղող, Ոմն 200 Ֆ., Կարպիս Տէր-Աէրեան 100, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Քիւրիկեան (Մ.-Ն.) 100 տոլար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ հաղաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան համար.- Պօղաճեան Լուսաւոր 300, Տիկին Մխիթէվեան, Քիւրտօղլանեան Մանուկ, Այրի Տիկին Հայկանոյշ Շիրինեան 200-ական Ֆ., Պ. Քէչիչեան, Տիկին Պերճուհի Անմահեան, Այրի Տիկին Ազնիւ Պախտեան, Տիկին Ազատուհի Շիրինեան, Այրի Տիկին Պերճուհի Անմահեան 100-ական Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին
ՊԱՐԱՀԱՆԴԻԶԸ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16-ԻՆ
Սալ տէ Ֆէթ (Ալֆորվիլ)

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը զբօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային:

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Ինչպէս ամէն տարի Փարիզի հայ նախկին զինադրական Շարժման Բարեկամական Միութիւնս հրաւիրուած է երկուշաբթի, Օգոստոս 23, Ֆրանսական Ազգային Դիմադրութեան Կազմակերպութեան հետ մասնակցելու Անծանօթ Զինուորի - Ցաղթական Կամարի - բոցի արծարծման:

Ժամադրավայր՝ Պալզաք փողոցի եւ Շան զ'Էլիզէի անկիւնը ժամը 18-էն սկսեալ:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու բարեկամները:

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ՝ ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍՇԱՔԵՑԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ

1958 - գին 60 Ֆ.

ԵՒՐԱՊՑԻ

ԲՈՒՌՄԸ ՏՈՄՍ

1963 - գին 35 Ֆ.

ՇՀՀԱՅ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

1971 - գին 50 Ֆ.

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

1973 - գին 50 Ֆ.

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՒԱՆՑ ԵՐԳԻ

վերիրատարակութիւն 1981 - գին 70 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼՈՋԻՆԵԱՆ

ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ

1979 - գին 50 Ֆ.

ԽՈՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

1980 - գին 70 Ֆ.

եւ

«ՅԱՌԱՋ — 50»

Ծաղկարար «Ցառաջի յիսնամեայ հաւատարմներուն (1925 - 1975)
իր վիպատառն
ԿՈՂՔ՝ ԴՈՒՔԱՋԱՒ
1976 - գին 120 Ֆ.

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ.:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սեպտեմբերի վերջաւորութեան կը վերբակսին Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Ձանձնախումբին կազմակերպած հայերէն լեզուի, հայկական երգի ու պարի դասաւանդութիւնները, որոնք նախորդ տարիներու նման տեղի պիտի ունենան Զորեքշաբթի կէսօրէ վերջերը, ժամը 14-էն 18, Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ, 118 Քուրսել փողոց, Փարիզ 17-րդ:

Տեղեկութեանց եւ արձանագրութեան համար կը խնդրուի այժմէն դիմել Հ. Բ. Ը.Մ.ի գրասենեակը՝ 11, Սֆուաս Ալպոնի, Փարիզ 16-րդ,:

Հեռ.- 520 - 03 - 18:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ՑԵՐԵԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ:

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿԸՐԹԱՐԱՆԷՆ մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՏ-ի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով:

Գ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն:

Դ.- Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները իրենց տունէն եւ ցրուելու համար:

Ե.- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար:

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ:

Հետաքրքրուող ծնողքները կը հրաւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել վարժարանիս Տեսչութեան հետ:

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 534. 68. 28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԽՍԱՒԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

մշակ. եւ գեղար. ցերեկոյթ - թէյասեղանը, նուիրուած՝

ՄԻՍԱՔ ՄԵՍՈՐԵՆՑԻ

կիրակի, Հոկտեմբեր 24

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՁԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՇԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԳԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

OPTIMA Tours

VOYAGE EN ARMÉNIE – ÉTÉ 1982

— Spécial Stage de Danse, accompagné par Gérard MADILIAN

du 04 au 18 Septembre (nous consulter)

NOS PROCHAINS DEPARTS:

— du 4 au 18 Septembre - ARMENIE seulement
— du 11 au 25 Septembre - ARMENIE avec retour par TBILISSI.
— du 25 Septembre au 8 Octobre - ARMENIE avec retour par TBILISSI.

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
67, Rue Quincampoix — 75003 Paris
Tél.: 274. 27. 20

Renseignements et Inscriptions:

POUR NICE et LES ALPES - MARITIMES:
— Monsieur IKEDJIAN Arthur
29, Avenue St. Augustin — 06200 NICE
Tél.: (93) 83. 35. 03 ou (93) 88. 76. 08
— Monsieur GEDIKIAN Vasken
Tél : (93) 88. 06. 41

POUR LE VAR:
Monsieur KASSIGUIAN Raffi
8, Rue des Ecoles
83710 — MONTAUROUX
Tél.: (94) 76. 44. 23

Lic.: A - 946 (Agence Agréé Intourist)

ԴՊՐՈՑՆԵՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982/1983 ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԸ ՊԼՏՔ Է ՏԵՒԼ

- Իր կոչումն է զարկ տալ ձեր զարգացումին. մէկն է Եւրոպայի երկու միակ վարժարաններէն՝ որ երկլեզու ուսուցում մը կը ջամբէ:

— Ձեր զաւակը չի կրնար պոյտուել առանց ձեզի:

- Այս ձեռնարկին յաջողութեան համար անհրաժեշտ է ձեր մասնակցութիւնը:

Այս տարի, ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ նոր տնօրէնութիւնը կ'առաջարկէ ձեզի.-

- Բացումը մանկապարտէզի մը՝ օժտուած մանկավարժական կառոյցով ու յարմարութիւններով:

- Ինքնաշարժի մասնաւոր սպասարկութիւն մը Ռէնոյի մերձակայ արուարձաններու փոքրիկներուն համար:

- Արձանագրութիւնը ձեր զաւակին, մանչ թէ աղջիկ, նախակրթարանի թէ երկրորդական բաժիններուն համար (արձանագրութեան ծախք՝ 150:

- Ցերեկօթիկ, ամսական 500 Ֆ. կէսօրուան ճաշուվրն (ինքնաշարժի սպասարկութիւնը ներառեալ):

– Գիշերօթիկ՝ ամսական 1200 Ֆ.:

ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐ ՇՈՒՏՈՎ ԸՆԴԱՌԱՋԵՑԷՔ ՄԵՐ ԿՈՉԻՆ

Ամէն տեսակի տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններուն համար դիմել նոր տնօրէնուհիին՝
ՏԻԿԻՆ ՍԻԼՎԱ ԳԱՐԱԿԻՒԼԵԱՆԻ
որ ձեզ կ'ընդունի.-

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ
ժամը 10–էն 12 - երկուշաբթիէն - Ուրբաթ:
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
Tél.: 381. 01. 72

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
24
MARDI
24 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.242 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.242

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՅԻՒՔ ՍԿՍԱՆ ՄԵԿՆԻԼ

ԲԱՑՑ ՄԻԱԶԱՅԵՊԵՐ ԿԱՆ ՄԻՇՏ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԼՈՒԾՈՒԱԾ ՉԷ

Սկիզբէն իսկ միջադէպեր անպակաս եղան եւ կասկած չկայ, որ այդպէս ալ պիտի ըլլայ մինչեւ վերջը: Նախ, երբ կը ժամանէր ֆրանսական ուժերու առաջին դրաստնդը եւ կը դիմաւորուէր ոչ թէ, ինչպէս կարգադրուած էր, լիբանանեան բանակին կողմէ, այլ՝ իսրայէլեան: Անգամ մը եւս Հապիլի միջամտութիւնը կը խոչընդոտէր «անոյշի կապել» պատահածը: Նարաթի առաւօտ կը սկսէր մեկնումը, որ պիտի տեւէ երկու չաբաթ, ըստ հեռաձայ ժամանակացոյցին.-

ՕԳՈՍՏՈՍ. 21.- Պէյրութի նաւահանգիստին ճամբայ կ'ելլէ առաջին խումբ մը, 900 հոգինոց, Ֆրանսացի վայրաչուներու հսկողութեան տակ: Առաջին հանդրուանն է՝ Կիպրոս: Քանի մը ժամ յետոյ, առանցքի մաս մը կ'երթայ Ծորդանան, մըսնացեալը՝ Իրաք: Այս գործողութիւնը կատարուեցաւ ինչպէս նախատեսուած էր: Հրաժէշտը, զոր Պաղեստինցիք կուգան Պէյրութի յուշիչ տեսարաններու ալ տալիք կուտայ: Եթէ արեւելեան կողմը Պէյրութի, քրիստոնեայ Լիբանանցիները ամբի վերածած են այս մեկնումը, Պաղեստինցիներուն համար նոյնը չէ, եթէ նոյնիսկ հետեւելով Արաֆաթի, հայդուկները վէ (յաղթանակ) նշանով կը ճգեն Լիբանանեան հողը: Չի կրնար դառնութիւն մը չըլլալ երէնց սրտին խորը: ՊԱԿ-ը վերջացած չէ, պայքարը կը շարունակուի», կը պոռան ու կ'երգեն ազդատարերը՝ «Պլատի, պլատի» (երկիրս, երկիրս):

ՕԳՈՍՏՈՍ.- 22.- Այս անգամ պիտի մեկնին դէպի Թունուզ, միշտ Կիպրոսէն: Սակայն, առաջին լուրջ միջադէպը կը պատահի եւ մինչեւ կիրակի իրիկուն, Իսրայէլացիք Թոյլ չեն տար որ Պաղեստինցիները փոխադրող նաւը ճամբայ ելլէ: 992 Պաղեստինցի կը մեկնէին այս երկրորդ նաւով, բայց Թել-Ավիվ Թոյլ չեր տար, այն պատճառաբանութեամբ, որ նախապէս համաձայնութեան, Պաղեստինցիները ծանր զէնք ալ կը տանին (ճիշդ եւ է): Ի վերջոյ Նախագահ Ռեյկըն անձնապէս յանձնարարէ կ'ըլլար, որ Թունեզ հասնելէ առաջ, ծանր զէնքը վար պիտի առնուի կէս ճամբան եւ կիրակի իրիկուն, այս նաեւ ալ ճամբայ կ'ելլէր:

ՕԳՈՍՏՈՍ. 23.- Խումբ մը եւս կը մեկնի, վերջին մաս մը եւս դէպի Թունուզ, ուր առաջին մաս մը - հարաւ - եմէն:

ՕԳՈՍՏՈՍ. 24.- Խումբը մը դէպի հիւսիսային եմէն:

ՕԳՈՍՏՈՍ. 25.- Առաջին խումբը դէպի Սուրիա, ցամաքէն, Պէյրութ - Դամասկոս կառուցքէն:

ՕԳՈՍՏՈՍ. 26 - 28.- Մօտաւորապէս այս շրջանին է, որ Պէյրութ պէտք է հասնի զօրավարութեան ուժերուն մնացեալ մասը, այսինքն խումբ մը եւս Ֆրանսացի, ինչպէս նաեւ Ամերիկացի եւ Իտալացի: Այս նոյն օրերուն ՊԱԿ-ի ուրիշ խումբեր ալ, ցամաքէն եւ ծովէն պիտի մեկնին դէպի Սուրիա:

ՕԳՈՍՏՈՍ. 22 - ՍԵՊՏ. 4.- Շրջանին ՊԱԿ-ի ծանր զէնքերը մաս - մաս պիտի յանձնուին Լիբանանեան բանակին:

ՕԳՈՍՏ. 29 - 31.- Պէյրութէն պիտի քաշուին արաբ տարհամոզման ուժերու սուրիական զօրքերը:

ՍԵՊՏ. 1 - 4.- Մեկնում դէպի Սուրիա, ծովէն եւ ցամաքէն ՊԱԿ-ի անձնակազմին:

ՍԵՊՏ. 2 - 3.- Համախմբում եւ մեկնում, ծովէն, ՊԱԿ-ի այն խումբին, որ Սուտան պիտի հաստատուի, նաեւ այն բաժնին, որ Ալժերիա կ'երթայ:

ՍԵՊՏ. 4 - 21.- Բազմազգեան ուժը կ'օգնէ Լիբանանեան բանակին, որպէսզի ամէն ինչ լաւ ընթանայ գործողութեան զօտիին մէջ:

ՍԵՊՏ. 21 - 26.- Բազմազգեան ուժի մեկնում, եթէ Լիբանանեան կառավարութիւնը նոր դիմում մը չընէ, երկարաձգման:

Նոյնիսկ եթէ, կիրակի օրուան միջադէպը, կամ նման ուրիշ միջադէպ մը, չկրկնուի, ամէն ինչ չէ լուծուած այս գործողութիւնով: Նախ կար եւ պէտք է երկուշաբթի տեղի ունենար, նախագահին ընտրութիւնը, որ շատ բարդ բնոյթ առած է, իրաց այս կացութեան մէջ, ապա նաեւ Պեքաայի շրջանին հարցը, քանի սուրիական զօրքը հոն է: Նախագահական ընտրութեան առընչութեամբ, առաջին անգամ ըլլալով, Քամիլ Շամուն եւ Վալիտ Ճումպլաթ տեսակցութիւն մը ունեցած են, կիրակի օր, առաջքն առնելու համար տիւրզի եւ մարոնի որեւէ բախումի: Նոյնիսկ եթէ այս հարցը ձեւով մը կարգադրուի կամ միջին ճամբայ մը գտնուի, քիչ չեն անոնք, որոնք կը խորհին թէ կռուի յաջորդ ճակատն է՝ Պեքաա:

Ամէն պարագայի մէջ, կարելի չէ ըսել թէ Պաղեստինցիք բոլորովին պարտուած են, քանի այս բանակցութեանց երկայնքին, եթէ ոչ պաշտօնապէս, գոնէ լռելեայն, Ուաշինկթըն ճանչցաւ ՊԱԿ-ը եւ քաղաքական դեմնի վրայ, Արաֆաթ ամէն ինչ չկորսնցուց: Երկուշաբթի, արդէն, ամանք նոր ուղղութիւն մը կը նկատէին ամերիկեան քաղաքականութեան մէջ, հիմնուած Արտաքին նախարար Շուլցի յայտարարութեան վրայ: Ամերիկացին կը խօսի «նոր կարելիութեանց» մասին, որոնք կրնան ամբողջական կարգադրութիւն մը նախատեսել տալ Մերձաւոր - Արեւելքի կացութեան: Խորքին մէջ, ներկայիս Քէմփ Տէյվիտի ոգին է, որ կը տիրապետէ:

× Տրամաբանական առաջարկ մը եղած է, ամերիկացի ծերակուտականի կողմէ՝ խաղաղութեան Նոպելեան մրցանակին առաջարկել՝ Ֆիլիփ Հապիպի թեկնածութիւնը, որու թէեւ հարկ է կցել ուրիշ մը՝ համբերութեան մրցանակ մը...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՕՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ, Ավբնիւ տը լա Պուռտոնէ է, որ ապահովութեան ուժերու պատկանող մանագէտ մը, մեռաւ Շաբաթ օր, երբ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ «ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ»

ԻԼԷՐԻԷՆ ԵՏՔ, ՈՒՐԻՇ ՄԸՆ ԱԼ

—×—

Թուրք լրագրողը՝ Ռեչատ Իլէրլի կը չարունակէ «Հայոց Պատմութիւն» մը պատմել, «Հիւրրիյէթ»ի մէջ: Օգոստոս 20-ի եւ 21 թիւերուն մէջ, առաւելաբար կը ծանրանայ Թիմուրլէնկի արշաւանքին վրայ, դրուագներով փաստելու համար թէ Սեբաստիոյ մէջ, Հայերը ի՛նչ հաւատարմութեամբ կռուած ու զոհուած են Թուրքերու կողքին: Մանրամասն կը նկարագրէ կռիւները, ու չարքին չորրորդ յօդուածը (Օգոստոս 21), կը խորագրէ՝ «Սեբաստիոյ մէջ Թուրքերն ու Հայերը միասին մեռած էին»: Չի վարանիր չեչտելու՝ «Հայերը այսպէս իրենց կեանքը տալու աստիճան, մեզի մօտիկ էին», եղրակացնելու համար «այս պատճառաւ է, որ հայկ. հարցը, ոչ թէ Հայերը, այլ զիրենք զրգռողներու կողմէ յարուցուած հարց մըն է:

×

«Հիւրրիյէթ»էն զատ եւ միաժամանակ նման «Հայոց Պատմութեան» մըն ալ ձեռնարկած է, ուրիշ օրաթերթ մը «Պուլվար», Օգոստոս 16-էն: Յօդուածագրի անուն չկայ այս անգամ, բայց ըսուածները յար և նման են, փոքր մանրամասնութիւններու տարբերութեամբ: Նմոյշ մը՝ դաղափար մը տալու համար այս մեկէն ալ, որու խորագիրն է.- «Հայկ. վայրագութիւնները ամբողջ Պատմութեան ընթացքին»...—

× Շարքին սկիզբը մասնաւորաբար կը չեշտուի, որ այն հայկական անկախ պետութիւնը, որուն մասին հայ մարտիկները միշտ կը պնդեն, պատմութեան ոչ մէկ շրջանին, մէկ օր իսկ գոյութիւն չէ ունեցած: Նոյն իսկ էրմէնի անունը ուրիշներ տուած են անոնց: Անոնց բուն անունը Հայկ եղած է եւ այսօր իսկ անոնք Հայկ կը կոչեն զիրար:

Հայերը Քրիստոսէ 700 տարի առաջ Կովկասի մէջ տեսնուած են: Բայց նոյնիսկ յայտնի չէ, որ անոնք ուրկէ այս տեղերը եկած են:

Այս հարցումը գաղտնի կը մնայ պատմութեան մթութիւններու խորքը:

Անոնք, թէեւ կը պնդեն, որ իրենք կը

—

կը փորձէր խածատել ռումբ մը: Ընկերն ալ չա տծանր վիրաւորուած է և երկուշաբթի, դեռ ստոյգ չէր, որ ապրի: Կը կարծուի որ եղեռնափորձը նախատեսուած էր հոն բնակող ամերիկացի դիւանագէտի մը դէմ: Ցօղորդարար տէր եղած էր ապա՝ հերքած, Աֆխոն տիռէքը: Բայց աւելի ետք, «լիբանանեան յակողմնակալ զինեալ ուժերու հաւատուած»ի անունով ալ, մէկը կը հեռաձայնէր Ռոյթըրի տէր ըլլալու համար արարքին: Աւելի, քիչ մը աւելի լարեց մթնոլորտը, Փարիզի մէջ, մինչ Ներքին նախարարը կը կրկնէ թէ Պետութեան դեկավարին վհռականութիւնը ամբողջական է, վերջ դնելու համար այս դժոխային շրջանին:

ՏԵՍԱԼՈՂԱԿԱՆ (օսիովիզիւէլ) Բարձրը Իշխանութեան գլուխը նշանակուեցաւ Տիկին Միչէլ Քոթա, 45 տարեկան, ծանօթ լրագրող: Իր կողքին, նշանակուեցան նաեւ միւս ութ անդամները այս մարմնին, որ իր կարգին պիտի նշանակէ հեռատեսիլի կայաններու տնօրէնները:

ՎԱՌի նահանգին մէջ, Շաբաթ եւ կի-

(Շար. 4-րդ էջ)

սեռին Ուրարտացիներէն, բայց այս պընդումները ոչ մէկ կապ ունին իրականութիւններու հետ:

Որովհետեւ՝,

1.- Ուրարտացիները Հայերու երեւումէն 500 տարի առաջ արդէն կորսուած էին պատմութեան էջերէն:

2.- Այս երկու հաւաքականութեան լեզուները տարբեր են:

3.- Ուրարտացիները ապրած են Վանի Լիճին շրջակայքը: Մինչդեռ Հայերը տեսնուած են Կովկասի մէջ: Ցետոյ Հայերը երբեք չեն ունեցած Ուրարտացիներու քաղաքակրթութեան մակարդակը:

4.- Ուրարտացիները երկարատեւ Պետութիւններ հիմնած ըլլալով հանդերձ, Հայերը մէկ օրուան պետութիւն մը իսկ չեն կրցած հիմնել: Միայն կարճատեւ աւատապետութիւններ հիմնած են, որոնք եւս տեւականօրէն իրարու հետ կը պայքարէին:

5.- Հայերը պատմութեան ամբողջ տեւողութեան, իրենց զանուած վայրերուն մէջ միշտ փոքրամասնութիւն եղած են: Ուստի հնարաւոր չէր անոնց համար անկախ - պետութիւն մը ունենալ: Անոնք միշտ, ուրիշ ժողովուրդներու իշխանութեան ենթարկուած են: Օրինակ նախ Մեսոպոտամիոյ Ասորիներուն, իսկ աւելի վերջ ալ այսօրուան Իրանցիներու նախահայրերուն՝ Պարսիկներու ենթակայ:

Արաբները, երբ Իսլամութիւնը ընդունելէ յետոյ արշաւեցին Պարսիկներու վրայ, Հայերը այս անգամ մտան Արաբներու իշխանութեան տակ եւ անոնց մէկ մասն ալ սկսաւ տարածուիլ Աբեւելեան - Անատոլուի մէջ:

Անցնող ժամանակներու մէջ Արաբները սկսած են տկարանալ եւ այդ հողերուն վրայ, երբ իշխել սկսան Բիւզանդացիները, Հայերը կ'ենթարկուին անոնց իշխանութեան:

Վերջապէս 1071-ին, երբ Ալփարսլան Մանազկերտի մէջ փշրեց Բիւզանդացի - ներու բանակը եւ տիրացաւ այդ շրջան - ներուն, այնատեն Անատոլուի հողերը ոչ միայն Թուրքերուն առջեւ, այլ նաեւ Հայերու համար ալ բացուած եղաւ: Աւսր գլխաւոր պատճառն էր անշուշտ Սելճուկեան Թուրքերու արդարադատ եւ ազատատենչ իշխանութիւնը:

Այսպէս, Հայերը իրենց պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով Սելճուկեան Թուրքերու իշխանութեան օրով ազատ չունչ մը առին:

×

ՍԱՍՈՒՆԵԱՆի
ՅԱՂՈՐԴ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆԸ՝
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6-ԻՆ

Համբիկ Սասունեան կրկին ներկայացաւ առջի օր Լոս - Անճըլըսի ատեանին առջեւ: Նախապատրաստական ունկնդրութեան երրորդ նիստն էր: Ցաջորդը՝ որոշուած է Հոկտեմբեր 6-ի համար, որու յաջորդող 45 օրերու ընթացքին տեղի պէտք է ունենայ բուն դատավարութիւնը:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45-ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

«Արարատ»ի դարձի մրցումներուն երրորդը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 16-ին, Հրաշդան մարզադաշտին վրայ, Մոսկուայի Բ. Կ. Մ. Ա.ի հետ: Արդիւնքը եղաւ 3 - 2, ի նպաստ «Արարատ»ի, որու կոլերը նշանակեցին՝ Ցովհաննիսեան (Ա. կիսախաղին) եւ Մելիքեան եւ Պետրոսեան (Բ. կիսախաղին):

Նոյն օրուան միւս արդիւնքներն էին.-

Պախտակոր - Մետալիստ	2 - 1
Կայրաթ - Դնեպր	1 - 0
Չերնոմորեց - Դինամօ (Մոսկ)	1 - 0
Նեֆթչի - Տորպեդօ (Ք)	3 - 2
Դինամօ (Թ.) - Դորպետօ (Մ.)	2 - 0

ՎԱՍՏԱԿԱՇԱՏ ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ

(Ա. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆԻ 70-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ)

ԽՄԲ.- «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յուլիս 13-ի թիւին մէջ, Երեւանի Մատենադարանի փոխ - տնօրէն Բարկէն Զուգասզեան յօդուածով մը վեր առած է պատմաբան Ասատուր Մնացականեանի վաստակը, գիտնականին ծննդեան եօթանասունամեակին առթիւ: Կուտանք յօդուածին հիմնական մասերը:

Երբ նա ոտք դրեց Հայոց հոգեւոր մշակոյթի զանճարանը, երիտասարդ էր, լի ստեղծագործելու եռանդով ու աւիւնով: Այստեղ նա բախտ ունեցաւ կողք - կողքի նստելու հայագիտութեան կենդանի դասականներ Ցակոբ Մանանդեանի, Մանուկ Աբեղեանի, Հրաչեայ Ա.ճառեանի հետ, ըմբռնելու նրանց ներկայութիւնը, ծանօթանալու նրանց ուսանդներին, իսկ յետոյ՝ նաեւ չարունակելու նրանց գործը:

Այսօր, աւելի քան քառասուն տարի անց, որպէս արբազան պարտականութիւն, ամէն օր վազ առաւօտեան, անշտապ քայլերով նա բարձրանում է Մատենադարանի աստիճաններով, բարի ժպիտով ողջունում հին ու նոր գործընկերներին, ծանօթներին ու բարեկամներին, այնուհետեւ փոքր - ինչ ճեմում Հայոց մեծերի յուշարձաններով չրջափակուած հրապարակում, մի քանի անգամ դառնում նայում ճիւնապատ Արարատների պատուանդ վրայ գծագրուող քաղաքամայր Երեւանի համայնապատկերին եւ, կարծէք ոգեչնուած այդ բոլորով, քայլերն ուղղում դէպի իր աշխատատեղը եւ ընկղմւում պրպտումների ու հետազօտութիւնների մէջ:

Ասատուր Մնացականեանը անհանգիստ բանասէր է: Նրան բառացիօրէն յուզում են մեր պատմութեան, գրականութեան ու արուեստի բոլոր հարցերը՝ սկսած հին ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը: Նա սկզբունքի գիտնական է, համարձակ ու չիտակ, իսկ դասականը մեր գարաւոր մշակոյթի չահերի պաշտպանութիւնն է:

Միջնադարեան հայ տաղերգուների ստեղծագործութիւնների ու կեանքի ուսումնասիրութեամբ սկսուեցին նրա բանասիրական աշխատանքները: պատահական չէր բանաստեղծութեանը տուած նրա նախապատուութիւնը, չէ՞ որ մինչ այդ Ասատուր Շեմս մականունով նա գողտրիկ բանաստեղծութիւններ էր հրապարակում գրական մամուլում:

Բ. Աչքարհամարտից յետոյ վերադառնալով տուն, նա անմիջապէս անցաւ իր նախասիրութիւններին: Մատենադարանի մի խումբ աշխատակիցների հետ լրջեց հայերէն ձեռագրերի նկարագրման եւ քարտագրման դժուարին ու չնորհակալ աշխատանքին: Նրան բաժին ընկաւ հայ միջնադարեան բանաստեղծութեան ու դեղարուեստական արձակի ուղեցոյցների նախապատրաստումը: Եւ այսօր իւրաքանչիւր բանասէր, պատմաբան կամ այլ ընագաւառի մասնագէտ, երբ ցանկանում է օգտուել Մատենադարանի հարստուրթիւններից, անպայման դիմում է այդ ուղեցոյցներին՝ հոգու խորքում չնորհակալութեան խօսք ասելով այն անճանչ, որոնք իրենց ուժն ու գիտելիքները ի սպաս են դրել նրանց ստեղծման գործում:

Ա. Մնացականեանը, ձեռագրերի մատենադիտական աշխատանքներին զուգահեռ, զբաղւում է նաեւ միջնադարեան տաղերգուներով՝ հրապարակելով նրանց անտիպ որոշ ստեղծագործութիւնները. Յովհաննէս Թլկուրանցուն հետեւում են Ֆրիկն ու Սայաթ - Նովան, Շամչի Մելքոնը, Հովսեփ Ա.գուլեցին եւ ուրիշներ:

1951 թ. Ա. Մնացականեանը (հեղինակակից Շ. Նազարեան) լոյս ընծայեց Նազար Յովնաթանի բանաստեղծութիւնների քննական բնագրերը: Այս հրատարակութեամբ փաստօրէն սկզբնաւորուեց հայ միջնադարեան տաղերգութեան համակողմանի ուսումնասիրութեան եւ հրապարակման նորագոյն շրջանը:

Յետագայ տասնամեակներում նա հրապարակի վրայ է գնում նաեւ Բաղդասար Դպիրի (Շ. Նազարեանի հետ) եւ Գրիգոր Տղայի ստեղծագործութիւնները: Նրա ջանքերով Գրիգոր Տղայի անունը մտնում է գիտական շրջանառութեան մէջ եւ իր արժանի տեղը գրաւում հայ բազմադարեան գրականութեան մէջ:

Ա. Մնացականեանը բծախնդիր կերպով, հետեւողականօրէն պրպտում է հայերէն գրչագիր մատեանները, յատկապէս տաղարանները, եւ չարունակելով անցեալի մեր երախտաւոր բանասէրների գործը, դրանցից մէկիկ - մէկիկ քաղում է ժողովրդական երգերը, դասդասում, տարանջատում է իւրաքանչիւր տարբերակ, արդիւնքում ընծերցողի սեղանին դնելով «Հայկական միջնադարեան ժողովրդական երգեր» խորագրով ստուար հատորը:

Հայոց հին ու միջնադարեան գրականութեան մէջ իր ուրոյն տեղն է ունեցել հանելուկային ժանրը, որի կողքով նոյնպէս անտարբեր չի անցել վաստակաշատ բանասէրը: Նա տարիների ընթացքում հաւրիւրաւոր ձեռագրերից հաւաքել, ուսումնասիրել է հայ հեղինակների ինքնուրոյն հանելուկները եւ 1981 թուականին հրապարակել դրանք՝ «Հայկական միջնադարեան հանելուկներ» վերնագրով: Ժողովածուի մէջ ընդգրկուած են Ե. - ԺԸ. դարերի հեղինակներ՝ Դաւիթ Քերթողի, Անանիա Շիրակացու, Ներսէս Շնորհալու, Յովհաննէս Օրթոդոքսեցու, Գրիգոր Խլաթեցու, Ստեփանոս Դաշտեցու եւ տասնեակ այլ յայտնի ու անանուն գրողների ստեղծած կամ մշակած հանելուկները:

1955 թ. լոյս տեսած «Հայկական զարդարուեստ» մենագրութեան մէջ հեղինակը հայերէն ձեռագրերի, կիրառական արուեստի յուչարձանների եւ ազգագրական հարուստ նիւթերի հիման վրայ քննում է մեր ազգային արուեստի ծագման հարցերը, նրա հիմնական մոթիֆների դաղափարական բովանդակութիւնը եւ ցոյց տալիս մեր ժողովրդական զարդարուեստի պատմական խորը արմատները: Այս մենագրութեան հիման վրայ 1964 թուականին Ա. Մնացականեանին չնորհուեց պատմական գիտութիւնների դոկտորի գիտական աստիճան:

Կովկասագիտութեան մէջ չարունակում են առեղծուածային մնալ ազուանական գրի ու գրականութեան ուսումնասիրման չատ հարցեր: Ա. Մնացականեանի քաջատեղեակութիւնը հին ու միջնադարեան հայ գրականութեան փաստերին, խոչ ու խութերին, նրան հնարաւորութիւն ընձեռեցին Հայոց Աբեւելից կողմանց բազմադարեան գպրութեան հետ առնչութեամբ յատակութիւն մտցնել խնդրի դրուածքի մէջ: Նա 1966 թ. հրատարակած «Ազուանից աչխարհի գրականութեան հարցերի չուրջը» խորագրով ուսումնասիրութեան մէջ (առաջերէն թարգմանութիւնը՝ 1969 թուականին), բանասէրը - պատմաբանի խորաթափանցութեամբ կարողացաւ հաստատել այն իրողութիւնը, որ «387 թուականից յետոյ Ազուանից երկրի եւ աչխարհագրական. եւ էթնիկական պատկերը էապէս փոխուում է՝ նրան կցուած հայկական գաւառների եւ այդ գաւառներում ապրող հայ բնակչութեան չնորհիւ: Այստեղ կողք - կողքի, մի ընտանիքում ապրող Ազուաններն ու Հայերը չարունակում են գարգացնել իրենց մշակոյթը՝ ամէն մէկն ըստ իր ազգային աւանդութիւնների ու յատկանիչների», ըստ որում հայկական գիր ու գպրութիւնը սկզբից եւեթ ստանձնում են պաչտօնական դեր, իսկ ազուանականը ժամանակի ընթացքում, ազուանական էթնոսի վերացման հետ, գարգացում է գոյատեւելուց եւ մատնւում է մոռացութեան:

Ա. Մնացականեանը կարեւոր դեր ունի հայ ժողովրդի պատմութեան ակադեմիական բազմահատորեակի ստեղծման գործում. Նա է հեղինակը այդ հրատարակութեան 3-րդ եւ 4-րդ (1972 - 1976) հատորների մէջ համակողմանի չարադրուած Ժ. - ԺԸ. դարերի հայ գրականութեան պատմութեան: Նա է հայկական միջնակարդ դպրոցների համար կազմել «Հայ գրականութեան քրեստոմատիա» դասագիրքը:

Ա. Մնացականեանը աւելի քան քսան տարի գեկավարում է Մաչտոց Հին ձեռագրերի ինստիտուտի՝ Մատենադարանի, ձեռագրերի պետական մատենադիտութեան եւ մանրանկարչութեան ուսումնասիրութեան բաժինը: Նրա եւ Փրոֆ. Լ. Խաչիկեանի գեկավարութեամբ ու խմբագրութեամբ 1965-70 թուականներին հրապարակի վրայ դրուեցին Մատենադարանի հայերէն ձեռագրերի համառօտ ցուցակի 2 ստուար հատորները: Ներկայումս Մատենադարանի մի խումբ աչխատակիցներ Ա. Մնացականեանի անմիջական գեկավարութեամբ ու հսկողութեամբ լրացնում են հայագէտների մի քանի սերունդների երազանքը՝ Մատենադարանի ձեռագրերի բազմահատոր Մայր ցուցակը, որի առաջին հատորը չուտով լոյս կը տեսնի:

Վաստակաչատ գիտնականը իր փորձն ու գիտելիքները սիրով փոխանցում է երիտասարդ հայագէտներին, գեկավարում նրանց աչխատանքները, հանդէս գալիս նրանց աւարտաճառերի ընդդիմախօսութեամբ: Նա մեր գիտական պարբերականների ու գրական մամուլի յաճախակի հիւրն է: Այսօր էլ երիտասարդական աւիւնով չարունակում է իր բանասիրական հետազօտութիւնները եւ պատրաստում հրատարակութեան յանձնելու տարիների իր աչխատանքը միջնադարեան հայրենների վերաբերեալ:

ԲԱԲԿԷՆ ԶՈՒԳԱՍԶԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ՓՈՐՄՈԶ

Քաղաքական որոչ չրջանակներու կարծիքը ի մտի ունենալով, «Հերքլտ»ի լրագրողներէն Սթանլի Քարնով կը մտածէ, թէ սերունդներու բուռն հակամարտութիւններէ ետք, Փորմոզի կամ ազգային. կան Չինաստանի այժմու վարիչները ժամանակ մը ի վեր կը ձգտին խաղաղ համագոյակցութիւն մը հաստատել համայնավար Չինաստանի հետ:

Ասոր իրրեւ ցայտուն ապացոյց, լրագրողը կը չեչտակէ Փորմոզի վարչապետ Սուն Եուն - Շուանի վերջերս կատարած հետեւեալ յայտարարութիւնը. - խաղաղ վերամիացումի մը պայմանները կրնան աստիճանաբար բիւրեղանալ ... որովհետեւ նկատելի կը մնան բազմաթիւ տրուեսական եւ մշակութային տարբերութիւններ, եթէ ոչ ամբողջական, առնուազն որոշ չափացումը: Սուն իր միտքը պարզելու համբուն վրայ քայլ մը եւս յառաջ կ'երթայ մտածելով, թէ խոչընդոտներուն անհետացումը «ժամանակի հարց է»:

Այս յայտարարութիւնը յատկանչական է, երբ նկատի առնուին մինչեւ վերջերս ազգայնական Զինաց իներուն կորուկ բանաձեւումները, այն թէ՝ ոչ մէկ համաձայնութիւն կամ գործակցութիւն կարելի է հաստատել փելքինի հետ, մինչեւ վարչակարգին տապալումը: Կամ՝ մինչեւ այն օրը, երբ այս վերջինը հրաժարի համայնավար վարչակարգի գրութենէն:

Անշուշտ, ինչպէս դիտել կուտայ արդի լրագրողը, դեռ կանխահաս է մտածել, թէ Սունի յայտարարութիւնը կը նչանակէ Չինաստանի եւ Փորմոզի միջեւ հաշտութեան սկիզբ մը: Ինչպէս որ ակնարկեցինք, Չինաստանի ներքին գործերուն մէջ ներգրաւուած են Մոսկուայի եւ Վաչինկթընի ուժերը, ինչ որ կը նչանակէ, թէ Չինաստանի ներքին ընթացքը կրնայ ազդել Ռուսիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ գոյութիւն ունեցող լարուածութեան վրայ:

Ինչ որ կը վերաբերի Փորմոզի, Չինաստանի հետ հաշտութեան ամէն մէկ նախաձեռնութիւն կրնայ ուժեղացնել Փորմոզի միջազգային դիրքը, ինչ որ կրնայ ազդել Միացեալ Նահանգներու հետ անոր յարաբերութիւններուն վրայ:

Ինչ որ կը վերաբերի Չինաստանի, Փորմոզի հետ հաշտութեան ամէն մէկ նախաձեռնութիւն կրնայ ազդել Ռուսիոյ հետ անոր յարաբերութիւններուն վրայ:

Ինչ որ կը վերաբերի Չինաստանի, Փորմոզի հետ հաշտութեան ամէն մէկ նախաձեռնութիւն կրնայ ազդել Ռուսիոյ հետ անոր յարաբերութիւններուն վրայ:

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԺԷ.

Տաքութիւնը 39 աստիճան էր. սառոյցն սկսել փոխած էին. բայց յոյն կինը կ'իջնէր - կ'ելնէր, վերջապէս չէր կրնար խըռնամել ինչպէս որ պէտք էր: Բժիշկն ըսաւ թէ ուրիչ մէկը բերելու է քովն: - Երթամ բան մը ճարեմ, ըսի: Օդը ցուրտ էր եւ քալելով կ'իջնէի Ղալաթիա: Երբ փերա հասայ, ինքնին ըսի. «Լաւ կ'ըլլայ որ ծնողացն իմաց տամ. անչուշտ այնքան քարսիրտ չեն որ այս պահուս իսկ լքանեն խեղճ կինը»: Սակայն ծնողքը չէի ճանչեր: Հայրապետ էֆէնտիի տունը հարցուցի, գտայ, բայց երբ դրան պիտի զարնէի, վարանեցայ, եւ գարձայ: Կըրկին եւ եկայ աւելի քաջութեամբ, մտածելով թէ կինները մինակ լինելու են եւ ինձ ալ չեն ճանչեր, ազատօրէն կ'ըսեմ ինչ որ պէտք է: Արդարեւ տան մէջ մինակ էին Սաթինիկի մայրը եւ մօրաքոյրը. վեր հրաւիրեցին զիս, եկայ: Ի՞նչպէս հաղորդել: Ըսի թէ փանկալթիէն կուգամ:

Մայրը կարծես թէ նախազգացում ունեցաւ եւ սկսան երեսս նայիլ, եւ բառական զգուչութեամբ հաղորդեցի թէ՝ իրենց աղջիկը ծանր. կերպով պառկած է քիֆոյով: Հազիւ արտասանեցի այս բառը, Սաթինիկի մայրը խենթի պէս վեր ցատկեց, եւ սկսաւ աղաչել թէ «Զիս տար, զիս տար»: Մօրաքոյրն ալ ուղեց միասին գալ: Մայրը յուզուած չփոթուած էր, ինչ ընելը չէր գիտեր. դուրս ելանք, կառք մը նստանք: Կը ցաւէի այդ խեղճ մօր վրայ: Ցայտնի կ'երեւէր թէ սրտին մեծ վիշտ եղած էին Սաթինիկի դէպքերն: Անդադար հարցումներ կ'ընէր: Զղջացի որ հիւանդութիւնը ծանր է ըսած էի, բայց ի՞նչ ընէի, այսպէսով կը կարծէի գիրենք յուզել: Հասանք դուռը, վար իջանք. խեղճ կինն ալ թեւը մտայ, կը դողդղար: Վեր ելանք, մտայ աղջկան սենեակը. Սաթինիկի մայրը ճանչնալու վիճակի մէջ չէր: Ինկաւ աղջկան վրայ. կուլար ու կը համբուրէր: Մօրաքոյրն աւելի սրտոտ էր. երկուքիս միասին մէկ կողմ առինք մայրը, լալու ժամանակ չէր: «Ա՛խ, տղաս, դնա՛ մեծ բժիշկ մը բեր, Աստուած քեզ պահէ. գրացի եա, այնպէս չէ՞»: - Այո՛, գրացի եմ, պատասխանեցի:

Ուրիչ ի՛նչ ըսէի:

Գնացի մեծ բժիշկ մը գտնել. կրցայ ճարել ամէնէն անուանիներէն մին. միւս բժիշկին ալ խմաց տուի, երկուքը մէկ - տեղ գտնուեցան: Սովորական դեղերը, սառոյց, աղիկ նայիլ, ահա իրենց տըւած հրահանգներն, եւ սպասել: Մայրը տղաչեց որ օրը երկու անգամ գան:

Հարկ չկայ, ըսին, օրը մի անգամ կուգանք, կը բաւէ:

Հիւանդին վիճակն օր ըստ օրէ կը ծանրանար: Այդ մարմինը, այնքան տառապած, այնքան չարչարուած սրտի եւ հոգւոյ վշտերով, արդէն խոցոտուած, կարող պիտի լինէ՞ր տակալ այդ սոսկալի հիւանդութեան: Այս հարցումը կ'ընէի ինքնին մտատանջութեամբ:

Ամէնքս ալ երկիւղի մէջ էինք: Կը սպասէինք տաներորդ աւուր: Իններորդ օրը բժիշկը երկիւղի մէջ էր. ջերմաչափը 41-րդ աստիճանն էր. եթէ 42 լինէր, այլեւս յոյս չկար:

Մայրն իւր յուսահատ վիճակին մէջ իսկ չմոռցաւ քահանայ խնդրել աղջկան համար: Քահանան եկաւ, բայց Սաթինիկի խելքը վրան չէր: Ո՛չ խոստովանանք, ո՛չ հաղորդութիւն կարելի չեղաւ:

Հիւանդութեան տասնեմէկերորդ օրը երեկոյեան դէմ գնացի հիւանդին տունը: Դուռը երբ բացուեցաւ, ներսէն կը լսուէին լալու խեղճուկ ձայներ. յոյն կինը դէմս ելաւ, աչքերն արցունքներով լի. հասկցայ. Սաթինիկ մեռած էր:

Ի՞նչ ըսէի մօրը, ի՞նչ մխիթարանք տայի: Մազերը կը փետտէր, «Ես մեռցուցի աղջիկս, կ'ըսէր, ես մեռցուցի, սեւ էր եղեր այն օրը որ կարգեցի զինքն ամերդուն հետ»:

Ամէն ինչ լրացեալ էր: Տակաւին բարեկամական մի քանի պարտականութիւններ կային կատարելու: Թաղման պատրաստութիւններ հարկ էր տեսնել: Նախ պէտք էր անոուիը պատրաստել. գնացի վենետիկ փողոց եւ մահահոտ կրպակին մէջ որոչեցի դեղեցիկ անոուի մը: Խեղճ Սաթինիկն ամէն բանի մէջ դեղեցիկին, ազնիւին կ'ախորժէր: Յետոյ գնացի եկեղեցի, ըսի թէ ննջեցեալ մը կայ եւ պէտք չերը պէտք է եկեղեցի տարուի: Ժամկոչը գնաց. պանդուխտ քահանան ալ պատրաստեցաւ երթալ. այդ մէկոցին քահանայ մը եկաւ. տեղեկացաւ եղելութիւնը: «Պէտք է խոստովանհայրը գտնել եւ անոր խօսիլ» ըսաւ: Քիչ մը չփոթեցայ: Ո՞վ էր եւ ո՞ւր գտնել: - Հոգ չէ, ըսի, այս դիշեր տարէք, վաղը կը կարգադրենք: - Զըլլար, ըսաւ քահանան. չիտակն ըսեմ, առանց կրօնական ժողովուրդին հետ չենք կրնար այդ կնիկը այս գիշեր եկեղեցի բերել:

(Շար. 22)

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ-ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԱՆԱԶԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

———×———

Դուինը, որ մեծ դեր խաղացած է միջնադարեան Հայաստանի տնտեսական ու ընկերային - մշակութային կենաքին մէջ, յատուկիկային կը ներկայանայ բազմաթիւ հնագիտական գանձերով: Հայաստանի Նախարարաց Մորհուրդը որոշած է յուշարձանի տարածութեան մէջ կազմակերպել եւ հիմնել թանգարան մը: Տասնամեակներէ ի վեր հնութեան վայրը կը պեղուի, որուն ընթացքին յայտնաբերուած են ճարտարապետական հուշակաւոր կառոյցներ, տնտեսական, հանրային, պաշտամունքի, բնակելի չէնքեր: Այդ գիւտերը յուշարձան - թանգարանին մէջ կը ծանօթանան միջնադարեան Հայաստանի մայրաքաղաքներէն մէկուն պատմութեան, ուր բարձր մակարդակի հասած էին արհեստագործութիւնը, արուեստները, առեւտուրը: Դուինի մէջ լայն զարգացում ունեցած են ոսկերչութիւնը, արծաթագործութիւնը, ապակեգործութիւնը: Աշխարհի մէջ լաւագոյններէն համարուած են հոն արտադրուած յախճապակիէ իրերը:

Նախարարաց Մորհուրդի նոյն որոշումով յուշարձան - թանգարաններ յայտարարուած են պատմական Արտաշատը, Դիլիջանի ժողովրդական տուները՝ Հագարծինի եւ Գօշավանքի մանաճխզրով, Սեւանի թերակղզիի եկեղեցիները: Ներկայիս աշխատանքներ կը տարուին այդ վայրերուն մէջ թանգարաններ հիմնելու, ցուցադրութիւնները հարստացնելու ուղղութեամբ: Այդ աշխատանքները պիտի կազմակերպուին այնպէս, որ աւելի բազմակողմանի ձեւով ծանօթացուի ժողովուրդին դարաւոր մշակոյթը եւ աւելի բարձր հիմքերու վրայ դրուի անոր արժէքներու պահպանութիւնը: Այսպէս, Արտաշատի մէջ նախատեսուած է կազմակերպել հելլենական մշակոյթի նիւթերու ցուցադրութիւն մը: Հին Հայաստանի մայրաքաղաքը հայկական-հելլենական մշակոյթի կեդրոն էր, ուր պահպանուած են հնագարեան աշխարհի ճարտարապետութեան եւ արուեստի ազդեցութեամբ ստեղծուած գործեր:

Նման փոխազդեցութեան արդիւնք էին ժամանակի հայ դրականութեան զարգացումը, յոյն հռչակաւոր հեղինակ Եւրիպիդէսի «Բաքոսուհիներ» ողբերգութեան ներկայացումը, որ իրականացած է Արտաշատի թատրոնին մէջ, Ն. Ք. 53-ին: Հետաքրքրական է յիշատակել հանգամանք մը: Ցուշարձանները ինքնին բացօթեայ թանգարաններ ըլլալով թելադրած են ցուցադրութիւններու թեման: Հարկ չի զգացուիր նաեւ առանձին ցուցադրութիւններու համար չէնքեր կառուցանել: Այդ նպատակին կը ծառայեն հին չինութիւնները, որոնց մէկ մասը իր նոր դերը կը ստանձնէ վերահաստատման կարգ մը աշխատանքներու ենթարկուելէ ետք: Ներկայիս նման աշխատանքներ կը տարուին Մոր Վիրապի վանքի համալրոյթին մօտ տասնեակ մը սենեակներու մէջ, որոնք կը կազմեն Արտաշատի թանգարանի հիմքը: Գօշավանքին մէջ այդ նպատակին համար կ'օգտագործուի ԺԲ. դարուն կառուցուած սեղանատունը, ուր կը բացուի հայ իրաւական մտքի նուաճումներու մնայուն ցուցահանդէս մը: Անոր նիւթերը կը կազմեն Մխիթար Գօշի «Դատաստանագիրք»ը, որ գրուած է այդ վանքին մէջ, այլ աշխատութիւններ, օրէնքներ եւ այլն: Այս նիւթերը կը պատճէնահանուին Երեւանի Մատենադարանի ձեռագիրներէն: Ցուցադրութեան յատուկ կազմածը արժանացած է Հայաստանի Ար. դարութեան նախարարութեան, Երեւանի պետական համալսարանի և Մատենադարանի մասնագէտներուն հատանութեան:

Դիլիջանի մէջ, ուր վերջին տարիներուն կարեւոր աշխատանք տարուած է ժողովրդական ճարտարապետութեան ստեղծագործութիւններու պահպանման ու վերահաստատման ուղղութեամբ, նոր յայտնուած նիւթերու հիման վրայ ցոյց կը տրուի քաղաքի բնակչութեան ապրելակերպը ԺԹ. դարուն: Այդ նիւթերը նոյն տեղն կ'ուրուագծեն քաղաքի առեւտրական յարաբերութիւնները Ռուսիոյ եւ Եւրոպայի կարգ մը երկիրներու հետ: Սեւանի թերակղզիի յուշարձան - թանգարանին մէջ, որուն համար կ'օգտագործուի նախկին պիոներական չէնքը, կը ներկայացուի լճաշէնեան մշակոյթը (Ն. Ք. երկրորդ - առաջին հազարամեակներ):

Ներկայիս թանգարաններ կան Հայաստանի տարածութեան մէջ գտնուող 15 հնագիտական վայրերը: Նորերը կ'ընդարձակեն յուշարձանները զբօսաշրջիկութեան, մշակութային - դաստիարակչական նպատակներով օգտագործելու կարելիութիւնները: Մինչեւ ընթացիկ հնգամեակի վերջաւորութիւնը կը հիմնուին մշակոյթի քանի մը նման օճախներ եւս: Տարեվերջ յուշարձաններու խումբի վերահաստատման գուգահեռ կը հարստանայ նաեւ թանգարաններու ցուցադրութիւնը, ու առաւելաբար պիտի վերաբերի համալսարանական մտքի պատմութեան ու մատենագիտութեան: Աշխատանքներ կը տարուին Ծաղկաձորը ազգային երաժշտութեան վայր դարձնելու համար: Հոս եկած մարզիկները, գիտական ժողովներու մասնակցողները կը լսեն միջնադարեան հայ երգն ու երաժշտութիւնը: Իրրեւ համերգի սրահ կը ծառայէ կէչառիսի լաւ աքուսթիք ունեցող վանական չինութիւնները, ուր հանդէս կուգան ժողովրդական երգչախումբերը: Այդ մարզին մէջ գոյութիւն ունի որոշ փորձառութիւն մը: Ցաջողութեամբ անցան Հաղպատ եւ այլ վայրերու նախորդ տարիներուն կազմակերպուած գեղարուեստական խումբերու համերգները: Նոր միջոցներու հաճելի նորութիւններէն կ'ըլլան երաժշտական ինքնատիպ գործիքներով ելոյթները: Անոնք անցեալին գործածուած փողաւոր գործիքներու օրինակով պատրաստուած են վարչութեան յատուկ արտադրական արուեստանոցին մէջ: Հոս կազմուած է հին նուագարաններու վերահաստատման խումբ մը, որուն վարպետները սրինգներու, չիլիներու, պարկապզուկներու, երաժշտական այլ գործիքներու վերստեղծման յաջող փորձեր կատարած են, օգտուելով հին ձեռագիրներու, մանրանկարչութեան եւ քանդակագործութեան սուղ տուեալներէն: Այդ նուագարանները արժանացած են Հայաստանի Ծանօթ երաժիշտներու ուշադրութեան:

ՍԱՐԳԻՍ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ

պատմական գետնի վրայ չինական նահանգ մը կը ներկայացնէ:

Ֆորմոզի առեւտրականներն ու գործատէրերը երկար տարիներէ ի վեր կը պահանջեն, որ իրենց կառավարութիւնը քաջալերէ առեւտրական կապը Չինաստանի հետ, քանի անիկա կը պարզէ յատկանշական չուկայ մը: Կը դժգոհին այն իրաւունքի դէմ, որ յարաբերութեանց դըժուարութեան հետեւանքով - պաշտօնապէս անպոյ - իրենց տերը կը դրաւէն Ճափոնցիները եւ Ամերիկեանները:

Կ'աւելցնեն. - տնտեսական սերտ կապին հաստատումը, ապահովութեան երաշխիք կը հանդիսանայ Ֆորմոզի համար: Առնչ կարծիքով, Չինաստան զինուորական մի - ջամտութեան դաղափարէն կը հրաժարի, եթէ երբեք տնտեսական կապը ամրապնդուի եւ զարգանայ իրենց կղզիին եւ մայր ցամաքամասին միջեւ:

Անելը կը մնայ ցորչափ Ֆորմոզի ազդային կառավարութիւնը ինքզինք կը նկատէ Չինաստանի իշխանութիւնը: Փաստօրէն վիճելի այս վարկածը, քանի համապատասխան չէ այժմու իրականութեան եւ, ապահովաբար երբեք ալ պիտի չհամապատասխանէ, դոյութիւն ունենալու յատկանութիւնը կը սահմանէ ազդանականներուն: Այս է թերեւս գլխաւոր այն պատճառը, որ, Շիանկ Շինկ - Քուօ, Ֆորմոզի նախագահը, բոլորովին հակառակ է համակեցութեան հաստատումի գաղափարին: Նման քայլ մը ոտնահարում մը կը դառնայ մեր պատմական իրաւունքներուն համար, կ'ըսէ ան:

Բայց չմոռնանք, կը յիշեցնէ լրագրողը, թէ Չինացիք վարպետ դիւանագէտներ եղած են հինգ հազար տարիներէ ի վեր: Եւ, հետեւաբար, կրնան լուծումի մը յանդիլ երկուստեք համաձայնութեամբ, առանց որ կողմերէն մէկը լուրջ զիջում մը կատարած ըլլայ:

Ա.յնպէս կը թուի, թէ ներկայիս Ֆորմոզ եւ Չինաստան այդ ուղղութեամբ կ'աշխատին:

Անհրաժեշտ է զօրավիդ կենալ այդ ճիդին: Ահա ամերիկացի լրագրողին յատուկ տեսակէտը:

Թ. Ա. Թ.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՁՈՐԲՈՐԴ

ՏՈՔԹ. ՆԱՑԻՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

«Սրբելի Տօքթ. Նայիրեան, փոխուած են վարդաձորի բնակիչները, կարծես ուրուականներ էին, որ վար կ'իջնէին: Փոքրիկներուն մէջ հիւանդութիւն տարածուած է: Բժիշկ Օկասովի դէմքը թրխտոսի մը կերպարանքն առացեր է եւ ուղղակի հրաշքներ կը կատարէ լեռներէն վար իջնող հիւանդներուն մէջ: Գիւղը - ցորեկ կը հանի նաեւ հիւանդները, Մուրատի կինը՝ Սաթենիկը: Ինչքա՜ն փոխուած էին լերան բնակիչները, Աստուած իմ: Ես երբ ձգեցի, այն - տեղ ամէն բան բնական էր, իսկ հիմա գաղտնի բան մը կայ անոնց մէջ, իրենց զոյութիւնը պահելու համար. ու կը նային պղտ աչքերով: Անոնք առանց մէկ դժգոհանքի կրնային այդ ձեւով դերեզման քալել:

«Վարդանն ինձ պատմեց, որ ժողովուրդը երկար չէր կրնար մնալ լերան վրայ, առանց նոյնիսկ ձմրան սպասելու: Հետզհետէ կը քայքայուէր ինքն իր մէջ: Վերը ձգած են արդէն դերեզման - նոց մը: Վարդանին հետ մի քանի ընկերներ պահած էին իրենց կորովն ու մտահոգութիւնները: Մի՛ զարմանաք, ընկերներ, երբ ըսեմ որ փոխուած տեսայ մեր Արջ Սաքօն իսկ: Ես որ լերան վրայ էի, կը տեսնէի օրէ - օր Արջ Սաքոյի մէջ կատարուած փոփոխութիւնը: Կարօն իր ձեռքովը սպաննելէ յետոյ, կը նկատէի, որ հազուստները հետզհետէ կը թուլնային վրան: Իսկ մեր սիրելի Ջրաղացպան Նազօն, վար իջած տեսն ինքն իր դէմ քալեց ու այլեւս չերեւցաւ: Երբ նահանջե-

լով մտանք Պէտիրի սահմաններուն մէջ, ինձ ըսին, որ Նազօն ուրեմն անութին տակ ու գլուխը ծռած արդէն հեռացած էր:

«Սպասեցինք յարձակողականին՝ մինչեւ հասնէր Կայծակի խումբը: Խալիլ օգնեց բաւական, որ խումբը ճամբու ընթացքին ապահով անցնի քիւրտ աշիրէթասէներու սահմաններէն:

«Մեր յարձակողականի ընթացքին, մեծ գործ կատարեցին Մուրատն ու Կայծակը: Հաճի Մուսան տարած էր իր Զէյնապը կռուի սահմաններէն դուրս, Պէտիր պէկի կալուածները, որ չորս ժամ հեռու է Վարդաձորի դաշտէն: Յարձակողականի օրը, կռուին հասած էր Հաճի Մուսան: Կարեւոր գործ տեսաւ նաեւ այն երկաթէ ծերունին, Սասոն, որուն միայն հաճոյքը թուրք զօրքեր ջարդելն էր: Շատ ուշ լուր ունեցաւ, որ արդէն վար իջած էին Վարդաձորի բնակիչները: Մէկ օր վերջն էր, որ Սասոն իր մարդերով ճամբայ ինկաւ փոթորկի պէս, երբ իմացաւ, որ Թուրքերը կը պատրաստուին յարձակելու իր Գարատաղի ամրոցին վրայ:

«Ամբողջ գիշեր մը առաւ, լերան բնակիչները վար բերելու համար: Նախապէս լուր տուած էինք, որ պատրաստ ըլլան: Մեր կողմէն բաւական զոհեր եղան առաջին յարձակողականին: Մեր ուզած գիրքերը գրաւելէ յետոյ, մեր կռիւը դարձաւ ապահով:

«Վարդաձորի լեռը, որ երկար տասն իր թիկունքին վրայ առած պաշտպանեց մեր ժողովուրդը, հիմա շատ հեռուէն կ'երեւի մշուշ ու կապոյտ միայն: Ժողովուրդը վար առնելէ յետոյ, այլեւս անիմաստ էր մեր կռիւը ու սկսանք հետզհետէ նահանջել, մեր եւ Թրքական բանակին միջեւ պահելով դեռ:

«Մեր նահանջով, կարգ մը քրտական ու հայկական գիւղեր վտանգի մէջ էին: Թուրք. զօրքը ուր որ իյնայ, մասախի նման կը չորցնէ յանկարծ: Վտանգի մէջ ինկաւ հայկական Խոշմաթը ու Արղնին: Այստեղ շատ դէշ լուրեր կ'ստանանք: Պիթլիսի կուսակալ Սահիպը ձերբակալութիւններու սկսած է զանազան պատրուակներով: Շատերու կարդին կը ձերբակալուին մտաւորականներ ու կը բանտարկուին առանց դատ դատաստանի:

(Շար. 632)

(Շար· Ա· էջէն)

բակի հրդեհները հսկայ ծաւալ առին եւ 2500 հոգի իրար եկան պայքարելու համար կրակին դէմ, որ փճացուց 8 հազար հեկտար անտառ:

ԱՄԵՐԻԿԱՑի նախկին այերանաւորդ մը՝ գնդ· ճէյմս Այրվին, որ Նոյեան Տապանի հետքերը փնտռելու զացած էր, ոտքը կոտրած է Արարատ բարձրանալու առեն:

ՔՈՐՍԻԿԱՑի նորընտիր շրջ· ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ, երեք շրջանէ եաք փրոֆէսէ Ալֆոնսի, համեմատական մեծամասնութեամբ միայն: Զախ արմատական, Ալֆոնսի, երրորդ շրջանին վերջեց ընկերվարականներուն եւ համայնավարներուն ձայները եւ ստացաւ 23 քուէ, մինչ ազգ· ընդդիմութեան թեկնածուն՝ (որ պլուխը հասած էր առաջին շրջանին 20 ձայնով) Ռոքքա - Սեռա կը ստանար, կրկին 20 ձայն եւ Սիմէոնի՝ 9:

ԹՈՒՐԻՒՈՑ նախկին վարչապետը՝ Պիւլէնթ Էճէվիտ, որ անդամ մը երկու ամիս բանտը մնացած էր, անցեալ Փետրուարին, զինուորական վարչակարգը քննադատած ըլլալուն պատճառով, կրկին բանտ մտաւ երկու ամիս եւ 27 օրուան համար, գերմանական Տէր Շպիկըլ պարբերականին տուած մէկ հարցազրոյցին պատճառով:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ, 1981-ին աղքատներու թիւը հասած է 31 միլիոն 800 հազարի, մինչ 26 միլիոն էր 1979-ին եւ 29·3՝ 1980-ին: Աղքատութեան չափանիշը, 1981-ին 9287 տոլար էր, քաղաքը ապրող չորս հոգինոց ընտանիքի մը համար:

ՀԻՇԱՏԱԿ

Էտուար Գարաճեանի յիշատակին, Այրի Տիկին Յարութիւն Գարաճեան 200 Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ· Աւետարանական Եկեղեցւոյ Ազգ· Միութեան վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ դրամարները.- Զապէլ Թումիկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տ· Սաղաթելեան, եւ Շահէն Պ· Թորոսեան 100-ական Ֆ·:

Յաղողօրհնէքի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Ումն 500, Տէր եւ Տիկին Գարաքիւլահեան 200, Այրի Տիկին Ոսկերիչեան 150, Այրի Տիկին Նազենի Զալըքեան 100, Տիկին Արաքսի Խաչատուրեան, Տիկին Թումֆաեան, եւ Տիկին Բեթրաքեան 50-ական Ֆ·:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Փեփրոնէ Սիւլահեան, ծնեալ Մալեգեան, կը փնտռէ իր մօրեղբօր եւ մօրաքրոջ զաւակները (Քիւթահիացի)՝ Սանթիկեանի աղջիկը՝ Թուիկ Դանիէլեան, տղան Յակոբ Դանիէլեան, աղջիկը՝ Հռիփսիմէ: Առեներ փարիզ կը բնակէին: Լուր ունեցողներէն՝ դրել Տիկին Մարկոսեանի՝

31 B Chemin Devin, Lausanne (Suisse)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նիսի մէջ, հայ կնոջ մը հակելու եւ ընկերութիւն ընելու համար, կը փնտռուի հայախօս կին մը, միջին տարիքի: Հեռաձայնել (93) 20 - 17 - 29 կամ՝ Փարիզէն ներկայացողի համար, Աղքատախոսնամի՝ 878 - 02 - 99 :

GALERIE ARARAT

7, PROMENADE DES ANGLAIS

Nice

EXPOSITION PERMANENTE DE PEINTRES ARMENIENS

de

Vartan MAKHOKHIAN

à

CARZOU

cent toiles de maître

ouvert tous les jours sauf dimanche

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆԻ «Դար մը Գրականութիւն»

ԳՈՐԾԻՆ Բ· ՀԱՏՈՐԸ (1920 - 1980)

Կ'ընդգրկէ սիւիւռքեան գրականութեան վերջին վաթսունամեակի պատմութիւնը, ընդհանուր գիծերու մէջ ներկայացնելով ընկերային, մշակութային, հրապարակագրային եւ լեզուական մարզերու պատկերը: Մենագրային 85 ակնարկներով կ'անդրադառնայ յայտնի արձակագիրներու եւ քերթողներու կեանքին ու գործին, առանձնաբար ներկայացնելով զարգացման գծերու մէջ ստեղծագործող դրողներու դրեթէ լրիւ անուանացանկերը:

Մօտ 700 մեծադիր էջերէ բաղկացած դեղատիպ հատոր մը· լաթակազմ, պատկերազարդ, մենագրուած 85 դէմքերու գործերէն յատկանշական էջերով:

Գինն՝ 230 Ֆ·, առաքման ծախքով: Օդանաւային թղթատարով՝ 300 Ֆ·: Դիմել «Յառաջ»ի ապսպրելու համար, կամ՝ հեղինակին, հետեւեալ հասցէով·-

M. TOLOLYAN
99 Hillside Rd.,
Watertown, Ma. 02172 U.S.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է, Օգոստոս 1-էն - 31 :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սեպտեմբերի վերջաւորութեան կը վերբակսին Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպած հայերէն լեզուի, հայկական երգի ու պարի դասաւանդութիւնները, որոնք նախորդ տարիներու նման տեղի պիտի ունենան Զորեքշաբթի կէսօրէ վերջերը, ժամը 14-էն 18, Ալեք Մանուկեան Մշակ· կեդրոնին մէջ, 118 Քուրսէլ փողոց, Փարիզ 17-րդ:

Տեղեկութեանց եւ արձանագրութեան համար կը խնդրուի այժմէն դիմել Հ· Բ· Ը·Մ·ի գրասենեակը՝ 11, Սէուառ Ալպոնի, Փարիզ 16-րդ,:

Հեռ·- 520 - 03 - 18:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 6

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս· ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Տարեկան պարահանդէսը՝

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԷՍԱՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

մշակ· եւ գեղար· ցերեկոյթ - քէյասէ - զանը, նուիրուած՝

ՄԻՍԱՔ ՄԵՆԱՐՆՑԻ

կիրակի, Հոկտեմբեր 24

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

LOTO

Ի ՆՊԱՍՏ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

ԻՆՔՆՇՏՇԱՐԱԾ ՄԸ

ՇԱԲԱԹ

ՄԱՊՏԻՄԲԵՐ 25

Սորպոնի մէջ երաժշտական երեկոյթ կազմակերպուած Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան կողմէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16-ԻՆ Սալ տէ Ֆէթ (Ալֆորվիլ)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ· ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ

ի նպաստ հայ վարժարաններու

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը զրօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային:

RETENEZ
cette date
27 NOVEMBRE

GRANDE SOIREE MUSICALE

Organisée par la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE

avec

Jean Ter-Merguerian — Violon
Hasmig Surmelian — Piano
Chorale Sipan - Komitas
Sonia Nigoghossian — Mezzo Soprano

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ՝
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅՐԸ ՄԻՍԱԿՈՑԹԻՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ

1958 - գին 60 Ֆ·

ՒՒՐՄՊՑԻՒ

ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄ

1963 - գին 35 Ֆ·

ՀԱՀՈՆ ՀԱՀՆՈՒՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

1971 - գին 50 Ֆ·

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

1973 - գին 50 Ֆ·

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

վերհրատարակութիւն 1981 - գին 70 Ֆ·

ԵՆՈՎՔ ԼԵՋԻՆԵՑՆ

ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ

1979 - գին 50 Ֆ·

ԽՈՋԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵՑՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

1980 - գին 70 Ֆ·

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»

Ժողովրդական «Յառաջ»ի յիսնամեայ հատորածներէն (1925 - 1975)

Եւ վիպայարան

ԿՈՂՔ՝ ԳՈՒՆԱՀԱՒ

1976 - գին 120 Ֆ·

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ·:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
25
MERCREDI
25 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2.50 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.243 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.243

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ ՊԷՇԻՐ ՃԵՄԱՅԷԼ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՐՈՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ ԱՆՈՐՈՇ ԵՆ

—×—

Ընտրուեցաւ երկրորդ չրջանին եւ սահմանադրական գեհանի վրայ, առարկութիւն չի կրնար ըլլալ: 92 երեսփոխանի վրայ, անհրաժեշտ էր 62 ներկայ: Ա. չրջանը կը պահանջէ երկու - երրորդի ժամամասնութիւն, այսինքն՝ 62 ձայն, Բ. չրջանը՝ մէյմը՝ պարզ, այսինքն՝ 47: Ներկաներու մեծամասնութիւնը դժուար դոյացած է, երկուշաբթի առաւօտեան - Պէյրութի Սայատիէի զինուորական վարժարանին ամփիթեատրոնը, ուր կը կատարուէր այս քիչ մը անսովոր ընտրութիւնը: Անսովոր իր վայրով եւ պայմաններով: Մահմետական երեք համայնքներու (սիւննի, տիւրզի եւ չիի) հոգեւոր եւ քաղաքական պարագլուխները պոյքօթի հրահանգ տուած էին, ինչպէս նաեւ լիբանանեան ճակատը: Նիստին յաջորդող 2 ու կէս ժամ եւս մի - այն, որ մեծամասնութիւն յոյս յայտնած է: Արդարեւ որոշեալ համարն ներկաներու թիւը միայն 28 է, մի եւս կը բարձրանայ 32ի, յետոյ 46,52 եւ ժամը 13·10-ի չուրջ՝ 62: Ասիկա կը նշանակէ անշուշտ թէ բոլոր ճակատներն ու համայնականները չեն հետեւած հրահանգներուն, սոսկ կարգին կը մասնակցուին արդէն «Սուրիացիներու մարդը» մակդիրով ծանօթ՝ քրիստոնեայ երեսփոխան Ճուան Լահուտ եւ քանի մը ուրիշներ, որոնք սուրիական - Պեքաայի - չրջանի երեսփոխան են: Ինչ որ անկարելի չի դարձներ մեծամասնորդ ժամու համանութիւն մը Սուրիացիներուն հետ: Բայց մեծամասնութեան հասնելու համար հարկ էր նաեւ մահմետական երեսփոխաններէն մէկ մասին, գոնէ, ներկայութիւնը: Ի վերջոյ 18 մահմետական երեսփոխան ներկայ եղած են 41-ի վրայ եւ 44 քրիստոնեայ՝ 50-ի վրայ: Առաջին չրջանին, Պէյրութ ձեմայէլ, որ, ի դէպ, միակ թեկնածուն էր, կը ստանար 58 ձայն (անհրաժեշտ էր՝ 62), երկրորդին՝ 37, (47-ը կը բաւէր):

Ցիշենք որ լիբանանեան Ժողովրդարանը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ·· 28 մարոնի (քրիստոնեայ), 19 սիւննի, 18 չիի, 4 տրուզի, 10 օրթոտոքս Յոյն, վեց կաթողիկէ Յոյն, հինգ Հայ եւ մէկ զանազան: 1972-ի ընտրութիւններէն ի վեր, այս երեսփոխան մեռած է:

Այս ընտրութիւնը ըստ կողմի, արեւելեան կամ արեւմտեան - Պէյրութ, բոլորովին հակառնեայ բնոյթի ցոյցերու տեղի տուած է: Մէկ կողմը, քրիստոնեաները արտակարգ խրախճանք կազմակերպած են ոտնելու համար այս ընտրութիւնը, միւս կողմը անընդունելի գտնելով նման ընտրութիւն մը, բողոք բարձրացնելէ զատ, ձեռնարկած են նաեւ ահաբեկչական կարգ մը արարքներու, այսպէս մահմետական հինգ երեսփոխաններու (մէկն ըլլալով Ժողովրդարանին նախագահը) բնակարանները եղեռնափորձերու ենթարկուած են: Եւ նոյն հիման վրայ, Քաթայէքներու ձայնասփիւռին համար Պէյրութ ձեմայէլ «փրկողն է Լիբանանի», իսկ արաբական ձայնասփիւռին համար «ամօթի օր մըն է»: Զարհուրը քրիստոնեաներու պարագլուխ՝ Ռեմոն Էտտէի համար իսկ «ձեմայէլի ընտրութիւնը անընդունելի է»: Լիպերասիոնի տը - ւած իր հարցազրոյցին մէջ, Էտտէ կը յիշեցնէ թէ սկիզբէն յայտնած էր թէ չի դներ իր թեկնածութիւնը, ցորչափ երեք պայմաններ լրացած չըլլան· - իսրայէլեան, սուրիական եւ միջազգային (կը նախընտրէ բազմազգեան քան՝ ՄԱԿ-ի) բանակներու մեկնումը Լիբանանէն: Իրեն համար, Պէչիր ձեմայէլ պիտի ընէ ինչ որ Իսրայէլ ուզէ: Կը խորհի որ 13 հազար պաղեստինցիներու մեկնումէն ետք, իսրայէլեան բանակը պիտի յարձակի հիւսիս - Լիբանանի պաղեստինեան կայաններու վրայ եւ սուրիական բանակին, եթէ մինչ այդ, այս վերջինը քաշուած չըլլայ, ինչպէս կը պահանջէ Իսրայէլ: Էտտէ, երեքշաբթի առաւօտ դեռ չի պիտեր թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ արաբ Պետութեանց դիրքը այս ընտրութեան առթիւ: Ըստ աւանդութեան պիտի չնորհաւորե՞ն, եթէ ընեն, կը նշանակէ որ Իսրայէլը այլեւս թշնամի չեն նկատեր:

Շնորհաւորութիւններու կարգին, առաջին վայրկեանին իսկ հասած է Մենահին Պեկինի հեռագիրը: «Մեր սրտին խորէն, կը հրճուինք ձեր ընտրութենէն» կ'ըսէ Իսրայէլի վարչապետը, կցելով իր բարեկամական ողջոյնը: Գոհ է Ռեկըն: Հեռագիր մը ղրկած է նաեւ Միթերան, կը կրկնէ իր փափաքը որ Լիբանան անկախ ու ինքնիշխան Պետութիւն մը մնայ:

Ի դէպ, ո՞վ է Պէչիր ձեմայէլ, պաշտամունքի առարկայ քրիստոնեայ մոլեռանդ երիտասարդութեան մը կողմէ, Ֆաշիստ զինուորական մը իր թշնամիներուն համար, ամէն պարագայի ոչ հեռու Մաքպէթէն, չէյքսփիրեան ոճիր մը Լիպերասիոնի խմբագիր՝ Սերժ Թիւէնի համար:

34 տարեկան, կրտսեր զաւակն է չէյխ Փիէր ձեմայէլի, հիմնադիրը Լիբանան փաղանգներու (Քաթայէպ): Պատրաստութեամբ փաստաբան, յիսուսեան - ներու կողմէ դաստիարակուելէ ետք, նախ միաժամանակ կը վարէ փաստաբանի եւ քաղաքական դէմքի զոյգ ասպարէզները: 1972-ին Էշրէֆիէի չրջանի քաղաքական պատասխանատուն է: Պատերազմին ընկերքէն խակ սակայն, քաղաքականէն կ'անցնի զինուորական ասպարէզ եւ 1976 Յուլիս 13-ին Քաթայէպներու զինուորական Մարհուրդին ընդհ· հրամանատար կը նշանակուի եւ Օգոստոս 30-ին լիբանանեան միացեալ ուժերու ընդհ· հրամանատար կ'ընտրուի: Բայց 1978ին նախկին նախագահ Սուլէյման Ֆրանճիէի տղան, Հարան ու թոռը կը սպաննուին: Ձեմայէլ կ'ընդունի որ քաթայէպները մասնակցած են Ջարդին, բայց չընդունիր որ դրդիչը ինք եղած ըլլայ: Պատակատակ մը կը պատահի սակայն, թէեւ աւելի ուշ, ինք ալ 18 ամսու աղջնակը պիտի կորսնցնէր թաքարդուած կառքի մը: Պատերազմական պետ մըն է, անկասկած, այսինքն «զօրաւոր մարդ» մը: Իրեն համար, առենին, իր իսկ կողմնակիցներէն ոմանք, կը վկայեն թէ տեսած են «Շէյխ Պէչիրը», որ կը վարէր իր իսկ կառքը եւ կրնակի ապակիէն կը տեսնուէր Պաղեստինցիի մը, զլխատուած, ճօճուող գլուխը: Ասոր եւ նման այլ «քաջագործութիւններու» վաւերականութիւնը երբեք չէ հաստատուած:

Ամէն պարագայի մէջ ,ինք կ'ուզէ հաշտութեան մարդն ըլլալ, եւ անկախ ու զօրաւոր Լիբանան մը մէջտեղ բերել:

ԹՈՒՐՔ-ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՄԻՋԱԴԷՊԸ

ԱՆԳԱՐԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԲՈՂՈՔԸ

—×—

Օգոստոս 10-ին պատահած Թուրք - խորհրդային սահմանային միջադէպը (2 Թուրք զինուոր կը սպաննուէին խորհրդային պահակներու կողմէ) դեռ փոխադարձ բողոքներու առն կուտայ: Թուրք մամուլը իր ձեւով կը պատմէ միջադէպը:

Երբ Սովետ· Միութիւնը չէր ընդունած Թրքական յուշագիրը եւ ներկայացուցած էր փոխադարձ բողոքագիր մը, Թուրքիա իր տեսակէտը երկրորդ անգամ ըլլալով դիւանագիտական ճամբաներէ ներկայացուց Սովետներուն:

Այս առթիւ կարդ մը դիւանագիտական բանակցութիւններ տեղի ունեցան Կարսի Զըլտըրի չրջանին մէջ պատահած դէպքին առթիւ:

Սովետները պատասխանելով Թրքական յուշագրին յայտնած են որ Թուրք զին· ուորները կրակ բացած են խորհրդային պահակներուն եւ փոխադարձ համազարկի հետեւանքով վիրաւորուած եւ մեռած են: Սովետական ԹԱՍ գործակալութիւնն ալ նոյնիմաստ լուրեր հաղորդած էր արդէն:

Կարդ մը քննարկումներէ յետոյ, Թուրքիա այս անգամ հաստատ տուեալներու լոյսին տակ երկրորդեց իր բողոքը:

Այս կացութիւնը, որ անցեալ օր ներկայացուեցաւ Անգարայի խորհ· դեսպանատան գլխաւոր խորհրդական Միհայիլ Քովըեկինի կը պարունակէ հետեւեալ կէտերը·-

1·- Անցեալ Շաբաթ օր, երբ սահմանադիծին վրայ Թուրք զինուորներ պահակ կը չրջէին եւ որոշեալ ժամանակին ետ չեն վերադարձած, պատասխանատուներ սկսած են փնտռել զանոնք:

Այդ միջոցին ալ խորհ· սահմանային կոմիսարը Թրքական պատասխանատուներու կը հաղորդէր դէպքը, յայտնելով որ Թուրք զինուորները անցած են խորհրդային սահմանը, կրակ բացած են իրենց պահակներուն եւ բացուած փոխադարձ հրացանաձգութեան հետեւանքով վիրաւորուած եւ մեռած են:

2·- Դէպքին յաջորդող օրը Զորեքշաբթի, սահմանագլուխի Թուրք եւ խորհ· պատասխանատուները մեռելներու փոխանակման համար հաւաքուած եւ այդ մասին պաշտօնագիր մը պատրաստելով, փափաքած են որ ուրիշ անգամներ չպատահին նման դէպքեր:

3·- Թրքական կողմը իր տեսակէտին մէջ պնդած է որ ոչ մէկ դիտում կարելի է խորհիլ Թուրք զինուորներու սահմանը անցած ըլլալու մէջ, այլ այդ չըրջանին մէջ, աշխարհագրական դիրքի պատճառաւ փշաթելերու տեղ, միայն սահմանաքարեր կը գտնուին ու այս պատճառաւ երբեմն կարելի չըլլար լաւ ճշդել սահմանային գիծը: Ուստի զինուորները երբ հողմամասին անյարմարութեան պատճառաւ չեն կրցած ստուգել սահմանաքարերը, կրնան սահմանագիծէն ներս անցած ըլլալ:

4·- Սովետները կը պնդեն, որ Թուրք զինուորները իրենց եղած ազդարարութեան վրայ կրակ բացած են խորհրդային պահակներուն վրայ: Երբ երկու զինուորներու մարմինները իրենց զէնքերով յանձնուած են Թրքական ուժերուն, սակայն կատարուած քննութենէն յայտնի եղած է որ Թուրք զինուորներու զէնքերը բնաւ չեն գործածուած այդ պահուն: Ուստի ճիշդ չի կրնար ըլլալ Սովետներու պնդումները

5·- Նոյնպէս կատարուած բժշկական քննութիւններէ յայտնի եղած է, որ զինուորներու ստացած վէրքերը կռնակի եւ կողքի ուղղութենէն եկած են:

Այս պարագան ալ յայտնի կ'ընէ, թէ Թուրք զինուորները կատարուած ազդարարութեան վրայ սկսած են դէպի Թըրքական սահման վերադառնալ ու այդ միջոցին կրակած են Սովետները:

Զինուորները նոյն պահուն չեն մեռած եւ յայտնի եղած է որ չորս - հինգ ժամ յետոյ արիւնի կորուստի հետեւանքով մեռած են: Այս միջոցին ոչ մէկ բժշկական միջամտութիւն կատարուած է:

Այս պատճառաբանութիւններով, Թրքական կողմը «անընդունելի» նկատած է սովետական պնդումները եւ մերժած:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ» ԸՍՏ ԻԼԷՐԻՄ

—×—

Ռէչատ Իլէրի կը չարունակէ իր «Հայոց Պատմութիւնը» «Հիւրրիյէթ»ի սիւնակներէն: Օգոստոս 22-ի եւ 23-ի թիւերուն մէջ կը ծանրանայ Թուրքերու կողմէ Հայերու եղած լայն օժանդակութիւններուն վրայ, օրինակ՝ Պալըքլըի (?) եւ Ս· Յակոբ Հայկ· հիւանդանոցները եւ Խաչդիւղի Հայկ· որբանոցը, որոնք Թրքական դրամագլուխներով չինուեր են: Եղած օգնութիւնները միայն Պոլսոյ յատուկ չեն եղեր եւ Եոզկաթ, Սեբաստիա, Կեսարիա ալ, Հայերը օժանդակութիւններ վայելեր են, որոնց հանդէպ ապերախտ չեն գտնուեր եւ կը դրէ Իլէրի՝ «Հայերը Օսմանեան կայսրութեան ամէնէն աչքառուսէր եւ հաւատարիմ փոքրամասնութիւնը եղած են»: Ու, ըստ Թուրք լրագրողին, եթէ արտաքին դրգռութիւններ չըլլային, այսպէս ալ պիտի չարունակուէր: Հայերը, առաջին դրգռողը եղեր է՝ Մեծն Պետրոս: Ուրեմն, Հայկ· հարցը սկիզբ առեր է 1720-ին:

Մեծն Պետրոսի մահէն ետք ալ սակայն, իր յաջորդները հաւատարիմ իր կտակին, Սեւ Ծով իջնելու, վերջն ալ նեղուցները դրաւելով Միջերկրական բացուելու համար, չարունակ պատերազմեր են Թուրքերու դէմ և զանոնք տկարացնելու միտումով, պալքանեան ազգերը (Ռումանիացի, Սերպ, Պուլկար, Յոյն) ապստամբութեան մղեր են ,միաժամանակ դրգռելով Հայերը:

Այդ օրերուն, կը դրէ Իլէրի, «Թուրքերու կողմէ մէկ հատիկ Հայ անգամ ըսպանուած չէր», ուրեմն, հարց կուտայ, ինչո՞ւ կարդ մը Հայեր Ռուսերու դրգռութեանց զոհ կ'ըլլային: Հրապարակը լուծուելիք նուազագոյն վրէժն անգամ չկար: Բայց Ռուսերը, այդ առեն, Հայկ· մեծ Պետութիւն մը խոստացած էին իրենց: Հայկ· այդ մեծ Պետութեան մասլ ի տ լ կազմէին Սեբաստիայէն կարս, Սասուն եւ Տրապիզոնէն Վան, Տիգրանակերտ եւ Կիլիկիա տարածուող հողերը: Կարդ մը Հայ զինուորեալներ ալ, առանց մտածելու, այդ մեծ երազին հաւատացած էին: Այո՛, բնաւ չէին խորհած, կը չարունակէ Իլէրի, թէ նախ եւ առաջ այդ օրերուն հազիւ հինգ հարիւր հազարի կը հասնէր Հայերու թիւը, ի՞նչպէս կրնային չուրջ 300 հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունեցող Պետութիւն մը հիմնել եւ զայն ապրեցնել: Այդ տարածութիւնը 3 Պուլկարիա կամ 3 Յունաստան ըսել է, հինգ հարիւր հազար Հայեր ի՞նչպէս տէր կրնային ըլլալ այդքան լայնատարած հողերու: Մանաւանդ որ, հոն ապրողներու մեծամասնութիւնը Թուրք էր: Եթէ Ռուսերը անկեղծ ըլլային, նախ եւ առաջ Կովկասի մէջ հիմնել կուտային հայկ· Պետութիւն մը, մանաւանդ որ հոն՝ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը Հայ էր:

Ցաջորդ հատուածը խորագրուած է՝ «Ռուսերէն ետք՝ Անգլիացիները»: Իրենց ուղեղը լուացուած հայ զինուորեալները, կ'ըսէ լրագրողը, այս իրականութիւնը տեսնելու ի վիճակի չէին: Երբ այսպէս Հայերը, արդէն Ռուսերուն «մաշա» եղած էին, կարճ ժամանակ մը ետք, Անգլիացիներն ալ իրենց չահերուն համար, Հայերը «մաշա» ընելով, պիտի օգտագործէին: Ռուս եւ Անգլիացի, Հայերը կը խաբէին իրենց չահերուն համար: Նոյնիսկ եթէ այդ Պետութիւնը կազմուէր, խամաճիկ Պետութիւն մը պիտի ըլլար եւ արդիւնքն ալ այն կ'ըլլար, որ Հայերը Թուրքիա վայելած իրենց հանգստութիւնն ու ազատութիւնը կը կորսնցնէին: Եւ Իլէրի կը չեշտէ որ, այս բաները տեսնելու համար գուշակ ըլլալու հարկ չկայ··· : Գալով Անգլիացիներուն, ուր որ դանդին գաղթավայրի կը վերածեն եւ ժողովուրդին արիւնը կը ծծեն: Նոյնը պիտի ընէին Հայերուն ալ:

ՅՈՒՆԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

ԽՄԲ.- «Գրական Թերթ»ի Յունիս 25-ի թիւին մէջ, Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի մշակոյթի եւ լուսաւորութեան բաժնի վարիչը՝ Ռոբեր Վարդանեան, ըստորագրած է ընդարձակ յօդուած մը, ուր կը խօսի պատմական յուշարձաններու անցեալին ու ներկային մասին, անդրադառնալով անոնց վիճակին եւ գալիք սերունդներու ուսերուն դրուած պատասխանատուութեան՝ մեր նախնիներ կերտած յուշարձաններու պահպանութեան մարզին մէջ: Կուտանք յօդուածը արեւմտահայերէնի վերածուած:

Ա.

Պատմական յուշարձաններու պահպանութեան գործը Հայաստանի մէջ դրուած է պետական մակարդակի վրայ: Խորհրդայնացման առաջին իսկ տարիներուն կազմակերպուեցան զիտական կարգ մը արշաւախումբեր, որոնք մեծ ու զնահատելի աշխատանք տարին՝ մեկնակէտ ունենալով մեր դարու սկիզբը Անի քաղաքի պեղումներու ընթացքին մշակուած զիտական սկզբունքներն ու եղանակները: Գործը հետզհետէ ծաւալեցաւ: Ձշդերը ւեցան ու զիտական բացատրութիւն ստացան բազմաթիւ հարցեր: Եւ այսօր ահա մեր հանրապետութեան մէջ հիմնովին ու մանակի կերպով վերանորոգուած ճարտարապետական կոթողներու եւ պատմական յուշահամադրոյթներու թիւը կը հասնի չուրջ 330-ի:

Պէտք է ըսել, որ յատկապէս վերջին տարիներուն յուշարձաններու պահպանութեան եւ օգտագործման մարզին մէջ տեղի ունեցած են նկատելի դրական տեղաշարժներ:

«Պատմութեան եւ կուլտուրայի յուշարձանների պահպանութեան եւ օգտագործման մասին» օրէնքը, որ ընդունուեցաւ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նորաշրջանին, 1977 Դեկտ. 21-ին, ինչպէս նաեւ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի ու Նախարարաց Խորհուրդի տուած կարգ մը որոշումները արմատական բեկում մը ըստացին հայ ժողովուրդի հազարամեայ պատմութեան ընթացքին ստեղծուած եւ համաշխարհային ճանաչում գտած ճարտարապետական կոթողներու գնահատման, անոնց դերի ու պատմագիտական մեծ նշանակութեան վերիմաստաւորման գործին մէջ:

Շատ կարեւոր նշանակութիւն ունեցաւ 1979-ին Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպանութեան եւ օգտագործման վարչութեան ըստեղծումը: Տարի մը ետք՝ 1980-ին, հաստատուեցաւ նորաստեղծ վարչութեան կանոնադրութիւնը, որով յատկօրէն յանձնարարուեցան վարչութեան գլխաւոր հարցերը, պարտականութիւններն ու իրաւունքները, հանրապետութեան գերատեսչութիւններու եւ հանրային կազմակերպութիւններու հետ համագործակցելու ըրջանակները:

Պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպանութեան եւ օգտագործման վարչութիւնը, իր գործունէութեան ընթացքին սերտօրէն համագործակցելով Հայաստանի Ակադեմիայի Հնագիտութեան եւ Ազգագրութեան, եւ ինչպէս նաեւ Արուեստի Հիմնարկներու, Ճարտարապետներու Միութեան, Պատմական Յուշարձաններու Պահպանման Հայկական Ընկերութեան, ինչպէս նաեւ քաղաքապետարաններու հետ, զգալի կերպով աշխուժացուց պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձանները, հին բնակավայրերը, քաղաքներու պատմական կորիզները հաւուելու եւ կազմակերպելու գործը: Ան յաջողութեամբ իրականացուց Երեւան, Լենինական, Դիլիջան քաղաքներու, ինչպէս նաեւ Արուեանի, Արարատի, Արթիկի, Գորիսի, Գուգարքի, Էջմիածնի, Թումանեանի, Հոկտեմբերեանի, Ղափանի, Մեղրիի, Նոյեմբերեանի, Շամշադինի, Սիսիանի, Ստեփանաւանի եւ Սեւանի շրջանները գտնուող յուշարձաններու գիտական դասակարգումը և հաշիւը: Վերոյիշեալ շրջաններու մէջ նախապէս հաշուուած 2080 յուշարձաններու թիւը ներկայիս հասած է 8000-ի:

Վարչութեան մէջ հաստատուած յուշարձաններու վերահաստատման ծրագրին համապատասխան, ամէնէն առաջ կը վերանորոգուին քրիստոնէական վաղ շրջանի՝ ճարտարապետութեան բազմակողմանի հարցերու հետ առընչուող պատմա-գիտական արժէք ունեցող յուշարձանները, Դ.- Ե. դարերու եզակի եւ չատ խարխլած պազիլիք եւ գմբէթաւոր յուշարձանները եւ միջնադարեան մշակութային առաջնակարգ կեդրոններ հանդիսացող ճարտարապետական համագրոյթները:

Վերջին 2 - 3 տարիներուն վերահաստատուած այս կարգի յուշարձաններու թիւը արդէն կը հասնի 15-ի: Այս տարի պէտք է աւարտի 9 յուշարձաններու վերահաստատումը եւս:

Ամէնէն աչքի զարնող աշխատանքներէն միշատակութեան արժանի է Սեւանայ լիճի ափամերձ ժայռերէն մէկուն վրայ գտնուող Հայրիվանքի եկեղեցւոյ եւ գաւիթի (Թ.- Ժ.- դարեր) վերականգնումը: Աւարտած եւ իր նախկին վեհութեամբ ու գեղեցկութեամբ մեզի ներկայացած են Գորիսէն 25 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ Թ.- Ժ.- դարերուն կառուցուած, 1931-ի երկրաշարժէն քանդուած հայկական միջնադարեան ճարտարապետութեան գլուխ - գործոցներէն մէկուն՝ Տաթեւի ճարտարապետական համալրոյթի վեհարանը, իջեւանատունը, Աղբիւրը, Ս. Աստուածածին յուշարձանը: Ներկայիս Տաթեւի համալրոյթին մէջ կը շարունակուին վերահաստատման աշխատանքն ու հնագիտական ուսումնասիրութիւնները: Արդէն սկսած է Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ եւ Ստեփանոս Օր - պելեանի կառուցած պազիլիքի քանդուած պատերու լիջեցումը, քարերու համարակալումը: Հետու չէ այն օրը, երբ վերջ կը դնէ Տաթեւի համալրոյթի ամբողջական վերականգնումը եւ թանգարանի վերածումը, միջնադարեան Հայաստանի մշակութային ու հոգեւոր այս հուչակաւոր կեդրոնը կ'ապրի իր նոր վերածնած կեանքով:

Կը շարունակուին Ախուրեանի ջրամբարի տակ մնացող Լ.- Ժ.- դարերու յուշարձանները՝ Լջեւանատան, եկեղեցիներու եւ ամրոցներու տեղափոխման ու վերահաստատման աշխատանքները: Առայժմ աւարտած է միայն եռանաւ Լջեւանատան վերակազմութիւն ու վերահաստատումը: Ընթացքի մէջ են Թումանեանի շրջանի Ախթալայի վանական համալրոյթի, Մակարաւանքի համալրոյթի վերահաստատման աշխատանքները:

Վերանորոգուած են Ժ.- դարուն կառուցուած Գեղարդավանքի գլխաւոր եկեղեցին եւ գաւիթը: Ներկայիս աշխատանքները կը տարուին հայկական միջնադարեան հիանալի կոթողներէն՝ Հաղարծինի եւ Սիւնեաց աշխարհի հոգեւոր ու աշխարհիկ կեդրոններէն մէկուն՝ Վահանավանքի վերահաստատման ուղղութեամբ: Հայաստանի Գիտութեան Ակադեմիայի Հնագիտութեան եւ Ազգագրութեան Հիմնարկի կատարած պեղումները հոս յայտնաբերած են բազմաթիւ արձանագրութիւններ, որոնց շնորհիւ դարեր շարունակ լուռ ու կիսաւեր ճարտարապետական կոթողը այժմ կը բանայ մեզի իր գաղտնիքները:

Մեծ աշխատանք կը տարուի Հայաստանի պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու, հնութեան վայրերու, բնակավայրերու, քաղաքներու պատմական կորիզներու հաչուառմի, ինչպէս նաեւ պատմամշակութային վայրերու մէջ արգելարաններու կազմակերպման ուղղութեամբ: Հայաստանի կառավարութեան համապատասխան որոշումով Լենինական եւ Էջմիածին քաղաքներուն մէջ արդէն ստեղծուած են ճարտարապետական արգելանոց - թանգարաններ: Լենինականի պատմական կորիզը, ուր կարելի է հանդիպիլ քաղաքի ճարտարապետական դէմքը բնորոշող Անիի կաթողիկէ սքանչելի տաճարի նմանութեամբ կառուցուած Ամենափրկիչ եկեղեցւոյ եւ այլ կոթողներու եւ կառոյցներու, յայտարարուած է «Կումայրի» պետական պատմա - ճարտարապետական արգելարան - թանգարան: Արդէն կը մշակուի Էջմիածին քաղաքի նոր յատակագիծը, որուն մէջ նկատի կ'առնուի «Վաղարշապատ» պատմա - մշակութային արգելարան - թանգարանի նախագիծը: Այդ նախագիծին համաձայն, բնակավայրի ներկայի տարածութեան մօտ 40 տոկոսը կազմող անոր հնագոյն հատուածը՝ Էջմիածնի մայր տաճարով, Գայեանէի եւ Հռիփսիմէի տաճարներով եւ այլ թանկագին կառոյցներով, պիտի մտնէ «Վաղարշապատ» արգելարան - թանգարանի հողամասին մէջ: «Վաղարշապատ»ը իր հարուստ պատմութեամբ, ճարտարապետական սքանչելի կոթողներով նոր կեր - պարանքով մը կը ներկայանայ այցելուներուն: Ցառաջիկային նման արգելարան - թանգարաններ կը ստեղծուին նաեւ Գորիս եւ Աշտարակ:

ՌՈՌԵՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը ցաջորդով)

ՓԱՔԻՍՏԱՆ

ՊԱԼՈՒՉԻՍՏԱՆԻ ԱՊԱԳԱՆ

Փաքիստան ժամանակէ մը ի վեր յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնէ իր արեւմտեան նահանգին Պալուչիստանի վրայ: Հետաւոր, մեկուսացած, այլ սակայն ռազմավարական կարեւոր արժէք ներկայացնող այս նահանգը երկար տասնամեակներով կը մերձենայ Իրանի եւ Աֆղանիստանի հետ եւ հետեւաբար, կըզնայ դիւրութեամբ ենթարկուիլ զուրկ օտար ազդեցութիւններուն եւ թատերրեմ դառնալ ընդյատակեայ չարժումներ: Մասնաւորաբար, երբ նկատի կ'առնուի, թէ տահմանակից զոյգ երկիրներուն մէջ եւս Պալուչներ կը բնակին, այսպէսով ներկայացնելով յայնատարած հոծ զանգուած մը:

Անգլիական տիրապետութեան ժամանակաշրջանին, Պալուչիստան ընթացիկ բառով երեսի վրայ կը ձգուի պարզ այն պատճառով, որ լեռնային զժուարամատչելի չրջան մը կը պարզէ: Փաքիստանի կազմութենէն ետք, տեղւոյն պատերազմիկ եւ ազատասէր ցեղախումբերը տեւական կերպով կ'ընդդիմանան երկրին մեծամասնութիւնը կազմող Փունճապներով գեկավարուած կեդրոնական կառավարութեան յամառ ձիգերուն՝ խիստ հակակշիռ հաստատել Պալուչիստանի վրայ:

Ազատամարտական բնոյթի բազմաթիւ խռովարարութիւններ կ'արձանագրուին, վերջիններուն՝ անջատողական ձգտումներով, 1970-ական թուականներու կէսերուն: Խորհրդային զինուորական միջամտութիւնը Աֆղանիստան 1979-ի վերջերը, լուրջ մտահոգութիւններ կը պատճառէ Արեւմտեան երկիրներուն: Արդարեւ, կը տիրէ այն մտավախութիւնը, թէ Մոսկուա կրնայ դրդռել Պալուչիստանցիներուն հակակրական տրամադրութիւնները առաւել ազդու եւ մեծ թիւ ներկայացնող Փունճապներուն դէմ, խախտելու մտահոգիչ հաւասարակշռութիւնը:

Ներկայ տարածութեան մօտ 40 տոկոսը կազմող անոր հնագոյն հատուածը՝ Էջմիածնի մայր տաճարով, Գայեանէի եւ Հռիփսիմէի տաճարներով եւ այլ թանկագին կառոյցներով, պիտի մտնէ «Վաղարշապատ» արգելարան - թանգարանի հողամասին մէջ: «Վաղարշապատ»ը իր հարուստ պատմութեամբ, ճարտարապետական սքանչելի կոթողներով նոր կերպարանքով մը կը ներկայանայ այցելուներուն: Ցառաջիկային նման արգելարան - թանգարաններ կը ստեղծուին նաեւ Գորիս եւ Աշտարակ:

ՌՈՌԵՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը ցաջորդով)

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԺԷ.

Գործը կը ծանրանար. զգացի թէ զբաղուրթիւններ պիտի ծագէին: Ամէն ջանք անօգուտ եղաւ. Սաթինիկի մարմինն այն զիշեր յոյն կնոջը տունը պիտի մնար: Աչխատեցանք որ մայրն իր տունը զըրկենք, այդ ալ կարելի չեղաւ: Այն զիշերը զբեթէ արթուն անցուցինք: Կարող եղած էի զտնել Հայրապետ էֆէնտիի տան քահանան: Ազնիւ եւ բարեսիրտ եկեղեցական մ'էր, որ հաստատեց յատուկ հըրամանի մը պէտքը եկեղեցական իշխանութենէն: Դժուար խնդիրներ կային: Ո'չ թուղթ տպուեցաւ, ո'չ մի պատրաստուրթիւն տեսնուեցաւ: Քանի մը բարեկամներու բերանացի հաղորդեցի ցաւալի լուրը: Հայրապետ աղա թէպէտ չեկաւ աղջիկը տեսնելու, բայց լուր կը ստանար. իր սիրտն ալ քար չէր. մահը չատ բան մոռցնել կուտայ:

Ցաջորդ օրը քահանան կանուխ պատրիարքարան իջաւ. ո'չ մէկ վճռական պատասխան չարուեցաւ. հաւանօրէն Կրօնական Ժողովոյ աղդեցիկ անդամներէն ոմանք քիչ ատենէն հոն պիտի գտնուէին: Դիպուածով արդարեւ եկած են: Քահանան սկսած է խօսիլ Սաթինիկի վրայ, նկարագրելով գնա լաւ կին մը, որ իբր մարդ սխալական թերութիւն մը գործած էր: Արդէն զղջացած էր իւր այդ յանցանքին համար. իւր վշտերն, իւր տառապանքներն բաւական պատիժ մը կարելի էր համարել: Սակայն քահանան ո'չ մէկ սիրտ կրցած էր կակղեցնել: Երբ վերջացուցած էր խօսքը, եպիսկոպոս մը, դժնէատեմ կերպարանօք, լակոնական հարցում մը ըրած էր:

- Տէր Հայր, մօրուքդ քեզի բե՞ռ եղած է:

Քահանան լուռ էր, զգալով թէ այդ տարաբախտ կնոջ ի նպաստ խօսիլն իսկ ոճիր մը պիտի համարեն. մօրուքն ածիլել տալու սպառնանք կը լսէր: Պատրիարքարանը թաղման հրաման չէր կրնար տալ այդ կնոջ. Սաթինիկ դատապարտեալ էր եկեղեցւոյ համար, ինչպէս արդէն դատապարտեալ էր ընկերութենէն: Քահանան ետ եկաւ, տխուր, կորագլուխ: Ըսաւ թէ անհնար է թաղման հանդէս կատարել, միայն թէ լինքը կրցաւ հրաման աւնուլ որ զերեզմանին վրայ աղօթք ընէ: Ի՞նչ կրնայինք ընել:

Ուշ ատեն, իրիկնամուտին, մին այն իրիկնամուտներէն զորս Սաթինիկ այնքան կը սիրէր, մեռելակառքն զրան առջեւ կայնեցաւ: Քահանան զաղտնի կերպով առանձին պիտի երթար: Զորս մեռելթաղներ եկան անտուկը վար իջեցնելու: Այդ միջոցին Չերազ ալ եկաւ, իմաց տուած էի: Անտուկը քանալ տուինք: Մահը կարծես աւելի դեղեցիկ ըրած էր Սաթինիկի դէմքը: Քանի մը վայրկեան վրան նայեցանք. ինչքա՜ն յիշատակներ ինչքա՜ն խորհրդածութիւններ ունեցանք այդ մի քանի վայրկեաններու մէջ: Այդ կնոջ կեանքէ պատկերներէն մին էր:

Մեռելակառքին ետեւէն կ'ընթանար միայն մեր կառքը: Չերազ եւ ես մէջն էինք: Կ'անցնէինք այն ճամբաներէն ուսկից ամառն անցած էինք այնքան ուրախ, այնքան զուարթ, երթալու համար դէպի Զինճիրլի - Գուլյու: Վերջալոյսին հետ հասանք Ֆէրի - Քէօյ: Գերեզմանատան առջեւ լինք կառքէն վար: Երկար թափառեցանք այդ մեծ դաշտին մէջ, գերեզմանի տեղը գտնելու համար: Հետո՛ւ, չատ հետու կեդրոնէն, աչքէ անտես անկիւն մը փորած էին փոսը:

Մթնշաղ իրիկուն մ'էր: Կանաչները նոր ծայր կուտային, գարնանային առաջին բուրումներն էին. հովը թեթեւ էր. խոր լուութիւնը կը տիրէր մահարեր անհուն դաշտին գան ու ցիր խաչերուն, գերեզմաններուն վրայ, գերեզմանափորի բրիչի ձայնը կ'ընդհատէր այդ լուութիւնը: Ամէն ինչ տխրութեամբ կը լեցնէր մարդուս սիրտը: Քահանան ցած ձայնիւ, իբր թէ վախնալով, կը մրմնջէր իւր աղօթքները: Փոսն իջեցուցին Սաթինիկի մարմինը. մէկ - մէկ սի հող նետեցինք. խաչի տեղ պատկ մը դրինք եւ ետ դարձանք:

Ո՜ւղղ Սաթինիկ, կ'ըսէի. այդքա՜ն սիրուն, այդքա՜ն ազնիւ, այդքա՜ն զըթասիրտ: Մ'իթէ դիպուածի արդիւնք եղան քու վշտերդ. ո'չ, դու զոհ մը եղար մեր ընկերական կազմակերպութեան: Ուրանի՛ր քեզ պէս արդեօք լացին ու կուլան: Դու զոհեցիր անձդ եղբօրդ, ծնողացդ սիրուն. վեհ էր քու գործդ եւ սակայն վեհ գործ մը միայն վեհ սրտերը կըզնան ըմբռնել, անչափ մեծ էր անկրկնելի ծնողացդ եւ քու դատախարակութենդ միջեւ: Ծնողդ, եղբայրդ, արհամարհեցին քեզ ու դատապարտեցին, եւ ո'չ իսկ դիմութիւն ունեցան քեզ համար: Երկուսդ մը յատիւտակեց սիրտդ - ո՞վ տէրն սարդ մը յատիւտակեց սիրտդ եւ ո'չ իսկ է իւր սրտին. եւ սպաննեց զքեզ բարոյապէս եւ նիւթապէս. ընկերութիւնը զըզուտեց զնա, դատապարտեց զքեզ. եկեղեցին օրհնեց զնա եւ դատապարտեց զըքեզ. ո'չ ուրեք դիմութեան հանդիպեցար: Եւ սակայն Աստուած դիմութիւն է:

(Շար. 23 եւ վերջ)

ղբուքեամբ Փաքիստանի կայուն զոյացիմը:

Պալուչիստանի երկար սահմանագիծը Իրանի եւ Աֆղանիստանի հետ, նման քաղաքականութեան մը ձեռնտու պայմաններ կը ստեղծէ: Խորհրդային հակում ունեցող անձնաւորութիւն մը ուղին կը դնէ Պալուչիստան՝ ուղիին կը հարթէ խորհրդային թափանցումին դէպի Հարաւ, Արաբական Ծով, իրականացնելով ծրագիրը Ցարական Ռուսիոյ:

Որպէս այս պատկերացումին մէջ պարզ կը դառնայ Իսլամապատի ներկայ քաղաքականութեան պատճառները: Երբ ապրիլեր չարունակ, չընտրելու համար համամեակներ անընդմէջ, բացի խիստ հակակշիռ հաստատելու ամուլ ճիգերէն, Իսլամապատի լրբերայօրդոր ղեկավարները՝ Պհուտթեան նախագահներ, վարչապետներ եւ ուրիշներ, բացառիկ ոչ մէկ դանք կը թափեն Արեւմտեան Գերմանիայէն ուելի ընդարձակ տարածութիւն մը չրջող եւ երկրին հոգային մակերեսին 43 տոկոսը պարզող այս նահանգին բարեկարգութեան եւ զարգացումին ուղղութեամբ: Թերեւս այն պատճառով - թէեւ ոչ արդարանալի - որ կեդրոնէն հեռու, դժուարամատչելի այս ընդարձակ նահանգին բնակչութիւնը միայն 4 տոկոսը կը ներկայացնէ Փաքիստանի 84 միլիոն բնակչութեան:

Նահանգին տնտեսական զարգացումին ծրագիրը իրականացնելու մտօք, Իսլամապատ կը դիմէ Արեւմուտքի օժանդակութեան: Նախագահ Մոհամմէտ Զիա ուլ - Հաք բացորոշ կերպով կ'ընդունի, թէ կ'առնչուորդուի քաղաքական նպատակներով: Կ'ըսէ - Աֆղանիստանի իրադարձութիւնները կը հարկադրեն, որ կարուկ քայլերու դիմենք: Ծրագիրը առանձինն չենք կրնար իրականացնել: Եւ, հետեւաբար, կը դիմենք Արեւմուտքին պարզելով ծրագիրին կարեւորութիւնը քաղաքական եւ այլ իմաստներով:

Նախագահը կը խոստովանի, թէ նահանգին զարգացումը կը կարօտի արտադրող աշխատանքներու: Նախաքայլեր բոլոր մարզերուն մէջ: Կը մատնանչէ ծրագիրին այլազան երեսները՝ դիւղատնտեսութեան եւ դիւղական վայրերու զարգացում, դիւղերու ելեկտրականացում, հանքավայրերու օգտագործում, համրաներու չինութիւն, ընկերային վիճակի բարելաւում, դրամանաչութեան տարածում եւ ուսման մակարդակի բարձրացում եւայլն.:

Հնգամեայ ծրագիրը իրագործելու պարագային, Պալուչիստան, օրինակ, կրնայ տեսարանը դառնալ Փաքիստանի: Նաեւ այլ հարստութիւններու աղբիւր ոչ միայն չրջանի ժողովուրդին, այլեւ բովանդակ Փաքիստանի համար:

Արտաքին օժանդակութիւնը՝ նիւթական թէ թէքնիք, արդէն իսկ նկատելի կը դառնայ:

Օժանդակող երկիրներն են Միացեալ Նահանգները, Քուէյթ, Այդիա, Ճապոնիա, Դաչնակցային Գերմանիա, Հոլանտա, Քանատա եւ Աչխարհի (Ուրբրա) Բրամատունը:

Թ. Ա. Թ.

ԻՆՉՊԷ՛Ս ԱՊՐԻԼ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ

—o—

Շուրջ երեք միլիոն բնակչութեամբ Հայաստանի մէջ կ'ապրիլ ինքնուրոյն բոլորած 6·500 հոգի եւ մօտ 630 հոգի՝ որոնց տարիքը կը մօտենայ հարիւրի: Որով, պատահական չէ որ ծրագրուած է Հայաստանի մէջ ծերաբանութեան կեդրոն մը բանալ՝ ուսումնասիրելու համար երկարակեցութեան հարցը: Այդ առիթով, «Սովետական Հայաստան» ամսագրի Յուլիսի թիւին մէջ երկարակեցութեան մասին իր կարծիքը կը յայտնէ Փրոֆ. Դուրգէն Ապրիկեան՝ նախագահ Հայաստանի ծերագիտական միութեան եւ տնօրէն՝ գիտութիւններու ակադեմիայի կենսաբանական հաստատութեան:

Հայաստանը, Վրաստանը, Ատրպէյճանը եւ կովկասեան միւս Հանրապետութիւնները երկարակեցութեան «կիղակէկկէտերն» են ոչ միայն Խորհ. Միութեան, այլ աչխարհի մէջ: Ամէնուն յայտնի է այն փաստը, որ մարդիկ լեռներուն մէջ երկար կ'ապրին, բայց ոչ ամէն տեղ, այլ միայն լայնութեան, ծովի մակերեսէն 500 - 1500 մեթր բարձրութեամբ գօտիներուն մէջ: Հարց կուտանք, անշուշտ, թէ ինչո՞ւ:

Այս լայնութեան վրայ արեւու լոյսը յատկապէս հարուստ է անդրամանիչական ճառագայթներով: Մարդիկ կը գտնուին մչտական չարժման մէջ (օրուան ընթացքին քանի մը անգամ կը բարձրանան եւ կ'իյնան լեռները): Եւ այս ամէնը՝ չատ մաքուր օդի մէջ: Բարձր լեռներուն վրայ ուելի քիչ թթուածին կայ՝ քան հարթավայրերուն վրայ, եւ վարժուելով այդ միջավայրին, մարդը ծերանալուն դիւրութեամբ կը յաղթահարէ իր հիմնական թչնամին՝ թթուածինի պակասը:

Լեռներուն մէջ երբեմն հանդիպա՞ծ էք դէր մարդու մը: Երբե՛ք: Ընդմիջումներով երկարատեւ պրօսանքը ճարպա - կամման եւ արեան չրջանառութեան խանգարումներուն դէմ պայքարելու լաւագոյն միջոցն է: Ասկէ զատ, քալելը ինքնին մարդուն հաճոյք կը պատճառէ, կը ստեղծէ լաւ տրամադրութիւն՝, որուն լեռնային դեղեցիկ տեսարանները եւս կը նպաստեն: Այս ամէնուն հետեւանքը, վերջ ի վերջոյ, հոգեկան հաւասարակշռութիւնն է նեարթային ուժանիւթին՝ խնայողութիւնը:

Անհրաժեչտ է նչել քունին կարեւոր դերը եւս, առանց որուն անկարելի է երկարատեւ եւ առողջ կեանքը: Այս մէկը էական է նեարդներու եւ հոգեկան լարուածութեան մեր այս դարաչրջանին: Լեռնցիները երկար կը քնանան, միջին հաչուով օրական տասը ժամ: Եւ առաւելաբար՝ երբ տարուան 7 - 8 ամիսը մաքուր օդին մէջ կը քնանան:

Անոնց անունդը հարուստ է կենսաթերով, որովհետեւ կը պարունակէ այնպիսի հում բանջարեղէններ՝ ինչպէս օրիկ սխտորը, սոխը, ոլոռը, մասուրը · չմոռնանք խաղողը, մեղրը եւ կենսաբանական դործօն այլ նիւթեր պարունակող մթերքներ: Անոնք յատկապէս կը սիրեն խաղողէն նոր քաղուած գինին՝ որ կը ճեղքէ ճարպերը եւ կ'արագացնէ արեան չրջանառութիւնը, որ երակներուն մէջ կը դանդաղի՝ ծերանալուն հետ զուդընթաց:

Երկարակեացները, դուրչ, ըմբռնած են թէ ամէնէն դլխաւորը կեանքի որոչ ամանակն է: Ընդհանրապէս կեանքի տեւողութիւնը ուելի կ'երկարի՝ երբ այդ ամանակը չի կասիր: Ծերագէտները դիտեն, որ երկարակեցութեան հիմնական պայմանը կեանքի մէկ չրջանէն միւսը հանդիստ անցիլն է՝ առանց ցնցող լրբանցումներու, ընկերային կամ ընտանեկան հարցերու պատճառած տագնապալի վիճակներու:

Գիւղի մը բնակիչին համար ի՞նչ կըրնայ նչանակել հանդստեան կոչուիլ: Ան ոչ մէկ փոփոխութիւն չի մտցներ հին սովորութիւններուն մէջ: Միակ տարբերութիւնը այն է որ համայնական դաշտերուն մէջ աչխատելու փոխարէն, կ'աչխատի սեփական պարտէզին կամ բանջարանոցին մէջ: Երկարակեացները բազմաթիւ թոռներ ունին: Ասանդաբար, ծեր մարդը դիւղացիներուն կողմէ չատ յարդուած է, եւ բոլորն ալ կը լսեն իր խորհուրդները:

Այսօր չատ կը խօսուի երկարակեցութեան մէջ ժառանգականութեան դերին մասին: Որոչ ծերագէտներ զայն կը համարին հիմնական, սակայն նման եղրակացութեան չանգիլը կանուխ է տակաւին: Արդեօ՞ք ամէն ինչ ժառանգական է: Այդ պարագային ի՞նչ է յարմարացումը, այսինքն՝ կազմուածքին վարժուիլը արտաքին պայմաններուն: Մենք մեր նախնիքներէն ժառանգա՞ծ ենք, արդեօք յարմարումի մեծ պայմաններ, թէ զանոնք ձեռք կը բերենք կեանքի ընթացքին: Ռոմէն Ռոլանի օրինակը, որ հակառակ ազմէ տառապելուն ապրած է 80 տարի, ցոյց կուտայ թէ մարդուն կամքն ու բնաւորութիւնը, տուեալ դէպքին մէջ, չատ կարեւոր դործօններ են:

Ուրիչ հարց մը եւս: Երկար կեանքը միչտ ալ մեծ նպատակ մը կ'ենթադրէ: Երբեւիցէ նկատա՞ծ էք թէ ծոյլ եւ եսասէր մարդ մը մինչեւ խոր ծերութիւն ապրի:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ՝
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ

«Մինչեւ տարեվերջ Երեւանի եւ Մոսկուայի մէջ լոյս կը տեսնեն երիտասարդ հեղինակներու քսանէ աւելի առաջին դիրքեր եւ այդ հեղինակներէն չատերը դարձած են մեր մխիթեան անդամներ - նը - չեց Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղար Պերճ Զէյթունցեան՝ խօսք առնելով Դիլիջանի մէջ կայացած ստեղծագործական երիտասարդութեան հանդիպման ընթացքին: Զէյթունցեան յայտնած է թէ Հայաստանի մէջ ստեղծուած է «գրչի վարպետներէ կազմուած խորհուրդ» մը՝ որուն նպատակն է քաջալերել երիտասարդ գրողները: Այդ Խորհուրդին առաջարկով սկսած արձակագիրներու եւ բանաստեղծներու դիրքերը կը ներկայացուին տպագրութեան: Հաստատուած է նաեւ լաւագոյն առաջին դիրքի յատուկ մրցանակ: Գրողներու Միութիւնը կանոնաւորապէս միջոցներ կը յատկացնէ՝ Խորհ. Միութեան մէջ անոնց ստեղծագործական ուղեւորութիւններուն համար:

×

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԱԼ. ՍԱՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ
ՏՈՒՆ - ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Գուսան Շերամի որդին՝ բանաստեղծ Վաղդէն Տալեան, Ալ. Սպենդիարեան տուն - թանգարանին նուիրած է այն յուչագրութիւնները, որոնք կը խօսին Սպենդիարեանի՝ 20-ական թուականներու կէսերուն, Թիֆլիսի մէջ Գուսան Շերամի, անոր երէց զաւկին՝ երգահան Վարդգէս Տալեանի հետ ունեցած հանդիպումներուն մասին: Միւս կողմէ, խմբավար Գէորգ Բուդաղեանի ստուար անտիպ աչխատութիւնը, որ նուիրուած է Սպենդիարեանի ստեղծագործութեան պատկերը հանդիսացող «Ալմաստ» օփերայի նուագախումբի բաժնի մանրամասն վերլուծումին, թանգարանին յանձնած է խմբավարի այրին՝ Նինա Սաղեան: Ալ. Սպենդիարեան տուն - թանգարանին մէջ ցուցադրուած են բազմաթիւ դիրքեր, քնարներ, ձեռադիր նոթաներ, նկարներ եւ այլ նիւթեր՝ մեծ երաժիչտի կեանքին ու բեղնաւոր գործունէութեան վերաբերող: Ուչադրութիւն կը գրաւեն Աւետիք Իսահակեանի, Յովհաննէս Թումանեանի, ռուս անուանի երաժիչտ Ալեքսանդր Գրէչանինովի յուչերը Սպենդիարեանի մասին: Հարուստ է թանգարանի ժողովրդական նուագարաններու բաժինը: Աւանդական հայկական թառի, սանթուրի, դհոլի, ուդի, դուդուկի կողքին տեղ գտած են մոլտաւական սրինգը, ափրիկեան տաւիղը, մոնկոլական խուչիրը եւ այլ ժողովուրդներու զանազան նուագարաններ:

ՍՊԻՏԱԿ ՉԻԱԽՕՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՏՈՔԹ. ՆԱՅԻՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

«Ինչպէս կ'երեւի, հայ - քրտական այս գործակցութիւնը բաւական անհանդիստ ըրած է Թուրք կառավարութիւնը: Այդ Հալածանքներուն մէջ, ես անմիջական վտանգ չեմ տեսներ, մանաւանդ կը տեսնեմ լաւ ճամբայ մը, երբ Թուրքեր սկսած են նաեւ Թալանի ու աւերի տալ քիւրտ գիւղերը: Կը տեսնեմ այդ ճամբան, եթէ խելացի ըլլանք ու օգտագործենք քրտական այս նոր սկսուած չարժումը, որ այժմ, կարելի է ըսել, յառաջ կը տարուի Հաճի Մուսայի գլխաւորութեամբ:

«Հայ գիւղերու եւ մեր մէջեւ պարենաւորումի ճամբաները խիստ կերպով զոցուած են: Առայժմ պարէնները կ'ստանանք քրտական ճամբաներով: Պէտիր պէկը, Ճէլալ ագան եւ Խալիլը չատ օգտակար եղան, մօտենալով բարեկամ ցեղապետներուն: Նոյնպէս Քիւրտերուն մօտ չատ կարեւոր դեր կատարեց մեր Թաթաւ Մինասը:

«Ինչ վիճակի են ձեր այդ տեղի աչխատանքները: Կը յուսամ մեր այդ տեղի ընկերները կը հասկնան եղածը: Այս ձմեռ եթէ Հայութիւնը աղատուի ընդհանուր փորձանքէ, գարնան պէտք է կանխել վտանգը: Ես համաձայն եմ, որ առենի մը համար, դադրեցուի ոեւէ Ֆէտայական կռիւ ու քաչուիլ Գարատաղ: Այդ պարագային դուցէ քաչուին Թրքական զօրքերը գիւղերէն ու դաւառներէն: Ամբողջ ձմեռ ժողովուրդը արթուն պահելու աչխատանք պէտք է կատարուի: Գործիչներու կարիք կայ···

«Քիչ առաջ Վարդանը եկաւ եւ ըսաւ, որ արդէն կարդադրուած է լերան բնակիչներէն 100 հոգի գիչերով ճամբայ հանել, երեք օրուան ճամբայ, հայաբնակ գիւղ մը: Անմիջական աչխատանքը այդ է հիմա:

«Շուտով կը գրեմ նորէն:

Ընկերական բարեւներով,
ԿԻՐՈՍ»

«Յ. Գ.-

«Իմ աչխատանքներուն մէջ չատ օգտակար եղաւ դղերցի Դեւկանց Սենեքերիմը: Ան՝ մասնաւորապէս օգտակար է Քիւրտերուն մէջ: Շատ լաւ գործ ըրած կ'ըլլանք, եթէ խաչ քաչէք անոր գործած յանցանքին վրայ: Այն քիւրտ կինը, Կիւլլին, նոյնպէս կարեւոր գործ կատարեց: Դեռ երկու օր առաջ մեզի հասաւ, Կիւլլին ղրկած ոչխարներու երկրորդ սիւրիին, անշուշտ ճէլալ աղայի կարգադրութիւնով: Շատ կարեւոր է, թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Թուրք - պալքանեան ճակատին վրայ»···

Տոքթ. Նայիրեան նամակը կարդալէ յետոյ, խօսեցաւ ծանր ու հատ - հատ: Անոր ճակատին վրայ կ'ըսես Թուխ ամպերով երկինք մը կար:

- Վաղը, ես ճամբայ կ'ելլեմ, ընկերներ, նորէն մեկնելու համար երկիր ··· Ուեւէ գնով աչխատելու է, որ պայթում տեղի չունենայ այս ձմեռ: Կիրոս լաւ է մտածեր, որ պէտք է ցրուել խումբերը, որ Թրքական խումբերը առիթ չունենան պայթեցնելու: Ինչ ալ ըլլայ, կան բաներ, որ մեր երեւակայութեան ու որոչումներու սահմաններուն մէջ չեն իյնար: Իրականութիւնը այնտեղ, երկրին մէջ է եւ մենք պէտք է իրականութիւնով առաջնորդուինք: Ուեւէ մէկը պիտի չուզէր ինքզինք դժբախտ մտածումներու մէջ ձգել եւ կամ ատամոքսը դատարկ պահել, երեւակայելով, որ կրնայ կերակուրին մէջ ճանճ մը իյնալ: Ժամանակը, մեզի համար, նոր հազուստի մէջ մտած ցեցի դեր կատարած է: Հարցը այժմ մտած է տարերային չարժումի մը մէջ: Այդ չարժումը ինք է, որ այլեւս պիտի որոչէ իր ճակատագիրը առանց ըստ կարգի, կամ ըստ օրինի ձայն առնելու: Ես կ'ուզէի ներկայ ըլլալ բացառիկ Ընդհ. Ժողովին՝ բայց պէտք է որ մեկնիմ: Երբ այսքան հասունցած է մեր եւ Քիւրտերու գործակցութիւնը, աչխատանքներ կան կատարելիք մերիններուն, եւ մանաւանդ քիւրտ աչիրէթապետներուն մէջ:

(Շար. 633)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Պ. Եղիազար Մելքոնեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի Օգոստոս 29, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, իր կնոջ՝

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՄԵԼԿՈՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Նիկողոսեան)

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Յովհաննէս Ղշլլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.- Երկյեան քոյրեր 500, Տէր եւ Տիկին Աբրեան 400, Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան 300, Բարեկամուհի մը 50 Ֆ.:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սեպտեմբերի վերջաւորութեան կը վերբսկսին Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Ճանճնախումբին կազմակերպած հայերէն լեզուի, հայկական երգի ու պարի դասաւանդութիւնները, որոնք նախորդ տարիներու նման տեղի պիտի ունենան Շաբաթ-կէսօրէ վերջերը, ժամը 14-էն 18, Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ, 118 Ռուրսել փողոց, Փարիզ 17-րդ:

Տեղեկութեանց եւ արձանագրութեան համար կը խնդրուի այժմէն դիմել Հ. Բ. Ը.Մ.ի գրասենեակը՝ 11, Սֆուաս Ալպոնի, Փարիզ 16-րդ,:

Հեռ.- 520 - 03 - 18:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

LOTO

Ի ՆՊԱՍՏ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

ԻՆՔՆՇԱՐԺԱԾ ՄԸ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծաչի Փարիզի մասնաճիւղը զբօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ

ի նպաստ հայ վարժարաններու

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը դուժէ մահը՝ Տիկին Արուսեակ Տէր - Գէորգեան, որ պահեցաւ Օգոստոս 11-ին: Ննջեցեալը իր ողջութեան ըրած էր կարգադրութիւններ, որ ըստ իր փափաքին կատարուեցան.- Համազգայինի դպրոցին 2000 Ֆ., Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան, Մարսէյլ քաղաքի Կապոյտ Ծաչին 1000-ական, Սէն Լուի եկեղեցւոյ, Սէն Ռաֆայէլի Ծերանոցին եւ «Յառաջ»ին 500-ական Ֆ., (դումարները ստանալ Սէն - Լուի թաղականութենէն), իսկ փոխան պաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ.- Տիկին Տառօլ 50, Տիկին Սաթենիկ Թիւթիւլեան, Տէր եւ Տիկին Ֆրանկիւլեան 100-ական, Զապէլ Սարաֆեան 20 Ֆ.:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԽՈՒՄԲԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Հինգշաբթի, Օգոստոս 26՝

ԼԻՈՆ՝ ժամը 19-ին, հայկական եկեղեցիին առջեւ:

ՎԱԼԱՆՍ՝ ժամը 20·30-ին, կայարանին առջեւ:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ ժամը 23·30-էն - 24·30, Մշակոյթի Տան առջեւ:

Ուրբաթ, Օգոստոս 27՝

Փարիզ՝ ժամը 17·30 - 18·30:
Porte d'Orléans, statue du Gal. Leclerc

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

Տիկին Փեփրոնէ Սիւլահեան, ծնեալ Մալեզեան, կը փնտռէ իր մօրեղբօր եւ մօրաքրոջ զաւակները (Քիւթահիացի)՝ Սանթիկեանի աղջիկը՝ Թուրիկ Դանիէլեան, տղան Յակոբ Դանիէլեան, աղջիկը՝ Հռիփսիմէ: Առենին փարիզ կը բնակէին: Լուր ունեցողներէն՝ գրել Տիկին Մարկոսեանի՝

31 B Chemin Devin, Lausanne (Suisse)

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ՝
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 - գին 60 Ֆ.

ԵՒՐԱՊԱՑԻ
ԲՈՒՐՄԸ ՏՈՄԱՐ
1963 - գին 35 Ֆ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
1971 - գին 50 Ֆ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
1973 - գին 50 Ֆ.
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՒԱՆՑ ԵՐԳԻ
վերիրատարակութիւն 1981 - գին 70 Ֆ.

ԳՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 - գին 50 Ֆ.

ՅՈՎՀԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 - գին 70 Ֆ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»
Ժողովածոյ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հատուածներէն (1925 - 1975)
եւ վիպատառ
ԿՈՂՔ՝ ԴՈՒՔԶԱՒ
1976 - գին 120 Ֆ.

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16-ԻՆ

Սալ ու Ֆէթ (Ալֆորվիլ)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Տարեկան պարահանդէսը՝

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԷՍԱՅԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

մշակ. եւ գեղար. ցերեկոյթ - թէյասեղանը, նուիրուած՝

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 24

ՇԱԲԱԹ

ՄԻՊՏԻՄԲԵՐ՝ 25

Սորպոնի մէջ երաժշտական երեկոյթ կազմակերպուած Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան կողմէ:

RETENEZ cette date
27 NOVEMBRE
GRANDE SOIREE MUSICALE
Organisée par la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
avec
Jean Ter-Merguerian — Violon
Hasmig Surmelian — Piano
Chorale Sipan - Komitas
Sonia Nigoghossian — Mezzo Soprano

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՋԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՇԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

TRANSTOURS
ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1982

Հոկտեմբեր 4-19 Մոսկուա-Երեւան 4·650 Ֆ.
Դեկտեմբեր 20 – Յունուար 4 Մոսկուա – Երեւան 4·750 Ֆ.
Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ
TRANSTOURS
25, Rue d'Argenteuil — 75001 Paris — Téléphone: 261. 58. 28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն օր, կէսօրէ ետք, ժամը 15 - 18
— CLAMART: Mr. KEHAYAN; 124, Avenue Henri Barbusse — Tél.: 642. 73. 10
ՄԱՐՍԷՅԼ.- Դիմել՝ Զ. Ալիխսանեանի
11, Rue du Bassin, Saint Julien — Téléphone: 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
ՎԱԼԱՆՍ.- Դիմել Ն. Գասպարեանի - 9, Rue Sully
ԼԻՈՆ.- Դիմել՝ Շէմտիբեանի
16, Rue Chardonnet — 69120 Vaulx-en-Velin — Téléphone: 868. 53. 05

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
26
JEUDI
26 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ց ր ա գ ա ս ա ռ : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատ : 2.50 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.244 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.244

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՁԵՄԱՅԷԼԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԻ

———×———

Սեպտեմբեր 23-ին է, որ Լիբանանի նորընտիր նախագահը՝ Պէշիր Ճեմայէլ կ'անցնի իր պաշտօնին դլուխը: Եթէ ապրեւեան - Պէյրութ կը շարունակէ ցնծութեան ժամեր ապրիլ, նոյնը չէ պարադան, քաղաքին արեւմտեան մասը, ուր բարկութիւնը չէ մարած: Լիբանանի վերժումի ճակատը» , բաղկացած գլխաւորաբար սիւննիներէ եւ տիւրզիներէ բացառական դիրք բռնած է վճռակամօրէն: Սայէպ Սալամ, Վալիտ Ճումպլատ եւ ուրիշներ կը զգուշացնեն նման ընտրութիւն մը եւ կը պնդեն որ վարչակարգ մը, որուն բացայայտ ախտանշաններն են կուսակցամոլ մտայնութիւն մը, մենատիրութիւնը եւ ֆաշիզմը»: Այս կարծիքը հիմնուած է, անշուշտ Պէշիր Ճեմայէլի անցեալին - անմիջական անցեալին - վրայ: Կը մնայ դիտել այնպիսի ապագայ մը կերտել, որ հերքել տայ այդ ամբողջը: Տրամադրութիւնները այդպէս կը թուին, բայց քաղաքական դեկավարներու մօտ, խոստումներն ու բարիւկամեցողութիւնները երբէք չեն պակասիր, սկիզբը, հարցը անոնց կարենալ տէր մնալն է՝ վերջը:

Իր ընտրութենէն առաջ բազմապատկած էր ազգ. միասնականութեան կոչերը, ու չարունակեց: Իր ճառին մէջ, ըստ թէ հարկ է հաստուածական կռիւներն անդին անցնիլ ու չեչտեց.- «Ձեռք ձեռքի իւրաքանչիւր անկեղծ Լիբանանցիի, իւրաքանչիւր անկեղծ Արաբի, պետական իւրաքանչիւր անկեղծ մարդու: Ցանձնառու կ'ըլլամ չգործել երբեւ կուսակցութեան կամ հաստուածի մարդ, տէր պիտի մնամ բոլոր խոստումներուն, զորս առած եմ, մանաւանդ՝ երաշխաւորել բոլոր Լիբանանցիներու ազատութիւնն ու ապահովութիւնը Լիբանանի 10.452 ք. ք.-ին վրայ: Գործս դժուար պիտի ըլլայ, բայց կը մաղթեմ՝ չուտով կարենալ ըսել, որ այս պատերազմը վերջացած է»:

Մոնտ որ երեքշաբթի իրիկուն կ'անդրադառնար այս ընտրութեան, առաջին էջի իր քրոնիքին մէջ, դիտել կուտայ թէ սուրիամիտ քրիստոնեայ Սարգիս (նախկին նախագահը) «եթէ կարելի է ըսել, առաւելութիւն մը ունէր Ճեմայէլի վրայ, այն որ քաղաքականօրէն դոյութիւն չունէր եւ որ փոխարէն ալ՝ վերջոյ ընդունուած էր լիբանանեան յարանուանական խաղարկին կողմէ...: Ճեմայէլի հետ հարցն այն է որ դոյութիւն ունի»: «Մոնտ» սա կամ յոյս ունի, որ Ճեմայէլ կարենայ չէզոքել իր կուսակցութեան չահերը երկրին չահերուն հետ: Այդ յոյսը կուգայ անկէ, որ Ճեմայէլ մերժած է տեղի տալ խորհրդարանի ճնշումներուն եւ իր քաթիա - ֆալանժիստ դիպուածները նեռել Պէյրութի «մաքրագործ - ջոկերը» կռիւին մէջ:

Ջորեքշաբթի օր, «Մաքէն» կը ներկայացնէր «Նախագահին մարդը» յանձին Քարիմ Բագրատունիի, որ քաթայէպնե - րու քաղաքական իսկական ռազմավարը կը նկատուի: Անճնապէս, ձեռք առած էր ընտրապայքարի սպայակոյտը, դլխաւորաբար մէկ առ մէկ համոզելու համար 62 երեսփոխան, որ ներկայ ըլլան ընտրութեան նիստին: «Նոյն վարպետութեամբ, կը դրէ Թերթին Թղթակիցը, դիտէ օգտագործել խօսքն ու չէքի տերակը: Պաշտօնապէս քաթայէպներու քաղաքական Բիւրոյի անդամ, չարքերը մղած է չատ երիտասարդ, ապա ասպարէզը կերտած է, կուսակցութեան ամէն - նէն ազդեցիկ դեկավարներէն՝ Ժոզնֆ Զաալըրի, իրեն պէս ծագումով հայ, չուքին ներքեւ: Բագրատունիի միլտ անկախ անձնաւորութեան տպաւորութիւն թողուցած է: Միակն է քաթայէպներուն, որ ամբողջ պատերազմի ընթացքին, կապը պահած է «միւս կողմի մարդոց հետ»: Ինք է, դլխաւորաբար, որ չիման մէջ մնացած է Սուրիոյ հետ, այս վերջնոյն ամբակոծութեանց (էշրէֆիէ, Զահլէ) աեւ օրերուն: Անճնական բարեկամ է Ասատ - քին նախարարին: Նախագահական ընտրութենէն քանի մը օր առաջ, դլխաւորած է Լիբանանեան ճակատի պատուիրակութիւն մը Սուրիա, եւ չի կարծուիր թէ ձեռնունայն եկած ըլլայ, ինչպէս հերքապարակային ելոյթները կ'ուզեն հաւատացնել տալ: Զինքը կը մեղադրեն, կ'ըսէ միշտ Քրավեց, եւ ոչ միայն իր թշնամիները, որպէս պատեհապաշտ մը, բայց ոչինչ դինքը կրնայ վիրաւորել կամ մթագնել իր չէն բնաւորութիւնը:

×

Հապիսկ ծրագրին մէջ, փոփոխութիւն մը մտաւ Ջորեքշաբթի օր: Փոխադարձ համաձայնութեամբ Պաղեստինցիներու այն խումբերը, որ ցամաքէն Սուրիա պիտի երթային, ծովէն պիտի երթան, ճամբու ընթացքին, որեւէ բախումի առաջքն առնելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ պարտադրանքի տակ առաւ ամերիկեան ընկերութեան մը Ֆրանսական մասնաճիւղը՝ Տոէսէդ - Ֆրանս, որպէսզի հայթայթէ սիպերիական կազօտիւքի խողովակները համար ամերիկեան ամպարկոյին: Իրաւական հարց մը ծագած է այս առթիւ, Միացեալ - Նահանգներու եւ Ֆրանսայի միջեւ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Արտաքին նախարարը Օգոստոս 23-ին, «Միլլիյէթ»ի տուած մէկ հարցազրոյցին ընթացքին, յայտնած է թէ ԱՍԱԼԱ-ի թոյլ պէտք չէ տրուի որ այլեւս գործէ Պէյրութի մէջ, ու աւելցուցած.- «Եթէ ձեր ըսածին պէս, Ասալայի կեդրոնը Կիպրոսի յունական մասը փոխադրուի, ասիկա Կիպրոսի յունական կառավարութեան համար մեծ «սխալ մը կ'ըլլայ»:

ՔՈՒԹՊՈՒԼ
ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ 45-ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 24-ի հանդիպումներու արդիւնքներն են.-

Շախտեոր - Արարատ	3 - 1
Նեֆթչի - Պախտակոր	4 - 2
Տորպեդօ - Կայրաթ	2 - 0
Կուբան - Դինամօ (Թ)	0 - 2
Դնեպր - Սպարտակ (Մ)	0 - 0
Մետալիստ - Դինամօ (Մ)	2 - 1

Այս մրցումներէն ետք, Արարատ ընդհանուր դասաւորման մէջ 3-րդ տեղը կը դրաւէ, բայց կը կարծուի որ բոլոր կարելիութիւններն ունի բարելաւելու իր դիրքը:

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

———×———

Ամերիկեան Թայմ չաբաթաթերի Օգոստոս 23-ի թիւին մէջ, յօդուած մը լոյս տեսած է, Հայերու ցեղասպանութեան մասին: Գրութեան առիթ տուած է Անգարայի էնկիսպոզայի օդակայանին ահաբեկչական արարքը, Օգոստոս 7-ին:

Յօդուածագիրը մթնոլորտ մը կը ստեղծէ, սկիզբէն, երբ կը յիշէ արարքին հետքինակ երկու հայ երիտասարդներէն վերապրողին երկու արտայայտութիւնները (որոնց աղբիւրը՝ Թրքական է): Երբ զոհերու թիւը լմացած կ'ըլլայ - 9 մեռեալ, 72 վիրաւոր - բարկացած ըսած կ'ըլլայ.- «Բաւական չէ»: Նաեւ «Մեզմէ աւելի քան միլիոն մը մեռաւ, ի՞նչ կ'ըլլայ եթէ ձեզմէ 25 հոգի մեռնի»:

Յօդուածը կը ներկայացնէ ԱՍԱԼԱ-ն, կուսակ ցանկը ահաբեկչական արարքներուն, բայց չահեկան մասն այն է, որ այդ առթիւ, կը պատմէ 1915-ի դէպքերը եւ կը գործածէ ցեղասպանութիւն եւ ողջակիզում բառերը (ժենոսիտ - օլօքոսթ): Կ'անդրադառնայ Թալէաթի հեռադրին, կը բերէ զանազան վկայութիւններ (Մորկընթաու), ակնարկելով նաև Սիւիւտի պարզած պատկերին, անկախ Հայաստանի ստեղծման, ապա՝ խորհրդայնացման:

×

Յուիցերական հեռատեսիլի ռատիօ - Թէվէ չաբաթաթերթին Թիւ 33-ի (Օգոստոս 19) մէջ, Թերթին Թղթակիցը՝ Ժան - Լուի Քոնն կը նկարագրէ Հայաստան կատարած իր այցելութիւնը:

Համակրանքով կ'արտայայտուի Հայաստանի մասին, յուզումի, բաց սրտով հոդ մը: Կ'անդրադառնայ Հայութեան ներկայ, ցրուած, պատկերին, պատմական հակիրճ ակնարկ մը նետելով, ոգեկոչելով ջարդերը Թէ 1896-ին եւ Թէ 1915-ին, մէջբերելով Թալէաթի ծանօթ հեռադիրը, յիշելով անկախութիւնն ու խորհրդայնացումը, վերադառնալու համար իր բուն այցելութեան, լաւագոյնս նկարագրելով այսօրուան Հայաստանը: Յօդուածը կը զարդարեն սեւ - ճերմակ եւ գունաւոր նկարներ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 13/23)

Հայաստանի հիւսիս - արեւմուտքը հովնագէտները յայտնաբերած են դետնին մէջ փորուած երեք մեթր խորութիւն ունեցող հնադարեան հսկայական դամբարաններ: Ծածկուած վիթխարի քարասալերով ու հողով: Հոն առաջին անդամ գտնուած են սպիտակ անյայտ մետաղէ պատրաստուած նախշազարդ առարկաներ: Հնագէտները կմախքի մը դաստակէն հանած են երկաթէ ապարանջան մը: Ապարանջանը կը վկայէ երկաթէ այն դարաշրջանին մասին, երբ այդ մետաղը պղինձէն ու ոսկիէն աւելի դնահատուած էր: Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն, նմանապէս, տնային կահ - կարասին, զէնքի նմոյշները, ձիու լծասարքը, աշխատանքի գործիքները:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԻԼԷՐԻՒ «ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»

———×———

Օգոստոս 24-ի թիւին մէջ Իլէրի կը չարունակէ մեր (իր) պատմութիւնը եւ այս դլուխը կը խորագրէ «Ամերիկացիներն անգամ զինած էին Հայերը»: Ու կը պատմէ.- «Այդ օրերուն 400 միլիոն բնակչութիւն ունեցող Հնդկաստանը բառին իսկական առումով Անգլիացիներու կթան կովն էր: Ուրեմն այս կացութենէն յաւիտենապէս օգտուելու համար Անգլիացիները ամէն միջոցի կը դիմէին Հնդկաստանի պահպանումին համար: Թէեւ աշխարհի ամէնէն զօրաւոր նաւատորմը անգլիականն էր, սակայն իրենք ասով չէին գոհանար եւ ցամաքէն ալ կ'ուզէին Հնդկաստանի ապահովութիւնը ամրապնդել: Արդ, Անգլիայէն Հնդկաստան գացող ցամաքային ճամբուն ողնայարը Կովկասն էր: Ուրեմն պէտք էր հոս իրենց իշխանութեան ենթակայ հայկական պետութիւն մը կազմել, ու չմոռնալ որ Հայեր՝ Ռուսերու ձեռքն իյնան»:

Անգլիացիներուն, Հայերու տէր դառնալու պատճառը այս է: Այսինքն Հընդկաստանը ձեռքերնին պահել: Արդարեւ Հնդկաստան իրենց ձեռքէն ելլելէ ետք, հայ դատը ձգած են եւ անգլիական կայսրութեան տեղն անցնող Ամերիկացիները Հայերու պաշտպանը եղած են եւ ինչպէս պիտի տեսնենք մեր յառաջիկայ դըրութիւններուն մէջ, Մերսինի առջեւ բերած իրենց նաւերով հայ քօմիթաճիներու զէնք ու ռազմանիւթ բաշխած են: Աւելի ետքն ալ, երբ Առաջին Աշխարհամարտը վերջացաւ Սեւրի դաշնագրին մէջ, այդ օրերու Միացեալ - Նահանգներու նախագահը Ուիլսըն յօդուած մը դնել տուաւ, ըստ որուն մեր արեւելեան նահանգներուն վրայ ազատ Հայաստան մը պիտի հիմնուէր:

Իլէրի կը խոստանայ նաեւ յաջորդ յօդուածներուն մէջ ներկայացնել Ֆրանսացիներու բերած պաշտպանութիւնը Հայերուն, երբ անոնց Ֆրանսական Համազգեստ հագցնել տալով, կը դրկեն Ուրֆա, Մարտին, Մարաշ, Այնթապ եւ Ատանա, յարձակելու համար Թուրքերուն վրայ: Եւ մինչ Հայերը, բոլորէն դրգռուած կը զինուէին, Թուրքերը, միշտ ըստ Իլէրիի, նուաղագոյն չափով չեն սահմանափակեր Հայերու ազատութիւնը: Բայց այն Հայերը, որոնք բարձր պաշտօններու հասած էին Թուրք պետական մեքենայի մէջ, երբէք չեն դաւաճանած: Ասկէ զատ ալ բազմաթիւ Հայեր լայն ծառայութիւններ բերած են Թրքական երաժշտութեան, թատրոնին, քաղաքակրթութեան, նոյնիսկ՝ լեզուին:

Հայերու մեծ մասը իրենց ծնած հողը իրենց հայրենիքը նկատած են, ու Թուրքերն ալ՝ եղբայրներ, բայց եղած են Հայեր, թէեւ փոքրաթիւ, որ առանց որեւէ պատճառի Թուրքին թշնամի դարձած են: Արդէն Ռուսերու եւ Անգլիացիներու տուած զէնքերն ալ արեւելեան եւ Հարաւային Անատոլուի եկեղեցիները եւ դպրոցները լեցուցած էին, մինչ Թուրքերը «աններելի անհոգութեամբ մը» այս բոլորին աչք գոցած են: Ու երթալով Հայերը թշնամացած են եւ առաջուան պէս Պայրամին կամ տօնական օրերուն, սիրալիր կերպով չեն շնորհաւորած Թուրքերը՝ եւ ցարդ սիրով տուած իրենց նուէրներն ալ, զլացած են:

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

(Ի. եւ վերջ)

Հայաստանի պատմական յուշարձան-ներու պահպանութեան եւ վերահաստատման նպաստող գործօններէն է ճարտարապետական առանձին կոթողներու կողքին թանգարաններու ստեղծումը. անոնց մէջ կը կեդրոնացուին տուեալ պատմական յուշարձանին վերաբերող թանկագին ցուցանմոյշներու նիւթերը: Այսպէս Շէնգաւիթ, Զուարթնոց եւ Կարմիր բլուր հիմնուած թանգարանները կ'օգնեն յատակ պատկերացում ունենալու այդ ճարտարապետական յուշարձաններու մասին: Մօտ ատենէն կը վերջնայ Էրեբունիի եւ Մեծամօրի թանգարաններու շէնքերու վերակառուցումը եւ անոնց մէջ կը կազմակերպուին արդի պահանջներու համապատասխան նոր ցուցադրութիւններ:

Մեր հին մայրաքաղաքներէն Արտաշատի եւ Դուինի մէջ պարբերաբար կատարուող պեղումները է յայտ կը բերեն հին Հայաստանի ընկերային-տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային կեանքի վրայ նոր լոյս սփռող բազմաթիւ նիւթական արժէքներ: Համամիութենական նշանակութիւն ունեցող այդ պատմական յուշարձաններն այսօր ամբողջական ու համակողմանի ներկայացնելու նպատակով Հայաստանի կառավարութիւնը որոշած է Արտաշատ եւ Դուին քաղաքներու մէջ ստեղծել թանգարաններ: Նման թանգարաններ կը ստեղծուին նաեւ Սեւանայ թերակղզիի եւ Դիլիջանի վերանորոգուած ժողովրդական տուներու մէջ (Հաղարծին եւ Գօշավանք մասնաճիւղեր): Ի դէպ, ծրագրուած է Գօշավանքը գարձնել հայ իրատական մոգի պատմութեան թանգարան, ուր լայնօրէն կը ներկայացուին Մխիթար Գօշ եւ այլ երախտաւորներ: Արդէն իսկ կազմուած է թանգարանի ցուցադրութեան դիտական յատակագիծ - ծրագիրը, որ արժանացած է մասնագէտներու հաւանութեան:

Վերջին տարիներուն մեծ աշխատանք տարած է նաեւ պատմական յուշարձաններու պահպանման հայկական ընկերութիւնը, որ Հայաստանի մէջ ունի 2137 կազմակերպութիւն՝ շուրջ 350 հազար անհատ եւ 3880 խմբային (իրաւական) անդամներով: Ընկերութեան միջոցներով վերահաստատուած են Ալափայի (Եղէգնաձորի շրջան), Դաշտադէմի և Քրիստափոր վանքի (Թալինի շրջան), Ամբերդի (Աշտարակի շրջան) և այլ մուշարձաններ: 1981ին սկսած են նաեւ Վահանավանքի եւ Կապուտանի կրկնայարկ, Ծովինարի Ս. Աստուածածին, Սառնաղբիւրի Հոգեվանք, Մռավեանի Ս. Աստուածածին եկեղեցիներու վերահաստատման աշխատանքները:

Ահաւասիկ քանի մը թիւեր, որոնք կը վկայեն յուշարձաններու վերահաստատման ու պահպանման գործի նկատմամբ ցուցաբերուող հոգատար վերաբերումին մասին. մինչ 1970 - 1978 թուականներուն յուշարձաններու վերանորոգման ու վերահաստատման համար տրամադրուած է 7 միլիոն 500 հազար ռուբլի, 1979 - 1981 թուականներուն այդ նպատակին համար յատկացուած է 8 միլիոն 795 հազար ռուբլի, իսկ միայն 1982-ին յատկացուած է 5 միլիոն 245 հազար ռուբլի:

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն եւ Նախարարաց Խորհուրդը 1981 Յունիս 23-ին դարձեալ անդրադարձան պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպանութեան ու օգտագործման մասին Խորհրդաժողովի որոշումներու կատարման մասին. Միութեան եւ Հայաստանի տահմանադրութիւններու գործադրութեան եւ տուին համապատասխան որոշում: Նկատի առնելով ձեռք ձգուած յաջողութիւնները, Հայաստանի ղեկավար մարմինները քաղաքապետարաններու, գերատեսչութիւններու եւ հիմնարկ - ձեռնարկութիւններու ուշադրութիւնը գարձեալ հրաւիրեցին տակաւին գոյութիւն ունեցող թերութիւններու եւ չլուծուած հարցերու վրայ: Այսպէս, օրինակ, Հայաստանի Տահմանադրութեան 10-րդ յօդուածին համաձայն ժողովրդական երեսփոխաններու քաղաքային, շրջանային, գիւղական եւ աւանային խորհուրդներու գործադիր կոմիտէները պարտաւոր են ապահովել իրենց խորհուրդի վարչական տարածութեան մէջ գտնուող պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու հաշուառումը, վերահաստատումը, պահպանութիւնն ու օգտագործումը՝ այդ գործին մասնակից գարձնելով. հասարակութեան լայն խաւերը, յատկապէս յուշարձաններու նկատմամբ գեկավարութիւն ստանձնած հիմնարկ - ձեռնարկութիւնները:

Սակայն անհրաժեշտ է նշել, որ Արտաշատի, Մեղրիի, Արովեանի, Էջմիածնի, Կալինինոյի, Շամշադինի եւ կարգ մը այլ շրջաններու թաղապետութիւններ տակաւին անբաւարար կը կատարեն իրենց այդ պարտականութիւնները: Առանձին յուշարձաններու փճացման, քանդումի դէպքեր պատահած են Նոյեմբերեանի, Էջմիածնի, Հոկտեմբերեանի, Թալինի եւ այլ շրջաններու մէջ, ուր պատմա - մշակութային յուշարձաններու պահպանման նկատմամբ տակաւին անհրաժեշտ հոգատարութիւն չկայ:

Քիչ են դէպքեր, երբ շինարարական, համրու եւ այլ տեսակի աշխատանքներու նախագիծերը պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպանութեան եւ օգտագործման վարչութեան հետ նախապէս չհամաձայնեցնելու հետեւանքով անխնայ կերպով կ'աւերուին զանազան գարաշրջաններու կառուցուած պատմա - գիտական մեծ արժէք ունեցող կոթող - ներ: Հայաստանի տարածութեան մէջ տակաւին կան կարգ մը կարեւոր յուշարձաններ, որոնց ներկայ վիճակը կը պարտադրէ չուտ անդրադառնալ անոնց վերահաստատման ու պահպանութեան: Հակառակ պարագային այդ յուշարձաններու պատմական ցուցանմոյշները կրնան անդարձ կորսուիլ: Անոնցմէ են, օրինակ, Ցախաց քարի, Հերմոնայ վանքի, Նորավանքի յուշարձաններու խումբերը Եղէգնաձորի շրջանը, Որոնավանքը՝ Սիսիանի, Արզականի վանքը՝ Հրազդանի, Նոր Վարագավանքը՝ եւ Խորանաշատը՝ Շամշադինի, Դեղձուտի ու Առաքելոց վանքերն Իջեւանի շրջանները:

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի եւ Նախարարաց Խորհուրդի որոշումը կը պահանջէ, որ պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպանութեան եւ օգտագործման վարչութիւնը անհրաժեշտ միջոցներու դիմէ՝ սկսելու համար վերայիշեալ յուշարձաններու վերահաստատման աշխատանքները: Իսկ ժողովրդական երեսփոխաններու քաղաքային եւ շրջանային խորհուրդներու գործադիր կոմիտէներու առաջնակարգ մտահոգութիւնը կը համարուի 1982-ի ընթացքին կազմել բոլոր պատմական յուշարձաններու պահպանման նկատմամբ պատասխանատուութիւն ստանձնած կազմակերպութիւններու ցանկերը, հաստատել այդ գործին աջակցող եւ վերահսկող յանձնախումբերու կազմերը: Յուշարձաններու պահպանման ու օգտագործման հետ նոյն ատեն, պայմանագրի սպրունքով, 1982 - 1990 թուականներու ընթացքին անոնք պիտի ապահովեն տեղական նշանակութիւն ունեցող մշակոյթի յուշարձաններու պահպանման, կառուցապատման, կարգաւորման գօտիներու եւ պահպանուող բնական հոգատման գօտիներու սահմանները որոշող նախագիծի փաստաթուղթերու պատրաստութիւնը եւ, Հայաստանի Պետական Շինարարութեան Կոմիտէի հետ համաձայնելէ ետք, համապատասխան փոփոխութիւններ պիտի կատարեն գլխաւոր յատակագիծերու եւ բնակավայրերու յատակագծման - կառուցապատման ու վերակառուցման նախագիծերուն մէջ:

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպանման ու օգտագործման վարչութեան մտահոգութեան առարկան է մինչեւ 1990 վերջնապէս ճշդել Հայաստանի տարածութեան մէջ գտնուող հանրապետական եւ միութենական նշանակութիւն ունեցող յուշարձաններու ամբողջական ցանկը եւ առաջարկել կառավարութեան՝ մշակոյթի եւ պատմութեան բոլոր յուշարձաններու պահպանութեան, կառուցապատման գօտիներու եւ պահպանուող բնական հոգատման գօտիներու սահմանները որոշող նախագիծի փաստաթուղթերու պատրաստութիւնը:

ԿԱՅԾԱԿ ՃԱՌԱՅԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Անուն մը որ արձանագրուած է Մարմարիկի շրջանի դաշնակցական տարեգրութեանց մէջ, նախապատերազմեան շրջանին: Անուն մը որ այսօրուան սերունդը կ'անգիտանայ եւ ճիգ անգամ չընէր հետաքրքրուելու, գիտնալու, մտածում մը ունենալու անոնց, որոնք գաղափի մը կազմութեան գինուորները եղան, գաղափարական երիտասարդութեան մը, կուսակցութեան մը կորիզները խարսխողները եղան: Հակառակ որ մենք եւս այդ շրջանը չճանչցանք, Կայծակ Ճառայեան. ներու հետ ժողովական չեղանք, սակայն պարտք կը զգանք քանի մը տողերով արդար հատուցում մը ընծայել իրենց վաստակին:

Կայծակ Ճառայեան Ծնած էր Բզի 1905-ին: Տասը տարեկանին ընտանիքին հետ, հայր, մայր, քոյր եւ եղբայր, ետ ալ աքսորի: Իր գաղթման անցաւ բաւուէն, Տիգրանակերտէն, Մերտինէն մինչեւ Ռաս - էլ - Այն, այսինքն անապատ. Անկէ Հալէպ, Համա, Հոմս: Տարագրութեան ճամբան վրայ կորսնցուց հայր, մայր եւ քոյրը: Որպէս միակ պատասխանատուն ունեցաւ իր երէց եղբայրը, Գառնիկ եւ որուն յուշերէն լոյս տեսած «Յառաջ»ի 1977-ի Ապրիլ 22-ի թիւին մէջ, կ'առնենք այս մանրամասնութիւնները: Պետերիններու մէջ բաւական մնալէ ետք, կ'անցնի Դամասկոս: 1917-ին Տէօրթ - Եօլ եւ 1919-ին Պոլիս: Ֆեմալական շարժումի սկիզբը, 1923-ին, Կայծակ Ճառայեան, իր եղբօր հետ, կը լքէ Թուրքիան ու վերջնականապէս կ'ը հաստատուի Ֆրանսա, Մարսէյլ:

1925-էն մինչեւ 1939, Կայծակ Ճառայեան եղաւ Մարսէյլի Նորահաստատ դաղութի վաւելուն տարրերէն եւ Հ. Ց. Դաշնակցութեան տիրական դէմքերէն:

Խումբ մը երիտասարդներ, որոնց մէջ Կայծակ Ճառայեան, 1925-ին կը կազմեն «Պատանեկան Միութիւն» անունով շարժում մը, չէզոք: Այդ օրերուն Աւետիս Ահարոնեան խոպէս չհամաձայնեցնելու հետեւանքով անխնայ կերպով կ'աւերուին զանազան գարաշրջաններու կառուցուած պատմագիտական մեծ արժէք ունեցող կոթողներ: Հայաստանի տարածութեան մէջ տակաւին կան կարգ մը կարեւոր յուշարձաններ, որոնց ներկայ վիճակը կը պարտադրէ չուտ անդրադառնալ անոնց վերահաստատման ու պահպանութեան: Հակառակ պարագային այդ յուշարձաններու պատմական ցուցանմոյշները կրնան անդարձ կորսուիլ: Անոնցմէ են, օրինակ, Ցախաց քարի, Հերմոնայ վանքի, Նորավանքի յուշարձաններու խումբերը Եղէգնաձորի շրջանը, Որոնավանքը՝ Սիսիանի, Արզականի վանքը՝ Հրազդանի, Նոր Վարագավանքը՝ եւ Խորանաշատը՝ Շամշադինի, Դեղձուտի ու Առաքելոց վանքերն Իջեւանի շրջանները:

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի եւ Նախարարաց Խորհուրդի որոշումը կը պահանջէ, որ պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպանութեան եւ օգտագործման վարչութիւնը անհրաժեշտ միջոցներու դիմէ՝ սկսելու համար վերայիշեալ յուշարձաններու վերահաստատման աշխատանքները: Իսկ ժողովրդական երեսփոխաններու քաղաքային եւ շրջանային խորհուրդներու գործադիր կոմիտէներու առաջնակարգ մտահոգութիւնը կը համարուի 1982-ի ընթացքին կազմել բոլոր պատմական յուշարձաններու պահպանման նկատմամբ պատասխանատուութիւն ստանձնած կազմակերպութիւններու ցանկերը, հաստատել այդ գործին աջակցող եւ վերահսկող յանձնախումբերու կազմերը: Յուշարձաններու պահպանման ու օգտագործման հետ նոյն ատեն, պայմանագրի սպրունքով, 1982 - 1990 թուականներու ընթացքին անոնք պիտի ապահովեն տեղական նշանակութիւն ունեցող մշակոյթի յուշարձաններու պահպանման, կառուցապատման գօտիներու եւ պահպանուող բնական հոգատման գօտիներու սահմանները որոշող նախագիծի փաստաթուղթերու պատրաստութիւնը եւ, Հայաստանի Պետական Շինարարութեան Կոմիտէի հետ համաձայնելէ ետք, համապատասխան փոփոխութիւններ պիտի կատարեն գլխաւոր յատակագիծերու եւ բնակավայրերու յատակագծման - կառուցապատման ու վերակառուցման նախագիծերուն մէջ:

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպանման ու օգտագործման վարչութեան մտահոգութեան առարկան է մինչեւ 1990 վերջնապէս ճշդել Հայաստանի տարածութեան մէջ գտնուող հանրապետական եւ միութենական նշանակութիւն ունեցող յուշարձաններու ամբողջական ցանկը եւ առաջարկել կառավարութեան՝ մշակոյթի եւ պատմութեան բոլոր յուշարձաններու պահպանութեան, կառուցապատման գօտիներու եւ պահպանուող բնական հոգատման գօտիներու սահմանները որոշող նախագիծի փաստաթուղթերու պատրաստութիւնը:

Մեր ժողովուրդը խիստ կը հպարտանայ իր նախնիներու ստեղծած պատմա - մշակութային արժէքներով եւ խոր յարգանք կը ցուցաբերէն այն մարդոց ազնիւ ու գնահատելի աշխատանքի համար, որոնք նոր չունչ ու կեանք կը պարգեւեն պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններուն:

Աւելի ճշմարիտ հայրենասիրութեան ամէնէն գեղեցիկ արտայայտութիւններէն է, որ պատիւ կը բերէ այդ գործին իրաքանչիւր մասնակցողի եւ կը գնահատի բոլորին կողմէ:

ՌՈԲԵՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

Հեռախօսի զանգը երբ չորրորդ անգամ հնչեց, Մարգարիտը վերմակը դէն հրաբեց, աչ ձեռքով ընկալուչը ականջին տարաւ ու ակնոցեւ դժկամութեամբ ասաց.

- Ո՞վ է:

Հեռախօսալարի միւս ծայրից լսուեց Սիւզիի ճենապակեայ ձայնը:

- Տակաւին կը քնանա՞ս: Ժամը տասն է: Եթէ գնալիք տեղ չունես, կէս ժամէն քեզի կուգամ, կարեւոր լսելիք ունիմ:

Այդ պահին Լաքին ցատկեց անկողնու վրայ, թաթերը բարձրացրեց, սուր, զարթ հաչոցներ արձակեց: Մարգարիտը այլեւս անկողնում նստած՝ ձախ ձեռքով առաւ ընկիկի գլուխը, վիզը չոյեց:

*- Օքէյ, Սիւզի, - ասաց Մարգարիտը, ընկալուչը դրաւ, բերանը լայն բացեց, երկար յօրանջեց, տատանուեց, ակնոցի քառակուսի ժամացոյցին նայեց ու դանդաղ չարժումով ոտքի կանգնեց: Բերանը լեղի էր: Թթուած ծխախոտի համը կսկծել էր քիմքին: Աչքահատանք զգաց իր նկատմամբ: Աչխատեց դիմացի հայելուն չնայել, սակայն նայեց: Դիտէր ինքն է: Սակայն միշտ ներկայ էր միւս Մարգարիտը, որն աւելի ակնբախ էր գարձնում ախուր ներկան: Լայն դեղնաւուն դիչերանոցի մէջ ցորենի պարկի էր նմանում նրա մարմինը: Ուսերը թեք - ուել էին կրծքի վրայ, կրծքերը կախուել փորի վրայ, իսկ փորը չերտ առ չերտ նստել էր հասա ազդրերի վրայ: Զսրեց աչքերի տակ գոյացած մոխրագոյն պարկիկները: «Երիկամներս նորէն սկսեր են»: Նա փորձեց ճակատից հեռացնել արձագոյն կարճ խոպոպները, որոնք խառնի - խուռն ստորակէտների պէս քունքերից իջել էին մինչեւ ծնօտը: Քիթը աւելի խոչորցած թուաց նրան: Բերանի վրայ խոստում չկար, եթէ մի բան կար, մերժումն էր՝ վարի շուրթը հասնելով կլանելով վերի շուրթը: Եթէ այդոսկրները ցցուն չլինէին, ապա մսերը կարող էին լճանալ երեսի վրայ՝ քառանկիւն կազմելով բերանի շուրջ: Նա մատներով վար քաշեց պարանոցը եւ վայրկեանապէս յղիացան դիմագծերը՝ վերագտնելով իրենց նախկին գաշնը: «Ինչո՞ւ ձիս հանգիստ չեն ձգեր»: Քրոջ այցելութիւնը դժգոհութիւն պատճառեց նրան: Անմիջապէս իրեն զգաց ճօճանակի վարի մասում, քոյրը վերում ամպերում ճախրելիս: Բնազդաբար ձեռքերը տարաւ կողերին, տեղ - մեց իրանը, կուրծքը վեր ցցուեց, մատամբ չքացան փորի ծալքերը, չակուեցին ուսերը: Նա հայելու մէջ ուզեց տեսնել նախկին Մարգարիտին՝ բարեկազմ, մի քիչ մսեղ, բարձրալանջ, ու, ինչո՞ւ չէ, նոյնիսկ գրաւիչ, երբ Նիւ - Եորքը մի անվերջանալի տօնահանդէս էր, «Լեք - սինգթըն պղտոտային վարդը»:

Լաքին սրարշաւ վազում էր ննջարանից հիւրասենեակ՝ աներեւոյթ կատու հետապնդելով, ապա կանգ առնում իր սիրուհու առջեւ, գլուխը թեք, հետապատ, իբր թէ ճակատը ապահով է բոլոր թշնամիներից: Ի հարկ է, այդ բոլորը դերասանութիւն էր, երբ իրականում այդպիսով նա ուզում էր իր ուրախութիւնը յայտնել, որ այսօր Շաբաթ է, որ զբօսայգի պիտի գնան ու վայելեն հազարաւոր չների թողած հոտերը: Եթէ սիրուհին վազ առաւօտեան չէր արթնանում եւ գործի չէր գնում, ուրեմն Շաբաթ էր կամ Կիրակի: Աչխարհը իրենն էր: Մարգարիտը կերակրեց ընիկին, լուացուեց եւ սրճի առաջին բաժակի հետ երկու գլանիկ ծծեց՝ մեքենաբար աչքի անցկացնելով լրագրի գլխաւոր լուրերի վերնագրերը: Ապա թողեց լրագիրը եւ երկար պահին նայեց, յետոյ ելաւ, ննջարան գնաց, իր սենեկազգեստը հագաւ վերարձաւ, լաքին առաւ գրկեց, գլուխը չոյեց, պատուհանից գուրս նայեց, ուր 70-րդ փողոցը նստել էր Նոյեմբերեան գրչ առաւօտի մէջ: Դիմացի անկեանոցը եռուզեռի մէջ էր: Նախորդ դիչերուայ թշուառները գնում, նորերն էին գալիս: Ինքները գնում, նաչարժները քիթ - քիթի՝ մեռոզեայ գօտի էին կազմել փողոցի երկայնքում: Անձրեւը մաղում էր: Մարգարիտը յուզուեցաւ զգաց մարմնում, յատկապէս ուսերը: Թեւերը յետ տարաւ, օդակից վիզը, ափերով տրորեց ծոծրակը: Ու նորից երկուչարքի, նորից վարսայարդրանոց, ամբողջ օրը ոտքի վրայ, նորից կանոցի նոյն չաոտախօս գլուխները, չաբաթը հինգ օր, տարին տասներկու ամիս, քսան տարի չարունակ, ուսերը իրեն չէին պատկանում, մարմնի ամէն մի ոսկորը անքում էր յողնութիւնից:

(Շար. 1)

Ահարոնեան պանուելով Մարսէյլ, բանախօսութեան մը համար, այդ չարժումը կը վերածէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատասխանատու Մխութեան, առաջինը Ֆրանսայի նեղքան Գառնիկ Անտիկեան (այժմ Քանադա), Միհրան Ղազարեան եւ ապա Տիգրան Թաղոյեան: Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատանեկան Մխութեան վարչութեան անդամ կ'ըլլայ Կայծակ Ճառայեան մինչեւ 1939-ը: Այդ թուականին եւ պատերազմի հետեւանքով Մխութիւնը դործելէ կը դադրի եւ 1945ին Շաւարշ Մխսաքեան, որպէս չարունակութիւնը այս չարժումին, կը հիմնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան նոր սերունդը:

Պատանեկան Մխութիւնը տասնեւհինդ տարուան ընթացքին կը տանի հանրային կարեւոր դործունէութիւն եւ Կայծակ Ճառայեան ամէն տեղ է: Դասախօսութիւններ եւ վիճաբանական ժողովներ ալ Հինդշաբթի, ռիւ տը լա Ռէփիւպլիքի թիւ 63 սրճարանի վերնայարկը: Եղած է Մարտիրոս Պէճանի, Գառնիկ Անտիկեանի, Տիգրան Թաղոյեանի, Սիմոն Աւտոյեանի, Մելքոն Առանալեանի եւ ուրիշներու հետ «Գոյամարտ Օրագոյց»ի հիմնադիրներէն 1929-ին եւ կարեւոր դործակատարներէն: Կայծակ Ճառայեանի անունը նախ կապուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատանեկան Մխութեան Գրադարանի (ապա Ա.Ահարոնեան Գրադարան) հետ: Ինքը եղաւ տարիներով գրադարանը, ռիւ տը լա Ռէփիւպլիք թիւ 63-էն, Շահրիկեան սը դարձը ռիւ տը լ'Էքլիւզ եւ յետոյ Պօմոն, պատերազմի չրջանին ընկ. Ղազար Տէր-Ահարեան բնակարանը Գերմանացիներէն եւ ապա ազատագրումի օրերուն համայնավարներէն փրկելու համար, բազմահազար հատորները:

Նկարագրով խանդավառ, բուռն իր արտայայտութիւններուն մէջ, անկեղծ եւ անչահախնդիր Կայծակ Ճառայեան եղաւ նուիրեալ դաշնակցական մը: 1927-ին տասը Հ. Յ. Դաշնակցութեան չարքերը Քրիս Խումբին մէջ - (Քրիս Ելլտըզի մահափորձի մասնակցողներէն մին է որ ապա մեռաւ փարիզ, այդ թուականներուն): Ապա, եղաւ անդամ եւ վարչական Հ. Յ. Դաշնակցութեան Քրիստափոր Ենթակոմիտէի եւ անդամ Մարսէյլի Շէր-Հանային Կոմիտէի: Կայծակ Ճառայեան համաչխարհային պատերազմին դնաց դինուոր եւ վերադարձաւ տկարացած: Հիւանդութեան պատճառաւ հանրային կեանքէն եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան չարքերէն քաչուեցաւ 1946 - 47 թուականներուն, սակայն մինչեւ իր մահը մնաց արուի, մաքուի, գաղափարով Դաշնակցական եւ իր «Դաշնակցականութիւն»ը ապրեցաւ իր եղբօրորդիներու՝ Օննիկ եւ Հարդամի ընդմէջէն՝ որոնք հաւատարիմ կերպով կը պահեն Ճառայեան ընտանիքի Դաշնակցական աւանդը եւ կը չարունակեն նոյն հաւատքով, նուիրումով եւ դիտակցութեամբ:

Կայծակ Ճառայեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ, Օդոստոս 9-ին:

Յարդանք իր յիչատակին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԶՕՐԱՑՆԵԼ ՕԴՈՒԻԺԸ

———×———

Ա.թէնք կը մտադրէ զօրացնել իր զինուորական օդուժը, այլ երկիրներէ գնելով 100 նոր օդանաւեր, բոլորն ալ դեր - արդիական:

Այս ուղղութեամբ արդէն իսկ կ'ուսումնասիրէ զանազան օդանաւերու առանձնայատկութիւնները, ինչպէս նաեւ անոնց գնումին պայմանները:

Ատոնց չարքին մաս կը կազմեն ամերիկեան Էֆ - 16 Պի եւ Էֆ - 18 Ա. ինքնամուդ հալածիչներ, Ֆրանսական Միրաժ - 2000 օդանաւեր եւ Թորնատոներ, որոնց արտադրութիւնը կ'ապահովէ Արեւմուտ. - Գերման - Անդլիական - Իտալական միացեալ ընկերութիւնը:

Նախապէս կը տիրէր այն համոզումը, թէ քաղաքական նկատումներով, վարչապետ Անտրէաս Փափանտրէուի ընկերվարական կառավարութիւնը, նախընտրութեանց համբով, իր ուչադրութիւնը պիտի կեդրոնացնէր բացառաբար Միրաժներուն վրայ: Այս միտքը կը հիմնաւորուէր վարչապետին այն յայտարարութեամբ, թէ Յունաստան, որուն դէնքերուն եւ զինամթերքին 80 տոկոսը կ'ապահովեն Միացեալ - Նահանգները, կ'ուզէ խուսափիլ Թաթակական դիրքի մէջ գտնուելէ այս վերջնոյն նկատմամբ: Վարչապետը նկատի կ'առնէր այն բացայայտ իրողութիւնը, թէ Անդարա - Ա.թէնք տարակարծութիւններուն եւ հակամարտութիւններուն կապակցութեամբ, Ուաչինկթընի դիրքորոչումը միչտ կը հակի ի նպաստ Թուրքիոյ:

Ա.թէնքի քաղաքական չրջանակներուն համաձայն, կառավարութիւնը, առանց հիմնովին հրաժարելու իր նախկին տեսակէտէն, մասնագէտներուն կարծիքը նկատի առնելով, այժմ կը ձգտի զէնքերու հայթայթումին հարցին մէջ օգտուիլ ձեռնտու նկատուած բոլոր աղբիւրներէն:

Այս պետնին վրայ ամերիկեան կարգ մը ընկերութիւններուն առաջարկած պայմանները կը թուին նպաստաւոր ըլլալ: Այսպէս, Էֆ - 16 Պի եւ Էֆ - 18 Ա. արտադրող ձէնըրըլ Տայնէմիք եւ Մք Տոնել Տըկլըս կ'առաջարկեն, իրենց օդանաւերու գնումին պարագային, Յունաստանի ապահովել հեռահաղորդակցութեան եւ արեւի ջերմուժի հայթայթումին թեկնոլոժիները:

Միւս կողմէ, Միրաժ - 2000-ի օդանաւերու գնումին հարցը, հակառակ քաղաքական նախապատուութիւններուն, գործնական լոմասով որոշ վերապահութիւն կը տեղծէ յունական պատկան չրջանակներուն մօտ: Հարցը օդանաւին ընծայած առաւելութիւններուն մասին չէ, այլ յետոյ ծագելիք սպասարկութեան մակարդակին կը վերաբերի, քանի այս ուղղութեամբ Յոյները անցեալին դժուարութեանց դէմ յանդիման գտնուած են:

Ուրիչ կէտ մըն ալ պատճառ կը դառնայ Յոյներու դժկամակութեանց: Տասնօ սահմանափակումներ կը դնէ Երրորդ Աչխարհի երկիրներու ծախսուած Միրաժներու նորոգութեան հարցին մէջ, յոյն օդանաւային ճարտարարուեստին կոդմէ: Ասիկա կենսական կը նկատուի երկրին օդանաւային ճարտարարուեստին ապագայ զարդացումին համար:

Ա.թէնք կ'ուզէ, որ գնումի պայմանադրութեան կնքումին պարագային, արտօնութիւն տրուի իրեն նորոգելու Երրորդ Աչխարհի երկիրներու պատկանող Միրաժներ: Նաեւ ունենալ արտօնութիւն պատրաստելու եւ արտադրելու օդանաւերու մասեր՝ զանոնք այլ երկիրներ ծախելու մտադրութեամբ:

Վերջին պահանջը կը դնէ նաեւ ամերիկեան ընկերութիւններուն:

Ա.թէնք, ընտրութեանց կապակցութեամբ, իր որոչումը պիտի տայ մինչեւ տարեվերջ:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մոսկուայի մէջ ցուցադրուած է «Այդպիսի սրընթաց կեանք» վաւերադրական ժապաւէնը՝ նուիրուած պերճախոսային օդանաւերու մասնագէտ Արտեմ Միկոյեանին (1905 - 1970): Հայ գիտնականը, որու անուան սկզբնատառերը (ՄԻԿ) կը կրեն Խորհ. Միութեան զինուորական օդանաւերը, նկատուած է զարուս մեծագոյն ճարտարադէտ - գիտնականներէն մին: Հայ գիտնականին պրոնզէ կիսանդրին բարձրացած է իր ծննդավայր՝ Սանահինի գիւղին մէջ:

×

Հայաստանի գիտութիւններու Ակադեմիայի քիմիական հաստատութեան մէջ կ'ուսումնասիրուին դեղարոյսեր՝ որոնք կենսաբանական նիւթեր կը պարունակեն: Այդ դեղարոյսերու կարգին մասնաւոր ուչադրութեան եւ ուսումնասիրութեան արժանացած է լօչտակը, որուն արմատները, իրապէս, օժտուած են բուժիչ յատկութիւններով:

×

Անդլիացի դրող Ռոպըրթ Լուիս Ստեւընսընի «Գանձերի կղզին» եւ «Սեւ նետը» վէպերը կազմեցին «Արկածային դրադարան» նոր մատենաչարի առաջին հատորը, որունք լոյս տեսան Երեւան: Մատենաչարը պիտի բաղկանայ 20 հատորներէ: Պիտի ընդդրկէ համաչխարհային դրական նուիրեան լաւագոյն նմոյշներ: Հայ դրականութիւնը պիտի ներկայացնեն Րաֆֆի, Վահթանդ Անանեան եւ Աչոտ Յակոբոն:

×

Երեւանի մէջ բացուած է «Նորք» դրադարանը: Գեղեցիկ եւ ճաչակաւոր այս չէնքը բաղկացած է երկու սրահներէ: Առաջին սրահը կը ծառայէ իբրեւ վաճառանոց, իսկ երկրորդ սրահը յատկացուած է դրողներու հետ ընթերցասէր հասարակութեան հանդիպումներու եւ դրական ցերեկոյթներու: Բացման օրը տեղի ունեցած է Սաղաթէլ Յարութիւնեանի «Թեւեր» դիրքին վաճառքը: Գրասէրները, դիրքը գնելէ եւ հեղինակին ստորագրութիւնն ստանալէ ետք, մասնակցած են դրական ցերեկոյթին:

×

Ֆրանսայի Նիս քաղաքի ծանօթ ազգայիններէն Գուրգէն Եաղճեան տասնեակ տարիներու ընթացքին կազմած իր ճոխ գրադարանը 800-է աւելի դիրքեր, հանդէսներու, լրագիրներու, քարտէսներու հաւաքածոներ նուիրեց Հայաստանի Ա.Մ. Միանիկեան պետական գրադարանին: Նուիրուած գրադարանը, մեծ մասով, կը բաղկանայ դեղարուեստական դիրքերէ համաչխարհային, յատկապէս Ֆրանսական դասականներու ժողովածուներէ, ինչպէս եւ քաղաքականութեան, բանասիրութեան, արուեստի, փիլիսոփայութեան վերաբերեալ ուչադրաւ հրատարակութիւններէ:

×

Հայ գիտնականները աւարտեցին Քրիստոսէ առաջ երկրորդ հազարամեակէն մնացած զերեզմանատեղիի մը պեղումները՝ Արարատեան դաշտին մէջ: Հոն գտնուած են զէնքեր, ապարանջաններ, խեցեղէններ: Յատուկ ուչադրութիւն կը դրաւեն պրոնզէ գօտիները՝ որոնց վրայ փորագրուած են երեւակայական կենդանիներու պատկերներ, ինչպէս նաեւ երկնային լուսատուներու պաչտամունքին հետ կապուած զարդեր:

×

ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆՆԵՐ

Ըստ տարբեր ճիւղերու մասնագիտութեան, Հայաստանի մէջ այս տարի լոյս պիտի տեսնեն 12 նոր բառարաններ: Անոնց մէջ մասնաւորաբար հետաքրքրական են «Նոր բառեր եւ արտայայտութիւններ» գործը, «Պատմական տերմիններու բառարանը», Ֆրանսերէն - Հայերէն եւ Անգլերէն - Հայերէն բառարանները:

ՍՊԻՏԱԿ ՉԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՅՈՒԹ. ՆԱՅԻՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յոթ. Նայիրեան, ակնոցները տեղա - տրուց եւ ուզեց կիրոսի նամակին մէկ մասը դարձեալ աչքէ անցընել իրեն համար: Ցետոյ, վեր առաւ ակնոցները եւ կրկնեց.

- Վաղը, ուրեմն, «Մնաք բարով» կ'ըսեմ, այն հաւատքով, որ այս անդամ ձեղ այնտեղ՝ Երկրին մէջ կը տեսնեմ:

Նաւ աւելի մռայլ ու ծանր էին ընկերներու դէմքերը երբ ճամբու դրին Յոթ. Նայիրեանը: Կը զգային, որ ծանր ու վտանգաւոր երկունք մը կար:

Երկու օր յետոյ, Յոթ. Նայիրեան դիւանական հողին վրայ է, երբ կայարանին մէջ փոքրիկ լրագրավաճառ մը օրուան վերջի թերթի խորագիրը կը պոռար.-

«Թուրքիան եւ Պալքանները պատերազմ յայտարարած»:

×

ԼԵՌՆԷՆ ՎԱՐ

Հնացած դարերէն ու կարծես լերան քարերու չրջաններէն մնացած կիսանկախ աչխրէթապետներէն մէկն էր Շէյխ Պէմիր: Աւելի չատ, իր հօրմէն ժառանգած էր Հաղրօներու հարստութիւնը, որ կը բաղկանար երեք գիւղերէ, արօտավայրերէ, ճահիճներէ ու կռիւներէ: Ան իր խոշոր տունին հետ նաեւ ժառանգած էր պատենական կռիւները: Ուղղափառ միւսուլման մըն էր: Ղուրանն ու չէյխութիւնը սերտած էր Պարսկաստանի մէջ: Դիտէր չարն ու բարին եւ սակայն երբեմն ալ կռուի կը մտնէր նաեւ այն վաչկատուն ցեղերուն հետ, որոնք վրան կը զարնէին իր արօտատեղիներուն վրայ:

Շէյխ Պէմիր ճիաբոյծ էր ու կը բուծանէր մեծ թիւով արջառներ, որոնց համար ան ունէր մի քանի հայ յամախորդներ որոնք կուգային էրզրումէն, կարսէն: Անիկա այնքան հմուտ էր Հին Կտակարանին, որ կը սիրէր իր հայ յաճախորդներուն պատմել Աբրահամի, Սոդոմ Գոմորի ու հրեշտակներուն երեւնալը Սառային: Հայ վաճառականները այդ ձեւով աւելի մտերիմ կը զգային ինքզինքին Շէյխ Պէմիրին ու կը վայելէին անոր կտակարանային հիւրասիրութիւնը: Հարէմի կիներէն մէկը պէտք էր անոնց ոտքերը լուանար եւ առաջնորդէր սեղանակ, քրոջ մը բարեմտութիւնով:

Շէյխ Պէմիր ունէր հինգ կիներ, մի քանի աղախիններ, մշակներ, երեք փոքրիկ գիւղի հպատակներ, հովիւներ, կռիւ ցանող, կալ չինողներ, պատերուն տակ դեղնութիւն առնող հիւանդներ ու ձիաուոր կռուողներ: Գիւղերն ունէին ցեխէ չինուած տուներ, նոյնպէս ցեխաւոս ճամբաներ ու տէրվիչի մը խրխային պէս ազատուա կռկռի դաչտեր:

Ամառ ժամանակ կար սարալանջի թռչային կանաչութիւնը, իսկ գիւղին մէջ՝ ճահիճի, թրքըփոսերու ու աղբանոցներու հոտը: Երբեմն ալ միջոցը կը բռնէր սպանած կենդանիի մը հոտը եւ հոտին հետ՝ խոշոր ու փայլուն ճանճեր: Խաղաղատարբար աւելի լաւ էր Շէյխին բնակած գիւղը, ուր կար լերան կողէն հոսող մեծ էէյրիզ մը ջինջ ու զուլալ, որ կը բաժնուէր թէ՛ գիւղերուն եւ թէ ճահիճներուն:

Շէյխին ունէր հայ վարպետներէ չինուած երեք յարկանի տուն մը, որուն պատուհանի ապակիները բոցերու նման կը վառէին կարծես, ըլլայ արշալոյսին եւ թէ վերջալոյսին, եւ այդ՝ կախարդական էր մուրացկիներու նման նստող երեք փոքրիկ գիւղերուն համար:

Շէյխին տունը ոչ միայն այդ կախարդական ձեւն ունէր, այլ եւ օրհնուած էր կատուին վրայ արագիլի խոշոր բոյնով մը: Երկու արագիլներու կափ - կափ-ը այնքան սրբազան էր անոնց համար, որքան մուէզինին աղօթքները: Ինքը, Շէյխ Պէմիրն ունէր արագիլի բոյնին չափ խոշոր փաթթոցաւոր գլխարկ մը, նոյնպէս սրբազան:

Շէյխին կիները այնքան գեղեցիկ էին, որքան պարտէզին հողէ պատերուն վրայ թափուած ճիւղերով ծիրաններն ու սերկեւիլները, յոպոպի նաչխուն թեւերուն հետ խառնուած:

(Շար. 634)

ԱՌՔԱՇՈՆ.- Այրէ Տիկին Կարապետ Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կարապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդան Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անահիտ Քլիտզլա եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Օգոստոս 4-ին, 80 տարեկանին, Առքաչոն:

Յուղակարօրութիւնը կատարուեցաւ Օգոստոս 6-ին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ իրենց ընտանեկան դամբարանին մէջ, - Պորտօ - Սընան: -

×

Ասյ առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն ողբացեալին յիշատակին.-

ԱՌՔԱՇՈՆ.- Այրէ Տիկին Մարիամ Վարդանեան իր սիրելի ամուսնոյն մահուան առթիւ կը նուիրէ՝ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Մխիթարեան վարժարանին 200-ական, «Ցառաջ»ին 100, Տէր եւ Տիկին Վարդան Վարդանեան Մխիթարեան վարժարանին 500, Տիկնանց վարժարանին 300, «Ցառաջ»ին 200, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կարապետեան Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 200, «Ցառաջ»ին 100, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Վարդանեան Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 500, Տէր եւ Տիկին Անահիտ Քլիտզլա Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 200 Ֆ.: (Ստանալ «Ցառաջ»էն):

Նոյն առթիւ՝ Տիկին Հռիփսիմէ Էքիզեան (Փարիզէն) փոխան ծաղկեպսակի՝ Կարապետ Վարդանեանի մահուան առթիւ կը նուիրէ «Ցառաջ»ին 100 Ֆ.:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սեպտեմբերի վերջաւորութեան կը վերըսկսին Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Ցանճնախումբին կազմակերպած հայերէն լեզուի, հայկական երգի ու պարի դասաւանդութիւնները, որոնք նախորդ տարիներու նման տեղի պիտի ունենան Ցորեքշաբթի կէսօրէ վերջերը, ժամը 14-էն 18, Ալէք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ, 118 Ռուբսէլ փողոց, Փարիզ 17-րդ:

Տեղեկութեանց եւ արձանագրութեան համար կը խնդրուի այժմէն դիմել Հ. Բ. Ը.Մ.ի գրասենեակը՝ 11, Սֆուան Ալպոնի, Փարիզ 16-րդ,:

Հեռ.- 520 - 03 - 18:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
Տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՑԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Մարի Սարաֆեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Օգոստոս 29-ին, Ամնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր բոլոր անդամուհիներով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրէ Տիկին Մ. Գալիկեանի, զաւակներուն եւ բոլոր իր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր՝ Թորոս Գալիկեանի մահուան առթիւ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ
ի նպաստ հայ վարժարաններու

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը զբօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային:

ՇԱԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25
Սորպոնի մէջ երաժշտական երեկոյթ կազմակերպուած Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան կողմէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԷՍԱՆԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ մշակ. եւ գեղար. ցերեկոյթ - թէյասեղանը, նուիրուած՝
ՄԻՍԱԿ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ
Կիրակի, Հոկտեմբեր 24

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՑԵՄԲԵՐ 6

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆ. Այրէ Տիկին եղիսաբէթ Մարգարեանէ ուխտի մը առթիւ:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ-Ի
«Դար մը Գրականութիւն»
ԳՈՐԾԻՆ Բ. ՀԱՏՈՐԸ (1920 - 1980)

Կ'ընդգրկէ սփիւռքեան գրականութեան վերջին վաթսունամեակի պատմութիւնը, ընդհանուր գիծերու մէջ ներկայացնելով ընկերային, մշակութային, հրապարակագրային եւ լեզուական մարզերու պատկերը: Մենագրային 85 ակնարկներով կ'անդրադառնայ յայտնի արձակագիրներու եւ քերթողներու կեանքին ու գործին, առանձնաբար ներկայացնելով գաղութային գօտիներու մէջ ստեղծագործող գրողներու գրեթէ լրիւ անուանացանկերը:

Մօտ 700 մեծադիր էջերէ բաղկացած դեղատիպ հատոր մը. լաթակազմ, պատկերազարդ, մենագրուած 85 դէմքերու գործերէն յատկանշական էջերով:

Գինն՝ 230 Ֆ., առաքման ծախքով: Օդանաւային թղթատարով՝ 300 Ֆ.: Դիմել «Ցառաջ»ի ապսպրելու համար, կամ՝ հեղինակին, հետեւեալ հասցէով.-

M. TOLOLYAN
99 Hillside Rd.,
Watertown, Ma. 02172 U.S.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ
ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԽՈՒՄԲԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Հինգշաբթի, Օգոստոս 26՝

ԼԻՈՆ՝ ժամը 19-ին, Հայկական եկեղեցիին առջեւ:

ՎԱԼԱՆՍ՝ ժամը 20·30-ին, կայարանին առջեւ:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ ժամը 23·30-էն - 24·30, Մշակոյթի Տան առջեւ:

Ուրբաթ, Օգոստոս 27՝

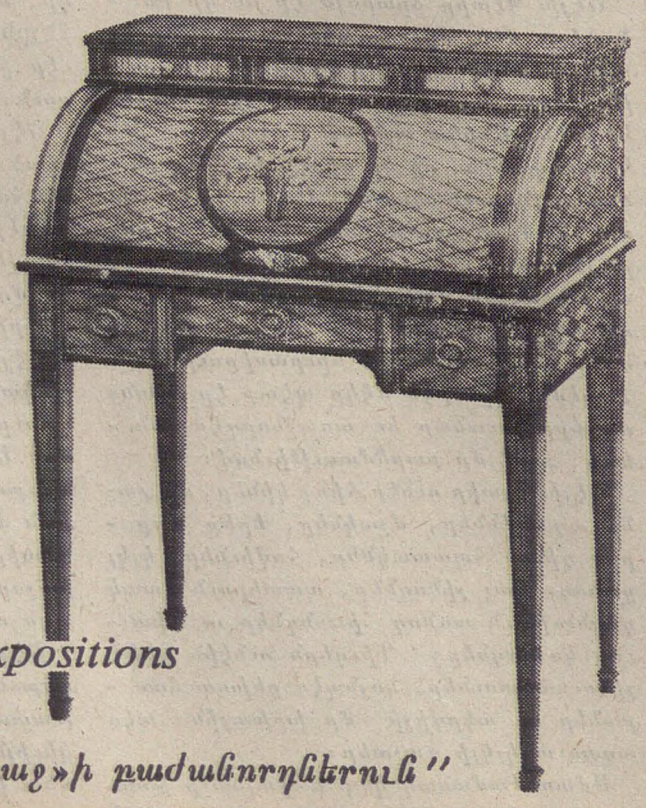
Փարիզ՝ ժամը 17·30 - 18·30:
Porte d'Orléans, statue du Gal. Leclerc

VICKEN
NAIRI
13 décembre

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16-ԻՆ
Սալ տէ Ֆէթ (Ալֆորվիլ)

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
LOTO
Ի ՆՊԱՍՏ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒՆ
ԲՆԱԿԱՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

visitez
une des plus belles expositions
de France
"Բացառիկ զեղչ «Ցառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՄԱՏԵՆԱԳԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱԳԱՐ «ՅԱՌԱՋ»
ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ՝
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ՀԸՐՏՐՔ ՄԻՍՔԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 - գին 60 Ֆ.
ԵՒՐԱՊՑԻ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄ
1963 - գին 35 Ֆ.
ՀԱՅԱՍՆ ՀԱՅՀՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
1971 - գին 50 Ֆ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
1973 - գին 50 Ֆ.
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
վերիսաստարակութիւն 1981 - գին 70 Ֆ.
ԵՆՈՎՔ ԼՈՒՅՒՆԵՑԱՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 - գին 50 Ֆ.
ԽՑՔԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵՑԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 - գին 70 Ֆ.
ԵՒ
«ՅԱՌԱՋ — 50»
Ծաղկաքաղ «Ցառաջ»ի յիսնամեայ հատոր ածուածներէն (1925 - 1975)
Եւ վիպատիպ
ԿՈՂՔ՝ ԴՈՒՔԱՋԻՔ
1976 - գին 120 Ֆ.
ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ.:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
27
VENDREDI
27 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅԱՉԱՓ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.245 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.245

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԻԼԷՐԻՒ «ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»

———×———

Շարունակելով Հայոց «իր» պատմութիւնը, Իլէրի կը պատմէ (Հիւրրիյէթ, Օգոստոս 25) թէ Հայերու փոխուած, Քրիստական դարձած նայուածքն իսկ, ի արձնցուցեր Թուրքերը, մինչդեռ այդ նայուածքները փոթորիկին պայթուելու աւետող սեւ ամպերն են եղեր: Ջէյթունի մէջ, դինեալ յարձակումները ծայր առած էին, առաջին զործողութիւնը կատարուեր է 1862-ին: Այս դիւզաքաղաքին մէջ, դարերէ ի վեր Թուրք եւ Հայ եղբայրաբար կ'ապրէին, կրօնական տօներ, իարու նուէրներ կ'ընէին: Բայց, երբ Իսլամիան մարդուած քանի մը Հայ յոխիմաներ կը ժամանեն, մթնոլորտը կամաց - կամաց կը փոխուի:

Օրին մէկը, Թուրք մը իր արտին մէջ ոսկի կը դտնուի, դաշոյնով սպաննուած էր: Ոճրագործը ո՞վ էր: Մարդը ոեւէ Քրիստի չունէր: Մէյն՝ կինը Հայ էր: Տարիներ առաջ, երկու երիտասարդներ միասր սիրած էին, բայց աղջկան հայրը իր հաւանութիւնը տուած չըլլալով ամուսնութեան, աղջիկը տղուն հետ փախած էր եւ իսլամացած: Տարիներ անցած էին: Ջաւակի ու Թուրան տէր եղած էին, ուրկից՝ երկու ընտանիքները հաշտուած էին եւ կը տեսնուէին: Ուրեմն Թուրք վիւղացին այս խնդրին համար սպաննուած չէր կրնար ըլլալ: Աւելի հին, Թուրքերը այդպէս կարծելով ոճրագործը ուրիշ տեղ փնտռեր են, մինչ-դեռ ոճրագործները Թուրաստանէն եկած Հայ յոխիմաներն են եղեր: Այս ոճիրը դեռ չէր մոռցուած, կը չարունակէ Իլէրի երբ Մարաշ վերադարձող Թուրքի մը դիակը եւս կը գտնուի: Հետեւէն արձակուած փամփուշտներէ մեռած էր, անոր ալ ոճրագործը չի գտնուիր, որովհետեւ՝ ինք (իմա՝ Թուրքերս) Հայերէն բնաւ կասկածելով, ոճրագործը ուրիշ տեղ կը փնտռէինք»...:

Այս Թուրքն ալ ոեւէ թշնամի չունէր: Բայց եթէ քիչ մը անցեալը քրքրուէր պիտի տեսնուէր, թէ այս երկրորդ Թուրքն ալ Հայու հետ խնդիր մը ունեցած էր: Ժամանակին իր վրայ յարձակող աղաղած չուն մը սպաննած էր, եւ այս չունին տէրը Հայ մըն էր: Բայց որո՞ւն դէմքին կ'անցնէր թէ չունի մը համար սպանելի է մարդ մը սպաննել:

Բայց երբ Թուրքերու արտերը կրակի ճարուեցան, այն ատեն Հայերէ կասկածուեցաւ, այն ալ պատահմամբ:

Ցունիսի սկիզբն էր: Ցորենը հասած էր, Համազանին քանի մը օր մնացած էր: Գիշեր մը, երբ միւէզզինը տուն կը վերադառնար, նչմարեց որ քանի մը հոգի վառելով Հայկական թաղը կը մտնեն: Երբ իր տունը հասաւ այրող յարդէ հոտ մը առաւ: Հոտին եկած կողմը նայեցաւ: Թեթեւ հով մը սկսած էր հոտէն զատ ծուխ մըն ալ բերել: Վերջը արտերուն կողմը պզտիկ բոց մը տեսաւ:

Բոցը վայրկեանապէս տարածուելով բոլոր արտերուն ալ, տարածուած էր:

(Շար. 5)

×

ԹՈՒՐՔԵՐԸ «ԱՆԲԱՂՋԱՊԻ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄԸՋ

Մանաւանդ այս վերջին չրջանին, Թուրք մամուլը լայն արձագանգ կուտայ այն Քշնամական վերաբերումին մասին, որու ենթակայ են Թուրք աշխատաւորները Եւրոպա, գլխաւորաբար՝ Գերմանիան եւ Շուէյտ: -

Նախ, Օգոստոս 25-ի իր Թիւին մէջ, «Միլլիյէթ» կը հրատարակէ իրեն ուղղուած նամակ մը նոր նացիականներէն, ուր կ'ըսուի.-

- Պէտք է Թուրքերը առանց որեւէ պայմանի Գերմանիայէն հեռանան:

- Գերման գործատէրերը պէտք է համբուրեն Թուրք բանուորները:

- Եթէ մեր պահանջները չգործադրուին, Թուրքերու ապրած վայրերը յարձակումներու պիտի ենթարկուին, եւն., եւն.:

× Քրօյցպերկ քաղաքին մէջ Թրքական ճաշարան մը յարձակումի ենթարկուած է: Վիրաւորներ կան եւ նիւթական վնաս:

× «Միլլիյէթ» նաեւ արձագանգ կը հանդիսանայ «Թայմի,» ըստ որուն դեր-մանական կարգ մը ճաշարաններ Թուրք յաճախորդ չեն ընդունիր: Համ-ի մէջ Թուրք քանի մը խանութներու ռումբեր դրուած են:

× «Հիւրրիյէթ» (Օգոստոս 25) կը հաղորդէ որ Շուէյտի Թրքական ակումբին վրայ ռումբ նետուած է: Ծայրայեղ ցեղապաշտ երիտասարդներու խումբեր դիւերները փողոցները կը պարպին ծեծելիք Թուրք փնտռելով...: Թուրքերու ըրած բողոքներն ալ ոստիկանութեան, անպատասխան կը մնան:

Օգոստոս 26-ի «Հիւրրիյէթ»ն ալ կը տեղեկացնէ թէ Շուէյտի Գումլա գիւղաքաղաքին մէջ ծագումով սուրիանի Թուրք մը յարձակման ենթարկուած է, երիտասարդ Շուէյտացիներու կողմէ եւ ինք ալ ատրճանակով վիրաւորած է 14 տարու Շուէյտացի մը: Թուրքը ձերբակալուած է: Այս դէպքէն ետք, ուրիշ ցեղապաշտ խումբ մը, կը դրէ «Հիւրրիյէթ» Գումլա բնակող ուրիշ Թուրքի մը կառքը այրած է: Նոյն Թուականի «Միլլիյէթ»ն ալ կը հաղորդէ, որ Պերլինի Շթեկլից ակումբը, զոր կը յաճախեն Թուրք եւ գերման երիտասարդներ այրած է: Թէեւ պատճառները ծանօթ չեն, կ'ըսէ, բայց ականատեսներ յայտներ են ոստիկանութեան թէ հրդեհին օրը երեք գերման երիտասարդներ տեսեր են տանիքին վրայ:

Օգոստոս 26-ի «Թէրճիւման»ն ալ կը հաղորդէ որ Սէյֆի Իօզճան անուն 44 տարեկան Թուրք մը Ուլմի երկաթուղիի կայարանին մէջ, Գերմանացիի մը կողմէ ծեծուելէ ետք, փոխադրուած հիւանդանոց ուղեղի արիւնահոսութենէ մեռած է:

×

ԱՍԱԼԱ-Ի 1 200 ՋԻՆՈՒՈՐԵԱԼՆԵՐԸ, ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ...

———×———

Օգոստոս 26-ի «Հիւրրիյէթ»ը, իբրեւ «չահեկան» տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Հ. Գ. Բ.-ի ճակատագրին մասին: Այսպէս, նախ առաջին էջին վրայ «վտանգաւոր խաղ» հսկայ խորագրի մը քով, կը չարէ սա երեք ենթախորագիրները.-

- Ցոյները արիւնոտ ԱՍԱԼԱ-ի 1200 դինուորեալներուն, իրենց դիրկը բացին:

- Լէֆքոչէի յունական բաժնին մօտ գտնուող Մելքոնեան հաստատութիւնը հայ ահաբեկիչներուն տրուեցաւ որպէս բանակատեղի:

- Արտաքին նախարարութեան բանբերը Նազմի Ազըման Պաղեստինցիներուն իրենց զէնքերը Ցոյներուն յանձնելուն անդրադառնալով, - «ասիկա չատ վտանգաւոր զարգացում մըն է, որու չատ մօտէն կը հետեւինք» ըսաւ:

Թերթը, ապա, ներսի էջին մէջ, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ: Կիպրոսի Թուրք դաշնակցային պետութեան նախարարաց Խորհուրդը նիստ դումարած է եւ այս հարցը քննած: Հաւաքոյթէն ետք, ոչ մէկ զեկոյց հրապարակուած է, միայն յայտնուած է, որ ամէն միջոցի պիտի դիմուի, որպէսզի Կիպրոսի յունական չրջանները ԱՍԱԼԱ-ի «Լիբանանի ազգային բանակ»ին միանան: Ինչպէս կը տեսնուի, Թուրքերը կ'ուզեն որ Պաղեստինցիները զէնքերը յանձնեն Ցոյներուն, որպէսզի Ցոյները զէնքերը յանձնեն Իսրայէլի բանակին: Ասոր նպատակը կրնայ ըլլալ Պաղեստինցիները զինաթափել եւ Իսրայէլի ձեռքին մատնել:

Ինչ որ ալ ըլլայ, Թուրքերը կ'ուզեն որ Պաղեստինցիները զէնքերը յանձնեն Ցոյներուն, որպէսզի Ցոյները զէնքերը յանձնեն Իսրայէլի բանակին: Ասոր նպատակը կրնայ ըլլալ Պաղեստինցիները զինաթափել եւ Իսրայէլի ձեռքին մատնել:

Ինչ որ ալ ըլլայ, Թուրքերը կ'ուզեն որ Պաղեստինցիները զէնքերը յանձնեն Ցոյներուն, որպէսզի Ցոյները զէնքերը յանձնեն Իսրայէլի բանակին: Ասոր նպատակը կրնայ ըլլալ Պաղեստինցիները զինաթափել եւ Իսրայէլի ձեռքին մատնել:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԾՕՏՈՒԹ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 13/23)

Վրաստանի հայկական դպրոցներու ուսուցիչները մասնակցեցան հանրապետական Հաստատութեան Ախալքալաքի մասնաճիւղին կազմակերպած դասընթացքին: Դասընթացքը վարեցին Հայաստանէն հրաւիրուած մասնագէտ դասախօսներ: Նախապէս Վրաստանի հայկական դպրոցներու ուսուցիչները նման կատարելագործման դասընթացքներու համար կուգային Հայաստան, սակայն քանի մը տարիէ ի վեր Վրաստանի Լուսաւորութեան նախարարութեան որոշումով Ախալքալաքի, Ախալցխայի, Ասպինձայի, Բոգդանովկայի, Բոլնիսի, Մառնէուլի եւ Ծալկայի չրջաններուն հայկական մեծ նակարդ եւ ուժեմեայ դպրոցներուն ուսուցիչներուն համար միամսեայ այդ դասընթացքները կը կազմակերպուին Ախալքալաքի մէջ:

×

Թիֆլիսի «Մերանի» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Գուսան Չաւախիսի ուսուցիչ աշուղ Թիֆլիսի (Եզո Մանուկեան) գրական ժառանգութեան մեծ մասը ամփոփող ժողովածուն՝ «Երգեր» վերնագրով: Գիրքը կազմած է բանահաւաք Դիմիկ Բագրատունի: Նոյն հրատարակչութեամբ «Այգաբացի երգեր» խորագրով լոյս տեսած է նաեւ Գալուստ Մոյսեանի բանաստեղծութիւններուն առաջին հատորը:

կեդրոնի չվերածուին: Տէնքթաշ ալ ըսած է.- «Հինէն ի վեր ծանօթ է, որ Լէֆքոչէի Մելքոնեան հաստատութիւնը մի-լիթանեներ հասցնող կեդրոն մըն է: Պէյրութէն հեռացող ԱՍԱԼԱ-յի ահաբեկիչները ե՛թէ այդ տեղը երթնց համար կեդրոնատեղիի վերածեն, չենք զարմանար» ու աւելցուցեր է.- «Ցոյն զեկավարներն ու հայ տերորիստները ամբողջ աչխարհի աչքին առջեւ վտանգաւոր խաղեր կը խաղան»:

Լսուեր է նաեւ, (ուրկէ՞, չըսեր), որ Պէյրութէն հեռացող պաղեստինցի կռիւղիներէ դուրս մնացած ԱՍԱԼԱ-յի անդամներէն 1200-ը Կիպրոսի յունական չրջանը փախած են: Ցունաստանի եւ Կիպրոսի հայ գաղութին միանամար կատարած գործողութեամբ մը, մասնաւոր կերպով, Փերէայի մէջ վարձուած նաւերով, Պէյրութէն փախցուած զինուորեալները Կիպրոս հասած են: Ցոյն ոստիկանութիւնն ալ այս բոլորին աչք դոցած է: Ներկայիս Կիպրոսի Հայերուն տուներու և Մելքոնեան «վաղքֆ»ի պատկանող չէնքերու մէջ տեղաւորուած ԱՍԱԼԱ-յի ահաբեկիչները կը յայտարարեն թէ իրենց գործունէութիւնը պիտի չարունակեն Պաղեստինցիներուն հետ:

Եւ վերջապէս, «Հիւրրիյէթ»ի ամէնէն «զգայացունց յայտարարութիւնը»- «այս 1200 Հայերուն ծախքերը հոգալու համար, կը դրէ, Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի Հայերուն մէջ, եկեղեցիին ալ միջնորդութեամբ օգնութեան հանգանակութիւն արշաւի մը ձեռնարկուած է»...:

Որեւէ մեկնութիւն աւելորդ է, անչուշտ, այս բոլորին մասին, սկսելով Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Մելքոնեան վարժարանի պատրաստած միլիթաներէն մինչեւ Ֆրանսայի հայկ. եկեղեցիներու հանգանակութիւնները, բայց կարելի է հանգամիր մը կազմել թուրք մամուլի մասին...:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՃՈՒՄՊԼԱԹ ՅՈՒՏԵՏԻՍ Է ԲԱՅՑ...

ԱԽՍՏՐԻՈՑ ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՀՐԵԱՑ ՎԱՐԶԱՊԵՏԸ «Ա՛Ս ԻՍՐԱՅԷԼԸ» ՉՈՒԶԵՐ Ա՛ՅԼԵՒՍ

———×———

«Մաքէն»ի տուած կարճ հարցազրոյցի մը ընթացքին, Ազգ. Շարժումի (ձախ) նախագահը՝ Վալիտ Ճումպլաթ յոռետես է Լիբանանի անմիջական ապագային համար, բայց եւ այնպէս կը սպասէ Սեպտեմբեր 23-ին, տեսնելու համար թէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ նորընտիր նախագահը: Կը վախնայ սակայն, որ քաթայէպները Լիբանանեան բանակին դլխաւոր տարրերը դառնան եւ բանակն ալ ներքին ոստիկանութեան վերածուի, բայց եւ այնպէս կ'ըսէ.- «Այդ առընչութեամբ ամերիկեան - իսրայէլեան ծրագիրը, քիչ մըն ալ արաբական ծրագիր մըն է: Արաբ աչխարհը, ըլլայ ան յառաջդիմական թէ յետադիմական, զզուած էր այլեւս այն յեղափոխական օճախէն, որ եղած էր Պէյրութ»:

Ճումպլաթ կը վախնայ որ միակ կուսակցութեան վարչակարգ մը հաստատուի եւ այլեւս չյարգուի 1943-ի ուխտը, իշխանութեան հաւասար բաժանում մը ապահովող մարոնիներու եւ մահմետականներու միջեւ: Այդ ձեւով, կ'ըսէ.- «Մահմետականներու մեծամասնութիւնը կամ հարաւ Ափրիկէի բնիկներ պիտի դառնան, կամ՝ գրաւուած Այսրյորդանանի բնակիչներ»:

×

Աւստրիոյ վարչապետը, որ ինքզինքը կը սահմանէ որպէս «հակասիոնիստ հրեայ» մը, տեսակցութիւն մը տուած է գերմանական Շթեռն պարբերականին, ուր ըսած է, ի մէջ այլոց.- «Աչխարհ կը վախնայ խենթութենէն Իսրայէլի ղեկավարներուն, որոնք այլեւս միայն իրենց զէնքերուն կը վստահին: Այլեւս պործ չեմ ուզեր ունենալ այդ Իսրայէլին հետ»:

×

Ֆրանսացիներէն ետք Իտալացիներն ու Ամերիկացիներն ալ Պէյրութ հասան ու տեղաւորուեցան, «տաք» կէտերը, ինչպէս նաւահանգիստին շուրջ կամ Թանգարանը (Միւզէ), որ գլխաւոր «սահմանն» է երկու Պէյրութներու միջեւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ժ. ՖՐԱՆՋԵՍՔԻ, որ տեսակ մը ոստիկանութեան տէր ու տիրական նախարարն է այլեւս, իր ապայակոյտը կազմեց ու ներկայացուց առջի օր: Այս առթիւ, իր ելոյթին մէջ, ի մէջ այլոց չերշեց թէ ամէն ինչ պիտի ընէ ապահովելու համար Ֆրանսացիներուն հանգստութիւնը եւ անդորրութիւնը:

ՄԱՆԹԱՇԵԻԻ ԽԱԽԻԱՐԸ

ԳՐԵՑ՝ Ա.Ղ. ՅՈՎԱՆՆԻՍԵԱՆ

Այս անգամ, Ուրբաթ օրը, ճաշի ենք հրաւիրուած մեր ընկերներից Պ. Առաքելեանի այրին՝ Խաղեմարադ դիւղում:

- Քո ծանօթներից էլ կան: Կայ նաեւ Հրանդը ... Հա, չմոռանամ յիշելու, որ հիւրերի մէջ մէկ հատ էլ «Միքանոյչ» կայ՝ Տիկին Զեփիւռը,- աւելացնում է մեր ընկերը իր հեռախօսային հրաւէրին մէջ:

Այնտարակոյս, ընկերներին, ծանօթներին ու մանաւանդ «Միքանոյչ»ին հանդիպելը չափազանց հաճելի է, բայց արի ու մեր հիւրընկալ բարեկամին հասկացրու, որ «տիկին»ից միքանոյչ դուրս չի գայ...

Բայց մեր ինչ գործն է ուրիշի նախասիրութիւնների մէջ խառնուելը: Մարդը մեզ ճաշի է հրաւիրել: Գլուխներս բրոնենք ու ճամբայ ընկնենք...

Ու ճամբայ ընկանք դէպի Հարաւ: Մարդիկ, արձակ օրերը, փիքնիք են գնում դէպի հիւսիս, իսկ մենք գնում ենք դէպի Հարաւ...

Ցուլիսի տաքը ուղղակի եւ անուղղակի հալածում է թէ դրսից եւ թէ մեքենայի ներսից: Ասֆալտապատ ուղիները քեզ տանում են դէպի Հարաւ, միշտ Հարաւ...

- Այ մարդ, չէի՞ր կարող էս քո այդին հիւսիսում չինէիր եւ կամ էլ արեւմուտքում՝ դէպի Քարաջ, որտեղ զով օդի հոսանքներ ու երբեմն էլ զեփիւռներ մեզ պէս փիքնիքի են գալիս ու յաճախ մնում են մինչեւ ուշ գիշեր:- Խորհում եմ մի պահ ու յետոյ, անմիջապէս անդրադառնում, որ բարի մարդը մեզ ազնուաբար ճաշի է հրաւիրել ու մենք, ահաւասիկ, անարդարօրէն քննադատում ու գըրպար-տում ենք իրեն:

Բայց բարի հիւրընկալը ասում է որ այնտեղում էլ «զեփիւռ» կայ:

Եւ իրաւ: Որքան մօտենում ես Հակոբ Յակոբեանի Խաղեմարադին եւ կողք-կողքի շարուած այգիներին ու վիլաներին, մի թեթեւ զեփիւռ գալիս ու չոչում է դէմքդ ու յետոյ, յանկարծ, չքանում, թողնելով քեզ տօթի ու անորոշութեան մէջ:

Կենտրոնական, մեծդի դռնից մուտք ենք գործում անծայրածիր ծառախիտ այգու ասֆալտապատ եւ ուղղաձիգ ուղիով, մերթ՝ աջ ու մերթ՝ ձախ նայելով:

Մօտաւոր կերպով նկարագրուած է, որ մի քանի քիլոմեթր վար ենք իջնելու ուղղաձիգ ուղին՝ դէպի Հարաւ ու մեր հիւրընկալի վիլան ճամբի ձախ կողմում է գտնուում, բայց թարսի պէս, փողոցի եւ տան թիւը չունեմ:

Արհեստական ջրհորների առուակները ու ցայտաղբիւրների ջրերը հոսում են ուղին ի վար քով-քովի չարուած մեքենաների ու ծառերի չուաքների տակ բոլորուած մարգկանց ու ազմկող երեխաների մօտից: Ուրախութիւն, աղմուկ ու ժխոր: Արձակուրդը վայելող ամբոխի մթնոլորտ՝ բնութեան գրկում:

Մարդիկ որքան պարզութեամբ ու դիւրութեամբ վայելում են կեանքի երջանկութիւնը:

- Բարեկամ.- մեքենան կասլ տալով հարցնում եմ մօտիկից անցնող մարդուց.- մի հայ մարդու վիլա եմ փընտռում ... դիտեմ, այս փողոցներից մէկի մէջ պիտի լինի, բայց թիւը չունեմ ... այսքանը գիտեմ, որ զոյգ թիւ է.

- Հայերը, մեծ մասամբ թիւ 12 եւ 14 փողոցներում են ապրում ... Թիւ 10-ը արդէն անցար, թիւ 12-ը Հալէ փողոցն է ... Թիւ 14-ը փորձիր.- սիրալիր պատասխանում է անծանօթ մարդը:

- Թիւ 14-ը անուն չո՞ւնի:

- Ոչ. այստեղի փողոցները բոլորը թուով են. Հալէն բացառութիւն է կազմում. սիրուած անուն է, մարդիկ էլ այդպէս են անուանում փողոցը:

- Ներողութիւն, էս ո՞ր Հալէն է ... չլինի՞ թէլեվիզիոնի մէջ ռէքլամներ էր խաղում ցոյց էն անուշիկ աղջիկն է:

- Հէնց ինքն է:

Շնորհակալութիւն յայտնելով բաժանւում ենք անծանօթ մարդուց ու մտնում թիւ 14 փողոցը ու վերջապէս գտնում մեր սիրելի բարեկամի վիլան:

Մեքենայի ձայնը լսելով, արդէն բակ է իջել մեր բարեկամը մի քանի հիւրերի հետ միասին:

Ողջագուրում, «բարի տեսանք»ներ ու «ներս հրամեցէք»ներ:

- Սիրելի բարեկամ ... մարդ, փողոց թիւ 12-ը թողած՝ թիւ 14-ում վիլա կը չլինի՞:

- Թիւ 12-ում ի՞նչ կայ, որ 14-ում չկայ:

- Թիւ 12-ում Հալէն է ապրում:

- Ո՞ր Հալէն:

- Էն սիրունիկ աղջիկը, որ թելեվիզիոնի մէջ ռէքլամներ էր խաղում:

- Ի՞նչ կ'ասես ... իրաւացի ես, երանի ես էլ վիլան թիւ 12-ում չլինէի ... ներս հրամեցէք...

- Հրանդ ... բա չըսես, Հալէն մեր կողքի փողոցումն է ապրում եւ մենք լուր չունէինք.- նկատում է մեր հիւրընկալը:

Տղամարդիկ իրար են անցնում: Կանայք ընդվզում են ...

- Ո՞ր տունն է, ո՞ր թիւը.- հարց է տալիս հիւրերից մէկը:

- Էլ դու ինչ ես ասում, պառաւ,- պատասխանում է կինը՝ կողը փոթելով:

- Պառաւը ինքդ ես,- ընդդիմանում է ամուսինը,- մե՞ղք է, մենք էլ իմանանք որ տունն է:

- Քո ինչիդ պէտք է,- վրդովուած նկատում է կինը, վազը, միւս օրը թոռան տէր ես դառնալու...

- Է, բարով, խէյրով թոռան տէր կը դառնանք, աչխարը հօ չի վերջանալու ... նոր աչխարհ է սկսելու...

- Իմ ամուսինը այդ կողմից հանդիսատ է,- վատահօրէն տրամաբանում է մեր ընկերոջ տիկինը,- երբ որ գնում եմ իր գործատեղին, չուրջ առ չուրջ, ծերացած մարդիկ են համատարած.

- Էդ մեդալի մէկ կողմն է, տիկին,- լուսաբանում է մեր հիւրընկալը,- Հը- բանդը այն ժամերին է քեզ կանչում գործատեղի, որ «ծերանոց» է ... միւս ժամերին «հաճելի» գործակիցներ ու աչխատակիցներ են երեւում չուրջը ... ականջդ խօսի՝ Սամուէլ Յաչիկեան ... ի՜նչ անուշիկ աղջիկներ էին գառնում չուրջը՝ մի փոքրիկ դեր ստանձնելու համար ... հէյ վախ, կնիկ չան, արուեստագէտ ու ժուռնալիստ էլ չդարձանք...

- Էդ ինչե՞ր եմ լսում, Հրանդ.- զարմացած հարց է տալիս տիկինը.

- Այ մարդ, մի փոր հայ ես տալիս մեզ ու խռովութիւն ստեղծում մարդ ու կընոջ մէջ ... էդ ճաշը ինչ եղաւ ... խրովածի հաճելի բուրմունքը արդէն գալիս է հեռուից ... չուտ բերէք ճաշը, քանի մարդ ու կնիկ չենք կռուել,- կատակում է Հրանդը՝ ծիծաղի անապատ ետոանդով:

Մինչ այդ, մեր բարի հիւրընկալը, իր նկարների ալբոմն է ցոյց տալիս հիւրերին՝ բազմաթիւ տեղերով ու տեսարաններով:

- Այս մէկին էլ Փարիզի Հայոց Եկեղեցումն ենք նկարուել ... Փարիզի Հայոց Եկեղեցին կառուցուած է մեծ բարերար՝ Մանթաչեւի նուիրատուութեամբ ու ծախքով:

- Էս Մանթաչեւի անունը ամէն տեղ յիշում է ... էս մարդը որքա՜ն խոշոր ու բազմաթիւ բարեգործութիւններ է կատարել ... Թիֆլիսի Ներսիսեան զպրոցն էլ նրա ծախքով է կառուցուել.- նկատում է հիւրերից մէկը:

Վերաչպէս, խորովածը իր լիաբուռն ու ախորժաբեր բուրմունքը սփռեց հիւրասենեակի տարածքի մէջ: Բոլոր սրանգուրթիւնները, բանավէճերն ու զանգատները վերջ գտան: Բաժակները լեցուեցին ու կենացները սկսեցին:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՓԻՐՈՒԶ ՔԱՐԸ

«Արեւելքի առասպելական քարը»՝ փիրուզը, մարդկութեան յայտնի էանյիչեալի ժամանակներէ եւ դոյնզդոյն քարերու կողքին առանձին տեղ ունէր: Փիրուզի գեղեցիկ, կապոյտ, ինքնատիպ նախշերը, կարզ մը արատասովոր յատկանիշները տուն տուած են բազմաթիւ առասպելներու եւ աւանդավէպերու: Մխտիք մեկնութիւններու եւ անապաշտ զրոյցներու կողքին, կը հանդիպինք հանքային, այլ հանածոյի իրական յատկութիւններու նկարագրութիւններուն:

Փիրուզ բառը ծագած է պարսկերէն «Ֆիրուզ»էն, որ բառացի կը նշանակէ «յաղթանակ տանող», «յաղթահարող»: Արեւելքի մէջ Փիրուզը պատերազմի թալիսման էր:

Քրիստոսէ երեք հազար տարի առաջ փիրուզի պաշտամունքին սկիզբը դրած էին արդէն կապոտաուն արքայական բզէզները՝ որոնց մանրաքանդակները ծանօթ են հին եգիպտական դամբարաններէն: Փիրուզը կը հայթայթէին Սինայի անապատէն՝ «Սուէզէն վեց օրուան կարաւանի ճամբայ հեռուէն»:

Առաքել Դաւրիժեցիի «Պատմութեան» մէջ այդ թանկագին քարին մասին կ'ըսուի, որ «Վաղվնէքն ի նա յայլ, հազ չի քաշէ, աչացաւի ազէկ է, ժամանակ երկայն, պարաքաթի, մալի, վատ-վատ երազ չի տեսնու»:

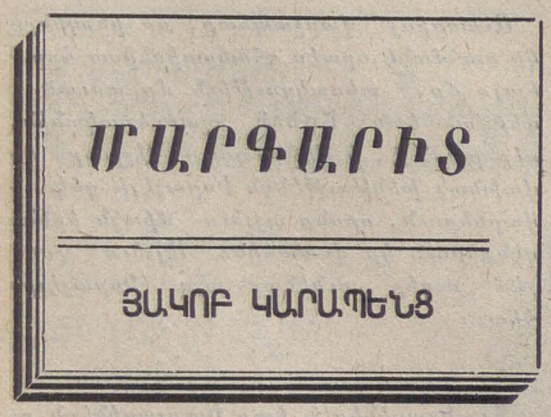
Հնդկական, արաբական, պարսկական վիմագիր արձանագրութիւններուն մէջ այս կապոյտ քարին մոգական այլ յատկութիւններ եւս կը վերագրուէին. փիրուզ քարը իր տէրը պիտի պահպանէր վտանգաւոր անկումէ, պիտի հաչտեցնէր կռուող ամուսինները, պիտի բարելաւէր տեսողութիւնը: Սիրածէն ստացած փիրուզէ մատանին երջանկութիւն պիտի բերէր...

Ի դէպ, ԺԹ. դարու անպլիական փլանթաժընէ տան Ժան Անհոզ թագաւորը այլ եւ այլ պատճառներով միշտ փիրուզ քարը կը կրէր: Այդ ժամանակուան «հաստատ» հաւատալիքներուն համաձայն, այդ թանկարժէք քարը պէտք է մինչեւ իսկ կերակուրին մէջ թողնէր յատնաբերէր ու փրկէր թագաւորը:

Բազմաթիւ առասպելներ կապուած են փիրուզի «կեանքին» հետ: Զրոյցներուն համաձայն, կապոյտ քարը ունի երիտասարդ, հասուն եւ մեռնող տարիք: Հասանաբար այդ առասպելներուն հիման վրայ է որ գրած է Սաադի.

Եւ կը խամրի փիրուզ քարը
սիրտհարի,
Երբ որ սէրը սուս հեռանայ եւ սուս
մարի:

Հին ատեն այդ կապոյտ հանածոյին գլխաւոր չուկաները կը գտնուէին Մելխիդ, Սամարղանտ եւ Թեհրան: Փիրուզի հանքավայրեր կային Նչապուրի, Խոջեն-

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

Շնիկը պահանջեց իր ազատութիւնը, իջաւ գրկից, գնաց բազկաթոռի տակից հանեց ճզմախչէչ գնդակը, բերեց տիրուհու ոտքերի տակ դրեց եւ սկսուած յայտարարեց խաղը: Մարգարիտը վերցրեց գնդակը, նետեց անկողնու տակ: Նոյնը կատարուեց մի քանի անգամ, մինչեւ որ նա ասաց՝ «Եթէ անձրեւը դադրի, կէսօրէ վերջ այգի կ'երթանք»: Շունը հասկացաւ, կայտառ հաչաց, պոչը պտտուտակ դարձրեց: Մարգարիտը նետեց բազկաթոռին, գլուխը յենեց արմունկին ու լուռ արտասուեց: Մանրութիւնը նստել էր ամբողջ յարկաբաժնի վրայ: Առարկաները այլեւս չէին ընչում, չէին խօսում, բացած աչքերով միմեանց էին նայում: Ինչպէ՞ս եմ ապրել այս խուցում, այս հնացած կահոյքի մէջ: Գոնէ անցեալ լինէր: Ամէն ինչ հնացել է առանց գործածութեան, օրից օր, անփորձ ու անկիրք: Նրա հայեացքը դանդաղ գնաց գունաթափ մուգ կանաչ վարագոյրներին, մի պահ կանգ առաւ դիմացի պատի ծովանկարին, ապա հանգչեց անկողնու վրայ, անկիւնում, մեկուսի, չվերջացած հառաչանք, ու, ճանճրոյթը ծորեց առաստաղից, թըրջեց պատերը, եկաւ տարածուեց յատակին, թանձրացաւ, լճացաւ: Մտածեց նախաճաշ պատրաստել, սակայն անմիջապէս հրաժարուեց այդ զաղափարից, փոխարէնն մի գլանիկ վառեց ու ապահովութեամբ ներշնչեց ծուխը:

Ցարկաբաժնի զանգը հնչեց: Մարգարիտը մօտեցաւ դռան կից դեռեղուած պատի մէջ - հաղորդակցութեան աարքաւորմանը, «Սիւզի, դո՞ւն ես»: Այո՛, Սիւզին էր: Մի կոճակ սեղմեց, վարի միջանցքում ոռնաձայն լսուեց: Լաքին դուռը դռան սեմի բացուածքին դրած, պոչը ցից՝ սպասողական դիրք բռնեց, մերթ-ընդ մերթ փոքրիկ աննչան մռլտոցներ արձակելով: Մարգարիտը չիմացաւ ինչու դէպի լուսամուտը գնաց, հպճեպ կապ հաստատեց փողոցի հետ: Հիւանդատարը սպիտակ մի ինքնաշարժ ահազանգ հնչեցնելով ճամբայ էր բացում քաղաքային հիւանդանոցի ուղղութեամբ: Ծոծրակի վրայ զգաց քրոջ ներկայութիւնը: Շուռ եկաւ: Սիւզին թեքուել, չոչում էր լաքի գլուխը: Սենեակը անմիջապէս լեցուեց Սիւզիի բուրմունքով: Սեւ, սեղմ զգեստի մէջ Սիւզին աւելի բարձրահասակ թուաց Մարգարիտին՝ սեւ-կապտաւուն մազերը ուղղաձիգ մինչեւ ուսերը թափուած: Նա անձրեւանոցը կախեց կախարանից, ճերմակ ձեռնոցները հանեց ու ասաց:

- Հաւանաբար վերստանձնեմ գործս Նիւ-Եորքի քաղաքային բալետախմբում:

- Ինչպէ՞ս թէ,- նոյնպէս անգլերէն խօսեց Մարգարիտը,- Ջէյմսը համաձա՞յն է:

- Ոչ, սակայն այդ այնքան կարեւոր չէ,- ասաց Սիւզին, նստեց բազմոցին, սրունքները խաչաձեւեց՝ գլուխը բարձրը, պարանոցը մաքուր:- Որոշել եմ ամուսնալուծուել:

- Ջէյմսը դիտէ՞:

- Այո, խօսել եմ:

- Սակայն ի՞նչ պիտի ըլլայ Հենրիկին վիճակը,- հայերէնի փոխեց Մարգարիտը,- տակաւին հինգ տարեկան է:

- Մայիսին վեց տարեկան կը լինի,- անգլերէնին կառչեց Սիւզին,- փոխադարձ համաձայնութեամբ պիտի կարգադրենք Հենրիկի խնամակալութիւնը: Սուրճ ունե՞ս:

Մարգարիտը կապեց սենեկազգեստի գօտին, ծանր քայլերով հասաւ պատի մէջ դեռեղուած խոհանոցային սարքին, մի բաժակ սուրճ լեցրեց, իր համար գերադասեց ուիսկին, վերադարձաւ, վերագրաւեց իր տեղը բազկաթոռում, ցուցամատով խառնեց սառոյցը: Մի գլանիկ վառեց: Հիացմունքով նայեց իր քրոջը: Ճիշդ Պաւլովան է, նոյն դունատ երկարաւուն դէմքը, նոյն խոշոր խորհրդաւոր աչքերը, բայց, համարձակ ճակատն ու մազերի թանձր ու թեթեւ հոսքը: Հոլանի թեւերի ճերմակը բազմոցի կեռասագոյն թաւիշի վրայ: Երեսուն երկու տարեկան է ու տակաւին պահպանում է իր թարմութիւնը: Իր եւ նրա միջեւ ութ տարուայ տարբերութիւն ու սակայն: Ծուխի ու ուիսկիի միջից նա ասաց:

- Ինձ թւում է, որ դու ճաշապարում ես: Միթէ՞ հնարաւոր չէ պահել ընտանիքը եւ միաժամանակ շարունակել ապրիլը:

Սիւզին սուրճի գաւաթը մինչեւ պարանոցը բարձրացրեց, մի պահ տատանուեց, ապա վստահութիւնը վերագտնելով՝ պատասխանեց:

(Շար. 2)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐ ԹԱՓԱՌԱՇՐՋԻԿ ՏՂԱՔ

ՄԻԱՅՆ ՊՈԼԻՍԻ ՄԷՋ 200·000 ՄԱՆՉԵՐ ՓՈՂՈՑՆԵՐԸ ԿԸ ԹԱՓԱՌԻՆ

———×———

«Լը Մոնտ»ի ժընեւեւի թղթակից Իվա - պէլ Վիչնիաք կը գրէ թէ Լոնտոնի հակա - գիներկայացուցած է Միացեալ - ֆրոյի մը ներկայացուցած է Միացեալ - Ազգերու Մարդկային իրաւանց ենթա - յանձնաժողովին, մասնակցելու համար տարւոյ պարապան միլիոնաւոր տղոց, ո - րոնք փողոցը ունին միայն իբր բնակա - րան, ընտանիք եւ դպրոց:

Միայն Պոլսոյ քաղաքին մէջ երկու հա -

րի, Քիւրմանի, Շպալէնի եւ Սիպերիոյ մէջ:

Տարբեր մասնագէտներու համաձայն, փիրուզը կը պատկանի Գ. - Դ. կարգի քանկարժէք քարերու թիւին: Լայնօրէն գործադործուի ոսկերչական արդիւնա - գործութեան մէջ՝ տարբեր զարդեր պատ - րաստելու համար: Փիրուզի միջազգային գլխաւոր բոնած են Իրան, Միացեալ - Նա - հանգներ եւ Զինաստան: Կապոյտ քարի հանքեր կան նաեւ Մոնկոլիա, Աւստրա - լիա, Եթովպիա եւ Չիլի եւ քանի մը այլ երկիրներ: Մարտ. Միւզէեան մէջ մինչեւ վերջերս փիրուզի յայտնի հանքեր կային միայն Միջին Ասիա՝ Կղզի Կումի եւ Սուլ - թան Ուիզդաղ լեռներու նահանգային մէջ: Այդ հանքերը, սակայն, մեծ մասով սպա - ռած էին:

Համեմատաբար վերջերս, 1974-ին, փիրուզի եզակի հանք մը դտնուեցաւ Հա - յաստան, Թեղուտ գիւղին մօտ (Թուման - եանի շրջան): Գիտնականը, քարձր որակը լայն ժողովրդականութիւն մը ա - պահոված են հայկական փիրուզին, որմէ պատրաստուած զարդերը այսօր կը վա - ճառուին յատկապէս Մարտ. բոլոր քա - ղաքներուն մէջ:

Ընդհանրապէս հասիզանց տարբեր է փիրուզի գունաւորումը՝ վառ կապոյտ, պատականանչ, խնճորագոյն, մուգ կա - նաչ, կապտագարշնագոյն, մոխրակա - նաչ, սպիտակ, կաւճագոյն: Թեղուտի հանքին մէջ, կապոյտ եւ կանաչ փիրու - զին զատ կայ նաեւ բծաւորը: Քարին կա - նաչ եւ կապոյտ գանգուածին մէջ գեղե - ցիկ, զարմանալի զարդեր կը կազմեն զարշնակարմիր, սեւ եւ դեղնակարմիր բիծերը: «Մալերով» այդ հազուագիւտ գոյները կը յիշեցնեն հիւսիս - ամե - րիկեան փիրուզի սքանչելի տարբերակ - ները՝ որ յարգի էր եւ լայնօրէն կ'օգտա - գործուէր տեղւոյն հնդիկներուն կողմէ՝ հանելակներ եւ ապարանջաններ պատրաս - տելու:

Վ. ՍԷՔՐԱՆԵԱՆ

բիւր հազար կը հաշուուի թիւը այդ կար - դի տղոց, որոնց մէկ մասը ուղ տարե - կանէն ալ վար է, եւ որոնք կը պարա - պին այլազան ապօրինի գործերով, մու - րացկանութեամբ եւ պոռնկութեամբ: Կան իսկ տղաք, որոնք հաշմուած են իրենց ծնողքին կողմէ, որպէսզի աւելի չատ ար - դիւնք քաղեն մուրացկանութեամբ:

Թուրք ոստիկանութիւնը երբեմն կը հաւաքէ այս անտուն տղաքը, եւ երբ կա - բելիութիւնը դոնէ զանոնք կը ղրկէ ի - րենց ծնած գիւղը: Բայց երբ չի յաջողիր հասկնալ թէ ուրկէ՞ եկած են, զանոնք կրկին փողոց կը նետէ, կնաելէ եւ կըշ - տամբելէ վերջ:

Փողոցի տղոց կացութիւնը վատթարա - գոյն է Լատին - Ամերիկայի մէջ: Քուի - թոյի մէջ (Էքուատէօռ) քաղաքին բնակ - չութեան հարիւրին մէկը կը կազմեն, այ - սինքն՝ 6000: Պրազիլիոյ մէջ փողոցային տղոց թիւը կը հասնի երկու միլիոնի, ո - րոնցմէ 500·000-ը՝ ամբողջովին անտէր: Մեքսիքոյի փողոցներուն մէջ կը թեքե - րին առնուազն 200·000 տղաք, որոնք որբ են բոլորովին եւ կամ պարզապէս լքուած իրենց ծնողքէն, որոնք Միացեալ - Նա - հանգներ դաղթած են: Այս տղաքը կ'ապ - րին առողջապահական ողբալի պայման - ներու մէջ, առանց դպրոցի երես տես - նելու: Գործատէր մը չէ վարանած յայ - տարարել հակագերիավաճառական ընկե - րութեան ներկայացուցիչին, «նախընտր - րելի է որ տղաք տդէտ մնան, որովհետեւ անոնք որ կ'ուսանին, սեռոիքայական խնդիրներ կը կը ստեղծեն եւ քիչ կ'աշխա - տին»:

Ցիշեալ ընկերութիւնը չանք կը թափէ, որպէսզի փողոցային տղոց հարցը ընդ - դրկուի գործունէութեանց այն ծրագրին մէջ զոր Միացեալ - Ազգերու ընկերակ - ցութիւնը պիտի պատրաստէ 1985-ի հա - մար, իբր երիտասարդութեան միջազգա - յին տարի:

ԺՊԻՏ

———o———

Պոնիֆաչիոյի աշխատանքի դրասեն - եակն է, պաշտօնեան հարց կուտայ ներկայացողին.-

«Որեւէ առեն աշխատանք առաջարկուած է՞ ձեզի»:

- Միայն մէկ անգամ, այլապէս ամէն մարդ չատ լաւ կը վարուի հետս:

×

Անթուան կ'երթայ իր զարմինկը՝ Տո - մինիքը տեսնելու, որովհետեւ պատուոյ խնդիր մը ունի կարգադրելիք.

- Էհ՛յ, Տումէ, անարճանակդ փոխ կուտա՞ս.

Օ՛յ, չեմ կրնար, փոխառնակեցի:

- Փոխառնակեցի՞ր, ի՞նչ բանի փոխա - րէն.

- Ժամացոյցի մը:

- Ապուշ, հիմա եթէ քեզ նախատեն, ժամը պիտի տա՞ս...:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ

ՓԵՔԻՆԻ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ՝ ԱՆՓՈՓՈԽ

———×———

Փեքինի տեսակէտները Մարհ. Միու - թեան եւ Միացեալ - Նահանգներու ար - տաքին քաղաքականութիւններուն նկատ - մամբ կը մնան անփոփոխ: Երկուքն ալ կը ձգտին իրենց դերադահութիւնները հաստատել այլ երկիրներու վրայ: Ա - սոհանդերձ, առաջինը, այսինքն՝ Մարհ. Միութիւն, առաւել մեծ վտանգ կը ներ - կայացնէ աշխարհի խաղաղութեան հա - մար:

Միւս կողմէ, Փեքինի արտաքին քաղա - քականութեան ուղեգիծը կը չարունակէ իր նախկին ընթացքը, անշան փոփոխու - թեամբ: Ա.րդարեւ, կը ձգտի, ըստ առաջ - նոյն, համագործակցութեան եզերը դըս - նել երրորդ Աշխարհի բոլոր երկիրնե - րուն հետ: Այս չրջադիծէն դուրս կը մը - նան միայն Քուպա եւ Վիէթնամ: Այս վերջինը կը դադրի «բարեկամական» նը - կատուելէ այն օրէն ի վեր, երբ Մոսկուա - յի կառքին լծուելով «թշնամական» դիրք կը բռնէ Զինաստանի դէմ:

Վերոյիշեալ տեսակէտներուն վերյու - ծումը կը նատարէ եւ անհրաժեշտ բա - ցատրութիւնները կուտայ Զինաստանի մայրաքաղաքին մէջ լոյս տեսնող Փեքինկ Րիվիու անդլերէն չարաթաթերթը:

Այսպէս, համաձայն չարաթաթերթին, երկու դեր - պատութիւններն ալ կը յատ - կանչուին իրենց դերադահութեան ձըգ - տումներով՝ այլ երկիրներու վրայ: «Այսուհանդերձ, ցկատի առնելով, որ իրենց մրցակցութեան մէջ Խորհ. Միու - թիւնը յարձակողական, իսկ Միացեալ - Նահանգները պաշտպանողական դիրքե - րու վրայ կը գտնուին, աշխարհի խաղա - դութեան պահպանումին գլխաւոր սպառ - նալիքը կուգայ առաջինէն»: Շարաթա - թերթը կ'աւելցնէ այս առթիւ, թէ Չի - նաստան միաժամանակ կ'ընդդիմանայ ա - մերիկեան դերադահութեան քաղաքա - կանութեան դէմ: Իրրեւ օրինակ կը մատ - նանշէ Ուաչինկթընի դիւանագործումները չարք մը երկիրներու նկատմամբ: Ուա - չինկթընը զօրավիղ կը կենայ Հարաւ. Ա - ֆրիկէի Հանրապետութեան՝ ընդդէմ Նա - միպիի արձակագիններուն, Իսրայէլի՝ ընդդէմ Պաղեստինցիներուն, կը պաշտ - պանէ կեդր.՝ Ամերիկայի ալջակոմեան կառավարութիւնները, Հարաւ. Քորէա:

Ուաչինկթընի դերադահութեան քա - ղաքականութեան մէկ այլ երեսը կը պար - զէ անոր ընծայած զինական օժանդակու - թիւնը Թորմոզի: (Փեքինի համար կղզին անբաժան մասը կը կազմէ Զինաստանի): Շարաթաթերթը կը ճշդէ.- Միացեալ - Նահանգներու գինուորական ուժը թէեւ տկարացած է անցեալի բաղդատմամբ, այսուհանդերձ, անոր գերագահութեան ձգտումը կը մնայ միշտ ի զօրու»:

Զինաստանի արտաքին քաղաքականու - թեան ուղեգիծին ահմանումին ընթաց - քին, չարաթաթերթը կը չեշտէ, թէ Փե - քին կը փափաքի ամրապնդել իր համա - գործակցութեան կապերը Երրորդ Աչ - խարհին հետ: Սակայն, այդ չրջադիծէն դուրս կը ձգէ երկու երկիրներ՝ Քուպա եւ Վիէթնամ, որովհետեւ, ասոնք, ըստ Փեքինկ Րիվիուին, խորհրդային կառքին լծուելով գործիք կը դառնան Մոսկուայի ծաւալապաշտ - յարձակողական քաղաքականութեան:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԱՐԹԱՆԿԱՐ՝ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԱՍԻՆ

Մեսրոպ Մաշտոց մատենադարանին նը - ւիրուած է նոր ժառանգն մը, որ պիտի իրագործուի Խորհ. Միութեան կեդրոնա - կան ձայնասփիւռին պատուէրով: Շար - ժանկարը պիտի պատմէ հին ձեռագիր - ներու գանձարանի հարստութիւններուն, Մաշտոցի, Խորենացիի, Եղիշէի, հայ թուաբանագէտներու, աստղագէտներու, ճարտարապետներու, երաժիշտներու, Հայաստանի հնագոյն մշակութային կեդ - րոններուն մասին: Պիտի ներկայացնէ նաեւ Գոշավանքը, Նորավանքը, Գառնին եւ Գեղարդը: Շարժանկարին մէկ մասը ամբողջութեամբ պիտի նուիրուի Թորոս Ռոսլինի եւ Գրիգոր Նարեկացիի:

×

ՆՈՐՔԸ Կ'ԸՆԴԼԱՅՆԻ

Շուտով կը սկսի Երեւանի նոր եւ բա - րեկարգ թաղամասերէն մէկուն՝ Նորքի բնակելի զանգուածին 7-րդ փոքր չրջանին շինարարութիւնը: «Երեւան նախագիծ» հատատատութեան ճարտարապետներ ըՍ - պարտակ Կնդեղեան եւ Էմին Ոսկոնեան կազմած են «Նորք 2» բնակելի զանգուա - ծին այն հատուածին նախագիծը՝ ուր տեղ պիտի գտնեն 7-րդ եւ 8-րդ փոքր չրջանները: Անոնց տարածութիւնը հիւ - սիսէն պիտի գօտեւորէ Երեւան - Գառնի մայրուղին, արեւելքէն եւ հարաւէն՝ Ողջաբերդի գոգահովիտին եզերը: Երկու նոր փոքր չրջանները կը զբաւեն մօտ 230 հեկ - տար տարածութիւն եւ նախատեսուած են 30 հազար բնակիչի համար: Ի տարբերու - թիւն արդէն կառուցուած փոքր չրջան - ներէն: Նորերուն մէջ չէնքերը պիտի բլ - լան աւելի բարձր՝ մէկ մասը ըլլալով 16 յարկանի: Նախ կը սկսի 7-րդ փոքր չըր - ջանին կառուցումը: Պիտի ունենայ հան - րախանութ, մարզարան, դպրոցներ, նա - խադպրոցական հատատատութիւններ եւ ամբողջութիւնը պիտի չրջապատուի կա - նաչապատ գօտիով մը:

Շատերու կողմէ զայրոյթ կար Կիրոսին դէմ ու կը հաւատային, որ Զէյնապը, Հաճի Մուսային յանձնողը, Զերչի Կի - րոսը եղած է, մանաւանդ քիչ չէին հա - ւատացողները, որ ողջ է Սպիտակ Զիա - ւորը...

Կը խօսէին իրարու մէջ, որ Զերչի Կի - րոս լեռնէն կանուխ վար իջած, իր քէյ - ֆին կը պատրաստէ եղեր, իսկ հիմա Հաճի Մուսային հետ խոչ - պէչ, աղայութիւն կ'ընէ:

Դժգոհ էին նաեւ Թորթանցի ձիաւոր - ները: Անոնք որ Ղորեպան Թաթոսին հետ առաջին անգամ միացած էին Սպիտակ Զիաւորին:

- Չէ, աղբերս, քիւրտին հետ բարե - կամ չենք կրնար ըլլալ: Ես ի՞նչ բան է, հէ՛: Տահա, երէկ Սպիտակ Զիաւորին հետ կռիւ ընողը էդ Հաճի Մուսան էր: Պէլքի Հաճի Մուսան պատճառ եղաւ, որ Մարտիկը կորսուեցաւ մէկէն:

(Շար. 635)

ՍՊԻՏԱԿ ԶԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՋՈՐՐՈՐԴ

ԼԵՌՆԷՆ ՎԱՐ

Շէյխ Պէտրի այդ երեք գիւղերուն մէջ էր, որ մէկ անգամէն լեցուեցան Վարդա - ձորի լեռնէն վար իջնողները. Վար - դաձորցին, Շինաւանցին, Կարմրէկցին, Հացկցին, բոլորը, բոլորը, որ վեր եկած էին Սպիտակ Զիաւորին հետ:

Վարդաձորցի ամնահայր Մարկոս, դա - ծաղի մը կռթնած, կը մտածէր: Անոր դէմքին, աչքերուն մէջ կարծես կուկուռ, կարծր հողէ տարածութիւն մը կար, որ անձրեւին կը սպասէր: Լեռնէն վար, կար - ծես անծանօթ բան մը կը փնտռէին: Կը գիտէին իրենց Աստուածը, որ հոն, լե - ռան վրայ ձգեցին՝ վառօդի հոտերուն, հրացաններու ձայներուն, երկնքին, աստ - ղերուն ու երկաթի ապառաժներուն հետ: Լեռնէն վար, կարծես փխրուն, անապա - հով բան մը ունէր գետինը: Անոնց հա - մար Սպիտակ Զիաւորը, որ կը պաշտ - պանէր ջիրենք, վերը, լեռներուն մէջ մը - նաց: Առաջին անգամ ջերմութիւն իջած հողի մը նման, հետզհետէ կը կակուղնա - յին ամնահայր Մարկոսին աչքերը, կար - ծես կորնչուցած զգայարանք մըն էր որ կը գտնէր երբ Շէյխ Պէտրի արտերուն մէջ հողին հոտն առաւ: Ան փորեց հողը եղունգներով ու իր երկու ափերուն մէջ առաւ, ցոյց տալու համար Մխի Աստու - րին:

- Աս քեզի քիւրտը, Աստուր: Քիւրտը, որ էս հողէն հասկնար, նէ՛ ինք էս հա - լին կուգար, նէ՛ ըլ մենք: Էս ջրով, էս հողով թէմամ դրախտ կարելի է կանգ - նեցնել էս լերան տակ:

Մարկոս չէր ուզեր հողը գետին թա - փել, կարծես ափով արծաթ բռնած ըլ - լար: Ու հողին հետ ջուրի ձայնը, վեր - ջալոյսի խաղը կէօլիճ մէջ, իսկ իրիկնա - դէմին գորտերու ձայնը գինքը իրական աշխարհին կանչեցին կարծես: Եւ ահա վարդաձորի իրիկնամուտը, փողոցները երախաներու ձայներով ու ճամբու վրայ ուչ մնացած սայլի մը ճչոցը: Մարկոս այդ աշխարհին մէջ ինկած էր:

- Ի՞նչ կայ, չկայ, Գաբօ:

- Ձգիտեմ, աղբեր, իմացայ, որ երէկ գիշեր ճամբայ ելած է առաջին կարա - նը: Կը խօսին, որ մեզ հետաւոր հայ գիւղերուն մէջ պիտի տեղաւորեն:

- Որ ինձ թոյլ տան, կ'երթամ կը մտնեմ վարդաձոր...

- Ախելդ տուն բեր, Գաբօ, էդ չըլլա - լիք բան է, միայն թէ մեզ չի ղրկեն հե - ռուները:

Յուսահատ, չուար ժողովուրդին մէջ միշտ ալ գարունի մը գալիքը կար ու ամէն օր նոր գրոյցներ չրջան կ'ընէին: Որպէս թէ, Աբջ Սաքօն ըսած է: Որպէս թէ, Չերչի Կիրոս Հաճի Մուսային խո - սած է:

- Էդ, էդ ցամաք ձորու աղուէսը: Թէ որ քիթը բռնեմ, հոգին ականջներէն դուրս կուգայ, - զայրոյթով կը խօսէր դայեկ Նուբիան իր մօտի կիներուն, ա - ռանց Չերչի Կիրոսին անունը տալու:

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան, Այրի Տիկին Աբաքսի Բազումեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Բազումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարօ Պահջեճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարի Պաղտիկեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Թորոսեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, զարմուհիին եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Պահջեճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 24-ին, 93 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, երկուշաբթի, Օգոստոս 30, ժամը 14·30ին Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ Եկեղեցին, ռիւ Սէն - Փիւաք, եւ մարմինը կը փոխադրուի Առնուվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, փոխան ծաղիկի նուէրներ՝ բարեսիրական կազմակերպութեանց։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ»· - Մեր ցաւակցութիւնները Թորոսեան, Բազումեան, Պահջեճեան ընտանիքներուն։

×

Այս առթիւ, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան 150 Ֆ· կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարի Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ռըստիկեան եւ զաւակները, Պ· Կարապետ Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Անտոնեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վերժին Ուզունեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Առաքելեան եւ զաւակները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի, նուէրներով, անձամբ, մամուլով թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ -հօր, զաւկին, եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

×

Այս առթիւ Տիկին Վ· Ուզունեան 160 Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա·- Վարժարանս կ'ընդունի ՅԵՐԵԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտները, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ։

Բ·- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿԸՐԹԱՐԱՆԷՆ մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՑ-յի աւարտական դասարան՝ Ա· Բ· Գ· Դ· բաժիններով։

Գ·- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն։

Դ·- Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները ի տաճելու եւ ցրուելու համար։

Ե·- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար։

Զ·- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ։

Հետաքրքրուիլ ծնողքները կը խրատուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել Վարժարանիս Տեսչութեան հետ։

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 534. 68. 28

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

LOTO

Ի ՆՊԱՍՏ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

ԽՆԴՈՒՄԸ ՄԸ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սեպտեմբերի վերջաւորութեան կը վերսկսին Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի Տիկնանց Ճանճնախումբին կազմակերպած հայերէն լեզուի, հայկական երգի ու պարի դասաւանդութիւնները, որոնք նախորդ տարիներու նման տեղի պիտի ունենան Շորեքշաբթի կէսօրէ վերջերը, ժամը 14-էն 18, Ալեք Մանուկեան Մշակ· կեդրոնին մէջ, 118 Քուրսէլ փողոց, Փարիզ 17-րդ։

Տեղեկութեանց եւ արձանագրութեան համար կը խնդրուի այժմէն դիմել Հ· Բ· Ը·Մ·ի գրասենեակը՝ 11, Սֆուաս Ալպոնի, Փարիզ 16-րդ, ։

Հեռ·- 520 - 03 - 18։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16-ԻՆ
Սալ տէ Ֆէթ (Ալֆորվիլ)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ· ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ

ի նպաստ հայ վարժարաններու

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՒԹԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»

83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

ՄԱՏՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ՝ ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՇԻՐՐԸ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ

1958 – գին 60 Ֆ·

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄ

1963 – գին 35 Ֆ·

ՇՀԱՇՆ ՇՀԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

1971 – գին 50 Ֆ·

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

1973 – գին 50 Ֆ·

ՆԱՀԱՊԶԸ ԱՒԱՆՑ ԵՐԳԻ

վերիրատարակութիւն 1981 – գին 70 Ֆ·

ԵՆՈՎՔ ԼԵԶՒՆԵՑՆ

ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ

1979 – գին 50 Ֆ·

ԽՇՃԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵՑՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

1980 – գին 70 Ֆ·

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»

Տպկտքաց «Յառաջի յիսնամեայ հատորածովնէրէն (1925 – 1975) ի վիպարան

ԿՈՂՔ՝ ԴՐՕՋԱՒԻ

1976 – գին 120 Ֆ·

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ·։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ-Ի «Դար մը Գրականութիւն»

ԳՈՐԾԻՆ Բ· ՀԱՏՈՐԸ (1920 - 1980)

Կ'ընդգրկէ սփիւռքեան գրականութեան վերջին վաթսունամեակի պատմութիւնը, ընդհանուր գիծերու մէջ ներկայացնելով ընկերային, մշակութային, հրապարակագրային եւ լեզուական մարզերու պատկերը։ Մենագրային 85 ակնարկներով կ'անդրադառնայ յայտնի արձակագիրներու եւ քերթողներու կեանքին ու գործին, առանձնաբար ներկայացնելով պաղատթային գօտիներու մէջ ստեղծագործող գրողներու գրեթէ լրիւ անուանացանկերը։

Մօտ 700 մեծադիր էջերէ բաղկացած պեղատիպ հատոր մը· լաթակազմ, պատկերազարդ, մենագրուած 85 դէմքերու գործերէն յատկանշական էջերով։

Գինն՝ 230 Ֆ·, առաքման ծախքով։ Օդանաւային թղթատարով՝ 300 Ֆ·։ Դիմել «Յառաջ»ի ապսպրելու համար, կամ՝ հեղինակին, հետեւեալ հասցէով՝

M. TOLOLYAN
99 Hillside Rd.,
Watertown, Ma. 02172 U.S.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը զբօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին։

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս· ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
Տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԷՍԱՏԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ մշակ· եւ գեղար· ցերեկոյթ - թէյատեղանը, նուիրուած՝

ՄԻՍԱՔ ՄԵՍԱՐԵՆՑԻ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 24

ECOLE DU TEBROTZASSERE

RENTREE SCOLAIRE 1982 / 1983

L'ECOLE ARMENIENNE DOIT VIVRE

— Elle a pour vocation de **perpétrer votre culture;** elle est actuellement l'une des **deux seules en Europe** qui dispense un **enseignement bilingue.**

— Votre Ecole ne peut exister **sans vous.**

— Votre **participation** est nécessaire au **succès** de cette opération.

Cette année, la **nouvelle Direction** de TEBROTZASSERE vous **propose:**

- **L'ouverture** d'une maternelle où toute une infrastructure d'activités d'éveil sera organisée,
- Un **ramassage** scolaire par car pour les enfants des **banlieues** avoisinantes au **Raincy,**
- **L'inscription** de vos **enfants, garçons** comme **filles, cycle primaire** et **secondaire** (les frais d'inscription s'élèvent à 150 F.).

— **Demi-pension:** indemnité forfaitaire de **500 F. mensuels** pour les repas de midi (ramassage scolaire inclus).

— **Internat:** 1.200 F. mensuels

PARENTS ARMENIENS,
REPONDEZ VITE A NOTRE APPEL!

Pour tous **renseignements** et **inscriptions,** s'adresser à la nouvelle Directrice:

Mme. SILVA KARAGULIAN

qui assurera une **permanence** à partir du:

Lundi, 5 Juillet
à L'ECOLE DU TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
Tél.: 381. 01. 72
de 10h. à 12h. — du Lundi au Vendredi

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
28-29
SAMEDI-DIMANCHE
28-29 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2.50 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.246 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.246

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ առաջնորդը՝ դերպ. կէսմպ

Գնաւոկովայի մէջ, և քանի մը 100.000 ախտաւորներու առջև, չվարանեցաւ Լէհ Վալեզայի ազատ արձակումը պահանջել: Ընդդէմ Սեւ Կոյսին 600-ամեակն է, Օգոստոս 31-ին եւ այդ առթիւ արտասահման հոդուածներ մէջ, բայց ի բաց դիրք ճշդելով հանդերձ Սոլիտարնոթէի եւ արդելափակուածներու կողքին, հրաւիրած ժողովուրդը խուսափիլ ցոյցերէ, փոխանակ չվրնել այդ օրը եւ տունը նստելով յայտնել բողոքը: «Բարկութիւնը դէշ խորհրդատու է եւ փողոցը պէտք չէ տիրապետի դաշտն ըլլայ: Սեզանի մը չուրջ է, որ ան պէտք է տեղի ունենայ»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կառավարութիւնը պատ-

հական մէկոցներ ձեռք առաւ, Տրէյֆուսի նկատմամբ, Ֆրանսական կառավարութեան տուած պարտադրանքի որոշմէն հետք: Ծանօթ է, որ Ֆրանսա պարտադրեց ամերիկեան այդ տան Ֆրանսական ճիւղին, հայթայթել Սիպերիոյ կայարաններուն երեք fոմփրէսէօրները, հակառակ ամերիկեան ամպարկոյին: Ուաշինկթըն որոշեց դադրեցնել ամերիկեան կազմածի եւ թեքնոլոժիի հայթայթումը թէ Րուսա - Ֆրանսի եւ թէ Ռուսօզօ - Լուսանոյա կայ տակայն որ այս տնտեսական պատերազմը աւելի սուր բնոյթ չառնէ:

ԽՈՐԱՑԵԼԵԱՆ էլ - Ալ ընկերութեան

պահեստները պիտի չթուչին Շաբաթ օրը, յարգելու համար Սապաթ-ի օրէնքը: Սակայն, կարենալ համախմբման կառավարութիւն մը կազմելու համար, խոստումները ըրած էր կրօնական կուսակցութեան երեսփոխաններուն: Զգճգելէ, ձգճգելէ ետք, կառավարութիւնը տեղի տուաւ Ջոյճջաթթի օր (նախապէս փորձ մը եղած էր, բայց օդաչուները չեն կրնար Ուրբաթ իրիկուն, մայրամուտին օդանաւերը կեցնել, Աւրհնեանի վերեւ ... ու - րեմն թոյլ տրուած էր Թուչիլ...): Ասիկա տարեկան 150 միլիոն տոլարի բաց մը կը նշանակէ ընկերութեան համար: Քանի մը տարիէ պաշտօնեաներ գրաւած են փոխադրութեանց նախարարին դրասենեակը եւ 7 ժամ պատանդ բռնած նախարարն ու անօրէնը: Կը վախնան, որ այս ձեւով էլ - Ալ սնանկանայ:

ԼիԲԱՆԱՆԷն, մինչեւ Ուրբաթ, 4000

Պաղեստինցի արդէն հեռացած էին: Վիրաւորներն ալ Ցունաստան փոխադրուած: Կը թուի որ Լիբանանեան ճախն ու մահմետականները որոշած են դէշ - ազէկ ընդդէմ երբ «Ազգային Պէչիր Ճեմայէլի հետ: Նախկին վարչապետ՝ Սայէպ Սալամ չընդունիր որ անճնաւոր եղած են, այլ իր դիրքը ապահովել կը բանաձեւէ.- «Եթէ Իսրայելացիները Պէյրութի դուռը չըլլային, կարելի էր մերժել հանրապետութեան նոր նախագահը եւ կրկին քաղաքական պատերազմ կ'ըլլար: Բայց ուրիշներու համեմատութիւնը, Պաղեստինցի - ներու մեկնումէն եառ, մեզի ի նպաստ չ եւ չահ չունինք այդ ճամբան բռնելու»:

ՊՈՒՐԳԻՈՑ մէջ, զինուորական իշխա-

նութեան հաստատումէն ի վեր (1980, Սեպտեմբեր 12) 25.473 հոգի դատապարտուած է, որոնց մէջ՝ 103 մահապարտ:

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

"ԵՂԵՒՆԱՓՈՐՁը, ՈՐ ՏԵՂԻ ՉՈՒՆԵՑԱԻ"

ԵՒ «ՄՈՆՏ»Ի ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—×—

Ա.յս - առնուազն «տարօրինակ» - խոհրաքրին ներքեւն է, որ Ֆիլիփ Պոճիօ անհրաժեշտ տեսած է երկարօրէն ծանրանալ Ա.ՍԱ.Լ.Ա.-ի սպառնալիքին վրայ, Օգոստոս 27-ի «Մոնտ»ի մէջ (էջ 8): Ծանօթ է, որ թերթը նամակ մը ստացած էր Ա.ՍԱ.Լ.Ա.-էն, Օգոստոս 15 թուակիր եւ Օռանէն ղրկուած (տես «Յառաջ»՝ Օգոստոս 21/22), ուր Հ. Գ. Բ.ը կը սպառնար Ֆրանսայի, ծանուցանելով երկու եղեռնախորհրդներ՝ մէկը, Օգոստոս 19-ին Ֆրանսայի միջազգային մէկ օդակայանը, միւսը՝ Օգոստոս 25-ին, ճիշդ ցերեկին, մեթրոյի բանուկ կայարաններէն մէկուն մէջ: Ծանօթ է, որ բիրտ ուժն ու ահաբեկչութիւնը դատապարտող մաս - մեդիաներն են, խորքին մէջ, որ կը քաջալերեն անուղղակի կերպով նման արարքներ, քանի հարցի մը կ'անդրադառնան միայն երբ արիւն հոսի տեղ մը: Նոյնինքն Մոնտ միայն երկու անգամ, առաջին էջի իր քրոնիքը յատկացուցած է Հայերուն, առաջինը՝ 1979 Դեկտեմբեր 25-ին, Եըլմազ Զոլփանի մահափորձին առթիւ (Շան գ'էլիզէի վրայ), միւսը՝ երկու չաբաթ առաջ, Անգարայի եղեռնափորձին առթիւ:

(Շար. 4-րդ էջ)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅՈՒՅԱՓԵՂԿԵՐՈՒ ԱՌՋԵԻ

—×—

Երբ երիտասարդ էի, ամենամեծ հաճոյքս էր չաբաթը անպամ մը, կամ պոնէ երկու չաբաթը անգամ մը ըրջիլ այն չուկաներուն մէջ, ուր հին եւ գործածուած դիրքեր կը ծախուէին: Համալսարանի ուսանող էի եւ ինծի համար չկար կարդալէ աւելի մեծ հաճոյք մը: Ի՛նչ առիթներ կը ստեղծէի, որպէսզի ճամբաս պարբերաբար անցնէր Գարապիւղէն դէպի Թիւնէլի վերի կողմը. կամ փոխադարձաբար, վերի Թիւնէլէն դէպի Գարապիւղ: Այն ատեն կ'արհամարհէի Պոլսոյ պատմական փապուղին ու կը նախընտրէի հետիոտն իջնել կամ ելլել Եիւքսէք-Գալաթըրըմի զառիվերին վրայ:

Հիմա կարծես նուազած են հին դիրքերու վաճառորդները այդ դարձդարձիկ, նեղ բայց ազմկալից զառիվերին վրայ: Իմ ուսանողական չրջանիս անհամար գըրաւճառներ կային, կանոնաւոր ու փարթամ խանութներ, որոնք միայն գործածուած դիրք կը ծախէին: Ես անոնց ցուցափեղկերուն առջեւ երկար կը յամենայն, երբեմն ալ ծածուկ ու ամչկոտ նայուածքներ նետելով դէպի ներս: Այդ խանութներէն մէկ քանին համբաւաւոր էին ու սուղ կը վաճառէին գործածուած դիրքերը: Ուսոի յաճախ քաջութիւնը կը պակսէր ինծի, ներս մտնելու: Կը խրտչէի մանաւանդ անոր համար որ դիտէի թէ երէկ մտնէի, տարիքոտ կին մը կամ ծերունի վաճառորդ մը խակոյն պիտի հարցընէր.

- Ի՞նչ ուզեցիր:

Ես դիտէի թէ ինչ կ'ուզէի: Թերեւս ալ ուրիշ ոչինչ կ'ուզէի. եթէ ոչ միայն տեսնել, նայիլ դիրքերուն: Նայիլ՝ հեղինակներու անուններուն, յետոյ գործերու խորագիրներուն: Քննել՝ թէ ո՞ր հրատարակչատան կը պատկանէին անոնք, թուղթմանութի՞ւն էին թէ ընագիր, եւ դեռ ի՛նչեր ու ինչեր: Տունը արդէն իսկ սկսած էի կազմել փոքրիկ գրադարան մը. որուն վրայ կը դողայի: Բայց որքա՜ն կը ցաւէի, երբ ցուցափեղկին մէջ կը տեսնէի գործ մը, վէպ մը կամ բանաստեղծութիւններու հատաքածոյ մը. որուն աւելի հին մէկ տպագրութիւնը ունէի արդէն: Նորատիպ հատորը նախանձս կը զրգռէր, կը զղջայի հնատիպը ունեցած ըլլալուս համար եւ կը զայրանայի ես ինծի, թէ ինչո՞ւ աճապարած էի գնելու նախորդը:

Բայց ինչ որ զիս ամէնէն չատ կը խանդավառէր, այդ կանոնաւոր գրավաճառներէն անմիջապէս վերջ բոյն դրած հնարավաճառներու ներկայութիւնն էր: Անոնք աւելի չատ չրջուն վաճառորդի կը նմանէին, քան թէ խանութպանի: Հոն հանդիսատ կը դանդաղէի դիտուած դիրքերուն առջեւ, ձեռք կուտայի մէկուն կամ միւսին, առանց վախնալու որ մէկը կը հարցնէ թէ ի՞նչ կը փնտռեմ: Այդ դիրքերը քիչ մը աւելի հին էին, քիչ մը աւելի մաշած, պատառուն: Բայց աւելի հաճոյք կ'առնէի անոնցմէ: Անպայման բան մը կը գնէի հոնկէ: Պարապ ձեռքով վերադառնալը դժբախտութիւն մըն էր ինծի համար:

Եիւքսէք - Գալաթըրըմի զառիվերին վրայ կարելի չէր հայերէն դիրքերու հանդիպիլ: Կամ՝ չատ ցանցառ: Բայց ուսանողական այդ չրջանիս ինծի համար որեւէ տարբերութիւն չկար հայերէն, թրքերէն, Ֆրանսերէն ու անգլերէն դիրքերուն միջեւ: Գրականութիւնը իր ընդհանուրին մէջ այնքան կը սիրէի, որ լեզուն այլեւս կը դադրէր նշանակութիւն, մտանայատկութիւն ներկայացնելէ: Կը բաւէր որ հասկնայի կարդացածս, կը բաւէր որ կարենայի կարդալ տպուածը:

Այսօր, երբ ետ կը նայիմ այդ օրերուն եւ աչքերուս առջեւ կը կենդանացնեմ ցուցափեղկի մը առջեւէն բաժնուիլ չուզող ուսանողի իմ հին պատկերս, կ'անդրադառնամ որ միջազգային գրականութեան մասին ես այս ցուցափեղկերուն առջեւ չատ աւելի բան սորվեցայ. քան ինչ որ կրնայի սորվիլ գրականութեան պատմութեան դիրքերէ: Անտրէ Ժիտի ամենակարեւոր գործերը որո՞նք էին, Ժան Փօլ Թոյի, Ֆրանսուա Մօրիաքի, Անաթոլ Ֆրրանսի, Փօլ Կլոտէլի, Ալպէր Կամիւի ամբողջական գործերուն մէջ ի՞նչեր կարելի էր համբել, ո՞րոնք էին Ժան Փօլ Սարթրի, Հայտէկկերի, Գիրղէկաարտի, Կապրիէլ Մարսէլի փիլիսոփայական ամենակարեւոր գործերը, այդ բոլորը կը սորվէի ցուցափեղկերէն: Վերջն է որ գրականութեան պատմութեան դիրքերէն ըսուզեցի այն ինչ որ առաջին անգամ ինծի տրուեցաւ գրավաճառներու ցուցափեղկերէն:

Երբ Եիւքսէք - Գալաթըրըմի երջանիկ պատյոս կը վերջնաբար, անպայման մէկ կամ երկու դիրք կ'ունենայի թեւիս տակ: Ի՞նչպիսի երջանկութեամբ կը սեղմէի ծրարը, երբ տուն կը վերադառնայի: Կը դողայի ծրարին վրայ: Հազուադեպ դիրքերու մէջէն ընտրած էի այդ դիրքերը: Ամենալաւերը չէին բնականաբար, բայց իմս էին այլեւս...:

Եւ երբ տուն կը հասնէի, մայրս, զիս տեսնելով, կը բացագանչէր.

- Նորէ՞ն դիրք առիր:

Կը զանգատէր դիրքերուս առատութենէն: Մինչդեռ դեռ ի՞նչ ունէի որպէս դիրք, դեռ ո՛րքան համեստ էր գրադարանս: Դեռ ո՛րքան հեռու էի դիրքերու հետ նոյնանալէ, դիրք դառնալէ...:

Խեղճ մայրս...

Ռ. Հ.

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԻԼԷՐԻՒ «ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»

—×—

Օգոստոս 26 թուակիր «Հիւրրիյէթ»ի մէջ, Իլէրի կը չարունակէ իր «Թեր - թօնը»ս-

Միւէզզինը դուռնէ - դուռ հրդեհին լուրը տալէ ետք, գիւղին բոլոր Թուրքերը արտերուն կողմը վազեցին, մինչ Հայոց թաղը խոր լռութեան մէջ էր: Այրող բոլոր արտերն ալ Թուրքերու կը պատկանէին եւ հովը այնպէս կը փչէր, որ Հայերու արտերուն համար որեւէ վտանգ չկար: Անշուշտ Թուրքերուն աչքերէն վազած արցունքները չէին կրցած հրդեհը մարել: Այդ դիշեր, բոլոր Թուրքերը չէին քնացած, մինչդեռ Հայերը մշիկ - մշիկ կը քնանային եւ կամ աչքերնուն մէկը՝ բաց, Թուրքերուն վիճակը դիտելով, կ'ուրախանային):

Հայոց այս լռութենէն ալ Թուրքերը չէին կասկածած եւ կը վիճէին հրդեհին պատճառին չուրջ, երբ Միւէզզինը պատմեց թէ ինչպէս փախչող Հայերը տեսած էր: Ասոր վրայ ժանտարմաները հարցաքննութեան տարին Հայերը:

Այս հարցաքննութիւնն ալ պատճառ եղաւ որ «Թուրքեր՝ Հայերուն ճնշում կ'ընեն, առանց պատճառի ոստիկանատուն տուրուելով կը ծեծուին» ըսելով ամբողջ աշխարհ իրար անցնի:

Այս դէպքէն երեք տարի յետոյ, 1865ին, Հայերը համարձակեցան նոյն գիւղաքաղաքին մէջ խմբովին գլուխ վերցնել եւ մէկ գիշերուան մէջ Թուրքերու տունե - րուն վրայ յարձակելով, բազմաթիւ Թուրքեր սպաննել, եւ իրենց գլխուն համարեա պետութիւն մը կազմելով Թուրք ժանտարմին քաղաք մտնելուն ալ արգելք ըլլալ:

Անշուշտ քանի մը Մէհմէտճիքի սիւնիներուն փայլը այս ապստամբութիւնը կը ճղմէր, բայց օտար իշխանութիւններէ վախցող այդ օրերու տկար կառավարութիւնը չատ թոյլ դտնուած էր եւ Հայերն ալ ասկէ քաջութիւն առնելով իրենց կազմած այդ աւատապետական փոքր պետութիւնը ամիսներով ոտքի պահեցին:

Միայն պատկառանք ունեցող Թուրք սպայի մը քաղաք մուտքովն է, որ այս աւատապետական պետութիւնը մէկտեղէն վերցուեցաւ: Սակայն ապստամբները պատժուած չըլլալուն երկու տարի յետոյ (1867) նոյն գիւղաքաղաքը կրկին ապստամբութիւն եղած է, բայց այս անգամ նաւարկութիւնը աւելի կորովի չարժելով հայ պարագլուխները հրացանազարկ եղած են:

Քանի մը Հայու հրացանազարկութիւնը անչուշտ ամբողջ աշխարհի մէջ մեծ ազմուկ պիտի յարուցանէր: Այդպէս ալ եղած էր ու բոլոր մեծ Պետութիւնները իրարու եռեւ յուշադրեր տուած էին, բայց աւելի առաջ չէին գացած: Սակայն տասն եւ մէկ տարի վերջ 1877 - 1878-ին Թուրք - ռուս պատերազմի ընթացքին Հայերը կրկին քաջութիւն առնելով Զէյթունի մէջ երրորդ անգամ ապստամբած են:

Զէյթունի այս ապստամբութիւնները ցոյց կուտան թէ ի՞նչ է հայկական հարց ըսուածը, որու ծագման մէջ Թուրքերը որեւէ դեր չեն խաղացած: Այս նիւթին մէջ Թուրքերուն յանցանքը չատ - չատ այս ապստամբութիւնները աւենին խըստութեամբ զսպած չըլլալը կրնայ ըլլալ:

Իլէրի հոս կը վերջացնէ իր յօդուածաշարքին առաջին մասը: 1862-ի նկարագրըրած դէպքերն ալ, իրենց մանրամասնութեամբ (օրինակ՝ հովին փչելու ձեւը) այն տպաւորութիւնը կը թողուն, որ մարդը հոն էր եւ թղթակցութիւն կը գրէ իր թերթին...:

(Շար. 6)

ՄԱՆԹԱՇԵԻ ԽԱԻԻԱՐԸ

ԳՐԵՑ՝ ԱՂ. ՅՈՎԱՆՆԻՍԵԱՆ

(Բ. եւ վերջ)

Տիկին Զեփիւռը, իր զեփիւռային ու անոյշ ձայնով աւելի եւս ոգեւորում ու խանդավառում էր տրամադրութիւնները:

- Քիչ առաջ, Մանթաշեւի անունն էր հոլովւում այստեղ՝ որպէս մեծ բարեբար ... մենք երանահայերս էլ բաւական թուով բարերարներ ենք ունեցել թէկուզ աւելի փոքր չափանիշով, բայց մարդկային բարեգործութիւններ են կատարել ու բարերարի անուն վաստակել... էս էլ իր - մենք մեր հիւրընկալ բարերարի կենացը - առաջարկում է հիւրերից մէկը:

Այս հաճելի կենացը սրտագին կերպով ընդառաջուեց բոլորի կողմից:

- Սիրելի բարեկամներ, այս հաճելի ու կարեւոր կենացի առթիւ մի փոքրիկ լուսաբանութիւն անհրաժեշտ է... մեր երանելի բարերարները պարտաղրուած բարերարներ չեն եղել եւ ինքնաբուխ կերպով են նուիրատուութիւններ ու բարեգործութիւններ կատարել, ... մեր սիրելի հիւրընկալը մինչեւ անդամ իր սեփական բնակարանը նուիրել է մեր ժողովրդին ու ազգին ... ճշմարիտ է, Մանթաշեւը հայ իրականութեան ու պատմութեան մէջ, անվիճելիօրէն, մեր մեծագոյն բարերարն է եւ որպէս այդպիսին էլ յաւիտենապէս կ'ապրի մեր պատմութեան բոլոր ժամանակաշրջաններում, բայց Մանթաշեւը պարտաղրաբար բարեբար դարձաւ:

- Ի՞նչպէս.- ձայնակցեցին հիւրերը:

- Մանթաշեւին բարերար դարձնողը մի կինոս էր:

- Ի՞նչպէս ... ի՞նչպէս.- աւելի հետաքրքրուած հարց տուին հիւրերը:

- Մանթաշեւը սահմանափակ կենցաղի տէր մի մարդ էր: Այդ նաֆթի միլիոնատէր թագաւորը, սովորական մարդուց էլ աւելի նեղ ու սահմանափակ մի կեանք էր ապրում: Աւելի պարզ օրինակով պատկերացնելու համար, աւելացնեմ որ այս միլիոնատէր կրեսոսը մերժեց 1000 ռուբլի վճարել Բաֆֆիի «Կայծեր»ի 2-րդ հատորը հրատարակելու համար: Եթէ Բաֆֆիի «Կայծեր»ի երկրորդ հատորը լոյս տեսնէր իր կենդանութեան օրօք եւ Մանթաշեւը ցօրավիղ հանդիսանար նրան թերեւս Բաֆֆին - հայ գրականութեան այդ յաւերժայիշատակ տիտանը - տակաւին ապրէր տարիներ եւս եւ այսպիսով հայ գրականութեան հարուստ գանձարանը օժտուէր նորանոր գլուխ գործոցներով:

Ահաւասիկ, այդպիսի մի մարդու է հանդիպում Թիֆլիսեցի մի կինոս, Բաքու քաղաքի խանութներից մէկում, ուր եկել էր խաւիար (ձկնկիթ) գնելու:

Մանթաշեւն էլ յաճախ գալիս էր նոյն խանութը, ձկնկիթ գնելու, եւ ամէն անդամ ոչ աւելի քան հարիւր գրամ:

Կինոսն մօտենում է խանութպանին եւ խնդրում է մէկ ֆունտ ձկնկիթ կշռել:

- Դու էլ խանո՞ւթպան ես.- մօտենալով նրան հարց է տալիս Մանթաշեւը:

- Ոչ խանութպան չեմ.- պատասխանում է կինոսն:

- Ապա, էդ մէկ ֆունտ խաւիարը ի՞նչ պիտի անես.- զարմացած հարցնում է Մանթաշեւը:

- Ի՞նչ պիտի անեմ.- նոյնքան զարմացած պատասխանում է կինոսն.- պիտի ուտեմ:

- Ի՞նչպէս թէ պիտի ուտես.- զարմանում է Մանթաշեւը.- մէկ ֆունտ խաւիարն էլ կ'ուտուի...

- Ինչո՞ւ չի ուտուի.- չատ հանդիստ պատասխանում է կինոսն.- երկու - երեք ընկերներով կը նստենք, կ'ուտենք, կը խմենք, քէֆ կ'անենք...

- Ախ՛ր էդ թանկարժէք խաւիարը...

- Է՛ բարեկամ.- անծանօթ մարդու մխքը կռահելով՝ աւելացնում է կինոսն.- քանի ունենք մարդու պէս կ'ուտենք, կ'ապրենք ու կը վայելենք ... երբ չունենանք Մանթաշեւի պէս կ'ուտենք ու կ'ապրենք:

Մանթաշեւը սթափւում է ու ցնցւում: Ու յետոյ սկսում է ամբողջ մարմնով դողալ՝ լինքն իրենից ամաչելով: Թոց - նում է խանութը, առանց սովորական հարիւր գրամ ձկնկիթը գնելու ու հեռանում է: Հէնց այդ հեռանալն էր:

Այնուհետեւ, իր ծառաներն ու խոհարարներն էին գալիս՝ տասնեակ ֆունտով ձկնկիթ գնելու նոյն խանութից ու տուն տանելու՝ Մանթաշեւի չքեղ սեղանները զարդարելու համար:

Մանթաշեւը ոչ միայն սթափուել ու ցնցուել էր, այլեւ ամբողջովին հոգեփոխուել ու կերպարանափոխուել էր: Մանթաշեւի քսակի բերանը բացուել էր: Միլիոններով ռուբլի դուրս էր գալիս անբասիր քսակից՝ բազմաթիւ հիւրասիրութիւններ, բարեգործութիւնների, եւ մարդկային կենցաղավարական դրական դրսեւորումների համար:

Ռուբլիների հոսքը հասնում էր մինչեւ Փարիզ, Մոսկուա, Թիֆլիս, Երեւան ու էջմիածին:

Այստեղ, մի յատկանշական երեւոյթ էլ մատնանշեմ, որ իր տեսակի մէջ, մի կատարեալ բացառութիւն է մեր ազգային բարեգործութիւնների եւ մասնաւորապէս բարերարների նկատմամբ:

Էջմիածնում, Արխմեան Հայրիկն էր բազմած Ս. Աթոռին: Պիտի զարմանաք եթէ ասեմ, որ Մանթաշեւի համար գերագոյն հաճոյք էր ստանալ վեհափառի նամակները, որոնք պարբերաբար հասնում էին իրեն՝ ի Մոսկուա: Գիտնալով հանգերձ, որ այդ նամակներից իւրաքանչիւրը յետունկ 100·000 ռուբլի (մօտ 50-էն 100·000 դոլար) է արժելու իրեն, Մանթաշեւը յաճախ հարցնում էր իր քարտուղարներից, թէ արդեօ՞ք այսօր նամակ չկայ վեհափառից...

Աւելի յատկանշական այն էր, որ երբ Հայրիկի նամակը, յատուկ մատուցարանի մէջ դրուած, ներկայացնում էին Մանթաշեւին, նաֆթի այդ բազմամիլիոնատէր թագաւորը, բարձրանում էր նստած տեղից, առքի էր կանգնում եւ երկիւղածութեամբ ու ակնածանքով՝ նախ համբուրում էր վեհափառի նամակը ու յետոյ սկսում ընթերցանութիւնը:

Արխմեան Հայրիկի այդ պատմական նամակներից մէկումն էր, որ վեհափառը Մանթաշեւին է ներկայացնում մի երիտասարդ ու չնորհալի վարագպետ, որ յետագայում, Մանթաշեւի չնորհիւ, հայ երաժշտութեան Մեսրոպ Մաշտոցը պիտի դառնար: Այս, սիրելի բարեկամներ, եթէ Մանթաշեւը Արխմեան Հայրիկի յանձնարարութեամբ չվճարէր Կոմիտաս Վարդապետի ուսանողութեան ծախքերը Գերմանիայում, այսօր մենք իրական ու վաւերական լմնատոմով Կոմիտաս չպիտի ունենայինք:

Սիրելի բարեկամներ, տակաւին չատ ուրիշ պատկերներ ու դրուագներ ունեմ պատմելու Ղարաբաղցի այդ մեծ կամ աւելի չուտ մեծագոյն բարերարից, ցոյց տալու համար մարդը իր գործով, իր էութեամբ ու նկարագրով, բայց ուրիշ առթիւ ... Բիւր յարգանք Մանթաշեւի անմոռաց յիշատակին: Յարգանք բոլոր մեծ ու փոքր բարերարներին, որոնք անվիճելիօրէն, բոլորն էլ Աստուծոյ ընտրեալներն են:

Արտակարգ յուզում, ոգեւորութիւն եւ խանդավառութիւն ստեղծուեց մեր բարեկամ հիւրընկալի հիւրասենեակում. Այս իւրայատուկ մթնոլորտում էր, որ մեծանուշանման տիկին Զեփիւռը խորը յուզումով արտասանեց Վահան Թէքէեանի Հայու Ոգին: (1)

Որքան հաճելի էր աւելի երկար մնալ ու ըմբոշխնել այս իրապէս հաճելի ու հայրենասիրական մթնոլորտն ու միջավայրը, բայց ժամանակը սահում էր արագ եւ մենք, ժամ առաջ, տուն պիտի վերադառնայինք՝ նոյն երկար ու յոգնեցուցիչ ճամբով:

Մեկնելու պահին, մեր չնորհալի բարեկամ՝ Հրանդը մեքենային մօտենալով կամացուկ չշնջաց:

- Հոյակապ գրուագ էր Մանթաշեւի խաւիարը...

- Միտքդ ի՞նչ է:

- Գրի առ այդ գրուագը:

- Այս անգամ դու ինքդ գրի:

- Ամէն մարդ իր գործը գիտէ.- հանգստութեամբ պատասխանեց մեր ընկերը:

Կրկին բռնեցինք Մադեմաբադի երկաթուղու ճամբան՝ դէպի Թեհրան:

Ամէն մարդ իր գործը գիտէ, -այսպէս է տրամաբանում մեր սիրելի բարեկամը:

- Լ՛ սիրելի Հրանդ.- մի պահ խորհեցի ինքնիրեն.- դու զարդացած ու չնորհալի մի հրապարակագիր ես եւ գործդ գիտես, բայց ես ... ես, իմ գործը չգիտեմ...

(1) Յաւերժայիշատակ Համաստեղն էլ նոյն խորագրով մի հոյակապ բերթուած ունի:

ԼՈՌԻ ԲԵՐԴԻՆ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Հայաստանի պատմական Տաւիշ - Զոբագետ գաւառի Տաշրատաւի կոչուած դաշտավայրը հեռու չէ Սեւանայնան քաղաքէն: Լեռներով շրջապատուած բարձրադիր և պոզարիկ հովիտ մըն է այն՝ կտրատուած Զորագետ եւ Միսխանա գետերու ճորերովը: Անոնց միախառնման վայրը, սրածայր հրուանդանին վրայ, վեր կը խոյանան այս գաւառի երբեմնի մայրաքաղաքին՝ միջնադարեան Լոռիի աւերակները:

Ցիշեալ աւերակներէն երկու - երեք քիլոմեթր դէպի հիւսիս - արեւելք, Միսխանա գետի ձախ ափին, զննող աչքը կրնայ նկատել գետի մակերեւոյթէն ոչ բարձր, այլ բնակավայրը մը չինութիւն - ներուն աւերակները, որոնք ունին անկանոն քառանկիւնաձեւ կամ ուղղանկիւն յատակագիծեր եւ հատ պատեր՝ շարուած հակատական, անմշակ քարաբեկորներով:

Ասիկա Հայաստանի նախնադարեան ժամանակաշրջանի չատ բնորոշ կիկլոպեան ամրոց - բնակավայրերէն է՝ կառուցուած անառիկ դիրքի մը վրայ եւ պաշտպանուած լայն պարիսպներով:

Կատարուած հնագիտական պեղումները պարզեցին, որ Լոռի - բերդի նախնադարեան բնակավայրը հիմնուած է Քրիստոսէ առաջ 17 - 16-րդ դարերուն եւ բնակելի է եղած ամբողջ հազարամեակ մը: Կեանքը կրկին աչխուժացած է հոն 10 - 13-րդ դարերուն, երբ քաղաքի պարիսպներէն դուրս ապրող քաղաքային բնակչութիւնը բնակեցաւ այն պարիսպներուն տակ՝ որոնք իրենց նախնիքներուն կողմէ կառուցուած էին երկու հազար տարի առաջ:

Վերոյիշեալ հնավայրերուն մէջ չատ հետաքրքրական են նախնադարեան բնակավայրն ու դամբարանադաշտը, որոնց պեղումները սկսած են 1969-ին:

Լոռի բերդի հնագոյն բնակավայրին պեղումներուն չնորհիւ կը պարզուին մեզմէ չորս հազարամեակ առաջ հայկական ցեղերու կեանքի ու կենցաղի մասին շատ կարեւոր տեղեկութիւններ:

Ամրոցի բնակիչները զբաղած են հողագործութեամբ, անասնապահութեամբ, որսորդութեամբ, ինչպէս նաեւ տարբեր արհեստներով:

Հողագործութեան համար անհրաժեշտ գործիքներ են եղած քարէ մանգաղներ, քարէ եւ պղնձէ մանգաղներ, քարէ եւ պղնձէ տապարներ, քարէ եւ պղնձէ ցիլեր, քարէ եւ պղնձէ մուրճեր, քարէ եւ պղնձէ սղոցներ, քարէ եւ պղնձէ դանակներ, քարէ եւ պղնձէ նետասլաքներ, քարէ եւ պղնձէ նիզակներ, քարէ եւ պղնձէ սրեր, քարէ եւ պղնձէ ասղներ, քարէ եւ պղնձէ ձկնաքարեր, քարէ եւ պղնձէ ապարանջաններ, քարէ եւ պղնձէ մատանիներ, քարէ եւ պղնձէ ականջօղեր, քարէ եւ պղնձէ ուլունքներ, քարէ եւ պղնձէ կոճակներ, քարէ եւ պղնձէ կախազարդեր, քարէ եւ պղնձէ գօտիներ, քարէ եւ պղնձէ գոտիներ, քարէ եւ պղնձէ գոտիներ, քարէ եւ պղնձէ գո

ՅԱՍԱՎԱՇ ԿՈՒՏՎԱԾ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՄԱՐ

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՄԱՐ

ՅԱՍԱՎԱՇ ԿՈՒՏՎԱԾ

ՎԱՐԴԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՀԱՏՈՒԱԾ

(Շար. Ա. Էջէն)

Արդարեւ ահաբեկչութիւնը, ոմանց համար, կ'արդարացուի այդ իսկ պատճառով, նաեւ մեր պարագային, եր բ ահաբեկչութիւնը դատապարտողներուն, կ'առարկուի.. բայց անոնց չնորհիւ է, որ հայկ. հարցը այժմէական եւ մամուլ, հեռատեսիլ Հայերով զբաղեցան...:

Եւ մամուլը այնքան ծարաւի զարճած է նման բաներու, որ այլեւս կը հասնի հոն, ուր (նիւթի սո՞վ) յօդուած կը նուիրէ տեղի չունեցած եղեռնափորձի մը եւ ան ալ՝ լրջախոհ թերթի համբաւ վայելող Մոնտը: Իսկապէս «շահեկան» է այդ գրութիւնը, ուր կը նկարագրուի Ֆրանսական ոստիկանութեան եւ հակահատեկչական սպասարկութեանց իրարանցումը: Մինչեւ իսկ, կը յիշատակուի մեթրոյի ապահովութեան պատասխանատուին Օր. Ժոլիի սա յայտարարութիւնը.- «Ամսիկա օր մը չէ օր մը պիտի պատահէր: Ինձմէ պիտի անդրադառնային, որ չատ մարդ մեռցնելու եւ ահաւոր խուճապ մը ստեղծելու համար՝ մեթրոյին լաւը չկայ»: Դեռ այսքանը չէ բաւած կարծես, քիչ վար, անուղղակի կայարան մըն ալ կը «թելադրուի» «Հալ-Պօպուռ», վասընզի կը գրէ Մոնտի աչխատակիցը.-«կայարաններու ամէնէն արդիականն է, ամէնէն լայնատարածը քանի կ'ընդգրկէ Շաթըլէի մեթրօն եւ Ռ. Ը. Ռ.-ը, Նասիոն - Նէօյլի, քիլոմեթրներ տիզայն յարդարումներ, դեղերելիք վայրեր (սալ տէ փա փեռտիւ), խանութներ, մեքենական սանդուխներու աչխարհ մը» եւլն. եւլն.: Յօդուածագիրին կը մնայ ճղռել թէ քանի հոգի կը մեռնի եթէ եղեռնափորձ մը կատարուի հոդ: Ցետոյ, վայրկեան առ վայրկեան կը նկարագրէ ձեռք առնուած միջոցները եւ ժամը 11.55-ին Օր. Ժոլի եւ իր խմբակը կ'երթան թիւ 1, «ամէնէն բանուկ» կը ճղռէ Պոճիո, քարափին վրայ, որպէսզի կ'աւելցնէ.- «Փորձանքի պարագային, եթէ ԱՍՍԱԼԱ խօսքին տէրն ըլլայ, ճամբորդները առանձին չվճարեն»...:

Դեռ յօդուածը, հոս չի վերջանար, այլ տուն կուտայ այլ խորհրդածութիւններու, հասկնալու կամ բացատրելու համար թէ ինչո՞ւ, երկու անգամ, ԱՍՍԱԼԱ-ն չէ գործադրած իր սպառնալիքները...:

×

Աչխատաւորներու (Առլէթ Լակիյէ) չաբաթաթերթի Լիւք ուվռիէռի Օգոստոս 14ի թիւին մէջ լոյս տեսած է ահաբեկչութեան նուիրուած յօդուած մը՝ որու մէջ Սեսիլ Պեռնիէ կը վերլուծէ ահաբեկչական արարքները, անհատական մահափորձերը եւ ճնշուածներու պայքարը: Գրութեան տուն տուած են Անգարայի եւ ոիւ տէ Ռոզիէի եղեռնափորձերը: Ինչ կը վերաբերի ԱՍՍԱԼԱ-ի արարքին, կը գրէ.- «Այսպէս, ինչ կը վերաբերի Անգարայի, մէկ կողմ դնելով, որ, Հայերու ջարդերէն, 1915-ին, անցած ժամանակը աւելի անտեղի եւ անհեթեթ կը դարձնէ ահաբեկիչներու արարքը, այն իրողութիւնը, որ վրէժ կը լուծուի օդակայանի մը մէջ, այն ամբողջ բազմութենէն որ հոն է, ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ զայն նկատել հաւաքաբար պատասխանատու իր ղեկավարներուն ներկայ եւ անցեալ բոլոր արարքներուն: Վրէժ լուծել խնդրոյ առարկայ կամ ոչ քնակչութեան մը դէմ, այս պարագային՝ խնդրոյ առարկայ չէր, արիւնալի եւ անհեթեթ քաղաքականութիւն մըն է, որ բոլոր ժողովուրդներու իսկական չահերուն միայն դէմ կրնայ երթալ, մէջն ըլլալով Թուրքերն ու Հայերը...»:

Ծայրայեղ ձախ թերթին համար, ահաբեկչութիւնը քաղքենիութեան յատուկ դէնք մըն է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Այրէ Տիկին Գայեանէ ճառայեան եւ զաւակները իրենց խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպատկով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, անճամբ, հեռագրով, նամակով թէ մամուլով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր՝

ԿԱՑԾԱԿ ՃԱՌԱՑԵԱՆԻ

մահուան եւ յուղարկաւորութեան (Օգոստոս 10) առթիւ:

Իր յիշատակին Տիկին Գ. Ճառայեան 500 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ի բարեգործութեան:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը եւ Օժանդակ Տիկնանց Մխիթարեան իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Գայեանէ Ճառայեանին եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ճառայեանին եւ զաւակներուն, Տէրե ւ Տիկին Վահրամ Ճառայեանին եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն՝ Կայծակ Ճառայեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վահան Պալեան իր եղբօր Խաչատուր Պալեանի կնոջ՝ Մարի Պալեանի մահուան տխուր առթիւ կը նուիրէ 100-ական Ֆ. Կապ. Խաչի Իսկի մասնաճիւղին, Կարմիր Խաչին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ «Ցառաջ»ին:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՓԱՐԻԶ

Սեպտեմբերի վերջաւորութեան կը վերըսկսին Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Ցանձնախումբին կազմակերպած հայերէն լեզուի, հայկական երգի ու պարի դասաւանդութիւնները, որոնք նախորդ տարիներու նման տեղի պիտի ունենան Զորեքչաբթի կէսօրէ վերջերը, ժամը 14-էն 18, Ալէք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ, 118 Ռուրսել փողոց, Փարիզ 17-րդ:

Տեղեկութեանց եւ արձանագրութեան համար կը խնդրուի այժմէն դիմել Հ. Բ. Ը.Մ.Ի դրասենեակը՝ 11, Սխուառ Ալպտնի, Փարիզ 16-րդ,:

Հեռ.- 520 - 03 - 18:

×

ԼԻՈՆ

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ կրթական մարմինը կը ծանուցանէ թէ Հայկազեան միօրեայ վարժարանը կը վերաբացուի, Զորեքչաբթի, Սեպտեմբեր 8-ին, առաւօտեան ժամը 9-ին:

Ծնողքներ պարտին Սեպտեմբեր ամսոյն 1-էն սկսեալ արձանագրել տալ իրենց զաւակները Եկեղեցւոյ դրասենեակը:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 2-ին, ժամը 20.30-ին սովորական հաւաքատեղին:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Կ. Ս. Մ.

Մխիթարեան որոշած է այս տարի եւս սահմանափակ թիւով համալսարանականներու կրթաթոշակ յատկացնել, հարցաթերթերը ստանալու համար, դիմումները պէտք է գրաւոր կատարուին մինչեւ Հոկտեմբեր 15 :

LES ANCIENS
DU LYCÉE GUETRONAGAN
32, rue de Trévise, 75009 Paris

ՇԱՀԱՆ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ԹԻՒ 15

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՍԻՒՐՈՒԻ ՎԷՊԸ

հանիցս տպուած, մինչ՝ սպառած

ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80Ֆ
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը զբօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային:

ՇԱԲԱԹ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25

Սորպոնի մէջ երաժշտական երեկոյթ կազմակերպուած Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան կողմէ:

GALERIE ARARAT

7, PROMENADE DES ANGLAIS

Nice

EXPOSITION PERMANENTE DE PEINTRES ARMENIENS

de

Vartan MAKHOKHIAN

à

CARZOU

cent toiles de maître

ouvert tous les jours sauf dimanche

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
Տարեկան պարահանդէսը՝

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16-ԻՆ
Սալ տէ Ֆէթ (Ալֆորվիլ)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ

ի նպաստ հայ վարժարաններու

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 6

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԷՍԱՆԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
մշակ. եւ գեղար. ցերեկոյթ - թէյասեղան, նուիրուած՝
ՄԻՍԱԿ ՄԵՍԱՐԵՆՑԻ
կիրակի, Հոկտեմբեր 24

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

LOTO

Ի ՆՊԱՍՏ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

ԻՆ-ՔՆՈՒՇԱՐԺ ՄԸ

OPTIMA Tours

VOYAGE EN ARMÉNIE – ÉTÉ 1982

NOS PROCHAINS DEPARTS:

— du 4 au 18 Septembre - ARMENIE seulement

— du 11 au 25 Septembre - ARMENIE avec retour par TBILISSI.

—du 25 Septembre au 8 Octobre - ARMENIE avec retour par TBILISSI.

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ

OPTIMA Tours

67, Rue Quincampoix — 75003 Paris

Tél.: 274. 27. 20

Renseignements et Inscriptions:

POUR NICE et LES ALPES - MARITIMES:
— Monsieur IKEDJIAN Arthur
29, Avenue St. Augustin — 06200 NICE
Tél.: (93) 83. 35. 03 ou (93) 88. 76. 08
— Monsieur GEDIKIAN Vasken
Tél : (93) 88. 06. 41

POUR LE VAR:
Monsieur KASSIGUIAN Raffi
8, Rue des Ecoles
83710 — MONTAUROUX
Tél.: (94) 76. 44. 23

Lic.: A - 946 (Agence Agréé Intourist)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
31
MARDI
31 AOUT
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.247 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.247

Ա.ՀԱԲԵԿԶՈՒԹԻՒՆ

ՕԹԱՒԱ

ԹՈՒՐՔ ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿՅՈՐԴԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ԱՐԱՐՔԻՆ ՏԷՐ ԵՂԱԾ ԵՆ «ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ»

Ուրբաթ, Օգոստոս 27, առաւօտեան 9ին է, որ Օթաուայի մէջ մահափորձի մը զոհ եղած է տեղւոյն Թուրք դեսպանատան զինուորական կցորդը՝ Աթիլա Ալթըքաթ, 55 տարեկան: Ըստ աղբիւրի, գնդ. Ալթըքաթ, մշտական վախի մէջ կ'ապրէր, ի-րեն կամ իր ընտանիքին դէմ մահափորձի մը մտահոգեհոգումով: Քանատական իշխանութիւնները ոստիկան մը դրած էին իր տնակարանին առջեւ, բայց Ալթըքաթ, ընդհանրապէս, մինակը կ'երթար-կուգար գեսպանատուն: Ոստիկանութեան տուած տեղեկութեանց համաձայն, զինուորական կցորդը կառքը կեցուցած էր կարմիր լոյսի մը, երբ օտար նիշով կառք մը, քովը եկած է, մէկը իջած է և 13 գնդակ պարպած է Ալթըքաթի վրայ, որ անմիջապէս մեռած է: Ֆրանս-Փրէսի Մոնրէալի գրասենեակին հեռաձայնելով, մէկը, որ օտար ընտով անդլերէն կը խօսէր, տէր եղած է արարքին, յանուն «Հայերու ցեղասպանութեան արդարադատ մարտիկնե-րու»: Քանատական ոստիկանութիւնը յայնծաւալ գործողութեան մը ձեռնարկած է, փնտռելու համար, ակա-նատեսներու նկարագրած երկու անձերը, որոնք 30 տարեկան: Կասկածելի մը ձեր-բակալուած, ապա ազատ արձակուած է, երբ դիէր կը Մոնթ, Շաբաթ իրիկուն (Օ-գոստոս 29/30), մինչ Ինքէրնէշընըլ Հե-ղըլտը, կ'աւելցնէր թէ ոստիկանութիւնը կը փնտռէր երկրորդ կասկածելի մը, որ նախած է, օտար փոքր կառքի մը մէջ: Նոյն որուան է ոստիկանութեան: Կը Մոնթ նը-ստող ամերիկեան և Ֆրանսական: ԱՍՍԱԱ, անցեալ Ապրիլ 8-ին, փորձած էր սպան-նել Օթաուայի Թրքական դեսպանատան առեւտրական կցորդը, որ ցարդ հիւան-դանոցն է: Կը Մոնթի Թղթակիցը կ'ըսէ նաեւ, թէ այս արարքը մեծ յուզում յա-ռաջ բերած է քաղաքական շրջանակներու մէջ, որ մտահոգութեամբ կը նկատեն, որ Քանատա միջազգային ահաբեկչութենէն պաշտպանուած չէ: Ան աւելի մտահոգ են, որովհետեւ այս արարքը կը պատահի միջազգային դրամական Ֆոնտ»ի ժողո-վէն քանի մը օր առաջ: Նախարարապետ՝ Էլիոթ Թրիւտօ յայտարարած է թէ կ'ողջ-նայ «այս բարբարոս եւ անմիտ սպանու-թիւնը» եւ յայտնած է իր վճռականու-թիւնը՝ պայքարելու «ահաբեկչութեան դիմադրութեան դէմ»: Միեւ «Լը Մոնթ»ի տեղեկատուին համաձայն, հայկ. շրջանակներու մէջ, (շուրջ 35 հազար Հայեր կ'ապրին Քանա-տա, եւ հազիւ քանի մը հազար Թուրք), արարքին դատապարտումը նոյնքան վըճ-ռական չէ: Հայ ազդ. կոմիտէի բան-բերը, կը դրէ, Յակիկ Ճակոբեան, որ բնաւ ծայրայեղ մը չէ, ըսած է այս առ-թիւ.- «կրնանք հասկնալ հայ նոր սե-րունդին զգացումները, յուսախաբ աշ-խարհի եւ թուրք կառավարութեան ան-տարբերութենէն»:

× Ինքէրնէշընըլ Հերըլտը այս լուրին կը կցէ Ռոյթըրի մէկ տեղեկութիւնը, Անդարայէն, հիմնուած թրքերէն թեր-թերու վրայ (անդրադարձած էինք, (օ-րին), ըստ որուն հայկ. կեռիլները Պէյ-րութի իրենց կեդրոնատեղիէն անցած են Կիպրոս, Պաղեստինցիներու հետ: Ցոյն-կիպրական կառավարութիւնը, կ'ըսէ, չեշ-ուած է թէ զինեալ Հայ չհայ կղզիին մէջ:

Երկուշաբթի առտու, (Օգոստոս 30), Ինքէրնէշընըլ Հերըլտը կը դրէր, թէ զօր. Քենան Էվրէն, ի պատասխան հայ ահա-բեկիչներու յարձակումներու բազմաց-ման, կիրակի օր, յայտարարած է որ.- «Թուրքիա, ներկայիս, ինքզինքը ազատ կը համարի հակամիջոցներ ձեռք առնե-լու»: Տարածուած կիւնայտրըն օրաթեր-թը, կը դրէ միեւ ամերիկեան օրաթերը, կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ դաշնակից սպասար-կութիւնները հրահանգ ստացած են չարժ-ման անցնելու հայկ. ահաբեկչական խըմ-բակներուն դէմ, արտասահմանի մէջ: Պիտի ձեռք անցընեն Հ. Գ. Բ.ի նման խումբերու պարագլուխները, ի հարկին զինու զօրութեամբ եւ Թուրքիա տանին, դատելու համար: Թուրքիոյ պաշտօնական շրջանակներու համաձայն, օտար կառա-վարութիւնները հարկ եղածը չեն ըներ ձերբակալելու համար հայ զինուորեալ-ները:

———×———

ԹՐԳԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԷՎՐԷՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Օթաուայի Թուրք զինուորական կցոր-դին ահաբեկումին առթիւ, զօր. Էվրէն Շաբաթ օր, յայտարարութիւն մը ըրած է, որ լոյս տեսաւ, կիրակի օրուան (Օգոս-տոս 29) Թուրք մամուլին մէջ: Թուրքիոյ պետութեան գեկավարը կ'ըսէ.-

«Հայ տերորիստները, այսօր, վատաբար նահատակեցին, Քանատայի զինուորական կցորդը, օդային ուժերու գնդ. Աթիլա Ալթըքաթ: Ընտանիքին եւ Թուրք ազգին ցաւակցութիւն կը յայտնեմ: Այս վատ յարձակումները, զժբախտաբար, չեն դադ-րիր եւ հայ ահաբեկիչներու նախաձեռ-նութիւններուն վերջ տալու համար Թուրք Հանրապետութեան եւ Թուրք ազգին դէմ պատերազմի մը բնոյթ առնող այս սպա-նութիւններուն վերջ տալու համար Թուրք կառավարութիւնը վճռած է ամէն տեսակի միջոցներու դիմել: Այս պայքարին մէջ, մեր Պետութեան ունեցած ուժը, պէտք եղած տեղն ու պէտք եղած առենը գործա-ծելը անհրաժեշտ դարձած է: Ամբողջ մարդկութեան և պատասխանատու Պետու-թիւններու միասնական օգուտին համար, մարդկութեան համար արատ դարձած այս վարնոց գործունէութեան միջազգա-յին հրապարակին վրայ տեղաւորուելուն առաջքը պէտք է առնել: Աւելի չատ կա-րեւոր հարց մը դարձած ըլլալը ըմբռնե-լու ժամը հասած է»:

«Թէրճիւման», Օթաուայի դէպքին ա-ռընչութեամբ տուած լուրը (Իվրէնի յայ-տարարութեամբ) խորագրած է.- «Ի՛նչ որ պիտի ըլլայ, այլեւս Թող ըլլայ»: Նոյն թերթը, կարճ տոմս մըն ալ հրա-տարակած է. «Հաւանականութիւն մը» խորագրով, ուր կ'ըսէ.-

«Առեւտրական կցորդ ... հիւպատոս: Ապարդիւն ... չկրցան մեզ զայրացնել: Մեծ դեսպան ... քարտուղար: Ապարդիւն ... չկրցան մեզ զայրացնել: Մայրաքաղաքին մէջ յարձակում ... ժողովուրդին վրայ կրակում:

Անօգուտ ... կրկին չկրցան մեզ զայ-րացնել:

Հիմա ալ զինուորականի վրայ յարձա-կում ... կեցէ՛ք նայինք:

Եթէ այս ալ նոյն հանդարտութեամբ եւ պաղարիւնութեամբ դիմադրաւելով

(Շար. 4-րդ էջ)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԻԼԷՐԻՒ «ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»

«Հիւրրիյէթ»ի Օգոստոս 27-ի թիւին մէջ, Իլէրի կը պատմէ, որ Ռուսերը Թուրքերու դէմ պատերազմներէն յաղթա-կան ելլելով հանդերձ, չէին կրցած Մեծն Պետրոսի կտակը իրականացնել, նախ Թրքական դիմադրութեան պատճառով տկարացած էին, ապա այն պատճառով, որ Անգլիացիներն, Ֆրանսացիներն ու Գերմանները միջամտած էին: Ռուսերու Միջերկրական իջնելը իրենց գործին չէն դար: Ռուսերը, երբ տեսեր են որ նե-ղուցները պիտի չկարենան գրաւել, այլ միջոցի դիմեր են: Իրենց նպատակը կով-կասէն յարձակելով Էրզրում, Տիգրանա-կերտ, Ատանայի ճամբով, Անտիոք իջնե-լով Միջերկրական բացուիլ էր: Այս ճամ-բան չատ աւելի դժուար էր, քան Պալ-քանները ճամբան, բայց առաւելութիւն մը ունէին Ռուսերը, այդ շրջանի Հայե-րու մեծ թիւն էր: Այդ Հայերուն մէկ մասը Ռուսերու կողմնակից էր, միւս-ները ալ վախէն, ստիպուած էին կողմ նակից ըլլալ կամ այդպէս ձեւանալ: Այս Հայերը, Ռուսերու քարոզչութիւնը կ'ը-նէին եւ անոնց հաշոյն ալ՝ լրտեսու-թիւն: Անշուշտ, մէկ կողմէ զէնք ալ կը ստանային: Բոլոր եկեղեցիներն ու դըպ-րոցները զէնքի մթերանոցներու վերա-ծրուած էին: Այնքան չատ զէնք հասած էր, որ եկեղեցի ու դպրոց չէր բաւեր եւ հարուստ Հայերու տուներն ալ մթերա-նոցի վերածուած էին: Զէնքերէն զատ հազարաւոր ֆէսեր ալ պատրաստուած ու այս Հայերուն տուներու պահուած էին: Այս ֆէսերը պիտի օգտագործուէին, Թուրք զինուորները, վատաբար, կռնա-կէն զարնելու: Մեր (իմա՝ Թուրքերու) ծոցին մէջ ապրեցուցած հայ միլիթան-ները իրենց պատրաստութիւնները վեր-ջացուցած էին, կը սպասէին Ռուսերու ազդանշանին: Երբ ռուսական յարձակումը սկսէր, անմիջապէս զէնքերը վերցնելով, Հայերը Թրքական դիւղերը կոխելով, ի-րենց կրցածին չափ Թուրք պիտի սպան-նէին: Դեռ այլ խափանարարական աշխա-տանքներ ալ պիտի տանէին: Մաս մըն ալ, ռուս բանակին առջեւն իյնալով ճամբայ ցոյց պիտի տար եւ անոր կողքին Թուր-քերուն դէմ պիտի կռուէր: Այս բոլորը պիտի ընէին, երբ որեւէ միջադէպ պա-տահած չէր, որպէսզի առարկէին թէ վրէժ կը լուծեն: Այսօրուան հայ ահաբե-կիչները տեղահանութիւն մը բռներ կ'եր-թան, անոր վրէժը կը լուծենք, կ'ըսեն, մինչդեռ այդ տեղահանութիւնը 1915-ին եղած է: Իսկ, Հայերը 1876-ին արեւելքի Թուրք բնակչութիւնը ամբողջութեամբ կոտորելու համար պատրաստուած էին: Այդ օրերուն, ինչ բանի վրէժը կը լու-ծէին: Խնդիրը վրէժխնդրութիւն չէ: Գրգռութիւններու տեղի տալով, Թուրքին հանդէպ թշնամութիւնը իրենց դլխուն ու սրտին մէջ տեղաւորած էին, ինչ որ անկասկած, սկիզբը՝ Ռուսերուն, վերջն ալ Անգլիացիներուն գործն է եւ հիմա ալ, նոյն ճամբան բռնած են Ֆրանսացիները, որոնց ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը Թուրք դիւանագէտներու դէմ Հայերու գործած ոճիրները կը ցուցադրեն:

(Շար. 7)

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼՆ ՈՒ ՀԱՅԵՐԸ

« DES ARMÉNIENS EXPLOSIFS » dans « POURQUOI PAS? »

Պելժիական ծանօթ շաբաթաթերթը՝ «Փուրքուա Փա ?» (350 հազար տպա-քանակով) իր վերջին թիւին մէջ (3326, Օգոստոս 26 - Սեպտեմբեր 1) բաւական հետաքրքրական յօդուած մը հրատարա-կած է, վերոյիշեալ խորագրին ներքեւ, որ կը ծառայէ նաեւ իր կողքին:

Բուն յօդուածին անցնելէ առաջ, խմբ-բագրութիւնը նախաբանով մը, կը ներ-կայացնէ իր դրութեան դրդապատճառը, որ, այս անգամ ալ, ահաբեկութիւնն է, ու կ'ըսէ.- «մէկ ամսուան մէջ, հայ ահա-բեկիչներուն գործած արարքները բազ-բապատկուեցան: Յուլիս 20-ին, պայ-թում մը կը ֆանդէ, փլաս Սէն - Միշէլ, Սէն - Սեվրուէն սրճարանը: Քանի մը օր ետք, 24-ին, ռումբ մը, նոյն թաղին մէջ, կը ֆանդէ փըպ Սէն - Ժեռմէնը: 31-ին, փարիզեան արուարձանը, ծայրայեղ մը կը մեռնի փլաստիքէ ռումբէ մը, զոր իր վրայ կը կրէր եւ որ, հաւանաբար, ճըշ-գրիտ նպատակ մը ունէր: Օգոստոս 7-ին, պատանդներ բռնելէ ետք Անգարայի օդակայանը, ԱՍՍԱԱ-ի (հայ գաղտնի Բա-նակ Հայաստանի ազատագրման համար) երկու անդամներ իսկական սպանդ մը կը գործեն, - 11 մեռեալ եւ շուրջ 60 վի-րաւոր»:

Ու կ'աւելցնէ՝ այսպէս ցաւը (?, Ֆը-րանսերէն մալ կ'ըսէ, որ չատ լայն իմաստ ունի) ճամբայ կ'ելլէ: Ահաբեկչական մալը եւ հայկականը: Եւ արդէն, հան-րային կարծիքին մէջ, ամէն ինչ չփոթ է, խառնակ է: Եւ հարց կը տրուի.- ո՞վ են այս Հայերը, ի՞նչ կ'ուզեն իսկապէս, ին-չո՞ւ լսելի դառնալու համար, ամէնէն զօրաւոր ձեւը կը գործածեն:

Եւ պելժիական շաբաթաթերթը կուտայ պատասխանը, հետաքրքրական վերլու-ծումով մը: Գրութիւնը կուտանք, բնա-գրերին լեզուով, քանի մը օրէն:

Յօդուածէն անկախ, Փուրքուա Փա, համբաւաւոր Հայերը խորագրով, կ'անդ-րադառնայ Հայերու ներկայ Թիւին եւ բաշխումին, Հայաստանէն Սփիւռք: 240 հազար կը հաշուէ Ֆրանսահայութիւնը, 1300՝ Պելժիոյ Հայերու Թիւը: Ժառնի-խոնան կը յիշատակէ հռչակ վայելող Հա-յեր.- Կորքի եւ Գառզու, Ժաչառեան, Եարտմեան եւ Ցարութիւնեան, Քէթի Պէրպէրեան եւ Լուսին Ամարա, Շառլ Ազնաւուր, Վերնէօյ եւ Սարաֆեան, Մայք Քոնըրս եւ Ռոզի Վարդ, Ուիլիըմ Սարոյեան, Ժան - Ժաք Վարուժան, Վա-հէ Կոտէլ, Ակնահիտ Տէր - Մինասեան, Ա. Միկոյեան, կարդինալ Ագաճանեան (որ, կ'ըսէ փափապիլէ եղած է) հանե-լու համար Գալուստ Կիւլպէնկեանի, ա-ռանց մոռնալու ոտնագնդակի վարպետ՝ Օհաննէսեան, որ խորհրդային միակ կէ-տը նշանակած է Պելժիոյ դէմ, Մունտիա-լին: Պելժիոյ համար, կը յիշատակէ մէթը է. Ժամեան «որ յարատեւօրէն պաշտպա-նած է հայ դատը միջազգային ատեան-ներու առջեւ եւ որ նախագահն է Պել-ժիոյ Հայոց վարչութեան», դրագէտ՝ Ժան - Պաթիսթ Պարոնեան, սրտագան Նուպար Պօյաճեան եւ կինը՝ Միշըլին Պօ-յաճեան, որ ներկայ լաւագոյն ճայիֆ նկարիչներէն է, եգիպտացի Ա. Մխի-թարեան, ճարտարապետ Հայկ Մարտիկ-եան եւ այնքան ուրիշներ:

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԻՆ ՏԵՂԸ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԿԱՆՔԻ ՄԷՋ

Գրեց՝ ՊՕՂՈՍ ԳՈՒԲԵԼԵԱՆ

«Հակառակ իր նիւթական հարստու-թեան ու բարգաւաճութեան, Միացեալ-Նահանգներու մէջ հայ մտաւորականը իր պատուաւոր պատուանդանին վրայ չի դանուիր: Ջմոռնանք թէ ազգի մը իսկական հարստութիւնն ու պարծանքը իր մտաւորականութիւնն է»:

Վերի հատուածը վերցուցած ենք Ամերիկայի Կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդ Ներսէս Եպիսկոպոս Սէթեանի հետ «Նոր Հայ»ի խմբագիր Սարգիս Մանճառեանի ունեցած հարցազրոյցէն:

Շաբաթներ անցած են խնդրոյ առարկայ հարցազրոյցի հրատարակութեան թուականէն: Մենք ի զուր արձագանգ ըսպասեցինք: Ամբարշտականի մը, յօդուածի մը կամ թերթին ուղղուած նամակի մը ձեւին տակ ըլլալիք խորհրդածութեան մը...

Հասարակութեան մը մօտ ուր թերթերու խմբագիրները մտային ամլութեան դատապարտուած են, ուր մտաւորականը դրողը բթացած է եւ ապագայի հանդէպ հաւատքը կորսնցուցած, ուր ընթերցողը այլեւս չի կարդար, եւ որովհետեւ չի կարդար, հոգն ալ չէ թէ ի՛նչ կը գրուի, կամ չի գրուիր ... Ճանկարծ ելլել հրաշքներ ակնկալել՝ զուցէ մեր կողմէ մխիթարութիւն եւ քիչիկ մըն ալ չափազանցութիւն պիտի ըլլար:

Գերպայծառին կատարած ախտաճանաչումը ե՛ւ թելադրական է, ե՛ւ տեղին: Նաեւ կարելի է յաւատդրիչ որակել:

Փոխանակ գոյութիւն ունեցող ցաւալի վիճակի մը հանդէպ պիղատոսեան ընթացք որդեգրելու ու լուծեամբը մեզ-ակից զառնալու հայ մտաւորականութեան վիճակուած տխուր ճակատագրին, անիկա իրաւ հայ եկեղեցականի վայել ընթացքով ձայն կը բարձրացնէ ճշմարտութեան սիրոյն:

Այո՛, ո՞ւր է մտաւորականութեան տեղը սփիւռքահայ կեանքի մէջ: Եւ տակաւին խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ կարելի է հարց տալ, թէ ինչո՞ւ հայ մտաւորականը իր պատուանդանին վրայ չի դանուիր:

Հարց մը, որ տարիներէ ի վեր ահա-գին մեկան հոսեցուցած է ու դարձած կարգ մը սրտցաւ ազգոց սիրտը բզկտող իրականութիւն:

Մեր յօդուածին նեղ սահմանները թոյլատու չեն երկար - բարակ վերլուծման ենթարկելու ստեղծուած գոյավիճակը, ոչ ալ յատկանութիւնը ունինք մասնագիտական ձեւով լուսարձակի տակ առնելու այս տխուր հարցին բոլոր երեսները:

Ընդունինք, թէ Սփիւռքի մեր գոյութեան մէջ չարչարուած մարդ մը որակո՝ չարչարուած բառ մըն է մտաւորականը: Մոքի ինչպիսի՛ մարզանքներ չեն կատարուած այդ բառին չուրջ: Բարձրաթռիչ ոճով զրուած խմբագրականնե՞րը յիշենք, յաւակնոտ չունչով գրուած յօդուածնե՞րը, պոռթկումնե՞րը, թէ ցաւատանջ կանչերը:

Որոշ է թէ մտաւորականութիւնը յուզող տագնապ մը գոյութիւն ունի: Յարդ, մեր ազգային իշխանութիւնները ի՛նչ ըրած են մտաւորականը իր այդ տխուր վիճակէն ձերբազատելու համար:

Ոչինչ...

Արտասահմանի ազգային մեր կեանքը վարող երդոգդութիւնը՝ եկեղեցի, կուսակցութիւն, գրամատէր, լուսագոյն պարագային՝ կրաւորական կեցուածք որդեգրած են մտաւորականութիւնը յուզող հարցերու դիմաց:

Զլացած են անոր իր արժանի տե՛ղը, խօ՛սքը, պատուանդա՛նը:

Կուսակցական մտաւորականը, որ իր կազմակերպութեան հեղինակիչ պայմաններուն տակաւով, այո՛, ի վին այդ զոհողութեան, որոշ չարգանք կը վայելէ իր շրջապատին մէջ, ոչ միայն չուզեր ալ տակցիլ ընդհանուր մտաւորականութիւնը յուզող հարցերուն, այլեւ երբեմն նոյնիսկ վերէն նայելու փորձեր ալ կը կատարէ ոչ - կուսակցական մտաւորական իր ընկերներուն:

Եկեղեցական մտաւորականը՝ առանձնաշնորհեալ դասակարգ մը: Իւրաքանչիւր եկեղեցական, տիրացու թէ նախկին ժառանգաւոր, մտաւորականի պատմութեան հագած է: Ընդհանրապէս ծոյլ է, անողնաշար: Իր անարիւն գործերը սպառելու զժուարութիւն չէ ունեցած երբեք: Եւ որովհետեւ ինք ամէն տեսակէտով առանձնաշնորհեալ վիճակ կը վայելէ, մատ-մատի չի զարներ մտաւորական - դրողի անյոյս վիճակին դարմանի խորհելու:

Կը յիշենք տակաւին այն երիտասարդ մտաւորական կաթողիկոսին այրը ... Հիւրընկալ եկեղեցականները եւ հոգաբարձուները թոյլ չտուին որ Նորին Սրբ. Օծութիւնը իր մտաւորական եղբայրնեբուն հանդիպէր: Արդեօք իր կարգին, անիկա որեւէ փափաք յայտնա՞ծ էր այդ ուղղութեամբ...

Գալով դրամատէր դասակարգին, բացի քանի մը շատ յարդելի բացառութիւններէ, անիկա այն համոզումը գոյացուցած է թէ մտաւորականը, դրողը վիժած մըն է: «Եթէ պուտ մը խելք ունենար, վեբացական, գեղեցիկ խօսքերու եռեւէն վազելու տեղ, ինքն ալ պիտի երթար զբրամ դիզէր: Ո՞րմէկ ապուշը պիտի նախընտրէր թշուառութեան մէջ տուայտիլ՝ իտէալի, գաղափարի, գրելու սիրոյն: Ըսելիք ունի եղեր - թո՛ղ երթայ այդ ըսելիքը թուանշաններով կատարէ...»

Դրամատէրը կ'անտեսէ մտաւորական-գրողը բացի այն պարագայէն, երբ անիկա, պիտակցելով իր միջակութեան, զինք կը չողոքորթէ ու լորձնաչուրթն փառաբանք կը կատարէ:

Առնցմէ դուրս կը մնայ անկախ մտածող մտաւորականներու փոքր թիւ մը: Անոնք, որոնք բացարձակապէս կը մերժեն կողմ ըլլալ ու կը փորձեն ամբողջ ազգը գրկել համահայկական ջերմ ոգիով: Հակառակ ամէն տեսակի ճնշումներուն, այս վերջիններըը, խօսքի ու մտքի ազատութեան սիրոյն կուծք կուտան բազմապիսի զժուարութիւններու:

Ինչպէս մարզկային ընկերութեան բոլոր խաւերուն՝ ասոնց մէջ ալ կան փառքի ու պատիւի ընչաքաղցներ, բթամիտ ծոյլեր, հոգեպէս պարտուածներ, իրենց մտային կարողութիւնը սիւփեր-մարքէթի վերածողներ, զիրար կռնակէն դաշունահարողներ, կարիճային հոգեբանութեամբ՝ յաջորդ զոհին փնտռտուքով ճամբայ ելածներ, մեծամիտներ եւ էլիթիստներ...

Վերը յիշուած մարզկային տկարութիւնները, որքան եղկելի՝ սակայն հասկընալի են մեզի: Վերջին հաշուով երկնային էակներու հետ չէ մեր գործը:

Սակայն ինչպէ՞ս բացատրել մեծատութիւնը մեր էլիթիստ մտաւորական - գրողներու, որոնց ըրած գրական - նուաճիւնը, արդար ըլլանք, մենք՝ խեղճ գրողներս ալ չենք հասկնար: Մարտիրոսութեան հաւատար է զիրենք կարդալը:

Ձիշդ հոս պէտք է փնտռել ընթերցող հասարակութեան անտարբերութիւնը նորարարութիւն փորձող գրական գործերու նկատմամբ:

Ի՞նչ էլիթիզմ՝ սփիւռք գարձած, ապագային դիմագիծ ու լեզու կորսնցուցած հասարակութեան մը մօտ, երբ հայ լեզուով ընթերցողները իրենք տեսակ մը էլիթ գարձած են: Այդ չռայլութիւնը պիտի հասկնայինք հարիւր, երկու հարիւր միլիոն հաշուող ժողովուրդի մը համար:

Վերջին հաշուով ի՞նչ բանի կը ծառայէ կապը խզել մասսաներուն հետ: Ինչո՞ւ պատժել խեղճ ժողովուրդը: Տակաւին կարելի է հարց տալ թէ Վահագն Դաւթեան մը, Ռոպմիկ Դաւոյեան մը, Հրանտ Մաթեւոսեան մը ինչո՞ւ էլիթիզմ չեն փորձեր: Նուա՞զ տագանդաւոր են ... Ինչո՞ւ բան մը ըսած ըլլալու պատրանքը տալ՝ առանց բան մը ըսելու: Ինչո՞ւ բառերու չահագործումը՝ յետոյ ալ դանդատելու համար ընթերցողի անտարբերութեան դէմ...

Հայ մտաւորականը այսօր, դժբախտաբար, չի դանուիր իր պատուանդանին վրայ: Պատճառները գանազան են, գորս մատնանշել փորձեցինք քիչ վերը: Սակայն այսպանելին ինք՝ հայ մտաւորականն է, որ իր զարտուղի ու որճեւէդ ընթացքով ինքզինք լուսանցքի վրայ թողած է:

Ցետոյ, ի՛նչ պատուանդանի մասին է խօսքը, երբ իրենք մեծամիտները որոշած են իրենց պատուանդանին չափն ու բարձրութիւնը: Ու կը սպասեն, որ գլխահակ պահես քու յարաբերութիւններդ: Այս մարզիկը եթէ Նարեխի նման իրենց հայելիածածկ չրջապատին մէջ իրենք զիրենք հանճած չըլլային, պատուհաս դառնալով հայ ժողովուրդի գլխուն, ոչ ոք պիտի զրական արուեստագէտը իրենց մասին:

Ներսէս Եպիսկ. Սէթեանի կեցուածքը գովելի է, նոյնիսկ վարակիչ պէտք է դառնայ: Սակայն կը կարծենք թէ իր ներկայ տխուր վիճակին համար, հայ մտաւորական՝ պէտք է մեղադրել: Ինքն է որ պիտի սկսի իր հաւաքական ուժին ու առաքելութեան հաւատալ: Հակառակ պարագային, զուրսէն հասած բարիքմեցողութիւնները կոչուած են ժամանակաւոր լուծումներ չնորհել իր ներկայ կացութեան:

«Նոր Հայ» (Յուլիս 31, 82)

ՀԻՆ ՕՐԵՐ

ՄԵՐ ԱՐՀԱԻԻՐՔՆԵՐԻՆ

1908-ին Ապտիւլ Համիտ Մակեդոնական բանակին ստիպումովը սահմանադրութիւն կը հրապարակէ: Քանի մը ամիս յետոյ Շէրիաթականները զարձեալ կը զօրանան եւ սահմանադրութիւնը կը ջնջուի: Համիտը իր գահին վրայ է դեռ: 1909-ի Ապրիլին Առաջին կոտորածը հայութիւններու կողմէ հազարաւոր զոհեր կը խլէ, բանակը զարձեալ կը միջամտէ եւ Համիտը գահընկէց ընելով՝ Սելանիկի աշտարակը կը բանտարկէ:

Սահմանադրութիւնը կը վերականգնի զարձեալ, ճնշուած հայութիւնը զարմանքով կը դիտէ իր չուրջը, Կ. Պոլսոյ ձամբան բացուած է, փոքր վճարումով մը կարելի կ'ըլլայ առաւօտեան երթալ եւ իրիկուան վերադառնալ, հասարակ մահկանացուն՝ երա՞զ կը տեսնէր արդեօք, կը մտածէ: Ամէն կողմ ուրախութիւն, «կեցցէ՛ ազատութեան բանակը, կեցցէ՛ Նիազի եւ Էնվէր Պէյերը» կը պոռայ ամբոխը, վարի գերեզմանը նոյնպէս ժողովուրդը խճողած եւ լինքնամոփոխած՝ պահի մը, երկի ի՞նչ էինք, այսօր ի՞նչ եղանք, կը մտածէ թախիծով մը սակայն: Անդին

բար, չի գտնուիր իր պատուանդանին վրայ: Պատճառները գանազան են, գորս մատնանշել փորձեցինք քիչ վերը: Սակայն այսպանելին ինք՝ հայ մտաւորականն է, որ իր զարտուղի ու որճեւէդ ընթացքով լինքզինք լուսանցքի վրայ թողած է:

Ցետոյ, ի՛նչ պատուանդանի մասին է խօսքը, երբ իրենք մեծամիտները որոշած են իրենց պատուանդանին չափն ու բարձրութիւնը: Ու կը սպասեն, որ գլխահակ պահես քու յարաբերութիւններդ: Այս մարզիկը եթէ Նարեխի նման իրենց հայելիածածկ չրջապատին մէջ իրենք զիրենք հանճած չըլլային, պատուհաս դառնալով հայ ժողովուրդի գլխուն, ոչ ոք պիտի զրական արուեստագէտը իրենց մասին:

Ներսէս Եպիսկ. Սէթեանի կեցուածքը գովելի է, նոյնիսկ վարակիչ պէտք է դառնայ: Սակայն կը կարծենք թէ իր ներկայ տխուր վիճակին համար, հայ մտաւորական՝ պէտք է մեղադրել: Ինքն է որ պիտի սկսի իր հաւաքական ուժին ու առաքելութեան հաւատալ: Հակառակ պարագային, զուրսէն հասած բարիքմեցողութիւնները կոչուած են ժամանակաւոր լուծումներ չնորհել իր ներկայ կացութեան:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

- Դա ճշմարիտ չէ, - յարեց Սիւզին, - ես յաճախ հեռաձայնել եմ մայրիկին եւ ոտներին մեզ մօտ հրաւիրել, ինչո՞ւ ես չախտազանցնում ...

- Սակայն միշտ պարտականութեան պէս, - միտումնաւոր չարութեամբ վրայ տուեց Մարզարիտը:

- Ես կռուելու չեմ եկել: Եթէ կռիւ ունես աչխարհի հետ, խնդրեմ, հրապարակը բաց է, բայց ինձ մի խճճիր քո հիւանդագին ցանցի մէջ:

Մարզարիտի այտերը կախուեցին, ծնօտը ծանրացաւ, բերանը բացեց, սակայն բառերը մնացին կոկորդում, անդիտակցաբար ձեռքը երկարեց, վառեց ղրքակալի լոյսը: Լուսամփոփի դեղինը բռնեց նրա քթի ծայրը: Լաքին նրա գրկից վար ցատկեց, ըստ երեւոյթին ոտնաձայն էր լսել միջանցքի ինչ որ հեռաւոր մի անկիւնում:

- Եթէ հիւանդագին է իմ աչխարհը, - ինքնազոհումի արտակարգ ճիգով խօսեց Մարզարիտը, - հապա ինչո՞վ բացատրել Նիւ - Եորքի վերնախաւը մոլլցելու քո մոլուցքը: Քանի՞ սիրական փոխեցիր մինչեւ Ջէյմսին հանդիպելը եւ ո՞վ գիտէ քանի սիրական ես փոխել ամուսնութիւնից յետոյ ... Ի՞նչ է, կարծում ես Օդիլվինների, Ռաքֆելէրների, Ուայթինգների հետ չփուելով կարող ես աղնուակա՞ն համարուել, ձերբազատուե՞լ 25-րդ փողոցի քո անցեալից ... ո՛չ Սիւզի, եթէ հիւանդագին մի աչխարհ կայ, ապա այդ աչխարհի առաջին բնակիչը դու ես:

Ձօսքերի կրակից այրուում էր Մարզարիտի երեսը: Նա ինչ որ հեչտանք զգաց իր իսկ ձայնի ելեւէջներից, ուիսկին այլեւս չէր կիզում նրա քիմքը, քոյրը օտարացել էր, թշնամի էր, նրա զուսպ դեղեցկութիւնը սառցակոյտի պէս պատնէչել էր իր նաւակը: Նա հազաց, յետոյ նրա կրծքից հրաբուխ բարձրացաւ, դէմքը կարմրեց, այտերը ուռեցին, սակայն տադնապն անցաւ:

- Իմ կեանքը որեւէ առնչութիւն չունի քեզ հետ, - ասաց Սիւզին, - իմ քայլերը վերլուծելու փոխարէն, լաւ կ'անես քո գլխի ճարը տեսնես, արդէն տարիքդ առել ու տակաւին տղամարդու երես չես տեսել: Քեզնով հետաքրքրուողներին մէկ առ մէկ ճամբայ դրեցիր եւ հիմա մտել ես այս խուցը եւ ինձ խրատ ես տալիս: Ինչո՞ւ ես վախենում կեանքից:

- Ես բնաւ էլ չեմ վախենում կեանքից - յանկարծակի սթափուած՝ պատասխանեց Մարզարիտը:

- Եթէ չես վախենում, ինչո՞ւ մերժեցիր Թոնի Փերանդելոյին, այդպէս էր չէ՞ իր անունը...

- Իտալացի էր:

- Հապա Մադիսն Ավընիւի դոհարավաճառը՞...

- Սատ Շուարցը՞ ... Նա հրեայ էր:

- Եթէ այդքան ազգասէր ես, հապա ինչո՞ւ հայի հետ չես ամուսնանում, - առանց տեղի տալու Սիւզին չարունակեց իր յարձակողականը:

- Հայերը ինձ չեն առաջարկում, - զբեթէ չշուկով արտաբերեց Մարզարիտը:

- Ինչո՞ւ:

- Զգիտե՛մ, չգիտե՛մ, - բղաւեց Մարզարիտը, - գուցէ գեղեցիկ չեն գտնում, գուցէ դիւրամատչելի չեմ ինչպէս այլ կանայք: Մի հայ տղայ կար, տարիներ առաջ, ի՞նչ էր անունը, Մինաո՞ս, այո՛, կարծեմ Մինաս էր, չորս հարիւր դոլար փոխ առաւ եւ այլեւս երեսը չտեսայ, այս էլ քո հայը:

Սիւզին տեղից չարժուեց, իր համար ջրախառն խմիչք պատրաստեց, գաւաթը մի պահ այտին տարաւ, հպեց քունքը, եկաւ, կանգնեց քրոջ առջեւ:

- Դու գիտե՞ս ինչ ես, Մարզարիտ, դու վախկոտ մուկ ես, Մանհաթանի ամէնից վախկոտ մուկը, մի գլուխ - վրադ նայիր, ո՞վ կ'ասի, որ դու կին ես, ո՞վ կը ցանկանայ քեզ հետ մէկ ժամ անցկացնել, ի՞նչ պատահեց քեզ, ինչո՞ւ դեռ ոսկամազաչա չդնացած այսպէս չուտ պարտուեցիր ...

Մարզարիտը երկու ձեռքով գրկեց խըմիչքը, խառնած մանկան պէս աչքերը դանդաղ վեր բարձրացրեց ու ասաց:

- Հապա մայրի՞կը...

- Մայրիկը ի՞նչ:

- Հապա ո՞վ պիտի խնամի մայրիկին:

- Պատրուա՛կ: Մայրիկը խնամքի պէտք չունի: Լաւ թոշակ է ստանում, յարմար բնակարան ունի, վարուժը ծէքսասից, իսկ մենք այստեղ ամէն ամիս դրամապէս օգնում ենք, այնպէս որ ի զուր է քո մարտիրոսութիւնը: Փաստօրէն, մայրիկը ուրիշ բնականոն կեանք է ապրում քան դու:

Մարզարիտը աչքերը փակեց ու ծըխաց:

- Սատում եմ քեզ, Սիւզի...

- Վերջացրի՞ր:

(Շար. 4)

կատակերական թուրք պաշտօնեայ մը՝ Հաճիմը զեհենի բոցերուն մէջ կը նետէ եւ հայ - թուրք եղբայրութիւնը փառաբանելով՝ ալեհեր Տէր - Կարապետ աւագ - քէշիշին համբոյրին կ'արժանանայ : Իրլիկոնդը Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ ժողովուրդին Հաւաքոյթի մը, ուր ձեռնարկ քաղաքականութիւնով մը կ'որոշուի Հայե - լու զինուորագրութիւնը Թրքական բանակին : Սուրբ Սարգսի տօնին 25 հար - ուստ պատգամաւորութիւն կը կառաբանիան պատգամաւորութիւն կը կառաբ - ուէր Գարեգակի ամրաշէն եկեղեցիին երեք փառաւոր խորաններուն առջեւ : Եռանքը կ'եռար, ծնունդները կը բազմապատկուէին, իրիկնամուտին Մամիկի մը իր թոռնիկին կամ հարսնուկի մը իր նորածինին մեկնումէն օրերը՝ անցած - ին սիրտը կը զովացնէին...

Օրո՛ր եավրում օրօր
Օրանդ է ոսկի · կամարդ արծաթ
Հեռուի հովեր, անուշիկ հովեր,
Իմ եավրուիս բուսնի է եկեր
Ի եավրում է՛է՛է՛

Քուն ունի եավրուս, քուն ունի·
Ոսկի արծաթ սարայ ունի,
Ելմասէ դուռ ունի,
Ջիւմբիւթ շաղ շաղ ունի, է՛
եավրում...

Հարսնուկը կը դիտէ · մամիկին յոգնած եւ քնած չրթունքին ծայրը կախուած կը հայ վերջին յանդը իր երդին, է՛եավ...

եւ կը շարունակէ ·

Անոյշ բնիկն աչերն աւեր
Անոյշ հովերն ալ տարուբեր
Իմ տատրակին բուսնի է եկեր
Անուշ երգով բսեմ օրօր :

1914-ի ընդհ. պատերազմի նախօրեակին, թուրք կառավարութիւնը հաճոյքով կը դիտէ իր զոհերը, Հայ երիտասարդները զօրահաւաքի կը կանչուին. չես գիտեր ո՞ւր պիտի տանին զիրենք. սատակելան ծրագիրները չատոնց է որ պատրաստած են. ազատութե՜ան դահիճները, կը պոռայ Թալաթը, մտիկ ըրէք, կառավարութիւնը հակառակ իր կամքին ստիպուած է կռուիլ՝ հայրենիքը պաշտպանելու համար : Ապահով տեղեր պատրաստած են Հայերուդ համար, այնպէս որ պիտի կարգադրեմ որ կարենաք վերադառնալ ձեր տուները՝ պատերազմը լրանալէն յետոյ :

Պարտիզակի համեստ տուներուն դռները կը բացուին ախոյր ճանչիւնով մը, անկողիններ եւ զանազան կարասիներ, սրտայոյզ յիշատակներ յիշեցնող առարկաներ դուրս կը լեցուին՝ ծախելու կամ կողոպտուելու համար : Քահանային բոլորովին անդիտակ, թէ գժոխքի համբան է որ առնելու կը պատրաստուին, չուտ ճամբայ ելլենք՝ որ տեղ բանանք, կ'ըսէ իր ծուխերուն : Իսկէյէի

ճամբան լեցուած է չես դիտեր դէպի ո՞ւր դացող ճամբորդներով. մեր տունէն եօթը հոգի անոնց կը միանան, տարեց անհատ մը կը դանդաղի քալելու, ժանտարմը խարազանի հարուած մը կուտայ կռնակին, հօրաքոյրս՝ «կռնծի ձեռքդ» կը պոռայ · Թրքերէն չէի դիտեր : Անչուչա բոլոր Հայերը կը յիշեն եւ պէտք չէ մոռնան Թալաթին տուած պատգամը՝ իր ստորադաս պաշտօնեաներուն, թէ՝ մի՛ խնայէք, առանց սեռի խորութեան, ըլլայ տարեց թէ նորածին ... կոտորեցէ՛ք ... անոնք որ կ'անտեսեն այս հրամանները՝ պիտի պատժուին :

Հայերը օրինաւոր քաղաքացիներ էին նկատուած : Կար նաեւ օրինաւոր թուրք կառավարութիւն մը՝ որ ընդունած էր Հայերուն տահմանադրական ազդային եւ քաղաքացիական օրէնքները. այդ օրէնքներուն անսաստողները կը պատժուէին : Տասը հազար բնակչութենէն՝ տասը հատ պատասխանատու անհատներ չկային, օրէնքը միշտ յարգուած էր եւ ժողովուրդը, լինչ վիճակի մէջ ալ ըլլար, դժգոհ չէր, ախորժանօք ժպիտով մը կ'աշխատէր :

Մի՛տիտ հարցում մը թուրք լրագրողներուն ... երկու եւ կէս միլիոն Հայեր կային Թուրքիա եւ հայկական հին գաւառները : Անոնք փայլ մը կուտային, կը բարձրացնէին Թուրքիան՝ վաճառական, դիտական եւ երկրագործական իրենց հանճարով : Իրենց զինուորական պարտականութիւնը կը կատարէին : Այդ երկու ու կէս միլիոն Հայերէն քանի՞ հոգի յանցապարտներ էին արդեօ՞ք ... Եթէ կարգ մը դիմադրութիւններ եղան, ան ալ թուրք կառավարութեան ըրած ազդասպանութեան եւ աներեւակայելի վայրագութենէն եւքն էր որ ըրին : 90 տարեկանս կ'ապրիմ թէեւ, բայց մարմնատհերքուած եմ եօթը ամենասիրելիներէս եւ 30 հոգի մօտաւոր ազգականներէս (դեռ քանինե՛ր լինէի նման) :

Ջնջել ուզեցին ազգ մը՝ որ 30 դարերէ ի վեր կը չինէ, կը կերտէ, եւ իր հողը սանտրել դիտէ : Անդին եօթը դարերէ ի վեր Ասիոյ խորերէն փախած վրանաբնակ ազգ մը, ոչ միայն չի զոհանար կերակրուելէ, այլ միշտ կը քանդէ՝ ուրկէ որ կ'անցնի :

Եւ ինչո՞ւ զարմանալ որ հայ ազգը արդարութիւն ուզէ, իր հողերը պահանջէ :

ՀՐԱՆԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՏԱՐԵՑ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆՀԱՄԵՄԱՏ ԱՃԸ
ԵՒ
ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ(*)

———×———

Ընկերային կեանքին սրընթաց յեղաշրջման դարուն, յատկապէս մտահոգութեան առարկայ դարձած է ալեւոր սերունդը անհամեմատ աճը եւ նոյնքան տագտկալի քաղաքակիրթ երկիրներու ծնունդներու նահանջը :

Դարեվերջի եւ նոր սեմին հեռանկարը չէր կրնար վրիպիլ Միացեալ - Ազգերու կազմակերպութենէն եւ կարելի չէր ձեռնածալ մնալ իրենց վերջալոյսը ապրող սերունդի մը բարեկեցութեան հանդէպ, որ հասցուցած էր սերունդներ եւ նպաստած իրենց երկրին բարեւաման ամէն մարզի մէջ :

Համախորհուրդ Վիէննայի կեդրոնին հետ համաշխարհային խորհուրդի մը հրաւիրուած էին 159 կազմակերպութեանց 336 պատուիրակները. Յուլիս 26-էն մինչեւ Օգոստոս 5, Ժ. Ֆլէչի նախագահութեան տակ, իւրաքանչիւր երկիր ներկայացուցած էր իր տեղեկագիրը :

Տեղեկագրերէն ի յայտ կուգար թէ համայն աշխարհի 60-ը անց տարեցներու այսօրուան 350 միլիոնը, 21-րդ դարու առաջին քառորդին կրնար հասնիլ մէկ միլիառ 300 միլիոնի...

Ինչպէ՞ս կարելի պիտի դառնար ապահովել անոնց բարեկեցութիւնը, երբ մանաւանդ հանդամանեան կոչեալները յաճախ ուծացման, կեանքէ ձանձրոյթի բարդոյթին կ'ենթարկուին, ֆիզիքապէս տկար - ներու կամ մենակեացներու պարագաները որ թշուառութեան կ'առաջնորդեն երբ պետական դանձը անբաւարարութեան կը մատնուի...

Կ'ուզեմ այստեղ հակիրճ նշմար մը նետել Ֆրանսական տեղեկագրին վիճակագրական էջերուն :

1850ին 65ը անց տարեցներու բնակչութեան 6,5 առ հարիւրը՝ դարասկիզբին հասած էր 8,5-ի : 1948-ին՝ 11,1-ի · այսօր 19,5 է 7·457·000 ալեւորներով, իսկ 60-է վերերունը՝ 17,8, 9·836·000 : Այս թիւերուն մէջ կանանց թիւը առաւել չափով բարձր է :

Այս անհամեմատ աճը արդիւնք է ան - չուշտ բժշկական եւ առողջապահական յառաջընթաց պայմաններու :

Աւրգարեւ՝ երկարակեցութեան միջին տարիքը 1945-ին 59 էր, այսօր 72 է, հաւանաբար դարավերջին հասնի 80-ի...:

Ֆրանսական տեղեկագրէն կը տեղեկանանք թէ երկու միլիոն մենակեացներու 80 տոկոսը կիներ են...:

Այստեղ ծնունդ կ'առնէ անբնական եւ նկատարժան պարագայ մը : Հանդստեան

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱԿԱՆՈՒՄ ՍԻՊԵՐԻՈՅ ՄԷՋ ԵԻՍ

Սիպերիոյ բնական աղբիւրներուն չահագործումին արագ զարգացումը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ խորհրդային կարգ մը դիտնականներուն համար : Ըստ ատոնց, ծննդական խեզանգամներուն եւ նորածիններուն մահերուն տոկոսները կ'աւելնան :

Վ. Կազնաչէյեւ, անօրէնը Գիտութիւններու Ակադեմիայի սիպերիական մասնաճիւղի Առողջապահութեան եւ փորձառական բժշկութեան հիմնարկութեան, Սիպերիական ակադեմական էկօ թերթին մէջ դիտել կուտայ կարգ մը կէտեր :

Առողջապահական հարցերը լուրջ բնոյթ կը ստանան յատկապէս ածխաւազաններու եւ քիմիական կեդրոններուն մէջ : Երեւոյթը կարելի չէ վերագրել բժշկական խնամքին պակասին կամ թերութեան, քանի նոյնիսկ ամէնէն կատարելագործուած բժշկական սպասարկութեան վայրերուն մէջ անդրանիկ ծնունդները վատառողջ յատկանիշներ կը յայտնաբերեն :

Պէտք է զարկ տալ Սիպերիոյ բնական հարստութիւններուն չահագործումի ծրագիրին, պայմանաւ որ միջոցներ ձեռք առնուին, որպէսզի բնութիւնը չաղարտուի :

կոչման տարիքը եղած է միջին 65· արդ՝ երկարակեցութիւնը թոյլ պէտք է տար ոմանց յառաջանալու դէպի 70· մինչ գործազրկութեան տագնապը կը կանիխէ այդ հանդրուանը, առաւելապէս ծանրացնելով հանդստեան թոշակի պիւտճէն :

Գուցէ դարավերջին, ծնունդներու նահանջը նպաստաւոր դառնայ, եւ նոր հոլիզոն մը բանայ երկարակեացներուն...

Ծերանալ հոգեկան հիւանդութիւն մը, անհրապոյր բայ մը, որ կը հոլովուի ամէն եղանակներով, եզակի եւ յոգնակի երեք դէմքերով առանց բերկրանքի : Ոմանց մղձաւանջ կամ հանդրուան մը ազդարար, ինչպէս եւ համոզում մը անխուսանելի անցեալին :

Իսկ անչափահաս սերունդը պիտնար դնահատել իրեն ընծայուած անփոխարինելի դանձը ի չարն չգործածելու զայն · զուարթախոհ Պէտնար Շօ կ'ափսոսար այս վարկածը կրկնելով :

Զ. ՍԱՐԵԱՆ

(*) Համագումարին առընչութեամբ, Վիէննայի «Մերացման Գործոց» համաշխարհային կեդրոնը, եւ Ֆրանսայի Ընկերային Գործոց նախարարութիւնը դիմումներուս սիրով ընդառաջած են, եւ ստացած՝ մանաւանդ Թօզէֆ Ֆրանչեսքիի ներկայացուցած 48 էջ վիճակագրական տեղեկագիրը :

«ՅԱՌԱՋ»ս Օգոստոս 7 - 8-ի մեր թիւով անդրադարձած էինք այս ժողովին :

ՍՊԻՏԱԿ ՋԻԱԻՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՋՈՐՐՈՐԴ
ԼԵՒՆԷՆ ՎԱՐ

- Ես քանի մէկ, կիրոս աղբեր : Մենք ալ զան ըրինք, մեր տեղերը պիտի երթանք : Ի՞նչ ըսեն, որ մեզ հեռու տեղ կը դրկեն : Ախր, ինտո՞ր հաւատանք քիւրտին : Էդ նոյն քիւրտն է, որ մեր դեղերը թալանելով ապրած է, - խօսեցաւ Շէյնասանցի Ռէչօն, որ կարծես 20 տարով ծերացեր էր ու կը դողայր ձեռքերն ու ձայնը :

- Շատը դնաց, քիչը մնաց, Ռէչօ ախպեր· մայր մը որ զաւակ կ'ունենայ, հէյպէ ցաւեր ալ կ'ունենայ : Հիմա մենք էդ ցաւերուն մէջ ենք : Զաւակը որ ծնի, էդ ցաւերը կը մոռցուին չուտով : Դուն չգիտես, Ռէչօ աղբեր, որ էն երանելի Շէյնասանը հիմա մուհաճիրներով լեցուած է :

- Ի՞նչ կ'ըսես, կիրոս աղբեր : Ա՛խ, մեռնէի էն լերան վրայ ու չտեսնայի, որ Թլկանց պապենական տան մէջ մուհաճիրներ կը բնակին : Հապա արտե՞րը, հապա պաղչանե՞րը ...

Ի՞նչ ըսէր կիրոս, երբ արդէն Ռէչօ աղբօր ձայնը աւելի սկսաւ դողալ իր մարմնին հետ :

Ըսէ՞ր որ արտերուն մէջ մեծցած վայրի խոտերուն մէջ կրնար ոչխարի հօտ մը կորսուիլ : Մէջտեղ եկած են նոտաս - տակի չափ խոշոր դաշտամուկեր ու կը կրծեն, կը կրծե՛ն : Կիրոս տեսած էր Շէյնասանը : Ըսե՛լ, որ Շէյնասանի էն փոքրիկ եկեղեցին յարդանոցի վերածեր են : Որ, մուհաճիրները վառելիք հայթայթելու համար տուները կը փլցնեն, քիւրտին : Ի՞նչ ճուղապ պիտ՝ տաս, կիրոս, թէ որ Մարտիկը օր մը դէմդ կայնի...

- Ջատուր պապիկ, ո՞ր դրքին մէջ դըրուած է, որ ուրիշին կինը հալալ է : Չէյնապը Հաճի Մուսային կինն էր :

- Չէ, չէ, քիւրտին մէջ, մեզի հարամ բան մը կայ, կիրոս : Հարամ է Չէյնապը Հաճի Մուսային համար : Փախցուցեր է, կիրոս : Ըսէ, հալա՞լ էր, երբ քիւրտը հայ աղջիկներ կը փախցնէր պռսկէն : Եկե - ղեցնայ կարգով, Չէյնապը Մարտիկին է, կիրոս :

- Լո, Ջատուր պապիկ, թէ որ Սպիտակ Ջիաւորը ողջ ըլլար, Չէյնապը էնորն էր :

Ծերունի Ջատուր նոյնպէս անապատականի մը խոովք առաւ, երբ ոսկրուտ ալ ձեռքը առաջ բռնելով.

- Մարտիկը ողջ է, կիրոս, ողջ է Սպիտակ Ջիաւորը : Ան նորէն պիտի դայ, այս անգամ Թրքաց Սուլթանին դէմ ճակատ բռնելու...

Այս խօսքերու ընթացքին հաւաքուեցան կիներ, տարեցներ, երախաներ, մօտի վրաններէն :

(Շար· 637)

(Շար· Ա· Էջէն)

կարենանք մեր ներսը պահել, ճէնթըլմէնութեան քննութեան մէջ լրիւ թիւ առած պիտի ըլլանք, եւ նայիս, զարմանքէ զարմանք ինկող, դաժան թշնամին ալ ամբընալով, հրաժարի թերեւս այս չըլլալիք բանէն»: Տոմսին հեղինակն է՝ Ռաուֆ Թամէր:

Գալով «Հիւրրիյէթ»ի, Օգոստոս 29-ի իր թիւին մէջ, լուրը կը խորագրէ·-

«Միշտ անո՞ւմ պիտի զարնեն» 1, 2, 3, ... եւ մեր 29-րդ նահատակը տուինք: Շուներուն, այս անգամ, թիւրախոն էր՝ Օթաուայի զին· կցորդը՝ Ալեքսէնտր»: Այս խորագրին տակը կը դնէ էվրէնի խօսքին սա հաստատածը: Էվրէն՝ ·- «Մեր Պետութիւնը իր ուժը պէտք եղած տեղն ու ատենը պիտի գործածէ» ու, խօսքը կ'ուղղէ էվրէնի սապէս՝

«Կը սպասենք փաշաս» աւելցնելով·-

- Վարչապետ Ուլուսոյ·- «Ինչ որ պէտք է պիտի անօրինուի:

- Ազգ· պաշտպանութեան նախարար՝ Պայիւլքէն·- «Թուրք Պետութիւնը հոսած արիւնը տեղի պիտի չթողու:

- Վարչապետի կցորդ՝ Պայքարա·- «ասոր հաշիւը պիտի պահանջենք, գալիք օրերը այդ ցոյց պիտի տան եւ իրենց հոսեցուցած արեան մէջ պիտի խեղդուին»:

—×—

ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒ ՕՏԱՐ ԱՀԱԲԵԿԻՋ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻՆ

Շաբաթ իրիկուն, ժամը 18·30-ին է, որ զինուորական ոստիկանութիւնը, չարժման անցած է եւ Վէնսէնի, ռիւ Տիտըրոյի թիւ 82-ի չէնքին մէջ մեծ զաղտնապահութեամբ ձերբակալած է երկու անձեր, որոնց ինքնութիւնը դեռ չէր յայտնուած երկուշաբթի ցերեկ: Այս ձերբակալութիւնը երկու անսովոր երեւոյթ ունէր, առաջինն այն էր, որ կը կատարուէր զինուորական ոստիկանութեան կողմէ, երկրորդը՝ կը հաղորդուէր էլիզէի մէկ յատուկ զեկոյցով: Ինչ որ կ'ըսուէր, այն էր միայն որ «խոշոր պատառ»ներ էին ձերբակալուած անձերը, միջազգային ահաբեկչութեան պարագլուխներ, օտարահրապատակ: Աւոնց մասին, լուր տուողը եղած է Ֆրանսական հակալրտեսական ըսպասարկութիւնը, գործը կատարողը նոր նշանակուած՝ հրամանատար Փրուճօ եւ բնակարանին մէջ գտնուած են նաեւ պայթուցիկներ եւ վառօսաթուղթեր: Երկուշաբթի առտու, կ'ըսուէր նաեւ թէ ըստ գտնուած վառօսաթուղթերուն, հորս պայթումներ պիտի կատարուէին, կիրակի օր, Փարիզի բանուկ թաղերը, առաւելագոյն զոհ պատճառելու նպատակով: Այս ձերբակալութենէն քիչ ետք, ձերբակալուած է նաեւ երիտասարդ կին մը, որ բնակարանը եկած էր, երախային հետ: Կը կարծուի, որ ահաբեկիչներէն մէկուն կինն է: Սկիզբը, նոր բարդութիւններու վախ կար ոստիկանութեան եւ ժանտարմներուն միջեւ, քանի առաջինը կ'առարկէր թէ երկրորդին գործը չէ ձերբակալութիւն կատարել, ինչ որ օրինաւոր է: Ձերբակալութենէն ետք սակայն քննութիւնը կը յանձնուէր Քրեթէյլի ոճրային ոստիկանութեան: Հանրային ապահովութեան ենթանախարարը Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի եւ Պաշտպանութեանը՝ Շառլ Հեռնիւ չնորհաւորած են չահակից սպասարկութիւնները, այս յաջողութեան համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ մթնոլորտը չատ լարուած է եւ ժարուզելսկիի սպառնալիքը չէ, որ կրնայ մտքերը հանդարտեցնել: Արդարեւ, Սոլիտառնոթէ գաղտնաբար հրահանգած է ժողովուրդին, որ ցոյցերով ոգեկոչէ, Օգոստոս 31-ին, կառնաքի համաձայնագրերու Բ· տարեդարձը, մինչ ժարուզելսկի կը խոստանայ պաշարման վիճակը վերցնել, եթէ «խելօք կենան»: Անիկա, սակայն, մեծ դեր չի կրնար խաղալ: Գալով եկեղեցիին, յատակ դիրք ճշդած է, իշխանութիւնը կանխաւ պատասխանատու հռչակելով, որեւէ միջադէպի պարագային:

ԱՐԱՖԱԹ պէյրութէն պիտի մեկնէր, երկուշաբթի օր, դէպի Ցունաստան, ուրկէ քանի մը օր ետք, Թունուզ պիտի անցնի: Իրմէ առաջ, պաղեստինցի չորս զեկավարներ՝ տոքթ· Հապաշ, Նայէֆ Համաթմէհ, Ահմետ Ճիպրել եւ Թալաթ Եակուպ Սուրիա անցան, ծովի ճամբով: Երկուշաբթի օր, մեկնած պաղեստինցիներու թիւը ինը հազարի հասած էր:

L'ASSOCIATION COMPATRIOTIQUE NOR-SEBASTIA
organise
à l'occasion de son 55e anniversaire

18 Septembre au 1er Octobre

Voyage spécial ARMÉNIE

accompagnateur : JACQUES CHELELEKIAN

Renseignements et inscriptions auprès de :

Départ de Paris
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

Départ de Lyon
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

Départ de Marseille
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Org. Lic. A 1037

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

LOTO

Ի ՆՊԱՍՏ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՄԸ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 6

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը այս Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 2-ին, ժամը 20·30-ին սովորական հաւաքատեղին:

ՇԱԲԱԹ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25

Սորպոնի մէջ երաժշտական երեկոյթ կազմակերպուած Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան կողմէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՍԱՆԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ մշակ· եւ զեղար· ցերեկոյթ - թէյասեղանը, նուիրուած՝

ՄԻՍԱԿ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

կիրակի, Հոկտեմբեր 24

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ՇԸՒՐՐԸ ՄԻՍՏԻՖԻԵՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ

1958 – գին 60 Ֆ·

ԵՒՐՈՊՑԻ

ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ

1963 – գին 35 Ֆ·

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

1971 – գին 50 Ֆ·

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

1973 – գին 50 Ֆ·

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

վերիսաստարակութիւն 1981 – գին 70 Ֆ·

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵՑԱՆ

ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ

1979 – գին 50 Ֆ·

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵՑԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

1980 – գին 70 Ֆ·

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»

Տաղկաթող «Յառաջ»ի յիսնամեայ հաւաքածոներէն (1925 – 1975)

Եւ վիպատիպ

ԿՈՂՔ՝ *ԳՐՕՔՋՈՒ*

1976 – գին 120 Ֆ·

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ·:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՓԱՐԻԶ

Սեպտեմբերի վերջաւորութեան կը վերսկսին Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի Տիկնանց Ցանճնախումբին կազմակերպած հայերէն լեզուի, հայկական երգի ու պարի դասաւանդութիւնները, որոնք նախորդ տարիներու նման տեղի պիտի ունենան Շորեքշաբթի կէսօրէ վերջերը, ժամը 14-էն 18, Ալեք Մանուկեան Մշակ· կեդրոնին մէջ, 118 Քուրսէլ փողոց, Փարիզ 17-րդ:

Տեղեկութեանց եւ արձանագրութեան համար կը խնդրուի այժմէն դիմել Հ· Բ· Ը· Մ·ի գրասենեակը՝ 11, Սֆուաս Ալպեան, Փարիզ 16-րդ,:

Հեռ·- 520 - 03 - 18:

×

ԼԻՈՆ

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ կրթական մարմինը կը ծանուցանէ թէ Հայկազեան միջօրեայ վարժարանը կը վերաբացուի, Շորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 8-ին, առաւօտեան ժամը 9-ին:

Ծնողքներ պարտին Սեպտեմբեր ամսոյն 1-էն սկսեալ արձանագրել տալ իրենց զաւակները Եկեղեցւոյ դրասենեակը:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Կ· Ս· Մ·

Միութիւնս որոշած է այս տարի եւս սահմանափակ թիւով համալսարանականներու կրթաթոշակ յատկացնել, հարցրանները ստանալու համար, դիմումները պէտք է ղրկուր կատարուին մինչեւ Հոկտեմբեր 15 :

LES ANCIENS
DU LYCÉE GUETRONAGAN
32, rue de Trévise, 75009 Paris

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԻԳԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ

Տուտու Պօղոսեանի *մահուան առթիւ՝ Պուլ· Օտոյի կապոյտ Խաչ, Տարօնի Հայրենակցական Միութիւն, Վահրամ Ճառայեան եւ Պօղոսեան ընտանիքներ 100-ական Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գուրյումճեան, Այրի Տիկին Սարգիսեան 50-ական Ֆ·:*

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս· ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
Տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16-ԻՆ
Սալ տէ Ֆէթ (Ալֆորվիլ)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ· ՄԱՐՄՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ

ի նպաստ հայ վարժարաններու

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը զբօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային: